

Det norske Folks Historie

fremstillet

af

P. A. Munch.

Anden Hovedafdeling. Unionsperioden.

Deyr fé
deyja frændr,
deyr sjálfr it sama;
ek veit einn
at aldri deyr:
dómr um dauðan hvern.

Hávamál.

Anden Deel.

Christiania.

Chr. Tonsbergs Forlag.

H. Tonsbergs Bøgetrykkeri.

1863.

24898
1919192

Forord.

De dette Bind medfølgende Slægt-Tavler har jeg herredsjægelig udarbejdet efter de i denne Afdelings 1ste Bind (S. 389—412 og 900—914) og 2det Bind (S. 148—190) indtagne Afsnit: „Anseede Mænd og Etter“, hvor Forfatteren har samlet alt hidhenhørende af Betydning, som indeholdes i de forhaandenværende Kilder. Til ydermere Betryggelse for deres Paalidelighed har jeg sammenholdt dem med de Uddrag, som Professor Munch for Udarbejdelsen af dette Afsnit havde gjort af Diplomatarium Norvegicum for det Tidrum, han har behandlet i de foreliggende treende Bind (1319—1397).

Et Par af Slægt-Tavlerne, nemlig No. 2 (Etten Bolt) og 9 (Etten Stumpe), ere uforandret meddelte efter Professor Munchs egne Optegnelser.

Som man af dette Bind (S. 153, 287 og især 288) vil se, er Prof. Munch med Hensyn til Højthorsjønnernes og deres Etz (Sudreim=Etten) Slægtstabsforhold til den Norske Konge=Et her kommen til et Resultat, der i forskjellige Punkter afviger fra det af ham tidligere antagne. Jeg har derfor troet det nødvendigt at meddele en ny Slægt-Tavle over Sudreim=Etten (No. 17), hvorved Tavle No. 5 i denne Afdelings 1ste Bind berigtiges.

Med Hensyn til de tvende højsøjede Registre har jeg fulgt den samme Plan, hvorefter de tidligere Registre til nærværende Verk ere udarbejdede.

Christiania, 15de October 1863.

Otto Gr. Lundh.

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

Udsigt over P. A. Munchs Levnet og Forfatter= Virksomhed *).

(Ved P. Botten Hansen).

Stamfaderen for Slægten Munch skal efter et Sagn inden denne oprindelig være indkommen fra England. Den ældste af Slægten, som nu med Bestemthed kan opgives, er Søren Munch, der deeltog med Tordenskjold i Slaget ved Dnyefilen 1716, afgik som Kapitainlieutenant i Søetaten 1719 og boede først i Frederiksstad og siden i Christiania, hvor han døde 1748, 62 Aar gammel. Han skrev sit Navn deels med k, deels med ch. Det sidste var som bekendt en yndet Bogstavkombination i Begyndelsen af det attende Aarhundrede, og vedtoges ogsaa af hans Søner, ligesom den senere har holdt sig i Familien. Kun Biskop Joh. Storm Munch skrev i en kort Tid af sin Ungdom sit Navn Munk.

Kapitainlieutenant Søren Munch var gift med Kirstine Røring (en Søster af de berømte Jurister Jacob Edvard og Christian Colbjørnsens Moder) og havde trende Søner, Edvard, der 2den Nov. 1791 blev Sold- og Konsumptionsinspektør i Christianssand med Justitsraad's Titel og døde 28de Marts 1793, og Peter, født den 24de Mai 1740, 1776 Sognepræst til Baage og 1786 til Land, hvor han døde 28de Oktober 1802. Denne sidste, Profesør Munchs Farfader, var gift med Christine Storm († 13de Jan. 1825), Datter af hans Formand i Baage Præstekald, Johan Storm, i dennes første

*) I det nærværende Værk nu afsluttes, har Forfatteren med mig troet, at en Udsigt over dets lærde og for tidlig bortkaldte Forfatters Levnet her ikke vilde være paa urette Plads. Jeg har derfor bearbejdet og fortsat min i Rækken af „Norske Historikere“ i „Illustreret Nyhedsblad“ for 1857 givne Biographi af P. A. Munch, hvortil han ikke alene selv meddeelte væsentlige Materialier, men hvorpaa han ogsaa inden Trykningen læste en Korrektur, og hvilken Fremstilling forsaavidt turde være den fuldstændigste og paalideligste, som for Dieblirket kan tilbeibringes.

Hgteffab, og en Halvsøster af Digteren Edvard Storm, hvis Moder igjen var en Søster af Peter Munchs Moder.

Præsten Peter Munch havde to Sønner og syv Døtre. Sønerne vare: Johan Storm, født 1778 og død 26 Jan. 1832 som Biskop i Christianssand (Digteren Andreas Munchs Fader), og Edvard, født 1780. Den Sidste, Professor Munchs Fader, var først Lærer ved Kadetakademiet i Christiania, men blev siden (1813) Sognepræst til Gjerpen og 1833 Stiftsprovst i Christiania, hvor han døde 14de Juli 1847. Begge Brodrene vare gifte med hver sin Datter af forhenværende Sognepræst til Al, siden til Sigdal, A. Hofgaard, hvilken Familie er meget udbredt, især i Omegnen af Drammen. Og de viedes ogsaa til hver af Søstrene paa samme Dag, i Haslum Kirke. Johan Storm Munchs Kone var Else Petronelle, og Edvard Munchs Johanne Sophie.

Professor Peter Andreas Munch var den ældste af 7 Sødsfænde, tre Sønner og fire Døtre, der naaede en moden Alder. Han var født i Christiania den 15de December 1810, medens Faderen endnu var Akademielærer her. Ved Reisen til Gjerpen i 1813 var han saaledes kun i sit tredje Aar, og dog stod endnu i hans sidste Aar enkelte Momenter af den dunkelt tilbage i hans Erindring.

Sin væsentligste Underviisning som Barn fik han af Faderen, der ifølge Vidnesbyrd af Folk, som have kjendt ham noiere, var en ligesaa fiint, humanistisk dannet som personlig elskværdig Mand, hvad der dog langtfra paaafjønneedes paa det nye Sted og under de nye Forholde, han i en fremrykket Alder flyttedes hen i.

Da Stiens nyoprettede Skole seenhøstes 1823 traadte i Virksomhed, sattes Peter Andreas derind som Discipel. Han optoges i anden Klasse, der tillige var den overste; thi Skolen havde endda ikke flere viderekomne Disciple. Paa den Maade gif det til, at han altid var i øverste Klasse; thi den Klasse, hvortil han hørte, avancerede efterhaanden til at blive tredje og fjerde (den egentlige Mesterlektie), uden at der i hans Tid meldte sig nogen Discipel, hvis Kundskaber anviste ham Plads i nogen høiere Klasse.

Den Klasse, hvori Munch var, bestod ved Oprettelsen kun af 4 Disciple og havde aldrig over 8. Denne Omstændighed bidrog vistnok til at danne etflags engere og fortroligere Forhold mellem Lærerne og Disciplene, ligesom ogsaa disse derved mere ideelt kunde nyde godt af Underviisningen. Naar man nu tillige veed, at Skolens Bestyrer var den udmærkede Rector Dorn, der er ligesaa bekjendt for sin Nidkærhed og Humanitet, som for sin Evne til at vække den videnskabelige Sands hos Disciplene, da vil man lettelig kunne forstaae, at saasnart der

fandtes mindste Anlæg og Willie hos hine Disciple, maatte enhver af dem gjøre gode Fremfritid. Hvad Munch angaar, havde allerede den Underviisning, han havde nydt af sin Fader, og end mere den videnskabelige Interessse, denne havde vidst at bibringe ham, skaffet ham et godt og sikkert Underlag.

Af hvad ovenfor er sagt, vil man let slutte, at Munch maatte høre til det Kuld Disciple, der allerførst dimitteredes fra Skiens Skole 1828. Han var No. 2, Professor Schweigaard No 1, nuværende Høiesteretsassessor D. Løvenskjold No. 3 og nuværende Sognepræst til Drangedal F. C. Müller No. 4. Da Rektoren gjerne vilde — og det har ogsaa slaaet ind — at det første Kuld ret skulde gjøre Skolen Vre, havde han i den sidste Tid med fordoblet Omhu ledet Dimittendernes Studier og navnlig formaaet dem til at læse og lægge op et betydeligt større Kvantum Latin og Græsk, end der efter Reglementet udfordredes.

Men uanseet denne udvidede Examens-Læsning havde dog Munch netop i sidste Aar fundet den fornødne Tid til at lægge sig efter vort ældre Sprog, hvortil han tidligt folte sig stærkt hændragen. Faderen havde blandt sine Bøger Rasks islandske Grammatik, Bjørn Haldorsens Lexikon og et Par Sagaer, navnlig første Bind af Folio-Udgaven af Heimskringla. Disse Bøger vatte hos Drengen Lysten til at lære vort gamle Sprog og Literatur at kende; og da han med sit forbausende hurtige Sprogemne allerede i sin tidligere Barndom havde lært saameget Fransk og Tydsk, at han ei behøvede yderligere at beskæftige sig med disse Sprog, kunde han anvende saameget mere Tid paa Oldnorsken. Til dette Studium opmuntrede desuden Faderen ham særdeles og skaffede ham med al ønskelig Liberalitet yderligere Hjælpemidler, navnlig de just da udkommende første Bind af Fornmanna Sögur. Da han afgik fra Skolen til Universitetet, var han allerede kommen saavidt, at han med Lethed kunde læse oldnorsk Prosa. Han var sig imidlertid fuldkommen bevidst, at Sprogstudiet maatte, fornemmelig som nødvendigt Hjælpemiddel til et grundigere Studium af Fædrelandets Historie, have overveiende Betydning for ham. Og Historien i Almindelighed og Fædrelandets i Særdeleshed var hans afgjorte Yndlingsfag *).

*) I et Mindetigt siger P. A. Munchs jævnaldrende Fætter, Digteren A. Munch:

„Alt tidlig var han fuld af

Sit store Kald.

Seg mindes grant,

Alt som Dreng sagde han til mig:

„Seg vil blive

Vort Fædrelands Herodot —

Bliv saa Du dets Tyrtaus!“

(„For Hjemmet“ IV, S. 342).

Examen Artium tog Munch med Charakteren Laudabilis. Han fik Udmærkelse i alle mundtlige Fag, men for Udarbeidelse i Modersmaalet kun „Godt“, og gif saaledes glip af sit Præceteris til Hovedcharakter. Anden Examen tog han imidlertid Aaret efter (1829) med denne Udmærkelse.

I Ungdomsaarene sluttede Munch sig paa det Noieste til N. M. Schweigaard, J. S. Welhaven og afdøde L. C. Langberg, af hvilke den første var hans Skole- og Artiumskammerat, og den anden tre Aar ældre Student. Disse fire, af Studier, og tildeels ogsaa af Interessjer saa forskjellige unge Mænd, hvoraf imidlertid enhver var bestemt til i Tiden at indtage en Professors Stilling ved vort Universitet, kom hyppigt sammen og tilbragte især Søndagene med hverandre. I denne sluttede Kredz, der af Nogle betegnedes som „Klubben“, men som rettere kunde gives Navn af et aandeligt Fostbroderskab, lagdes Spiren til en Virksomhed, der gennem Studenterforbundet og Ugeskriftet „Vidar“ blev folgerig og vidtgribende. Munch har sølt og udtalt, at han i dette Forhold fandt en Støtte for sin let boielige Personlighed og en klarere Bevidsthed om sin eiendommelige Begavelse.

I Christiania bode Universitetets Skatte ham en rig Anledning til at fortsætte sine Bndlingsstudier. Heldigviis aabnede ogsaa N. Keyser just da sine Forelæsninger over vort ældre Sprog og vor ældre Historie. Da Munch var kommet noget videre end de øvrige Tilhørere, tilbød Keyser ham velvilligt sin private Veiledning og gennemgif saaledes i et Aars Tid med ham de dengang fordømte kun i Afskrifter tilgængelige gamle norske Love og desuden de i Heimskringla forekommende Skattevers. Imidlertid fortsatte han sine historiske Studier og lagde sig efter flere nyere Sprog, som Engelsk, Spansk og Portugisisk. Ogsaa begyndte han for det sammenlignende Sprogstudiums Skyld at lægge sig efter Angelsagisk.

Munch ofrede saaledes den første Tid af sit Universitetssliv til reent videnskabelige Syster. Men der skal meget Held til, for at Videnskaberne alene hertilands skulle kunne skaffe en Mand Levevei, og han fandt det derfor raadeligt, ligesom Andre, at tænke paa Embedsexamen. Han agtede først at studere Philologi; men da de klassiske Studier ikke vare ham synderlig tiltrækkende, og det juridiske Studium derimod tyktes ham at give bedre Forudsætter til Fædrelandshistorien, valgte han dette. I Mai 1834 underkastede han sig den juridiske Embedsexamen med bedste Charakter og var for et Dieblit endog betænkt paa at gaae Departements=Veien, hvilket dog ved et med hans Evner og Tilboieligheder nærmere liggende Hværv blev forhindret.

Allerede af Storthinget i 1830 var der bevilget en Sum Penge til Samling og Afstrivning af Materialier til en vordende Udgave af Norges gamle Love. Dette Arbeide blev ved fgl. Resol. af 27de Aug. 1834 overdraget til daværende Lektor Keyser med Munch som Medhjælper, og i Mai 1835 begave de sig begge i hiint Diemed til Kjøbenhavn, hvor de forbleve indtil April 1837, da de efter Planen toge, først til Lund og siden til Stockholm, for at fortsætte Arbeidet ved de derværende Bibliotheker.

Munchs Ophold i Stockholm blev dog ikke langvarigt; thi i Mai 1837 udnævntes han til Lektor i Historien ved vort Universitet i den kort forhen afsdede Profesjor Steenblochs Sted, og maatte saaledes strax efter vende tilbage til Christiania for at overtage sin Lærerpost.

Allerede i Januar 1833 var Munch bleven forlovet med sin kommende Hustru Natalia Charlotte Linnae, en med sjeldne musikalske Talenter begavet Dame, der var noget over et Aar yngre end han, og Datter af forhenværende Kjøbmand i Laurvig H. Linnae. Førend han reiste ned til Danmark, giftede han sig (i April 1835) og bragte sin unge Viv med til Kjøbenhavn, hvorfra hun kort efter hans Afreise til Sverige vendte umiddelbart tilbage til Norge. Dette Ophold i Kjøbenhavn udgjør, som Munch selv har sagt, en af de behageligste Perioder i hans Liv.

Om Munchs senere Universitetsliv kunne vi fatte os kort. I 1841 udnævntes han til Profesjor. Mere og mere blev Fædrelandets Historie, især Oldhistorien, hans Hovedstudium, og de Forelæsninger han ved Universitetet holdt, kom især til at omfatte Grene deraf. For desto grundigere at kunne undersøge Nationens ældre ethnographiske Forhold og sprede Lys over denne Materie, lagde han mere og mere Bind paa det sammenlignende Sprogstudium, dog kun indenfor de indoeuropæiske Sprogs Kreds og fornemmelig med Hensyn til de germaniske.

For at anstille Undersøgelser om Levningerne af norsk Nationalitet og norsk Sprog i vore ældre Kolonilande, Nordmandie og Orknoerne, samt ellers i Bibliothekerne og Arkiverne i Paris og Edinburgh søge efter Oplysninger til vor Historie, ansøgte han om og fik Stipendier, hvorved han kunde foretage sig tvende Reiser i dette Diemed. Saaledes bereiste han i Sommeren 1846 Nordmandie og opholdt sig nogen Tid i Paris, og om Høsten 1849 foretog han en Reise til Skotland og Orknoerne, hvorfra han over London vendte tilbage i Januar 1850. Paa denne Reise gjorde han flere vigtige videnskabelige Fund. I et stoft Bibliothek opdagede han i Haandskrift en for største Delen ubekjendt og ubenyttet „Historia Norvegicæ“, som han senere udgav. Af den tidligere udgivne manste Kronike erhvervede han efter Original-

haandskriftet i London Texten til Brug for den nye Udgave deraf, som han senere gav, og flere tidligere ubekjendte Diplomer, vedkommende Orknoerne, Høtland og Nordmændene paa disse Øer, affrev han og bragte hjem og lod dem siden trykke i *Diplomatarium Norvegicum*. I 1854 gjorde han, understøttet af et mindre Stipendium, ogsaa en videnskabelig Rejse til München og Berlin.

Underjøgelse angaaende det gamle Norges Geographi bragte ham til at ofre Norges Geographi i det Hele taget et noiere Studium, hvorved han igjen, næsten som et slags Udspredelse eller Fritids-Arbejde, levedes til at beskæftige sig med Konstruktionen af Kartter over Fædrelandet. For at indhente Oplysninger til disse fra mindre bekjendte Fjeldegne i Landet, berejste han i Sommeren 1842 og 1843 med Understøttelse af Universitetsstipendier Fjeldene mellem Thelemarken, Nummedal og Hallingdal, Vojs og Hardanger. Med lignende Understøttelse foretog han i 1850, i antikvarisk Siemod, en Rejse til Bergen og Sogn, og i 1855 en Rejse til Throndhjem for at undersøge Domkirken i antikvarisk Henseende. Allerede tidligere havde han ved flere Afhandlinger udbredt rigtigere Kundskab om dette Nationens Stortværk af middelalderisk Bygningskunst; men ved denne paa Stedet foretagne Underjøgelse lykkedes det ham at kaste end yderligere Lys over dette Emne (i Pragtværket „*Throndhjems Domkirke*“, hvis Text han forfattede).

Det Udbytte for Norges Historie, som Münch havde gjort paa sin stotke Rejse, havde vaakt det Dnsse hos ham, ogsaa at kunne komme til at undersøge Archiverne i andre Lande, med hvem Norge i Middelalderen paa en eller anden Maade havde staaet i Forbindelse. Alt efterkom han skred frem i Bearbejdelsen af sin i 1851 paabegyndte „*Det norske Folks Historie*“ og ind i den Periode af vor Historie, hvor Konge-Sagaernes Omstændelighed og Noiagtighed afløses af en yderlig historisk Tomhed og Magerhed, hvorpaa der ved Odelæggelsen af samtidige Archivalier her i Landet er bleven umuligt at raade Bod, maatte dette Dnsse fremtræde mere og mere levende, og til det i 1857 forsamlede Storting indgav han endelig et motiveret Andragende om Bevilling af de fornødne Midler til en Rejse og et længere Ophold i Udlandet, navnlig i Rom. Det var især de pavelige Archiver, hvorra han lovede sig et rigt Udbytte og hvis Underjøgelse han saaledes stillede som Rejsens Hovedformaal, medens han dog paa Hens eller Hjemveien ogsaa agtede at undersøge andre Archiver, især i London og Paris. Naar han i Roms Archiver ventede at forefinde Aftstykker, „der i flere Henseender vilde kunne give vor Historiographi en ganske ny Skit,“ byggede han sine Forventninger ikke blot paa den Omstændighed, at Norge som Stortstedelen af Europa i Middelalderen havde

hort under Paven's aandelige Styrelse, og at dets Biskopsstoler saaledes maatte have staaet i stadig Brevvexling med Pavehoffet, men ogsaa i det Hele paa de enkelte allerede bekjendte Pavebrevs Vigtighed for Nordens Historie. Allerede Suhm havde vaeret opmaerkksom herpaa, og til Brug for sine historiske Arbejder erhvervet sig endeel Afskrifter af de pavelige Kopibøger, og endeel saadanne Afskrifter (paa anden Haand) vare ogsaa for ikke lang Tid tilbage erhvervede for vort Rigsarchiv. Men for at udvinde det hele Udbytte krævedes et længere Ophold i selve Rom og en Gjennemgaaelse af dets Archiver med specielt Hensyn paa Norden. Og netop Munch var i den Henseende Manden. Med sit hartad divinatoriske Blik for hvor Oplysninger vare at søge, sin forbausende Hurtighed i at gjenneuse utrykte som trykte Sager, sin Stærkindsighed i Bedømmelsen og Færdighed i Læsningen og Afstrivningen af Archivalier, vilde han hurtigere og sikrere end nogen Anden kunne fremstafte de der skjulte og spredte Skatte. Hertil kom hans videnskabelige Navn, hans literære Forbindelser i Udlandet og hans store Færdighed i at tale fremmede Sprog — alt sammen vigtige Egenskaber, hvor det gjaldt at borttrydde de Vanstieligheder, som i Rom, navnlig for Ikke-Katholiker, pleiede at stille sig i Veien for Archivernes frie Benyttelse. Denne hjeldne Forening af gunstige Betingelser toges da ogsaa i fuld Betragtning af den bevilgende Myn- dighed, og med den Liberalitet, som altid har udmærket det norske Storting hvor det gjaldt Pengesbidrag i videnskabelige Formaal, tilstodes Munch under 21 September 1857 et Rejsestipendium af indtil 3000 Spd. for 2 Aar, og det naagtes der samtidig, ifølge fgl. Proposition, krævedes andre nye Bevillinger i historisk Siemod, nemlig til norske Kildekrifters Udgivelse.

Kort efterat Bevillingen var tilstaaet, reiste Munch til Kjøbenhavn, hvor Familien allerede forud befaandt sig. Deels beskæftiget med den fortsatte Afvattelse af sin Historie, deels med Undersøgelser, der stode i nogen Forbindelse med det ved Bevillingen tilsigtede Siemod, forblev han der Vinteren over og til ud paa næste Sommer. I Juli 1858 reiste han til Wien, hvor han opholdt sig nogen Tid og foretog Undersøgelser i dets Archiver. Han foresaandt der flere Dokumenter, som angik den bevægede Tid i Norden fra 1530 til 1536 og kastede meget Lys over Reformationshistorien samt Begivenhederne i Norden under den saakaldte Greve-Tide. Et andet Formaal ved Opholdet i Wien var at stifte Forbindelser med katholske Prælater, der kunde lette ham Udgangen til den friere Benyttelse af de romerske Archiver, som han attraaede og trængte. Fyrst-Erkebiskopen af Wien, Cardinal Rauscher, tog sig især af ham og anbefalede ham til Rom.

Fra Wien fortsatte han Reisen direkte til Rom, hvor han ankom i November s. A. Til det vatikanske Archiv pleiede Fremmede, som Munch paa Forhaand vidste, kun at faae en meget indskrænket Udgang; det tillodes ikke engang selv at affrивe Dokumenterne, men Afskrifterne maatte betales med 1 Scudo pr. No. i Afskriveren. Det blev ogsaa ham strax sagt, at det ikke tillodes selv at affrивe. Men snart fik han ikke alene Tilladelse dertil, men overhovedet en Udgang til at undersøge de i Archiverne opbevarede Materialier til Nordens Historie, som overgik hans dristigste Forventning. Dette skyldtes især Direktorens, Pater Theiner's Humanitet, videnskabelige Sver og den for Munch fattede personlige Gødhed. Theiner, selv en lærd Mand, og befhæftiget med Udgivelsen af de store kirkehistoriske Samlerværker, Hungaria sacra, Polonia sacra m. fl., maatte saamegetmere begunstige Munchs Granskuinger, som disse gik i Retningen af hans egne, og han for sine Arbejder ogsaa i et eller andet Stykke kunde hente Raad og Bistand hos sin lærde Gæst. Efterhaanden fik Munch ikke alene Tilladelse til selv at affrивe Alt udenfor de egentlige Kopibøger, men ogsaa omfjerd uindskrænket Udgang til disse.

Sit Andragende til Stortinget havde Munch gjort opmærksom paa, at det hverken for den Stat, der udsendte ham, var anstændigt, eller for Sagen i sig selv gavnligt, om han optraadte under altfor indskrænkede økonomiske Forhold, og havde derfor selv anslaaet sit maaendelige Stipendium til 120 Spd., som en efter hans Formening tilstrækkelig Sum. Han havde imidlertid ikke længe boet i „den evige Stad“, hvorhen hans Familie snart var fulgt efter ham, førend det viste sig, baade at hans Stipendium var utilstrækkeligt, og den til Undersøgelserne i Rom anslaaede Tid altfor knap. Efter et halvt Aars Ophold androg han derfor hos Departementet om forskudsvis Forøgelse af Stipendiet til 200 Spd. maanedlig samt om nye Bevillinger. Det første affloges, hvorimod Regjeringen forelagde for Stortinget 1859—60 Propositionen om Bevilling af 2200 Spd. til halvandet Aars forlængt Ophold i Udlandet. Stortinget ferogede Summen til 3800 Spd., hvoraf 800 Spd. skulde være at betragte som et Tilskud til hans tidligere Stipendium, eller til Dækkelse af et Veløb, som Munchs Venner midlertidig havde tilveiebragt for at han kunde blive i Rom, indtil Stortingetsbeslutningen faldt. (Stortingetsforhandl. 1859—60, VII S. 196—98.) Saaledes forblev han der indtil Foraaret 1861, da han selv vendte tilbage til Fædrelandet, men efterlod sin Familie. Han kom hjem kort efter sin Ven Rigsgæstgæst Chr. Langes Død; og vistnok tildeels for at hjælpe paa hans økonomiske Stilling, konstituerede Regjeringen ham nu i Oktober s. A. til at bestyre Rigsgæstgæstet

og at forestaae Udgivelsen af Kilde skrifter til Norges Historie, som Lange allerede fra Begyndelsen havde indehaaft. Han lagde strax Haanden paa Fortsættelsen af sin Historie fra det Tidspunkt, hvor han havde afbrudt. For at erhverve sig de archivaliske Oplysninger dertil, som maatte forefindes i Stockholm, foretog han treende Gange Reiser didhen. Under den sidste Reise, ved Juletider 1862, led han meget baade paa Grund af Aarstiden og formedelst Uheld, idet Hesten paa en lang øde Strækning løb ud, og Munch i Sne og Søle maatte traaffe meget langt, inden han kunde finde Følk og Huusly.

Allerede for Storthinget 1859—60 havde Regjeringen foreslaaet en forhoiet Gage for ham enten i Egenstaa af Rigs-historiograph eller som extraordinær Professor, for at han udelukkende kunde „ofre sin Virksomhed for literære Arbejder, vedkommende Nordens og navnlig Fædrelandets Historie“. Men Storthinget, som af Hensyn til det dengang trykkede Budget var endnu mere utilbojeligt end ellers til at bevilge nye Gager, forkastede Propositionen, og Munch blev fremdeles staaende som Universitetslærer; dog indrømmedes der ham nu som før al onstelig Frihed med Hensyn til Varetagelsen af Embeds-Forretninger. Et lignende Forslag til Storthinget 1862—63 forkastedes ligeledes, hvorimod den foreslaaede Foregølse i Gage indtil 1500 Spd. opnaaedes, idet han fik et personligt Tillæg til sin Professor-Gage af 300 Spd. Forjaaviddt Meningen var, at han tillige skulde fritages for sine Forretninger ved Universitetet, gav Storthingets Beslutning imidlertid hertil ingen formel Afgang, saasom den fornødne Løn til en Vikarius ikke bevilgedes.

De næsten uafbrudt trykkende dyre Kaar, hvorunder Munch havde arbeidet, havde siden hans Hjemkomst fra Rom, trods Familiens Op- hold i denne dyre Stad, i det Hele meget forbedret sig, og paa Grund heraf og sin forhoiede Gage kunde han nu see en lysere økonomisk Fremtid imøde. Det var da med dobbelt Tilfredshed, at han efter et anstrængt Arbeide Paaskefasten 1863 kunde begive sig paa Reisen til Rom for at hente hjem sin Familie, den han med saamegen Omhed og Underlighed hang ved. Men desværre skulde det ikke ferundes ham, selv at ledsage sine Kjære tilbage og med dem gjensee Hjemmet og Fædrelandet. Han reiste over Kjøbenhavn og gennem Tydskland videre med Jernbane. Paa Reisen gennem Alperne, herstede i Forhold til Aarstiden en Kulde, som han ikke var beredt paa at modstaae, og da han naaede Venedig, var han stærkt forhoilet. Efterat være kommen til Rom i sin Families Skjed, led han fremdeles af nogen Forhoielse, da han med Et blev overfalet af en heftig, ham selv usforklarlig Sygdom, som han imidlertid kom sig af saavidt, at han troede al Fare var forbi. 23de Mai skrev han til en af sine Slægtninger

her i Christiania: „— — Jeg blev syg Tirsdag i forrige Uge, om Morgen, just som jeg var halv paaklædt, for at skynde mig at drikke The, og derefter at gaa paa Vaticanet. Jeg solte mig fuldkommen vel, paa nogen Forkjølelse nær, da jeg med Et, ved at hoste noget heftigt, solte en saa voldsom og tillige ubeskrivelig Smerte i Hovedet, at jeg næsten tabte Besindelsen. Men næsten oieblikkelig trængte denne Smerte nedover gjennem Nakken til Siderne, Ryggen, Benene og lige ud i Fodsaalen, saa at jeg sank ganske sammen og maatte ligge paa Gulvet uden at kunne røre mig et Par Minutter, indtil man fik slæbt mig op i Sengen igjen og klædt mig af; hvorefter jeg da blev liggende under heftige Smertes, der kun langsomt og graadevis horte op, i hele 9 Dage; jeg maatte bruge idelige kolde Omslag paa Hovedet, tildels med Sis, og flere Slags Medicin; jeg veed egentlig ingensinde at have gennemgaaet en saa smertelig Sygdom, thi, hvorvel den i 1855 var langt farligere, var den dog ei forbunden med saa mange legemlige Lidelser. Lægerne ere nok ikke enige om, hvorvidt det har været Virkning af et eller andet Solsstik, der kunde have angrebet Hjernen og derfra naturligvis afficeret det øvrige Nervesystem, eller om det har været Eftervirkningen af mit maaste for overdrevne Arbeide i Vinter, forenet med Sindsbævelser, samt dertil den altfor pludselige Overgang fra Kulden hjemme til den allerede voldsomme Hede her, eller endelig om det er en rheumatisk Affektion, der har angrebet hele Muskel- og Nervesystemet og derfra igjen afficeret Hjernen. Det bedste er dog, at der ei har været eller er nogen Fare; jeg har vel endnu megen Bærk i Lemmerne, og er saa svag, at jeg neppe formaar at gaa og kun nogle Timer om Dagen at sidde oppe (hvorfor jeg, som Du vel af Skriften kan domme, skriver dette i Sengen), men Bedringen synes dog at gaa rask fremad, saa at jeg vel i Midten af næste Uge kan være paa Benene, og udrette saa smaat hvad der er nødvendigt til Afreisen. Men desværre maa jeg aldeles give Slip paa at arbeide mere paa Vaticanet. Det forbyde Lægerne absolut, da det vilde angribe mig formeget. En stor Trost har det naturligvis været for mig at have mine Kjære omkring mig, og ligeledes at modtage saamange Beviser paa vore troe Venners Kjærlighed og Deeltagelse — —.“ Reisen fra Rom havde han bestemt til 3die Juli; men to Dage efterat dette Brev var skrevet, altsaa 25de Mai, bortreves han af et nyt Slagansald. Den 27de Mai henimod Solnedgang jordeedes han paa Ikke-Katholikernes Kirkegaard ved Foden af Cestius's Pyramide, ligeoverfor den Aurelianske Stadsmuur. Ved Graven talte Docent L. Dietrichsen og Dr. Gregorius. Pastor Golz, protestantisk Præst ved det preussiske Gesandtskab i Rom, udførte de kirkelige Ceremonier. Budskabet om hans Død

naaede gennem Telegraphen næste Dag hans Fædreland og vakte her, kan man sige, en sand Folkesorg. Det pludselige Dødsbudskab maatte ramme saameget smerteligere, som Munch endnu befandt sig i en lidet fremrykket Alder og var af en tilsyneladende stærk Hælbred, saaledes at Fædrelandet og Videnskaben af hans utrolige Arbeidskraft og denne sjældne Forening af Lærdom og lykkelige Aands=Erver endnu kunde ventet sig store Resultater. Og uagtet han havde fundet den materielle Paa-sjænnelse, som nogen Videnskabsmand efter vore Forhold billigviis kunde vente, og navnlig den fornødne Understøttelse til sine videnskabelige Granskninger, maatte det være en smertelig Tanke, at hans tidlige Død maaskee var fremkaldt af dette anstrængte, umaadelige Arbeide, hvortil hans økonomiske Forfatning lige saa meget som Granskerens Trang gennem en lang Aarrække havde drevet ham. Deeltagelsen ved hans Død udtalte sig paa forskjellige Maader. Saa snart Dødsbudskabet var indlobet, tilstod Storthinget hans efterladte Hustru en aarlig (extraordinær) Pension af 300 Spd. og bevilgede desuden det Fornødne (1050 Spd.) til Familiens Hjemreise fra Rom. En Nationalsubskription, med Mænd af alle Stænder i Epidsen, aabnedes for Tilveiebringelsen af et Legat, der skal bære Munchs Navn, „og hvis Renter skulle tilfalde først hans fire Dotre, saalænge de leve og tiltrænge Understøttelse, og siden anvendes til Stipendier for Studerende, fortrinsviis for saadanne, der dyrke nogen af de Videnskaber, hvori den Afdøde udmærkede sig“. Endelig har den akademiske Ungdom stillet sig i Epidsen for en Subskription til Anstæffelsen af hans Portræt for Universitetets Samling af fortjente Læreres Portræter.

Som Anerkjendelse af Munchs videnskabelige Fortjenester var St. Olavs Ordenen i 1857 og Nordstjerne=Ordenen i 1862 bleven ham tildelt. Nordstjerne=Ordenen modtog han af Hs. Maj. Kongen personligen i Stockholm, med udtrykkelig Tilkjendegivelse af, at det var et Erkjendtlighedstegn for de Tjenester, han havde viist Sverige ved i Rom at affrive og overgive til de svenske Archiver de Dokumenter angaaende dets Historie, som han under sine Granskninger havde stød paa. — I Tidens Lob var han bleven optaget som Medlem af en Række af lærde Selskaber. Saaledes var han ordentligt Medlem af Videnskabsakademiet, det throndhjemste Videnskaber's Selskab og det i Christiania i 1857 oprettede Videnskaber's Selskab; korresponderende Medlem af det preussiske Videnskabs=Akademi i Berlin, af det Götting'ske Videnskabs=Selskab, af det franske geographiske Selskab i Paris, af det kongelig engelske geographiske Selskab i London af det keiserlig russiske geographiske Selskab i Petersburg og af det keiserlige Videnskaber's Akademi sammesteds, foruden af flere andre videnskabelige Sel-

skaber i Udlandet. Ogsaa var han *Æres* medlem af det stotste antikvariske Selskab, det islandste Literaturselskab og den norske Forening for Oldtidsminders Bevaring. —

Til den her forsøgte Skizze af Munchs Liv horer nødvendigvis en Udsigt over hans Forfattervirksomhed. Men hvis denne skulde opnaae nogen Grad af Fuldstændighed, maatte den blive temmelig omfattende og indeholde en saa stor Dypregning af Skrifter og Afhandlinger, at Mængden af Læsere derved vilde føle sig lidet tiltrukne. Vi maae derfor indskrænke os til det Bigtigere og for en større Overskueligheds Skyld søge at gruppere dette under visse Synspunkter.

Dog inden vi her indlade os paa Munchs enkelte Skrifter, turde det være passende at paapege hans vigtigste historiske Synsmaader, forsaavidt disse ikke ere udtalte i enkelt Skrift eller Afhandling, men i flere, og ikke sjelden i de senere Udtalelser have undergaaet enkelte Modifikationer. Thi det gjaldt om Munch, at han aldrig, selv efterat være kommen til en Anskuelse, som syntes ganske uforkastelig, blindt hængte sig til No derved, men at han vedblev at granske videre og lod sig ikke i sine Undersøgelser affrække fra at ændre en tidligere fremsat Mening, om han end derved maatte paadrage sig Ord for at skifte Mening og i hvert Fald i det mindre videnskabelige Publikum sine maatte svække dette Slin af Useilbarhed, hvori det helst vil see sine store Mænd.

Vi maa saaledes her fremhæve hans Forskninger og antagne Resultater med Hensyn til Nordens ældste historisk-ethnographiske Forhold og hans Vindikation af Norges Ret med Hensyn paa dets gamle Literatur. Han maa heri dele Æren med N. Keyser som den, der først brød Banen og opstillede rigtigere Anskuelser istedetfor de tidligere antagne. Men det maae erkjendes, at han har videre forfulgt og udviklet disse og ogsaa opstillet egne nye Meninger, hvorved Keyser selv er bleven bragt til i enkelte Dele at afændre sine. Og overhoved maa, hvad der er udrettet paa dette Felt, til en vis Grad betragtes under Æt, og begge Granskere maa siges at have sin fuldstore Andeel deri, uden at den Enes eller Andens Fortjeneste derved forringes. Ligesom Begge om enkelte Arbejder af anden Art have været sælles, saaledes turde der ogsaa med Hensyn til denne Materie være et vist Fællesskab, ikke med Hensyn til dens skriftlige Behandling, men dog til hvad der foreligger som historisk Udbytte. Allerede den gjensidige Meddeelsomhed, hvorved vore Historikere have udmærket sig maaskee fremfor alle andre Landes, gjør saadan en Antagelse mere end rimelig.

Munch har i et eget Skrift „om den nyere historiske Skole i Norge“ 1852 fremsat de Resultater, han var kommen til, dengang denne Af-

handling skreves, saa at man deri vil finde hvad Skolen har søgt og udrettet. Men han har imidlertid siden foretaget enkelte Modifikationer, saa en Redegjørelse herfor turde have sin Interesse. Jeg formaaede ham derfor i 1857 til at meddele mig en kort Udsigt over sit System, til Optagelse i den biographiske Skizze af ham, hvorpaa jeg arbejdede, og da denne hans Fremstilling tillige er hans seneste af dette Emne, vil den vistnok til almindelig Orientering her have en berettiget Plads.

„Jeg er, siger Munch, efterhaanden kommen til den Overbeviisning, at man maaskee gjør rettest i at dele den hele germaniske Folkestamme i tre sideordnede Grene: den nordlige (de egentlige Nordboer), den mellemste, eller Mellemgermaner (Goter, Burgunder, Angler, m. fl., hovedsagligt boende om den sydvestlige Deel af Østersøen og paa dens Øer), samt den sydligste; at der for Tiden inden Germanernes oprindelige Omraade egentlig kun findes Repræsentanter for den nordlige (Norste, Svenske, Danske) og den sydlige (Tydskere, medens den mellemste deels ved Udvandring (Goterne, Bandalernes, Burgunderne, Anglerne), deels ved Blanding (som Goterne og Anglerne i Danmark med Nordgermaner til nyere Danske, Anglerne med Nordmanner i England til Engelmænd o. s. v.) tildeels ere forsvundne fra deres gamle Boliger, medens deels Nordgermaner nordfra, deels Sydgermaner sydfra havde optaget deres Plads, ligesaa at i sin Tid alle Germaner, saavel Sydgermaner og Mellemgermaner som Nordgermaner, ere komne østfra, enten nordenfra, eller over Østersøen (eller hvad der i hiin fjerne Artid svarede til Østersøen nuomstunder), saaledes at ikke et eneste, endog sydgermanisk Folk er kommet direkte til Tydskland fra Østen langs Østersøens Sydkyst, men at alle Tydsklands germaniske Indvaanere ere komne over det nuværende Skaane og de danske Øer, der i hiin fjerne Tid vare større, og adskilte fra begge Fastlande og sig selv indbyrdes ved smalere Søstrækninger end nu; at naturligviis Sydgermanerne ere komne først, dernæst Mellemgermanerne, af hvilke dog de fleste forbleve paa Nord siden af Østersøen; at Mellem- og Sydgermanerne trængte ind over Lande, beboede af Kelter (Danmark-Nordtydskland), hvis Indbyggere tildeels bleve undertvungne, og dannede den ringeste Arbeidsklasse; og at Germanerne i Tydskland saaledes kom til at indtage Pladsen mellem de ikke undertvungne Kelter i Vest og Slaverne i Øst. De egentlige Nordgermaner derimod, Goter, Svear og Nordmænd, ere komne til Skandinaviens Fastland i et noget nordligere Strøg, hine omtrent over Malandskødet til Gotaland og Mælarkræfterne, disse endnu nordligere, omkring Finmarken til Haalogaland og Throndhjem; begge have derpaa trængt videre, hine mod Vest og disse mod Syd, Svearne og Gøterne altid forstærkede ved nye Indvan-

dringer, indtil de endelig i Braavallaslaget brød den samlede danstgotiske Magt og gjorde sig til Herrer over Danmark, hvor deres Efterkommere, antagende Navnet Daner, blandede sig med det tidligere gotiske Folk af dette Navn og dannede det nyere Danesolk.

„Disse Anstuelser, saavel som mine Bestræbelser for at vindicere vor Nationalitetets Ret og overhoved den historiske Sandhed, have, som bekendt, vakt megen Modsigelse især blandt de Danste, der ikke kunde finde sig i at man afviger fra de gamle ukritiske Hypotheser fra tidligere Dage, da Alt gik ud paa at fremstille Danerne som Nordens Principalfolk. Min Hovedmaxime er dog kun suum cuique og Sandheden fremfor alt. Det er intet, som har skadet den nordiske Historieforskring mere end den Sammenvoren af dansk, norsk og svensk, som de tidligere, især danske Historikere i deres Iver for at være nordiske, (og maasse tildeels paa Grund af den tilfældige Omstændighed, at saa mange nordiske Manuskripter ere komne i Danmarks Børge) have gjort sig skyldig i. Det maa nødvendigviis lede til gale Resultater, naar man af den Omstændighed, at Sagaer fortælle, at den og den Skik brugtes ved Gilder paa Island, eller at Nordmændene byggede saadanne og saadanne Huse, slutter, at netop det samme fandtes i Danmark. Saaledes især med Sprøget. Det er en bekendt Sag, at man i Danmark lægger særdeles Vægt paa, at kalde vort Oldsprog „oldnordisk“, som om det var fælles for hele Norden. Nu har jeg naturligviis aldrig nægtet, at der maa have været den Tid, da alle nordiske Folk talte samme Sprog; men jeg mener kun, at denne Tid ligger næsten forud for den nordiske Historie, og at vi i alle Fald ingen Sproglevninger have deraf. De Skrifter, fra hvilke vi kjende vore Oldsprog, naae ikke længer op end til det 12te Aarhundrede i det allerhøieste, og da vare de tre nordiske Sprog, stjønt meget lige, — som de endnu ere — dog ligesaa afgjort forskjellige, som Svensk og Dansk ere nu; altsaa med samme Ret, som nu Svensk og Dansk kaldes to særskilte Sprog, med samme Ret maa Svensk, Dansk og Norsk e. 1200 kaldes trende særskilte Sprog. Man behøver ogsaa kun at sammenligne Sproget i Kongespeilet og Magnús Haakonsons norske Lov med den omtrent samtidige Valdemar II's jydsk Lov, for at see, hvor forskjelligt Norsk og Dansk da vare. Nu mener jeg altsaa — og enhver vil give mig Ret deri — at det er en ei alene latterlig, men endogsaa skadelig Paastaaelighed (da den er vildfarende), naar de Danske altid kalde det i Norge i Middelaalderen og paa Island brugelige Sprog Oldnordisk istedetfor Oldnorsk eller gammel Norsk. Man behøver jo kun at iagttage det Urimelige i at f. Ex. Magnús's Lov og Haakon Haakonsons Saga skal siges at være skrevet paa Old-

nordisk, medens den samtidige jydsk Lov siges at være skrevet paa gammel Dansk. Thi hvad der er Oldnordisk eller gammel Nordisk, er jo dog tillige gammel Dansk; men da nu Sproget i jydsk Lov ikke er det samme som Sproget i den norske Lov eller Sagaen, saa er det altsaa ikke Oldnordisk i dansk Betydning, selvfølgelig er gammel Dansk forskjellig fra Oldnordisk, og Dansk saaledes ikke Nordisk, — og dog skal det jo tillige være nordisk — kort man indvikler sig i et uoplojeligt Bæv af Selvmodsigelser, for at holde paa en Benævnelse, som aldrig Vedkommende selv brugte, thi saavel Nordmændene, som Islænderne kaldte deres Sprog norrønt, d. e. norst. Vistnok søge de Danske ogsaa at faae ud, at norrøn, der oprindeligt betyder „hvad der er fra Norden“, anvendt paa Folk og Sprog skulde betyde „nordisk“; men det er en ubestridelig Kjendsgjerning, at det ligesom Substantivet „Nordmænd“ endog nuomstunder, kun sigter til Norge og betegner hvad der er derfra; saaledes f. G., naar der i den gamle vestgotiske Lov skjelnes mellem „gotst Mand“, „svenst Mand“, „norrøn Mand“ og „dansk Mand“, eller naar der i islandsk Sagaer tales om et Skib besat „deels med islandsk, deels med norrøne Mand“, eller i et norst Diplom om „norrøne Skind og islandsk Skind“. Islænderne have igjen, deels paa Grund af deres Forsædres Fortjenester af Literaturen, deels fordi Sproget i sin gamle grammatiske Bygning nu kun lever hos dem, fordret at det skulde kaldes islandsk. Benævnelsen er vistnok mindre vildledende end Oldnordisk; men deels strider det mod al Rimelighed og Brug, at et Sprog skal benævnes efter en Koloni, ikke efter Moderfolket, og at det saaledes f. Ex. skal hebe, at Nordmanden Gyvind Skaldaspilder, neppe 100 Aar efter Islands Opdagelse, digtede sit Haakonarmaal, ikke paa Norst, men paa Islandsk; deels gaaer man ikke Islændernes Vre for nær, naar man bruger den Benævnelse paa Sproget, som de selv brugte lige til det 18de Aarhundrede, nemlig norrønt, d. e. Norst; endog den islandsk Bibeludgave af 1728 siges paa Titelsejdet at være å norrønu“. For Vindikationen af Norges Ret i denne Henseende har jeg derfor og maattet høre ilde af Islænderne, som om jeg vilde forringe deres Hæder; dog har den Udforslighed, hvormed Islands Historie af mig i Norges Historie er behandlet, som det lader, vist dem, at jeg kun har søgt for, hvad jeg ansaa for Sandhed, og at jeg er beredvillig til at yde Nationen al fortjent Roes. Formedelt mine sproghistoriske Underjogelser have og de mere Ensidige, der ei kunde finde sig i at Sandheden skal overordnes nationale Hensyn og som derhos ikke selv besidde sproglige Kundskaber nok til at forstaae Underjogelsernes Gang, imputeret mig Meninger, som jeg aldrig har

haft, end mindre yttret. Saaledes anføres der etsteds, at jeg skulde mene, at Gotisk er det germaniske Ursprog, deraf Lydsk, deraf Danst, deraf Norst, deraf Islandsk: en Mening, jeg ikke engang behøver at fralægge mig; thi jeg har kun benyttet Gotisk som et germanisk Sprog paa et ældre Stadium end noget andet til Indsig i det ældre Sprog-Maffineri, uden nogenfinde at udgive det for Moderssproget."

Et af Munchs alvorligste Skridt for at vindicere Norges nationale Ret, var hans Optræden i 1845 mod Oldskriftselskabets daværende Bestyrelse, hvis Virksomhed udviste adskillige Misligheder. Egentlig kan man sige, at der fra den Tid Munch og Kexner sendtes ned til Kjøbenhavn begyndte en ny Perode i Behandlingen af oldnorske Skrifter; thi da viste det sig, at man ikke altid behøvede Islandingerne til Mellemmænd ved disse Skrifters Udgivelse; og den Kontrol, disse norske Lærde viste sig at kunne udøve, gjorde Bedkommende varsommere og noiagtigere. Men efterhaanden loiede Oldskriftselskabet af, og i 1845 var det saaledes nødvendigt at give det en ny Vælter. Munch gjorde det med Strengthed og Grundighed, idet han i en Artikel i Dahls Literaturtidende blottede de af Selskabet begangne Feil især mod Norge, hvis Deeltagelse i den gamle Literatur ligesom stuppedes bort. Senere fik Munch en særegen Foranledning til at beklage sig over Oldskriftselskabet, eller rettere Sjælen i samme, Konferentsraad Rafn. Efter Finn Magnussøns Død tog han nemlig paa Rafns Anmodning Deel i Redaktionen af de af Oldskriftselskabet besjergede „Antiquités Russes & orientales“, saaledes at han leverede samtlige Indledninger og oplysende Noter til Stykkerne i hele første Bind fra S. 15 af og til en stor Deel af andet Bind, navnlig til den deri optagne Udgave af Ottars og Ulsteins Reiseberetninger; og desuden meddelte han særskilte Afhandlinger, foruden at han i det Hele taget havde en Stemme med i Valget af Stykkerne. Men dette blev af Rafn saa lidet eller dunkelt fremhævet i Fortalen til Værket, at Rafn selv er bleven anseet som Forfatteren, navnlig i en vidtloftig Recension af den lærde Akademiker Kunik i det petersborgske Videnskabs-Akademies Skrifter. Endog danske Lærde ere her blevne stufede med Hensyn til Forfatterstabet. I detmindste synes Genealogen Konigssfeldt at have antaget Rafn for Forfatter af ovennævnte Værk. Thi da Munch (i „Illustr. Nyhedsblad“ for 1855) havde berigtiget en gjentaget Bildfarelse i de danske Kongers Elægtstrække med Henvisning til Antiq. Russes, i hvis genealogiske Tabeller, forfattede af ham selv, han allerede i Forveien havde indført Forbedringen, rettede Konigssfeldt i den nye Udgave af sine fortjenstlige „Genealogisk-historiske Tabeller“ Feilen efter Munch, men

paa den Maade, at han anførte Antiq. Russes som Kilde og hertil bemærkede, at den der udtalte Mening var „tiltraadt af P. A. Munch i Christiania illustrerede Nyhedsblad for 22de Sept. 1855“. Paa denne Maade saa det ud, som om Munch havde gjort sig vigtig med Rafns Lærdom, medens de Undersøgelser, hvortil han havde henvist, dog vare af ham selv og ingen Anden. Mod Danfærnes gjentagne Forsøg paa at tilegne sig en Hovedandeel i den oldnorske Litteratur ved at henseere denne til Island alene og indføre Benævnelsen „oldnordisk“ som den ene gyldige Oversættelse af „norrön“, har Munch senest og vistnok med størst Klarhed og Skarphed udtalt sig i en Artikel „Nordisk, Norsk, Dansk“ i „Illustr. Nyhedsblad“ for 1861, hvori han resumerede Stridens Hovedpunkter med de mest afgjørende og slaaende Beviser.

Munchs Forfatterstab kan henseeres under fire forskjellige Afdelinger: Historie, Geographie, Sprogforskning og Journalistik. Af disse Afdelinger, er den første, hvorunder tillige maa henseeres hans antikvariske og mythologiske Arbejder, baade den indholdsrigeste og betydningsfuldeste.

Munchs tidligste Forsøg i historisk Retning og tillige hans første Forfatterstab er en udførlig Bedømmelse af Fajes Norges Historie, skrevet i Novbr. 1831, altsaa i hans etogtyvende Aar, hvilken fik Plads i det af Danmarks dygtigste Videnskabsmand redigerede, „Maanedsskrift for Litteratur“. Han viste allerede her, at han ikke alene var noie hjemme i Fædrelandets Historie, men at han ogsaa var en Mand, der ikke agtede blindt hen at vandre i Forgjængeres Fodspor. Sin historiske Dygtighed gødtgjorde han snart end yderligere ved forskjellige Bidrag i „Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie“, hvortil Aftstykker i Kjøbenhavn vare samlede, og hvoriblandt kan nævnes en Textudgave med Oversættelse af de saa kaldte Ágrip af Norges Historie. Munchs første større og særskilte historiske Arbejde var en temmelig udførlig „Norges, Sveriges og Danmarks Historie“, der udkom i Christiania i 1838 og næste Aar efterfulgtes af et Udtog samt af en kort Norges Historie for Begyndere. Disse Skrifter vare alle egentlig bestemte til Skolebrug; men i det første og største kom Forfatteren til i saa mange og væsentlige Stykker at afvige fra det Vedtagne, at det blev et videnskabeligt Arbejde med originale Synsmaader. Den danske Historiker Paludan-Müller fandt sig besøiet til i en udførlig Anmeldelse i Petersens „Tidskrift for Litteratur“ (3die Bind) at fremhæve som et Misgreb, at uagtet denne Scandinaviens Historie skulde være en Skolebog, dog Forfatteren „i Almindelighed havde villet fremsætte sin Anskuelse om Nordens Historie for et større Publikum“.

Hvad der især maatte mishage den danske Recensent var Forfatterens nationale Over, der stillede Danmarks Forhold til Norge i et slettere Lys end man tidligere var vant til. Jusitiarius Berg havde i den Sag først brudt Banen, og Munch, som nu talte i samme Retning, maatte derfor finde sig i at blive betegnet som den, der ganske fulgte i hans Spor, og som paany bragte „uretsfærdige Bringer om Danmark“ ud iblandt Publikum. Hvad ellers Müller mest bebrejdede Forf. var ubillige Domme om Personer; men han erkjendte ogsaa hans Arbejdes gode Sider, og da anden Udgave af Allens priisbelønnede Danmarks-Historie udkom, sagde han i sin Anmeldelse heraf, at man „maatte foretrække Munchs kortsatte Udtog af Skandinaviens Historie, — havde denne Bog blot været skrevet i en anden Aand og Tone“. (For Literatur og Kritik I, 108). Men da dette Skrift, ligesom overhovedet alle Munchs større Arbejder, var bleven forfattet under Trykningen og alt efter som denne skred frem, var derved fremkommet en vis Uensartethed i Behandlingen af de forskjellige Partier, der kunde gjøre en ny Bearbejdelse af Værket ønskelig, og navnlig gjaldt dette om første Afsnit. En saadan Bearbejdelse havde han ogsaa begyndt paa og nogle Aar vare allerede trykte, da han begav sig paa Rejse til Rom, hvormed uheldigvis den nye Udgave ganske indstilledes.

Paa de ovenfor nævnte Skrifter fulgte „Nordens gamle Gude- og Heltesagn i kortsatt Fremstilling“ (Christiania 1840). Denne Bog, i hvis Fremstilling flere af den yngre Eddas Fortællinger ere gjengivne i Oversættelse, udmærker sig ved et særdeles populært og simpelt Sprog og har derfor fundet en meget stor Læsekreds og mægtigen bidraget til at vække Sandse for vor Sagntid. Bogens egentlige mytologiske Deel var usfuldstændig og mindre tilfredsstillende og er ogsaa ganske bleven omarbejdet i tvende senere Udgaver (1845 og 1854, hvert med sin forskjellige Titel).

Efterat Munch havde søgt at afhjælpe Trangen til Lærebøger i Fædrelandets Historie, vendte han sig ogsaa til Bearbejdelsen af Verdenshistorien. Han udgav saaledes i 1840 „Verdenshistoriens vigtigste Begivenheder fra de ældste Tider indtil den franske Revolution i kortsatt Fremstilling“. Men Bogen, hvori Rottet tildeels sees at have været Forfatterens Mønster, var for sammentrængt og stofrig til i Almindelighed at kunne tjene som Lærebog; thi for at kunne benytte den med Fordeel, maatte man have det historiske Stof inde. Ikke desto mindre træer vi at finde Historikeres Medhold, naar vi betegne den som et historisk Arbejde, der er høist mærkeligt baade ved Begivenhedernes pragmatiske Fremstilling og ved en historisk Kunst, som neppe er overtruffet i Forfatterens mere læste og kjendte Skrifter. Tiden fra

franske Revolution behandlede Munch siden med større Udforslighed i et særegent Arbeide, der var bestemt til Brug ved Læsningen til Anden-Examen, men hvilket Skrift imidlertid forblev ufuldført. Senere leverede han ingen Arbeider i Verdenshistorien, uden forsaavidt han bearbejdede og rettede den norske i 1847 paabegyndte, men aldrig fuldførte Oversættelse af Held og Corvins „Illustrerede Verdenshistorie,“ til hvis anden Deel han gav en selvstændig Fremstilling af Skandinaviens Middelalder-Historie.

Han var imidlertid paany vendt tilbage til Fremstillingen af Fædrelandets Historie, og udgav 1847 „Underholdende Tildragelser af Norges Historie“, et nærmest paa Ungdommen beregnet Populærskrift. Dette Arbeide udmærker sig ved en let og tiltalende Fremstilling, der endog paa enkelte Steder, som allerede tidligere en sagkyndig Anmelder har bemærket, „minder om W. Scotts uovertræffelige Tales of a Grandfather“. Hos Mange opstod Lysten til at see vor hele Historie behandlet paa samme Maade, og Munch indbød ogsaa kort efter til Subskription paa en „Norges Historie i Fortællinger“, idet han foruden Andre henpegede paa Fryxell og W. Scott som sine Monstre. Men paa Grund af den ringe Subskription udkom dog ikke disse Fortællinger, og dette turde forsaavidt være godt, som han maaskee ellers vilde blevet forhindret fra over samme Emne at give os det Værk, som ikke blot er blevet Forfatterens Hovedværk, men ogsaa et Hovedværk i hele Nordens historiske Literatur, nemlig „Det norske Folks Historie“.

Bed det Motto, Forfatteren har valgt til dette sit Arbeide, har han udtalt det Maal, han derved havde stillet sig. Det er Niebuhrs Ord: „Ich werde suchen die Kritik der Geschichte nicht nach dunkeln Gefühlen, sondern forschend, auszuführen, nicht ihre Resultate, welche nur blinde Meinungen stiften, sondern die Untersuchungen selbst in ihrem ganzen Umfange vortragen“. Med andre Ord: som kritisk Historieforfatter har han ikke villet lade det beroe ved at meddele sine Resultater, — han har tillige stræbt „at fore Læseren ind i det hele Apparat, hvoraf Resultaterne fremgaae.“ Saa uryddet og tildeels forpuffet, som den norske Historie tidligere var, har der saaledes ingen slagen Landevei været at ile jævnt frem paa, men han har selv „Stridt for Stridt maattet bane sig Bei med Oxen og Spaden i Haanden“; og der har, som han i Værkets Fortale siger, ei alene været naturlige, men endog kunstige Hindringer at rydde tilside og træde under Fodder. Derfor har Fortællingens Gang maattet afbrydes af mange Digressioner og Undersøgelser, hvorved Værket nødvendigviis er blevet en „mindre underholdende Læsning for Alle og Enhver“, end han maa-

see selv forudsatte dengang han fattede Planen og inden Udarbejdelsen endnu viste, hvilket vidtloftigt kritisk Apparat der, paa Grund af Emnets og den tidligere Behandlings Vægfærdighed, her vilde udkræves. Men et saadant Arbejde maatte gaae forud for en Bearbejdelse af „Norges Historie til underholdende Læsning“, der først nu kan give sikre og faste Resultater. Lettere og behageligere Fremstillinger af vor Historie ville ikke kunne forringe Værkets Betydning og Værd, mindst som en kritisk drosket Materialsamling og Grundlag for den fremtidige Historieforskning. Det er, som enhver lettelig vil indsee, en Kundgrube af Lærdom og skarpsindige Hypoteser og kritiske Undersøgelser, hvoraf Historieforskeren stadig vil kunne hente Naad og Belærelse, og som endog i større historiske Literaturer end vor maatte kunne „gjøre Epoche“. Værkets fire første Afsnit ere indførte i den dytste Literatur ved G. T. Clausen, der har oversat og udgivet dem som tvende særskilte Skrifter. Ogsaa en polsk Lærd har i et eget Skrift gjort sine Landsmænd bekendt med dets ethnographiske Resultater.

Det laa allerede fra først af i Munchs Plan i hvert Fald at føre Værket ned til Kalmar-Unionen som det almindelige Periode-Afsnit. Men under Udarbejdelsen fandt han Aaret 1319 eller Haakon Magnusson den Eldres Død at være et bekvemmere Delingspunkt; thi dermed fremstod ikke blot et nyt Dynasti, men der indtraadte ogsaa en Unions-Tilstand, som dannede den umiddelbare Forberedelse til selve Kalmar-Unionen. Hertil kom Ønsket om først at undersøge de udenlandske Archiver og hvad der i disse fandtes til Oplysning af den følgende Periode, inden han behandlede denne. Han afbrød saaledes med fjerde Deels andet Bind, hvilket for Storteparten blev udarbejdet under Reisen, og hvis Fortale dateredes Rom den 24de Juni 1859. Denne Værkets første Hovedafdeling udgjør, da saavel 1ste som 4de Bind er tædelt, ialt 6 Dele, hver paa 44 til 68 Ark. Paa Værkets Fortsættelse, der betegnedes som anden Hovedafdeling, eller Unionsperioden, lagde han som sagt Haand, saasnart han var kommen hjem fra Rom, og endnu inden Aarets Udgang vare 2 Hefter trykte. Dette Afsnit var bestemt til at gaa til 1537. Men mærkelig nok fandt Pennen Forfatteren af Haanden, netop som han havde naaet det Tidspunkt, han først havde sat sig som det oprindelige Maal, nemlig Kalmar-Unionen. Afrydelsen var forsaavidt heldig, som et afsluttet Heelt dog nu have. Men betragteligt var det, at der ikke timestes ham Tid til at behandle den egentlige Unionshistorie; thi denne Periode trænger maaskee mere end nogen anden til en kritisk og aftmæssig Udredning. Paa dette Arbejde havde ogsaa den utrættelige og dygtige Historieforsker Rigzarchovar Chr. Lange anvendt megen Tid, men ogsaa ham

havde Døden bortkaldt netop som han skulde lægge den afsluttende Haand paa Værket *).

Efterat de første Hefter af „Det norske Folks Historie“ vare trykte, fremkom der i Svenska Tidningen en Opsats undertegnet — Im — (Wahlman), hvori Gehalten af Munchs historisk-ethnographiske Granskninger blev bestrebet. Dette foranledigede Munch til i en egen Afhandling, først indført i Morgenbladet og siden særskilt trykt („Om den saakaldte nyere historiske Skole i Norge“, Chra. 1853), at gjøre Rede for de i Værket fulgte historiske Principer og med Stærkehed hævde og forsvare de af ham og R. Keyser opstillede ethnographiske Theorier. Dette Skrift, der i egentlig Forstand kan kaldes Programmet til Munchs norske Historie, indtager saavel ved slaaende Beviisførelse som klar Fremstillingsmaade en fremragende Plads blandt Forfatterens Afhandlinger. En udførligere Drostelse af Munchs ethnologiske og historiske Anstuelser fremkaldte dette Skrift samt de første Hefter af „Det norske Folks Historie“ i det af Aftenbladets nuværende Redaktør Aug. Sohlman udgivne „Nordisk Tidsskrift“, hvor Munch og „den nyere Norska historieforskningen“ fandt fuld Anerkjendelse. (Tidskriftet S. 232—258). — Men medens flere af Naborigernes Forfattere, og det endog danske, ialfald deelviis have antaget eller dog nærmet sig Keyser's og Munchs historisk-ethnographiske Anstuelser, have navnlig en Par af de ældre danske Historikere stillet sig som deres afgjorte Modstandere. Dog Ingen af dem har fundet sig foranlediget til at møde i Marken med videnskabelige Grunde, men vel med leilighedsvis Udvald. Afdøde Professor N. M. Petersen lod sig noie med (i den nye Udgave af sin „Danmarks Historie i Hedenold“) at hentaste nogle utroligt slaaende Biter mod den norske Indvandringstheori, medens en anden dansk Historiker valgte „Nordisk Conserverings-Lexicon“ som Organ for sin Meningsforfæjthed og en Underkjendelse af samme Theori. Først i det sidste Aar er der af et Par yngre danske Forfattere gjort Forsøg til en kritisk Drostning af Munchs ethnographiske Theorier.

* Chr. Langes Arbeide over Unionshistorien var anlagt i annalistisk Form, som aktmæssigt Forarbeide, og saaledes ikke beregnet paa at gjøre en sammenhængende Fremstilling som Munchs overflødig. Endnu mindre har dette været Tilfældet med den grundige Fremstilling ogsaa af Statshistorien, som Professor Keyser har givet i sidste Afsnit af sit hperlige Værk over den norske Kirkes Historie indtil Reformationen, saasom Forfatterens egentlige Opgave her maatte ligge i en anden Retning. Langes værdifulde Forarbeider til Unions-Annalerne bleve tilligemed hans øvrige haandstreverde Samlinger til Norges Historie, efter Munchs Raad og Ønske, i 1862 indkjøbte for Statens Regning og opbevares nu i bort Nigsarkiv.

Den ene af disse, C. A. F. Jessen, der for sit Arbejde („Undersøgelser til nordisk Oldhistorie“) endog opnaaede Doktor-Graden, var Munch et Dieblif betænkt paa at møde med et Tilsvær. Men den Tryghed, hvormed han kunde sige sig selv, at disse „Undersøgelser“, trods Forf.s ungdommelig raske og overmodige Tone, dog kun vare blevne mulige paa Basis af hans egne Forskninger, bragte ham ved nærmere Overveielse til at bevare Tausgheden ligeover for dette som saamange andre personligt bitre Angreb.

Mangfoldige i historisk Henseende vigtige Afhandlinger af Munch findes nedlagte i Tidsskrifter og Aviser. At opregne dem alle, vilde her føre for vidt. De, der ere ældre end 1859, findes anførte i „Norsk Forfatter-Lexicon“. Hans seneste Afhandlinger ere fornemmelig at søge i „Annaler for nordisk Oldtyndighed“ og „Illustreret Nyhedsblad“. Resultaterne af de ældre Afhandlinger vilde for en stor Deel findes optagne i „Det norske Folks Historie“. Dog har dette ikke kunnet stee med dem alle, og en samlet Udgave af Munchs samtlige mindre Skrifter, der ogsaa forberedes til Trykken, vil derfor kunne regne paa det literære Publikums fulde Understøttelse*). — Blandt Munchs Afhandlinger i de ældre Aargange af Annalerne maa dog her særlig fremhæves en meget udførlig „Undersøgelse angaaende Danmarks ethnographiske Forhold i de ældste Tider og om Gensartetheden i Danmarks Befolkning“, hvilken fremkom, især efter en Opfordring af Professor Krieger, som et Bidrag til at opklare Danmarks ældste Forhold til Lydsland, og indførtes i Bindet for 1848. Endvidere „Kilderne til Sveriges Historie i den forchristelige Tid“, i Bindet for 1850. I denne Afhandling, som Munch selv ansaa for det bedste af alle sine kritisk-undersøgende Arbejder, søgte han at borttrydde flere væsentlige Feiltagelser med Hensyn til den ældre svenske Historiographi, og navnlig godtgjorde han, „at Sverige ei har besiddet egne national-historiske Sagaer eller Sagn ældre end Christendommen“. Men uagtet sige Resultater, hengik dog Afhandlingen uimodsiget, hvilket her turde være det bedste Beviis for Resultaternes Holdbarhed. Munchs to sidste Bidrag til Annalerne findes i den efter hans Dod udkomne Aargang for 1860. Det største af disse, „Diplomatisk Bidrag til Erkebiskop Jens Grands Levnetshistorie“, indeholder, deels in extenso, deels i Uddrag, en stor Deel forhen ukjendte i Breve vedkommende denne

*) Oldskriftselskabet i Kjøbenhavn bebuder i sin Prospectus 1863 et „særskilt Bind“ af Munchs i Annalerne meddeelte historisk-ethnographiske Undersøgelser til Oplysning om de gamle Nordboers Forbindelser med de østlige Lande, hvilket saaledes vilde komme i Kollision med den paatænkte samlede Udgave af Munchs Afhandlinger, og derfor tør vistnok Foretagendet ventes opgivet.

mærtelige Prælat, hvilke det var Iyffedes Munch at opdage ved hans Gjennemgaaelse af de pavelige Regefter m. m.

Arbejder af Munch, der med lige Ret lade sig henføre til historisk og sprogligt Forfatterskab, ere hans Oversættelser fra vort gamle Sprog og de Oldskriftudgaver, han har besørget. Hans tidligste Oversættelser fra Oldnorsk findes i det af Studenterforbundet udgivne Ugeblad „Vidar“, blandt hvis Stiftere og Redaktører han hørte. Allerede i No. 3 af dette Blad (19 Aug. 1832) leverede han „Prøver af en Oversættelse af Heimskringla“. Aaret efter udgav han særskilt Begyndelsen af dette Arbejde under Titelen „Snorre Sturlesons Norske Kongehistorie“. Men kun første Hefte udkom, og snart optraadte det Kjøbenhavnste Oldskriftselskab med Planen til en Oversættelse af samme Værk, hvorved det private Foretagende foreløbig maatte træde i Baggrunden. Dog da Aar vare hencundne, uden at Oldskriftselskabets Arbejde kunde udfomme, begyndte Munch at lade sin Oversættelse udgaa paa Boghandlervei, og saaledes udkom „Norges Konge-Sagaer fra de ældste Tider til 1177“, eller Snorres egentlige Værk, i en hefteviis Gødtjæbsudgave, der sluttedes 1859. Dgsaa Snorres Fortsættere var han betænkt paa at levere som Værkets andet Bind; men dette er desværre ikke udkommet. Bogen var i denne nye Oversættelse fornemmelig beregnet paa at blive Folkelæsning — ligesom den alt gennem Tiderne havde været i de ældre Oversættelser af Peder Clausen, Grundtvig og endelig Jacob Aall; og med dette Hensyn for Die bleve Versene udeladte og Prisen yderst lavt beregnet. Men Oversættelsen blev ikke desto mindre af Vigtighed selv for dem, der i egentlig Forstand beskæftige sig med Historien, forsaavidt den i mange Stykker boder paa det længe sølte Savn af en korrekt Textudgave; thi Munch bandt sig ikke som Oversætter til de feilsulde Udgaver, der have, men gjengav Texten saaledes som han ved Haandskrifternes kritiske Østersyn havde fundet at den burde være. Dette blev ham især muligt derved, at han længe havde spillet med Forberedelsen af en Text-Udgave af Snorre, hvilken ligeledes Oldskriftselskabet i Kjøbenhavn havde besluttet at lade udgaae, men som ligesaa lidt som Oversættelsen er bleven færdig. Det er vanskeligt at sige, om Grunden hertil nærmest er at søge i Munchs Velen med Arbejdets Fuldforelse, eller i Mangel paa oprigtig Interesse for et Foretagende, som Selskabet igjennem Rækker af Aar havde holdt frem som et Løffemiddel for indtrædende Medlemmer i Norge, eller maastee begge Dele i Forening. Men saameget er vist, at Munch endnu længe efterat Selskabet paa Grund af dets Tausshed maatte antages at have slaaet Snorre af Tankerne, dog fremdeles ansaa sig bunden med Hensyn til de gjorde Forarbejders fri Benyttelse; thi da jeg i

1853, i en Anmeldelse af hans Udgave af Olaf den Helliges Saga ved Snorre, stillede en Opfordring til at give en fuldstændig Haandudgave af denne Forfatter, fremkom Munch i Morgenbladet med den Indvending, at en saadan Udgave fra norsk Side ikke vel lod sig foranstalte, blandt Andet af den Grund, at Haandskrifterne fandtes i Kjøbenhavn og de gjorde Forarbejder tilhorte Oldskriftselskabet. Men i Forhold til Oldskriftselskabet var i den paafølgende Tid formodentlig indtraadt en Ændring, saaledes at Selskabet havde definitivt opgivet sin Udgave; thi kort før sin Dod overtog dog Munch at besørge en Haandudgave af Snorre for det her i Christiania bestaaende Oldskriftselskab og havde endog erhvervet det Thronhjemste Videnskabsers Selskabs Samtykke til i denne Retning at anvende et Bidrag, han fra det havde modtaget til en Udgave af Orkneyinga-Saga, der imidlertid nu paa Grund af Flateyjarbok'ens fuldstændige Udgivelse var bleven overflødig. Endog paa Reisen til Rom og under Opholdet der var det hans Agt at synte med denne Udgave, hvorfor han tog Forarbejderne med sig.

I 1845 gav Munch, under Fællestitelen „Sagaer eller Fortællinger om Nordmænds og Islænderes Bedrifter i Oldtiden“, Oversættelse af et Par mindre Sagaer (Gisle Surrsons Saga og Hønses Thorer's Saga), hvilken Samling var bestemt til at indeholde flere Smaasagaer, men dog ikke blev færdig, vel tildeels fordi den ikke fandt Publikums Understøttelse. Senere meddelte han i Norsk Folketaler nogle lignende Oversættelser.

Af større Betydning end disse Oversættelser ere imidlertid de af Munch besorgede Udgaver af norske Oldskrifter, som det akademiske Kollegium har ladet bestå. Munch var den første, der begyndte med at faae det Slags Skrifter udgivne som Universitetsprogrammer, istedetfor de tidligere brugelige latinske Afhandlinger over alstens Gjenstande, uden særlig Interesse for vort Land og de Studerende overhoved. Det første Forsøg med hiint Slags nye Programmer gjordes i 1843, idet Munch udgav det saakaldte Bergens Kalvstind. Herpaa fulgte i 1845 Munkalifs Fordebog og i 1847 en kritisk Textudgave af den ældre Edda samt en Udgave af en tidligere utrykt fortsattet norsk Kongesaga, kaldet „Fagrskinna“. Begge sidstnævnte Udgaver besorgede han i Forening med nuværende Professor C. N. Unger, sammen med hvem han ogsaa i 1853 udgav den nævnte Olaf den Helliges Saga ved Snorre. I Forening med baade Unger og N. Keyser udgav han 1848 „Kongespeilet“, tilligemed et samtidigt Skrift om den norske Kirkes Stilling i Staten som Anhang. Alene udgav han som Universitetsprogram til Kronprindsens (vor værende Konges) Formæling 1850 den ovennævnte, paa Latin forfattede Norgeshistorie, som han

under sit Ophold i Skotland havde opdaget; 1852 Aklaf Bolts Forde-
 bog og 1853, som Indbydelseskrift til Universitetsfejsten i Anledning
 af Kong Oscars Helbredelse, Olaf Tryggvesons Saga af Munk Odd
 Snorrezen. Hans sidste, som Program udgivne Oldskriftudgave var
 „Chronica regum Manniæ & insularum“, forsynet med historisk- kritiske
 Anmærkninger paa Engelsk, af hvilken Udgave Trykningen allerede var
 begyndt for Afreisen til Rom, men dog først fuldendtes i 1860.

I Forening med R. Keyser udgav Munch, ifølge offentlig Foranstalt-
 ning, Norges gamle Love indtil 1387, der udkom i 3 Bind 4to
 Chra. 1846—1849. Efterat de gamle Haandskrifter i Danmark vare
 gennemgaaede af Keyser og Munch i Forening, og i Sverige af den
 Førstnævnte saagodtsom alene, overdroges det Munch at forberede til
 Trykken det samlede Materiale. Dog afbrødes Arbeidet af Mangel
 paa de til Udgivelsen fornødne Midler lige fra 1839 til 1844, da baade
 Munch og Keyser udnævntes til Medlemmer af Udgivelsekommissionen
 og i Forening paatog sig Arbeidet. Et 4de Bind, der skulde inde-
 holde det til Bæret hørende videnskabelige Apparat, skulde Munch alene
 have besørget. Men først efter Hjemkomsten fra Rom var han, efter lang
 Standsning, igien begyndt at arbejde derpaa og da kommet saavidt, at
 forhaabentlig Bindet vil blive fuldført ved hans dygtige Medarbejder
 Professor C. N. Unger.

Af de i Rom affrevne pavelige Nuntiers Breve og Regnskabs-
 bøger angaaende Norge var ved Munchs Dod et halvt Snees Ark
 trykte. Andre i Rom affrevne Brevskaber var begyndt at trykkes i
 Diplomatarium Norvegicum, hvis 6te Binds 1ste Samling næsten
 ganske optages af pavelige Diplomer. En Udgave af den saakaldte
 „røde Bog“, som Munch for længe siden havde affrevet i Kjøbenhavn,
 hørte med i Planen til de nærmeste Foretagender for de til Kilde skrifter
 Udgivelse bevilgede Midler.

Vende vi os nu fra Munchs Udgi-ver-Virksomhed til hans sprog-
 lige Forfatterstab, da ville vi finde, at dette baade er af den Be-
 skaffenhed og Udstrækning, at det snarere kunde antages for Frugten
 af en paa Sproggranskningsens Feldt udeelt Virksomhed, end at tilhøre
 en Mand, hvis egentlige Fag ligger derudenfor. Ja vi have endog
 hørt Folk af Faget ytre den Mening, at den komparative Sprogforsk-
 ning maaskee var hans Begavelses egentligste Feldt, og at han ialfald
 i denne Retning havde ligesaa afgjort Talent som i Historiegranskning-
 en. Hans Arbejder i Sprogvidenskabene ere dels særskilt udgivne Skrif-
 ter, beregnede fornemlig paa de Studerendes Behov, dels Afhand-
 linger, indrykkede i forskjellige Blade og Tidsskrifter. I 1847 udkom
 „Det norske Sprogs Grammatik“ tilligemed en „Oldnorsk Læsebog“

(begge bearbejdede i Fællesskab med Unger), hvorpaa næste Aar fulgte „Kortfattet Fremstilling af den ældste Nordiske Runeskrift“, „Det gotiske Sprogs Formlære“, og en „Sammenlignende Fremstilling af det tydske, svenske og danske Sprogs Formlære“, samt 1849 „Forn-Svenskans och Forn-Norskans Språkbyggnad“. Sidstnævnte Skrift er forfattet paa Svensk og trykkes i Sverige, hvor det ogsaa af Kritiken fik den Ros, at „det vidnede om en klar Opfatning samt en dyb Sprogkundskab i Almindelighed“. (Anmeldelse i Tidsskriftet „Frey“.)

Blandt Munchs sproglige Afhandlinger maa nævnes en i *Annaler for nordisk Oldkyndighed* (1846) indført Underjogelse „om det ældste fælles-nordiske Sprogs Udseende og Forsøg til at bestemme den olddanske og oldsvenske Mundarts normale Orthographi, Grammatik og rette Forhold til Norrona-Mundarten“; en i *Langes Tidsskrift* for 1850 given Kritik over Prof. Holmboe's sammenlignende Sprogarbejder (Sanskrit og Oldnorsk) og en Række Artikler om det norske Sprog, indrykkede i *Morgenbladet*. Om en norsk Sprogreformation skrev Munch allerede i „*Vidar*“, hvor han begyndte den Vækkelse af Interessen for vort Sprog og vor Nationalitets Bevaring, som han siden forfulgte, og hvorved han, som ovenfor meldt, kom i et spændt Forhold til det tidligere Broderlands Videnskabsmænd.

Efterat Munch var begyndt paa det norske Folks Historie, trængtes hans sproglige, som de fleste andre literære Arbejder derved mere i Baggrunden. Nogle „Sprogbemærkninger“, som han indrykkede i første Bind af sit i 1855 paabegyndte „*Norsk Maanedsskrift*“ fremkaldte nogen Polemik fra en dansk Sproggranskers Side, men vare forresten af underordnet Betydning. Derimod fortjener en udførlig Afhandling i *Maanedsskriftets* 3die Bind „om Betydningen af vore nationale Navne tilligemed Bink ang. deres rette Skrivemaade og Udtale,“ særligen at fremhæves som et baade i videnskabelig og national Henseende vigtigt Arbejde.

Mange af de nyere europæiske Sprog ikke blot læste og talte Munch med Færdighed, men han skrev dem ogsaa saa korrekt, at hvor der var Spørgsmaal om Gjengivelse af hans Arbejder i fremmede Sprog, var han sin egen Oversætter; saaledes af den engelske Text til *Værket om Thronhjems Domkirke*, og af flere Beskrivelser til *Billedværket „Norge i Tegninger“*, m. fl. Fra første Haand forfattede han Arbejder i Svensk („*Forn-Svenskans och Forn-Norskans Språkbyggnad*“), paa Tydsk (Artiklen „*Norwegen*“ i „*Die Gegenwart*“ bl. fl.) samt paa Engelsk (Indledningen og Anmærkningerne i *Cronica regum Man-niæ*). Undertiden lod han dog, af Hensyn til Sprogets finere Nuanceren, sit Arbejde gennemgaa af Indfødte i vedkommende Sprog og

af andre ypperlige Sprogmand, hvilket var Tilfældet med sidstnævnte Arbejde og Texten til Thronhjems Domkirke.

Med Runologien beskæftigede han sig jærligen og leverede, foruden den nævnte særskilt udfomne Veiledning i den ældste nordiske Runestrift, flere derhenhørende værdifulde Afhandlinger. Den mærkeligste af disse er maaskee den, der findes i Annaler for nordisk Oldkyndighed for 1847 om Indskriften paa det ved Gallehuus i 1734 fundne Guldhorn. Som bekjendt havde denne Indskrift voldt de Lærde stort Hovedbrud og fremkaldt den ene Læsning mere besynderlig end den anden. Den ellers saa fortjente P. E. Müller havde i sit store Skrift om Guldhornene antaget Indskriften for celtiberisk og faaet ud deraf nogle barbariske Ord, som hverken han selv eller nogen Anden kunde forklare. Ved at følge en af Dr. J. H. Bredsdorff forsøgt Fortolkningsmaade lykkedes det Munch at godtgjøre, at Hornindskriften var reen gothisk, rimeligviis fra det første eller andet Aarhundrede før Kristus. Om denne Læsning sendte han ogsaa en Afhandling til Videnskabs-Akademiet i Berlin, hvoraf han kort i Forveien var bleven Medlem, hvilken optoges i Akademiets „Monatsbericht“ for 1848 tilligemed Bemærkninger derved af Sac. Grimm. I „Illust. Nyhedsblad“ for 1857 leverede han en Afhandling om den mærkelige Indskrift paa den da netop til Universitetet hidførte Runesteen fra Tune, hvilken siden har gjort en vis Opfigt i den lærde Verden; thi af N. Uppström er den gjort til Gjenstand for en særegen Afhandling i Nova Acta regiae societ. scient. Upsalensis, og herpaa har igjen Dr. Fr. Dietrich i Marburg bygget sin Fremstilling af Tunesteens-Indskriften i hans i 1863 udfomne Monographi, „Die Blefinger Inschriften, der Stein von Tune und andre deutsche Runen in Scandinavien entziffert und erläutert.“

Munchs Ny som Runolog foranledigede den rige engelske Guds-eier James Farrer til i 1861 at henvende sig til ham, ligesom til en heel Deel andre Oldgranslere over den hele vide Verden, angaaende Læsningen af nogle Runestifter, der vare opdagede ved Steinsnæs paa Orknoerne, hvor Hr. Farrer havde ladet foretage Udgravninger paa sin egen Bekostning. Uden at være vidende om, hvilken runologisk Kappeskrid Hr. Farrer havde indrettet, imodetom Munch med stor Beredvillighed Opfordringen. Dog endnu inden han havde sendt Hr. Farrer sin Læsning af hine Indskrifter, meddeelte han mig til Illust. Nyhedsblad en Afhandling om deres Opdagelse og Indhold, fordi han nemlig fandt dette Fund af nordiske Runer at være af en almindelig Interesse ogsaa for norske Læsere. Men danske Runologer, som ogsaa vare indbudte til at forsøge en Læsning, ansaa sig herved foregrebne, og i de danske Aviser fremkom derfor meget nærgaaende Angreb

paa Munch som den, der havde sveget en eugelfst Gentlemans Tillid og endog odelagt hans hele, med stor Betofning gjorde Dpdagelse. (!) For et Dieblit lykkedes det ogsaa at trække Farrer ind i denne hornerede Dpfatning. Men da den fulde Sammenhæng blev ham bekendt, maatte han strax indsee, at Munch i videnskabelig Henseende her som altid var en fuldstændig „Gentleman“. Den Afhandling af Steinsnæs-Indskriftene, som Munch meddeelte, optog da ogsaa Farrer i sit derom senere udgivne, prægtigt udstyrede og blot for privat Distribution bestemte Bærk, hvori den vistnok kan siges at danne den egentlige Kjerne. Og det var saa langt fra, at Hr. Farrer fremdeles ansaa sig for „mindre gentlemansmæssig behandlet“ af Munch, at han med al Forbindtighed sendte denne sit Skrift, vedblev at korrespondere med ham, og paa Foranledning fra Munchs Side endog lod sig forlyde til ham med, at St. Olavs-Ordenen ikke vilde være ham ukjærtkommen, hvilken da ogsaa Munch skaffede ham. Vi have her med Forsæt dvælet ved denne i og for sig ubetydelige Sag, fordi den nærgaaende Maade, hvorpaa Munch derunder behandlede, virkelig ærgrede ham, og det saameget mere, som han godt skjønnede, at der bag det Hele stat lærd Laugs-Jaluji, i Forening med politisk Animositet fra vedkommende forresten i Sagen ganske uindviiede danske Journalisters Side. Han leverede da ogsaa Tilsvær til disse Angreb baade i Nyhedsbladet og Aftenbladet.

Ligesom Munch nærmest i historiskt Diemed kom til at beskæftige sig med det sammenlignende Sprogstudium, saaledes bragtes han i samme Diemed ind paa Undersøgelser angaaende vor gamle og dermed Landets Geographi i det Hele. Frugter heraf blev blandt Andet en udførlig „Historisk-geographisk Beskrivelse over Norge (Noregsveldi) i Middelalderen“ (Moss 1849), en omfattende Afhandling „om Nordens, især Norges Bebyggelse af vore Fædres, belyst for nemmelig ved Undersøgelse af geographiske Forholde, Stedsnavne og andre topographisk-lingvistiske Data“ (Oldnord. Annaler for 1846), „Geographiske Dplysninger om de i Sagaerne forekommende stotiske og irske Stedsnavne“ (Annalerne 1852, fortsat i Aargangen 1857), og desuden flere Bidrag til at bestemme Norges Grændser, samt endelig forskjellige Kartter over Fædrelandet. Ved Beskrivelsen over „Noregsveldi“ har Forf. afhjulpet „et Savn, som for alle dem, der enten til Belærelse eller Underholdning beskæftige sig med vort Fædrelands ældre Historie, maa have været mere eller mindre føleligt: Savnet af en fuldstændig Haandbog i vort Fædrelands ældre Geographi. En lykkelig og sjelden Forening af lingvistiske, geographiske og historiske Kundskaber, Specialstudiet af Norges physiske Natur, som hans Kartarbejder have foranlediget, og dertil en for andre ufattelig Kombinationsevne og Huskom-

melse er den Udrustning, hvormed Professor Munch var gaaet til dette Arbeide, som han da og, midt under mangehaande andre literære Syssler, fuldendte i et Tidrum, som for andre neppe vilde forslaaet til en enkelt Afdelings nogenlunde forsvarlige Behandling". (Chr. Lange i *Norsk Tidsskrift* for 1849). I dette Strift viste sig Vigtigheden af de af Forfatteren udgivne geistlige Fordebøger, da disse have afgivet et væsentligt Materiale, navnlig med Hensyn til Inddelingen.

Endog en større Beskrivelse over Fædrelandet, i Udforslighed nærmest svarende til Kraft's store Arbeide, men udført efter en forandret, mere overfluelig Plan, hørte i Munch's sidste Aar med til hans fremtidige Forfatter=Forfatter; ialfald talte han endnu kort for sin Død om Trangen til et saadant Arbeide og om sin store Lyst til med Tiden at forsøge derpaa. Hvem vil og kan optage Planen og give os et Bærk, der ikke blot for vor Tid vorder hvad F. Kraft's var for sin, men som ved Stoffets hensigtsmæssigere Ordning og ved fornødne artistiske Bilag (Karter og Afbildninger) kunde blive for Norge, hvad F. P. Trap's „statistisk-topographiske“ Beskrivelse nu er for Danmark? — En kortfattet Skildring af Norge i dets physiske, sociale og politiske Forhold leverede han i den nævnte Artikel i „Die Gegenwart“ (B. 11), hvilket Hefestrift Brochhaus i Leipzig udgav som et Supplement til de ældre Dplag af hans Konversations-Lexicon og Forarbejder for en ny Udgave.

Foruden et Par Stolekarter over Fædrelandet samt Keilhaus „erster Versuch einer geognostischen Karte von Norwegen“ (i „Gæa Norvegica“,) leverede Munch et fuldstændigt Generalkart over Norge bestaaende af 4 Blader, nemlig 2 for den sydlige og 2 for den nordlige Deel. I Anledning af Kartet over „det sydlige Norge“, der udkom 1845 og først i 1857 blev efterfulgt af den nordlige Deel, erklærede en kyndig Anmelder (unværende Statsraad Bergeland), at dets Konstruktion var udført med „en til det Yderste gaaende Detail ikke alene i den Deel af Landet, hvorover noiagtige Detailkarter høves, men ogsaa i den mindre bekjendte Deel af Landet“. Af Kartets sydlige Deel, der saavel hvad Fuldstændighed som Noiagtighed angaar er anerkjendt for det bedste Norges-Kart der høves, vil udkomme en ny, forbedret og ved en sparsommere Beskrivning tydeliggjort Udgave, hvormed Munch strax for sin sidste Afreise til Rom var bleven færdig*). Ifølge Stortingets Beslutning i 1860 overdroges det ogsaa Munch, med en

*) Det store Norges-Kart af Munch, hvorpaa Kapitain Prahl i Bergen for mange Aar siden indbød til Subscription, var saavidt vides ikke fuldfærdigt fra Forfatterens Haand og vil da formodentlig heller ikke udkomme.

offentlig Understøttelse af 600 Spd., at udarbejde et større General-kart over Norge i Middeltalderen; dog hellerikke dette var færdigt ved hans Død, men dog nok kommen saavidt, at det forhaabentlig vil kunne fuldføres og udgives.

Ved Siden af sit videnskabelige eller lærde Forfatterstab har ogsaa Munch, indenfor den periodiske Presse, udfoldet en ikke ringe Virksomhed, beregnet deels paa at fremme Almeenoplysning, deels paa at klare enkelte af Tidens Spørgsmaal, hvorom hans Kundskaber og Studier maatte give ham Ret til at have en grundet Formening. I omtrent 10 Aar (fra 1847 af) var han fast Medarbejder i Morgenbladet, og under Storthingene i 1851 og 54 røgtede han dets Hovedredaktion. Hørende til Grundlæggerne af „Vidar“ og den Kredts af talentfulde Mænd, som ved Udgivelsen af „den Constitutionelle“ søgte at danne en Modvægt mod Morgenbladets ultra-demokratistiske Bestræbelse, havde Munch allerede tidlig stillet sig i afgjort Opposition til dette Blad og de Ideer, det dengang forsøgtede. Hans Indtræden deri blev derfor af Mange betragtet som politisk Svaghed og Holdningsløshed, eller ialfald som et Offer, den kun lidet politisk anlagte Forfatter bragte for sin økonomiske Existence. Vist er det ogsaa, at hvor meget end Munch ved sit Navn og sit Kundskabsforraad mægtede at give et Blad Anseelse og Værdighed, var han kun lidet stiftet som politisk Leder. Han manglede, for at vi skulle bruge et drøit Udtryk, denne blinde Hengivelse i et Partis Interesse, som kan fægte selv en absurd Sag ud med Skin af Værdighed og Overbeviisning. Men een Fortjeneste troede han dog at kunne tilegne sig som Journalist, og det var den: ved sit Eksempel og sin Virken at have bidraget til at bringe en mere dannet og human Tone ind i vor offentlige Diskussion. Men selv i denne Bestræbelse maatte han tildeels føle sig bunden ved Bladets Fortid og Traditioner og saaledes ofte gaae paa Akkord med Omstændighedernes mangehaande Krav og Paavirkninger. I sit journalistiske Forfatterstab indskrænkede han sig hovedsagelig til hvad man kunde kalde de mere videnskabelige Dagsspørgsmaal, hvori han ved sine Kundskaber og Interesser kaldtes til at optræde som Dpmand: saaledes Sprogjagen og Skandinavismen med de dansk-tydske Stridigheder. De mange skjæve og forvirrede Begreber i Sprogjagen søgte han at klare gennem en Række, især mod Overlærer Knudsen rettede polemiske Artikler; men under Stridens Hede kom han ogsaa til at opstille Principer, der i Konsekvensens Medfør nødte ham selv til efterhaanden at gjøre Brud paa sin tidligere fulgte Skrivemaade og foretage sieblifikke orthographiske Ændringer, som hverken i hans egne eller Andres Skrifter senere have faaet Hævd.

Hans Afhandlinger om Skandinavismen ere baade mange, omfangsrige og mærkelige. Nærmest fremkaldtes de af den dansk-tydske Strid, der fremdeles staar paa Dagsordenen. De første og vigtigste indrykkedes i Morgenbladet 1849, men aftryktes siden som tvende særskilte Brochurer (den ene baade her og i Kjøbenhavn). Saavel i Norge som i Danmark og Tydskland fremkaldte de megen Opmærksomhed og endog særskilte Modskrifter af nuværende Lektor ved Universitetet L. K. Daa og af S. J. A. Worsaae i Kjøbenhavn, foruden en kritisk Drestelse af den verdensberømte Jacob Grimm. Yderligere behandlede Munch samme Emne i Norst Maanedsskrift (B. 2) i en Artikel „om Skandinavismen i dens nyeste Skikkelse og fornemmelig i Forhold til den svensk-norske Union“, hvilken ogsaa oversattes paa Tydsk (Hamburg 1857). I den mellemliggende Tid havde hans Anskuelser om Skandinavismen i det Enkelte ændret sig, men de vare ligejaaligt nu som tidligere egnede til at stifte ham entusiastiske „Skandinavers“ Yndest og Bevaagenhed, og endnu ved hans Død kunde man bag velvilige Ord skimte Partiets indædte Nag.

Paa samme Tid som Munch i Egenkab af Morgenbladets Medarbejder deeltog i Udredningen af Tidens forviklede politiske Spørgsmaal paa Basis af den historisk-ethnographiske Forskning, søgte han gjennem særskilte Tidsskrifter at give Almeenheten en i samme Retning orienterende eller almindelig belærende Lektüre. Allerede i 1849 begyndte han at udgive et Maanedsskrift med Titelen „Almeenlæsning,“ bestaaende af længere, deels originale, deels oversatte populære Afhandlinger. Dette Tidsskrift standse med 1ste Bind; men i 1855 optog han Planen paany i „Norst Maanedsskrift,“ hvoraf der ialt udkom 6 Bind. Det var imidlertid kun i de første Bind af dette Tidsskrift, Munch ved originale Bidrag eller paa anden Maade tog aktiv Deel; thi fra sin Afreise til Rom lod han det ganske stotte sig selv og laante kun Foretagendet sit Navn. Endnu efterat Maanedsskriftet var gaaet ind, deeltog han, efter Hjemkomsten fra Rom, nogen Tid i et lignende Tidsskrift, dog med en mere æsthetisk Tendens, nemlig „For Hjemmet“, hvilket hans Fætter Digteren A. Munch i 1861 havde paabegyndt; dog levede han deri intetsomhelst originalt Bidrag af Betydning.

Overskue vi nu hele Munchs Forfatterstab, i dets forskjellige Retninger og mangfoldige Forgreninger, da er den første Mærkelighed, som derved springer i Sinene, en umaadelig, næsten ubegribelig Produktivitet. Man har udregnet, hvor mange Vers Lope de Vega, Verdens frugtbareste Poet, ialt har skrevet, og derved faaet ud et forbausende Tal. Men vilde man paa lignende Maade, ved en Udreg-

ning i Side- og Arktetal, estergaa Munchs Forfatterstab, turde Resultatet ogsaa her blive stikket til at forbause. Vi behøve dog ingen saadan kvantitativ Udmaalning for at fatte denne uhyre Produktivitet, da vi jo alle have seet den udsolde sig lige uforskyrret til hans Livs sidste Dieblit; og Esterverdenen vil kunne klargjøre sig den ved et Blik paa hans særskilte Værker og den lange Fortegnelse paa spredte Afhandlinger, som Norss Forfatter-Lexicon indeholder. — Denne uhyre Produktivitet, hvortil ikke Phantasien, men Granstningen skulde levere Materialet, blev kun mulig derved, at Munch forenede en Sukommelse, der Intet kunde glemme, med en Arbeidskraft, der aldrig gif træt, og en Lethed i at bruge sin Mand's sjeldne Evner, som maa kaldes eksempel-løs. Ikke som saamange andre Lærde havde Munch ophobede Notater og Excerpter at gribe til, naar en speciel Materie skulde behandles. Sukommelsen var det Forraadskammer, hvorfra han paa staaende Fod kunde hente Svar paa næsten ethvert Spørgsmaal, der faldt inden hans Granstnings og Studiums Omraade. Om Styrken af denne Sukommelse kan man neppe gjøre sig et fuldstændigt Begreb, uden at have kjendt Munch personligen. I de utallige historiske Aildestrifter, han havde gjenmemgaaet, kunde han husse hvad der fandtes og hvor det fandtes med en saadan Sikkerhed, at han selv paa Reisen til Rom fjernet fra alle Ailder, paa Hoteller, og vistnok endog i Jernbanekoupeer, vedblev at skrive paa sin Historie, og efter Sukommelsen alene anførte han ordlydende Citater, med Henviisninger til Bind og Side, af de forskjelligste Værker, idet han forresten overlod sin Ven Rigsarchivar Lange i Korrekturen at udfylde et Tal og i tvivlsomt Fald kontrollere Citaternes Nøiagtighed. Det var ikke blot i historisk Retning at Munch besad denne Sukommelse. Alt hvad han havde læst eller hørt blev han næsten usfrivillig nødt til at høre paa. Avis-Indsendter lige fra hans Studenterdage kunde han husse, ikke blot naar og hvor de havde staaet, men endog ordlydende deres Indhold, forsaavidt dette engang havde sængslet hans Opmærksomhed. Fortællingens Gang og Navne paa de handlende Personer i selv de dummeste Romaner, han i sin Skoletid havde læst, vedblev, som han beklagede sig over, at staae levende for hans Grindring, uden at han kunde blive dem tvit. Det var ligesom Intet var for smaalt til at lægge sig ham paa Minde. Endog om ubetydelige Folks Familieforholde vidste han fuld Bested ligetil den yderste Detail, og selv Samtidens saakaldte Chronique scandaleuse fandt i denne velvillige Sukommelse ofte et sikkert Opbevaringssted.

En anden ikke mindre lykkelig Stotte for sin Lærdom, end denne Sukommelse afgav, fandt Munch i sin lykkelige Evne til at ane hvor en forenklet Oplysning var at finde. Det var ligesom Folianterne aab-

nede sig for ham, hvor det fandtes, som han for Diebliffet havde Brug for. Og hans Blik slog paa de lange Sider med Falkens Hurtighed og Sikkerhed ned paa det Sted, hvor Byttet skjulte sig.

De stærkest fremtrædende Egenheder i Munchs Historiekrivning var en sjelden Skarpsindighed, en alt opløsende Kritik og en overordentlig Kombinationsevne. „Det var — har en af hans Kolleger sagt — som om Intet, der kunde tjene til Beviis for en Mening, formaaede at skjule sig for ham, og med hvilkensomhelst Gjenstand han lysselsatte sig, forstod han altid, endog om Stoffet var af den mest overvældende og kaotiske Beskaffenhed, at bringe Sammenhæng tilveie og sammenstille Enkeltheder paa den mest overraskende Maade“. Men med al sin Skarpsindighed robede han ofte en mærkelig Mangel paa Judicium saavel i Bedømmelsen af en Kjendsgjernings større eller mindre Betydning, som i Udviklingens mere eller mindre indgribende Motiver. Heraf fulgte, at hans Behandling af et givet Stof hyppig saavne den dybere filosofiske Opsatning og strengere Begrændsning, og saaledes fik den noget Tilbygningsmæssigt ved sig, hvorved Hovedinteressen splittedes og den egentlige kunstneriske Virkning gik til Spilde. Det faktisk Rigtige var for ham det ene Væsentlige. Gaaende ud fra Tvivl om Alt, slog han sig paa intet Punct til No med en traditionel historisk Sandhed, men gik prøvende, kritisk opløsende frem, brydende med alle Fordomme, inden han lod en Sag gjælde som uantastelig Sandhed. Mangen en Fortælling, der gjaldt for „god Historie“ i vore Fædres Tid, har for Munchs kritiske Skarpsyn opløst sig i lutter Misforstaaelser, Anachronismer og digterisk Tant og Taage. Al romantisk og sentimental Udsmykning af Historien var ham en Forargelse, og hvor han foresandt den, ryddede han den til Side. Han følte i dette Stykke ingen Barmhertighed hverken med Digterne, som deraf maatte have hentet Motiverne for sine bedste Bærker, eller med Læserne, som af disse have følt sig dobbelt tiltalte netop formedelsk den historiske Baggrund. Fortællingen om Frithjof og Ingeborg, om Arzel, og Valborg, som havde rørt og tiltalt saa Mange, endog i den Skikkelse, hvori de forelaa som blot og bart Emne for Tegners og Dehlenschlägers berømte Digtninger, berovedes ved Munchs Kritik al sin historiske Troværdighed. At en historisk Fortælling var benyttet som Stof for en Digtning, var Munch en yderligere Grund til kritisk at undersøge dens Holdbarhed, ikke fordi han afviste Digtningens Beretigelse, hvilket var saa langt fra, at han tvertimod ofte og gjerne læste Romaner og poetiske Bærker, men fordi det paa ethvert Punct inden Historiens Omraade syntes ham den fornemste og uomgængeligste Be-

tingelse, at vinde Klarhed og Bished med Hensyn til det Faktiske. „Sandheden fremfor Alt“ var jo hans Gransker-Maxime.

Men med denne sin nøgterne Kritik, med sin Tilfidesættelse af Formens for Stoffets og Kjendsgjerningers Krav og sin Mangel paa ideelt Syn, nærmede dog Munch sig i een Henseende Digteren, nemlig i Kombinationsveene. Dog var det her den Forskjel, at medens Digteren fritthen konstruerer ud af sin Phantasi, konstruerede Munch ud af de stovede Altstykker, der tale baade tort og sparsomt. En Tanke skimter frem i sine store, men løse Omrids; Forbindelsen er usikker, men den træder for Forfatterens Sands frem med den subjektive Sandheds hele Fylde. Det gjælder kun at klare den ud af dens Dunkelhed og hæve den til historisk Gyldighed gennem Altstykkernes spredte, men klogtig jævnsferte Vidnesbyrd. Og heri havde Munch sin forbausende Styrke. I sine Kombinationer slog han med Digterens Dristighed ned paa et Punkt, der syntes at ligge udenfor det Beviisliges Omraade. Men fra dette Punkt, hvortil man ikke vilde vundet frem ved Stridt for Stridt at holde sig til Dokumenternes Ledelse, vandt han med Lethed tilbage til Udgangspunktet, idet han ved en skarpsindig Sagtagelse af Dokumenternes spredte Bink under denne retrograde Vandring kom til Bished om, at den først saa dristig tilbagelagte Fart havde været i ret Leid, og at man nu ogsaa godt kunde tilbagelægge Veien fremad med „Øgen og Spaden i Haanden“. At dog mangen uholdbar Hypothese maatte blive opstillet, og mangen orkesløs Konjektur stænktes en rumspildende, mod den strengt ordnede og knappe Fremstillingss Krav stridende Opmærksomhed, fulgte ligesom med Nødvendighed af selve Metoden. Læseren deelagtiggjøres ikke blot i de Underjøgelsers hele Maskineri, hvoraf et sikkert Resultat endeligen er fremkommet, men ogsaa i dem, der blot give et negativt Udbytte, og nærmest kun tjene til at godtgjøre for Granskeren, at paa den forsøgte Maade ingen historisk Bished er at vinde.

Det er et Særtjende for Munchs Forfatterstab ligetil hans Dagbladssartikler, at de ere prægede af hans Granskning og Lærdom og i Regelen altid indeholde noget videnskabeligt Nytt, eller give i det mindste et eller andet værdifuldt Bink til en ny Belysning af en Sag, om end ikke altid netop den, der er Behandlingens Gjenstand. Thi under Drøftelsen af et vist Spørgsmaal kom han ofte ind paa Side-spørgsmaal, som han leilighedsviis belyste ved Hjælp af dette uendelige Fond af Lærdom, der overalt stod ham til Raadighed. Skulde man derfor ville betrygge sig med at gaa glip af nogen lærd Oplysning, nogen ny Betragtning, som Munch muligens havde bragt i Anvendelse, maatte man kjende ikke blot hans særstille Arbejder og Afhandlinger,

men saa at sige alt hvad der er slydt fra hans Pen i Lobet af 30 Aar, endog de mest ephemere Dagsartikler, der i sin Tid henstængtes uden Navn og Mærke, men som heller ikke sjelden indeholde videnskabelige Vint og Kjendsgjerninger. Om Munchs hele Forfatterskab gjælder det, at det er gennemvævet med Videnskab; ofte, kan man sige, i Utvængsmaal og til uegentlig Tid og Sted. Men dette var kun en simpel Følge af hans hele videnskabelige Habitus, af denne Freitagelse for al strengere Begrændsning, som han indrommede sin Aands overstrømmende Produktivitet, og den Hurtighed, hvormed han forfattede. Denne sidste var saa stor, at han — som jeg af Erfaring veed — paa en Aften, eller rettere en Nat, kunde levere en Monographi, der for Folk af Faget maatte synes at have kostet Dages, ja Ugers Arbeide. I den Raskhed, hvormed hans Forfatterskab foregik, formaaede ingen ydre Hindringer at virke forstyrrende. Midt i sin Families Skjed, under Huuslivets mangehaande smaae Distractioner kunde han arbeide lige raskt og lige let. Han kunde sidde oppe saa længe det skulde være, og han kunde, engang falden i Sovn, til enhver Tid paa Matten igjen tage Arbeidet fat. Men den Lethed, hvormed han producerede har ogsaa havt sin store Indflydelse paa hans Stil og hans Forbringinger til en „stilistisk“ Fremstilling. Han tillod Sagen at skrive sig faktisk og umiddelbar selv; klar, grei, ja endog syndig blev Fremstillingen; men kunstnerisk Fuldendelse var ikke hans Stræben. Hvad der magelig kunde fylde et Par Blade, indskrænkede han ikke af stilistiske Hensyn til et Par Linier. Hans Stil gav derfor heller ikke Indtrykket af nogen Lethed og Afrundethed; thi disse Egenskaber ere i Regelen ikke Resultatet af Produktionslethed, men, som hos Johannes v. Müller, Macaulay, Guizot m. fl., af et anstrængt Arbeide. Uagtet sin store Lethed i skriftligen at behandle et Emne, manglede Munch Evnen til mundtlig Foredrag. Han var en gemhtlig og luun Fortæller, men paa Kathedret eller som Taler var han lidet hjemme. Han optraadte derfor ogsaa næsten aldrig offentlig, og kom efterhaanden mere og mere til Overbeviisning om, at Kathedret ikke var hans egentlige Plads, og at derfor baade han og Universitetet vilde være bedst tjent med, at han anvistes en derfra affondret, uafhængig Virkefreds*). En saa-

*) Munchs betydeligste Forelæsninger have omfattet Nordens ældste Historie og Sprog, saaledes Danmarks og Sveriges Oldhistorie (1848, 1853—54), nordisk Sprogshistorie, tildeels med Hensyn paa Gotisk og Angelsachsisk, (1846—1853), og en Række historisk-ethnographiske Forelæsninger (1855—56). Desuden foretog han igjennem flere Aar (1840—45) de europaiske Folkeslags Historie i Middealderen, samt Europas ældre Geographi (1856—57), Ruslands og Englands ældste Historie, osv. Som en fortsættelig Deel af Munchs Univerditets-Virksomhed maa fremhæves hans Stiftelse af det ethnographiske Museum, hvis Bestyrer han i længere Tid var.

dan var det, den foreslaaede Rigs-historiographpost efter hans egen og Departementets Mening betvemmelig kunde afgivet. Men vorder end hans Plads som Univerfitetslærer let at udfylde, saa vil det Tab, som Vidensfaberne have lidt ved hans Bortgang, ikke kunne erstattes. Han var en Mand, udrustet med en saadan Forening af lykkelige Gvner, som Naturen ikke i hver Menneffealder koncentrerer paa een Haand. Og han anvendte disse sine Gvner til Vidensfabens og Fædrelandets Gavn og Hæder. Ved at skrive sit Folks Historie og bringe dets ældre Sprogmonumenter frem for Dagen har han løftet, lutret og styrket denne nationale Bevidsthed, som kan bære frem i Trængselens Dage; og for sin Granstning og dens Resultater har han staffet sig Opmærksomhed ikke blot i Norden og inden de germaniske Folks Literatur, men selv langt udover den Kreds af Europas Lærde, hvor et norsk Sprog og en norsk Literatur tidligere har været kjendt endog blot af Navn. Hans Gjerning og hans Minde skal derfor leve i erkjendelig Grindring gjennem den fjerne Fremtid.

I n d h o l d.

Andet Afsnit. Norge efter Adskillelsen fra Sverige 1371 og under Personal-Unionen med Danmark efter 1380 indtil Unionen mellem alle tre Riger 1397.

1. Norges Tilstand ved Adskillelsen og dets Stilling ligeoverfor Nabomagterne. Geistlige og verdslige Hovdinger.
2. Spændt Forhold med Sverige. Underhandlinger og Stikstand med Hansestæderne.
3. Kongernes Rejser i Landet og Lovgivnings-Virksomhed.
4. Kong Magnus's Død.
5. Kirkelige Tiltraaelser. Ny Pavettiende paabudt.
6. Kong Haakon indsetter Alexander de le Arde til Hovedsmand paa Orkno og lader Iselendingerne sverge sig Trostabsæd. Dronning Margretes Morgengave.
7. Det nye Unionsforhold til Danmark. Fred med Hansestæderne.
8. Krigen med Medlenburgerne i Danmark og Sverige.
9. Kong Haakon's Bestræbelser for at indskrænke Hansestæderne og ordne Handelsforholdene paa den for Underfaatterne fordelagtigste Maade. Montforhold.
10. Henrik af St. Clair bliver Jarl paa Orkno. Begivenheder paa Island og Grønland.
11. Andre Tiltraagelser under Kong Haakon's Eneregiment.
12. Kong Haakon's Død og Eftermæle.
13. Kong Olaf hylbes som Konge. Union med Danmark.
14. Anseede Mænd. Biskoper og andre Geistlige.
15. Fremragende Personligheder. Verdslige Embedsmænd.
16. Lagmænd, Eveselmænd og haandgangne Mænd.
17. Forhandlinger med Hansestæderne. Bekræftelse af deres Privilegier i Norge udsettes. Dronningen faar de skaanske Slotte tilbage og forliger sig med Greverne af Holsten.
18. Kong Albrecht i Sverige paa en spændt Fod med de svenske Herrer. Dr. Margrete søger at vinde dem. Albrechts Krigstog til Søndrehaaland.
19. Indenlandste Forhandlinger og Raadsmøder. Forordninger om Islandsfarernes Afgifter m. m. Russerne herje i Nordland og Finmarken.
20. Begivenheder paa Island, Grønland og i de øvrige Skatlande.
21. Kong Olaf opnaar Myntigheds-Alberen, men afgaar ej lenge derefter usformodentligt ved Døden. Ugrundede Bestyrelser, senere fremsatte mod Dronningen i den Anledning.
22. Dronning Margrete hylbes som Rigshyverinde, først i Danmark, siden i Norge.
23. Tiltraagelser i Sverige. De svenske Stormænd i aabenbar Fejde med Kong Albrecht, henvende sig til Margrete og overdrage hende Styrelsen. Kong Albrecht slagen og fangen ved Helsingborg.
24. Erik af Pomern tages til Konge i Norge.
25. Margrete overtager Regjeringen i Sverige. Krig med Medlenburgerne og Vitaliebrødrene. Bergen herjet af disse. Fredsslutning ved Lindholm. Kong Albrecht kommer paa fri Fod.
26. Forholdene i Norge. Biskopperne Jakob og Eysteinn. Dronningen og Raadet udsteder Retterbod. Begivenheder paa Island og Uroligheder paa Færøerne.
27. Erik af Pomern tages til Konge i Danmark og Sverige og krones i Kalmar under et for alle tre Riger. De tre Rigers Forening Side 1—386

Andet Afsnit.

Norge efter Adskillelsen fra Sverige 1371 og under Personal-Unionen med Danmark efter 1380 indtil Unionen mellem alle tre Riger 1397.

1. Norges Tilstand ved Adskillelsen og dets Stilling ligeoverfor Nabo-
magterne. Geistlige og verdslige Høvdinger.

Da Foreningen mellem Norge og Sverige opløstes ved Fredsslutningen i Stockholm 1371, befandt Norge sig, fra det sedvanlige politiske Standpunkt at dømme, i en bedre Stilling end det sidstnævnte Rige. Medens der i Sverige herskede indbyrdes Splid og Anarchi, havde man i Norge Rolighed og en ordnet Styrelse, hvis Myndighed af alle Undersaatter villigt og ærbødigt erkjendtes. Medens Sverige havde en udenlandsk Konge, der, selv ubetydelig, egentlig kun var et Medskab i sin statskloge Faders Haand, hvorved denne, ubekymret om Sveriges Interesser, kun søgte at benytte det til at fremme sine ærgjerrige Planer i Tydskland, havde Nordmændene en indfødt Konge, hvis Interesser, om de end tildeels ogsaa gik ud paa Indflydelse i Naborigerne, dog idetmindste ikke strakte sig udenfor Norden, og for hvem Norges Velmagt og Anseelse dog altid var Hovedsagen. Medens Kongedynastiet i Sverige, deels paa Grund af hine Forhold, deels og formedelst Kongens personlige Ubetydelighed og hans egen, i alle Fald hans Omgivelsers, Uelst-
værdighed, var i højeste Maade upopulært, og for at verne sig mod Birkningen af denne Upopularitet maatte gribe til Midler, der alene forsøgede den, nemlig fremdeles at omgive sig med overmodige, tøjsløse Landsmænd, der udsugede Riget's bedste Kraft og tyranniserede dets Indbyggere, var Norges Kongedynasti aabenbart almindelig afholdt, og dets nærmeste Omgivelser saavel som Befalingsmændene fordetmeste indfødte eller i alle Fald fuldkommen naturaliserede, og om end ikke

bedre, saa dog i alle Fald ikke flettere end dem, man nu havde haft i henved et Aarhundrede. Medens Sverige under de sidste Uroligheder havde mistet dyrekjæbte Erhverveller — Skaane med Tilbehør — havde Norge ej alene intet tabt, men endog saa godt som vundet en Uddielse paa Sveriges Befolking, idet de vestlige Dele af dette, Bermeland, Dalsland, tildeels endog Vestergotland, havde fulgt det forrige Kongedynasti og vilde, om den nærværende Tilstand længe havde vedvaret, sandsynligviis endog for stedse have løstrevet sig fra Sverige og sluttet sig til Norge.

Ikledestomindre var Norge, nøjere betragtet, mere at beklage end Sverige. I Sverige var der vel Uorden og Anarchi, men der var Liv og Rørelse. Folket var vaagnet til Bevidsthed, Nationalsølelsen vakt og stærket, og Interessen for de offentlige Anliggender opfrisket, endog hos de ringere Klasser. Nationen befandt sig aabenbart i en Gjenfødelsestilstand og vilde, om det lykkedes den at overvinde den nærværende Krisis, stride frem med ungdommelig Kraft. I Norge derimod var der Dødsighed, Dvale, Stillestand. Folket havde saa at sige overlevet sig selv. Dets høje Cultur, politiske Udvikling, Magt og Anseelse i de forrige Aarhundrede, tildeels fremdrevne ved Tronkrigene, vare Frugterne af en altfor tidlig Modenhed, der stod i et fuldkomment Misforhold til Folkets Kræfter og medførte en saadan Fortærelse af disse, at der siden, da den glimtende Periode var forbi, indtraadte Slappelse og Kraftløshed. Nationen behøvede efter hine Overanspændelser Aarhundreder til at udbvile, men det laa i Sagens Natur, at disse Aarhundreder tillige bleve Svagbedens, Tilbagegangens, Fornedvælsens, medens Sverige, der i saa lang Tid havde staaet i Skyggen, nu først kunde siges at være traadt virksomt frem paa den historiske Stueplads, og ved en heldig Tilfikkelse havde undgaaet en altfor tidlig Udvikling, for med desto friskere Kræfter at kunne tage Deel i Begivenhederne, naar den rette Tid kom. Derfor ville vi og i det følgende Tidsrum see det svenske Folk efterhaanden arbejde sig op til det mægtigste og mest anseede af de trende nordiske, altsaa til den Rang, hvorpaa allerede dets gamle Konger gjorde Paastand, medens Norge næsten forsvinder af Staternes Række, og Danmark, uagtet det fik Norge under sig og kunde raade over dets Kræfter, dog kun med Møje formaade at holde Sverige Stangen.

Imidlertid maa man ikke forestille sig, at Samtiden i Almindelighed havde nogen ret Forestilling om disse Forhold. Dertil var den politiske Indsigt endnu for ubetydelig, Begreberne for lidet opklarede. Det er af mange Omstændigheder tydeligt nok og ligger desuden i Sagens Natur, at ej alene Nordmændene selv betragtede sig som bedre farne end de Svenske og tildeels de Danske, men at ogsaa idetmindste de Svenske, ved

at sammenligne den urolige Tilstand hos dem selv med den No og Orden, der herskede i Norge, ansaa Nordmændene for langt bedre farne end dem selv, hvilket vel ogsaa var en af Hovedgrundene til, at de svenske Grændselandskaber foretrak at blive i Forening med Norge under det gamle Dynasti¹⁾. Man havde vistnok i Norge en vis Følelse af Afmagt, af Fattigdom, af Mangel paa Hjælpemidler, der stundom endog kom til Orde²⁾ og robede, at Gudet, om man end ikke ret var sig bevidst, hvori det bestod, dog var tilstede og trykkende; men nogen rigtig Forestilling om Sagens sande Beskaffenhed havde neppe Nogen, uden det maaskee skulde være de statskloge Hansseater, hvis overmodige Optræden i Norge i alle Fald viser, hvor ringe de nu agtede Folket i Sammenligning med tidligere Dage. Men ganske klart var det vist heller ikke for dem, hvorledes dette egentlig var gaaet til; de søgte kun, at de havde faaet Overhaand.

Den forømtalte Forbindelse mellem Norge og de svenske Grænds-provinser var af en egen Natur. Da Kongerne Magnus og Haakon ved Fredstractaten i Stockholm gav Afkald paa Sverige, blev kun Skara Biskopsdømme, eller Vestergotland, Dalsland og Vermeland beholdte Kong Magnus for Livstid til Underholdning, medens det saakaldte „Frelse“ i disse Landskaber skulde lyde under Kong Albrecht. Dette kan ikke forstaaes anderledes, end at Kong Magnus ikke egentlig skulde have noget at bestille med Landskabets Regjering, og at alle Herrerne eller Frelsemændene skulde være Kong Albrechts Undersaatter³⁾. Men paa den anden Side kunde det der efter de Tidens Begreber heller ikke være Meningen, at Albrechts Befalingsmænd skulde opkræve Indtægterne og udbetale dem til Kong Magnus; denne maatte saaledes selv holde Ombudsmænd til Indkrævning, og disse Ombudsmænd være forsynede med den dertil nødvendige Myndighed, hvilket efter de Tidens Begreber medførte en virkelig Styrelse, saadan som Sysselmændene udøvede i Kon-

1) De allerede for over 30 Aar tilbage af Biskop Hallvard fra Hamar og Biskop Haakon i Bergen brugte Udtryk: „det slaar meget ilde til i Sverige og end værre i Skaane“ (see forrige Bind S. 219), viser allerede da, hvorledes man i Norge, ved at bedømme Forholdene i Sverige, betragtede dette Rige med en vis overlegen Medynk, uagtet dets Tilstand da langtfra var saa beklagelig som i 1370.

2) Udtryk som „dette vort fattige Land“ var allerede i hiin Tid ikke sjældne og bleve stadigt hyppigere.

3) Det er ilde, at vi her skulle savne Tractaten selv, saa at vi ej kunne erfare, hvorledes Ordene egentligt lod. Dlaus Petri, efter hvis korte Referat vi omtrentligt lære Indholdet at kjende, siger kun: „Och skulle Kong Magnus haflua alt Skara rícht til uppehelle i sin líffz tídh, utan frelset som skulle lydha under konung Albrecht“.

gens Navn i Norge. Altsaa var dog allerede herved den egentlige Regjering i Kong Magnus's Hænder. Ligeledes er det vist, at de vigtigste Slotte, idetmindste i Vermeland, Dalsland og den nordre Deel af Vestergetland, vare i Kongernes eller deres Mendes Bold, thi Agnholm i Vermeland, der med tilhørende Lehn (Vermeland) endnu i Februar 1371 lod under Kong Haakon og indehaves af Kongernes tro Mand Hr. Erik Ketilsøn, blev ikke overleveret til Mecklenburgerne, da det endnu lang Tid derefter havde Hr. Erik til Befalingsmand, og denne vissest ikke hylde Kong Albrecht, ja ikke engang indtog den Stilling i Kong Albrechts Raad, der var ham bestemt, men vedblev at holde sig til Magnus og Haakon, samt deres Huus¹⁾. Ljodhuus med tilliggende District og Eggen søndenfor Benern lige til Kindahereds Ostgrændse vedblev ligeledes at staa under Kongerne, altsaa folgelig ogsaa hele Dalsland med Dalaborg, hvor Hr. Knut Algotsson, deres ivrige Tilhænger, synes en Tidlang at have været Befalingsmand, og hvor desuden Hr. Ulf Jonsøn idetmindste senere hen var Hereds høvding, ligesom ogsaa Jon Martinsøn havde store Besiddelser og meget at sige der²⁾. Overhoved lader det til, at hele „Frelset“ i de nysnævnte Grændse-Egne vedblev at holde sig til Magnus og Haakon, siden de fornemste Herrer endog indtraadte i det norske Rigsraad, og der ikke findes Spor af, at en eneste Stemme loftede sig til Fordeel for Kong Albrecht. Derimod naaede Kongernes Herredomme ikke over hele Vestergetland. Den sydvestlige Deel, med Elfsborgs, Open-

¹⁾ Den 28de Februar 1371 udsædte Kong Haakon fra Naranes i Kindahered i Vestergetland en Befaling til Indbyggerne i Agnholms Fogderi (Vermeland) om at adlyde Hr. Erik Ketilsøn; altsaa raadede denne da for Slottet og Fogderiet. Endnu i 1386 sees Hr. Erik eller Ulf Holmgeirsson at have haft Raadighed over Agnholms Slot, og Ulf bortbyttede da sin Andeel deri til Erik for Gods paa Eoler. Om Hr. Sigurd Høstherøssøns Besiddelser i Vermeland er i det foregaaende talt. I 1379 kalde tvende Sogneprester Kong Haakon udtrykkeligt sin „allerkjæreste Herre Norges og Sveriges Konge“, Styffe, Bidrag No. 73, S. 177.

²⁾ I 1371 pantsatte Hr. Knut Algotsson Gods i Dalsland til Gaute Eriksson, 1373 til Jon Martinsøn, paa Dalaborg i Hr. Erik Ketilsøns Nærvarrelse. (Styffe, Bidrag, S. LIV.); heraf sees, at han da maaskee havde Befalingen over Dalaborg; Gaute Eriksson havde hiint Gods endnu i 1387, da han overdrog det til Vadstena Kloster (Dipl. i sv. Rigsarchiv). Kong Haakon forlænte i 1377 en af sine Mend med Gods i Male Hered, ganske nær ved Ljodhuus, see Styffe, Bidrag S. LXX. Kindahered (der staar vel in Ostgocia — i Vestergetland, — men dette maa ganske vist være en Skrivfejl for Vestgocia, da Magnus og Haakon umuligt kan have beholdt noget af dette,) forlænte de i 1373 bort som Pantelehn, Dipl. N. III. 383 (see nedenfor). I 1372 erhvervede Hr. Erik Ketilsøn Gods i Kindahered; Brevet derom (i sv. Rigsarchiv) er udsædt paa Fersholms Slot (ved Sjersaas i f. Hered), der altsaa ogsaa synes at have været i Hr. Eriks Besiddelse.

steens og sandsynligviis ogsaa Drefsteens Slotte vare endnu i de Danstes Magt¹⁾. Den nordøstlige Deel, med Arevalla Slot, hvor Laurents Bjørnsøn, dengang en Tilhænger af Kong Haakon, var Befalingsmand, kom derimod nu, da denne aabenbart gif Kong Albrecht til Haande²⁾, ogsaa derved til at udgjøre en Deel af dennes Omraade. Grændserne for de norske Kongers Omraade i denne Tid maa saaledes fra Sammenstødet af Herdalen, Vermeland og Dalerne af drages langs Vermelands Østgrændse til Venern og fra dennes i Vest-sydvest ved Kindahered noget østfor det nuværende Lidköping, lige i Syd indtil Kindahered, hvor det danske Herredømme tog ved og strakte sig østover indtil Smaalands Grændse vestenfor Tenköping. Men uagtet Indbyggerne i hine nysnævnte, under Magnus og Haakon lydende Dele af Sverige adlød disse i Egenstaaelse af Norges Konger, var det dog ikke derfor deres Mening at regnes som Nordmænd; de erkjendte sig fremdeles som svensk Lov undergivne³⁾, og de betragtede saaledes maaskee den nærværende Tilstand kun som midlertidig, indtil de under heldigere Forhold, hvortil de vistnok først og fremst regnede den gamle Konges Gjenindsættelse paa Sveriges Trone, kunde indtræde i sit gamle Forhold til Riget. Dette synes ogsaa at have været Magnus og Haakons Betragtningssmaaade af Forholdene. Den Omstændighed, at de fremdeles bibeholdt Titlen „Sveriges Konge“, viser noksom, at de ikke opgave Fordringerne paa dette Rige eller Haabet om at erhverve det igjen.

Med Danmarks Kongehuus var det norske nu formedelsk Kong Haakons og Margrete Baldemarsdatters Giftermaal allerede kommet i den Forbindelse, der om søje Tid ogsaa førte Nationernes Forbindelse og omsider saagodtsom deres Sammensmeltning med sig. Imidlertid var det endnu uafgjort, om hiin Forbindelse skulde drage saadanne Følger efter sig. Dette var afhængigt af Spørgsmaalet om, hvilken af Kong Baldemars Dattersønner og eneste nulerende mandlige Efterkommere med Tiden skulde blive hans Efterfølger; thi uagtet den danske Trone ikke egent-

¹⁾ Etyffe, Vibrag S. LXIX, jvfr. foregaaende B. S. 807, og Fredeslutningen mellem Danmark og Hansetænderne 1370, Rappenbergs Sartorius II. S. 675—677.

²⁾ Laurents Bjørnsøn optræder oftere blandt Albrechts Raadsherrer som Lagmand i Västergötland, ogsaa sees det af et Brev i det svenske Rigsarkiv, dateret 23de Novbr. 1373, at Gerhard Snakenborg da havde faaet Aranes, der ligger nær ved Arevall, tilbage: altsaa var denne Deel af Vermeland, Bartofsta o. fl. Hereder under Kong Albrechts Herredømme.

³⁾ I Brevet af 20de August 1378, hvori Hr. Ulf Jonsen omtales som Heredshebding paa Dal, paabetaales udtrykkelig svensk Lov (som lag eru i Sverige).

lig var arvelig, saa forstod det sig dog ligesom af sig selv, at man til Konge alene kunde velge et Medlem af Kongehuset, og saaledes var det sikkert at vente, at en af hans to Dattersonner vilde blive valgt: den mecklenburgske Hertug Henriks Søn Albrecht, eller Kong Haakons Søn Olaf. Begge Fedre havde bestemte Forhaabninger, ja endog Fordringer, i dette Henseende. Da man med Grund ansaa Kong Baldemars egen Stemme for meget formaaende, om ikke afgjorende, i dette Stykke, søgte idetmindste den ene af dem, og formodentlig begge to, at sikke sig den. Mecklenburgeren var først paa Ferde, idet han benyttede den bekvemme Lejlighed, medens Kong Baldemar endnu var i Tyskland. Den 14de August 1371, samme Dag, som Kong Albrecht sluttede Fred med Kong Haakon og Kong Magnus, indgik Hertug Henrik af Mecklenburg en Overeenskomst med Kong Baldemar, hvorved han afstod til denne alle de Slotte og Befestninger, som han og hans Hjelpere havde erobret i Danmark, imod at hans Søn med Baldemars Datter Ingeborg, Albrecht, skulde blive Konge i Danmark efter Baldemar, hvis denne ingen mandlige Arvinger efterlod, og Margrete, Kong Haakons Dronning, saavel som hendes Søn Olaf, alene skulde have hvad der ellers maatte tilkomme dem i Danmark¹⁾. At Baldemar gjerne gik ind paa at give et saadant Løfte, som egentlig ingen forbindende Kraft havde, naar han derved kunde saa de af Mecklenburgerne gjorte Erobringelser tilbage, er ej synderligt at undres over. En Følge af denne Tractat var det vel ogsaa, at Kong Albrecht fra 1372 af opgav sin nys antagne Titel af „Herre til Skaane“, saa meget mere som nu ogsaa Hansfæstæderne, hvis Gønst det gjaldt at sikke sig, havde faaet Naadighed over de vigtigste skaanske Slotte. At Haakon ogsaa paa sin Side ikke undlod at varetage Sønnen Olafs Krav i samme Retning, kan man ej betvivle, om end intet udtrykkeligt derom er nævnt: saaledes var der al Udsigt til, at den Strid mellem Mecklenburgerne og det folkungske Kongehus, der nys var ført om Sveriges Trone, med det første vilde opstaa igjen mellem dem om Danmarks. Til end yderligere Betryggelse for sit Dynasti udvirkede Hertug Albrecht sidenefter hos den tyske Keiser, Karl den 4de, Tilfagnsbreve om hans venlige Bistand til, saavel at hans Sønesøn skulde saa Kongedømmet i Danmark, som at hans Søn skulde beholde Sverige²⁾. Alle disse Breve havde vel i sig selv ikke stort at betyde, naar de ikke understøttedes af et sterkt Parti i Danmark selv, men ogsaa et saadant havde det lykkelige Mecklenburgerne at sikke sig, som det i det Følgende vil vise

¹⁾ Euhm, XIII S. 690. Skade, at Originalen til dette merkkelige Brev ingensteds er trykt, saa at man ikke veed, hvor det er udstedt.

²⁾ Styffe, Bidrag o. s. v. S. LXII. No. 52, S. 147.

sig, og det tegnede sig derfor til, at en alvorlig Strid vilde vente Kong Haakon og Dronning Margrete, naar de i sin Tid skulde til at gjøre de Fordringer gjeldende, som de ansaa sig berettigede til at fremsætte paa deres Søn Olafs Vegne.

Ogsaa Hansestæderne vare nøje interesserede i Spørgsmaalet om den danske Succession. I Fredstractaten mellem dem og Danmark var det udtrykkeligt bestemt, at der ikke skulde udnævnes nogen Efterfølger efter Baldemar uden med Stædernes Samtykke. Derfor kom det nu ogsaa særdeles meget an paa at besidde deres Venstabs, og deres Magt og Indflydelse i Norden var større end nogen sinde. De vare nu midlertidigt igjen tildeels indtraadte i sine gamle Forhold i Norge, skjønt endnu ingen endelig Fred var kommen istand, og der fremdeles underhandles om en saadan, som det i det Følgende vil blive nærmere omtalt. Deres Rettighed med Hensyn til Kongevalget i Danmark kan neppe andet end have forøget deres Anseelse i de tvende andre nordiske Magters Øjne og gjort det dobbelt usseligt for hvert af de tvende Dynastier, der nu tvistede om Nordens Troner, at vinde dem for sig.

Disse vare Rigets Forhold til de nærmeste Naboer. I den Riget selv indtraadte nu atter de Forhold, som havde fundet Sted for Kong Magnus's Tilfangetagelse, og idetmindste af Navn tog denne nu atter sin bestemte Deel af Riget (Sunsberg, Skiensslyssel m. m.) under sin Bestyrelse¹⁾. Endnu samme Høst, som han var kommen paa fri Fod, bereiste han denne Deel og udgav fra Gimsø Kloster ved Skien den 21de November 1371 et Brev, hvori han bekræftede de af ham selv og Sønnen tidligere givne Frihedsbreve for denne Stad, og forbed navnlig alle og Enhver at holde nogen Kjøbmandskab i Gimsø, undtagen hvad Abbedis'en behøvede at kjøbe til Klosters Dphold²⁾. Hensigten med denne Kong Magnus's Reise til Skien var neppe nogen anden end at opdrive Penge for at skaffe den ved Fredsslutningen i Stocckholm vedtagne Løsningssum til Beje. Af denne Marsag var det vel ogsaa især,

1) Dette vil sees af det følgende, jvfr. forrige Bind S. 613. Allerede d. 25de Febr. 1372 udsteder Kong Magnus i Oslo Landsvistbrev for en Thov Gunnarsøn i Nisfedal, Thelemarken (Dipl. N. I. 417). Vel findes Forhørsbrevet over denne Sag at være hervendt til K. Haakon og dateret senere, 2den Juni 1372 (Dipl. N. I. 420), men efter nærmere Overveelse bliver det os klart, at Udstederen, Sjøfelsesmanden Bjørn Thorleifssøns Lensmand, maa have frettet XVII istedetfor XVI (17de istedetfor 16de Aar), hvilket let kunde skee, og at Brevet saaledes er af 1371; dermed passer det netop, at det er hervendt til Haakon, saasom Magnus da endnu var fangen. Desuden sees Forhørsbrevet ved Magnus's eget Segl, paatrykt ved Udstedelsen af Landsvistbrevet, at have været forbundet med dette, sølgelig maa det være eldre.

2) Norges gl. Love III. S. 189.

at Kongerne, efterat have tilbragt Julen i Dslo¹⁾, tidligt om Vaaren det følgende Aar (1372) reiste først til Throndhjem, hvor der holdtes et Naadsmøde, siden langs Kysten til Bergen, hvor idetmindste Kong Haakon og sandsynligviis ogsaa hans Fader Magnus endnu befandt sig i Begyndelsen af August. Magnus havde Aaret forud henvendt en Anmodning til Bønderne i flere Hereder om at unde ham en Hjælp til Løsnin-gen²⁾. De ifølge denne Anmodning indkomne Penge — thi noget maa dog vel være kommet ind — har Kongerne formodentlig paa denne Reise modtaget. Paa denne Reise var ogsaa Dronning Margrete med, og Tydskerne i Bergen skulle have grebet sig meget an og gjort store Udgifter ved at opvarte Kongerne og hende³⁾. Magnus skyldte ogsaa, som det allerede tidligere er viist, endnu fremdeles mange Penge paa det store Laan af 1371, der vel ikke længer synes at have været krævet tilbagebetalt med saadan Strengthed, som før, men hvorom dog Fordringen fra Tid til anden blev fremsat, sidste Gang endog, som vi ville see, efter Magnus's Død, og hvoraf idetmindste Cautionisterne engang imellem maatte udrede Afdrag⁴⁾. Fuldstændigt betalt blev Gjelden ikke.

I det samme Aar, hvori Freden gjenoprettedes med Sverige, og Kong Magnus igjen erholdt sin Frihed, fik Norges Kirke ogsaa et nyt Overhoved. Erkebiskop Olaf var, som det tidligere er nævnt, død i Dslo den 14de August, den selvsamme Dag Freden blev sluttet. Umiddelbart derefter maa der være gaaet Bud til den pavelige Curie om hans Død, thi Pave Gregorius, som strax ved denne Efterretning forbeholdt sig den ledige Erkestols Besættelse, udnævnte dertil allerede den 22de October, ikke stort over sex Uger efterat Budskabet kan have naaet ham, den throndhjemsk Eborbroder **Thronð Gardarsson**, der havde prestlig Vielse⁵⁾. Det er ikke usandsynligt, at Thronð selv var den, der bragte Budskabet, da det ellers ikke er let at forstaa, hvad han just paa denne Tid havde at gjøre ved Curien, hvor han ganske vist maa have været,

¹⁾ See nysaanførte Landsviisbrev samt K. Haakons Gavebrev af 27de Febr. 1372, Dipl. N. I. 418.

²⁾ Den 16de April vare begge Konger i Nidaros (Dipl. N. II. 421); den 3de Mai var Kong Haakon paa Nordmøre, sandsynligviis paa Vejen til Bergen (N. gl. Love III. 190) og Kong Magnus muligviis i Følge med ham, thi de islandiske Annaler (Udg. S. 322) melde udtrykkeligt, at Kong Magnus strax efter sin Befrielse reiste lige til Bergen, og den 8de August finde vi K. Haakon der (Norges gl. L. III. S. 191).

³⁾ See nedenfor, hvor der handles om Städernes Underhandlinger 1372.

⁴⁾ I 1375, efter Kong Magnus's Død, betalte Biskop Nicolas af Skara et lidet Afdrag paa Magnus's Gjæld, som han dog siden forbrede tilbage, da det var betalt til en uberettiget Person.

⁵⁾ Regest. Gregor. XI. cod. chart. T. I. fol. 180.

og det endnu i December 1371, da han den Dag fik flere saadanne Gunstbeviisninger af Paven, som Biskoperne sedvanlig fik, naar de personligt vare tilstede ved Curien for at modtage sin Bekræftelse og Indvælselse. Der nævnes heller ikke nogensteds om, at Palliet blev ham tilsendt, hvad der heller ikke efter de gjældende Bedtægter godt kunde finde Sted, da det alene plejede at skee, naar en allerede indviet Biskop ophøjedes til erkebiskopelig Verdighed. Det er derfor ikke usandsynligt, at Thronð i al Stilhed var valgt og nedsendt af Capitlet, der nu næsten paa Forhaand kunde vide, at Besættelsen af Erkestolen var reserveret Paven, og at et offentligt, officielt Valg af dem vilde blive undertjendt. De Gunstbeviisninger, Thronð modtog af Paven, var først denne, at han i Betragtning af den store Afgang paa Geistlige, som de forskjellige Pestsygdomme havde bevirket, saa at der nu i alt ikke fandtes flere end 40 Prestes, og disse gamle og affeldige, medens der tidligere havde været henved trehundrede, fik Tilladelse til at dispensere 30 Personer, der ellers vare stikede til at modtage Presteverdigheden, fra de Mangler ved deres Fødsel, som ifølge de kanoniske Bestemmelser hindrede dem fra at modtage den, nemlig tyve, der vare fødte af ugifte Forældre, og ti, der vare Søner af Prestes og ugifte Kvinder; fremdeles at han fik et Indulgensbrev til Bedste for Nidarøos Christkirke, der trængte til en betydelig Reparation, og endelig fik for sig selv den sedvanlige Tilladelse til at velge en Skriftefader, der paa hans Dødsleje kunde meddele ham fuldstændig Absolution¹⁾. Kort efter maa Erkebiskop Thronð være reist hjem til sin Erkebiskopsstol, thi det er vist, at han sidst i Mai. det følgende Aar allerede havde været hjemme en god Stund. Om hans foregaaende Liv, Charakter og Talenter, saavel som om hans følgende Embedsvirksomhed vides forresten saagodtsom intet²⁾. Dysaa i Bergen og Oslo fandt der Biskopsstifter Sted omtrent paa samme Tid, som i Nidarøos. Den i Januar 1370 ved Provision udnævnte Biskop, Broder Benedict Ringstad, døde allerede det følgende Aar efter en kort og ubetydelig Embedsforøvelse, og atter nød den pavelige Penitentiarius for Norden — han heed Jakob Jensson og var dansk af Fødsel samt Predikebroder — godt af sin indflydelsesrige Stilling ved Curien, idet Paven ved Provision befordrede ham til Bergens Biskopsstol (d. 7de April 1372), hvilken han beklædte i en lang Række af Aar, og som det lader til, ikke uden Nidjærhed³⁾. Biskop Hallvard i Oslo døde sandsynlig-

1) Dipl. Norv. V. 268. Regest. Gregor. XI. De indult. et privil. Ann. I. cod. chartac. T. II. f. 380.

2) Thronð Gardaræfen nævnes som Chorsbroder i Nidarøos allerede i et Brev af 23de August 1363, udfærdiget i Bergen, Dipl. N. II. 374.

3) Biskop Jakobs Provision, der sees at have kostet i Cancelligebyr 120 Gylden,

viis fort efter; Capitlet valgte strax af sin egen Midte Chorsbroderen **Jon**, ordineret Prest, til hans Efterfølger, uvidende eller foregivende Ubidenhed om, at Paven havde reserveret sig Biskopsstolens Besættelse. Følgen var altsaa den sedvanlige, at Paven ved hans Ankomst til Curien erklærede Valget ugjældigt, men derimod selv ved Provision overdrog ham Biskopsstolen. Jon kom formodentlig først i det følgende Aar (1373) tilbage til sit Sæde, som han nu beklædte i benved femten Aar¹⁾. Biskopperne i Hamar og Stavanger, **Magnús Slangesthorp** og **Botulf**, ere allerede tidligere omtalte, de levede fremdeles i hele Kong Haakons Tid og døde samme Aar som han.

De fornemste verdslige Embedsmænd, fornemmelig Hirdstjorer og Sysselmænd paa den Tid, da Foreningen opløstes, ere tildeels allerede i det foregaaende Afsnit omtalte. Hr. **Agmund Finnsøn**, nylig Rikets Drottsjete, var nu atter slet og ret Hr. Agmund, og sandsynligviis fremdeles Sysselman i sin Hjemstavn, Rypstke, maaskee endog Hirdstjore over hele det Vestensjeldste, man veed nemlig ikke med Sikkerhed, hvo der til samme Tid var Befalingsmand i Bergen, eller om Noget afleste Hr. **Sigurd Haftborsøn** i Hirdstjoren her. Hirdstjore og Fehirde i Midarøos, og derfor vel ogsaa etflags Stattholder i hele det nordlige Norge, var fremdeles **Otte Rømer**, der under Kongernes Opbold i Staden ved Paasketider 1372 paa deres Reise til Bergen udvirkede Stadsestelseshæver af dem paa alle de tidligere Gave- og Forleningsbreve, de havde forlenet ham, saaledes folgelig ogsaa paa det, hvori det audunnske Guds overdrages ham og hans Arvinger²⁾. Bespønderligt nok, at han, der aabenbart stod saa høit i Kongernes Gunst, endnu en lang Tid maatte vente, inden han fik Ridderværdigheden. Hr. **Sigurd Haftborsøn** var Sysselman (maaskee Hirdstjore?) paa Opplandene³⁾, medens Hr. **Hallvard Jonsøn**, kaldet **Næpa**, var Fehirde i Oslo og tillige, saa-

staa i Reg. Gregor. XI. cod. chart. T XIV. (ann. 3). fol. 156. At Jafob var dansk siges udtrykkeligt i de iæl. Annaler ved 1372. (Udg. S. 324).

¹⁾ Jons Provision, der kun sees at have kostet 110 Gylde, uagtet Oslos Biskopsstol var bedre end Bergens, findes i Reg. Gregor. XI. cod. chart. T. XIV. (ann. 2.) fol. 183. Det er ikke usandsynligt, at Jon tidligere var Prest til Orpen og Provst, hvilk Embeder sedvanligviis beklædtes af Chorsbrodre fra Oslo, thi det lader til, at han havde flere Ejendomme paa de Kanter og Hjørner af Guds fortrinviis til Orpens og de nærmest liggende hellige Steder, saaledes til Orpen Kirke alle Kvernerne ved Nedre Fosheim, til Gimse Kloster $\frac{1}{2}$ Mk. Boel i Jenes, og til Michelsbergs-Hulen, der brugtes som en Kirke, 2 Mk. Boel i Seljangerde i Heltradal. (Bispebysteins Fordebog, fol. 37, 32, 29).

²⁾ See foranførte Brev af 4de April 1372, Dipl. N. II. 422.

³⁾ Han nævnes som saadan endnu i 1376, Dipl. N. V. 286.

vidt man kan see, Spsfelmand i den kongelige Deel af Dslo Spsfel¹⁾, medens Provsten ved Mariekirken, nu Hr. Henrik Henrikssøn, fremdeles havde Spslen paa Follo og Bergheimshered m. m. I Fjemteland nævnes først i 1374 en Olaf Salvesøn som „Foged“, men det er ikke usandsynligt, at den egentlige Hovedsmand derover allerede nu var Hr. Narve Ingevaldsøn, der senere nævnes som saadan. I Kong Magnus's Landsdeel nævnes Ketil Vigleikssøn, forhen Spsfelmand i Skien, som Spsfelmand i Tunsberg, og som hans Eftermand i Skien Bjørn Thorleifssøn, medens det tillige lader til, at Gaute Erikssøn, der senere optræder som Fehirde paa Tunsbergshuus, allerede nu havde denne Bestilling, eller idetmindste udøvede en Embedsmyndighed i Fylket²⁾. I Borgefysfel maa Hr. Jon Hafthorsøn have vedblevet som Spsfelmand eller Hirdstjore. Men hvo, der havde Befalingen over det egentlige Viken og det vigtige Baagahuus Slot, vides ikke. Pantjat til Fremmede var det ikke længer: vi have seet, at Kong Haakon allerede fik det tilbage i 1366 og da overlod det til Hr. Narve Ingevaldsøn, siden til Laurents Bjørnsøn, der dog, som vi have seet, kort efter forflyttedes til Arevall og gik i Kong Albrechts Tjeneste. Det er ikke usandsynligt, at Hr. Narve efter Laurents's Forflyttelse atter for en Tid har faaet sit forrige Lehn tilbage og beholdt det, indtil han flyttede til Fjemteland. — Af Lagmænd ere de fleste allerede i det foregaaende nævnte: Guthorm Gudbrandsøn i Dslo, Berg Hermundsøn i Tunsberg, Sigurd Gyrdssøn i Skien og Gunnar Hjarandesøn i Bergen og for Gulathing. Hvo, der var Lagmand ved Frostathing og i Nidaros, vides ikke, srend længere ned i Tiden. Dette gjelder og Haalogleland, Fjemteland og tildeels om de øvrige Lagstole, da man f. Ex. ikke kan see, om Sigurd Erikssøn, der nævnes allerlidst som Dplandenes Lagmand i 1371, blev umiddelbart afløst af Thorstein Gunnarssøn, der ikke nævnes srend i 1384, om Thorleif Gudmundssøn, Lagmand i Nysfylke 1362, afløstes af Haavard Sigurdsøn, første Gang nævnt 1383, eller om Thoralde Steinbjørnsøn, der nævnes som Lagmand i Viken en Stund forud for 1396, beklædte Embedet just paa den Tid, vi her have for os³⁾.

Af de her nævnte Mænd, især Spsfelmændene, vare de fleste Medlemmer af Rigstaadet, og foruden dem flere andre, hvis Stilling ikke udtrykkeligt kjendes, men som ganske vist maa have haft en Spsfel eller beklædt

¹⁾ Jøfr. forrige Bind S. 865. Hr. Hallvard Jonsen døde før 26de August 1375, Dipl. N. II. 439. Han var gift med Cecilie, Datter af Hr. Haakon Almundsøn Belt, see for. B. S. 390. Jøfr. Samll. VI. 574, fgg.

²⁾ Dipl. Norv. I. 416. 418. 423.

³⁾ Dipl. Norv. II. 370. IV. 429. III. 587. o. fl.

et eller andet vigtigt kongeligt Ombud. Det er oftere nævnt, at ogsaa flere svenske eller halvsvenske Herrer, fra de Landskaber, der nu for Ojeblikket vedblev at adlyde Magnus, bleve Medlemmer af det norske Raad. Fuldstændigt at opregne hele dette Personale er umuligt; det er her tilstrækkeligt at nævne de fornemste, nemlig foruden Biskopperne og den midlertidige Seglbevarer, Hr. Henrik Henriksøn, Agmund Finnsøn, begge Høftborsræmnerne, Hr. Haakon Eivindsøn, den forhen omtalte Fru Elin Bergsveinsdatters første Mand¹⁾, Ulf Jonsøn, Haakon Jonsøn, Narve Ingebaldsøn, Gaute Eriksøn, Otte Rømer, Erlend Philipsøn, og de svenske eller halvsvenske Erik Ketilsøn, Ulf Holmgersøn, Henrik Michelstorp, Jon Erngislsøn Hjerne, og, i alle Fald noget senere, Jon Martinsøn og Jon Oddsøn. Af disse stode vistnok enkelte alene i Kong Magnus's Tjeneste, men desuagtet var der, som man tydeligt seer, aldrig Tale om mere end eet Rigsraad, hvoraf begge Kongers Mend vare Medlemmer.

Hidtil havde den unge Dronning, Margrete, ingen synderlig Lejlighed haft til at gjøre sine overlegne politiske Talenter gjeldende, idetmindste er ingen saadan Fremtreden af hende omtalt, hvad Indflydelse hun end kan have udøvet paa sin Mand, eller hvad hun maaskee allerede da end i Stilhed kan have virket. Efter den Driftighed og sjældne Duelighed, hun ikke mange Aar derefter lagde for Dagen for at skaffe sin Vett Herredømmet i Danmark, og siden over hele Norden, er man berettiget til at slutte, at hun allerede nu, især efter Sønnen Olafs Fødsel, udøvede ikke ringe Indflydelse paa sin Mand. Saaledes maa man

¹⁾ Om Fru Elin Bergsveinsdatter see i foregaaende Bind S. 907. Hvad der her anføres om hende, kan fuldstændiggjøres saaledes, at hun, saavidt det af gamle Brevskaber og Biskop Gysteins Fordebog laaber sig udfinde, først var gift med Hr. Haakon Eivindsøn og siden med Haakon Munnaansøn Stumpe. Da begge disse Mænd vare samtidige og havde samme Fornavn, ere de sjundom blevne forverlede; bedst skjælnes de fra hinanden derpaa, at Haakon Eivindsøn som Ridder altid kaldes Hr. Haakon, men Haakon Stumpe, der ej naaede Ridderverdigheden, kaldes kun stet og ret „Haakon Stumpe“, hvilket dog ikke havde nogen Indflydelse paa Hustruens Titel, da hun allerede ved sit første Egtekab var bleven „Frue“. I Gysteins Fordebog fol. 53 b. siges der udtrykkelig, at Fru Elin gav 11 Dres Wool i Midaker, Solndrestuen, paa Eker til Høngs Kirke sammesteds, til bestandigt Aartidehold for sig og Hr. Haakon Eivindsøn, „ferdum hendes Huusbende“. Men sidenefter tales der kun om „Haakon Stumpe“ som hendes Mand. Hr. Haakon Eivindsøn nævnes meget sjelden, og vi have ikke fundet ham efter 2den Aug. 1379, da han forekommer som Raadsherre og Ridder. Dipl. N. II. Ved det Brev af 24de Septbr. 1372, der udstedtes paa Sammenkomsten i Lunsberg angaaende Udbetalingen af Penge paa Fru Herdises Vegne, og som nu opbevares paa Skokloster i Sverige, hænges Hr. Haakons Segl endnu ved, forestillende et kronet Hoved.

antage, at hun benyttede alle de Forbindelser og al den Indflydelse, hun havde i Danmark, til at modarbejde Mecklenburgernes Forsøg paa at sikke sig Tronfølgen i dette Rige. Om Vaaren 1372 ledsagede hun, som vi have seet, sin Mand og Svigerfader til Bergen. Muligt at hun har haft nogen Deel i den danske Broder Jakobs Udnævnelse til Biskop i denne Stad. Af et merkeligt Brev fra hende til Kongen, som endnu er opbevaret, ser man, at hun, idetmindste i Kongens Fraværelse, befattede sig med Regjeringsager, ja maaskee endog nu selv udøvede en Hirdstjores Myndighed paa Akershuus, hvor hun fremdeles havde sit Tilhold, men forresten var temmelig ilde forsynet med det nødvendige til sit og sine Folks Underholdning. Skade, at Mæret ikke er angivet paa dette Brev, men kun Dagen, den 18de October, og at man ikke kan see, hvor Kongen opholdt sig, da det blev skrevet. Kun saameget seer man, at dette maa være efter 1371, siden Hr. Henrik's søn tydeligt nævnes som Seglbevarer¹⁾. Størst Sandsynlighed har det for sig, at det er skrevet 1372, da Kong Haakon var reist til Tunsberg for at underhandle med Gesandter fra Hansestæderne, som det strax nedenfor skal blive omtalt²⁾. „Eder, min allerkjæreste Herre“, saaledes lyder Brevet, „hilser jeg, Margrete, inderligen med Gud, og kundgjer Eder, at jeg lever vel; Gud lade mig høre det samme fra Eder. Vide maa I, min kjære Herre, at jeg og mine Tjenere liide stor Nød for Mad og Drikke, saa at hverken jeg eller de saa vor Nødtørst. Derfor beder jeg Eder, min kjære Herre, at I udfinde nogen Udvej til, at dette maatte kunne bedres, saa at de, som ere hos mig, ikke skulle stilles fra mig for Hungers Skyld, og beder jeg Eder, at I skriver til Westfal om, at han vil borge mig, hvad jeg maatte forlange og behøve, og sig ham, at I ville betale ham godt, for han borger mig. Dersom I vil tilskrive ham herom, da skriv mig ogsaa et Brev, hvori I melder mig hvad I skrive. Endvidere beder jeg Eder, at I tilfredsstiller Hans Mynter (Myntmester), saa at han kan blive i Eders Tjeneste og ikke stilles fra Eder, thi jeg har erfaret af ham, at han gjerne er Eder til Vilje og Tjeneste, og dersom I komme overeens med ham, da ordner det saaledes med ham,

¹⁾ Dipl. N. I. 409. At Hr. Henrik her optæder som Seglbevarer eller Vicecanciller sees deraf, at han har at bestille med Tjegngilde og Udstedelse af Landsvistbreve.

²⁾ Der er i Brevet Tale om, at Hr. Henrik senere skulde reise til Bergen og der udstede et Landsvistbrev, altsaa medbringende Storfeglet. Det er højst sandsynligt, at det er ham, der den 23de Decbr. 1372 udgav i Bergen i R. Haakens Navn det Frihedsbrev for Bønderne i Marlansdshered, som er aftrykt i Norges gl. Love III. 192, og hvor der intet er tilsejet om, at Kongen var nærværende, ligesom det ogsaa er højst usandsynligt, at Kongen da kan have været i Bergen.

at han kan borge mig noget, hvis Skibe kunde komme her, og skriv mig ogsaa Svaret herpaa. Fremdeles melder jeg Eder, kjære Herre, at jeg fik et Bud fra Bartholomæus Guldsmed, hvori han beder mig gjøre Udskyldning for ham hos Eder, at han ikke kom til Eder, saaledes som J tilskriver ham, af den Marsag, at var han kommet til Eder, da var Skibet sejlet fra ham med det Gods, som han skulde betale i Flandern; han bad mig sige Eder, at han havde tænkt med Guds Hjælp at komme tilbage før Vintren, og hvad han da maatte have hidført, det skal være til Eders Naadighed saa meget, som J behage; vær altsaa for Guds og min Skyld saa god, ikke at være ublid paa ham, og heller ikke paa Gaute Eriksón, fordi han ikke før var istand til at komme efter Eder, saasom han ikke før kunde blive ferdig ¹⁾. Gud være med Eder, min kjære Herre. Skrevet paa Mershuus Slot, St. Lucas's Dag. (Efterskrift:) Min kjære Herre, send Claus Stuesven strax fra Eder; viid og, kjære Herre, at jeg har undt Hr. Henrik det Tbegngjeld fra Ketil af Hovland, som J gav mig; Hr. Henrik handlede for min Skyld og for mit Bedste og gjorde mig saa megen Fyldest for den Tbegngjeld, som jeg fandt tilstrækkeligt. Jeg har lovet Hr. Henrik, at jeg skal skrive til Eder, om J for min Bøns Skyld ikke vil give Ketil af Hovland og hans Medskyldige Landsviift, førend Hr. Henrik kommer tilbage fra Bergen, eller om at J vilde vise Budet til Hr. Henrik i Bergen om samme Landsviift, dersom han ikke vil vie, til Hr. Henrik kommer igjen, ellers er Hr. Henrik ikke betrygget, og dette er min Bøn til Eder, for at jeg skal kunne holde mine Ord, som jeg desangaaende har lovet ham. Skriv mig Eders Vilje herom tilbage". Man faar af dette Brev — det er skrevet paa Svensk, med lidt Spor af norsk Paavirkning, hvad der dog, saa rimeligt det end vilde være med Hensyn til Dronningens Ungdomsopdragelse, at hendes Sprog var halvsvensk, dog ikke afgiver noget Beviis herpaa, da det uden al Tvivl er skrevet af en eller anden Secretær — det tydelige Indtryk, at den unge attenaarige Dronning allerede ivrigt tog sig af de løbende Forretninger, ej alene vedkommende Hoffets Styrelse og Underholdning, men ogsaa virkelige Stats- og Regjeringsager, og det synes næsten, som om hun allerede udøvede stor Indflydelse paa sin Mand, thi hendes Forestillinger til ham i Brevet gaa ikke ud paa, kun at raade eller give Vink, men ligesvem at anmode

¹⁾ Her sigtes sandsynligviis til den Naadsamling, som skulde finde Sted i Lunsberg i September, i Aaledning af Underhandlingerne med Stædernes Gesandter (see nedenfor). Som Medlem af Naadet skulde Gaute Eriksón være tilstede, men kom maaskee ikke i Betids. Om de øvrige i Brevet nævnte. Mend vides intet nærmere at oplyse. Westfal og Bartholomæus Guldsmed have viist begge været Udlandinger, ligesom Hans Mynter.

ham om at gjøre dette eller hiint og foreskrive ham hans Handlemaade. Naar hun i et eneste Brev kunde omhandle saamange forskjelligartede Ting skriftligt, hvor meget maa hun da ikke, naar de vare sammen, have afhandlet mundtligt med ham? Var hun ikke den, der egentlig beherkede ham, saa var hun dog idetmindste hans fornemste Raadgiverinde. Dette Forhold maatte nødvendigviis medføre, deels, at hun saavidt muligt ledsagede ham paa hans Reiser, som da han i 1372 var i Bergen, deels at der førtes en ivrig Brevverling mellem dem, naar de vare adskilte, hvad ogsaa det nysanferte Brev noksom bekræfter. Men desto større Savn er det, at dette Brev skal være det eneste, som er tilbage af alle disse Breve, der vilde kunne have meddelt os saa nøjagtige Efterretninger om de Tidens Begivenheder.

2. Spændt Forhold med Sverige. Underhandlinger og Stilstand med Hansestæderne.

Efter saaledes at have kastet et foreløbigt Blik paa Forholdene og de mest fremragende og indflydelsesrigeste Personer, fortsætte vi den i vort forrige Afsnit afbrudte Fortællings Traad og skride til at skildre de politiske Begivenheder nærmest efter Norges Adskillelse fra Sverige om Høsten 1371. Ved denne Adskillelse havde Norge og dets Konger kjøbt Freden med Sverige, og derved var al Feide for Djeblikket bragt til Ende, thi ogsaa med Hansestæderne befandt man sig nu paa midlertidig Fredsfod. Imidlertid var Freden endnu ikke sikret med nogen af disse Magter. Med Hansestæderne var der kun indgaaet en Stilstand, der fra Tid til anden fornyedes, og under de gjentagne Forhandlinger om en endelig Fred havde begge Parter endnu fremdeles mange Ankeposter at fremføre mod hinanden, saa at det ej var let at sige, om Freden nogensinde ret vilde komme istand. At den mellem Norges Konger og Mecklenburgerne i Sverige stod paa svage Fødder, ligger i Sagens Natur. Tabet af et stort og megtigt Rige, som i over hundrede Aar havde været i Verten, lod sig ikke let glemme, og vi ville see, at Kongerne blandt sine Anker mod Hansestæderne fornemmelig anførte den, at de ved at begunstige Mecklenburgerne havde gjort det muligt for disse at berøve dem deres Rige Sverige. At Kongerne ikke et Djeblik opgav Haabet om at vinde det tilbage igjen, eller Tanken om ved første Lejlighed at forsøge derpaa, kan ansees for ligesaa vist, som at Mecklenburgerne heller ikke et Djeblik tvivlede herom. Derfor laa der allerede heri Spire nok til ny Krig imellem dem, om ikke ogsaa hertil kom, at Successionen i Danmark, som begge Parter lagde an paa, seent eller

tidligt maatte lede til Fjendtligheder. Endvidere var der vel ogsaa endnu siden sidste Krig mange særlige, deels offentlige, deels private Sager at afgjøre, som kunde lede til nye Forviklinger. Alene Bestemmelsen om, at Kong Magnus skulde beholde en Deel af Sverige, uden dog at Frelsemændene i denne Deel vare forpligtede til at lyde ham, maatte gjøre Forholdet sværende og Freden usikker, ej at tale om de private Stridigheder, der vanskeligt kunde undgaaes mellem de overmodige og uregjerlige Stormænd af begge Partier indbyrdes, naar de skulde afgjøre sit Mellemværende, og ordne de nye Grændseforhold, som nu, idetmindste for en Tid maatte opstaa. Af Fjendtligheder, trods Fredsslutningen, virkelig endnu af og til have været øvede mellem Kongerne og Mecklenburgerne, saavel i som udenfor Sverige, og at Kongerne betragtede sig som endnu staaende paa Krigsfod med dem, maa man med Bestemthed slutte af flere Ytringer ved de Fredsunderhandlingene, der i September 1372, som vi strax nedenfor ville see, førtes mellem Kongerne og Stædernes befuldmægtigede Raadmænd. Kongerne klagede ligesom over, at Borgerne i Nostock og Wismar, altsaa de Stæder, som led under Mecklenburgerne, ej havde holdt Stilstanden, og siden, i Stilstands brevet, blev det udtrykkeligt bestemt, at disse to Stæder ej maatte tilføje Kongerne eller deres Undersaatter nogen Skade eller staa deres egne Hertuger bi mod dem, undtagen hvis Kongerne angreb Hertugerne i disses eget Land. Ligeledes klagede Kongerne over, at Stæderne efter Stilstanden i 1370 havde i Marstrand med Magt befriet de fornemme svenske Herrer Benedict Philipsøn og Karl Ulfssøn, hvilke der vare anholdte som sande og offentlige Forrædere og Fiender mod Kongerne, og siden med væbnet Haand ført dem gjennem Riget og Kongernes Lande, det vil da vel altsaa sige langs Kysten, indtil de med Sikkerhed kunde begive sig hjem: hvad der neppe kan forstaaes anderledes, end at begge disse Herrer paa en Søreise have været fordrevne af Storm til Marstrand og der ere blevne anholdte. Da saavel Benedict Philipsøn som Karl Ulfssøn deeltog i Daghingningen ved Gedsviken og sandsynligviis forblev i eller ved Stockholm lige til Fredsslutningen i August, synes det at være vist, at denne deres Paagrøbelse af Kongernes Ombudsmænd og Befrielse ved tydske Skibe har fundet Sted enten sidst i 1371, eller i Begyndelsen af 1372. Omvendt erfares det, at Kongernes Tjenestemand Wesbjørn Blaapanne endnu i Mai 1373 var i Fangenskab, sandsynligviis hos Mecklenburgerne eller deres Tilhængere, da hine udstedte deres Gjeldsbrev til en vis Harald Magnusson, der havde paataget sig at udlegge Løsningssummen, 600 Mk. svensk, for denne Sum og til Sikkerhed pantsatte ham Kindahered med alle kongelige Indtægter og

Rettinger¹⁾). Muligt, at hiin Esbjørn havde været fangen siden Kri- gen, muligt og, at han senere havde været greben. Ikke engang alle de Slotte, som Kong Haakon eller Insurgenthæren paa Toget til Stock- holm havde faaet i sin Magt, bleve overgivne umiddelbart efter Freden, thi ikke førend i Februar 1372 underrettede Tubbe Eriksson, der havde holdt Drebroy besat, sine Herrer Kongerne Magnus og Haakon om, at han nu var „skilt fra Drebroy“, hvad enten han ifølge Fredsslutningen havde maattet fravige det, eller det var ham frataget med Magt. Han laa, skrev han, og ventede paa Svar, om Kongerne vilde have hans Tje- neste fremdeles og unde ham noget i den Deel af Væstergotland, der nu hørte under Norge; han havde mange Folk om sig og kunde derfor ikke vente længe, men vilde dog ikke gribe til nogen anden af de Udveje, der stod ham aabne, førend han havde hørt deres Bestemmelse²⁾). En af disse Udveje var formodentlig den at gaa i Mecklenburgernes Tjeneste. Denne Udvej kom han vel ikke til at velge, da han forblev Kongerne tro og, som det lader, ogsaa fik sit Dnske opfoldt³⁾); men vi lære dog heraf, hvor vækkende flere af de fornemme Herrer's Stilling maa have været — thi Tubbes Exempel kan ej have været enestaaende — og hvor megen Anledning dette maa have givet til idelige Sammenstød og Trætter, sandsynligviis og Fjendtligheder. Forresten seer man, at mange af de svenske Stormænd, der havde deeltaget i Opstanden mod Kong Albrecht, benyt- tede sig af Fredsslutningen til at vende tilbage under Albrechts Herre- dømme og fik sine inddragne Godser tilbage, blandt dem Erngiss Jarl, der nu atter indtog sin Plads i det svenske Raad og formodentlig opgav al Forbindelse med Norges Konger eller Fordringer paa Jarldom- met, hvilket ogsaa ej længe efter blev overdraget til en Anden.

Med Hansefæderne maatte det nu være Kong Haakon saa meget mere magtpaaliggende at være paa en venkabelig Fod, som den sidste Fredstractat mellem dem og Danmark gjorde det afhængigt af deres Samtykke, hvo der skulde blive Kong Baldemars Efterfølger paa Dan- marks Trone. Der blev ogsaa, som nys nævnt, ivrigt underhandlet om

¹⁾ Brev af 28de Mai 1373 i Dipl. N. III. 383. Her staar der, som sagt, vistnok kun ved Trykfejl eller Skrivfejl „Kindahærad in Ostgocia“ istædetfor „K. in Vestgocia“, thi det er umuligt, at Kongerne endnu kunde have nogen Besid- delse i Væstergotland eller falde det provincia nostra.

²⁾ Dipl. N. IV. 501. Ordene i Brevet „vilen j mik nokot vnna j Vestragöt- land tel Noreghes“ kunne neppe tages i anden Betydning, end som ovenfor anført. Idetmindste maa det betegne „den Deel af Væstergotland, der nu skulde høre eller slutte sig til Norge“.

³⁾ Den 19de Juli 1381 finde vi Tubbe Eriksson som Herredshøvding i Westbo Hered i Finnveden, som da neppe lod under Albrecht.

en endelig Fred, men det taler fordeeltigt for Kongernes Hensyn paa Nigers Bedste, at de ikke kjøbte denne Fred og Stædernes Tilfagn om Understøttelse i den danske Successions-sag ved nogen utilbørlig Estergivenhed og skyndsomme Indrømmelser, men eftertryffeligt fremsatte sine Anker over Stædernes Ferd og forsvarede hvert enkelt Punkt til det Yderste. Efter Bestemmelsen paa Hansedagen ved Midsommertid 1371 skulde den næste Dagthiingning mellem Stædernes Gesandter og Kong Haakon holdes ved Valdborgsmessetider, altsaa 1ste Mai, i det følgende Aar, paa Baagahuus eller et andet Sted ¹⁾. Men denne Sammentomst blev ud-sat, vistnok paa Grund af Kongernes Reise til Thronhjem og Bergen, eller overhoved fordi Fredsslutningen med Everige og Kong Magnus's Befrielse flyede Kong Haakon mangt og meget andet at varetage og udrette, som ej kunde opsettes. Herom synes man allerede om Høsten 1371 at have været underrettet i Tydskland, thi paa Hansedagen i Stralsund den 27de October, da Kong Baldemar omsider beseglede Fredstractaten, blev det blandt andet ogsaa besluttet, at naar Dagen var berammet mellem Kong Haakon og Stæderne, skulde man lade alle disse det vide i Tide, for at de kunde sende sine Bud ²⁾. Dagen bestemtes, som man erfarer, endelig til den 8de September 1372, og Samlingsstedet til **Tunsberg**. Her indfandt der sig til den Tid Raadmænd fra Lübeck, Stralsund, Rostock, Wismar og Kampen for at dagthiinge med Kongerne, der ligeledes mødte med deres Raad, af hvilke Hr. Hallvard Jonsen Næpa, Hr. Haakon Eivindsson og Gaute Grífsson udtrykkelig nævnes ³⁾. Raadmændene begyndte igjen med at fremsætte de gamle Fordringer paa Erstatning for deres Udleg og Tab i Krigen med Kong Baldemar 1361 og 1362, saavelsom om Godtgjørelse for alle de Fornærmelser, der havde været Stæderne tilføjede ved de kongelige Ombudsmænd under Fred og Trygd. De lod oplæse, hvad derom havde været fremsat paa Baagahuus 1370. Kongerne svarede som før, at de ej ansaa sig forpligtede til at yde nogen Erstatning. Raadmændene lode da Forbundsbrevene af 1361, som de fremdeles paaberaabte sig, oplæse for Kongerne og Raadet, men Kongerne erklærede begge, at disse Forbundsbreve vare gjorte uden deres Vidende og Samtykke, og at de derfor ikke ansaa sig bundne ved dem. Paa Raadmændenes Indvending, at det dog havde været deres fornemste Raadgivere, der i deres og Nigers Navn havde indgaaet alt

¹⁾ See foregaaende Bind, S. 834.

²⁾ Suhm, XIII. S. 691.

³⁾ Forhandlingerne ved dette Møde ere efter Recessus Hansæ udtogsviis meddelte hos Suhm S. 701, igg. De nævnte Raadsherrer findes anført som Vidner i Kongernes Erklæring ang. Hermann v. Dsenbrügge's Pengeudbetaling i Fru Herdises Navn, (see nedenfor).

dette, og at de selv havde medgivet dem Fuldmagtsbreve dertil, svarede Kongerne, at de ej havde givet Raadsherrerne Fuldmagt til at indgaa saa store Forpligtelser, og at disse Raadsherrer vare deres „sande Forrædere“. Dette, mente Raadmændene, kom ej Stæderne ved, da disse jo ikke kunde holde sig til andet end de dem forelagte Breve med Kongernes Segl, ja Kongerne havde jo desuden ved Overenskomsten i Søderkøping, da de i Stedet for Baagabuus overlod Stæderne Borgholm, factist godkjendt Forpligtelserne. Ogsaa dette, svarede Kongerne, havde de kun gjort nødvungne, fordi Grev Henrik af Holsten var gaaet i Borgen for Kong Magnus ¹⁾. Men om end Kong Magnus's Hænder vare bundne, indvendte Raadmændene, saa havde dog Haakon fuld Raadighed over sit Rige, og han var selv gaaet i Borgen for sin Fader. Kongerne fremsatte nu ogsaa sine Klagepunkter, af hvilke den fornemste var den, at Stæderne, som de sagde, var Skyld i, at de havde mistet sit Rige Sverige, saasom de havde skaffet Hertugen af Mecklenburg baade Stibe, Levnetsmidler og andre Nødvendigheder. Raadmændene svarede hertil kun, at Stæderne vare uskyldige deri. Paa denne Naade hengik flere Dage med gjensidige Klagemaal, da ingen af Parterne vilde være den første til at rykke ud med sin egentlige Hensigt og Mening. Endelig søgte Kong Magnus den 22de September at bringe en Afjærelse istand og spurte Raadmændene, hvad da Stædernes egentlige Fordring var. Hertil svarede: Skadeserstatning og Stadfestelse samt Forbedring af deres Privilegier. Kunde Kongerne ikke nu strax betale den hele Sum, som Erstatningen kom til at udgjøre, saa var man tilfreds med, at de nu kun betalte noget, og derpaa det øvrige afdragsviis, eller og i dets Sted forbedrede Privilegierne. Kongerne forlangte nu at høre disse Privilegier oplæste. Dette skete to Gange, for dem selv og deres Raad, men nogen Afskrift deraf vilde Raadmændene af visse Grunde, som det heder, endnu ikke meddele, derimod vilde de skriftligt indgive de Artikler, som de ønskede bekræftede og forbedrede. Nu fremsatte Kongerne paa sin Side fire Punkter, nemlig, at den paa begge Sider lidte Skade kunde gaa op mod hinanden; at Stæderne erklærede, hvad Tjeneste og Understøttelse de vilde yde Kongerne for Privilegiernes Stadfestelse; at der skete dem billig Erstatning, fordi Stæderne havde benyttet og udøvet Privilegier og Friheder uden at være bekræftede deri af Kong Haakon og mod hans Vilje, og endelig at de selv, som de forbeholdt sig, kunde nyde sin Ret mod dem, der under Stilstanden havde fornærmet dem og deres Mend.

¹⁾ Dette er noget dunkelt, idetmindste saaledes som det anføres hos Suhm; man skulde næsten tro, at Grev Henrik i Kongens Navn havde beseglet Overenskomsten eller uoverdret gaaet i Borgen for ham, (paa samme Tid, som Gesaundterne egenmegetigt handlede om Glistermaalet mellem hans Syner og Kong Haakon) for derved desmere at tvinge ham til at godkjende Tractaten.

Herpaa vilde Raadmændene, som venteligt var, ikke indlade sig, og tilsidst forlangte Kongerne derfor kun, at de, efter sit Tilbud, skulde indgive sine Forderingsposter skriftligt, for at de selv siden kunde raadslaa derom med deres Raad, paa sin Side skulde ogsaa de overgive dem sine Modforderinger, for at de kunde forelægges Stæderne.

Denne Udverling af Indlegg skete tre Dage derefter (25de September) i St. Laurentii Kirke i Tunsberg. Stædernes Artikler vare disse: 1) at hvileløshedsfæst af Stædernes Folk, der leed Skibbrud i Kongernes Lande, maatte bjerge Bragt og Gods ved sig selv og Andre, og at de Omkomnes Gods ved de kongelige Ombudsmænds Foranstaltning skulde bevares og tilstilles Arvingerne inden halvandet Mars Forløb. 2) De, der ranede saadant Gods til Lands eller Vands, skulde være utløge i Kongernes Lande og forfølges af dem og deres Mænd, indtil de havde givet lovlig Erstatning. 3) Da Tuffhandel, paa Norst kaldet varningaskifti, fra gammel Tid af havde været gængs i Norge, skulde Kongerne stadfæste dens Lovlighed, saa at Stædernes Borgere overalt i Norge, baade i Byer og ved Markeder paa Landet, kunde bytte baade stort og smaat Gods mod andre Varer, saa og selge sine uldne og linnede Klæder alenviis, og efter gammel Vegt og Maal. 4) Kongerne og deres Raad skulde bekræfte alle de Privilegier, Friheder o. s. v., som de tilsammen eller hver enkelt havde faaet af dem selv, deres Forfædre og Formænd, og Stædernes Borgere, Kjøbmænd og Sendebud skulde kunne opholde sig i Fred og Trygd overalt i deres Riger og Lande. Alt dette ønskede de maatte blive alle Stæderne meddeelt, og at enhver af dem kunde faa sine Privilegier stadfæstede. 5) Men især forlangte de Erstatning for Udgifter og Skade, som Stæderne havde lidt for Kongernes Skyld, efter hvad Kongerne skriftligt havde lovet, og tillige for den Skade, Kongerne og deres Mænd havde tilføjet dem under Freden og Trygden. Af disse Artikler er der ingen, som der egentlig er noget at sige paa, uden den tredie, men denne gaar ogsaa ligesrem ud paa at omstyrte Grundvolden for alle de Betingelser, under hvilke det tillodes de tydske Kjøbmænd at handle i Norge, nemlig den, at de ej maatte beskæftige sig med Landhandel og Smaahandel, hvilken kun skulde være i de indenlandske Handelsmænds Hænder, medens Tydskerne alene skulde selge sine Varer i store Partier og indskrænke sin Virksomhed til Stæderne. — Uden enkeltviis at besvare disse Artikler afgave ogsaa Kongerne sine, af følgende Indhold: 1) de ønskede Udskrift af alle de Bevillinger og Privilegier, som Kjøbmændene og Stæderne havde faaet af dem og deres Forfædre, saa at deres Klerk, som de desangaaende agtede at sende til Lübeck, kunde affkrive hvert enkelt Brev; 2) de ønskede at vide, hvad Hjælp og Tjeneste Stæderne vilde yde til Gjengjæld for saadanne Privi-

legier; 3) de fordrede Erstatning for den Skade og de Fornærmelser m. m., som Stæderne havde tilføjet dem og Deres, o. s. v.; 4) de fordrede Ret over Borgerne i Rostock og Wismar, der ikke havde holdt den nyssluttede Stilstand, hvilket kunde bevises ved mange Exempler; 5) de vilde have Stæderne paamindede om, at disse havde krænket Stilstanden ved at befrie de svenske Herrer Benedict Philipsen og Karl Ulfson (s. ovfr.); 6) ligeledes havde Borgere af Stæderne under Stilstanden drebt nogle af Kongernes Mend og kastet dem overbord, og Gjerningsmændene havde ej givet nogen Bod, men vare af sine Egne med Magt blevene førte fra Riget; 7) Erstatning fordredes, fordi Stæderne mangesteds i Riget havde nedbugget Skove og brendt Borgernes Huse; 8) Stæderne skulde paalegge sine Kjøbmænd, at de ikke maatte føre daarlige eller bedærvende Tøjer, opblandet Meel, eller anden saadan forfalsket Kjøbmandsvare til Norge, men alene gode, rene og egne Varer; 9) Kongerne ønskede laant en Sum af 8000 Mk. brendt og tilbød sig at stille Baagahuus Slot som Sikkerhed; 10) den i Baagahuus sluttede Stilstand skulde imidlertid fremdeles staa ved Magt.

Da man saaledes denne Gang ikke kom videre, og der nu paa begge Sider skulde overlegges nøje over disse Artikler, var der for Djebliffet intet andet tilbage end at forlænge Stilstanden. Dette skete den 30te September¹⁾ paa Lunsbergshuus. Raadmændene, dertil befuldmægtigede af Stæderne, udgav sit foreløbige Brev om Stilstandens Forlængelse paa to Aar. I denne Tid skulde Kongernes Undersaatter frit og med fuld Sikkerhed kunne handle og besørge sine Forretninger i Stæderne, samt der nyde alle sine Friheder. De mecklenburgske Stæder Rostock og Wismar maatte i denne Tid ikke gjøre Kongerne eller deres Undersaatter nogen Skade, eller hjælpe sine Herrer, de mecklenburgske Hertuger, imod Kongerne, enten med Folk, Skibe eller Andet, dog skulde Hertugerne for egne Penge kunne leje Folk og kjøbe Levnetsmidler i hine Byer, ligesom ogsaa disse skulde kunne hjælpe Hertugerne, om Kongerne angreb dem i deres eget Land, uden at Tilstanden derfor skulde anses som brudt. Enhver af alle de forenede Stæder, der antog Stilstandsforlængelsen, skulde have fremsendt sit Brev derom til Dslo inden St. Hansdag, og naar alle Brevene vare fremkomne, skulde nærværende foreløbige Brev være uden Kraft; ogsaa kunde den ene Stad gaa i Borgen for den anden. Det forstaaer sig af sig selv, at Kongerne paa sin Side maa have givet et Gjenbrev, hvori de midlertidigt bekræftede Stæderne i Nydelser af enkelte Privilegier, men dette Brev har hidtil ikke været opdaget.

Ved Siden af disse Forhandlinger, vedkommende Rigets Forhold

¹⁾ Eufm, XIII. S. 706.

til Stæderne overhoved, bleve ogsaa særskilte, tildeels private Anliggender, der kunde medføre Forbiklinger, bragte paa Bane. Saaledes erfarer man, at der var Spørgsmaal om nogle Penge, som den Lübeckſke Raadmand Hermann v. Dsenbrügge, en af de befuldmægtigede Gesandter, i sin Tid skulde have udbetalt Biskop Gottskalk paa den for ni Aar siden afdøde Fru Herdiis Thorvaldsdatters Regning. Den 24de September udgav begge Konger tilsammen sin Erklæring, medbeseglet af de tre ovennævnte tilstedeværende Raadsherrer Hr. Hallvard Jonsen (Fehirden i Oslo), Hr. Haakon Givindsen, og Gaute Eriksson, om, at Hermann v. Dsenbrügge i deres Naabor høitideligen erklærede, at han aldrig havde udbetalt flere Penge i Fru Herdises Navn eller paa hendes Vegne til Biskop Gottskalk end fem Lübeckſke Guldgulden, hvilke han udredede for en af hendes Tjenere. Formodentlig har man troet, at Summen var større, og krævet Raadmanden til Ansvar for den¹⁾. Da Fru Herdiis var død, forend Broder Gottskalk endnu var bleven Biskop, maa denne Udbetaling være skeet, medens denne endnu stod i Kong Magnus's Tjeneste som hans Capellan og Secretær, og formodentlig under et Ophold i Lübeck paa Kong Magnus's Vegne.

Gesandterne afgjorde ogsaa sig selv imellem enkelte Anliggender af det Slags, der ellers plejede at afgjøres hjemme paa Hansedagene, saa at man egentlig kan sige, at der nu holdtes en Hansedag i Tunsberg²⁾. Man vedtog, at der skulde holdes Dagthingning i Lübeck næste St. Hansdag for at raadslaa nærmere om, hvad der nu var forhandlet. Endvidere behandlede man nogle Andragender fra Kjøbmændene i Bergen, der vise, at disse fremdeles stod paa en meget spændt Fod med Nordmændene. De klagede nemlig over, at nogle af de tydske Kjøbmænd i Staden havde giftet sig og tilføjet dem stor Skade, hvilket med andre Ord vil sige, at disse, ved at bosette sig og erhverve Indfødsret i Landet, strax betragtedes, som om de vare traadte i et fjendtligt Forhold til dem, og som om deres hele Virksomhed var fordærvelig for Stæderne. For det Tilfælde, at de selv atter maatte forlade Byen, bad de om at faa vide, hvorledes de skulde komme bort uden Skade for Handelen, og hvorledes man skulde forholde sig mod dem, der imod Stædernes Forskrift bleve tilbage; var det nødvendigt at drage bort, saa bad de om, at ikke Englænderne og de Flamske maatte sættes istand til at befare Bergen i deres Sted, hvilket vilde være Kjøbmændene til den største Skade. Altsaa var man dog altid forbedt paa et lignende Brud, som det, der havde fundet Sted i 1368: saa usikre maa Tydskerne have følt sig i Staden. Endelig forlangte Ber-

¹⁾ Brev i Bibliotheket paa Skofloster i Sverige.

²⁾ Som saadan er ogsaa dette Møde opført i Recessus Hansæ.

gens tydske Kjøbmænd, at den Afgift, som de med Stædernes Tilladelse bærede af sine Landsmænd, som søgte did, endnu maatte vedblive en Stund, indtil de havde betalt deres Creditorer. De fik Tilladelse til at bære Afgiften endnu i et Aar, fornemmelig i Betragtning af de Udgifter, de nys havde haft ved at opvarte Kongerne og Dronningen under deres sidste Besøg i Staden, saaledes som det ovenfor er nevnt. Om de øvrige Sager synes ingen Beslutning at være bleven fattet¹⁾.

Hansedagen blev holdt, men tidligere end fastsat, nemlig den 1ste Mai, og ikke 24de Juni 1373. Paa dette Møde taltes der først om Underhandlingerne med Kong Haakon, og det bestemtes, at om han sendte Bud derned for at handle derom, skulde man igjen sende befuldmægtigede Bud over Havet til ham. Kjøbmændene i Bergen fik endnu i to Aar beholde den omtalte Afgift. Da Nordmændene havde klaget over, at det Klæde, Tydskerne solgte dem, var daarligt og for kort, og det Meel, de bragte, bedærvet, anmodedes hver enkelt Stad om at tilholde sine Borgere ej at føre andre end gode Varer til Norge. Og da der her skete mange Slagsmaal og Voldsgjerninger (her menes vel deels blandt Tydskerne selv, eller mellem dem og Nordmændene indbyrdes), skulde der holdes Ret over enhver Kjøbmand og Erfarende, som gjorde sig skyldig i saadant, og han bøde derfor efter den Stads Ret, hvor der klagedes over ham. Herom skulde enhver Afsending tale med sit Raad og have Svar med til næste Møde²⁾. Der blev fra dette Møde ogsaa udsendt et Brev til Kong Haakon i alle de tilstedeværende Raadmænds Navn angaaende nogle Klager, som de tydske Kjøbmænd, der handlede paa Oslo, havde fremført. Kongen besvarede Brevet i en Skrivelse til Lübeck's Raad, hvilken dette i et særdeles forbindeligt, ja endog trykende, Brev til Kongen af 8de September erkjendte at have modtaget og lovede at sende om til de andre Stæder³⁾. Men Indholdet af Klagen og Kongens Svar erfarer man ikke. Lübeckerne sluttede sit Brev med at anbefale sine Landsmænd, som kom til Norge, paa det Bedste, og ønskede alt Godt over Kongen. Det er saaledes tydeligt nok, at de intet heller ønskede end at slaa paa en god Fod med ham.

Det næste Møde holdtes den 21de Mai 1374 i Lübeck⁴⁾, men uden at der i Forhandlingerne findes Tegn til, at disse norske Anliggender have været paa Bane. Heller ikke er der Spor af, at de kom paa Tale ved det næste Møde, som den 25de Juli og de følgende Dage s. N.

¹⁾ Suhm, XIII. S. 705.

²⁾ Sammenfædt, S. 715, 716.

³⁾ Dipl. N. IV. 503.

⁴⁾ Suhm, XIII. 725.

holdtes i Stralsund¹⁾. Sagen synes i de nysnævnte to Aar at have hvilket, indtil Kong Haakon efter Faderens Død var bleven Landets Eneherre og derfor i flere Henseender kunde træde op med større Estertro og forhen. Men imidlertid vedblev de tydske Kjøbmænd i Bergen at føre sig op med deres sedvanlige Overmod og Voldsomhed.

3. Kongernes Reiser i Landet og Lovgivnings-Virksomhed. Kong Magnus's Død.

Det er forevrigt meget lidet, som vi vide om Kongernes Gjøren og Læden efter Magnus's Befrielse af Fangenskabets indtil hans Død. Der er ingen Spor af, at de i denne Tid forlod Landet, med Undtagelse af, at Kong Haakon maaskee om Høsten 1374 var paa et kort Besøg nede i Danmark, som det nedenfor skal omtales; det lader til, at de fra Sommeren 1373 af og hele det følgende Aar havde sit stadige Tilhold i Bergen eller paa Vestlandet, og tidligere synes Oslo og Tunsberg at have været deres sedvanlige Tilholdssted; den 18de Februar 1373 finde vi Kong Haakon paa Frauner i Vider, vistnok under en Reise mellem de tvende sidstnævnte Byer²⁾. Det er tydeligt nok, at Baagabuus og overhoved Egnene ved Elven nu ikke længer dannede Midtpunktet i Kongernes Besiddelser, heller ikke længer saa hyppigt og langvarigt afgave Residenssteder for Kongerne. At Hovedhensigten med de hyppige Reiser ellers var at skaffe Penge til Magnus's Løsesum, kan neppe betvivles. I dette Djemed var det vel og, at Kongerne ved Underhandlinger med Hansseaterne i Tunsberg androg om at faa laant 8000 Mk. brendt mod Pant i Baagabuus. Hvorvidt det lykkedes dem at faa Laanet, kan af de forhaandenværende Kilder ikke sees, men mærkeligt nok er det, at Baagabuus fra denne Tid af i nogle Aar slet ikke nævnes i et eneste af de os endnu levnedede Brevskaber fra hine Dage, ikke engang

¹⁾ Sammenlæs, S. 727—729.

²⁾ Vi hidsette fremdeles her for Overfiktens Skyld de Steder i kronologisk Orden, hvor man af de os levnedede paalidelige Data med Visshed erfarer, at Kongerne orholdt sig fra Fredslutningen i Stockholm indtil Kong Magnus's Død: den 27de Septbr. 1371, begge Konger i Bjodhuus; den 21de Novbr 1371, Kong Magnus i Gimsø; d. 25de Febr. 1372, Kong Magnus i Oslo; den 27de, Kong Haakon sammenlæs. Den 16de April 1372, begge Konger i Nidaros; den 3die Mai, Kong Haakon paa Folsen, Nordmere. Den 8de Aug. 1372, Kong Haakon i Bergen. Den 8de—30te Septbr. 1372, begge Kongerne i Tunsberg. Den 18de Marts 1373, Kong Haakon paa Frauner i Vider. Den 28de Mai 1373, begge Konger i Tunsberg. Den 26—28de Juli, Kong Magnus i Bergen. Den 15de Septbr. 1373, Kong Haakon i Bergen. Den 10de Marts 1374, begge Kongerne i Bergen. Den 20de Juli 1374, Kong Haakon i Karmsund.

som Udstedelses-Sted for et eller andet Kongebrev: det er saaledes i sig selv ikke saa urimeligt, at Kongerne i den Tid ej havde det-til sin Naadighed, og at saaledes Pantsettelsen virkelig har fundet Sted. Ligeledes pantsatte de, som allerede nævnt, Kindahered i Vestergotland med alle kongelige Rettigheder og Indtægter til Harald Magnusson for 600 Mk. Peninger, som han havde lovet at udrede til Geshjorn Blaapannes Befrielse fra Fangenskab. Altsaa seer man, at netop disse Anliggender, Berigtigelsen af Gjæld, som de ved Krigen havde paadtaget sig, sterkt beskæftigede dem. Ved Eiden heraf holdt Kong Haakon ogsaa skarpt Dje med Kronens Indtægter, som det nu mere end nogensinde gjaldt at passe paa, og som maaskee nok under den sidste Krigen og Urolighedens Tid kunne have lidt endeel Afseer ved de kongelige Ombudsmænds Skjodesløshed og den Vanskelighed, som det for Kongen var forbundet med selv at have det tilbørlige Tilsyn. Saaledes forordnede han i Bergen den 15de September 1373, at da den saakaldte Petersgaard paa Stranden i Bergen lunge havde ligget øde, og ingen af Kronens Rettigheder vare svarede deraf, som Leding, Stræde=Brolegning og Mode= eller Thing=Gang, kaldte han herved samme Petersgaard med Tomt og Huus tilbage under Kronen, og da han ikke vilde, at denne Ufkiel og Ulydighed skulde blive til Bane, bestemte han, at naarjomhelst Noget paa den Maade lod sine Tomter ligge øde uden at svare den tilbørlige Afgift deraf, skulde de være hjemfaldne til Kronen¹⁾. Den følgende Sommer (den 20de Juli) under et Ophold i Karmtsund, formodentlig efterat have været i Stavanger, lod han udgaa en Befaling til at kversette eller beslaglegge alt det Gods, en paa Grønland afded Mand, Baard Dees, ejede i Gaarden Holmedalen ved Bryggerne i Bergen. En kongelig Hirdmand, Sigurd Kolbeinson, hvem Kongen havde sendt i sit Ombud til Grønland, havde nemlig der kjøbt alt Jordegods og al anden Arv efter hiin Baard, og da Kongen fandt dette utilbørligt af ham, saasom Loven hjemlede Kongen Forkjøbsret i alle Handeler, lod han, som sagt, hiin Beslagleggelse af Baards forrige Ejendom sette i Verk²⁾. Man finder og enkelte andre Forordninger og Bestemmelser fra denne Tid, deels af begge Kongerne tilsammen, deels af Kong Haakon alene. Den vigtigste af disse er en Forordning, som Kong Haakon udgav under sit Ophold paa Nordmøre om Baaren 1372, da han formodentlig var under Vejs fra Throndhjem til Bergen, og efterat han havde holdt et Naadsmøde, hvorved man var kommen overeens om, hvad han herved paabød for at verne om de gamle Kjøbsteders, fornemmelig Throndhjems og Bergens, Rettigheder, der nu

1) Norges gl. L. III. S. 193.

2) Dipl. Norv. VI.

lede stort Afbræk derved, at Flere havde taget sig til at sejle ind i Fjordene og til Fiskeverene og der handle umiddelbart med Bønderne selv. Han forbad derfor strengeligt alslags „Fjordekjøb“ og „Der=Sejling“ samt Kræmeri og Kjøbmandskab paa saadanne Steder, under Straf af Godssets Forbrydelse, og Brevebrud, 8 Ertuger og 13 Mkr. Heller ikke maatte nogen selge sit Skib andensteds end i en af de gamle Kjøbsteder, helst Bergen eller Throndhjem. Kjøbstedsmandene befalede det at understøtte den kongelige Fehirde eller Ombudsmand i at konfiskere saadant Skib og Gods, og for desto mere at opmuntre dem dertil, bestemtes det, at de, som saaledes hjalp den kongelige Ombudsmand, skulde nyde Halvdelen af det konfiskerede Skibs og Godssets Verdi, medens de, der søgte at hindre ham, skulde svare Brevebruds Bød. Heller ikke maatte den kongelige Ombudsmand forunde Nogensombest Fritagelse fra at rette sig efter denne Anordning. Og for desto bedre at befordre Throndhjems Opkomst fik Fehirden der Fuldmagt til at uddøle Tomter og Grundstykker for dem, der vilde bosette sig der, med samme Gyldighed, som om det var skeet af Kongen selv. Ved „gamle Kjøbsteder“, som her omtales, menes ej alene Throndhjem eller Nidaros og Bergen, der udtrykkeligt nævnes, men og, som man af en senere Anordning om samme Sag ¹⁾ kan see, Borgund paa Søndmøre, Bedø i Naumsdal, og Baagen paa Haalogaland, hvilket sidste Sted altsaa i de Tider virkelig regnedes for en Kjøbstad. Forordningen, der er henvendt til alle dem, der bygge og bo mellem Stad og Ulofsund i Nordland, er udstedt den 3die Mai fra Folskn paa Nordmøre ²⁾. Det er dog ikke sandsynligt, at Raadsmedet holdtes paa denne D, men derimod i Nidaros, som Kongen gjerne Dagen forud kan have forladt, saa at Ordene i Forordningen „vort Raad, som nu hos os var“, ligesuldt passe. Hvad der mere blev forhandlet ved dette Møde, vides ikke, uden det skulde være dette, som allerede forhen er omtalt, at begge Kongerne den 16de April stadfæstede alle de Breve, som de tidligere forhen havde forundt Fehirden og Hirdstjoren Otte Romer, angaaende det ham af dem stjælede Jordegods, saaledes at disse Breve skulde staa ved Magt, om Kongerne end maatte kalde andre af dem udstedte Breve tilbage ³⁾. Efterat Kong Haakon siden

¹⁾ Næmlig en Forordning, udstedt i Kong Olafs Ravn den 19de August 1384, N. gl. Love III. S. 222.

²⁾ N. gl. L. III. S. 190. Man har denne Forordning kun i en sildig og slet Afskrift; Udstedelses-Stedet er der skrevet „Faste paa Nordmøre“, hvilket ikke kan være andet end en Fordrejelse af „Folskn“, nu udtalt Fosen, den D ved Indløbet til Throndhjemsfjorden, efter hvilken Fogderiet nu har sit Navn, og hvor der i ældre Tider var en Kongsgaard. Ligeledes staa der ganske vist urigtigt „Vinarsund“ istedetfor „Umehygjarfund“.

³⁾ Dipl. N. II. 422.

var kommen til Bergen, tog han sig ivrigt af de allerede forhen saa begunstigede tydske Skomagere i Staden, der nu klagede over at „andre Skomagere i Byen greb ind i deres Næring ved at sidde inden Byen og gjøre Sko til Udsalg imod den Sedbane, som hidtil havde været i Niget“. Kongen gjorde nu ved Forordning af 8de August 1372 den Bestemmelse, at ingen Skomager maatte sidde inden Byen og gjøre nye Sko (Skoaffekeri var altsaa tilladt) uden de Tydske, som sad sammen i een Gaard i Bergen, alene med den Undtagelse, at Biskopen skulde kunne holde en Skomager i sin Gaard, der spæde for hans Folk, men ikke til Udsalg¹). Dette er, saavidt vides, første Gang, at der er Tale om denne Skomagergaard eller *Sutaregaarden* i Bergen, der siden oftere nævnes. Der findes ogsaa fra disse Tider et Brev fra Kong Haakon, udstedt i Bergen, dog formodentlig kun ved Vicekansleren, angaaende en Overeenskomst mellem ham og Bønderne i Marlandsbered (Samnanger). Han fritog dem nemlig fra den Tjyngsel, der hidtil havde paahvilet dem, at skulle stydse Provister, Spsfelmend, Kjøbmend og Andre, og tillod dem derhos frit at selge, hvad de havde, i By og Bygd, dog Kongens Forkjøbsret uforkrenket, imod at de hver Mortensmesse og Kyndelsmesse bragte et vist Antal Kvæg, Faar og Høns til hans Gaard i Bergen²). Dette viser, at enkelte Bygder paa den Maade kunde fritjære sig fra Stydspligtigheden. Forøvrigt have begge Konger vistnok ogsaa ladet udgaa mange af de sedvanlige Barnadbreve og Bekræftelser af saadanne, skjønt man ej kjender flere end tvende fra denne Tid, et af Magnus og et af Haakon. Magnus udgav under et Ophold paa Näs i Falund et alvorligt Brev til Indbyggerne af Barne Skibrede og Baaler om at opfylde sine Forpligtelser til Chorsbrodrerne ved Mariekirken i Oslo. Disse havde klaget for Kongen og hans Raad over, at flere af hans Indbyggere, baade mod Gud og mod Loven, viiste sig uvillige til at betale dem Vaar- eller Hostledingen, der med Rette tilkom dem. Kongen, som ikke vilde, at Guds og Jomfru Marias Tjeneste i Capellet berøved skulde forfalde eller spildes, befalede nu alle og Enhver, baade haandgangne Mend og dem, der boede paa Hospitalets Jorder, at udrede denne Leding ordentligt, naar den paatrevedes, Host og Vaar, og forbød især udtrykkeligen Hospitalets Landboer at unddrage sig denne Ydelse. Straffen for den, der ej rettede sig herefter, var 4 Mkr. i Brevebrud, og de, som nu sad inde med Af-

¹) N. gl. Love III. S. 191.

²) N. gl. Love III, S. 192. Forordningen er dateret 23de Decbr. 1372, men i den flette Afskrift, der haves deraf, nævnes der intet om Kongens personlige Nærværelse. Det er altsaa muligt, at han da ej var tilstede, hvilket ogsaa er det rimeligste, og at Forordningen er udstedt af Hr. Henrik Henriksøn, der da ogsaa (see o. S. 3) sandsynligvis var i Bergen.

gisten, skulde strax ved Brevets Forkyndelse for dem være selvstærnte ind for-Lagmanden i Oslo, for der at modtage Dom ¹⁾). Kong Haakons Barnadarbrev, som han udstedte under sit foromtalte Ophold paa Frauener i Liden ²⁾), gjaldt kun en vis Bjørn Thoresson, Saalekarl paa Næddestuen, det vil sige Opsynsmand over og Bert i en Saalestue af dette Navn, hvis Belliggenhed desværre ikke angives, men som vel maa være at søge paa en eller anden Fjeldvej der i Nærheden, som befaredes af Pilegrime til Nidaros, siden det udtrykkeligt heder, at Kongen tog ham i sit og St. Olafs Bern. Maaskee var det paa Krotastogen. Det forbydes under Hansmands Straf baade Indenlandste og Udenlandste at tage noget hos ham uden for fuldt Pengeverd: et Forbud, som viser, at den i Sverige saa gængse og skadelige Voldgjæstning heller ikke var ganske ukjendt i Norge.

Fra Sommeren 1373 af, da Kongerne tog et længere Ophold i Bergen, synes det, som om Kong Magnus her førte Regjeringen paa Sonnens Begne, naar denne ikke var tilstede. Saaledes erfares der, at der i Juli 1373 holdtes et Raads- eller Hovdinge-Møde i Bergen, hvor blandt andre Erkebiskopen, Hr. Ngunnd Finnsøn, Hr. Narve Ingevaldsøn, Otte Nemer, Jon Darre og flere andre Herrer vare nærværende, men hvorved alene Kong Magnus da var tilstede, uden dog at have større Myndighed, end at den endelige Afgjørelse af en Retsfag mellem to anseede Hirdmænd henføres til Kong Haakon og hans Raads Bestemmelse ³⁾). Om Haakons Nærværelse i Bergen hører man intet, førend midt i September, da han udstedte hiint Brev vedkommende Petersgaarden i Bergen. Det er i sig selv høist rimeligt, at han havde flere Ting at udrette paa Østlandet, førend han kunde komme afsted for at tage et længere Ophold i Bergen, og at han imidlertid har sendt Faderen i Forvejen for at indtage Forsædet i Raadsmodet og afgjøre forefaldende Sager. Dog maa man antage, at ogsaa Kong Haakon indtraf, inden Mødet endnu var hævet, og hvis man skal slutte fra en Ytring i et senere Brev, der maaskee hentyder hertil, var dette Møde usedvanligt talrigt, idet ogsaa flere Biskoper, Prelater og Middere vare nærværende. Hvad vi nu vide om Forhandlingerne paa dette Møde, indskræn-

¹⁾ Dipl. Norv. II. 430. Brevet er udateret og angiver kun Aaret, Kong Magnus's 54de: det kan altsaa være nesten hvilkensomhelst Dag i Liden fra 26de Aug. 1372 til 25de Aug. 1373. Formodentlig tilhører den Liden mellem 3die Septbr. 1372, da Mødet med Hanseaternes Gesandter ophørte, og Juni eller Juli 1373, da Kong Magnus reiste til Bergen.

²⁾ Dipl. N. IV. 502.

³⁾ Herom mere nedenfor, hvor den i Dipl. N. III. 384 omhandlede Retsfag meddeles.

ker sig kun til, at der atter blev raadslaaet om de hensigtsmæssigste Foranstaltninger til at hindre Fjordekjob og al anden ulovlig Handel til Kjøbstædernes Stade, thi det siges i en tidligere Forordning om dette Emne udtrykkeligt, at Forbud derimod udstedtes af begge Konger efter Samraad med Erkebiskopen og hine øvrige anseede Mænd, og dette Forbud høves netop i en Forordning, som begge Konger tilsammen udstedte i den paafølgende Marts Maaned ¹⁾. Men denne Sag, saa meget den end synes at have ligget Kongerne og Hovdingerne paa Hjertet, kan dog umuligt have været Hovedsagen, hvorfor saa mange Stormænd fra alle Landets Kanter samlede. De egentlige Forhandlingsemner maa have været vigtigere Anliggender, hvis Afgjørelse vare mere trængende, navnlig først og fremst det fremtidige Forhold til Danmark (hvorum nedenfor), samt dernæst det endnu ikke ordnede Forhold til Hansæaterne og de Klagemaal, man fremdeles havde at føre over Tydsfernes Færd i Norge, saavelsom ogsaa Midlerne til at udrede Kong Magnus's Løsesum, eller maaskee endog til at føre en ny Krig, hvis den nærværende, allerede ufuldkomne Fredstilstand, der mere var at kalde en Vaabenhvile, skulde ophøre.

De tydske Kjøbmænds Overmod og Voldsomhed kunde vistnok forårsage alvorlig Betymring; thi de overtraadte uden Sky endog de Befalinger, deres egne Stæders Raadmænd havde givet dem fra Hansedagen til Forebyggelse af nye Stridigheder. Ikke engang Kongernes Nærværelse var istand til at holde dem i Tøjle, og hvis det, som slet ikke er usandsynligt, netop var en af Hensigterne med Kongernes lange Residens i Bergen at hindre deres Overgreb, saa ser man nofsom heraf, at de allerede vare vorede dem over Hovedet. Uagtet de for Lovovertrædelser skulde svare for norsk Ret og efter norsk Lov, vægrede de sig dog altid derved, men afgjorde Sagerne sig selv imellem ved selvvalgte Dommere, eller rettere Voldgiftsmænd, og fastsatte Forliig og Bøder,

¹⁾ N. gl. Love III. 184. Denne Forordning er her dateret fra Bergen Fredag før Gregorii Dag i Kong Haakens 9de Aar, hvilket saaledes skulde være 8de Marts 1364. Men da Kong Magnus og Haakon i hele Begyndelsen af 1364 vare i Sverige, iagttagende K. Albrechts og Dyrerernes Bevægelse, er det umuligt, at Forordningen kan være udstedt i dette Aar; endmindre i de følgende Aar 1365—1371, da Kong Magnus var fangen; den kan ej være udstedt i 1372, da Kongerne endnu sidst i Februar vare i Døle, og i April i Nidaros, samt først derfra kom til Bergen; 1373 kan det heller ikke være, da K. Haakon den 18de Marts var i Liden; altsaa maa det være 1374, og Afstriveren (den ene af Afkrist, vi have, er meget ny og slet) maa have skrevet 9de (IX) for 19de (XIX): en ikke usædvanlig Fejtagelse. Det er i en Forordning af 19de Aug. 1384, at der udtrykkeligt siges, at Kongerne Magnus og Haakon „med Erkebiskopens, andre Biskopers, lærde Mænds, Ridderses og andre deres Mænds Raad“ havde aflagt og forbudt Fjordekjob. (Norges gl. Love III. S. 223).

ikke efter Norges Lov, men med Tilfidejettelse af denne efter sin egen Vilje. Vi have allerede seet af Kjøbmændenes Skrivelser, at de intet frygtede mere end Englændernes og de Flamskes Medbejlerskab paa Handelsmarkedet i Bergen. Da de nu ikke vare bange for, om det gjaldt, at anvende voldsomme Midler for at holde disse Medbejlere borte, havde nogle Englændere, der ankom, medens Kong Magnus og Raadsherrerne vare samlede, for Sikkerheds Skyld skaffet sig disses Lejde. Desuagtet angreb Tydsterne dem og drebte flere af dem; de lobbestemte Bøder blev hverken betalte til Kongen eller Arvingerne, men Drabsmændene med Magt førte fra Norge; da Kong Haakon siden kom til Bergen og fordrede Bød, tilbød Tydsterne alene en Godtgjørelse af 20 Tønder Sl, hvilket man med Rette fandt at være et fornærmeligt Tilbud for tre anseede Mænds Drab. Og saa andensteds i Landet bare Tydsterne sig ad paa samme Maade. Ofte brød deres Sønend ind i de Huse, de kom sejlene forbi, og tvang Beboerne til at give dem, hvad de forlangte; de holdt ogsaa fremdeles paa med at hugge i Kongens og hans Undersaatters Skove og at bortføre hele Husebygninger fra affides beliggende Gaarde ¹⁾. Man maa formode at Kong Haakon og Raadet har gjort alt, hvad der stod i deres Magt for at hemme dette Uvæsen, og Stæderne selv, der øjensynligt havde haft nok af den sidste Krig, og oprigtigt ønskede Fred og god Forstaaelse, synes ogsaa nogenledes at have raakt dem Haanden dertil, men forgjæves.

Uf andre Sager, der behandlede ved dette Møde, var en Arvesag mellem Erlend Philipsøn paa Losna, kongelig Fehiede i Bergen, og Ingemund Utthyrnessøn. De gjorde nemlig begge Fordring paa Arv efter Gaute Haakonssøn i Tolga i Nysylke ²⁾, Ingemund, der selv havde hjemme i Nysylke, paa sin Hustru Holmfrid Anundsdaters, Erlend paa sin Frende Thorgeir Thorsteinsøns Begne. Da Sagen drejede sig mellem saa anseede Mænd, blev den ogsaa afgjort ved en Hirddom, og Kong Magnus, der da, som vi allerede have omtalt, førte Befalingen paa Sønnens Begne, udnævnte Erkebiskop Thrond og Haakon Jønsøn til at paadømme den i Forening med fem andre Mænd, som de selv kunde velge. De valgte Provsten ved Apostelkirken Hr. Thorstein Hallgrimsøn, Hr. Narve Ingevaldsøn, Otte Romer, Viljam Erikssøn, Lagmanden Gunnar Hjarandssøn og Jon Heidarssøn Darre. Dommerne traadte sammen den 23de Juli i Christkirkens Chorsbrødres

¹⁾ Euhm, XIII. S. 738, 738. Alt dette nævnes i Kong Haakøns til Hansedagen i Juni 1375 indgivne Klageskrift; her siges det udtrykkeligt, at det nule Tilbud, Tydsterne havde gjort, var bleven fremsat, „da Kongen nys var i Bergen“.

²⁾ Om ham see forrige Bind, S. 402.

Sommerhall og hørte begge Parters Beviisligheder. Erlend fremlagde en eldre Lagmandsdom, bekræftet af Kong Haakon, der tilkjendte ham Halvdelen af det Gods, hvormed Ingemund sad inde, og paa Grund heraf erklærede nu ogsaa Dommerne, at Lagmandens Dom og Kongens Stadfestelse skulde staa ved Magt, indtil Kongen selv med sit Raad nærmere undersøgte Sagen og fandt andet at være rettere efter Loven, eller udnævnte særegne Dommere til at behandle Sagen. Om denne Undersøgelse og endelige Afgjørelse fandt Sted, vides ikke med Visshed, men der kan neppe være nogen Tvivl derom. Forøvrigt afgiver denne Dom atter et Exempel paa de uendelige Domme, hvilket det i hiin Tid var saa almindeligt at give, der nemlig gjorde Rets-Udslaget afhængigt af nye Beviisligheder og saaledes forlængede istedetfor at tilendebringe den ubiise Retsstilstand.

Det allerede ovenfor omtalte Forbud mod Fjordekjøb, som begge Konger sidenefter, i Marts 1374, udgav i Forening fra Bergen, er mærkelig deraf, at det ogsaa gaar ud paa overhoved at sette en Skranke for den Lyft til at fare om paa Handel, som fremdeles herskede hos Folket, og som paa denne Tid maa have taget en betænkkelig Overhaand, maastee paa Grund deraf, at Tydskernes Handel endnu ikke var kommen ret i Gang igjen siden Krigen, og det saaledes bedre end ellers lønede sig for de indfødte Handelskarle at reise omkring. „Vi have“, heder det i de indledende Ord, „ideligen hørt Klagemaal af Rigets Raad og de fleste af vore gode Mend saavel som af hele Almuen over, at hele Landet legges øde, fordi de gode Mend, der ville holde sine Bøol oppe i Herederne og dyrke Ager og Eng, kunne ingen Tjenestefolk faa, da alle de unge Mend, der opfødes, ville legge sig paa Kjøbmandskab, og derved forderves alt Riget og Landfolket“. Klagemaalene var vistnok udtalt oftere før, men ikke saa sterkt som nu, hvor maastee ogsaa Uffolkningen siden Mandedøden og de følgende Sotter gjorde Savnet af arbejdsføre Mend føleligere. Tilstanden har ganske vist været foruroligende, men Middelet, som anvendtes til at afhjælpe den, var ogsaa temmelig despotisk: der bestemtes, at Ingen maatte blive Kjøbmand, som ikke ejede mindst 15 forn-gilde Mtr. (5 Mtr. brendt Sølv), som han ikke havde laant, til Capital; blev Noget befunden at handle med mindre Capital ved Hjælp af Laan, da skulde hver eneste Pening, han havde hos sig, være forbrudt til Kongens Kasse. Spørgsmaalet er kun, hvorledes saadant skulde kunne bevises uden hadefulde og nærgaaende Undersøgelser. Forbudet mod Fjordekjøb gjentog Straffen af Brevebrud saavel som Forbrydelsen af Varerne for hver den, der handlede andensteds, end hvor der fra gammel Tid havde været Kjøbstevne og Takmark. At Kong Mag-

nus deeltog i Udstedelsen af disse Forbud, kom naturligviis deraf, at det ogsaa vedkom Indbyggerne i hans Landsdeel¹⁾).

Det er hiint sidste Forbud mod Fjordekjøb, hvorom Erkebiskopen, flere Biskoper, Prælater og verdslige Herrer skulle have raadslaaet. Og dette kan muligviis gjerne ogsaa være skeet kort forud for Udstedelsen, idet nemlig flere af de forsamlede Herrer, især de, der havde længst Vej, formodentlig blev hos Kongerne hele Vinteren 1373—74. En af dem var formodentlig Erkebiskop Thronð, der siden begav sig til Østlandet, hvor vi den 9de October 1374 finde ham i Tunsberg, udgivende et Indulgensbrev for St. Laurentii Kirke der i Staden²⁾. Omtrent paa samme Tid, som Erkebiskopen drog østover, maaskee endog i Følge med ham, var det vel, at Kong Haakon begav sig til Nysjöfke, hvor vi, som det allerede er nævnt, finde ham i Karmsjund den 21de Juli 1374. Formodentlig havde han da enten været paa Kongsgaarden Aqvaldsnes og i Stavanger, eller skulde begive sig derhen; man veed ikke mere om, hvad han forøvrigt tog sig for i hele dette Aar. Man erfarer ellers af islandske Annaler, at der ved denne Tid skete et Hirdstjore-Stifte paa Island. Hirdmanden Thorgaut Jonsön, der siden 1371 havde været Hirdstjore paa Den, og om hvem der fortælles, at han lod en Manddraber, der havde søgt Tilflugt i Thingeyre Klosterkirke, tage ud af denne og levende begrave, efterat han var bleven overbevist om at have begaaet Mordet paa en skammelig Maade, blev maaskee paa Grund heraf eller og maaskee alene fordi Kong Magnus nu atter indtraadte i sin Ret til at beherske Island, tilbagekaldt enten i 1373 eller 1374, og i hans Sted udnævntes en Andres Sveinsson, saavidt man kan see islandsk af Herkomst, der kom ud til Den strax efter og forblev i længere Tid i Embedet³⁾.

1) I en af de saa daarlige Afskrifter, man har af denne Forordning, er den særskilt henvendt til Indbyggerne i Bergen. Dette kan alene være kommet deraf, at Afskriveren har hast et særskilt til Bergen henvendt Exemplar for sig; thi det er tydeligt nok, at Forordningen er af almindeligt Indhold. Formodentlig har der af denne, som saamange, været udslett flere Exemplarer, særskilt henvendte til de forskjellige Landskaber eller Stæder; i en Afskrift er ogsaa Ordene „i Bergen“ udeladte.

2) Dipl. Norv. I. 429.

3) Islandske Annaler Udgaven S. 324. Her er ellers et af disse Stæder, hvor man skulde tro, at Udgifverne med Flid havde søgt at gjøre det umuligt for Læserne at udfinde det rette Aar. Saaledes omtales Anders Sveinssens Ankomst til Island 2 Gange, baade under 1373 og 1374, og paa det første Sted henføres den ogsaa til 1372, paa det sidste til 1373 og 1374, medens Thorgaut Jonsöns Afreise fra Island først omtales under 1373, og det dog siden under 1374 meddeles, hvorledes han lod hvin Misdæder henrette. Men formodentlig henherer dette først til 1371 eller 1372, da Erkebiskop Thronðs Udnævnelse til Erkebiskop, som fandt Sted sidst i 1371, omtales for samme

Maastee havde disse Foranstaltninger med Hensyn til Island fundet Sted paa samme Tid, som Kong Haakon, hvad vi allerede havde seet, sendte Sigurd Kolbeinsson som sin Ombudsmand til Grønland. Da det saa sjelden omtales, at nogen kongelig Ombudsmand sendtes derhen, kunde man maastee heri, at Kong Haakon sendte Sigurd i denne Egen- skab, see et Tegn paa, at han søgte at tage sig af den fjerne, og nu vistnok mere og mere haardt betrængte Colonie. Vel er det muligt, at Sigurd fornemmelig var affendt for at gjøre Indkjøb af de sjeldne og kostbare grønlandske Varer paa Kongens Vegne, men han har dog vel neppe faaet noget saadant Hverv uden tillige at have faaet Beskikkelse til at indkræve den kongelige Skat, og saaledes at være beklædt med en Eysfeldmands eller kongelig Ombudsmands sedvanlige Mondighed, især da han var kongelig Hirdmand. At han der benyttede Leiligheden til at kjøbe Kraven efter den bergenske Bymand Baard Dees, der synes at være død paa Grønland, betragtedes af Kongen som en ulovlig Ferd fra hans Side, efter hvad vi allerede have seet.

Om Kong Haakon fra Nysske drog videre østover, eller vendte tilbage til Bergen, for siden at drage til Ostlandet, vides ikke; det første er det sandsynligste, og det lader endog til, at han seenhøstes besøgte sin Svigerfader i Danmark. Vist er det kun, at han d. 11te Januar 1375 var paa Tunsbergshuus¹⁾. Men imidlertid var hans Fader Kong Magnus død ved et Ulykkestilfælde paa Eren d. 1ste December i Nærheden af Lyngholmen strax nordensfor Sletten, ved Indløbet til Bømlsfjorden og Bergens-Leeden. De nærmere Omstændigheder derved angives noget forskjelligt. Et svenskt Chronicon beretter, at hans Skib kom i Fare mellem Skærene ved Lyngholmen, og at han for at redde sig sprang saa uforsigtigt overbord, at han, uagtet hans Tjenere fik trukket ham op og bragt ham levende i Land, dog opgav Manden under Krampetrekninger²⁾. De

Nar, efterat det allerede for 1375 er meddeelt, at Biskop Oddgeir i Skaalholt kom til Island med Erkebiskopens Brev om Palliehjelven. Thorgauts Død omtales siden under 1375. Forholder det sig rigtigt, da maa han være forskjellig fra den Thorgaut Jenssen, der, som det synes, i Egenkab af Eysfeldmand var tilstede ved en Delegang i Nyrehvarvet (Røken Eogn) den 23de Juni 1383 (Dipl. N. III. 448).

¹⁾ Han lod da et Landvisitbrev besegle „i sin Nærvarrelse“. Dipl. N. VI.

²⁾ Dette fortælles, uden nogen Angivelse af Aarsaal, i de visseste Minoriters Annaler, Scr. R. D. I, 290, Scr. R. Sv. I. 45. De saakaldte Eigtuna-Annaler melde kun simpelthen, at han døde 1374 (Scr. R. Sv. I. 29); et andet Chron. sammelæds (S. 58) sætter hans Død til 1372 og tilføjer, at han døde i en Indsø (stagno, her menes dog vel nok „en Fjord“) i Norge. Niimfrøniken nævner Lyngholmen og Bømlsfjord.

islandske Annaler derimod fortælle, uden nærmere at betegne Stedet, at han og alle hans Mend, 25 i Tallet, druknede, og at hans Liig var det eneste af dem alle, som drev i Land: heri troede man maaskee at see et Beviis paa, hvad der umiddelbart derefter tilføjes, „at han efter Siggende var hellig“¹⁾. Den første Beretning er uengeteligt den sandsynligste. Anledningen til, at Kong Magnus just paa den Tid sejlede over det stormende Hav ved Eletten, kan enten tænkes at være den, at han havde fulgt med sin Søn til Nyfylke og nu, enten i Følge med ham, eller alene vendte tilbage til Bergen for der at tilbringe Julen, — i sidste Tilfælde har da Haakon strax skyndt sig østover for siden at komme til Danmark — eller at han kom sejlede fra Bergen enten alene eller i Følge med Haakon for at naa frem til Østlandet — Tunsberg eller Oslo — inden Juul, og at Haakon allerede enten var dragen forud derhen eller nu fortsatte Rejsen. Enhver af disse Forklaringsmaader kan have noget for sig, men det sandsynligste er dog, at Haakon allerede ved Hestens Begyndelse var reist øster, og at han endog siden havde været i Danmark. Man kunde lettelig komme paa den Tro, at Kong Haakon endnu den 11te Januar paa Tunsbergshuus ikke vidste noget om Faderens Død, siden et Brev, udstedt i Tunsberg den 18de April 1375 af Spsfelmanden sammesteds, Ketil Vigleiksøn, synes at vise, at denne end ikke da vidste noget om Magnus's Død, saasom han regner Aaret efter Magnus's Regjerings-Tiltrædelse og kalder det hans 56de²⁾. Men det synes jo rigtignok utroligt, at Kong Haakon ikke allerede den 11te Januar, over en Maaned efter hans Død, skulde være bleven underrettet derom, eller at en saa høitstaende Mand, som Spsfelmanden paa det Sted, hvor Kong Haakon opholdt sig i Januar, skulde være ubidende derom den 18de April, især da man af et Brev, udstedt i Stockholm den 13de April³⁾, sees, at man allerede da vidste Bested om Dødsfaldet der, saa langt borte fra Stedet, hvor Magnus omkom. Man maa saaledes formode, at hiint Brev er urigtigt dateret, og at der staar det 56de istedetfor det 55de Aar, saa at Brevet egentlig er af 1374.

1) Isl. Ann. Udg. 326, hver Dagen, 1ste Decbr., er angiven, men hvor Aarene som sedvanligt variere, her mellem 1373, 1374, 1375. Aaret 1374 maa anses sikkert deraf, at den lübeckse Provst Hermann, Fuldmægtig for Biskop Henrik af Skening, pavelig Nuncius, i et Brev fra Stockholm den 13de April 1375 omtaler Magnus som død. Kong Haakon omtaler ham ogsaa i Junil 1375 som død, see her strax nedenfor. Et russisk Sagn om Magnus's Død stemmer, som vi ville see, nærmest med den islandske Beretning.

2) Dipl. Norv. III. 397.

3) See nysansjerte Brev fra Provst Hermann i Lübeck. Jfr. nedenfor S. 45 øverst.

Saadant bedrøveligt Endeligt fik Kong Magnus, efter en lang og urolig Regjering, i sit 59de Aar. De, der ved hans Tiltrædelse til Regjeringen som fuldmyndig Konge betragtede Forholdene, saaledes som de alene viiste sig paa Overfladen, maatte prise ham lykkelig som en af de mægtigste blandt Europas Fyrster paa den Tid. To Kongeriger lod jo under hans Sceptere, og dermed havde han forenet en stor Deel af det tredie; hans Herredomme strakte sig lige fra Ladoga til Vesterhavet, over Der og Lande i dette lige til det yderste Nordvesten, og lige fra Nordisshavet til Halsøens yderste Spidse ved Østersøen. For dem maatte det synes utænkeligt, at han ved sin Død kun skulde have nogle faa Landskaber tilbage af den hele Herlighed, og selv disse egentlig kun i Fellesskab med sin Søn. Men for Enhver, der paa nær Hold iagttog alle Forhold og lærte dem nøjere at kjende, kunde den ulykkelige Vending, som hans politiske Livsbane tog, ikke være overraskende. Det maatte forlængst have været dem indlysende, at allerede Stormands-Veldet og Stormands-Selvraadigheden i Sverige alene var mere end nok til endog at kunne drive en kraftigere og forstandigere Mand end Magnus til Fortvivlelse, endfige at han ved Siden deraf ogsaa skulde kunne overtage at vedligeholde og befeste en Union, der allerede i sin Stiftelse bar Spiren til sin Oplosning i sig. Kong Magnus arbejdede saa godt han kunde og med den bedste Vilje mod Strømmen i begge Retninger, men Strømmen var ham for sterk, og han maatte bukke under for den. Vi have seet ham modigt og uførtrodent gjøre idelige Forsøg paa at herde Kronens og Folkets Net lige over for de anmassende Stormend. Vi have seet ham roosverdigt bestræbt sig med at forbedre Lovgivningen, ideligen arbejdende paa at løsrive sine Undersaatter fra et ydmygende Handelsaag, benyttende Leiligheden til at vinde en fordeelagtig Silvert for det ene af sine Niger, medens han derved ogsaa sikrede det en tryggere Grændse, forsvarende sine Niger mod raa Barbarers Angreb i Østen, uophørligt reisende fra det ene af Nigerne til det andet for ikke at forsømme noget af dem, og fornemmelig velgende sin Residens paa Grændsen, hvorfra han paa een Gang kunde holde Øje med dem begge, og hvorved tillige Bevidstheden om Unionens Silværelse maatte blive mere levende hos Indbyggerne i dem begge: kort, vi have seet ham udfolde en Virksomhed, der legger for Dagen, at han baade klarligen var sig sine Pligter bevidst, og havde den redeligste Vilje til at opfylde dem. Under gunstigere Forholde vilde han maaskee endog have glimret som en udmerket Regent. Men her vare Forholdene ej alene det modsatte af gunstige, men endog saa fortvivlede, at selv en langt mere begavet Fyrste end han neppe vilde have kunnet overvinde dem, end mindre at Magnus, med sine aabenbart kun tarvelige Evner, skulde kunne rede sig ud af dem med Held, især da det tillige var ham beklippet at

have tvende saa overlegne listige og hensynsløse Medbejlere at kappes med som Albrecht af Mecklenburg og Valdemar af Danmark. Endog en Mand med Kong Erverres Talent og Udholdenhed vilde her have haft Banskfeligbed ved at holde Stand. En og Anden vil maastee indvende, at Margrete Valdemarsdatter, skjønt kun en Kvinde, senere formaaede at jævne Banskfeligbederne og gøre sig de stridige Gemytter underdanige. Det kan heller ikke negtes, at hun i Handlekraft og Statsklogskab vistnok stod langt over Magnus. Men man maa erindre, at hun ei traadte frem og greb ind, førend en Reaction var indtraadt, og da de samme svenske Stormænd, der engang havde været saa ivrige i at saa Magnus forjaget, nu vare ligesaa ivrige i at gøre sit Verk om igjen, og at de sandsynligviis, om Magnus da havde levet, paa samme Maade vilde have henvendt sig til ham. Det er forøvrigt en Kjendsgjerning, som man altid maa have for Øje, naar man bedømmer Magnus's Charakter og Virksomhed, at det Antal af hans Undersaatter, der holdt af ham, langt overvejede det, som var ham fjendtligt, og at dette fjendtlige Parti derhos var det fletteste og mest upatriotiske, men at han bar haft det særegne Uheld, at hans Liv og Levnet egentlig kun har været skildret for Efterverdenen i det hadefulde Lys, hvori dette Mindretal, der blev det sejrende, fandt for godt at fremstille det, medens de Ytringer til hans Noos, som hørtes fra Fleerheden, og man kan sige fra Kjernen af begge Nationer, ere blevne forglemte eller lidet paaagtede. Thi Magnus's Liv og Regjering er, som vi allerede forhen have nævnt, fornemmeligen bleven fremstillet og bedømt efter de Skildringer, der forefindes deels i den rimede svenske Kronike, som forfattedes et Par Generationer efter hans Tid, og som kun gengiver det ham fjendtlige Stormandspartis hadske Domme, deels i den noget senere levende uppsalske Geistlige Erik Olafssons (Erici Olai) svenske Kronike, der for det meste er bygget paa Niimkroniken, men desforuden har benyttet og tildeels misforstaaet de Udtalelser om Kongens og Dronning Blanches foregivne Fejl, der findes i St. Birgittas „Aabenbarelser“, hvilke igjen, hvad dette angaar, kun grunde sig paa de Skildringer, som hendes egne Frænder og Venner, der næsten samtlige hørte til Kongens Fjender, sendte hende under hendes langvarige Dyphold i Rom. De eldre, svenske Kroniker, der dog heller ikke ere samtidige, meddele i sine korte Notitser kun meget lidet og afholde sig fra at give nogen bestemt Dom om Kongens Charakter eller Dygtighed. Men vi have seet, at Almuen i Uppland, efterat have smagt Mecklenburgernes og Stormændenes Herrevælde i nogle Aar, ønskede Magnus igjen paa Tronen og kaldte ham sin „ærlige og gode Herre“; vi ville see, hvorledes der strax i Begyndelsen af det følgende Aarhundrede klagedes over samme

Herrebælde som „Tyranners forborpne Regimente“¹⁾, og endelig er det en mærkelig Omstændighed, at der fra Norge ikke findes et eneste dadelende Ord udtalt om ham, medens vi tværtimod have seet, at de islandske Annaler, der vistnok især udtrykke Folkemeningen i Norge, saamegetmere som Den selv ikke kunde rose sig af synderlig Lykke under hans Regjering, yttre, at han efter sin Død ansaaes for hellig, og en anden islandsk Optegnelse, nedskreven ikke mere end 13 Aar efter hans Død, kalder ham „den gode“²⁾. At hine partiske og ufordeelagtige Fremstillinger blev de, der især lagdes til Grund for nyere historiske Forfatteres Arbejder, var for saa vidt naturligt, som de var de eneste, der indeholdt noget rigere historisk Stof og meddeelte en sammenhængende Fortælling, medens derimod de nyknævnte mere umiddelbare Udtryk af hans Samtids og de fleste af hans Undersaatters Dom om ham tildeels vare ubekjendte. Man kan altsaa i Kortbed sige, at de uslaansomme og ufordeelagtige Domme om Kong Magnus mere tilhøre en sildigere Tidsalder, og blandt hans Samtid kun en enkelt forholdsviis lidet talrig, men mægtig Klasse, der søgte sine Fordringer og uberettigede Tiltag truede ved hans Foranstaltninger; og at derimod den slaansomme eller endog fordeelagtige Bedømmelse af hans Ferd tilhører hans Samtid og udtrykker den Mening om ham, der herskede i hele Norge og hos den største Fleerhed af hans svenske Undersaatter. Gjelder altsaa her, som ellers, det Udsagn, at Samtidens Bedømmelse af en Mand i det Hele taget er rigtig, da har Samtidens Stemme, der overvejende erklærer sig til Bedste for Kong Magnus, der ved ogsaa givet ham et Vidnesbyrd, som udvisker de fleste af de Pletter, hvilke en ubillig og partisk Efterslegt har sat paa hans Minde.

Det er allerede forhen nævnt, at saavel Kong Magnus, som Dronning Blanche havde bestemt at ville begraves ved Vadstena Kloster, og til det Dje med Stjenket en overvettes stor Pengesum³⁾. Denne Bestemmelse blev neppe efterfulgt. Da Dronning Blanche døde, var Vadstena Kloster langt fra saaledes istand, at det kunde modtage Liig til Begravelse, og vi have ogsaa seet, at hun efter en næsten samtidig Beretning skulde være begravet i Danmark; dette er nu vistnok neppe rigtigt, da hun snarere blev begravet i Tunsberg, men man seer dog saa meget deraf, at hun ikke antages at være begravet i Vadstena. Heller ikke ved Magnus's Død var Vadstena Kloster kommet ret istand. At Magnus's Liig under den nærværende Krigs- eller usikre Freds-Tilstand skulde være ført derhen i hans og hans Søns Fjenders Omraade, er lidet troligt, og der er ogsaa en — vistnok ikke

¹⁾ Klage fra Vinkeþings Domkapitel.

²⁾ See Flatebogen I. S. 28. Fornaldar sögur Norðrlanda II. S. 14. 15. Han kaldes saaledes ikke mindre end tre Gange.

³⁾ S. foregaaende Bind, S. 478.

af eldre Vidnesbyrd støttet — Beretning om, at det blev ført enten til Gudheems eller Varnheems Kloster i Vestergotland¹⁾. Det sandsynligste synes ellers at være, at det blev ført til Bergen, siden Kongens Død indtraf saa nær denne Stad. Men noget Sagn om, at han skulde have været begravet der, findes dog ikke. Det er ikke umuligt, at Kong Magnus, da Sverige var falden fra og havde taget sig en ny Konge, forandrede den Bestemmelse i sit Testamente, hvori det forordnedes, at han skulde begraves i Vadstena, og valgte sig et nyt Begravelsessted, men at dette Tillæg til hans Testamente kan være tabt. Vi finde idetmindste, at han skjenkede Gaarden Henden paa Naumarike til Chorsbrødrene's Commune ved Domkirken i Oslo²⁾. Hans tidligere, i sin Barndom afdøde, Børn — der skal have været tre døde — var blevne begravne ved Näs Kloster i Halland.

Kong Magnus maa have efterladt en betydelig Gjæld. For det første var endnu ikke det store Laan af de pavelige Penge tilbagebetalt. Derhos maa der endnu have være meget ubetalt af hans Levesum. Og endelig erfarer man, at han skyldte de fleste Kirker i Ekevæspæl tre Aargange Tiende af Krongodset, formodentlig for den Tid, da han havde stadigere Residens paa Baagabuus Slot. Det er muligt, at han kan have skyldt ligesaameget til andre Kirker, men som da rigtignok ikke kan have ligget i Oslos Biskopsdømme, eftersom ingen saadanne tilbagestaaende Fordringer opføres for disse. Dog seer det ikke ud til, at Sønnen har plaget sig med at faa disse Gjeldsposter betalt, thi de forekomme endnu saa sildigt som 1393 opført blandt de næsten opgivne Gjeldsfordringer³⁾, og vi ville see, at ogsaa han stod i en lignende Gjæld til de selvsamme Kirker. Der maa ellers ved disse Tiende-Aargange have været en egen

¹⁾ Messenius, Scandia T. III. S. 27, T. XII. 204. Paa første Sted nævnes Varnheem, paa andet (i Apologien) Gudheem, og nogle Annualer raaberaabes. Hvilke disse ere, vides ikke; de ere idetmindste ikke nu til. I Vadstenas Annualer nævnes der heller ikke noget om, at Magnus's Liig senere flyttedes derhen, og lige Flytninger plejede altid at omtales.

²⁾ Biskop Gyntheus Jerdebog fol. 123. Sammenlæs, fol. 56, naar der, at han gav 1 Mk. V. Audignad i Liden til Frauner Kirke for Tiende.

³⁾ Tillægget i Biskop Gyntheus Jerdebog fol. 3—6. Kirkerne, til hvem han skyldte, ere Thoresby, Bjorland, Ejove, Thoresland, Gytre, Vasse, Mariekirken i Kongehelle, Yttraby, Karlaby, Jorland, Holte, Nymaland, Eriffarjod, Solberg, Nereim, Audemaal, Auland, Grindarjod, Lyng, Midarjod, Forsele, Wisuland, Møggarjod, Bevje, Hereslad, Haukaas, Eskrivit; Gjelden til enhver af dem var 3 Aargange; undtagen til Thoresby, hvem der kun skyldtes te. Vi kunne her tilseje, at ovenfor (serr. VI S. 668), hvor de Kirker opregnes, hvilke Hr. Dm skyldte Tiende, ere Thoresby, Bjorland, Harundarflav, Ejove, Thoresland, Gytre, Vasse, Marie (i Kongehelle) og Nymaland udeglemte.

Sammenhæng, som nu ikke lader sig godt oplyse, siden Hr. Drm Gy-
steinsføns Bo, som vi have seet, var disse samme Kirker, eller de fleste af
dem, tre Gange skyldige. Thi vel kan dette, og maa det for en Deel
have været Tilfældet paa Grund af, at han havde Privat-Ejendomme inden
Eyslen, men det synes ogsaa at have maattet staa i Forbindelse med den
Myndighed, han fra 1355 af som Kong Magnus's Drottsete udøvede,
om han maaskee kan have været forlenet med Daagabuus Slot og Eyslen,
og at dette maaskee kan have paadraget ham Forpligtelser, som ellers
paahvilede Kongerne selv.

Der findes i enkelte Haandskrifter af de gamle novgorodske Annaler
under Navn af „Kong Magnus's Testament“ eller „Haandskrivelse“ en
Adbarsel til de Svenske om at opføre sig vel og fornemmelig holde Fred
med Russerne, affattet i Kong Magnus's eget Navn, og, hvad der er
det forunderligste, efter hiint Uheld paa Eren 1374, der blev hans Død,
men fra hvilket han, som det her foregives, skal være bleven frelst og
omfider være kommen til et russiskt Kloster, hvori han som angergiben
Synder lod sig optage, og hvorfra han da senere paa sin Sottetfeng
skulde have ladet Skrivelsen udgaa til sine svenske Undersaatter, i hvilken
han til yderligere Adbarsel skildrer sine egne Misgreb med de mørkeste
Farver. Skrivelsen begynder saaledes ¹⁾: „Jeg, den syndige Magnus
Sveakonge, som i den hellige Daab har faaet Navnet Gregorius, men
som snart vandrer heden til et andet Liv, byder herved mine Brødre,
mine Børn og hele Svea Land at leve i Fred og Kjærlighed, afholde
sig fra Svig og Usandhed, Overdaadighed, Druktenskab og falskt Spil,
ikke at forurette Nogen eller bruge Vold mod Nogen, ikke overtrede
Korskyssningen, og ikke gaa over til Russernes Land, førend Fred bliver
sluttet og Korset kysset, da vi deraf ikke have nogen legemlig Fordeel,
men Sjælen fortabes“. Derpaa gennemgaaes i Korthed de Svenskes
tidligere Krigsforetagender mod Rusland for at vise, at de kun havde
Skade deraf. Byrge Jarl, siges der, trængte frem til Neva med en
Krigshær, men blev slagen paa Flugten af Først Alexander Jaroslavitsch;
siden gjorde Marskalken (Marsken Thorgils Knutsøn) et Tog til Neva
og anlagde en Stad ved Dhta, hvor han efterlod en sterk Besætning ²⁾;
derefter var der Ufred med Russerne i 40 Aar, indtil der sluttedes Fred
med Storpryst Jurje Danilovitsch paa 40 Aar, med beseglede Breve;
men uden at agte dette drog Magnus 30 Aar derefter med hele Sveriges

¹⁾ De novgorodske Ann. Suomi f. 1848, S. 101—104, jfr. fr. B. S. 524, 525.

²⁾ Byrge Jarl kaldes her „Knæ og Befalingemand Belgerd“; Thorgils Knuts-
søn, ligesom allerede i de novg. Annaler ved 1300, „Marskalka“ (d. e. Marskalk,
Marsk) samt Kongens „Brøder“, det vil sige „Frænde“. Der sigtes til Anleggelsen
og Grebningen af Bergen Landskrone ved Neva og Dhta 1300 og 1301.

Magt mod Russerne for at tage dem til Fange, fordi de ikke vilde gaa over til hans Lære, lod ogsaa mange af dem døbe, indtog Drexhov og efterlod en Besætning der, men saasnart han var dragen hjem over Havet, erobrede Norgoroderne Staden tilbage og dræbte Besætningen. Desuagtet, heder det videre, kom han Maret efter tilbage med en Krigshær for at angribe Drexhov, vendte sig, da den var forsvaret af en russisk Hær, til Kaporje, og flygtede siden derfra over Havet, men mistede en Deel af sin Hær ved en stærk Storm i Mundingen af Narva; siden den Tid havde Guds Bredde hjemsogt Sverige med Hungersnød, Pest og indbyrdes Fejde. „Og mig arme Synder“, heder det derpaa, „har Gud for mine mange Synders Skyld berøvet Forstanden, og jeg har siddet fangen i mit Slot et Aar, fastsmeddet til Beggen ved en Jærnfjede. Siden kom min Søn Haakon ¹⁾ fra Norge til mig og tog mig ud af Slottet, og da han betragtede mig og saa, hvorledes jeg var bleven mørk af Farve og udtæret, mine Øjne indfaldne, mine Hænder og Fødder afmagrede, Huden og Aarerne fasttørrede til Benene, og at jeg næsten ikke kunde faa Stemmen frem, saa at min Nøst lignede en svag Biesurren, og alle, som saa mig, feldte Lærere: da faldt han af Bedrøvelse til Jorden, sørgede og græd over mig. Han førte mig derpaa til sit Land Norge, og jeg gik atter ombord paa et Fartøj. Men paany opstod der en heftig Storm, saaat man ej kunde see vore Skibe og Sejl blandt Bølgerne, og saa druknede alle mine Folk, men jeg selv blev frelst efterat have svømmet om paa Kjølen i tre Dage og tre Nætter; og Gud førte mig med Vinden til Floden Polnaja tætved den hellige Fresfers Kloster ²⁾, og de derværende Munke løstede mig op og bære mig ind i Klosteret, hvor jeg tog Munkedragten og af dem blev indviet til Munkeliv og Klosterdragt. Alt dette haver Gud ladet mig times for min Hovmodighed og mine Indbildninger om mig selv, og min Svigagtighed, thi der findes ingen i Verden saa hovmodig, ondskabsfuld og syndig, som jeg, og derfor har Ulykken rammet mig. Jeg har i Mangt og Meget overtraadt Korskytsningen, og øvet Vold mod det russiske Rige, men Gud har ydmyget mig og ladet mig døje usigeligt ondt. Og nu befaler jeg Eder, mine Brødre og Børn og hele Sveriges Rige, at I ej skulle elske Svig og Usandhed og denne Verdens forgængelige Tant, thi alt forsvinder som en Neb og en Drøm og farer forbi som en Skygge. Over ikke Vold mod Russernes Land, overfalder det ikke, og overtredet ikke Korskytsningen, paa det at I ej skulle gaa til Grunde. Men den, som overfalder Rusland og overtredet Korskytsningen, han har imod sig

¹⁾ Haakon kaldes, maaskee kun ved Jeslkrift, „Sakun“.

²⁾ Ifølge Suomi, l. c. S. 104, skulde det være et Sagn, som angiver dette Kloster at være Balamo Kloster i Ladoga.

Gud, Ild og Vand, hvormed han har straffet mig for min Ugudelighed, min Bedragerstthed og Usandferdighed, min Indbildstthed og Hovmod, og min Voldsomhed, Ubarmhjertighed og alt det andet onde, jeg har begaaet. Alt dette har Gud ved sit guddommelige Forsyn gjort til min Sjæls Frelse". Alt dette Brev strax efter Kong Magnus's Død er sammensat af en eller anden russisk Geistlig, der i det Hele taget — enkelte Undtagelser fraregnede — har været ret vel bekendt med de Begivenheder, han berører, er sjensynligt, saavel som at hans Hensigt maa have været den, derved at affrekke de Svenske, idetmindste Grændseboerne, fra at øve Fjendtlighed mod Russerne, især efterat der, som man maa antage, netop i Mæret 1374 var indgaaet en ny Fred eller længere Stilstand mellem Rusland og Sverige. Men at Forfatteren selv for Hvor skulde have troet, at Kong Magnus endte sine Dage i et russisk Kloster, er utenkligt; han maatte dog vide bedre Besked: han maatte idetmindste vide, at om Magnus end havde overstaaet Faren ved Lyingholmen, saa var han dog i alle Fald ikke kommet til noget russisk Kloster. Naar han alligevel foregiver dette, kan man neppe forklare det anderledes, end at han har troet at kunne benytte sig af den Omstændighed, at Magnus omkom i Norge, saa langt fra de yderste Grændser mod Rusland, til at indbilde de svenske Grændseboer noget saadant. Dog er det ikke umuligt, at der paa disse Kanter virkelig herskede nogen Uvisshed om, hvorvidt Kong Magnus var omkommen ved hiint Ulykkestilselde eller ej. I de Tider kunde det nok vare længe, inden man erfarede den sikke Sandhed om en Tildragelse, der havde fundet Sted i saa fjerne Egne, især da der nu endog var et spændt Forhold mellem Norge og Sverige, og Nygter eller Beretninger om Begivenheder i det vestlige Norge derfor vel og maatte have større Vanskelighed ved at arbejde sig frem til Sverige og gennem dette, indtil de naaede de yderste Grændsestrøg i Osten. Naar Forfatteren lader det være 40 Aar mellem Thorgils Knutsøns russiske Krig (1293—1300) indtil Freden i Drechoveg 1323, samt 30 Aar mellem denne og Kong Magnus's Tog til Rusland i 1348, da tør det vel hende, at disse Unejagtigheder alene ere at skrive paa senere skjodesløse Afskriveres Regning, skjønt man ogsaa meget godt kan tænke sig, at Forfatteren, uagtet vel bekendt med Begivenhederne overhoved, ikke saa nøje erindrede Aarene. Skildringen af Sveriges ulykkelige Tilstand under Magnus's Regjering, hvorvel noget overdreven, stemmer nok saa godt med, hvad vi andenstedsfra vide om Forholdene der. Beskrivelsen over Kongens haarde Fangenskab og elendige Udseende, da han omsider blev befriet deraf, tør maaskee paa det nærmeste medføre Sandhed. Den viser os her udtrykkeligt Haakon ganske som den tjærlige Søn, vi ellers alene kunne slutte os til, at han maa have

været. Hvad der fortælles om Ulykkestilfældet paa Søen, som Magnus ifølge denne Beretning skulde have overstaaet, stemmer besynderligt nøje med den islandske Fortælling, og det er maaskee endog muligt, naar det kommer til Stykket, at dennes Tillæg om, at Magnus var hellig, kunde staa i nogen Sammenhæng med den Tro, at han skulde være bleven optagen i et Kloster og der have endt sine Dage. Herom faar man vel tænke, hvad man vil: vi have ikke villet undlade at meddele et Uddrag af dette besynderlige Product, fordi det dog altid indeholder Oplysninger, der, hvor daarlige de end i sig selv ere, ved en saadan Mangel af udførlige historiske Beretninger, som den, der hersker med Hensyn til Kong Magnus's Historie, dog ikke ere at foragte.

4. Kirkelige Tildragelser. Ny Pave tiende paabudt.

Om de kirkelige Forhold og Tildragelserne inden Kirkens Omraade i de første Aar efter Fredens Gjenoprettelse vides ikke meget andet, end hvad der stod i Forbindelse med de pavelige Pengefordringer og Indkrævninger. Allerede Pave Urbanus den 5te havde, som det i det Foregaaende er omtalt, i 1363 paalagt en ny Treaarstiende og udnævnt Guido af Croix til sin Nuncius og Overindsamler for Norden. Mod Slutningen af hans Levetid døde Guido¹⁾, og han bestilte nu i hans Sted den forrige Nuncius, Henrik Biscop, der imidlertid var bleven Biskop i Slesvig²⁾. Han havde endnu ikke tiltraadt sin Sendelse, da Urban døde og Gregorius den 11te blev Pave; men Gregorius bekræftede ham i hans Hverv og overdrog ham tillige at inddrive alle de Fordringer, det pavelige Kammer paa nogen Maade kunde have til Gode i Danmark, Sverige og Norge, idet han tilbagekaldte enhver af de hidtil fungerende Nuncier og Collectorer paa en Maade, der næsten synes at tilkjendegive Misfornøjelse med deres Færd, som om de ikke med tilbørlig Nedelighed eller tilstrækkelig Kraft havde udført sit Hverv. Biskop Henrik fik meget udstrakt Fuldmagt til at handle paa Papestolens Vegne, sagsøge de Gjenstridige med Anvendelse af de kirkelige Trængsmidler, indgaa Forslig o. s. v., men det blev udtrykkeligt paalagt ham ikke at give Nogensomhelst Henstand paa længere Tid end to Aar³⁾. Faa

¹⁾ Guido omtales nemlig som død i Pavebrev af 29de Marts 1372, og det er saaledes tydeligt, at hans Død var Marsagen i Biskop Henriks Bestikkelse.

²⁾ Denne Bestikkelse, dateret 7de Mai 1371, der tillige i Originalrepetitionen indeholder den, som Pave Urban havde givet Biskop Henrik, findes i Regest. Gregor. XI. Secr. de Curia ann. I. fol. 182.

³⁾ Reg. Gregor. XI. Bullæ Camerales ann. I. fol. 33. Underligt nok, er Estr-

Uger derefter bekendtgjorde Paven, at da han til Bestridelse af Kammerets mangfoldige Udgifter nødsagedes til at anvende alle mulige honette Midler, fulgte han sin Forgængers Exempel og forbeholdt sig, saalænge han ej efter sit Godtbefindende maatte bestemme anderledes, Indtægterne af alle de geistlige Embeder eller Beneficier, der enten allerede vare, eller herefter maatte blive ledige ved Curien og saaledes vare hans umiddelbare Disposition forbeholdte, indtil de bleve besatte¹⁾. Disse Indtægter kunde vel ikke for Norges Vedkommende afgive saa meget, da der her forholdsviis ej blev saa mange Beneficier ledige ved Curien, men desto mere indbragte de i de øvrige romersk-katholske Lande, hvor Sykkesageriet og Provisionsvæsenet var mere gængse. Ved en ny Skrivelse af 27de November 1371 fik Biskop Henrik yderligere Instruction om at indkræve saavel Numaskatten som den af Pave Urbanus paalagte Treaarstiende og en saakaldet **Procuracion** eller Visitatsafgift, hvilken Paven nys synes at have fordret af Nordens Geistlige alene, men hvorom der forøvrigt ingen nærmere Oplysning forefindes; skulde han trænge til den nys (21de October) udnævnte Erkebiskop Thronds Bistand, da kunde han frit henvende sig til ham og benytte hans Raad, da han baade for Paven havde viist sig villig dertil, og denne desuden udtrykkelig havde paalagt ham det²⁾. Det samme Hverv overdroges for Syderøernes Vedkommende, der endnu bestandigt betragtedes som hørende under Nidarøos Kirkeprovins, til Archidiaconen af Down i Irland, **Jon Doncan**, en fød Manboer³⁾. Biskop Henrik maa omtrent paa denne Tid have begivet sig til Norden, da der findes en Skrivelse fra Paven til Kong Albrecht i Sverige, dateret den 13de Marts 1372, hvori Paven, som havde hørt, at Kongen lagde Kammerets Collectorer Hindringer i Vejen ved deres Indsamlinger i Sverige, bad ham nu at høre op dermed og heller at modtage Biskop Henrik vel og, om det behøvedes, meddele ham Lejdebrev⁴⁾. Omtrent samtidigt dermed, kun lidet senere, sandt Paven sig nødsaget til at gjentage sin Tilbagelaldelse af alle de tidligere udnævnte Collectorer, saasom han havde bragt i Erfaring, at flere af dem,

velsen herom af et tidligere Datum, end den egentlige Bekræftelse af Biskop Henriks Beskikkelse til Nuncios.

¹⁾ Reg. Gregor. XI. cod. chart. T. XV. fol. 85.

²⁾ Sammesteds, Secr. de Cur. ann. I. fol. 309.

³⁾ Chronic. Regum. Manniæ, Udg. af 1860. S. 182. Jon Doncan var ligesom Biskop Henrik allerede beskikket til Nuncios af Pave Urban, der i Jan. 1367 havde udnævnt ham, som da var Sogneprest til Gamelin i Downs Biskopsbømme, til Archidiaconus sammesteds. Chron. r. M. S. S. 176.

⁴⁾ Gelse, Bullar. S. 133.

som Guido af Croix havde bestikket, slet ikke vilde give Slip paa Bestillingen¹⁾.

Strax efter fik Biskop Henrik det særskilte Hverv at indfordre og ad retslig Vej sætte Kammeret i Besiddelse af alt Løsøre, der havde tilhørt Erkebiskop Olaf, og som Paven allerede inden dennes Død havde lagt Beslag paa, saaledes som det allerede i det Foregaaende er omtalt²⁾. Alt dette rørliche Gods, indestaaende eller udestaaende, skulde Biskopen kræve og modtage, hvori det saa bestod, og hvem det saa var, der sad inde dermed, tvingende enhver den, som satte sig derimod, han maatte endog beklæde den højeste geistlige eller verdslige Verdighed, saavel med kirkelige Straffe som ved Paaberaabelse af den verdslige Myndighed, hvis den udfordredes, og naar alt var inddrevet, skulde han sende det til Kammeret saa snart som muligt. Dog skulde der fradrages, hvad Erkebiskopens Bo skyldte for Udgifter til sin egen og Kirkens uundgaaelige Nødvendigheder, hvad hans Begravelse kostede, hvad der maatte skyldes en og anden i Skadeserstatning, hans Tjeneres Løn, og de Bøger og andre Sager, som Erkebiskopen havde erhvervet ved Arv eller eget Arbejde eller af Kirkens Gods; ligeledes skulde de saakaldte Legitimparter afgives til hans Arvinger, om han havde saadanne, og derhos skulde man ikke besætte sig med de Bøger eller kirkelige Prydselser, som hørte til Kirken og Erkestolens Inventarium. Imidlertid var det kommet til Pavens Kundskab, at Erkebiskop Thrond uberettiget havde sat sig i Besiddelse af en deel af det saaledes forbeholdte Gods og heller ikke nu vilde give Slip derpaa; derfor befalede Paven ved Skrivelse af 29de Mai Biskop Henrik, saafremt hiin ej godvillig vilde afstaa det, at indstævne ham til at møde ved Pavehoffet inden sex Maaneder for der at modtage Dom efter Rettens Medfør³⁾. Kong Haakon blev af Paven ved en særegen Skrivelse anmodet om at være Biskop Henrik eller hans Undercollectorer behjælpelig. Biskop Henrik fik siden den Befaling, der allerede tidligere havde været Johan Doncan paalagt, at remittere, hvad han maatte faa indsamlet, til nogle udtrykkelig navngivne florentinske Kjøbmænd, der udførte Curiens Forretninger, i London eller Brügge, imod deres Dvitting, der skulde være tilstrækkelig til hans Legitimation⁴⁾.

Hvor meget der ved denne Leilighed tilvejebragtes i Norge, eller

¹⁾ Pavebrev af 29de Martz 1372, Reg. Greg. XI. Secr. de Curia, ann. 2. fol. 105.

²⁾ Reg. Gregor. XI Secr. de Curia. ann. II. f. 126.

³⁾ Dipl. Norv. V. 272. 373.

⁴⁾ Regest. Greg. XI. Bull. Cameral. ann. II. fol. 87. Befalingen er dateret den 2den Septbr. 1372.

om Erkebiskopen virkelig maatte stævnes, inden han gav Slip paa det fordrede Løsøre, vides ikke, da man kun kjender til Biskop Henriks Virksomhed i Sverige under denne Sendelse. Han gik her strengt til Verks imod Biskop Gottskalk af Linköping, idet han i Februar 1373, da han opholdt sig i Stockholm, erklærede Gottskalk og hans Capitel forfaldne under Excommunications Straf, fordi de ikke i rette Tid havde betalt Treaarstienden, og befuldmægtigede derhos sin Capellan til at inddrive hos dem ej alene denne Tiende, men ogsaa andre Gjeldsfordringer, hvoriblandt 200 Mkr. brendt, som de endnu skyldte i Kraft af den i sin Tid for Kongens Laan indgaaede Caution¹⁾. Ogsaa umiddelbart til Kong Magnus selv henvendte Biskop Henrik sig, som vi have seet, om Indfrielsen af dette Laan, ved en Skrivelse fra Stockholm af 14de September 1373²⁾, og besynderligt nok angaves det her endnu, uagtet de flere Udbetalinger, der havde fundet Sted, til 15000 Guldgylde.

Men imidlertid havde ogsaa Pave Gregorius ved Bulle af 13de Januar 1373 paalagt en ny Tiende af geistlige Indtægter, som rigtig nok ikke skulde strekke sig videre end eet Aar. Den skulde, heder det, anvendes til Gjenerhvervelse og Forsvaret af Kirkens Landstaber, hvortil Papestolens egne Midler ikke forstog ligeoverfor de endnu tiloversblevne Tjender³⁾. Tienden, som han, forsikrede han, kun høist nødtigt paalagde, skulde regnes for et Aar fra Bullens Udstedelsesdag og indbetales i to Terminer, Halvdelen næste Allhelgensdag, og Halvdelen den paafølgende Paaste⁴⁾. Den egentlige Inddrivning paalagdes Biskopperne og de af dem udnævnte Collectorer. Men Pengene, som indkom, skulde udbetales til Elias af Bodron, Cantor i Saintes, pavelig Nuncius, der ved sin Skrivelse af 20de Januar fik det udtrykkelige Hverv at forestaa Indsamlingen af denne Treaarstiende i Tydskland, Ungarn, Böhmen, Polen, Sverige, Danmark og andre Lande. Hvad der blev gjort for at inddrive denne Tiende i Norge, vides ikke, da Efterretningerne om deslige Sager fra disse Tider ere yderst sparsomme. At Biskopperne ej torde sidde Pavens Bud overhørige, og at der saaledes vel altid indkom en Deel fra Norge, maa man antage, men det er nok muligt, at det kom meget seent frem. Endnu engang, og det efter Kong Magnus's Død,

¹⁾ Gelse, Bull. S. 133. 134.

²⁾ Sammestedt, S. 135.

³⁾ Under Gregor den 11te fuldførtes nemlig Pacificationen af det urenlige Romagna, see bl. a. Lheiner, Codex diplomat. Domin. S. Sedis T. II. S. VI. VII.

⁴⁾ Regest. Gregor. XI. Scr. de Cur. ann. 3 fol. 11—13.

⁵⁾ Sammestedt, fol. 13.

hører man noget om hans Gjæld til Pavestolen i Anledning af det store Laan, idet Proust Hermann i Lübeck, Biskop Henriks Fuldmægtig, den 13de April 1375 meddeelte Biskop Nikolas af Skara Dvittering for 13 Mk. brendt Sølvi i Uddrag paa 25 Mk., som han skyldte som Cautionist for den salig Konges Laan: en Udbetaling, som Biskop Nikolas dog siden, nemlig i November 1377, fordrede tilbage, efter som Proust Hermanns Hverv som Collector skulde være ophørt, da hiin Betaling skete¹⁾. Dette er forresten den sidste Gang, at dette Laan kommer paa Bane. De fleste Cautionister var vel nu for det meste døde, saa at man ikke havde nogen egentlig at holde sig til, og Schismet, som siden indtraf, maatte gjøre det vanskeligt for hvilkensombest af begge de indbyrdes fjendtlige Paver at fordre det med Strengbed indfriet. Derfor er det heller ikke nogen sinde blevet indfriet, og Gjældsrevet samt de øvrige dertil hørende Documenter ligge endnu i det pavelige Archiv.

Om Erkebiskop Thronds Virksomhed og Embedsforøvelse i disse Aar veed man foruden det lidet, som allerede er omtalt, intet andet at berette, end at han fordrede Palliehjælp ogsaa af Island, da der udtrykkeligt fortælles, at Biskop Oddgeir til Skaalholt, der i 1373 kom tilbage fra en Reise til Norge, ogsaa havde Brev med fra Erkebiskopen, hvori dennes Hjælp fordredes²⁾. Det er meget muligt, ja endog heel sandsynligt, at Thronds Forgængere ligeledes havde fordret den, men der er i alle Fald intet udtrykkeligt nævnt derom.

Kort før Kong Magnus's Død blev ogsaa, saavidt vides, den sidste Biskop til Spderøerne indviet, over hvilken Erkebiskopen af Nidaros endnu udtrykkeligen erkjendtes at have Supremati som Metropolitan. Dette var den foromtalte Jon Duncan, Archidiaconus i Down. Biskop William døde den 21de April 1374, og den 1ste Juni valgte Geistligheden paa Man denne Jon Duncan, der var mansk af Fødsel og nu maastee netop befandt sig paa Den i Anledning af sit Collectorhverv, til hans Efterfølger. Han begav sig da strax til Pavesædet og blev her ogsaa den 6te November derefter bekræftet i Verdigheden, men merkeligt nok, ved Provision, uden at dog det tidligere Valg, som det ellers var sedvanligt, omtales eller casjeres. Blandt de sedvanlige Unbefalings skrivelser udsiededes ogsaa en til Erkebiskopen i Nidaros. Han indviedes den 25de November af en Cardinal og begav sig strax paa Hjem-

¹⁾ Gelses Bullarium, S. 136, Breve i det sv. Rigsarchiv. I Brevet af 1377, der er dateret 4de November, taler Biskop Nicolas om den hele Sum af 25 Mk. br. som allerede betalt. Aarsagen, hvorfor Proust Hermanns Hverv som Undercollector skulde anses som ophørt, var formodentlig den, at Biskop Henrik af Eslevig, der havde ansat ham, imidlertid var død.

²⁾ Jøl. Annaler, Udg. S. 324.

vejen, men blev i Boulogne, der siges ikke hvorfor, greben og fængslet; han blev vel siden løskjøbt for 500 Mk., men neppe førend efter et Mars Forløb, thi først den 25de Januar 1376 holdt han sin Indtrædelse ¹⁾. Hvor længe han forestod Biskopsstolen, vides ikke, kun er det vist, at han levede i 1380 ²⁾. Efter hans Tid bleve neppe Biskopperne over Syderøerne mere udnævnte ved pavelig Provision, og deraf fulgte ogsaa, at de ikke længere tog nogen Notiis af Erkebiskopen i Nidaros.

5. Kong Haakon indsetter Alexander de le Ard til Hovedsmand paa Orknø og lader Islendirne sverge sig Troskabsæed. Dronning Margretes Morgengave.

Kong Haakons første Foretagende efter at have erfaret Faderens Død var vistnok at tage de Landstaber i Besiddelse, som hidtil havde tilhørt denne. Med Bestemthed vide vi dette ikke, uden om Island, hvor Kong Haakon, uagtet man forhen havde svoret ham Troskabsæed der, da hans Fader var tagen til Fange, nu atter foreskrev, at en saadan Troskabsæed skulde aflegges, først paa Althinget af tre Hylster Bønder, siden enkeltviis i Systerne ³⁾. Hans Ophold paa Tunsbergshuus i Januar 1375 og, som det lader, indtil over Paasken havde upaa-tvivleligt samme Djemed, og maa man derfor ligeledes formode, at han i samme Errende var over paa Østsiden, i Borgesysfel, Narrike og Elvesysfel. Ogsaa over Orknøerne forsojede han, idet han paa et Raads-møde i Oslo, hvor navnlig Hr. Sigurd Hafthorsen var tilstede, den 30te Juni 1375 forlenede den forhen nævnte Alexander de le Ard, Datteren af Malise Jarl, med Jarledømmet for et Mar, det vil sige indtil næste St. Hansdag ⁴⁾. Denne Alexander, der havde begivet sig over til Norge, som det heder, for at gjøre sig fortjent til Kongens Naade og Belvilje, fik Forleningen paa de Vilkaar, at han af de kongelige Indtægter, der ej hørte til Sagøren, skulde have det Halve, og sende den anden Halvdeel til Bergens Fehirdste, men at han skulde beholde den hele Sagøre nndtagen Thegnilde og Ubodemaal, hvilke Kongen forhol-der sig selv. Heller ikke fik han Jarletitel, men kaldes alene Kongens „velldige Hovedsmand og Gjemmer“ ⁵⁾, formodentlig ogsaa ofte „Hird-

¹⁾ See herom Chron. Reg. Mannix, Udgaven af 1860 S. 31, 184.

²⁾ Sammesteds, S. 189.

³⁾ Isl. Annaler, Udgaven S. 328. Om Tiden, da denne Hylking stete, see nedenfor.

⁴⁾ Dipl. N. II. 1375.

⁵⁾ I Brevet, der er affattet paa Latin, staar der „verum et potentem capita-

stjøre", hvilket vilde sige det samme. Af en Skrivelse til Ordningserne af samme Dag, hvorved Kongen bekendtgjorde dem dette, idet han udtrykkelig erklærede at have truffet denne Bestemmelse med sin fjære Frænde Sigurd Haftborsens og flere sine gode Mends Raad, erfarer man, at denne Forlening kun var foreløbig, indtil Alexander havde fuldstændigt godtgjort sin Arveret til Jarledømmet, og at det vistnok maa have været Kongens Hensigt, hvis Beviserne vare fyldestgørende, virkelig at udnævne ham til Jarl eller idetmindste at meddele ham Forleningen paa længere Tid. Thi det paalagdes ham til næste St. Hansdag (altsaa i 1376) atter at indfinde sig hos Kongen „for at aflegge ham Beviisning paa, hvad Ret og Skjel han siger sig at have til Herredømmet eller Jarledømmet, samt derhos aflegge fuldstændigt Nede for Kongens Indtægter, som han allerede havde oppebaaret eller herefter kom til at oppebære, og oplyse, hvorledes det har sig med Trækten mellem ham og Biskopen. Imidlertid skulde han kunne affette og indsette Ombudsmænd og forestaa Landet og Almuen paa Kongens Vegne, saaledes som han vilde svare for Gud og gode Mænd. Hvis nogen Ufred hjemføjte Landet, skulde Lagmanden saavel som den hele Almue være ham og hans Ombudsmænd behjælpelige til alt, hvad der kunde gavne Landet og maatte forlange, og fornemmeligen paalagdes det Biskop Viljam saavel som alle de kongelige Mænd at understøtte ham, især hvis udenlandste eller indenlandste Mænd vilde tvinge ham eller hans Ombudsmænd fra sin Ret eller gjøre Landet Skade. Overhoved paalagdes det Alle, Lærde som Læge, at være ham og ingen anden lydige og vilige i alt, hvad de vare Kongedømmet og Jarlen skyldige efter Landsens Ret, saafandt som ingen af dem vilde betragtes som Landraademand mod Kongen og Norges Krone. Ligeledes tilbødtes Alexander og hans Ombudsmænd at tale Lov og Ret til Enhver, og med Skaansel, hvor det kunde behøves, men ikke at tynge Noget mod Lov og Ret; og udtrykkelig blev det fremhævet, at Kongen ikke havde overdraget ham Landet paa anden Maade, end som sin „veldige Hovedsmand, Gjemmer, og rette Ejselsmand“ ¹⁾. Naar Kongen i dette Ejselsbrev udtrykkelig bad Ordningserne ikke at lyde nogen anden end Alexander og at understøtte ham mod Angreb af indenlandste eller udenlandste Mænd, saa kan han vel i Almindelighed have haft de andre Prætendenter for Oje, der som Vætlinger af Malise Jarl gjorde Fordring paa Jarledømmet

neum et custodem“, hvilket i det paa Norst affattede Brev til Ordningserne, som vi strax nedenfor omtale, gjengives med „sem vârum völdugum höfudsmanni, geymara ok réttum sýslumanni“.

¹⁾ Dipl. Norv. II. 438.

eller en Deel deraf, men nærmest har han dog vel tænkt paa **Erngisl Jarl**, der fremdeles bibeholdt Titlen, uagtet han nu havde underkastet sig Kong Albrecht, og saaledes, om han just ikke egentlig havde stillet sig i noget fjendtligt Forhold til Kong Haakon, dog i alle Fald ikke længer kunde betragtes som hans Mand eller Vasall. Erngisls Rettigheder til Jarldømmet synes ogsaa nu ganske at maatte være ophørte, da hans anden Hustru, med hvem han fik det, Annot Malisesdatter, forlængst var død uden Arvinger, og han allerede længe havde været gift med sin tredje Hustru, Ingeborg Magnúsdatter, Enke efter Hr. Benedict Thuresson. Man finder ogsaa, at han efter denne Tid stundom kaldte sig slet og ret Ridder og en enkelt Gang „Baron“; men som oftest bibeholdt han dog Jarletitlen¹⁾. Af andre Prætendenter, der kunde melde sig, og maaskee allerede havde meldt sig, maa **Henrik af St. Clair** og **Malise Guthormsøn Sperra**, begge to Datter sønner af Malise Jarl, have været de fornemste. Vi ville i det følgende see, at det lykkedes den første at erhverve Jarleverdigheden; hvorfor dette ikke skete strax, vides ikke. Formodentlig maa hans Fætter Alexander, som Søn af Malise Jarls eldste Datter, have været anset for bedst berettiget; han arvede ogsaa, heder det, Hovedgaarden, der tilhørte Jarledømmet Katanes, og skal endog have faaet Titel af Jarl derover, men solgte saavel Gaarden som Titlen til Kong Robert Stuart i Skotland; han skal ligeledes som Arvedeel efter sin Moder have faaet Besiddelser paa Orknøerne. At han i Egenkab af kongelig Hovedsmand eller Hirdsjøre tog Derne og Slottet i Kirkevaag i Besiddelse, kan man ikke tvivle paa — der fortælles udtrykkeligt, at han „gererede sig som Eysfelmand og Hovding over Orknøerne“²⁾, — men om han efter Bestemmelsen kom tilbage til Norge med sine Beviisligheder i 1376, er et stort Spørgsmaal. Der nævnes ikke et Ord derom i Annaler eller Breve, og maa man derfor helst slutte, at han efter vel at være kommen til Derne, har sejt at gjøre sig uafhængig, eller idetmindste ladet haant om at opfolde sin Forpligtelse, og at dette har været Hovedårsagen, hvorfor han ej alene ikke fik Jarleverdigheden, hvad der dog aabenbart har været den oprindelige Bestemmelse, men endog efter fire Mars Forløb maatte give Slip paa Hoveds-

1) At opregne alle de Gange, Erngisl Eunesøn falder sig og kaldes Jarl indtil sin Død i 1392, vilde være for vidtledigt. I *Diarium Vazstenense* (Scr. r. Sv. I. S. 107), hvor hans Død, 26de Decbr. 1392, omtales, kaldes han „Jærl, et comes Orkadensis“. I sit sidste Testament af 19de Jan. 1392 falder han sig dog selv kun „Ridder“ (miles). I sine tidligere Gavebreve af 23de April 1378 og 23de Jan. 1379 falder han sig „Jarl“. Derimod kaldes han „Baron“ i et Brev af 20de Octbr. 1377, og selv kalder han sig slet og ret „Ridder“ i et Brev formodentlig af 1382.

2) See *Symbolæ ad hist. ant. Norvegiæ*, S. 24. 25.

mands-Embedet, hvortil han efter det første Mars Forløb ikke mere vilde have nogen Ret, naar denne ej var bleven udtryffeligt fornyet.

Fra Island begav Hirdstjoren Andres Sveinsøn og Lagmanden, forhen Hirdstjore, Thorstein Gjulfsson, sig over til Norge i 1375, upaatviveligt enten ifølge Indkaldelse af Kongen, eller ved Efterretningen om Kong Magnus's Død, for saa snart som muligt at søge Bekræftelse i sine Embeder. Denne fik de ogsaa; de vendte i 1376 begge to tilbage til Island, Andres som Hirdstjore over hele Landet, og Thorstein som Lagmand over Nordlandet og Vestlandet. Det er vistnok upaatviveligt disse to Mænd, hvilke Kongen overdrog at tage den føromtalte Trofskabs-Eed af Islendingerne; men da de ikke kom ud til Den førend i October 1376, kunde det ej stee førend paa følgende Mars Althing, og siden sysselvís, som det ovenfor er nævnt ¹⁾. Dog vedblev ogsaa Andres Gisslesøn af Mark, der 1358 og 1366—67 var Hirdstjore, fremdeles at kaldes „Kongens Ombudsmand“: han kaldes netop saaledes i et Brev, som Kongen udgav i April 1375, og havde da bragt endeel Gods tilhørende Kongen, maastee Skatten, fra Island; men paa Tilbagereisen til Island omkom han paa Skibet „Sunnivesjuden“, der gik til Grunde ²⁾.

Hvorledes det forholdtes med den sydsørlige Deel af Landet, Baagahuus med Elvespysel, der maastee var pantsat til Hanseaterne, vides ikke med Visshed. Først langt senere hen i Tiden erfare vi at Baagahuus med Tiliggende, altsaa netop Elvespysel, var Dronning Margretes Morgengave ³⁾. Men da dette Landskab paa den Tid, da hun egtede Haakon, nemlig i 1363, endnu tilhørte Dronning Blanche som Morgengave eller rettere som Equivalent for hendes tidligere Morgengave, kan det ikke da have været givet til Margrete, men i det højeste kun være lovet hende. Imidlertid have vi seet, at det allerede lidt før Blancches Død i et Par Mars Tid var overladt til Kong Baldemar eller dennes Ombudsmand

¹⁾ De ísl. Annaler, l. c. Herved er særøvrigt at bemerke, at Flats-Annalerne lade Andres og Thorstein komme ud til Island i 1375 og Trofskabseden blive aflagt 1376, hvilket vissefy siges at være rimeligere, end at begge Dele skulde rykkes et Aar frem, især da det jo udtryffeligt siges, at de ankom til Island lidt før Vinterdag, hvilket netop var rimeligt, naar de vendte tilbage fra Norge efter allerede tidligere paa Sommeren at være dragne hjemme fra. Thi at det baade laa i deres egen og Kongens Interesse, at de saasnart som muligt ventte tilbage til Island og ikke laa et heelt Aar uvirksomme i Norge, er aabenbart. Men Jon Sigurdssøn seer dog i „Saga til Sögu Íslands“ II. l. S. 71 at antage 1376 og 1377 for de rette Aar, og under den serjællige Forvirring, hvori Udgiven af Annalerne har bragt Tidregningen, maa man rette sig efter hans, den i disse Materier mest kyndiges Autoritet, indtil en ny kritisk Gjennemgaaelse af de forskjellige Annalhaandskrifter har fundet Sted.

²⁾ Dipl. N. II. 435. Ísl. Ann. S. 325. Sunnivesjuden havde i 1373 gjort to Reiser frem og tilbage mellem Norge og Island.

³⁾ See Euhm XIV. S. 237.

Hertug Erik af Saren, der igjen lod det bestyre af Tydskeren Gottstall Skarpenberg. Dette stod, som det ogsaa tidligere af os er paapeget, upaatvivlelig i Forbindelse med den Overdragelse af Skaane m. m. til Margrete som Morgengave, hvilken af en enkelt Forfatter omtales; men da vi nu see, at Bardbergs Overdragelse til Kong Valdemar var Betingelsen for Baagabuus's Tilbageleverelse til Kong Magnus (eller Haakon under Faderens Fangenskab), med andre Ord at Baagabuus stilledes som midlertidigt Pant for Bardbergs Afstaaelse, og dette virkelig i 1366 blev overladt til Kong Valdemar¹⁾, medens Baagabuus atter fik en af Kong Haakons Mend til Befalingsmand, ligger den Slutning nær, at der allerede i 1363, kort før Kong Magnus ophørte at kalde sig „Skaanes Konge“, blev sluttet en Overeenskomst om, at Baagabuus med Elvesyssel, eller maaskee endog alle de Landskaber, der tidligere havde udgjort Dronning Blanches Morgengave i Norge, nu skulde tilfalde Margrete som Morgengave istedetfor Skaane og Halland m. m., og at dette egentligen har været den Tractat om Skaanes godvillige Afstaaelse til Kong Valdemar, hvorover der af Kong Magnus's Fjender i Sverige siden blev gjort saa store Ophævelser. Under denne Forudsætning, som vel er den rette, at Baagabuus med Elvesyssel nu betragtedes som egentlig tilhørende Dronning Margrete, bestyredes det formodentlig i hendes Navn af forskellige Hovedsmænd, indtil Kong Magnus var kommen paa fri Fod, og det — maaskee — overlodes i Pant til Hanseaterne, hvorved der da rigtignok maa have været stillet Margrete nogen anden Sikkerhed, hvad det nu kan have været. Om det stod i nogen Forbindelse hermed, at Dronning Margrete idetmindste kort Tid efter var i Besiddelse af Elfsborgs Slot (hvortil og den gotiske Deel af Hisingen hørte), eller hun arbejdede det efter sin Fader, og denne havde haft det i sin Besiddelse lige siden 1366, er af Mangel paa tilstrækkelige Oplysninger nu umuligt at afgjøre. Derimod maa det ansees for temmelig vist, at Baagabuus under alle Omstændigheder blev tilbagegivet efter ikke saa lang Tids Forløb. Men den danske Kong Valdemars Død, som indtraf allerede paa denne Tid, gav Tingene en aldeles ny og til de sildigste Aarhundreder virkende Vending.

5. Danske og svenske Tilstande. Kong Valdemar Christoffersejens Død. Junker Olaf, Kong Haakons Søn, velges til Danmarks Konge.

Kong Valdemar var, som det forhen er omtalt, kommen tilbage til Danmark efter sin lange Fraværelse i Slutningen af 1371 eller den første

¹⁾ Hvad der herom i det Foregaaende er nævnt, kan suppleres dermed, at Kong Valdemar af de „Ældste Danske Rigsregistraturer“ I. S. 156 sees i 1366 at have været i Nordrehalland (navnlige paa Kongeballe) og da formodentlig har taget det i Besiddelse.

Halvdeel af 1372 og tilbragte de saa Nar, han derefter levede, fornemmelig med Bestræbelser for fremdeles at indløse og sammensætte til Kronen de mange Herøder og Slotte, som endnu befandt sig i forskjellige Pantbaveres Hænder. I Særdeleshed synes Gjenforeningen af Sønderjylland med Riget at have ligget ham paa Hjertet, hvortil der nu ogsaa var saa meget bedre Udsigt, som den sidste Hertug af Nibels Stamme, Henrik Baldemarsson, ingen Børn havde. Det lykkedes Kongen enkeltviis at saa flere af de sønderjydske Slotte med tilliggende Herøder i sin Besiddelse, som Haderslev, Nabenraa, Lille Tønder, samt Slottene paa Als. Ogsaa Esløvig og Gottorp søgte han at indløse fra de holstenske Grever, der havde haft dem i sin Besiddelse lige fra Grev Gerhard's Dage, men de negtede reentud at give dem tilbage, uagtet Baldemar tilbød dem Pantefummen: det var dem nemlig altfor magtpaaliggende selv at have et Fodfeste i Hertugdømmet, som de gjorde Fordring paa, deels paa Grund af sit Slegtsskab med Hertug Henrik, deels i Kraft af Forliget i Nibe 1330¹⁾. Denne deres Fordring, som de ikke lagde Dølgemaal paa, var de Danske intet mindre end behagelig: de mindedes noksom, hvad ondt de allerede havde udstaaet under Tydsterne's Velde. Herom brød imidlertid Greverne, det vil da egentlig sige „den jernfaste“ Grev Henrik, sig ikke synderligt; han stode paa sin Magt og Krigsduelighed saavel som paa sine Forbindelser i Tydskland. Fornemmelig laa det i Forholdenes Natur, at de maatte have Interesser fælles med Mecklenburgerne, med hvilke de desuden vare nøje forbundne ved Svogerskab. Efter Hertug Henrik's Død, der synes at være indtruffen i Midten af 1375²⁾, skal det endog allerede være kommet til Fjendtligheder mellem Kong Baldemar og Greverne. Der synes ej at kunne være nogen Tvivl om, hvorvel det ingensteds tydeligt er udtalt, at denne aabenbare fjendtlige Holdning, som Holsterne antog ligeoverfor Kong Baldemar, og som tegnede sig til at kunne blive en Kamp indtil det Yderste, ogsaa maatte bidrage til at svække Venkabet mellem ham og Mecklenburgerne og bringe ham til at virke hvad han kunde for at skaffe sin Datter Margretes og hendes Søn's Fordringer Medhold hos Magtbaverne i Riget. I alle Fald maatte Omstændighederne af sig selv føre det med sig, at det antitydske eller patriotiske Parti i Danmark nu var uvenligt fundet imod Mecklenburgerne, hvis Væts Erhvervelse af Danmarks Trone først og fremst vilde medføre Befæstelsen af det holstenske Herredømme i Jylland og saaledes blive eensbetydende med Rigets fuldkomne Underkastelse under det tydske Mag.

¹⁾ Scr. R. Dan. VII. C. 400—402. Suhm, XIII. 745, 771.

²⁾ Han levede endnu den 7de Juli, men var død før 25de September, see Suhm, XIII. 747.

Hvad Dronning Margrete og hendes Mand Kong Haakon i denne Tid selv have virket for at befordre Sønnes Interesser i Danmark, findes heller ikke nogensteds omtalt, uagtet det dog er utænkeligt, at en Kvinde med saamegen Statsklogskab og Handlekraft, som Margrete, ikke allerede nu skulde have sat alle mulige Kræfter i Bevægelse for at bringe Sønnes paa hendes Faders Trone. Der omtales ingensteds, hvor Margrete opholdt sig i Maret 1375; men intet synes rimeligere, end at hun selv har været nede hos Faderen for baade at paavirke ham og skaffe Sønnes og sig et Parti blandt Rigets Statsmend. Endog uden Hensyn til de politiske Forhold synes det i sin Orden, at hun, efter Faderens lange Fraværelse, idetmindste een Gang endnu afslagde ham et Besøg og forestillde ham hans spæde Datter søn. Det er navnlig høist sandsynligt, at Margrete kan have været nede i Danmark om Høsten 1374 og henimod Julen, medens hendes Mand og Svigerfader var paa Bestkanten, og den sidste afgik ved Døden. Under 14de Mars 1375 udgav nemlig Pave Gregorius en Skrivelse, hvorved han paa Kong Haakons og Dronning Margretes Ansøgning overdrog den roeskildske Klerk Magnus Peters søn, der stod i deres Tjeneste, et Canonicat i Moeskilde¹⁾. Vi have seet, at da Kongeparret ved en tidligere Lejlighed søgte Pavestolen om Begunstigelser for flere geistlige og verdslige Herrer i Danmark, var det netop under et Ophold i dette Rige, og det er derfor ingen dristig Slutning, at de, idetmindste een af dem, ogsaa nu have opholdt sig der, da de affendte Ansøgningen, hvilket maa være skeet seenhøstes 1374. Det er ikke i nogen Maade usandsynligt, at Kong Haakon selv, da han om Høsten vendte tilbage fra Bergen, eller strax efter Tilbagekomsten til Ostlandet, har gjort en Reise til Danmark med sin Dronning for at aflegge Svigerfaderen et Besøg og for ellers at virke hvad han kunde til Hustruens og Sønnens Bedste.

Hansestæderne, paa hvis Samtykke det maatte komme Prætendenten til Danmarks Krone saa meget an, synes ikke at have været Margretes og Olafs Fordringer ugunstige. Hertil bidrog flere Omstændigheder. For det første var det dem nu virkelig om at gjøre at bringe Underhandlingerne med Norge til Ende og faa sine Privilegier i dette Land bekræftede, og derfor laa det i deres Interesse at vise sig venlige mod det norske Kongehus, med hvem de desuden stod i Penge-Underbindinger. For det andet stod Danmarks mægtigste Mand næst Kongen, Drottsfeten Hr. Henning Putbusch, der i Kongens Fravær havde været Danmarks Hovedsmand, i den næjeste Forbindelse med Stæderne, saasom han endog, lige fra Fredsslutningen af, ifølge en udtrykkelig med Stæderne afsluttet Overenskomst, paa deres Vegne havde overtaget Be-

¹⁾ Reg. Gregor. XI. cod. chart. T. 23 (ann. 5.) fol. 38.

falingen over og Forſvaret af de fire Slotte i Skaane, der ifølge Tractaten ſkulde overlades Stæderne paa femten Mar, mod Fjerdedelen af de $\frac{2}{3}$ Dele af Tolden og Indkomſterne, der ſkulde tilfalde Stæderne. Dette Hverv kunde han ikke have overtaget, hvis der ikke nu havde været den bedste Forſtaaelse mellem Kong Waldemar, hvis tro Mand han var, og Stæderne ¹⁾. Og da vi nu i det følgende vil ſee Hr. Henning afgjort paa Margretes og Olafs Side, synes det heraf at maatte følge, at ogsaa Stæderne allerede nu vare dem gunſtigt ſtemte. Paa Hansedagen i Lübeck ved Midſommertid 1375 lod Waldemar endog allerede fremsætte en Anmodning om at maatte ſaa diſſe Slotte, ſom han kaldte ſin fedrene Arv, tilbage, og vel troede Stæderne at maatte afſlaa ham dette, men de foreſlog ham dog en nærmere Dagbingning derom, og anmodede fremdeles Hr. Henning om at foreſtaa Elottene ²⁾. Paa ſamme Møde lod Kong Haakon ved ſin Notarius, Decanen Gottſkalk, atter Klager fremsætte over de tydſke Kjøbmænds Uſtyrlighed i Norge, og Stæderne ſvarede paa den allerhøfligſte Maade, tilſjendegivende, at de gjerne vilde holde en Dagbingning med ham næſte Mars 1ſte Mai, eller før Pints, og bad ham imidlertid at tage naadigt med Kjøbmændene og deres Tjenere, idet de ej tvivlede paa hans Godhed, og at han gjerne vilde lade Alt blive ordnet til det Bedſte, hvorimod de ogsaa vilde viſe ſig velvillige mod ham. Med Mecklenburgerne i Sverige derimod og deres Tilhængere var han fremdeles paa en fjendſlig Fod. Foruden de Klager, han tidligere havde fremsat over, at enkelte af de tydſke Kjøbmænd kom hans Venner til Hjælp, klagede han nu ogsaa over, at da tre Skibe ſidſtforløbne Høſt ³⁾ vare komne fra Stockholm til Marstrand, ladede med hans Venners Gods og Varer, og hans Folk vilde lægge Beflag paa Godſet, hindrede de tilſtedeværende tydſke Kjøbmænd dem deri; han kunde vel, yttrede han, ſelv have taget Hevn over dette, men havde undladt det, i Haab om at Stædernes egen Anſtændighedsfølelſe vilde tilſige dem at gjøre, hvad Ret var. Med Henſyn til dette, og mere lignende, ønskede Kongen at vide, om Stæderne, iſær Lübeck, vilde ſtaffe ham hans Ret, eller om han ſelv ſkulde tage ſig til Nette. Hvad de Privilegier angaar, ſom Stæderne ønskede fornyede, yttrede Kongen, at han, lige ſiden han tiltraadte Regjeringen, endnu aldrig havde ſeet de af ſine Formænd derom til Stæderne givne beſeglede Breve, og ſørend han kunde indlade

¹⁾ Euhm, XIII. 685, 693.

²⁾ Sammeſtedt, S. 737, 738.

³⁾ Originalen har her „autumno proxime transacto“, hvilket ikke kan betegne andet end Høſten 1374; alſaa gædes der da Fjendſligheder.

sig paa at bekræfte alle de Rettigheder, som Kjøbmændene i Kraft af dem tilegnede sig, maatte han vide, om de virkelig stod der; det var saaledes hans Anmodning, at man maatte tillade hans Sendebud og Klerk Gottskalk at afskrive dem og lade Afskrifterne bekræfte af Biskopen i Lübeck og andre gode Mænd. Man skulde næsten formode, at Kongen og hans Raadsherrer havde haft Mistanke til Stæderne om, at de havde forfalsket de eldre Privilegiebreve; og mistænkeligt synes det virkelig, at Stædernes Raadmænd selv aabenbart gjorde Banskeligheder ved at fremlegge endog kun verificerede Copier af dem. Men paa den anden Side er det ogsaa besynderligt, at man ikke ved det norske Cancelli skulde have Copibøger, hvor de samme Breve stode indførte. Maa skee var det dog netop Afsigelsen mellem de foregivne Privilegier og de indførte Copier, som gjorde Kongen og Raadet mistænkelige. Angaaende dette saavel som alt det øvrige ønskede Kongen en ny Samtale med Gesandter fra Stæderne, hvilke han derfor bad, at man maatte stikke ham, men forsynede med en fuldkommen Fuldmagt, saa at de kunde afslutte alt; og han bad, at man vilde lade ham vide, naar og hvor disse Sendebud kunde møde ham. Herpaa svarede samtlige Stæders Deputerede ved et Brev, dateret fra Lübeck den 24de Juni, at de vare villige til at holde et Møde med ham paa et bekvemt Sted næste Mars Valdborgsmesse eller 1ste Mai, og at de gjerne ønskede det sluttet for Pintsen (1ste Juni); om alt dette vilde Gottskalk kunne give ham nærmere Besked. Imidlertid bad de ham om, at han vilde med Raade modtage Kjøbmændene og deres Tjenere og lade alt bero til det Bedste, hvorimod de ogsaa i alle deres Besiddelser vilde vise sig velvillige mod ham¹⁾. Det er heraf temmelig umiskjendeligt, at man nu fra begge Sider for Alvor nærmede sig hinanden venstabeligt og søgte at bringe et endeligt Forlig istand, hvilket derfor ogsaa lykkedes, som vi snart ville faa at see.

De nysanfærrte Klagemaal i Kong Haakons Brev til Stæderne vise, at der enten allerede var udbrudt Hjendsligheder ved det mecklenburgske Parti i Sverige, eller at der idetmindste rvedes saadanne gjensidige Ubehageligheder med Opbringelse eller Beslagleggelse af Gods, Paagribelse af Personer o. s. v., som omsider maatte medføre en aabenbar Krig. Kong Albrechts Stilling i Sverige var intet mindre end misundelsesverdige, og der vare alle Udgifter til, at det gamle Dynasti atter vilde kunne vinde den svenske Krone tilbage, endog uden synderlig Medvirkning af andre, ved kun at lade Tingene der skytte sig selv. Thi Kong Magnus's Fordrivelse og Mecklenburgernes Indkaldelse havde aldrig været det egentlige Folks Sag, men var kun udgaaet fra et megtigt og selvraadigt

¹⁾ Suhm, XIII. S. 738—741.

Aristokrat-Parti, tildeels endog mod Folkets Ønske, som den hele Tid synes at have haft mest tilovers for „den ærlige og gode Herre“, Kong Albrecht. Alene ved at støtte sig til dette Aristokrat-Parti kunde Kong Albrecht vente at holde sig paa Tronen, og naar det først vendte ham ryggen, vilde det snart være ude med hans Kongedømme. Hans kloge Fader, Hertug Albrecht, havde vistnok efterhaanden søgt at gjøre sig og Sønnen uafhængige af Stormendene ved at tilbende sig som Pant eller Ejendom saa mange faste Slotte og Besiddelser inden Sverige som muligt, og betro dem i mecklenburgske Herrers Hænder, paa hvis Trofasthed naturligviis kunde lide. Men han havde heri aabenbart gaaet altfor raast frem, og overhoved var det hans, som de øvrige tydske Herrers; navnlig de holsteniske Grevers, Fejl, at de stode for meget paa sin Krigsmagt og Besiddelsen af faste Slotte, uden at tage Folkets Stemning med i Beregningen. Forbittrelsen over Tydskernes Velde i Sverige havde især været Marsag i Dypstanden 1371, og selv de svenske Stormend, som da stod paa Albrechts Side, havde dog for saa vidt gjort fælles Sag med Insurgenterne, som de, medens Kong Haakon fra sin Lejr paa Norrmalm truede Stockholm med Belejring, afgang den raad- og hjælpeløse Kong Albrecht en Overeenskomst, hvorved denne maatte overlade alle sine Slotte og næsten al sin kongelige Magt til Raadet — det vil sige Stormendenes fornemste Ledere. Derved var allerede Spiren lagt til et virkelig Uvenskab mellem ham og Stormendene, følgelig til hans Undergang. Det laa i Sagens Natur, at en Overeenskomst som denne, afstrungen Kongen i Farens Djeblik, og som berøvede ham det meste af hans Magt og en stor Deel af hans Indtægter, ej kunde betragtes af ham og hans Tilhængere uden med Uergelse, og at der ikke fra deres Side kunde være Tale om nogen samvittighedsfuld Overholdelse deraf. Den vilde saaledes ingenlunde være skikket til at forebygge nye Stridigheder, om den end havde været langt mere bestemt affattet, end den i Virkeligheden var. Den Bestemmelse, at Slottene skulde overlades til Raadet, for at man saaledes kunde blive fri for de tydske Slotsberrer, blev ikke ordentligt overholdt. Hertug Albrecht sad endnu inde med alle sine Pante Lehn, uagtet Kongen skulde have seet til at indløse dem, for at overgive dem til Raadet. Det var udtrykkelig bestemt, at Viborgs, Tavastehus og Borgholms Slotte skulde overgives til Bo Jonsson paa Raadets Vegne, men endnu i 1375 indehavdes det sidste af en mecklenburgsk Hovding paa Hertugens Vegne, og der var ikke Tale om at overlevere det, førend Bo Jonsson betalte Pantefummen ¹⁾. Nu er det vel saa, at Kongen formodentlig manglede Penge til at udløse sin

¹⁾ Etyffe, Bidrag No. 56, S. 153.

Fader og de øvrige Under-Panthavere og saaledes for en stor Deel endog med sin bedste Vilje ikke kunde opfylde sit givne Tilsagn — thi om uden Videre at tage et bortpantet Slot fra Indehaveren kunde der i de Tider blot være Tale, naar man laa i aabenbar Krig med ham; — men der er heller ingen Grund til at tro, at han eller Faderen gjorde sig nogen særdeles Umage for at skaffe Penge til Beje, thi det laa altfor meget i deres Interesse at have Slottene besatte med Tydskere, til at de skulde fremstynde den Tid, da de maatte give Slip paa dem. Det synes endog næsten, som om Albrecht ikke søgte sig tryk, uden han var omgiven af Tydskere, og mere end een Gang sendtes tydske Krigsmænd af Hertugen over til Sverige for at gaa i Kong Albrechts Tjeneste¹⁾.

Saaledes vare de Klager, som havde været fremførte over de tydske Høvdingers Haardhed og Anmasselser, ikke afhjulpne, og Tilstanden forsaavidt endog verre end før, som den Magt, de svenske Stormænd havde tiltrødet sig paa Kronens Bekostning, ogsaa løste dem fra alle Hensyn. Plyndring, Privatfejder, Voldgjestning og alle Anarchiets Under hørte nu til Dagens Orden. Det gik saa vidt, at endog Biskop Gottskalk paa en Reise blev overfaldt og drept af Ridderen Hr. Matthias Gottstavson med Følge, og Gods ranet fra hans Tjenere (3 Febr. 1374), uden at der fra den verdslige Magts Side skete noget Skridt til at lade ham undgælde derfor; tvertimod var dette Tegnet for flere af de nærmeste tydske og svenske Høvedsmænd til at sette sig i Besiddelse af den drepte Biskops Løsøre og Biskopsstolens Gods og Indtægter. Først imod Slutningen af 1376 stillede Hr. Matthias Biskop Gottskalks Efterfølger, Mikolas, noget Jordegods til Pant for en Pengesum, der skulde anvendes til Oprettelse af en Præbende i Domkirken for Gottskalks Sjæl, og ikke førend i 1370 blev Sagen fuldstændigt bilagt. Imod Høsten 1374, da Kong Albrecht atter kom over fra Mecklenburg til Sverige, var Spendingen mellem Kongen og de svenske Stormænd meget betænkelig. Det lader til, at han, for at skaffe Penge til Beje, enten havde paalagt eller vilde paalegge alt Gods i Riget, endog Pantelehnene, en Skat eller Udredsel, og dette kunde ikke andet end vekke Forbittrelse hos Stormændene, der netop fordrede Skattefrihed og havde gjort Opstand mod Kong Magnus, just fordi han vilde indskrænke den. Fornemmelig synes den nysnævnte **Bo Jonsøn**, som vi allerede i det foregaaende have haft Anledning til at omtale, og som nu var den megtigste og rigeste af alle de svenske Stormænd, at have staaet paa en spendt Fod med Kon-

¹⁾ Herom, saavel som det nærmest følgende, sevnfør den fortrinlige Fremstilling i Stoffe's „Bidrag“, S. LXII.—LXVI, hvilken jeg i det væsentligste har fulgt.

gen. Denne Bo Jonsen, en Mand af fornem Værd, og som formodentlig allerede ved Arv havde erhvervet store Rigdomme, havde i sin Tid været en af Kong Albrechts ivrigste Tilhængere, blev i 1367 Hovedsmand paa Stockholms Slot, var eller blev ogsaa Hereds høvding over Dalarna, og udnævntes i 1369 til kongelig General-Embedsmand samt Lagmand i Östergötland ¹⁾. Sin Magt og Indflydelse anvendte han til uafsladeligt, og ofte ved lidet rosverdige Midler, at forøge sine Rigdomme og Besiddelser ²⁾. Ved Forliiget i Gedsviken nævnes han udtrykkeligt som indehavende flere Lande og Stæder paa Kongens Begne. Ved Overenskomsten med Kong Albrecht i 1371 blev han naturligtviis en af de tolv Raadsmedlemmer, og uagtet han kun nævnes langt ude i Rækken, da han ej var, heller ikke nogensinde blev Ridder, er det dog aabenbart, at han betragtedes som Raadets første Medlem, thi det bestemtes særskilt, at han paa Raadets Begne skulde modtage Slottene Viborg, Tavastehuus og Borgholm ³⁾. Om Sommeren og Høsten 1374 opholdt han sig i Finland for at underhandle om en ny Fred eller Stilstand med Russerne, da den forrige snart var udloben ⁴⁾; og hvor uvenligt Forholdet da maa have været mellem ham og Kongen samt Hertugen, der imidlertid var ankommen til Sverige, sees bedst deraf, at han fandt det nødvendigt at lade dem udstede et Lejdebrev for ham og hans Venner samt Tjenere, at komme til dem til Stockholm eller andensteds, og dagtbinge med dem ⁵⁾. Den følgende Sommer fandt vel ved Hertugens Bestræbelser et Slags Megling Sted, men saaledes, at den snarere havde Udseende af en Stilstand mellem de Svenske og Tydske som to krigsførende Magter, end af en venstabelig Overenskomst mellem Konge og Undersaat-

¹⁾ Styffe, Bidrag, S. LXXIII. og LXXIV., jofr. Lagerbring, III. S. 663—666.

²⁾ Som særdeles betegnende for hans Hensynsløshed, naar det gjaldt Gods og Penge, kan anføres, hvad et Brev i det sv. Rigsarchiv viser, at han, da hans første Hustru Margrete, Datter af Peter Perse, døde i Kalmar 1360 i Varsfæng, lod han hendes Liig aabne for at bevise, at Barnet havde levet længere end hende, og saaledes at komme i Besiddelse af Arven efter hende; siden laa han hened fire Aar i Estrid derom med hendes Fader og Slegtinger. Jfr. Styffe, I. c.

³⁾ See Hadoryh, Rilmfr. II. S. 35—38.

⁴⁾ See herom Bo Jonsens Brev til Erkebiskopen fra Nabo af 9de Mai 1334 hvorved han yttler, at han derfra skulde drage til Nabo for at underhandle med Russerne. Troil, *Striiter och Hantling. till Upplys. af Sv. Kyrko- och Reform. Historie* II. 351. 352. IV. Jfr. Styffe, I. c. S. LXIV., Not. 2.

⁵⁾ Styffe, Bidrag, No. 55, S. 150. I dette Brev sees der først at have staaet et Forbehold om Beskatning af Bo Jonsens og hans Tjeneres Panter og Gods, „som af andre Panter og Gods i Riget“, men som man har maattet overstrøge, naturligtviis fordi han ej vilde finde sig deri.

ter. En heel Deel saavel svenske som tydske Høvedsmænd, Riddere og Svene, forsamledes og vedtog for tre Aar en almindelig Landefred, hvorved alle private Fejder, Voldgjestning o. s. v. forbedes, og alle Rigets Indbyggere, svenske som tydske, tilholdtes at besørge den¹⁾. Ligeledes maatte Kongen med sin Faders Samtykke udstede en Betræftelse paa saavel det geistlige som det verdslige „Frelses“ Privilegier, hvorved det udtrykkeligt forbedes hans egne og Hertugens Fogder at behyrde Frelsemændene og deres Landbønder med Paaleg. Bo Jonesøn blev Rigets Drottsfete og fik derved den øverste Dommermyndighed i sine Hænder. Ogsaa udnævntes der en Marsk, nemlig Steen Benedictsøn, en Stiffen af Erngist Jarl, hvilket viser, at Erik Ketilsøn, som egentlig skulde indehave denne Verdighed, ikke længer ansaaes verdig for at beklæde den, eller vel endog nu betragtedes som Fjende. Hertugen maatte nu gjøre Alvor af at afstaa til Kongen eller vel rettere til Bo Jonesøn endeel af sine Pantelehn, og overhoved synes hans Indflydelse i Riget at være bleven ringere, uden at hans Søns Stilling derved blev stort bedre²⁾.

Strax efter hans Tilbagekomst til Mecklenburg afgik Kong Baldemar ved Døden, den 24de October 1375³⁾. Nu gjaldt det altsaa, hvo der skulde blive den lykkelige og vinde Danmarks Krone, Hertug Albrechts Sønesøn Albrecht, eller Kong Haakons Søn Olaf. Som Sagerne nu stod, var det næsten at forudsæe, at Afgjørelsen af dette Spørgsmaal ogsaa i Tidens Løb vilde bestemme Sveriges Skjæbne, om det skulde forblive under det mecklenburgske Dynasti, eller vende tilbage til det folkungske, thi det af disse tvende, som beherstedes Danmark, vilde derved faa en afgjort Overbægt over det andet. Udsigterne var forsaavidt gunstige for Hertugen, som han havde faaet Kong Baldemars Tilsagn i 1371 og Keiser Karls Betræftelse derpaa, og denne just i den samme Tid var ankommen til Lübeck og strax efter begav sig til Wismar, hvorfra han saaledes desto eftertrykkeligere maatte kunne staa ham bi. Der-

¹⁾ Sadorph, Bjerks-Retten, S. 27.

²⁾ Styffe, l. c. No. 63, 64 (S. 161, 163), jfr. S. LXVI.

³⁾ Kong Baldemars Død indtraf efter de fleste og bedste Annaler paa den 24de eller 25de Octbr; Dagen betegnes deels som „Dagen efter St. Severinsdag eller Dagen før Grisvini, eller endelig selve Grisvins Fødsdag; Severini Dag var 23de og Grisvini (og Grisviniani) den 25de; Scr. r. D. l. 41. 192. VI. 533. Men besynderligt er det, at Detmar (S. 303) nævner St. Mauriti Dag, den 22de Septbr., og siger, at han døde paa Seborg, da de danske Annaler ellers ere enige om at lade ham døe paa Gurve eller Gurre. Dette kan ikke være andet end en Fejltagelse, hvis ikke hans Omgivelser (og maaskee Margrete selv) reentud have skjult hans Død indtil 24de Oktober.

hos havde Albrecht et megtigt Parti for sig blandt Danmarks Stormænd. Men Hertugens sedvanlige Statsklogskab synes her at have forladt ham. Han forbastede sig ved allerede strax at lade den unge Albrecht antage Titlen „Konge i Danmark“ og det danske Rigsvaaben, som om han dertil var arveberettiget¹⁾: en Paastand, som de danske Herrer, der holdt saa skinsygt paa sin Valgret, ikke kunde andet end forarges over. Derhos fik han Keiser Karl til at tilskrive det danske Rigsraad et Unbefalingsbrev for den unge Albrecht, hvilket, foruden at Keiseren derved tiltog sig en Mondighed, der ej tilkom ham, maatte være de Danske saa meget mere ubehageligt, som han saa Dage forud endog havde anmasset sig Overherredømmet over Sønderjylland ved at give de holstenske Grever Stadfestelsesbrev paa en Told, de havde paalagt i Gottorp, idet han udtrykkelig erklærede det slesvigiske Biskopsdømme for et Lehn af det tydske Rige²⁾. Men imidlertid havde Dronning Margrete strax begivet sig til Danmark med sin femaarige Søn, om hun ikke — hvad der efter det ovenfor paaapegede maa ansees for det sandsynligste — var der allerede før Faderens Død, — og havde, som man seer, med den største Klogskab benyttet Tiden til i Stilhed at skaffe sig og sin Søn et Parti. Det er vist, at hun allerede den 10de November var i Kalundborg³⁾. Hendes Mand Kong Haakon lod heller ikke længe vente efter sig, thi han var der allerede i de første Dage af December, og det lader til, at han alene har tøvet saa længe med Afreisen, indtil han fik skrabet sammen de nødvendige Penge⁴⁾. Margretes Bestræbelser for at skaffe sig Tilbængere kunne skjønnes deraf, at hun i Slagelse den 7de December overlod Biskopen af Noeskilde Næbbe Slot paa Sjælland med Tiliggende for hendes Faders Sjæl, i Erstatning fordi han havde haft Kjøbenhavn saa længe i sin Besiddelse m. m.; ligesaa pantsatte hun ham og hans Kirke flere Hereder og de tre kongelige Parter af Noeskilde Stad med Told, Vasaller, Bønder o. s. v. for 3000 Mk. Sølv. I Brevet herom, hvormed tillige et ligelydende udstedtes, beseglet af hendes

1) Euhm, XIV. S. 1.

2) Echl. Holst. Lauenb. Urkunden II. S. 309. No. 239. Brevet er dat. Wismar, 31te October.

3) Danske Magazin, IV. S. 291.

4) Den 13de Novbr. var Kongen endnu i Lunsberg og udstedte da Doltterling til Fehirden i Bergen, Erlend Philipsøn og Jon Hallvardssøn for de 15 Pund Esterling, som de havde udbetalt til hans Klerk Provst Henrik Henriksøn (D. N. II. 441). Den 7de havde Provsten, ligeledes i Lunsberg, quitteret for samme Sum, der her benevnes 100 Skill Groot (2: 100 Sous gros Tournois, hvoraf enhver = 3 Sch. St; altsaa 300 = 15 L. St.) Sammensteds 440. Formodentlig er mange saadanne Smaasummer indbetalte.

Mand og Sønnen, samt de fornemste danske Raadsherrer, kaldes denne endnu kun slet og ret „Junker Olaf“, og hun selv kalder sig Norges og Sveriges Dronning samt Datter og Arving af Kong Waldemar¹⁾. Her ved antydes vel egentlig kun, at hun var Arving til hans private Efterladenskaber og ingen Arveret havde til Riget, hvilket vilde have været betegnet ved Ordene „Danmarks Riges Arving“, men det var dog allerede en Disposition over Rigets Lehn, der alene tilkom den regjerende Konge, som her var steet, og de fornemste Raadsherrer, der vare med at besegle Brevene, maa saaledes allerede have været enige om at ville velge Olaf til Konge²⁾. En yderligere Erkjendelse af hendes Ret til at forsøge over Kronens Lehn var det og, at hun den 14de December fik sig overladt Holbæk Slot og By med Tilbehør uden Vederlag af de daværende Besiddere, og at hun saa Dage derefter pantsatte det for 400 Mkr. brenndt til Drottseten Hr. Henning Putbusch, der her, ligesaa vel som hine Slottes forrige Besiddere, allerede kaldte hende „Dronning i Norge, Sverige og Danmark“³⁾. Herved havde Hr. Henning saa godt som allerede antydet, at han betragtede hende og hendes Søn som nærmest berettigede til Tronen.

Hr. Henning havde strax efter Waldemars Død sammenkaldt Raadsherrerne til et Møde i Odense for at raadslaa om Kongevalg, og her yttrede endnu tre Meninger sig, idet nogle vilde velge Junker Olaf, deels fordi han var Margrete Waldemarsdatters Søn, deels ogsaa fordi Norge og Danmark derved vilde blive forenede, andre stemte for Albrecht af Mecklenburg, og atter Andre, uden at stemme for denne, dog „ikke fandt det passende, at Danmark, der var et frit Valgrige og kunde føde sin egen Konge, skulde give sig under Norge, som var et Arverige“, hvorfor de helst vilde, at man skulde velge en indfødt dansk Adelsmand til Konge⁴⁾. Sagen kom ej til nogen Afgjørelse paa dette Møde, hvis

¹⁾ Euhm, XIV. S. 493—495.

²⁾ I Margretes Gavebrev til Roskilde Biskop staar det udtrykkeligt, at de Ilgelydende Breve derom, som K. Haakon og K. Olaf havde udstedt, vare beseglede af „de fornemste danske Raadsherrer“ (sigillis potiorum consiliariorum regni Daciæ). Hendes eget er medbeseglet af de skaanske Herrer Jakob Olafsen, Tuve Galen og Anders Jakobsen. Gavebrevet samt den Pantsettelse af visse Hereder, hvorom der ovenfor tales, blev ogsaa umiddelbart efter K. Olafs Valg udtrykkeligt bekræftet (Euhm. XVI. 20).

³⁾ Hr. Hennings Brev af 23de December 1375, hos Euhm XIV. 495.

⁴⁾ Hultfeld, S. 555. Han synes her at have haft de originale Forhandlingsprotokoller for sig. Naar Zahn (Danm. politisk-militære Hist. under Unionskongerne S. 5) siger, at Hr. Henning sammenkaldte et „Danehof“ i Odense, og at det var der, de tre Meninger gjorde sig gjeldende, strider dette mod Hultfelds udtrykkelige Ord, og han er dog her den eneste Kilde. Et Danehof lod sig desuden ikke saa hurtigt sammenkalde.

Afholdelsestid ikke angives, saa at man ej kan see, om den indtraf tidligere eller senere, end Kongens og Dronningens Ophold i Slagelse. Under alle Omstændigheder maa de her forsamlede „øpperste Raads herrer“ have været de samme, som i Odense erklærede sig for Junker Olaf, og deres Parti var aabenbart allerede det stærkeste. Den Idee, at velge en indfødt Adelsmand, synes snart at være bleven opgiven, og kan heller ikke have været næret af ret mange, da den gjensidige Skinsyge dertil var for stor.

Det var ligefrem i Medfør af den sidste mellem Danmark og Hanses-tæderne sluttede Fredstractat, at det danske Rigsraad tilskrev disse om det forestaaende Kongevalg og, som det synes, ekkede deres Mening. Men selv uden nogen saadan udtrykkelig Bestemmelse var deres Stilling nu saadan, at Spørgsmaalet om Valgets Udfald fornemmelig beroede paa dem. Egevekten mellem begge de stridende Hovedpartier var saa nøje afpasset, at deres bestemt udtalte Ønske og Tilfagn om Understøttelse under enhver Omstændighed maatte gjøre Udslaget. Dette vidste og følte ogsaa begge Partier og deres Venner altfor vel og henvendte sig derfor strax til dem med Breve og Forestillinger, hver i sit Interesse, og det er let at forstaa, at Stæderne heller ikke lod denne Leilighed gaa ubenyttet til at varetage sine politiske og commercielle Fordele. Den 20de Januar holdtes det første Møde om denne Sag, i Wismar, af Sendebud fra denne By selv samt fra Lübeck, Rostock, og Stralsund. Tiden havde været for knap til at indkalde Sendebud fra de fjernere nederlandske og preussiske Stæder. Da var der indkommen Forestillinger baade fra Hertug Albrecht af Mecklenburg og fra Kong Haakon og Dronning Margrete. Ogsaa Keiser Karl, hvem det ikke kostede stort at udfærdige Skrivelser, men som sjelden understøttede dem ved Handling, havde den 16de Januar tilskrevet Lübeckerne et Brev, hvori han, i Betragtning af, „at Albrecht, Hertug Henriks Søn af Mecklenburg, var en Søn af Kong Waldemars eldste Datter, og han, men ikke den norske Dronnings Søn, havde nogen Ret til Danmarks Krone, og han desuden selv stod i en saa venstabelig Forbindelse med sine mecklenburgske Frænder, at han ej vilde forjage dem, men hjælpe dem til sin Ret“, bød Lübeckerne alvorligt, saasandt de vilde nyde hans Guldskab, „ikke at understøtte samme Dronnings Søn imod den mecklenburgske Fyrste og ikke hindre denne fra at erbyrve Kongedømmet i Danmark, hvortil han var berettiget; alt hvad de gjorde imod ham, vilde Keiseren betragte, som om det var gjort mod ham selv“¹⁾. Men i disse Ord ligger allerede umiskjendeligt en Mistanke om, at Lübeckerne hældede til Olafs Side, og da Lübeck var den fornemste Stad i

¹⁾ Utrykt Brev i det Lübeckse Archiv.

Forbundet, kom det især an paa, hvad den besluttede, om end Wismar og Mosock, som mecklenburgske Stæder, vanskeligt kunde undlade at staa paa Hertugens Side. Da kun saa saa Stæders Deputerede vare samlede, kunde der ved dette Møde ingen Beslutning tages om Hovedspørgsmaalet; man vedtog kun at holde et nyt Møde i Lübeck den 23de Marts og dertil at indbyde Deputerede fra de øvrige Stæder. Der blev da i den Anledning den 20de Januar udfærdiget Skrivelser saavel til de Nederlandste, som til de Preussiske, hvori man meldte Kong Waldemars Død, at begge hans Datter sønner opstilledes som Kronprætendenter, og at saavel Hertugen paa sin Side, som den norske Konge og Dronning paa sin lovede at stadfæste Stædernes Privilegier og „gjøre mere mod dem, end nogen anden Fyrste kunde gjøre“, efter som de erklærede sig for den ene, eller den anden; men at de ikke paa egen Haand havde kunnet afgjøre noget derom, og at det derfor var deres indstændige Bøn, at de øvrige Stæder, efter nøje at have overlagt Sagen, vilde lade møde til den bestemte Tid for at tage en Beslutning paa samtlige Stæders Vegne¹⁾. Dette Møde blev ogsaa holdt, dog, formodentlig af Frygt for Holsternes og Mecklenburgernes Nærhed, ikke i Lübeck, men i Stralsund. Men heller ikke her var der nogen Deputerede fra de preussiske Stæder tilstede, og af de Nederlandste kun fra Kampen; saaledes blev der svarret saavel de danske som de mecklenburgske Sendebud, der havde indfundet sig, at man endnu intet endeligt Ervar kunde give, men at der den 18de Mai skulde holdes et nyt Møde i Stralsund for at træffe en endelig Bestemmelse og at frede Søen²⁾. Men ved at sette en saa lang Frist, hvor der krævedes en saa snar Afgjørelse, synes det næsten, som om Stæderne med Flid have villet undgaa at give nogen bestemt Erklæring, førend Sagen allerede, tilsyneladende uden deres Medvirkning, var bleven ordnet.

Thi Sagen var nu allerede paa det nærmeste afgjort til den norske Kongesens Fordeel, og Afgjørelsen var fremstjyndet ved den retmæssige Uvilje, som alle Danske, saavel de sande Fædrelandsvenner, som de paa sin egen Magt skinsyge Stormænd, maatte føle ved Mecklenburgernes vedholdne Trodsen paa sin foregitne Ret, og deres — man kunde næsten sige forblindede — Forsøg paa at hevde denne ved Vaabenmagt, istedetfor at gaa Underhandlingernes lovlige Vej. Hertugens uklogeste Skridt var vistnok, at han den 21de Januar tilligemed sin Sønnen Albrecht sluttede et formeligt Krigsforbund mod de holstenske Grever om Dan-

¹⁾ Suhm, XIV. S. 8.

²⁾ Sammestedt, S. 13.

marks Erobring og forpligtede ham, fremdeles under Titlen „Danmarks Konge“, saavel som sig selv ved tre særskilte Brev til at forskaffe dem hele Hertugdømmet Jylland (d. e. Sønderjylland) med Als og Langeland o. s. v., overdrog dem det til arvelig Besiddelse, satte dem til Brugspant for 30000 Mk. Søl og alle Krigsomkostninger Laaland med Nalholms og Ravnshørgs Slotte, Kolding, Ribe, det kongelige Frisland m. m., indtil de i dets Sted kunde skaffe dem Fyn med Tilbehør, og forpligtede sig til i den forestaaende Krig at godkjende de Leidebrev, som Greverne maatte udstede¹⁾. Mecklenburgerne opførte sig altsaa, som om de allerede vare Danmarks Herrer. Ogsaa Kong Albrecht af Sverige gjorde fælles Sag med sine Frænder, sluttede sig til Forbundet og optog det danske Vaaben i sit Skjold. Og de holstenske Grever skred strax til at sette sig i Besiddelse af Sønderjylland, hvor det lykkedes dem deels ved Magt, deels ved Forræderi eller Modløshed af vedkommende Hovedsmænd at faa flere af de nordlesvigiske Slotte i sin Bold. Alt dette var det vel, som nu bragte Jyderne til at fatte en rask Beslutning om at velge Olaf til Konge, saafremt kun Skaaningerne vare enige med dem deri. Og aldrig saasnart vare de skaanske Herrer underrettede herom, førend de ved en Skrivelse af 4de Marts, udstedt af Erkebiskopen og flere andre geistlige og verdslige Herrer, tilkjendegav, at ogsaa dette var deres Ønske, og at de deri vilde understøtte dem, forudsat at Junker Olaf vilde tilsikre dem deres Privilegier, Friheder og Rettigheder, som de hidtil havde nydt²⁾. Samme Dag indgik Hertug Bugislav af Stettin, Fyrste af Rügen, der stod paa en spendt Fod med sine mecklenburgske Naboer, paa Nalholms Slot (paa Laaland) et bestandigt Forbund med Kong Olaf og hans Foreldre, hvorved han allerede kaldte Olaf Konge af Danmark, erkjendte ham som sin Lehnsherre for Rügen, og tilfagde ham sin Trostabs som Vasall, med andre Ord, aflagde ham sin Lehnshylding³⁾. Nu betænkte Jyderne sig ikke længer, men valgte Olaf til sin Konge paa Viborg Thing, paa samme Tid, som hiin Hansedag holdtes i Stralsund⁴⁾. Man maa formode, at de øvrige

1) Disse 4 Breve, der alle forefindes i det schwerinske Archiv, med samtlige vedhængende Segl (Fyrsternes og en Mængde Medforlovere), ere aftrykte i Echl. Hist. Lau. Urk. V. II. S. 315—321 som No. 244—247.

2) Brevene meddeles af Huitfeldt, S. 556; deraf erfarer man og, at Jyderne havde bestemt sig for Olaf.

3) Huitfeldt, S. 560.

4) At et saadant Thing holdtes paa den Tid, sees af det hos Suhm (XIV. S. 496) meddelte Brev fra Jens Muus, Hovedsmand paa Langeland, til „Jyllands Indvaanere og alle de Øvrige, der besøgte Allherjarthinget i Viborg“, hvori han samtykker i, at Olaf velges til Konge, paa det Vilkaar, at han

Landskaber strax fulgte efter. Endogsaa Bisbys Indbyggere paa Gotland sendte Kong Olaf sit Hyltingsbrev, skjønt ikke forend i August, hvorved de for sig og Efterkommere lovede stedse at blive ham som deres rette „Arveherre“, og hans Arvinger, saavel som Danmarks Krone troe, aldrig at velge nogen Mand i sit Raad, som ej svor Danmarks Konge Trosskab, at betale en aarlig Skat 60 Mk. brennt, og aldrig tage nogen Hevn over de „Hertuger, Herrer, Grever, Riddere, Evne, eller Skibsfolk, som havde hjulpet Kong Valdemar til at erobre Staden“. Det forstaaer sig, at med Staden Bisby fulgte ogsaa hele Den Gotland¹⁾. Det var nu kun næsten en Latterligbed, at Mecklenburgerne endnu lode sig give Tilfagn om Bistand af Keiseren og Befræstelser paa Albrechts foregivne Ret til den danske Trone. Uden at ense saadant, sandsynligviis endog ubidende derom, tog de danske Rigsstænder paa et Danehof i Slagelse den 3die Mai 1376 Junker Olaf til sin Konge, imod at han selv, og hans Foreldre, der begge vare tilstede, paa hans Vegne vedtog og befeglede den fremlagte Haandfæstning²⁾. Sandsynligviis reiste nu idetmindste Dronning Margrete om med Sønnen i de enkelte Landskaber, for efter den sedvanlige Skik at lade ham hylde som Konge. Alt han iallesald blev hyllet paa Viborg Thing, veed man med Visshed, thi 48 Aar senere bevidnede en gammel jydsk Ridder og Raadsherre, at han selv havde seet ham aflegge Hyltings-Sæden³⁾.

6. Det nye Unionforhold til Danmark. Fred med Hanseslæderne.

Saaledes var da den norske Kongesøn og Tronarving valgt til Danmarks Konge, og Udsigterne vare saaledes for Haanden til en Per-

lover at bekræfte og overholde de Danstes Love og Rettigheder; Brevet er dateret Fredag før Søndagen Lætare, altsaa 21de Marts. Thinget var sandsynligviis berammet til hiin Søndag.

¹⁾ Hvad Gotland og Bisby angaar, da have vi seet, at Albrecht af Mecklenburg efter en rigtignok heel usikker Beretning skal have landet paa Gotland og tiltvunget sig Hylting paa Reisen til Stockholm i 1363 (s. forr. B. S. 754), og det er vist, at han siden pantsatte Staden og Den til Grev Henrik (S. 758); men i saa Fald maa de have været tilbagerobrede ved Kong Haakons og Hertug Erik's Expedition til Dland og Kalmar 1366, siden de i Overeenskomsten paa Nalholm omtales blandt de Stette og Landskaber, der allerede vare i Valdemars Besiddelse (S. 777, 779, 782, 783). Men sandsynligviis havde hverken Kong Albrecht eller Grev Henrik nogenstunde faaet Den egentlig i sin Vold, og den foregivne Hylting var maaskee kun fremtvungen af de nærmestboende Vender ved en pludselig Landgang, uden at efterlade videre Følger.

²⁾ Suhm, XIV. 496-500.

³⁾ Scr. R. Dan. VII. S. 412, 413. Ridderen heed Jens Nilssen og var, da han bevidnede det i 1424, 80 Aar gammel.

sonal-Union med Danmark, af samme Slags, som den, der nys havde fundet Sted med Sverige. Ja, egentlig var denne Union allerede indtraadt, forsaavidt som det faldt af sig selv, at den femaarige Konges Foreldre opraadte som hans Formyndere og handlede ganske paa hans Vegne. Hvorledes man i Norge demte om denne Forening, findes ingensteds anført. Der er al Anledning til at tro, at man idetmindste i Forstningen var nok saa stolt deraf, da den Omstaendighed, at Olaf var norsk Kongesøn og i sin Tid skulde blive Norges Arvekonge, efter de Tidens Forestillinger paa en vis Maade stillede Danmark under Norge — hvad der ogsaa havde vaakt nogen Betenkelighed hos flere af de danske Raadsherrer. Man frygtede endnu neppe for, at danske Mænd skulde komme til at inddrages i Norge og begunstiges paa de Indsødtes Beforsning. Overhoved var paa denne Tid, idetmindste hos de mere høystaaende og toneangivende Mænd, Forestillingen om Kongens Magtsfuldkommenhed og hans Ret til at forseje over hvilken som helst af de ham undergivne Landskaber, som om det var hans Ejendom, der kunde bortgives, selges eller pantsættes, bleven saa almindelig, at Nationalitetens hensyn kun lidet kom i Betragtning. Desuden havde Foreningen, saa længe Kong Haakon levede, endnu kun Udseendet af et Statsforbund; Omstaendighederne medførte, at Kong Haakon forholdsviis kun lidet befattede sig med de danske Regjerings-Anliggender og Formyndereskabet for Ernen, men overlod dette til sin Hustru Dronning Margrete, der fra denne Tid af næsten synes at have taget sit stadige Ophold i Danmark.

De nys forenede Niger dannede ogsaa en ganske sammenhængende og ret godt afrundet Landskabsmasse. Thi foruden at Kystlandene, Viken og Halland, hiint et norsk, dette et dansk Landskab, allerede næsten berørte hinanden, havde, som det allerede er viist, Kong Haakon endnu Magten over Vermeland, Dal og den vestlige Deel af Vestergotland, uedens den sydlige Deel af dette Landskab og formodentlig Finnveden og Verend eller det sydvestlige af Smaaland, var i danske Høvedsmænds Hænder. Den virkelige Ostgrændse for de forenede Niger gik saaledes fra Bleking af i nordvestlig Retning omtrent til Kindeviken i Venern, og fra Venerns nordøstligste Hjørne i Nordvest og Nord til Fjeldegnene mellem det daværende Osterdalen, (hvortil ogsaa Idre og Serna hørte), Dalarne og Herjedalen. I Sammenligning hermed var det, som Kong Albrecht endnu havde tilbage af Sverige, temmelig ringe, og endog deraf havde han selv egentlig den mindste Deel; det meste var i Hænderne paa Bo Jonsson og andre Stormænd, der nu kun var lidet at stole paa, og ganske sikker kunde han egentlig ikke være paa andet, end hvad der var under tydske Høvedsmænd eller Fogder. At han ikke uden fremmed Hjælp vilde kunne bestaa i den nu i dobbelt Henseende uundgaaelige

Strid med Norge og Danmark, synes at maatte være indlysende for Enhver.

Kong Haakon forblev efter Sønnens Hylning ikke længe i Danmark, men reiste tilbage til Norge, hvor vi allerede de sidste Dage af Mai og først i Juni 1376 finde ham i Bergen, bestjættet med allehaande Regjerings-Anliggender ¹⁾. Dog kan dette neppe have været Hovedb hensigten med hans Reise til Bergen, der maa være skeet umiddelbart fra Danmark; man maa derfor antage, at det fornemmelig var den endnu ikke afsluttede Underhandling med Stæderne, som førte ham did for at undersøge og ordne flere Forhold og komme til en saa venstabelig Forligelse med Kjøbmændene, som det efter Omstændighederne lod sig gjøre. Et Beviis paa denne hans Hensigt torde det være, at han ved et Brev, udstedt hiin 24de Mai, gav de tydske Skomagere i Nidaros Tilladelse til at udføre saa mange af sine Varer til Bergen, som udfordredes til at dekke et her optaget Laan paa 44 Mk. brendt, som de efter et af Otte Romer, Fehirden, istandbragt Forlig havde maattet betale i Bod for et af dem i selve Christkirken begaaet Drab paa en vis Hans Panne ²⁾. Thi Laanet var ganske vist gjort hos de tydske Kjøbmænd og deres Lagsbrødre Sutererne eller Skomagere i Bergen, og det var en Begunstigelse for disse, naar deres Landsmænd i Throndhjem fik Lejlighed til snart at betale dem deres Gjæld. Det af Hansestæderne til den 18de Mai berammede Møde i Stralsund blev vel holdt, og Biskop Nikolas af Moeskilde saavel som den skaanske Ridder Hr. Anders Jakobsøn indsendt sig ogsaa for at modtage Bæstend paa begge Nigers Vegne, men endnu, heed det, kunde man ikke afgjøre noget om de danske Anliggender, det vil sige, hvorvidt man skulde godkjende Kong Olafs Valg, saasom heller ikke denne Gang nogen Afsendinger fra de preussiske Stæder havde indfundet sig, og heller ikke nogen fra de nederlandske, undtagen fra Kampen. Derfor aftales der et nyt Møde i Stralsund til den 19de eller 20de Juni for at afgjøre med hine Sendebud, hvad de havde at afbandle, og 8 Dage derefter skulde Stæderne sende sine befuldmægtigede Sendebud til Bordingborg for at underhandle med Kong Haakon og det danske Raad om de mange Ting, hvorover Stæderne havde at besvære sig ³⁾. Nu, da Successions-spørrsmaalet i sig selv allerede var afgjort, synes det, som om Stæderne ved denne Udhaling alene kan have haft til Hensigt at gjøre sin Erklæring saa kostbar som muligt og derved tilvende sig de størstmulige Handels-

¹⁾ See den her strax efter anførte Forordn. af 24de Mai 1376, og Brev af 3die Juni 1376 (Dipl. N. I. 436), begge udstedte fra Bergen.

²⁾ Norges gl. Love III. S. 195. Mere herom nedenfor, S. 93.

³⁾ Suhm, XIV. S. 21.

fordele, thi egentlig laa der allerede en stikende Erkjendelse af det slete i deres Erar. Det er ellers merkeligt og betegner allerede Unionen som indtraadt, at de to danske Herrer her ogsaa optraadte paa Norges Vegne. Mødet blev holdt, og der indfandt sig omsider Befuldmechtigede saavel fra de preussiske Stæder Elbing og Thorn, som fra de nederlandske Kampen og Zütphen, men derimod ingen fra Moskø og Wismar: et tydeligt Tegn paa, at disse Stæder ansaa Forhandlingerne som stridende mod deres Fyrsters Interesser og derfor ikke torde eller vilde deeltage i dem¹). Kong Haakon var imidlertid nu i Norge, saa at der ikke kunde underhandles med ham og den danske Regjering under eet, heller ikke lader det til, at de danske Gesandter havde indfundet sig. Raadmændene besluttede derfor at sende nogle af sin egen Midte baade til Danmark og Norge. I en Skrivelse, som man derom udfærdigede til Raadet i Neval den 24de Juni, heed det, at man havde sendt Raadmænd til Danmark for at faa sine Friheder og Privilegier erkjendte og beseglede af „den danske Konge“, og til Norge for at underhandle med dette Lands Konge om Fred mellem ham og Stæderne saavel som de forenede Kjøbmænd. I dette Brev tog man saaledes ej længer i Betænkning at kalde Olaf „Danmarks Konge“, med andre Ord, man var allerede fast bestemt paa at anerkjende ham som saadan, men vilde kun sette den offentlige Aerkjendelse som Betingelse for hiin Tilstaaelse og Bekræftelse af Friheder og Privilegier. I Brevet heed det tillige, at til at bestride Udgifterne ved disse Gesandtskabsreiser, saavel som ved de Skibe, som de hele Sommeren igjennem maatte holde krydsende i Søen for at frede Farvandedene, skulde der et Aar, og maaskee mere, hæves den saakaldte Pundgjeld²); dog blev man enig om, at Kjøbmændene i Bergen kunde hjælpe noget til med Udgifterne ved Gesandtskabet til Norge³). Hiint Brev viser, at Gesandtskaberne virkelig afgik. Men der tales dog hverken om Forhandlinger i Norge eller Danmark, det være sig nu i Bordingborg eller andensteds, saa at det er meget uviist, om saadanne virkelig have fundet Sted. Derimod er det viist, at Kong Haakon sluttede den i hiint Brev omtalte endelige Fred med Stæderne den 14de August i Kalundborg, og at der samtidigt i Korsør sluttedes en Overeenskomst mellem Befuldmechtigede fra Stæderne og det danske Raad om, at Kong Olaf skulde stadfæste alle deres Privi-

¹) Euhm, XIV. S. 21, 22.

²) Dette merkelige Brev findes astrykt hos Bunge, Liv. Gs. Carl. Urf. V. III. S. 318 (No. 1119), og sjønt det mangler Aarstal, er det sammesteds, i Regesterne, S. 192, fuldstændigt gedsjort, at det hører til 1376.

³) Euhm, l. c. Dette bestryrker endvidere Rigtigheden af, at det nysomtalte Brev hører til dette Aar.

legier og bekræftede Fredsslutningen med Kong Valdemar. Her kan man altsaa tenke sig tvende Ting, enten at de tydske Udsendinger ved Ankomsten til Norge, der maatte have fundet Sted sidst i Juni eller først i Juli, ikke traf Kong Haakon, men fik høre, at han allerede var afreist til Danmark, og derfor vendte om igjen, samt siden aftalte en ny Sammenkomst i Kalundborg, udsættende ogsaa Forhandlingerne med Danmark til samme Tid, eller at baade de Gesandter, der gik til Norge, have haft en Sammenkomst med Kong Haakon og hans Raad i Lovet af Juli Maaned, s. Ex. i Tunsberg, og samtidigt de Sendebud, der afgik til Danmark, have forhandlet med de danske Raadsherrer og Dronningen, enten paa Bordingborg eller andensteds, og at dette paa begge Steder var de egentlige Hoved-Underhandlingene, hvorved alle enkelte Punkter bleve drøftede og en endelig Beslutning fattet, men at Brevenes Udstedelse udsattes til Sammenkomsten i Kalundborg og Korsør, deels fordi sandsynligviis uopsettelige Grender (som s. Ex. den mecklenburgske Fejde) kaldte Kongen til Danmark, deels ogsaa fordi det maaskee ansaaes for ønskeligt, at Kong Haakon selv var tilstede og gav sit Samtykke tilkjende, inden noget Brev udsendtes paa Sønnens Vegne. Denne sidste Antagelse, at der først har været underhandlet foreløbigt i Danmark og Norge, og at den sidste Haand lagdes paa Fredens Afslutning i Danmark, har unegteligt mest for sig. Der underhandlede endogsaa her paa to Steder, i Kalundborg og Korsør; hiit med Kong Haakon, her med det danske Raad, men Afstanden mellem begge Steder var ikke storre, end at Kongen og de danske Underhandlere snart kunde naa hinanden, hvis de havde noget at overlegge om. Egentlig var det vel ogsaa med Kong Haakon i Kalundborg, at den vigtigste Underhandling førtes.

Det var en talrig Sammenkomst, som nu holdtes i Kalundborg. I Følge med Kong Haakon var flere af hans Raadsherrer, nemlig Hr. Erik Ketilsøn, Hr. Narve Ingevaldsøn, Hr. Ulf Jonsøn, Haakon Jonsøn, Gaute Eriksøn, Ulf Haraldsøn, Erlend Philipsøn og Gudbrand Alfsøn; paa Stædernes Vegne mødte Borgermester Jakob Plestow og Raadmanden Hermann von Dsenbrügge fra Lübeck, Borgermestrene Bertram Wulflam og Hans Ruge fra Stralsund, Raadmanden Henrik Scupelenberg fra Greifswalde, Borgermestrene Hans Wolmesten fra Elbing og Eberhard Borje fra Kampen, samt Raadmanden Hans Meinhardtsøn fra Amsterdam, befuldmægtigede paa de øvrige Stæders Vegne. Man maa have været samlet i de første Dage af August. Om Underhandlingernes Gang, enten i Norge (forudsat at der her blev underhandlet) eller i Kalundborg, veed man ikke andet, end at Borgermesteren Jakob Plestow denne Gang virkelig forelagde Kongen de meget omtalte Privilegier, og hvad man forresten af Underhandlingernes Udfald

kan slutte sig til. Kongen bekræftede nu virkelig disse Privilegier, saa meget det end synes at have kostet ham. Men Godkjendelsen af Sønens Kongeverdighed og Betryggelsen af Hansfestadernes Venstaa var nu saa meget mere at eftertrægte, som det ikke kunde være Kongen og hans Omgivelser ubekjendt, at Hertugen af Mecklenburg allerede udrustede en stor Hær og Flaade mod Danmark, og vel ogsaa mod Norge, alt efter som Krigens Gang kunde falde. Imidlertid var Kongen fast besluttet paa, heller ikke at indrømme Stæderne en Tøddel mere, end hvad der indeholdtes i de eldre Privilegier. Dette seer man noksom af de Foranstaltninger, som han senere traf, og som vi i det Følgende komme til at omtale. Det **Freds-brev**, som Kongen udstedte paa Kalundborgs Slot den 14de August, indeholder, at Kongen med de ovennævnte Afsendinger fra Stæderne og ved dem med samtlige Stæder selv, (nemlig Lübeck, Stralsund, Hamburg, Bremen, Rostock, Wismar, Greifswalde, Anklam, Kolberg og Neustargard; Riga, Dorpat og Pernau; Kulm, Thorn, Elbing, Danzig, Königsberg og Braunsberg; Kampen og de øvrige i Utrechts Biskopsdomme; Zirikzee, Briel, Middelburgh og Arnemuyde i Zeeland; Dordrecht, Amsterdam, Enckhuysen og Woringen i Holland; Harderwyck, Zutphen, Ellburg, Deventer i Geldern; Stavem og Hindelopen i Frisland), havde sluttet fuldkommen Forlig, Fred og Enighed paa følgende Vilkaar:

1. At disse Stæders Borgere og Indbyggere herefter altid frit og ubindret skulde kunne besøge Norge for at handle, saavel til Lands som til Vands, og der nyde fuldkommen Sikkerhed saavel paa Herreisen som paa Tilbagereisen, baade for Person og Gods.

2. Stædernes Borgere og Indbyggere skulde i Norges Rige, dets Stæder, Havne, og inden dets Grændser nyde alle de Friheder, Rettigheder og Privilegier, som de nogenstinde mest ubindret havde nydt; men for at Gesandterne og Stædernes øvrige Indbyggere skulde finde Kongens Naade saa meget fordeelagtigere og virksomere og selv blive saa meget mere velvillige mod Kongen og Riget, **bekræftede** han herved med Naadesherrernes Samtykke for alle Borgere og Kjøbmænd af de nævnte Stæder og de øvrige tydske Hansfestæder alle de Rettigheder, Friheder, Naadesbeviisninger, Privilegier og Vedtægter samt Breve, der havde været dem tilstaaede og forundte af hans Fader Kong Magnus og hans øvrige Forgængere, og fornyede, ratificerede og stadfæstede dem ved nærværende Brev.

3. Hvis nogen Indlending eller Udlandig forbrød sig mod Kongen eller hans Love, saaledes at han derfor fældtes til Pengebod, skulde først hans Gjæld til andre udredes af hans Gods, førend Bøden blev

udredet. Dette er simpelthen en Anvendelse af en af Lovbogens egne Artikler.

4. Det skulde være ethvert Skib tilladt at løbe ind i Havnen ved en af fire fornemste norske Stæder med saakaldet Top-Castell paa Masten, men maatte ikke lægge til Bryggen eller skyde Landgangsbro i Land, førend efterat Top-Castellet var nedtaget. Herved vilde man vel forebygge en Overtumpling og overhoved hindre de fremmede Kjøbmænd fra at udøve Vold.

Denne Traktat med dens enkelte Artikler lovede Kongen og de nævnte Raadsherrer med ham ubrødeligt at holde og besejlede alle de herom udfærdigede Breve. Stædernes Gjenbreve, der som sedvanligt siden udstedtes enkeltviis, efterat der her foreløbigt blev udfærdiget til Kongen et Forsikringsbrev derom, indeholdt kun den ene Artikel om Fred og Enighed og tilsikrede Kongen og hans Undersaatter den samme Frihed til at besøge Stæderne og handle der, som der i Kongens Brev var tilstaaet Stædernes Indbyggere. Hiint Forsikringsbrev blev overleveret Kong Haakon samme Dag, og det skulde gjælde saa længe, indtil Kongen havde modtaget Stædernes særskilte Gjenbreve, hvilke alle skulde være indsendte til Baagabuus inden førstkommende Mortensdag. De lübeckse Gesandter gave dog Kongen allerede nu en Afskrift af det Brev, han da skulde faa. Det bestemtes udtrykkeligt, at hvis Rostock og Wismar vilde være indbegrebne i Freden — man havde for en Sikkerheds Skyld nævnt dem —, da maatte de, foruden at sende sine Frihedsbreve, ikke tilføje Kongen eller hans Hjælpere nogen Skade, eller hjælpe sine Herrer de mecklenborgske Hertuger imod ham, uden hvis han gjorde Indfald i Hertugernes eget Land, ligesom ogsaa Hertugerne maatte kunne kjøbe Heste og hverve Folk hos dem; vilde de hjælpe de Mecklenburgske udenfor Hertugdømmets Grændser, med andre Ord, hæve Freden, da skulde de opsigge den et Fjerdingaar forud. Kampens Borgere fik allerede strax af Kongen et Bekræftelsesbrev paa Privilegierne; det er meget muligt, at et saadant ogsaa udstedtes til enhver af de øvrige Stæder, der havde sendt Gesandter ¹⁾.

Den samme Dag blev det ogsaa paa Korsør Slot afgjort mellem Besuldmegtigede fra Stæderne og det danske Raad, at Kong Olaf med sit

¹⁾ Kong Haakons Fredsbrev af 14de August er aftrykt hos Th. Torvessen, Hist. Norv. IV. S. 500—502, og paa Tydsk i Willebrands „Danskische Chronik“ III. S. 32—34. Stædernes Gjenbrev til Kong Haakon findes som Bilag till det Circulære fra Lübeck's Raad til de eslandiske og lflandiske Stæder, hvorom der her nedenfor tales, og som er aftrykt i Wunge's Liv. Gsk. Karl. Urkundenb. III. S. 322—326, No. 1122. Kongens Brev til Kampen findes i Dipl. N. V. 291. Jvf. forresten Eufm, XIV. S. 23, 24.

Raad skulde give Stæderne sit aabne beseglede Stadfestelseskæbrev paa alle de tidligere med Kong Valdemar sluttede Overeenskomster, saavel som paa den sidste „evige Fred“, navnlig hvad de skaanske Slotte angik, samt paa Stædernes samtlige Privilegier. Men det egentlige Hovedbrev, hvorved Stæderne opnaaede Lønnen for, at de erkjendte Olaf som Konge, udstedtes ikke førend den 16de August, vistnok fordi Kong Haakon og Dronning Margrete da først ankom til Korsør; den 15de var nemlig idetmindste Dronningen endnu paa Kalundborg¹⁾. Her meddeltes da de forlangte Stadfestelser, fornemmelig paa Bestemmelserne i Fredsbrevet af 1369 og 1370, vedkommende Slottene og Privilegierne ved Eildefangsten paa Skaanes Kyster, som derved forblev næsten udelukkende i Stædernes Hænder, hvorimod Artiklen om deres Stemme ved Kongevalget og Besættelsen af Wardbergshuus til Sikkerhed for de skaanske Stæder udtrykkeligt undtoges. I deres Gjenbrev skrev Stæderne sig udtrykkeligt begge disse Rettigheder og erklærede, at Wardbergshuus med deres fri Vilje var tilbagegivet²⁾. Ved at underhandle med Kong Olaf og i sine Gjenbreve at give ham Kongetitlen havde Stæderne allerede i Gjærningen godkjendt hans Valg; ved hiin Forfættelse blev enhver udtrykkelig Godkjendelse fra deres Side overflødig.

Saaledes var da Freden med Stæderne gjenoprettet og deres Samtykke til Olafs Ophjælpelse paa Danmarks Trone sikket, — hvilket paa det nærmeste ogsaa var det samme, som om Olafs Kongeverdighed selv var sikket — paa saa taalelige Bilkkaar, som man efter Omstændighederne kunde vente. Hvad Norge angaar, da havde Kong Haakon dog ikke gjort Stæderne nye Indrømmelser, om han end havde seet sig nødsaget til at bekræfte de tidligere, som han i Førstningen havde tænkt at kunne faa affkæftet. Det er vel muligt, at han endnu en Tidlang vilde have betænkt sig paa dette Skridt, maaskee endog slet ikke bekvæmet sig dertil, hvis der ej havde været Tale om at skaffe Sønnen Danmarks Krone; og det kan vel derfor ikke negtes, at dette Hensyn, der paa en vis Maade kunde synes at være Norge uvedkommende, her væsentligt bestemte hans

¹⁾ Suhm, l. c. S. 25.

²⁾ Suhm, l. c. S. 24. Bunge, l. c. 326, jvfr. Zahn, Unionshistorien S. 7. Not. 3. Kong Olafs Bekræftelseskæbrev paa den sidst sluttede Fred, medbeseglet af mange geistlige og verdslige Raadsherrer, men mærkeligt nok ikke af Kong Haakon og Dronning Margrete, er aftrykt hos Bunge l. c. S. 320—322, No 1121. De øvrige trende af Kong Olaf udstedte Breve (den udførlige Bekræftelse af Bestemmelserne om Slottene og Stædernes Privilegier ved de skaanske Fiskepladse, samt Ophævelsen af Bestemmelsen om Stædernes Godkjendelse af Kongevalget og Besættelse af Wardbergshuus) er endnu ej trykt, men findes i Recessus Hansæ.

Handlemaade. Men paa den anden Side maa det indrømmes, at Norges Stilling i denne Tid var saadan, at det dog omsider senere eller tidligere maatte have givet efter, naar det ikke paany skulde see sig hjemstøgt af en farlig og ødeleggende Krig; og desuden ansaa vistnok, som vi allerede ovenfor have antydet, baade Kongen selv og de Fleste med ham det som en Fordeel for Norge, at blive saa nøje forbundne med Danmark, og derved at kunne vinde Overvekten over Everige. At dette Forbund nu allerede ansaaes som et slags Union, sees bedst deraf, at Stæderne betragtede begge de nye sluttede Overeenskomster som en eneste Fællestrectat. Da Lübeck's Raad den 6te Septbr. udstedte sine Gjenbreve, baade til Norge og Danmark, sendte de Copier deraf ogsaa til de listandske og estlandske Stæder, Riga, Dorpat, Reval og Pernau, med en Circulær-Anmodning til samme Stæders Raad, om at ogsaa disse, siden de forbundne Stæder nu efter en Dagthingning i Danmark havde med Tilsidejættelse af alt forhenværende Uvenskab indgaaet en venstabelig og bestandig Fred med Kongerne Haakon i Norge og Olaf i Danmark, vilde snarest muligt indsende til Lübeck sine Gjenbreve efter medfølgende Copier, saafremt de ellers sukede at være indsluttede i Freden, for at Lübeck's Raad derpaa kunde sende dem til Kongerne, helst inden næste Michelsdag, men ogsaa inden et Aar derefter, „saaledes som det var dagthinget med Norges Konge“. Herved er altsaa ligesom udtalt, at Kong. Haakon førte Hovedunderhandlingen og afsluttede den endelige Overeenskomst baade paa Norges og Danmarks Vegne. Lignende Skrivelser sendtes formodentlig ogsaa til alle de øvrige Stæder, der ej havde haft Gesandter i Danmark. Stralsunds Gjenbrev udstedtes den 8de September; omtrent paa samme Tid blev vel disse fleste af Gjenbrevene udstedte, undtagen de estlandske, forsaavidt de overhoved bleve givne, da nemlig hiint Circulære fra Lübeck ikke sendtes fra Dorpat til Reval før end den 21de October, og derfor neppe kan have circuleret rundt før end ved Aarets Udgang ¹⁾.

7. Krigen med Mecklenburgerne i Danmark og Norge.

Det var en ligesom Følge af denne Overeenskomst, at Hertug Albrecht af Mecklenburg, som imidlertid havde udrustet en megtig Hær og Flaade, strax gik i Svan for at angribe Danmark. Sandsynligvis

¹⁾ Bunge l. c. Her meddeles som No. 1122 det dortske Raads Skrivelse til det revalske af 21de October, hvori dette igjen meddeler Lübeck's Raads Circulære med de to Copier som Bilag. Circulæret er dateret 7de September. Lübeck's Gjenbreve ere ifølge Suhm l. c. daterede den 6te og 7de Septbr., Stralsunds den 8de.

harde han ventet ſaaſenge, for at ſee, hvad Parti Hanſefædterne tog. Han ſkal ogsaa have anmodet ſin Søn Kong Albrecht i Sverige om at komme ham til Hjelp. I den Anledning var det vel, at han om Vaaren, ſamtidigt med Kong Olafs Udnærneſſe i Danmark, endnu engang havde beſøgt Sennen i Stockholm. Toget, der udgik ſtrar efter den 8de Septbr., ſynes nærmest at have gjeldt Skaane, hvorfra Hertugen letteſt kunde ſette ſig i Forbindelſe med Kong Albrecht, og hvor han tillige ſynes at have haft flere Tilhængere, blandt hvilke den megtige Tuve Galen, Gjaldkere for hele Skaane, ſaavelſom de nysnærnte Anders Jakobsſøn, en af Landets meſt anſeede Mænd. Diſſe to Herrer gav idetmindſte ſenere Hertugen ſit Forſikkringsbrev paa, at de af al Magt vilde hjelpe til at ſtaffe den unge Albrecht hans „Arveret i Danmark“ ¹⁾, uagtet de baade havde været med at opfordre Tyderne til at velge Olaf og deeltaget i andre vigtige Statsforhandlinger, ſom om de ikke agtede at ſtille ſig fra ſine Medborgere. Der antydes ogsaa, at mange vare enige med dem, og viſt er det, at Albrecht ej længe derefter var i Beſiddelſe af flere Hereder i den øſtre Deel af Skaane, ſom han pantsatte til andre ſkaanſke Adelsmænd ²⁾. Det er ſaaledes ikke uſandſynligt, at allerede nu flere af diſſe Beſiddelſer faldt i hans Hænder. „Men“, ſiger den gamle Lübeckſke Chroniſt, „Niget vilde ikke indlade ſig paa at gjøre hans Søn (rettere „Sommeſøn“) til Konge, fordi det havde ſtørre Hengivenhed for den norſke Kongeſøn, der var ligesaa nær fød til Tronen ſom hans Datterſøn, og de ſik Hertugen ved Dagthingninger og ventlige Død til at drage bort igjen“. Hertil bidrog maatte ogsaa den Omſtændighed, at hans Skibe leed meget ved en heftig Storm, ſom den Lübeckſke Chroniſt rigtignok forſt lader indtreffe efter Dagthingningen ³⁾.

1) Tuve Galens og Anders Jakobsſøns Breve af 4de Auguſt 1377, i det ſchwe-
rinſke Archiv, er aſtrykt hos Styffe, Bldrag No. 68, S. 171. Her ſtaaer
viſtneſt ikke udtrykkeligt, at de vilde forbjælde Albrecht til Danmarks Krone;
der tales alene om hans „Arv og Rettighed“, og herunder kunde man ogsaa
blot ſerkaa de Slette og Godsſer, ſom han i privat Arv efter Valdemar var
berettiget til. Men da hans Morſader altid udtrykkeligt paakøbte hans Arve-
ret til Danmarks Krone, er det dog aabenbart dette, ſom her er meent, iſær
da begge Herrer love at hjelpe hans Arveret „med ſin ganſke Magt og med
alt det, de kunne udrette, og med alle ſine Venner, ſom de kunne ſaa dertil,
ſamt med alle ſine Feſtninger og Slette og Gods, ſom de have i Konge-
riget Danmark“. Mere herom nedenfor.

2) Sammeſteds, No. 69—71, S. 173—175; jvf. nedenfor.

3) Tingenes rimeligſte Gang ſynes viſtneſt at være den, at der forſt indtraf en
Storm, og at dette bevegede Hertugen til at dagthinge. Saaledes fortæller
ogsaa Rudloff, Meſchl. Geſch. II. S. 500; han ſiger, at Flaaden aſfejlede den
13de September og blev ſtrar ved Uſejlingen ſaaledes hjemføgt af Storm,
at Hertugen deri ſaa et Vink til at prøve Underhandlinger. Men han an-
giver ingen Autoritet, og man kan derfor ikke vide, om han her har haft

Denne sluttedes i **Kjøbenhavn**, hvorhen Hertug Albrecht og hans Søn Henrik med syv af deres fornemste Mænd begav sig den 21de September, altsaa efter et meget kort Felttog. Uden at erkjende Olaf for Konge, sluttede han her en Overenskomst med Kong Olaf og hans Moder Margrete — Kong Haakon maa formodentlig strax efter Freds slutningen i Kalundborg være dragen til Norge ¹⁾ — om at overlade Afgjørelsen af det Spørgsmaal, hvorefter der stredes, til en eller flere Voldgiftsmænds Dom, saaledes at Kong Olafs Valg ikke skulde komme den unge Albrecht til Hinder eller Skade. Naagtet der ej tales udtrykkeligt om nogen Stilstand, ligger det dog i Sagens Natur, at en saadan maa være bleven indgaaet, om end kun for en kort Tid. At Margrete bekvemmede sig til at indgaa paa en saadan Ordning af Trætten, der antydede Muligheden af, at Kronen kunde blive fradømt hendes Søn, som saa nys var valgt og hyllet, kan neppe være skeet i anden Hensigt end at vinde Tid og undgaa Faren for Djeblikket; Hertug Albrecht ansaa maaskee Spillet allerede for saa godt som vundet, naar han blot kunde saa Sagen bragt under Voldgift, og sølte vel, ved nærmere at lære Stemningen at kjende, at han for Djeblikket ikke kunde udrette mere. Som Voldgiftsmænd opstilledes først Markgreve Frederik af Meissen, dernæst, hvis han ej vilde paatage sig Hvervet, Borggreven af Nürnberg, eller hvis denne ikke vilde, Kongen af Frankrige, samt hvis heller ikke denne vilde det, Kongen af Ungarn, og endelig, hvis alle disse vegrede sig, en sammensat Commission af lige mange danske og mecklenburgske Raadsherrer. Formodentlig havde Albrecht det bedste Haab om, at hans Ven Keiserens Indskydelse vilde gjøre sig gjeldende hos Voldgiftsmændene. I denne Stilstand indbegrebes ogsaa alle Hertugens „Hjelpere“, hvoriblandt Keiseren, og det bestemtes udtrykkeligt, at de hollenske Grever skulde give

nogen saadan for sig, eller er gaaet efter Glæning. Det mod udtrykker Detmar sig aldeles bestemt saaledes: „Samme Aar, ved vor Frue Fødselsdags-tider (8de September), havde Hertug Albrecht samlet en heel Deel Folk og drog dermed til Danmark; med Dagthingningen o. s. v. afviste de ham, saa at han drog tilbage og som sejlende hjem i stor Rød paa Søen, mange af hans Folk drøfnede, og saaledes fik han intet Gavn, kun Skade, af Reisen (Detmar, S. 304). Da Detmar var samtidig med disse Begivenheder, burde han dog antages at vide god Besked derom. Og usandsynligt kunde det vel heller ikke være, at Albrecht ej saa meget ved Stormen, som ved Raadets faste Holdning har ladet sig bestemme til at indgaa Dagthingningen, hvorved han dog ikke opgav noget af sin Dattersøns foregivne Ret, men alene søgte Spørgsmaalet afgjort ved Voldgift, istedetfor ved Krig. I een Ting fejler dog Detmar, nemlig at han antager Albrechts Søn Henrik, ikke dennes Søn Albrecht, for Prætendenten til den danske Krone.

¹⁾ Kong Haakon nævnes nemlig ikke som deeltagende i Dagthingningen, der tales kun om Olaf, Margrete og Danmarks Indbyggere.

sit Forsikringsbrev derpaa¹⁾. Noget saadant vides rigtignok ikke at være udfærdiget; imidlertid synes det næsten at falde af sig selv, at ogsaa de lode Baabnene hvile lige saa længe som Hertugen. Kort efter at denne var dragen bort, sluttede Kong Haakon, der imidlertid var kommen tilbage til Danmark, den 21de October i Roeskilde paa Sønnens og egne Vegne et Forbund med de pomeriske Hertuger, hvorved disse lovede at staa dem bi i alle deres Krige, navnlig mod Mecklenburgerne²⁾; og den 1ste November indgik han i Kalundborg et lignende Forbund med Hertug Erik den yngre af Særen (Søn af den eldre, som ovenfor oftere er nævnt), og lovede at sende ham Hjælpetropper; om han for Olafs og Haakons Skyld blev angreben i Tydskland, samt for en betydelig Pengesum at indløse Slottene Dopensteen i Vestergetland, Falkenberg og Lagabholm, hvilke hans Fader altsaa maa have beholdt i Pant siden den sidste Krig³⁾. Dette viser, at man var forberedt paa, at Freden ej vilde være af Varighed. Nogen Voldgiftsdom synes heller ikke at være bleven affaagt, hvad enten nu ingen af de nævnte Voldgiftsmænd vilde paatage sig Hvervet, eller Stilstandstractaten imidlertid være bleven overtraadt. Derfor gav idetmindste Mecklenburgerne Kong Haakon og Margrete Skylden, idet de den 9de Januar 1377 lod udgaa en højtidelig Protest mod den norske Konges og Dronnings tractatsfridige Skridt — hvad enten der nu her sigtedes til Forbundet med de pomeriske og saxiske Hertuger, eller til de Fjendtligheder, som imidlertid fandt Sted imellem Kong Haakon og Kong Albrecht i Sverige⁴⁾. Man søgte nu at faa en Megling istand ved Stædernes Hjælp, og saavel Hr. Henning Putbusch som to mecklenburgske Herrer anmodede paa en Hansedag i Lübeck den 24de Juni 1377 Stæderne om at sende Gesandter i dette Djemed til et Danehof, der skulde holdes i Nyborg den 1ste Juli, og hvor mecklenburgske Gesandter skulde underhandle med Rigsraadet⁵⁾. Danehofet blev vel holdt og en almindelig Landefred vedtagen⁶⁾, men der tales ikke et Ord om tydske Gesandters Nærværelse eller noget Meglingsforsøg, derfor er Sagen neppe kommen

1) Tractaten er aftrykt hos Suhm, XIV. S. 500—508.

2) Hultfeldt, S. 560.

3) Tractaten er aftrykt hos Suhm, XIV. S. 503—505, hos Scheidt, v. deutschen Adel, Mantissa, S. 368, og efter denne i Echl. H. L. Urk. II. S. 323—324.

4) Rudloff citerer udtryffeligt denne Protest (l. c. S. 502), sigende, at „de mecklenburgske Hertuger derved forvarede sig mod alle det norske Hofes tractatmæssige Skridt“; men desværre gengiver han ikke Indholdet nærmere, og Originalbrevet selv maa nu være tabt, siden det ikke findes blandt de Breve i det schwerinske Archiv, som Styffe har meddeelt i sine „Bidrag“.

5) Suhm, XIV. S. 36, 37.

6) Sammeleeds, S. 39.

til Udførelse. Saaledes indtraadte det fjendtlige Forhold paany, skjønt det rigtignok lader til, at Krigsforetagerne nu mest bestode i Kapierer paa Scen, udøvede af begge Partiers Tilhængere, medens Hertugen indskrænkede sig til at befæste sin Magt i Skaane og vinde flere Tilhængere blandt dette Landstabs Adelsmænd. Thi strax efter dette Danehof var det, at Tuve Galen, der selv havde deeltaget deri, og Anders Jakobsen den 4de August i Wismar tilsagde Hertugens Datter søn sin Hjælp. Ligeledes søgte de holstenste Grever ved List og Magt at tilvende sig endnu flere af de sønderjydske Slotte, og kaldte sig uden Videre „Herrer til Sønderjylland¹⁾. Hertugen paakaldte derhos fremdeles den tydske Keisers Bistand mod det danske Raad, og denne indstærkede virkelig i September en heel Deel danske Slots-Hovedsmænd til at staa til Rette for sin Domstol²⁾. Men herom brød man sig naturligviis ikke i Danmark, og Keiserens Tilsagn om at understøtte det mecklenburgske Huus i dets Fordring paa Danmarks Trone blev saaledes af ingen Nytte. Alligevel maa denne Krigstilstand i Længden have været ubehagelig nok for Danmark, deels fordi en stor Deel af Skaane, saaledes som det allerede er nævnt, var i Mecklenburgernes Hænder, deels ogsaa fordi Hovedsmændenes Selvraadighed og Voldsomhed ved Krigstilstanden fik en ny Mæring, da enhver af dem, især de, der havde Slotte i Forvaring, under de nu herskende Forhold kunde optræde næsten som en selvstændig liden Fyrste, hvilken Haakon og Margrete maatte være ængstelig for at støde for Hovedet, medens Mecklenburgerne vistnok ikke sparede paa de bedste Tilbud for at vinde dem. Saaledes have vi seet, at tre staaende Adelsmænd fik hvert sit Hered til Pantelehn og lovede til Gjengjæld at understøtte Mecklenburgerne i Krigen mod Danmark med et ikke ubetydeligt Antal Krigsfolk. Even foruroligedes af Kapere baade fra Danmark og Mecklenburg, der sværmede om i Farvandene og hindrede Skibsfarten, saa at Hansestæderne og Kong Haakon maatte holde Krigsskibe ude for nogenledes at frede den³⁾. Paa denne Viis gif Tiden

1) Kuckhoff, l. c. S. 500, Styffe, Bidrag S. LXVIII. Keiserens Stevnebrev ere daterede den 12te September 1377, altsaa er vel Anmodningen derom fra Hertugen indgiven i Juli eller August.

2) Scr. r. D. VII. S. 99. 100.

3) Allerede paa Hansedagen i Stralsund 1377 taltes der om at udruste Kogger mod Serøverne, ligeledes handlede derom paa Hansedagen den 25de Januar og 30te Mai 1378, o. fl., see Suhm, XI. S. 37, 53—55. Det sees her, at Wismar og Rostock ingen Skibe vilde udruste mod Serøverne, saa længe som Hertugen af Mecklenburg var uforliglig med Danmark; kun naar et saadant Forlig var kommet istand, og Serøverne da angreb dem, fulde de udrede Krigsfolk ligesom de andre. Deraf kan man slutte, at Kaperne, især i den første Tid, fernemmelig udgif fra mecklenburgske Havne, og sandsynligviis

hen, uden at Mecklenburgerne kom nærmere mod sit Maal, men ogsaa uden at man fra dansk Side udrettede synderligt mod dem. Der underhandledes fremdeles, af og til, under Stædernes Meqling, og man seer, at Hertug Albrecht altid kun henvendte sig til det danske Raad, da han ej vilde erkjende Olaf som Konge og folgelig heller ikke Haakon og Margrete som hans Formyndere. Men ved den talentfulde og driftige Hertug Albrechts Død (den 18de Februar 1379 ¹⁾) ophørte for det første al Fare for det folkungste Dynasti i Danmark fra Mecklenburgernes Side, om end hans Søner senere fornyede Fjendtlighederne, der i nogen Tid synes at have gaaet i Staa.

Ogsaa mellem Sverige og Norge var der i denne Tid ført Krig, og denne Krig var vel for en stor Deel Skylden i, at Kong Albrecht ikke kunde komme sin Fader og Brodersøn til Hjælp. Men man kjender ikke de nærmere Omstændigheder derved. Ganske fredeligt havde det vel ingensinde siden 1371 været mellem Kong Albrechts og Kong Haakons Mænd, men efter Kong Magnus's Død maatte et aabenbart Krigsforhold mellem begge Kongerne indtræde, da Kong Haakon fremdeles beholdt de vestlige svenske Landstaber, naaget det var bestemt i Kong Magnus's Befrielses-Tractat, at disse Landstaber, eller Indtægterne deraf, kun skulde tilkomme ham for Livstid og folgelig ved hans Død falde tilbage til Albrecht. Men fra Haakons Side synes der ikke at have været Tale om nogen Tilbagegivelse; derimod behandlede han disse Landstaber, eller hvad han deraf havde inde, som sin retmessige Besiddelse. I 1377 forlenede han saaledes en vis Gudmund Grein, i Betragtning af hans tro Tjeneste, med Kongsgaarden Alveim i Malehered ved Gjødhuus ²⁾. Et hans Tilhængere, Hr. Erik Ketilsøn, Knut Algotssøn, Alf Jonsøn o. fl. fremdeles havde Tilhold, Besiddelser og Myndighed i Vermeland, paa Dal og i Vestergotland, er allerede forhen omtalt, og endnu kort før hans Død vedblev man i Vermeland at betragte Haakon som sin Landsherre ³⁾. Elfsborg, som Dronning Mar-

endeg fra Wismar og Rostock selv, ligesom senere, da Vitalianerne udsendtes. Senere nævnes dog ogsaa danske Herrer og Slotshevdinger, som Johan Grubendal, Hevedsmand paa Soborg, Johan Lembeke, Hevedsmand paa Ribe, og Mikelas Svartestaaning, paa Vardberg, (i 1382 ligesaa Henrik Vardenberg og Vashedach, Hevedsmand paa Abramsthory, see Suhm, XIV. S. 104, 106, Bunge, Urf. B. III. No. 1188, S. 397. Men af dem var Johan Lembeke gaaet i Forbund med Mecklenburgerne, see Rudloff, l. c. S. 500, Suhm, l. c. S. 9. Formedentlig udrustedes der slige Skæpere fra de fleste ved Seen beliggende Slotte, og maaskee især af Mecklenburgernes Tilhængere i Skaane.

¹⁾ Saaledes erklæres Dagen hos Detmar, S. 310.

²⁾ Brevet, udsendt paa Akershuus den 3die Februar 1377, er aftrykt hos Suhm, XIV. S. 509.

³⁾ Styffe, Bidrag No. 73. S. 177.

grete tidligere havde givet den danske Hovding Jakob Muus til Pantelehn, indløste hun under sit Ophold i Lund i September 1377¹⁾. Saaledes var nu, efter Hertug Eriks Afstaaelse af Opensteen, hele den Deel af Vester-gotland, der grændsede til Kong Haakons Besiddelser, kommen under hendes umiddelbare Raadighed. Det var formodentlig især Krigen med Albrecht, eller, som Kong Haakon, der ej vilde erkjende Albrechts Ret til Kronen, udtrykte sig, „de Tydske i Sverige“, der seent ud paa Narve i 1376, strax efter hiin Tractat med Hertug Erik, kaldte Haakon tilbage til Norge, hvor han formodentlig tilbragte Julen i Oslo, siden vi finde ham der ved et Raadsmøde i Januar Maaned²⁾. Det var strax efter, nemlig den 3die Februar, at han paa Akershuus skjenkede hiin Forsening ved Ljodhuus til Gudmund Grein: et Tegn paa at han da var beffjefiget med at ordne Forsvaret paa Grændsen. Om Vaaren gjorde han en Reise over Oplandene lige til Throndbjem³⁾, maastee for en Deel i den Hensigt at frede Grændsen og opbyde Leding eller fordre Krigshjelp, da vi erfare, at en saadan „Utgreidsle“ fordredes af Idre og Serna Sogne, som dengang hørte til Osterdalen, og at den blev ydet i Idre, men derimod negtet i Serna, hvor en vis Hallvard Smid satte sig i Spidsen for Almuen og fik flere til at sette sig op imod den kongelige Befaling. Denne Sag blev siden bilagt i Bergen, den 30te Mai 1378, hvor Kongen, som da befandt sig i denne Stad, tilgav Serna-boerne deres Ulydighed, fornemmelig paa Raadsherren Hr. Narve Ingevaldsøns Forbøn⁴⁾. Denne troe Tilhænger af Kongen maa saaledes have haft noget over hine Bygder at sige, og snarest skulde man formode, at Kongen har overdraget ham Befalingen over alle Grændse-Landskaberne nord for Vermeland, nemlig Osterdalen, eller den østlige Deel deraf, Herdalen og Semteland. Thi nogle Aar senere finde vi ham udtrykkeligt nævnt som Hovedsmand over dette sidste Landskab, og det samme Embede beklædte han vist allerede nu, da der neppe kan være nogen Tvivl om, at det var han, som, saa Dage efterat han havde udvirket Tilgivelse for Sernaboerne, fik Kongen, fremdeles i Bergen, til at bekræfte det Regulativ for Preste-Indtægterne i Semteland, som Kong Haakon Magnusen den eldre havde udgivet i 1305, og udtrykkeligt forbyde den uppsalske Erkebiskops Provster og andre Geistlige at tynge dem med andre Paaleg og Fordringer, end Regulativet hjemlede⁵⁾. Hr. Narve er altsaa rimeligviis kommen til Kongen

¹⁾ Suhm, XIV. S. 507.

²⁾ Den 29de Januar var Kongen i Oslo, Norges gl. L. III. S. 198.

³⁾ Den 4de Marts var Kongen paa Thotn (Dipl. N. II. 497), den 5te Mai i Albaroos (Norges gl. L. III. S. 900.

⁴⁾ Dipl. N. VI. Dipl. Dalekarl. No. 84.

⁵⁾ Norges gl. L. III. S. 201.

for at raadslaa med ham om Grendsens Forsvar og om andre vigtige Anliggender i hine Egne og har da baade bedet om Naade for Serna-boerne og medbragt Regulativet til Bekræftelse, for at hindre de svenske Geistliges Umåsfelser. Kongens Ophold i Bergen, der formodentlig strakte sig lige fra Høsten 1377 til Sommeren 1378, synes for en stor Deel at have haft til Hensigt at anordne Søforsvaret og træffe Forholdsregler i Forbindelse med de tydske Kjøbmænd til at standse Kaperierne. Thi paa en Hansedag, som holdtes i Stralsund den 30te Mai 1378, indløb der et venstabeligt Brev fra ham, hvorfors de forsamlede Raadmænd i sin Svarskrivelse taltede, idet de bad ham med sine Mænd „at frede Søfarten“, og anmodede ham om at sende nyt Skyts (formodentlig dog kun Kastemaskiner) saavel som Mandskab til Skibene¹⁾. Herraaf seer man, at han enten selv har haft Skibe ude, eller hjulpet til at udruste og bemande Hanseaternes Krydsere.

I Juli 1378 var Haakon kommen tilbage til Tunsberg²⁾; men ud paa Høsten finde vi ham nede i Ranrike, sammen med Marsken Hr. Erik Ketilsøn³⁾, oppebærende Penge og formodentlig i fuld Virksomhed med Krigen mod Sverige. Samtidigt opholdt Kong Albrecht sig i Vesterås og søgte at sikke sig sine svenske Hordingers vakkende Hengivenhed ved at give dem en ny Forsikkring om, at de skulde nyde sine gamle Friheder, at han aldrig vilde betynge Frelsemændene med Skattepaaleg, og at det skulde være de svenske Mænd, der ej torde opholde sig i Riget, tilladt at komme tilbage inden en vis Dag. At der denne Høst og den paafølgende Winter øvedes Fjendtligheder, og det endog ikke saa ganske ubeldigt fra Albrechts Side, sees deraf, at en vis Olaf Magnússon, der maa have staaet i Kongens Tjeneste, den 15de October i Keping overdrog Hr. Karl Ulfsson af Tofta, hvis Fange han var, noget Jordegods for at løskjøbe sig, og at Kong Albrecht selv den 19de Januar 1379 overlod sin Marsk Steen Benedictsøn nogle Ejendomme i Vestergotland, som han havde

¹⁾ Euhm, XIV. 55.

²⁾ Man har et Landsviisbrev af Haakon, dateret Tunsberg den 29de Juli 1378 Dipl. N. I. 451.

³⁾ Den 8de November var Kong Haakon ved Tuneim (nu Tanums) Kirke i Ranrike, og modtog der Penge af „sin Tjener“ Ivar Ludvigsøn (D. N. VI.), samme Dag var Hr. Erik Ketilsøn paa Kneie i Tuneim og overdrog Jordegods til Kongen, hvilket Jordegods denne 6 Dage efter, ved Nesine Kirke der i Nærheden, henlagde til en af sine Gaarde. Dipl. N. I. 452, 453. Samme Dag, nemlig den 14de November, udgav Kong Albrecht fra Vesterås hsin Forsikkring (Hadorph, Nilmfr. II. S. 37, 38). Som Medbefegler nævnes hans Fader Hertug Albrecht og Broder Hertug Magnus; men om de have været tilstede, er vel et stort Spørgsmaal; de kunde senere have ladet Brevet befegle.

frataget Hr. Jon Hafthorsøen, fordi denne havde været og fremdeles var Rigets Fjende¹⁾. Det tyder ogsaa paa noget mere end almindeligt, at Dronning Margrete, der ellers plejede at opholde sig i Danmark, nu havde begivet sig til Norge og, som det synes, tilbragte Vinteren der²⁾. Hun var derimod den næste Sommer atter i Danmark³⁾. Men Kong Haakon synes at have holdt sig i Grændse-Egnene Størstedelen af det følgende Aar, og det har sikkert især været for Krigens Skyld. I Begyndelsen af August Maaned var han i Marstrand, omgiven af sine ypperste Mænd, nemlig Hafthorsøen, Hr. Agmund Finnsen, Hr. Narve Ingevaldsen, Hr. Jon Oddesen, Hr. Ulf Holmgersen, Hr. Ulf Jonsen, Hr. Gynther af Wedhausen, Hr. Jon Dansen, og Hr. Haakon Eivindsen, samt Haakon Jonsen, Ulf Haraldsen, Gaute Eriksen, Erlend Philipsen og Otte Romer. Der blev her vel afgjort Sager, som ikke stod i Forbindelse med Krigen, men Hovedbetsigten af alle disse Mænds Sammenkomst fra saa fjerne Dele af Riget, og paa en Kant saa nær den svenske Grændse, kan neppe have været nogen anden end at krige med Kongens Fjender i Sverige⁴⁾. Imidlertid blev der dog sluttet en Stilstand eller, som det hedder, taget en Dag. Man kjender hverken Tiden eller de nærmere Bestemmelser, kun saameget erfarer man, at den, som sedvanligt, skulde kunne opsiges fra hvilkensombest af Siderne, og med Hensyn til Tiden bliver det rimeligt at antage, at dette skete den samme Høst, da Kongen havde alle de nævnte Herrer hos sig, saa at vi vilde finde deres Navne paa Stilstandstractaten, om den endnu var til. Imidlertid vedblev Kong Haakon at ferdes paa disse Kanter, som om han ikke ret troede Freden. Sidst i November maa han have været paa Daleborg ved Bernen, siden han i Nærheden deraf, ved Holms Kirke, tog den svenske Hovding Nisse Knutsen til Naade og i sin Tjeneste, hvordan nu Sammenhængen er dermed⁵⁾. Vi høre nu intet fra Kong Haakon før end anden Paaskefestdag (26de Marts) 1380, da han befandt

¹⁾ Breve i det svenske Rigsarchiv; jfr. Etyffe, Bidrag S. LXX.

²⁾ See det hos Suhm S. 59 i Uddrag meddelte Brev af 21de December 1378, hvor Margrete siger, at hun „for Fjerretningens Skyld“ var dragen til Norge.

³⁾ Den 10de Juli 1379 var hun i Lund, Suhm S. 64.

⁴⁾ Dipl. Norv. II. 459, I. 458. Jevnser nedenfor S. 99.

⁵⁾ Brev af 26de November, Dipl. N. V. 314. Han tilgiver her „velbaarne Mand“ Nisse Knutsen, der nu er traadt i hans Tjeneste, hvad han har forbrudt sig imod ham, paa det Vilkaar at han forliger „de tvilende Parter“ (målsøzande), uden at man saar nojere Underretning om, hvem disse Parter var. Nisse Knutsen gif dog nok atter siden i Albrechts Tjeneste, siden han i Marts 1381 var Heredshovding i Narke (Bt. i sv. Rigsarchiv). Formentlig havde han været tagen til Fange af Kong Haakons Mænd.

sig paa Tunsbergshuus og derfra lod udgaa Ledingsopbud til Indbyggerne i Sogn, saasom „de Tydste i Sverige havde opsagt den Dag, som de havde med ham og hans Rige, og laa nu ferdige med deres hele Magt til at angribe ham selv, hans Rige Norge, og Almuen“. Der ophødes Fjerdedeels Leding af Folk og fuld Almenning af Kost; de skulde være fuldstændig indskibede inden en Maaned efter at Brevet var dem forkyndt, og derpaa drage syd til ham ved Landsenden det raskeste de kunde. Skibsstyremændene skulde efter Lovens Bud opnævne dem, der skulde fare. Og desforuden bød Kongen alle sine Tjenere, haandgangne Mænd og Svenerne ufortøvet at indfinde sig hos ham med Vaaben ved Landsenden til Rikets Bærn¹⁾. Lignende Breve ere naturligviis udgaaede til de øvrige Fylker i Norge, og Fristen formodentlig angiven forskjellig efter Afstanden, for at alle kunde indtræffe nogenlunde samtidigt. I Sogn blev det ej forkyndt førend omkring den 5te Mai²⁾. Anledningen til at Freden saa snart blev opsagt, vides ikke: formodentlig stod dette i Forbindelse med et Tog, som Kong Albrecht ved disse Tider synes at have foretaget til Skaane og Halland. Men Nordmændene og de Danske hevnede dette ved et Indfald i Vestergotland og det vestlige Smaaland, ja endog i Nærrike og Vestermanland, hvorved Skara med dens Domkirke, Drebro, Vesteraa og Staden Jonkøping opbrændtes. Sandsynligviis har Kong Haakon eller hans Mænd, maaskee under Anførsel af Hr. Erik Ketilsøn, først taget Bejen mod Arevall, for at erobre denne Borg, og de danske Hovdinge paa Døpsteen og Ørøsteen m. m. rettet sine Bestræbelser mod Jonkøping og Numblaborg. Dette Tog foregik sandsynligviis i Juli Maaned, saasom det ej kan have begyndt førend en god Tid efter hiin 5te Mai, og Kongen, som vi ville see, endnu efter Midten af Juni var i Tunsberg; derimod maa det være tilendebragt inden Begyndelsen af August, idetmindste var Jonkøping da allerede afbrændt³⁾. Kong Haakons Død, der kort efter indtraf, har formo-

¹⁾ Dipl. N. II. 461.

²⁾ Paa den Dag udstedtes nemlig Gjenpart deraf i Bisk i Sogn, aabenbart til Oplæsning for Almuen, Dipl. N. II. 462.

³⁾ Toget henføres i Chron. Scr. R. D. I. S. 66 til 1380. I de visbyffe Minoriters Chron. (stedt S. 45) siges der ogsaa, at Skara og Jonkøping brændtes, men der angives intet Aarstal, derimod siges det udtrykkeligt, at dette Indfald af Danske og Nærrike skete for at hevne Kong Albrechts Hertjetog til Skaane og Halland. At i alle Fald Jonkøpings Brand maa have fundet Sted nogen Tid før den 7de August 1380 sees deraf, at Høvedsmanden i Vitergotland, Erik Karlsson, denne Dag paa Kong Albrechts Vegne tilstod Jonkøpings Borgere Skattefrihed i fire Aar, paa Grund af den Brand og Dødslegelse, Staden havde lidt. Brev i Jonkøpings By-Archiv, Handl. ror. Skand. Hist. 32 B. S. 374, Styffe, Bidrag S. LXXI.

dentlig standset Krigsforetagenderne paa disse Kanter, medens Albrecht fornemmelig rettede sine Bestræbelse mod Skaane og Halland. Haakon beholdt de omstridte Landskaber saa længe han levede.

8. Kong Haakons Bestræbelse for at indskrænke Hanseaterne og ordne Handelsforholdene paa den Undersaatterne fordeelagtigste Maade. Myntforhold.

Vi have nu fulgt Kong Haakon i hans Bestræbelse for at bevare sit Dynasties Rettigheder, udvide dets Besiddelser og frede Rigets Grændser. Vi ville her betragte den ikke ringe Virksomhed, som han i de faa Aar, han overlevede sin Fader, udfoldede med Hensyn til Rigets indvortes Anliggender, fornemmelig for saa meget som muligt at ordne Handelsforholdene til Undersaatternes Bedste og hindre de hanseatiske Kjøbmænd fra at anmasse sig endnu større Friheder, end Freds slutningen i 1377 og de eldre, derved bekræftede, Privilegier allerede tilstod dem. Han havde udentvivl ikke ringe Hjælp herved af Provsten Hr. **Henrik Henriksson**, der fremdeles forestod Cantstler-Embedet, uden dog at opbøjes til denne Verdighed, og som i hans Fraværelse besørgede de løbende Expeditioner, medens hans Embedsmyndighed i Kongens Nærværelse synes ganske at være ophørt¹). I Januar 1377, altsaa Vinteren efter at Kongen havde affluttet Freden med Stæderne, holdt Kongen et Raadsmøde i Dølo, hvor flere Biskoper, Riddere og Evener vare tilstede²). Resultatet af Raadslagningerne var en Forordning vedkommende Hansens Privilegier, der tydeligt viser, hvor meget det var ham om at gjøre ikke at tilstaa Hanseaterne en Tøddel mere, end Privilegierne indeholdt. „De fleste“, begynder han, „vide vistnok, at de tydske Kjøbmænd af Hansens have tiltaget sig Ting, som vi og vort Rige have haft stor Skade af, og sige, at de have haft disse Ting af vore Forfædres Naade og Privilegier. Men nu, da selve Stædernes Mænd, nemlig Borgermesteren i Lübeck, Hr. Jakob Plefkow, have overgivet os i vor egen Haand de Privilegier, som vore Forfædre have undet dem, og vi af vor Naade have stadfæstet disse samme Privilegier, saa ville vi, at de stadigt skulle overholde dem efter vore Breves Lydelse, medens vi derimod paa ingen Naade ville taale af dem de Ting, som de have tiltaget sig uden Hjemmel af Privilegierne; og have vi derfor gjort denne Bestemmelse med vort Rigs-

¹) Den 2den Februar 1376 udstedte saaledes Hr. Henrik i Kongens Navn et Mandat for Dølo, Dipl. N. II. 494 og III. 402, hvorved Kongen ej var tilstede, siden hans Nærværelse ikke omtales; han var nemlig da vistnok i Danmark.

²) Erkebiskopen og flere Biskoper havde just været ved Concilium i Bergen, sidst i November eller først i December (Dipl. N. I. 441). Flere af Biskopperne maa saaledes fra Bergen have begivet sig til Dølo.

raads Samtykke, som nu var hos os, baade Biskoper, Middere og Ervene, og ville siden gjøre end yderligere Forbedringer derved, naar vort større Rigsraad kommer sammen, saaledes som vi da blive enige med dette, og skal denne Forordning ubrødeligt overholdes i alle vore Kjøbstæder, og hyde vi vore Lagmænd at domme herefter som Lov, ligesom og vore Spiselmænd og Gjaldkerer at sagsøge derefter". De enkelte Artikler, som i denne Forordning paabødes, vare følgende:

1. Alle indenlandske Varer, enten de til Lands eller Bands føres til Kjøbstaden, skulle bringes paa Torvet, dog saaledes at der af Korn, Malt, Meel eller Muug, der udfikses i Leste- eller Skippundeviis, blot skal bringes en Prøvestjeppe paa Torvet, hvor da Handelen efter denne kan sluttes.

2. Ingen indenlandske Varer maa selges i Gaardene, og heller ikke maa noget Gods føres til Byen, uden naar Sol er oppe; Dvertrædelse af disse Forbud straffes med Godsets Forbrydelse til Kronen, og den, der kjerber eller selger andensteds end paa Torvet, skal bøde 8 Ertoger og 13 Mkr. i Brevebrud. Naar den kongelige Ombudsmand eller Foged mistenter Nogen for at drive Gaardhandel med indførte Varer, skal denne verge sig med Fremands-Ged.

3. Ingen Friller maa selge noget Gods, sinaat eller stort, uden hvad der er deres eget, og de kunne bekræfte at være dette med deres egen og to skjellige Kvinders Ged.

4. Ingen Udendinger maa indkjøbe noget i Landet, uden alene paa Torvet; heller ikke maa de selv brygge noget „Mungaat“ (simpelt Öl) enten til eget Brug eller Udsalg, men de skulle alene kjøbe det fra Borgen.

5. De maa ikke indkjøbe mere Spisevarer, end hvad de behøve til deres egen Kost, og slet ikke noget til Salg eller Udsæls.

6. De maa ikke selge Kornvarer uden i Skippundeviis, eller Bjor (tydsk Öl) og Mjød uden i Tøndeviis.

7. De maa ikke indføre andet Gods, end hvad der tilhører dem selv eller de Kjøbmænd, der ere i Hansen.

8. Torvet stiller Kongen under Guds Varetegt og tager det i sit Vern, forbydende Enhver voldeligen at tage eller røve fra nogen Mand det Gods, han bringer til Torvs for at selge; Dvertræderen dømmes utlæg.

Samenligne vi disse Artikler, der øjensynligt vise sig kun at være, hvad der i Indledningsordene antydes, foreløbigt opfattede Punkter, med de eldre Privilegier af 1294 og 1296, som vel egentlig især var de, Stæderne paaberaabte sig og nu havde faaet fornøvede ¹⁾, da ville vi see, at

¹⁾ See ovenfor, IV. D. 2 B. S. 234—243.

de virkelig heller ingen Indgreb gjøre i disse, men kun sette en Skranke for, at Tydsterne ikke skulde tiltage sig endnu større Nøtigheder, end Privilegierne. hjemlede dem. Man kan være temmelig vis paa, at ethvert af de Forbud, Forordningen indeholder, er rettet mod et egenmegtigt Tiltag af de Tydste, og giver saaledes middelbart Oplysning om, hvori disse Tiltag bestod. For det første see vi, at de tydske Kjøbmænd fremdes søgte at overtrede eller eludere de udtrykkelige Forbud mod Landprang og Forprang, eller mod Forhandling af indenlandste Varer andensheds end paa Torvet, men at de deels selv gjorde Indkjøb paa Landet, ej alene til eget Forbrug, men ogsaa til Udsælsel, deels søgte at lokke dem, der førte Varer til Torvs, til sig i Gaardene, for der, ubindret af nogen Opsigt fra Overighedens Side, og med Tilsidefættelse af Kongens Forkjøbsret at forsyne sig med hvad de ønskede til billigere Kjøb, og naturligviis ogsaa imod andre af dem selv indførte Varer, trods Forbudet mod at selge disse i smaa Partier. Ja man maa endog af Forordningens Ord i den sidste Artikel slutte, at de i deres Overmod stundom rovede aabenlyst at anholde dem, der bragte Varer til Torvs, og med Magt at fratage dem disse, formodentlig vel ikke uden at betale dem noget derfor, men dog med Vold og frek Tilsidefættelse af Lovens bestemte Forbud. Overhoved seer man, at de søgte at fortrænge de indfødde Kjøbmænd fra Handelsmarkedet, eller reent ud at hindre indfødde Kjøbmænd fra at komme op. Men desforuden tales der her for første Gang om en Ustkil, der vel ogsaa tidligere havde fundet Sted, men formodentlig ikke i en saa foruroligende Grad, som i de sidste Tider, og som giver os en Forestilling om, hvor frekt de fremmede Handelsmænd traadte den offentlige Anstændighed under sine Fødder, nemlig at de ganske aabenlyst holdt **Friller**, der drev Smaahandel, og at de endogsaa benyttede sig heraf til at eludere hine Forbud mod at udsælge deres Varer i Smaat, idet de lod hine „Friller“ selge dem ud som sine egne Varer. At de i Byerne bosatte tydske Handelsfactorer holdt Friller og overhoved førte et højt udsvævende Liv, var en ubehagelig, men vistnok uundgaaelig Følge deraf, at de ikke havde Lov til at gifte sig, for ej derved at drages ind i andre Interessers, end deres Principalers; men at Forholdet var saa aabenlyst, at disse „Friller“ endog, som det synes, dannede en egen anerkjendt Klasse Fruentimmer, der levede for sig selv og havde Tilladelse til at drive Smaahandel, viser, hvor slap den offentlige Moralitet omsider var bleven ¹⁾. En egen Omstændighed, hvorom der ikke

¹⁾ See herom ovenfor, IV. D. 2 B. S. 246, 247. De omtalte „Friller“ ere formodentlig de samme Slags løse Fruentimmer, der ogsaa omtales i „den norske Co“, i Wallendorffs Transactioner med de Contoirske, o. fl. St.; der

tidligere nævnes noget, er den, der synes mærkelig nok, at Udsalget af det simplere *Ol* eller saakaldte *Mungaat* var blevet et Monopol for Kongens Borgfolk, idetmindste kan maa ikke anderledes forklare de Ord, at Udlandingerne skulle kjøbe det „fra Borgen“.

Med denne Forordning kunde Stæderne, der for fem Aar siden blandt andet udtrykkeligt havde fordret Tilladelse til at drive Tuffhandel, neppe være tilfreds; men da ingen Indgreb stete i Privilegierne, var der vel intet andet for dem at gjøre end at finde sig deri, og overlade det til Kjøbmændene selv at eludere eller overtrede deres Bud, eftersom de saa Lejlighed dertil. Ved de Tilleg og Forordninger, som Kongen havde lovet at faa istand, naar han kunde samles med „det større Rigets Naad“, altsaa holde et formeligt Hørdingemøde, kan han neppe have forestaaet andet end en fuldstændig Handelsanordning. En saadan blev ogsaa givet, men desværre kjender man ikke Tiden, da Dateringen mangler i de saa og daarlige Afskrifter, som vi have tilbage deraf ¹⁾. Der staar kun, at Kongen havde givet den med Rigsraadets Samtykke, da han nu i Tunsberg var samlet med dette, og at han der i Tunsberg havde ladet den kundgjøre for Almuen og vedtage med Vaabentag. Dette viser altsaa, at et Naadsmøde har været holdt i Tunsberg. Men naar der tales om, at Almuen havde været samlet og vedtaget Anordningen med Vaabentag, saaat den herefter skulde ansees som Lov, da kan dette kun betegne en Vedtagelse paa *Haugathing* ²⁾, og gjør det nødvendigt at antage, at Kongen siden har ladet eller villet lade den samme Anordning vedtage paa *Frosta-* og *Gula-*Thing for de to andre Stæder. Da slike Forordninger i de Tider ikke udfærdigedes eenslydende for alle Stæder, men i særskilte Gjenparter for hver

berettes, at baade Kjøbmændene og de tydske Haandverkere havde hver en „aaabenbar Skjæge, der boede paa Dvregaden og i Byen“, og at der var „ligesaa mange Skjæger ved Bryggen, som Garpehunde“ (d. e. Hunde til at bevogte de Tydskes Handelsstuer og Pakboder). See Sagen og Fosø, „Bergens Beskrivelse“, S. 137, 155, 157. Vi ville strax herneidenfor see særskilte Bestemmelser vedtagne imod dem for Bergens Vedkommende, hvor de Fremmedes Mængde og derfor ogsaa Uvæsenet var størst, og hvor vi saa Aar senere see Biskop Jakob give en frygtelig Skildring af den herskende Ufredelighed.

¹⁾ Ingen af Haandskrifterne er eldre end Midten af det 15de Aarhundrede, undtagen een (nu i det kgl. Bibl. i Stockholm), der er fra c. 1400, men denne indeholder neppe en Trelieddel af den hele Anordning. De øvrige ere mest Oversættelser, ligeledes med flere Udlabelser og Forkortninger. See Norges gl. L. III. S. 202—210.

²⁾ Et Thing ved Tunsberg maatte være *Haugathing*, sjænt det ikke udtrykkelig nævnes; men dette Thing traadte nu, efter de større Lagthings Afhjælpelse, ganske vist i Stedet for det saakaldte *Borgathing*, eftersom Lagmanden havde sin faste Residens i Tunsberg og der ogsaa paadømte Sager vedkommende Borgeskydsel.

enkelt Stad, saaledes at kun denne nævntes, og der alene hentydedes til dennes Stedforhold, medens Hovedindholdet dog blev eens for dem alle, er det ogsaa i sin Ordren, at det Exemplar, hvorefter hiin Afskrift er tagen, og som sees at have været det, der udfærdigedes til Oslo, kun omtaler Tunsberg og Haugathing, under hvilket Oslo tilhørte. Spørgsmaalet bliver nu kun: naar kan et større Raadsmøde have været holdt mellem Januar 1377 og Høsten 1380, saaledes at den nu vedtagne Forordning sidenefter kunde blive vedtagen paa Frostaa- og Gulathing? Thi om noget Aar før 1377 kan ej være Tale, da Anordningen aabenbart er den „Forbedring“, der bebudes ved den nysnævnte Forordning af 29de Januar i hiint Aar, og den desuden utrykkeligt omtaler Stædernes bekræftede Privilegier. Man vil vanskeligt finde noget Aar mellem 1377 og 1380, hvor et Rigs-møde kunde være afholdt, med mindre det skulde være om Sommeren 1380, kort før Kongens Død, da han i længere Tid synes at have opholdt sig i Tunsberg ¹⁾. Men da bliver der igjen ingen Tid til at Forordningen kunde være vedtagen i Bergen og Throndhjem. Alligevel maa man blive staaende derved og heller antage at Vedtagelsen paa de øvrige Thing ej fandt Sted før end efter hans Død, og at dette maaskee endog kan være Aarsag i, at de Afskrifter, vi have, kun nævne Oslo, da nemlig i saa Fald Haakon selv ikke naaede at udfærdige nogen Gjenpart til de øvrige Steder, for hvilke Forordningen ligesaa meget var bestemt ²⁾. Ja den gjaldt egentlig det hele Land, eftersom den ogsaa indeholder nogle Artikler, deels af almindeligt Indhold, deels vedkommende Landdistricterne; kort, den er egentlig en af disse større, almindelige Retterbøder, som Kongerne stundom udstedte, i tidligere Dage hyppigere end i den senere Tid, saa at altsaa Kong Haakon her synes at

¹⁾ Kongen var vistnok i Tunsberg i Juli Maaned 1378 (see ovenfor), men Anordningens egne Ord antyde, at Raadsmødet gik umiddelbart forud for dens Vedtagelse, og da nu denne maa have steet paa det sædvanlige Lagthing, der begyndte ved Botulfsøstevale, den 17de Juni, kan Kongen, der den 16de Juni 1378 endnu var i Bergen, (Norges gl. L. S. 201), ikke have været i Tunsberg enten strax før, eller under dette Aars Haugathing. Om 1377 kan ej være Tale, thi da var han den 15de Mai i Throndhjem og reisste sandsynligviis derfra til Bergen, hvorfra han neppe kom til Vælandet før end mellem hiin 16de Juni og 29de Juli 1378: Sommeren 1379 var han formodentlig ved Rigsgrændsen, beskæftiget med den svenske Krig. I 1380 var han derimod, som vi ville see, længe i Tunsberg, netop om Sommeren, og havde da ganske vist flere af sine Raadsherrer hos sig.

²⁾ At Anordningen ogsaa anfaaes for gjældende i de andre Stæder, viser ej alene dens almindelige Charakter af dens Indhold, men og især den Omstændighed, at der i en af Afskrifterne staar „Throndhjem“ istedetfor Oslo, og i en af Oversættelserne „Byen“.

have villet gjenoplbe en gammel og roosverdig Skif, der var nær ved at gaa af Brug.

Forordningens Indhold er i Kortbed følgende:

1. At Kongen vil selv holde og lade holde sin Mynt saa god, som den var, da den blev slagen, saa at den skal være gild og gængse alle Mand imellem; de, der vurdere sin Varer højere for rede Penge end for Varer, skal bøde Brevebrud, 8 Ertoger og 13 Mk.; den, der ligefrem vrager Kongens Mynt, skal første Gang bøde dobbelt Brevebrud, anden Gang være utlæg, og dog bøde det samme, tredje Gang have forbrudt baade Liv og Gods; det paalagdes Epsjelmændene udtrykkelig at reffe flige Personer „til Liv og Gods“ efter Anordningens Bud.

2. Alle Varer, inden- og udenlandske, skal føres til Kjøbstad, selges og kjøbes for rede Penge paa Torvet eller paa de Steder, Loven byder; Overtrædelsen straffes med Brevebruds Bod.

3. Ingen, enten Læg eller Lærd, skal drive Tuffhandel (varningaskifti), hemmeligt eller aabenbart, under Brevebruds Straf; mistænkes nogen, rense sig ved Settareed.

4. Ingen maa fare om paa Landet eller Strandene med Smaahandel for enten at kjøbe eller selge, og heller ikke maa Bønderne selge Naut, Sander, Sviin, Smør, Salt, Waadmaal, Lerred, Høns, Gjæs, eller andet deslige, uden hvad vejfarende Mænd kunne behøve til eet Maaltid eller to, men alle Varer skulle føres til Kjøbstaden; heller ikke maa nogen Skipper bryde sin Last i Havner udenfor Kjøbstæderne til Udsalg, uden hvad der behøves til at kjøbe Mad for, medens Skibet lades, eller andet nødvendigt Grende besørjes. Ogsaa i disse Tilfelde straffes Overtrædelsen med Brevebrud.

5. Samme Straf paabydes for Kjøb eller Salg af Varer, der fra Landet føres til Kjøbstaden, inde i Gaardene og ikke paa Torvet.

6. Ingen Udendinger maa kjøbe Sperrer, Bordtommer, Spirer, eller anden indenlandsk Vare til Udsalg indenlands, hvilket ogsaa er forbudt i deres Privilegier. Heller ikke maa nogen Bønde eller Heredsmand, Læg eller Lærd, tage Sild, Klæde eller andet Gods hos Kjøbmændene og siden selge disse Varer ud for Sperrer, Tommer eller Naut; Overtrædelsen straffes med Brevebrud og Varernes Forbrydelse.

7. Naar udenlandske Kjøbmænd komme til Staden med sine Varer og ikke ville selge dem for den Tært, Kongen og Raadet har foreskrevet, da er Straffen ligesledes Varernes Forbrydelse og Brevebrud.

8. Ingen Folk paa Landet maa have Huusmænd eller Huuskoner i sine Huse, men alle de, der eje mindre end 12 Mk. Peningers Verdi, skulle tage sig Tjeneste og arbejde for Riddere, Prester eller Bønder, mod saadan Løn, som fra gammel Tid har været brugelig. Heller ikke

maa Biskoper, Riddere eller andre kongelige Mænd tage Arbejdsfolk eller Lejedrenge i „Hovgaard“, d. e. paa deres Herregaard, uden til saadan Syssel, som de ere opfyldte med; løber nogen fra sin Tjeneste hos Præster eller Bønder, skal Sysselmanden straffe ham efter Loven.

9. Udlendinger, der kommer til Byen ¹⁾, maa ej kjøbe Maut eller Fødevarer til Udførsel, men alene til deres Fortæring, medens de opholde sig i Landet, og dette kun paa Torvet. Overtrædelsen straffes med Bærernes Forbrydelse og Brevebruds Bød.

10. Ingen Indenlandste maa legge Felling med nogen Udlending enten om at bygge Skib, eller andet deslige.

11. Sutererne eller Skomagerne ²⁾ maa ikke opkjøbe flere Huder, end de behøve til sin Haandverksbedrift, under Brevebruds Bød og Bærernes Forbrydelse. Mistænkes de, verges sig med Sættareed.

12. Komme Skibe til nogen Stad i Norge og der betale Kronen den skyldige Told, da betales ingen yderligere Told, om nogle af de indladede Varer siden indføres til en anden Kjøbstad, men Leding skulle Gjermændene svare paa hvert Sted af saameget Gods, som der ankommer.

13. Naar Klæde udfiskes og Klædespækker aabnes, har Kongens Foget Ret til Pakkelinerne og Omflagsdugene. Aabnes slike Pakker uden hans Tilladelse, bødes 1 Mark for hvert Stykke.

14. Ingen Nordmand skal indskibe eller udfiske Varer, førend der ringes til Ottesang ved Smaakirkerne, under 1 Mark Sølv Bød for hver Nordmand, som gjør det til anden Tid; Udlendingen skal i saa Fald løse tilbage igjen, bede paany om Tilladelse til Ind- eller Udfiskning, og bøde 1 Mark Sølv for hvert Stykke, smaat eller stort.

15. Man kan stjerne til Lagmanden for Annfredstid saaledes, at de Dage, denne omfatter, ikke regnes med, naar alene de foregaaende og efterfølgende sammentalte udgjør den rette Stjernefrist.

16. Lagmanden skal domme efter alle disse Artikler som Lov.

Der fastsettes ogsaa overensstemmende med den 7de Artikel Taxter for indenlandste og udenlandste Varer. Til disse Taxter ville vi senere hen komme tilbage. Muligt, at de, saaledes som de forekomme i Afskrifterne, kun gjælde for Dølo, thi der findes et Brudstykke af en lignende Anordning for Bergen ³⁾, maaskee endog af den bergenske Gjen-

¹⁾ Her staar der i den fuldstændigste Text, vi have, „Dølo“, men det er aabenbart, at denne Artikel ogsaa gjælder de øvrige Byer.

²⁾ Her staar ligeledes „i Dølo“, og det er maaskee nok muligt, at denne Artikel gjælder Dølo alene, da Skomagerne i Thronhjem og Bergen havde større Friheder.

³⁾ Norges gl. Love III. S. 59. Brudstykket er her sat blandt Kong Haakon den 5tes udaterede Rettebøder, dog med den udtryffelige Bemærkning, at det

part selv, hvor der ogsaa fastsettes Tarxer, i enkelte Dele noget afvigende fra disse. Der er endog Grund til at antage, at disse Tarxer fra Tid til anden ere blevne forandrede, medens Forordningen selv bestod usforandret som Grundlaget for den gjeldende Handelslovgivning.

Det er nu for os en let Sag at indsee de flere Misgreb, som i denne Anordning begaaes, først og fremst deri, at den lovgivende Myndighed med et Magtsprog vil opstille Regler for Myntcour, Varepriser m. m., og dernæst, at den overhoved legger for meget Baand paa Handelsforholdene. Men saadanne vare i den Tid over hele Europa de herskende Grundsetninger i Handelspolitiken; hverken Kongen eller hans Raadgivere ere at dable, fordi de ikke havde tilegnet sig et friere Blik i dette Stykke, end nogen anden paa deres Tid, og de handlede kun efter bedste Overbeviisning til Landets Vel, idet de søgte at opbjelpe Kjøbstæderne og sikke de indenlandske Handelsmænd Markedet ligeoverfor de rigere og klogere Udlendinger. At det dog i Længden vilde være forgjæves at kæmpe mod Overlegenhed i Capital og Handelsklogskab, indsaar man ej. Men man maa ogsaa holde sig de tydske Stæders og Kjøbmænds ideligen stigende Handelstyranni ret klart for Dje for at finde det begribeligt, ja endog fortjenstligt, at Kongen og Raadet søgte at indskrænke det saa meget som muligt. Hvor skarpt de have haft dette for Dje, sees navnlig af den 3die Artikel, hvor det „varningaskilti“ udtrykkeligt forbydes, som Stæderne ved Mødet i Tunsberg 1372 havde bedet Kongen om at tilstede.

I Forbindelse med denne Handels-Anordning staar sikkert ogsaa en, som det synes af Bergens Byfoged og Raadmænd vedtagen Samling af Statuter, (eller, som det hedder i Privilegierne for Oslo af 1358, „Setninger, som Lagmanden, Raadmændene og Gjaldkeren sette, samtykke, og kundgjøre paa Bymødet“¹⁾), der egentlig kun slutte sig til bestemte Lovbud, men i enkelte Stykker indeholde nærmere Bestemmelser, især vedkommende Politiet. En lignende Samling af Statuter havde allerede i Januar 1377 været vedtagne i Nidaros, altsaa førend der kunde være Tale om Hansens Privilegier, hvilke da heller ikke vedkom Nidaros synderligt, eller om hiin Anordning. Om hiin bergenske Statutsamling siges der kun, at „den skete i Bergen paa Kong Haakons Tid“²⁾. Flere af Bestemmelserne ere, som sagt, Gjentagelser af ældre Lovbud, som f. Ex. at Udlendinger ikke maa opkjøbe Varer til Udsalg, at de

ikke er vist, om det er at hense til ham eller til Haakon den yngre. De anførte Priser synes at tyde paa den senere Tid, og i et, rigtignok yngre, Haandskrift er Brudstykket ganske flaaet sammen med „Setningerne“ for Nidaros af 1377, hvorom her strax nedenfor.

¹⁾ Saaledes staar der i Kong Magnús's Privilegier for Oslo, Norges gl. Love III. 166, 177.

²⁾ Norges gl. Love III. S. 210—212.

Udlandinger, der sidde om Vintren og ej bringe Kornvarer til Landet, heller ikke maa kjøbe Smør m. m., om Urvesjagsmaal efter udenlandske Mend, som dø inden Riget, og fremdeles de fleste Artikler af Privilegierne for Stæderne af 1294¹⁾. Men desforuden indeholder den enkelte særegne Bestemmelser, der synes at være givne af Kong Haakon eller paa hans Tid, og som ere merkelige nok. Disse ere: a) at i de loflige (det vil vel sige „dertil berettigede“) Gaarde maatte Ol ikke udtappes ved Andre end ved Gaardsbønderne selv, eller ved skjellige Dandekvinder, som de selv ville paatage sig Ansvar for, men ikke ved Friller eller løse Kvinder; b) at ingen Huusbonde maatte i sit Huus under Husets Fortabelse have Hoorkvinder eller Tyve, Meeneedere og andre Udaadsfolk, Mend eller Kvinder, hvilke skulde fare af Byen og aldrig komme tilbage igjen; skete dette, skulde de „miste Dret og drage Steen af By“; c) at da Egtetabets bør holdes i Ære, var det og passende, at Dandekvinder saavel rige som fattige, hver efter sin Stand, nød større Heder end løse Kvinder og Friller, og for saaledes at kjende hine fra disse, skulde „egte Dandekvinder“ bære saadan Klædeboned, som Gud havde givet dem Raad til, dog kun efter Landets gode Sedvane hver efter sin Stand, medens løse „Puter eller almindelige Koner“ ej maatte bære bedre Klæde end slet og ret Vareklæde, hvoraf Alnen gjaldt to Sh. engelsk; paa samme Maade skulde og en Kone, der var sin Mand utro, bære sliq Frilledragt, indtil hun havde hødt til Gud og sin Huusbonde, og han havde tilgivet hende; d) ingen tilflyttende Haandverksmænd, indenlandske eller udenlandske, maatte sette noget Verksted op i Byen, førend de havde været hos Lagmanden og Raadmændene og „festet Borgerskab og svoret Staden Trokabsæed, og ladet sit Navn indskrive i Stadsbogen“, under en Bod af 3 Mk. for hver Dag, han sad dette Bud overhørigt; det samme gjaldt Dprettelsen af Krambod eller Høkerudsalg. Endelig gives der her en nøjagtig Bestemmelse for Gjaldkerens eller, som han her, og ved denne Tid allerede sedvanligt kaldes, **Byfogdens** Valg og Embedslyfter. „Saa bør det at være, heder det, efter Kongens Anordning, at Lagmanden og Raadmændene skulde udvelge Byfogden; den, som beklæder dette Embede, skal være Kongen og Byen huld og tro, (o. s. v. her følger hele Eedsformularen), aflegge Nægnskab over Skatter, Sagøre og andre Byens Indtegtter hver Maaned, gaa ideligen om i Byen og høre efter, om nogen Lovovertrædelse skeer, og i saa Fald anlegge Sjagsmaal o. s. v.; i Løn for sit Arbeide skal han have en Trediedeel af Sagøren. De ovenfor omtalte throndbjemste „Setninger“, vedtagne,

¹⁾ Man gjentjender (M. gl. L. S. 211) Art. 4, 6, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17 af Privilegierne af 1294, s. o. IV. D. 2 B. S. 236.

som det heder, paa Stadens Lagthing den 19de Januar med Samtykke af Raadmændene og hele Lagretten uden og inden Bebaandene, samt Løverdagen derefter (den 24de) paa almindeligt Thing og Møde samtykkede af alle Byens Mænd, inden- og udenlandske, lærde og læge, indeholde fornemmelig endeel Taxter og derhos nogle faa Bestemmelser, især om Olbrygning og Oltapning, der her, som i de øvrige Byer, var en meget yndet Bedrift, men som saavidt muligt indstrænkedes fra Øvrighedens Side, saavel som Udskjenkning af Ol, Mjød og Viin, for at hindre det overbettes Fylder, der snarere var i Tiltagende end i Aftagende ¹⁾).

Uagtet de tydske Skomagere i Stæderne, fornemmelig i Bergen, opførte sig langt fra som de burde, men ofte tillod sig alstenskoldsomheder og trodsede den lovlige Øvrighed, skjenkede Haakon dem dog, ligesom ogsaa hans Fader havde gjort, megen Naade og tilstod dem betydelige Forrettigheder. Hans Grunde dertil ere nu vanskelige at gjette, thi vel heder det i et af hans Breve, dem angaaende, at det var udgivet i „Betragtning af den Nytte, Almuen havde af deres Sko-Gjerning og Skofalg“. Men denne Nytte synes dog ikke at kunne opveje de Ulemper, de gjorde. Vi have allerede omtalt deres Trodsighed angaaende Tienden i den første Deel af Aarhundredet; af og til hører man om andre af deres Handlinger, der vise, at de maa have været yderst besværlige Medindvaanere i de Stæder, hvor de opholdt sig, ikke at tale om, at naar der opstod alvorlige Sammenstød mellem deres Landsmænd, de tydske Kjøbmænd, og Landets egne Borgere, da vare de altid rede til at yde de første sin Hjælp. Det er i det foregaaende nævnt, at under Krigen med Stæderne i 1368, 1369, havde de tydske Skrædere i Bergen endog drebt en Broder af Erkebiskop Olaf ²⁾); det var saaledes vel ikke egentlig Skomagernes, som her vare de brodefulde, men alle de tydske Haandverkere i Bergen dannede, som bekjendt; et stort Samfund, benævntes meget ofte, især i senere Tider, under eet „Skomagere“ og vare vissevis lige gode om alle de Utilberligheder, der udøvedes enten under Skomagernes, eller andre Haandverkeres Navn. Men dette hindrede, som vi have seet, ikke Kongen fra, i 1370 at give dem fri for Told, Skat og Tingsel, imod at de tillsammans betalte 20 Mkr. Peninge aarligt i Afgift til Kronen, og to Aar efter forbød Kongen endog alle Andre at drive Skomagerbaandtering i Bergen, uden de, som Biskopen holdt i sin Gaard for sig og sine Folk, men heller ikke disse maatte

¹⁾ N. gl. E. III. S. 196—198.

²⁾ See forr. B. S. 816.

selge ud til Andre¹⁾). Siden have vi ogsaa seet (S. 67), hvorledes Eskomagerne i Nidarøos havde været med at begaa et Drab i selve Christkirken, for hvilket de naturligviis havde maattet bøde, og det ikke saa ubetydeligt — 44 Mk. brendt Sølv, — hvoraf de maatte laane en-deel i Bergen; men det var saa langt fra, at Kongen siden var dem unaadig, at han endog for at lette dem Tilbagebetalingen af Laanet til-sød dem at udføre sit Arbejde til Udsalg andensteds, indtil Laanet var betalt. Endvidere gav han dem under sit Opbhold i Nidarøos om Vaa-ren 1377 (15de Mai) tyve Mars Frihed for at „gaa Vaabengang“, som det kaldtes, det vil sige at indfinde sig paa det aarlige Vaabentving, hvor hver voksen Mand skulde møde frem og forevise sine lørbefalede Vaaben til Eftersyn; og naar de tyve Mar vare omme, var det nok, at een Mand indsendt sig fra hver Bod²⁾). Derhos satte han en ret fordeelig Tart paa deres Varer, f. Ex. for det bedste Slags Støvler omtrent $\frac{2}{3}$ Mk. eller henved 2 Sh. engelsk Parret, hvilket efter vore Priisforhold nu vilde svare til henved $4\frac{1}{2}$ Spd.³⁾). Alt dette kunde lade sig høre, hvis ingen anden i Landet forstod at sy ordentligt Skotøj. Men da man seer, at der idetmindste i Bergen var andre, som syede Sko, og saa forsva-rligt, at endog Biskopen og hans Mend var tjent dermed, kan heller ikke dette have været Grunden, hvorfor hine saaledes begunstigedes. Vi ville i det Følgende see, til hvilken foruroligende og oprørende Grad deres Tøjlesløshed gik.

Hvad Mynten angaar, om hvilken det i den store Forordning be-stemmes, at den fremdeles skal gjelde som før og ikke vrages, da er det beklageligt, at der ikke nu findes noget Pengestykke, der med Visshed kan henføres til Haakons Tid, og hvoraf vi saaledes kunne erfare Myntens Gehalt. Naar man affluttede Penge-Laan eller verdsatte Jordegods og andet Løsøre, regnede man sedsvanligviis efter*Mark (Dret — Ertoger) brendt Sølv, eller efter forngilde Mark o. s. v., der forholdt sig til det brendte Sølv som 1:3; men der angives sjelden, hvor mange myn-tede Penge af et vist Slags der skulde til for at udgjøre den opgivne Sum. Vi have seet, at Forholdet mellem muntede Penge og brendt Sølv ved Midten af Harhundredet var eller skulde være omtrent som 1 til 5, men at man ved 1353 slog en ny Mynt, som man med et Magtsprog vilde tvinge op i Coursen 1 Mark Peninge = 1 Sol Gros Tournois eller 3 Sh. Sterling (dette gjør Forholdet

¹⁾ See ovf. S. 27.

²⁾ N. gl. Love III. S. 201. Om Vaabengangen ved Midskiftetider, see den nyere Wylow, Landvernsbaalken Cap. 13, Norges gl. L. II. S. 207.

³⁾ Prisen er angivet at være 1 Spann; hvorledes dette skal beregnes, antydes her strax nedenfor.

1 : $4\frac{1}{2}$ ¹⁾). Det lader til, at Kong Haakons Mynt var af samme, eller endnu flattere Gehalt, siden han fremdeles vedblev med at forbyde at vrage den, og med et Magtsprog fastsatte Coursen til den oprindelig bestemte, der ej kan have været nogen anden end 1 Mark = 3 Sh. Sterling, siden han selv i sine egne Breve regner saaledes, men hvorved dog en endnu større Forringelse giver sig tilkjende, siden Magtsprog maatte behøves til, endog nu, at holde hiin Cours fast, efterat de engelske Penge selv havde tabt 10 til 15 pCt. i Gehalt, saaat Forholdet mellem reent Sølv og myntede Penge nu maa have været 1 : 5 eller 1 : $5\frac{1}{2}$. Thi deels finder man, at en Mark brendt nu stundom beregnes til 15 Sh. engelsk ²⁾, istedetfor $13\frac{1}{2}$, hvilket betegner et Tab i Gehalt af 10 pCt., og hvorved den norske Mark, der skulde holde 3 Sh., blev saameget ringere, eller forholdt sig til 1 Mark reent Sølv som 1 til 5. Deels sees der, at man i det Throndbjemse regnede et Spann, der skulde indeholde tre forngilte Drer, for ikke ubetydeligt mere end 20 engelske Peninge eller $1\frac{2}{3}$ Sh., hvilket endog antyder en Forringelse af over 15 pCt. ³⁾. Og naar nu de myntede Penge endda ikke uden ved Tvang

¹⁾ See f. B. S. 883, 884.

²⁾ Brev af 17de Apr. 1372, Dipl. N. III. 378. Her tales der om forskjellige Summer, to Mk. Sølv til 15 sh. for hver Mark, og 3 Mark Sølv til 13 sh. 4 P. (o: $13\frac{1}{2}$ sh.) for Marken; der sigtes saaledes til engelske Penge af forskjellige Myntninger. Nu veed man, at Kong Edward den 3die i Aaret 1344 led mynte Sølv, hvoraf eet Pund Sterling, uden at forøges i Vægt og Gehalt, dog kom til at indeholde 266 Pence, og i 1346 endog led mynte Pence, hvoraf der gik 270 og selvgelig $22\frac{1}{2}$ Sh. paa Pundet. Disse Shillinger forholde sig netop til det normale, 20 Sh. paa Pundet, som 15 til $13\frac{1}{2}$, og saaledes maa det være Shillinger og Pence af denne Myntning, hvortil der i det nysanferte Brev sigtes.

³⁾ Dette sees tydeligt af de nysomtalte Taxter for Skomagerne i Midaroc. Her heber det, at det bedste Slags Støvler skulde koste 1 Spann, det midlere 20 engelske Pence, og det simpleste 2 Drer. Her kan ikke de myntede norske Penge være meent ved „Spann“ og „Drer“, thi efter Coursen 1 = 3 Sh. engelsk vilde man da faa det simpleste Par til at koste 9 engelske Pence, hvilket var alt for lidet i Forhold til det midlere, og det bedste Slags vilde koste mindre end dette, nemlig $13\frac{1}{2}$. Nu kan det heller ikke være brendt Sølv, som menes, thi da vilde igjen det simpleste Par koste mere end det mellemste, nemlig (efter Forholdet 1 : $4\frac{1}{2}$) $20\frac{1}{4}$. Altsaa kan der alene menes forngilte Pence. Men regnede man her efter det oprindelige Forhold, at den brendte Mark indeholdt $13\frac{1}{3}$ Sh. eller 10 Pence, og den forngilte saaledes $53\frac{1}{3}$ Pence, vilde $\frac{3}{8}$ deraf eller 1 Spann (= 3 Drer) netop udgjøre 20 Pence, altsaa Prisen for det bedste Slags være det samme som for det midlere. Det er saaledes klart, at et Forhold som 1 Mk. br. = 15 Sh. eller deromkring ligger til Grunden; ved dette Forhold, hvorved den forngilte Mark faar 60 Pence, og Dren $7\frac{1}{2}$ Pence, bliver Prisen paa de bedste Støvler $22\frac{1}{2}$, og for de simpleste 15 Pence; men man skulde endog snarere antage, at Spannet

kunde holdes i denne Cours, og vel heller ikke holdtes deri, kan man vist antage, at de i Virkeligheden neppe have været af bedre Gehalt, end 1 : 6, et Forhold, som ogsaa allerede i længere Tid synes at have været det gængse i Sverige. Denne Usikkerhed i Coursen gjorde, at man nu oftere end forhen ved Kjøb og Salg angav Pengebeløbene i udenlandske Pengeforter, fornemmelig Pund Sterling eller franske Gros de Tours, naar man ikke bibeholdt den nationale Beregning efter „fornigilde Mark“ o. s. v., hvilken nu efterhaanden gik mere og mere af Brug. Kong Haakon selv angav oftere de Summer, han modtog eller lod udbetale, i fremmede Myntforter, uagtet hans Forbud mod at vrage hans egen Mynt; vistnok følger ikke heraf, at ogsaa Betalingen selv skete i fremmede Penge, thi man kunde jo udgive saa meget i den slette norske Mynt, som svarede til den angivne Sum, men Vaastanden, at fastholde en bestemt Cours, var dog derved allerede opgivet. Endog i Taxterne for de tydske Skomageres Arbejder i Throndhjem, paabudne af Kongen selv, have vi seet, at Angivelsen i engelske Penge og forngilde Dorer afværte med hinanden. I det følgende ville vi see den tydske Myntfort „Gyl-den“ at blive den, hvori Summerne hyppigt angaves.

9. Henrik af St. Clair bliver Jarl paa Orknø. Begivenheder paa Island og Grønland.

Paa Orknøerne synes det i denne Tid at have hersket megen Uro, men vi have desværre kun faa Efterretninger derom. Det er allerede for-talt, at saa tidligt som i 1369 var der en alvorlig Strid mellem Biskop Willjam og den daværende kongelige Ombudsmand Haakon Jonsson, deels som det synes, paa dennes egne, deels paa Kongens Vegne. Striden blev da paa en Maade bilagt og et Forligsdokument oprettet, men det kan ikke have varet længe, førend den atter luede op igjen, siden Kong Haakon, da han udnævnte Alexander de le Arde til Hovedsmand paa Orknø, udtrykkeligt paalagde ham blandt Andet at give Underretning om, hvorledes det nu stod sig med Fejden mellem ham — det kan da her alene betegne Kongedømmet eller Kongens Repræsentant — og Biskopen. Om Alex-anders Bestyrelse af Derne vides der intet, men vist er det, at Biskopens fjendtlige Forhold til Kronen vedblev. Smidlertid optraadte Malise Jarls

her regnedes for 24 og Dren for 8 Pence, hvilket gav Gradationen 24—20—16, og antydede et Forhold mellem den myntede Mark og reent Sølv, som 1 : $5\frac{1}{2}$. Dette Forhold, hvorved den forngilde Mark fik 64 Pence (6 Sh. 4 P.) og den brennte Mark 16 Sh., er allerede udtrykkeligt angivet i et Brev af 1345, see Dipl. N. II. 267.

ynge Dattersønner, **Henrik af St. Clair**, Herre til Rosklin i Skotland, og **Malise Sperra**, med Fordringer paa Jarledømmet. Alexander, der egentlig kun var udnævnt til Hirdstjore paa eet Aar, og ligesom paa Prøve, synes ikke at have bestaaet denne og at være falden i Kongens Unaaede, thi han blev ikke bekræftet i sin Forlening, og end, mindre ophejede Kongen ham til Jarleverdigheden. Af denne Marsag var det vel, at de to ny nævnte Niend, Sønner af hans Moders Halvsøstre, i 1379 meldte sig til Forleningen og Jarletitlen. Kongen gav Henrik St. Clair Fortrinet. Formodentlig havde Malise Sperra allerede nu givet Prøver paa den Urolighed og Egenmegtighed, som han siden lagde for Dagen. Hans senere Opsørsel giver al Grund til at tro, at begge disse Medbejlere allerede nu havde bekriget hinanden indbyrdes, ligesom de tidligere Jarler stundom havde plejet, og at Kong Haakon efter sine Forsedres Exempel stevnede dem over til Norge for i Forening med Raadet at dømme imellem dem og ende deres Tvist. Men der er intet udtryffeligt berettet derom; alt hvad vi vide med Visshed er; at baade Henrik og Malise om Sommeren 1379 med flere af sine skotske Venner og Frændre kom over til Norge, og at Kongen i **Marstrand**, hvor han sandsynligviis opholdt sig paa Grund af Krigen med Sverige, udnævnte Henrik til Jarl og ej alene forlenede ham med Orknøerne, men overdrog ham ogsaa Forsvaret af **Hjaltland**, der lige siden Kong Sverres og Harald Jarls Tider havde været stilt fra bine og lagt umiddelbart under Kronen. Paa hvilken Dag og hvilken Naade han udnævntes til Jarl, vides ikke; vi have kun hans Forsikringsbrev, udstedt den 2den August til Kongen og sexten verdslige Naads herrer ¹⁾, efter at han allerede havde faaet Jarlens navn. Men da en saadan Højtidelighed, som en Ophejelse til Jarleverdigheden, sedvanligviis plejede at stee paa en af de større Højtider, er det sandsynligt, at den denne Gang havde fundet Sted paa St. Olafs Dag, fire Dage forud. I det vidtløftige Forsikringsbrev, som endnu haves ²⁾, og hvori Henrik udtryffeligt erklærer, at Kongen af sin Naade havde ophejet ham til Jarl over sine Lande Orknøerne, hvorfor han med Kys paa Haand og Mund havde hyllet Kongen som sin Lehnsherre og svoret ham Troskabs-Eed ³⁾, opregnes

1) Da ingen Geistlige nævnes iblandt dem, synes det temmelig klart, at de have ledsaget Kongen paa Grund af Krigen med Sverige, og ikke formeligt været sammenkaldte til Møde i Anledning af denne Sag.

2) Blinnet ikke i Original, men i verificeret Copi, tagen i 1426. Denne er aftrykt saavel i Tortkæi Orcades S. 174—177, som i Dipl. N. II. 459.

3) I Forbindelse hermed maa det omtales, at Th. Torvæsen i sin Orcades S. 174 fortæller, at Henrik, Jarl af St. Clair, allerede 1369 forestod Orknøerne „fiduciario jure“ (som midlertidig Bestyrer?) og ved Brev af 11te Juni an-

de enkelte Artiller, til hvis Overholdelse Jarlen høitideligt forpligtede sig, saaledes: a) at han skulde inden eller udenfor Orkno tjene Kongen med 100 eller flere gode fuldrustedede Mænd, naarjombest han ved Budskab eller Brev blev behørigt tilfagt derom, i tre Maaneder, dog paa Kongens Kost, hvis de maatte indfinde sig hos ham og følge ham. b) Hvis Nogen fjendeligt angreb Orknørne eller Hjalmland, skulde Jarlen forsvare disse Landstaber med al den Strykke, han kunde opdrive ikke alene af Orne selv, men ogsaa ellers hos sine Frænder og Tjenere (altsaa fra Skotland); c) dersom Kongen nødsagedes til at angribe noget fremmed Land eller Nige, skulde Jarlen være ham behjælpelig med al sin Magt. d) Han skulde ikke uden Kongens Samtykke opføre Borgre eller Befæstninger paa Orne. e) Han skulde forsvare Orknørne og alle deres Indbyggere, geistlige og verdslige, rige og fattige, i Nøddelsen af deres Nøttrigbeder. f) Han skulde aldrig bortselge, eller pantsætte, eller paa anden Maade afvende fra Kongen eller Niget enten hele Jarldømmet eller de dertil hørende Orer, eller sin nu erhvervede Nøt dertil. g) Hvis Kongen eller hans Efterfølgere, enten for at forsvare Orne eller af anden rimelig Narfag, selv begav sig derhen eller sendte sine Raadsberrere og Mænd derhen, skulde Jarlen med hele sin Magt være dem behjælpelig og forsøne dem med alt hvad de behøvede til deres passende Udgifter. h) Han skulde hverken med Udenlandske eller Indenlandske begynde nogen Feide, hvorved Kongen eller Niget eller Orne kunde lide nogen Skade. i) Hvis Jarlen tilføjede nogen Mand paa Orne nogen merkkelig Forurettelse, som medførte Døden eller Lemlestelse, eller Ejendomsberøvelse, skulde han staa Sagsoernerne til Nøtte for Kongen og Raadet og svare for Brøden efter Landets Love. k) Naar Kongen indkaldte ham til sig til almindeligt Møde, eller af anden Narfag, skulde han uvægerligt indfinde sig og tjene Kongen med Raad og Daad. l) Den Fred, som Kongen maatte have sluttet med Uden- eller Indenlandske, og den Guld og Leide, han maatte have tilføjet Nogen,

heldt hos Kong Haafen om at bekræftes i denne Bestvøelse, hvilket han ogsaa i 1370 ernaaede paa visse Betingelser. Dette maa være en Feiltagelse, sjønt Anledningen dertil nu ej kan paaveges. Viis er det, at Henrik ej blev Jarl førend i 1379, og at han, om han umiddelbart før 13de Juni 1369 havde ierestaaet Orne, nedventligvis maatte have været emtalt i det paa sit Sted berørte Ferliggsdocument af 25de Mai 1369 mellem Biskop Willjam og Haafen Jønesen, og endvidere, om han i 1370 havde ernaaet blin Bekræftelse i de Brevre, som Kongen udiertigede i 1375, da han gjerde Alexander de le Ard til Befalingemand. Hvis Henrik St. Clair emtales i blint Document af 1369, da er det alene som en af Vidærne, og slet og ret under Benævnelser „Henry Williamsen“. See foreg. B. 916. Jvfr. Dipl. N. I. 404.

skulde Jarlen ikke bryde, men derimod efter Erne herde, og ansee Kongens Bundsforvandre som sine egne. u) Han skulde ikke uden Kongens Samtykke indgaa noget Forbund med Biskopen af Orkno eller slutte noget Venstabskab med ham, men derimod hjælpe Kongen mod Biskopen, indtil denne havde gjort ham sin Ret, og hvad der var hans Skyldighed i de Dele, hvorfor Kongen anklagede ham. n) Hvis Jarlen døde, skulde Jarldømmet med alle Derne falde tilbage til Kongen eller hans Arvinger, og efterlod Jarlen sig Børn, skulde den af Sønnen, som attraaede Jarldømmet efter ham, anhelde om Kongens eller hans Efterfølgers Samtykke dertil. o) Førstkommende Martinsmesse (11te November) skulde Jarlen udbetale til Kongen eller hans Ombudsmand i Tunsberg 1000 engelske saakaldte Nobler. p) Jarlens Frænde Malise Sperra skulde aldeles tabe og frastige sig al den Ret, han maatte kjendes at have til Derne, saaledes at Kongen eller hans Efterfølgere ingen Ulemper havde at lide af ham eller hans Arvinger, og dersom Jarlen indgik noget Forlig med sin Frænde Alexander de le Arde, skulde han tage den samme Forpligtelse af ham. Alt dette lovede ej alene Jarlen selv, men ogsaa, i Forening med ham, een for alle og alle for een, hans Venner og Frænder, Simon Rodde og William Dalpell, Riddere, Malise Sperra, William Grykton, David Grykton, og fire andre, Evne, til Kongen, hans forstefødte Søn Kong Olaf, og hans Mend og Naadsberrer, Hr. Jon Hasthørsen, Hr. Sigurd Hasthørsen, Hr. Agmund Finnsen, Hr. Erik Ketilsen, Hr. Narve Ingervaldsen, Hr. Jon Odderssen, Hr. Ulf Holmgerssen, Hr. Ulf Jonsen, Hr. Gynter af Wedhausen, Hr. Jon Dansen, Hr. Haakon Girindsen, Riddere, samt Haakon Jonsen, Alf Haraldsen, Gaute Eriksen, Erlend Philipsen og Otte Romer, Evne. Til yderligere Sikkerhed lovede Jarlen at staae besejlet Forloste paa alt dette af ti fornemme stotske Herrer, geistlige og verdslige, hvoriblandt Biskoperne af St. Andrews og Glasgow, William Jarl af Douglas og Georg Jarl af March. m. fl. Og indtil dette Forlostesbrev blev overleveret Kongen og hiin Pengesum betalt, skulde hans Venner og Frænder, William Dalpell, Malise Sperra, David Grykton og Simon Roddes Søn Alexander blive tilbage i Norge som Gislere, og disse lovede selv, at de ikke skulde forlade Kongen eller det Sted i Norge, han maatte anvise dem til Opholdssted, førend alt var efterkommet — her sigtes naturligviis deels til Pengelaanen, deels til Forlostesbrevene. — Endelig lovede Jarlen ikke at besatte sig med de Landsstykker eller Retstingbeder, som Kongen eller hans Forfædre særskilt havde forbeholdt sig, og gav den høitidelige Erklæring, at hvis nogen af de her opførte Forpligtelser ej blev efterkommet, skulde hele Forleningen bortfalde.

Man ser heraf for det første, at Kongen og Naadet have benyttet

Leiligheden til, som de vel maatte, at gjøre Baandet mellem Jarldømmet og Niget fastere, end det forhen havde været, ved alene at tildele Jarlen Forleningen paa Livstid, og mod Forpligtelser, hvortil de forrige Jarler ikke vare bundne. Men hvad der ved første Ojeblik vekker Forundring, er at Malise Sperra, der saaledes gif Oslip af Jarldømmet, selv indtraadte som Medforlover for et Document, hvori han udtrykkeligt forpligtedes til at fraaige sig al Fordring derpaa, og siden endog stillede som Gissel for Opfyldelsen af Betingelser, der yderligere skulde udelukke ham fra hvad han ansaa for sin Ret. Men det er øjensynligt, at han kun nødvingen har gjort det, og at Jarlen formodentlig endog har bragt ham med, mere som en Art af Fange, end efter hans frivillige Ønske, og nu ladet ham blive tilbage i Norge som Gissel for derved at vide sig saa meget mere sikket mod hans Forsøg paa at tilvende sig Jarldømmet. Vi ville i det Følgende see, at han bedrog sig heri. Gisserne anvistes Opholdssted i Tunsberg, og de maatte give sit særskilte Brev paa ikke at forlade Byen, førend de ovennævnte Forpligtelser vare opfyldte, ligesom man ogsaa seer, at de have givet særskilte Breve paa at ville overtage tilfammen at betale 180 Nobler af de ovennævnte Tusende¹⁾.

Denne Sum, som Jarlen forpligtede sig til saa snart at udbetale, 1000 Nobler, var heel betydelig. Den svarede dengang til omtrent 330 Pund Sterling, eller det tidobbelte nuomstunder²⁾. Det var maaskee til Hjælp ved Udredelsen af disse Penge — hvis det ellers ikke var til andre Ojemed, som Cancelli-Sportler, Gratificationer til Hoffolkene o. s. v. — at Jarlen laante af Haakon Jonsson 200 Nobler, hvoraf han forpligtede sig at tilbagebetale det halve til forstkommende Pinds, og det øvrige til næste Mars Mortensmesse, begge Dele i Kirkevaag, til Haakon selv eller dennes Fuldmægtig³⁾. En merkelig Omstændighed herved er, at han ikke stillede Haakon noget Pant, idetmindste omtales ingen saadan i Gjeldsbrevet. Men da Haakon Jonsson tidligere selv havde været Befalingsmand paa Orkno og havde Besiddelser der, bliver det heel sandsynligt, at han og Henrik St. Clair længe havde staaet i nærmere Forbindelse med hinanden, og at denne maaskee endog nærmest skyldte Haa-

¹⁾ See nedenfor S. 101.

²⁾ Kong Edward den 3die lod i 1344 udmynte Guld-Nobler til en Cours af $6\frac{2}{3}$ Shillings; samme Slags Nobler udmyntedes ogsaa efter hans Død 1377 under Giftermanden Richard den 3die. Det er altsaa dette Slags Nobler, som her menes: 1000 af dem svarer til $666\frac{2}{3}$ Shillings, hvilke, efter den sedvanlige Inndeling af 20 Sh. i eet Pd. Sterling udgjør $333\frac{1}{3}$ Pd., men hvis her menes de flatte Shillings af $22\frac{1}{2}$ paa Pundet, bliver det kun $296\frac{1}{2}$.

³⁾ Dipl. N. II. 341.

fon Jonsens mægtige Beskyttelse sin Ophjælpelse til Jarleverdigheden, hvad der ogsaa bestræftes deraf, at han fremdeles, som vi ville see, vedblev at staa i Forbindelse med ham og laane Penge af ham.

Om Henrik af St. Clair vide vi forresten ikke stort andet, end hvad der allerede i det foregaaende er nævnt, at han var Datter søn af Malise Jarl, og at han besad saavel Herskabet Roslin ikke langt fra Edinburg som Godser ved Aberdeen, uvist om ved Arv eller ved sit Giftermaal med Joneta, en Datter af Walter Haliburton, Lord Dirleton. Det erfares endvidere, at hans Moder Isabelle, Malise Jarls Datter, endnu var i Live, ja endog overlevede ham, hvilket viser, at han maa have været en ung Mand, da han blev Jarl, at hun havde arvet en Deel af Katanes og Godser saavel i Orknerne som paa Hjalmland, og hun foruden Henrik ogsaa havde en Son ved Navn David, hvem Jarlen i 1391 overlod sine Godser Newburgh og Muchdale ved Aberdeen, imod at David afstod ham sin tilkommende Lod af Godserne paa Derne¹⁾. Af alt dette synes man at maatte slutte, at Henrik St. Clair var en temmelig bemidlet og i Skotland anseet Adelsmand. Det er forhen bevist, at Gitten St. Clair allerede før synes at have haft noget Fodfeste i Orknerne, forsaavidt som Thomas af St. Clair i 1364 var Kong Haakons Evesjelmand paa Derne, og en Alexander St. Clair nævnes i Forbindelse med ham²⁾. I Marts 1321 var en Henrik af St. Clair Kong Robert Bruces Befalingsmand paa Katanes³⁾: det er ikke usandsynligt, at dette har været en Farsfader af Henrik Jarl, og at det har været denne hans Stilling, som ogsaa bragte ham nærmere i Berørelse med Orknerne og foranledigede Giftermaalet mellem Sønnen William og Malise Jarls Datter. Gitten St. Clair (udtalt „Einclar“, paa Latin „de Sancto Claro“), der nu fik Jarledømmet paa Derne og beholdt det,

1) At han var gift med Joneta af Dirleton, saavelsem at hans Moder overlevede ham og havde arvet en Deel af Katanes, medens den Deel, hvortil Jarlenavnet var knyttet, var solgt af Alexander le Ard til Kong Robert Stuart, siges i det flere Brev af 1443 om Orkjarlernes Gift (Symbolæ ad hist. ant. rer. Norv. p. 24. 25), med Tilføje af at flere da endnu levende Folk havde seet hende og talt med hende; om hans Broder Davids Utsaalelse af sin tilkommende Medretnarv paa Derne imod Godserne ved Aberdeen handle Dipl. N. II 524, 530.

2) Han nævnes i det af os forhen (s. B. S. 133) omtalte Brev fra Kong Robert Bruce til de norske Evesjelment paa Derne af 1321 men som hos Suhm XIV. 176) er urigtigt henført til Robert Stuart og 1386 Walter af Haliburton, Henrik Jarls Svigerfader, var en af de fleste Herrer, hvis Forleste han i Forlikingsbrevet af 1379 leverede at staffe. En anden af dem, Alexander af Haliburton, var maastre hans Evesger.

3) En Jon Einclar nævnes ogsaa i Forlikingsbrevet af 1369.

saar længe de stod under Norges Herredomme, var oprindeligt af nordmannisk Herkomst og en af de Etter, der kort efter Englands Erobring af Nordmannerne i 1066 ogsaa erhvervede Besiddelser i Skotland og derved indlemmedes i dette Riges Aristokrati. Den var allerede forhen anseet og, som det lader, meget talrig og fik ved Henriks Opbojelse til Jarledømmet forøget Glænde.

Strax efter vendte Henrik Jarl tilbage til Skotland, hvor han allerede den 11te September i St. Andrews udstedte et nyt Forsikringsbrev ¹⁾, besejlet ej alene af de ti i forrige Brev nævnte Herrer, men ogsaa to andre til, som Forlovere, saa at der nu i alt var tolv af disse. Forsaavidt var alt godt og vel. Men alligevel var dette Brev ikke paa langt nær faldstgjørende, thi det indeholdt ikke nogen anden Artikel end den, at han ikke skulde afhende eller pantsætte Jarledømmet eller nogen Deel deraf uden Kongens Samtykke: det var altsaa denne hans Forpligtelse, som Forloftet gjaldt, men ingen af de øvrige; dertil udfordredes, efter de Tidens Forretningsskik, at bele hans Forsikringsbrev af 2den August eller hver enkelt Artikel deraf skulde have været optaget i Forløstebrevet, og at dette ikke er skeet, er vanskeligt nok at forståa, med mindre man skulde antage, at Jarlen paa en underfundig Maade søgte at unddrage sig Opfyldelsen af sine Forpligtelser — hvad dog heller ikke hans senere Færd giver ret Anledning til at tro. Kongen ansaa sig imidlertid, som venteligt var, brøstholden dermed, da Brevet endelig var blevet ham oversendt med en svensk Geistlig ved Navn Johannes, men, som det synes, ikke førend i det følgende Aar. De tre Gisle, der allerede da skulde have faaet sin Frihed, maatte nu, den 11te Juni 1380, da Kongen var i Tunsberg, erkjende, at de fremdeles vare forpligtede til at holde sig stille der i Staden, indtil Forpligtelserne vare opfyldte. Men desuagtet gav Kongen dem Tilladelse til at vende tilbage til Skotland imod deres Oversord paa, at de skulde skaffe Kongen det attraaede Forløfte af de stotste Herrer paa alle Artiklerne og sende det, tilligemed de 180 Nobler, som de selv overtog at betale, til Kongen inden næste Mortensmesse, samt at de, hvis dette ikke skete, skulde selv indstille sig igjen i Tunsberg inden denne Dag ²⁾. Men der er ikke Tegn til, at de enten vendte tilbage eller skaffede de forlangte Breve. Kong Haakons Død, der indtraf, før hiin Frist var udløbet, gav dem formodentlig Anledning eller Paaskud til at udeblive, hvilket vel ogsaa Malise Sperra under alle Omstændigheder vilde have gjort. Og nu synes en vild og urolig Tid at have begyndt paa Derne. Biskopen, hvilken allerede Jar-

¹⁾ Dipl. N. II. 460.

²⁾ Dipl. N. II. 465.

lens Forsikkringsbrev viser os staaende paa en meget uvenstabelig Fod med Kongen, blev endog drept i 1382, 1381 eller 1383 ¹⁾, og Malise Esperra satte sig ulovligt i Besiddelse af Ejendomme, der tilhørte Hafthorsfæmnerne og deres Børn, saaledes vel ogsaa Haakon Jønsen, Jarlens Ven. At imidlertid denne ikke havde til Hensigt at svige sit Trostabsløfte til Norges Konge og hans Efterfølgere, sees baade deraf, at han oftere deeltog i de norske Raadsforhandlinger, og at han endog siden førte en Fjende mod sin Frende Malise, der endte med dennes Død, som det i det efterfølgende skal fortælles. Men med alt dette var han dog i Virkeligheden kun en skotsk Magnat, hvis Interesser fornemmelig drejede sig om Skotland og dets Anliggender, og som formodentlig ogsaa levede mere i Skotland, end paa Orkney, og som omgav sig næsten udelukkende med Skotter, hvis Antal saaledes blev endnu hyppigere paa Derne end før og bidrog meget til at fremstønde den Denationalisering af Befolkningen, der allerede var i sterk Gang.

Ogsaa paa Island synes der at have forefaldt mange voldsomme Scener, thi der tales i Harbøgerne saa hyppigt om Død og Henrettelser. Blandt en af dem, der saaledes henrettedes, var Nikolas Broddesøen, der i 1363, som der fortælles, kom ud med Bestikkelse til Lagmand, men paa Althinget Sommeren efter blev befunden at være Landraadmand, hvilket maaskee skal betegne, at han havde skaffet sig en fulst Bestikkelse. Han maatte da forlade Landet og drage til Norge, hvor han havde det Uheld at blive plyndret af Gottskalk Skarpenberg paa Baagaahuus, men uden at han fra Kongens eller Regjeringens Side synes at have lidt nogen Forfølgelse. Men i 1376, eller, efter en anden Beretning, ej førend i 1383, blev han henrettet paa Island efter Dom. I 1377 blev en Prest drept i selve Kirken paa Petersmessedag, og ligeledes en Bønde paa Thingv Fjerdingsthing i Borgarfjorden, hvor Lagmændene Thørstein Gjulfsson og Sigurd Gudmundsson selv var tilstede ²⁾. Maaskee var det paa Grund af alle disse Uroligheder, at Biskop Oddgeir og Andres Hirdstjøre i 1379 selv reiste over til Norge, hvorfra Andres ej kom tilbage førend i 1382, og Oddgeir slet ikke, da han døde under Opholdet i Norge. Ogsaa af Landeplager hjemsogetes

1) Jøf. Annaler S. 336.

2) Et nyt Gremmel paa, hvor stor Forvstring der hersker i de islandske Annaler, idetmindste i Udgaven, med Hensyn til Tidsangivelsen, er det, at hiin Prest (Nikolas Petersens) Død omtales under 1379, og at Henslisen af den Kirke, hvori han blev drept (Helt i Auundisjord) ved Biskop Oddgeir, omtales under 1377. (Udg S. 328). Dette er det rette Aar, hvilket noksom sees af det Brev, udsæet af Biskop Oddgeir fra Vatnåsfjord paa Vestlandet den 13de Jull 1377, som Finn Jonsson meddeeler i sin isl. Kirkehistorie II. S. 127.

Landet. I Aarene 1373 til 1376 vare Vintrene saa haarde og langvarige, at man snarest kunde sige, at de alle tre dannede en eneste sammenhengende Vinter. Allerede det første Aar var der næsten ingen Gressvært nordenlands, og Hav-Isene laa til beelt ud i Slutningen af August Maaned. I det andet Aar døde Fattigfolk i hundredevis, og Noeden var saa stor, især paa Nordlandet, at Biskop Jon foreskrev og fik vedtaget baade af Læge og Lærde, at man, for at nyde den bellige Jomfru Marias Forbøn hos Gud om Frelse for al den Frost og Sne, som nu rugede over det hele Biskopsdomme, skulde herefter højtidelig holde hendes Undfangelsesdag, den 8de December, som en større Festsdag, og at enhver, som ejede ti Hundreder og derover, skulde give den Fattige, der kom til hans Huus i Lobet af de tre Dage, efter at denne Foranstaltning var vedtaget i Sognet, et fuldt Maaltid, medens de mindre Bemidlede skulde læse Mariemessen fem Gange. Dette Bud udgik Kongdemissedag 1375. Men Frost og Sneen vedblev, om end maaskee ikke fuldt saa strengt som før; der blev saa lidet Hø indbjerget, at i den følgende Vinter var Kvæget paa Nordlandet næsten udsultet ved Fastelavnstider. Da besluttede de fornemste lærde og læge Mænd paa Nordlandet med Biskop Jons Samtykke, at man skulde paakalde den bellige Biskop Gudmunds Forbøn, og at man skulde give en Allen af hvert Hundrede (altsaa $\frac{1}{20}$ eller $\frac{2}{5}$ Procent af sin Ejendom) for at skaffe de nødvendige Penge til at sende et Par Mænd til Paven og hos ham udvirke Gudmunds formelige Canonisation¹⁾. Der kom ogsaa mange Penge ind, og man havde virkelig den Trost, at Vejrliet bedredes, og at Kvæget ikke bortdøde i dette Aar. Med den indsamlede Pengesum affendtes to Prester Sigurd Loftsson og Thorstein Brønjuhlfson, men der fortælles intet om Udfaldet af deres Rejse; der siges kun, at Sigurd Loftsson døde det følgende Aar. Muligt, at han og Thorstein ikke engang naaede frem til Curien, thi det var netop om Høsten 1376, paa den Tid, da hine to Prester maa antages at være komne afsted, at Pave Gregorius den 11te forlod Avignon og begav sig til Rom. Herom kunde man ej være underretet i Norden, og det er saaledes let tænkeligt,

1) Paabudet om Højtideligheden af Jfr. Marias Undfangelsesdag 8de December (det vil sige smvælthens Nimaanederdagen før 8de September, hendes antagne Fødselsdag) erfares af det Brev, som Biskop Jon havde udstedt, og som er meddelt hos Finn Jonsson, II. S. 211, 212; Beslutningen, at udvirke Biskop Gudmunds Canonisation, nævnes i Annalerne, Ndg. S. 326, 328. Imidlertid er der ogsaa her Uvisshed med Hensyn til Aarstallene, saant det ej kan ansees aldeles afgjort, om ikke de tre Aar var 1372—1375, og at den sidst omtalte Beslutning var samtidlig med Paabudet om Højtideligholdelsen af Mariæ Undfangelsesdag.

at begge Præster drog afsted, fik i Frankrige høre, at Paven ej længer var i Avignon, og vendte tilbage med usorrettet Sag. At Biskop Gudmund aldrig blev canoniseret eller af den romerske Kirke har været anerkjendt som en Helgen, er vist nok.

Der kom i denne Tid heller ikke mange Skibe til Island. Det ublidt Vejrligt hindrede dem. Om Sunniveidens Undergang i 1375 er der allerede talt, og i det Aar kom der ingen Skibe til Island, fordi alle de øvrige, der løb ud fra Norge og agtede sig derhen, maatte gjøre Venderise. I 1376 skulde ni Skibe fra Norge gaa til Island, men kun sex af dem ankom. Det lader ogsaa til, at Regjeringen eller Kongen i Norge med altfor stor Vagtselighed søgte at holde de saakaldte Uberettigede ude fra at fare paa Island, og at derved flere, som kunde have skaffet Den Silversjel, hindredes derfra, medens de Berettigede ikke altid formaade det eller fandt det lønnende. Der fortælles saaledes, at da Biskop Jon med et Skib, han selv havde ladet gjøre og kaldet „Mariebollen“, kom til Norge, formodentlig i 1375, erklærede Kongen — det vil da formodentlig siges vedkommende Føbirde i hans Navn — Skibet for sin Ejendom. Grunden dertil angives ikke, men det maa vel være den, at han ikke har været anset berettiget til at lade det bygge, eller at det maastee har været bygget af Tommer, hugget uden Tilladelse i Kongens Skove, eller en anden lignende Marsag. Der tales intet om, at Biskopen fik det igjen; der berettes kun, at han Aaret efter kom tilbage til Island og landede paa Vestmannøerne ¹⁾.

Til Uaaret og Manglen paa Livets Nødvendigheder kom ogsaa Emittsott, der sandsynligviis fandt desto større Næring i Folkets usle Tilstand. I Norge gik paa denne Tid Kopperne sterkt, uden at der forresten tales om, at de medførte nogen betydelig Dødelighed. Men i 1380 kom der sex Skibe fra Norge til Island, der alle havde Koppe-

¹⁾ Finn Jonsson mener (N. S. 205), at Biskop Jon ved Tilbagekomsten medbragte et Varnadarkbrev fra Kong Haakon; dette grunder han paa et Vidnesskyrsbrev derom, som han ogsaa meddeler (S. 213), udsædt, som det angives, den 1ste Juli i Kong Magnús's 56de Aar. Men dette vilde blive 1375, og ved den Tid var det utvilsomt, at ikke engang Lagmænd raa Island, som Thorstein Gjulfússon, der er en af Udøderne, skulde være vidende om Magnús's Død. Men da man seer, at Thorstein Gjulfússon og Drim Enerreesen omtales som Lagmænd, og Olaf Petersen som Hirdsjere, er det temmelig klart, at Brevet maa være fra 1365, da netop Thorstein baade var Lagmand sammen med Drim og Hirdsjere sammen med Olaf (see f. B. S. 942—926). Ligeledes omtales Biskop Thorarin, som om han enten endnu levede, eller i alle Fald for kort Tid siden havde været i Live. Der staar saaledes i Dateringen ved Høstkrift „Hjortugta ok sextanda“ ifødetser „Hjortugta ok setta“.

fygdom ombord, og fra dem udbredte Smitten sig over hele Den, antagende en meget ondartet Charakter, saa at den blev til „en stor Mandedød“, som det hedder. Sotten vedvarede ogsaa det følgende Aar, medens Vejrliget vedblev at være haardt og ugunstigt for Gresverten og Høbjergningen ¹⁾). Dette var ganske vist et af de sjarceligste Tidsrum, som Den havde gennemgaaet, og negtes kan det vel ikke, at den Afhængighed af Norge, hvori Landet havde stillet sig endog med Hensyn til Handelsdriften og Sejladsen, saaledes at dets Forsoning med Nødvendighedsartikler fornemmelig skulde være den norske Regjerings Sag, og ikke længer Gjenstand for privat Foretagelsesaaend og Kappeløst, ogsaa for en stor Deel maa have bidraget til at svekke al saadan Foretagelsesaaend og Kappeløst hos Folket selv, saa at det i slige ulukkkelige Tider, som de her skildrede, folte sig hjælpeløst og raadløst. Men det ukloge Forbud mod, at fremmede Kjøbmænd besøgte Skarlandene, gjorde Dødet værre.

Hvad der her er sagt om Island, gjelder end mere om den fjerne Coloni Grønland, der nu formodentlig slet ikke saa andre Skibe, end den norske Grønlandsknarr, der hovedsageligt synes at have været udrustet for kongelig Regning, og de enkelte Islandsfarere, som af Stormen fordreves saa langt imod Vesten. Der tales et Par Gange om, at Grønlandsknarren forliste ved Norges Kyst, 1367 og 1369, maaskee er det en og samme Begivenhed, hvortil der her sigtes, men henført til et forskjelligt Aar i de forskjellige Annalhaandskrifter ²⁾). I Aaret 1378 døde Biskop Alf paa Grønland, men saa ringe var Forbindelsen med Norge, at man ikke erfarede dette Dødsfald forend paa sjette Aar derefter, i 1383, da et Skib ankom, som i to Aar havde ligget over i en grønlandsk Havn ³⁾). I det følgende Aar, 1379, rammes Colonien af et haardt Stød, idet nemlig Skrælingerne eller de indfødte Estimoer herjede paa Colonisterne, dræbte 18 af dem og førte to Drengene bort med sig i Trældom ⁴⁾). Det er i det Foregaaende ⁵⁾ nævnt, at det formodentlig var et lignende Anfald af Skrælingerne, der bevirkede, at Vestbygden blev forladt i 1342; men dette Angreb i 1379 er det første, der udtrykkeligt omtales, og det maa have gjeldet Hovedcolonien eller Østbygden. Dette er saaledes et Tegn paa, at Estimoerne, eller Stamfedrene til Grønlands nuværende Befolkning, ved den Tid maa være

¹⁾ Jørl. Annaler, Udg. S. 330.

²⁾ Jørl. Annaler, Udg. S. 316, 320.

³⁾ Sammensteds, S. 320, 334. Jevnsfor „Grønlands hist. Mindesmerker“ III. S. 32, 34.

⁴⁾ Jørl. Annaler, Udg. S. 330. Grønland. hist. M. III. S. 32.

⁵⁾ See foreg. Vd. S. 314.

rykkede nærmere mod den kristne Colonies Enemsker, end hidtil. Formentlig var det her omtalte Angreb heller ikke det eneste, men kun det meest ødeleggende og saaledes merkligste af dem, der ved denne Tid fandt Sted. Der foreviistes endnu henimod Reformationstiden to grønlandste Kajaker, opbængte over den vestre Indgangsportal til St. Hallwardskirken i Oslo, og det heed da, at de skulde være tagne fra „grønlandste Erøvere“ paa et Sotog, som Kong Haakon foretog imod dem¹⁾. Nu var vistnok ikke Kong Haakon nogensinde i Grønland, ligesaa lidt som man kan antage, at noget saadant Tog, som det her omtalte, nogensinde har fundet Sted; men siden Vaadens Erhvervelse tilskrives Haakon, er det klart, at de maa være bragte til Norge i hans Tid, og paa hans Befaling opbængte over Kirke-Indgangen; de vidne altsaa dog om Sammenstød, som i hans Tid have fundet Sted mellem Colonisterne og Eskimoerne, og dette kunde maaskee have været i 1372 eller 1373, da hans Hirdmand Sigurd Kolbeinsson i hans Dombud havde været i Grønland, thi var det skeet i 1379, da vilde ikke Kong Haakon kunne siges at have erhvervet Vaadene, saasom der efter 1378 eller vel endog siden 1373 indret Skib kom fra Grønland til Norge forend i 1383. Angrebet af Skrælingerne i 1379 synes ikke at have haft videre Følger, men siden blev Angrebene hyppigere, og vi ville i det Følgende see, hvorledes de omsider førte til Coloniens Undergang.

10. Andre Tildragelser under Kong Haakons Æneregiment.

Forøvrigt er der ingen Begivenheder af særdeles Vigtighed omtalte fra Kong Haakons sidste Regjeringsaar. Ingen større almindelig Ulykke, som Misværet, Sygdom eller anden Plage synes at have rammet Landet,

¹⁾ Det er den bekjendte svenske Erkebiskop Olaus Magnus, der beretter herom i sit Værk „de gentibus Septemtrionis“, lib II. cap. 9, og han siger, at han selv saa begge Skindbaadene henge over St. Hallwards Kirkevær i Mærel 1505; og naturligviis har man da underrettet ham om den foregionne Anledning til deres Erhvervelse. Han siger, at disse Baade havde tilhørt et Slags Erøvere, der fandtes i Grønland, og som plejede at efterstræbe Kjøbmandenes Skibe ved at gjenneberere Skroget nedtil ved Kjelen. Sandsynligviis har dette kun været de forevisende Nordmænds Gjetning, hentet fra Vaadens lange og smide Form. Thi at Eskimoerne paa den Waade skulde angribe Kjøbmandenes Skibe, er lidet rimeligt. Derimod er det heel sandsynligt, at Vaadene have tilhørt Eskimoer, der ellers kom for at røve og plyndre i Land, og paa en Viis kunne de saaledes nok kaldes „Erøverbaade“. Jvfr. Grønlands hist. Mindesmerker III. S. 464, 465. At det forøvrigt er Haakon Magnussen den yngre, som her menes, er klart, da det i Haakon den eldres Tid ej var Tale om Skrælinge-Angreb.

naar undtages hiin Koppesygdom i 1378 eller 1379, og som dog ej kan have været saa dødelig, som den var paa Island, da der ikke findes et eneste Testament fra den Tid ¹⁾. Landet nød i det Hele taget Fred og Ro, baade udvortes og indvortes, og det var nu vist en temmelig enestaaende Tildragelse, at en saa fornem og anseet Mand, som Nidderen og Fehirden i Oslo Hr. Hallvard Jonsen Nappa, i Maret 1375 blev drebt med to af sine Evne af en vis Thorbjorn Koll. Uagtet Drabet, som det heed, var „uoverlagt“ (úfyrisrynju), maatte dog nok, som rimeligt var, Thorbjorn udrede betydelige Bøder, og endnu i 1381 vare disse ikke betalte. For Hr. Hallwards Sjæl skjenkede hans Enke, Fru Cecilie Haakonsdatter (Vold) siden i 1382 Gaarden Alfheim i Mas Sogn paa Follo til Marielirken i Oslo, dog saaledes at den først skulde tilfalde den Afdødes Søn, Hallvard Hallwardsøn, og kun for det Tilfelde, at denne døde barnløs, falde tilbage til hende selv, hvis hun da endnu levede, eller til Marielirken, hvis hun da var død. Ligeledes skulde denne Gave ogsaa være for hendes forrige Mand, Jon Nesursøns, Sjæl. Om Hallvard Hallwardsøn har været hendes kjædelige Søn eller Stiften, kan ikke sees; det sidste synes dog næsten at maatte antages. Foruden Sønnen Hallvard havde Hr. Hallvard ogsaa en anden Arving, ved Navn Ragnbild, hvis Elegtstabsforhold med ham ej betegnes, men som for hans Sjæl skjenkede til Marielirken den rige Gave af 6 Mkr. Bool i Gaarden Rovhool i Holte Sogn i Nordlam paa Naumarike, hvilken Gave Kong Haakon siden bekræftede ved sit Brev fra Hof paa Thoten den 4de Martz 1377. Hun var gift med en Ugmund Ustaksøn, om hvem forresten intet vides ²⁾.

Uf de Mend, der kunde rose sig af Kong Haakons Yndest, synes saa at have staaet højere, end Biskop Jakob i Bergen, hvad nu Marsagen dertil kan have været. Usandsynligt er det ikke, at han kan have ydet Kongen god Tjeneste ved Underhandlingerne med Hanseslædterne og de tydske Kjøbmend. I et senere Brev af Dronning Margrete hedder

1) Der kunde dog maaskee være Spørmaal, om det ej var i denne Egn, at Hufrue Elin Viljamsdatter paa Finun og sandsynligviis hendes og hendes Mand Volulf Eindridesøns to Søner døde, s. foreg. Bd. S. 973; Dipl. N. I. 462, isaafald er Brevet derom udstedt omtrent samtidigt.

2) De her anførte Data, vedkommende Hr. Hallvard Nappa, hans Hustru Cecilie Haakonsdatter og hans Søn Hallvard Hallwardsøn, findes i Dipl. N. II 439, 447, 469; IV. 611, 771, 772. Ogsaa en vis Gunnar Emidsøn Saltkarl maa have været beslegtet med Hr. Hallvard, thi han ejede en Deel af Gaarden Rovhool (Dipl. N. IV. 470, V. 286), og Ragnbild, Hr. Hallwards Arving, gjorde ogsaa til Betingelse for hiin Gave af 6 Markebool i denne Gaard, at Gunnars Martid derfor skulde holdes. Om Fru Cecilia Haakonsdatter, see forresten ovenfor foreg. Bd. S. 399. Hr. Hallvard Nappa selv var maaskee Søn af en Hr. Jon Saltkarl, som levede endnu i 1345. Dipl. N. I. 292.

det udtryffeligt, at han havde ydet Kong Magnus, Kong Haakon og hendes Son Kong Olaf tro og buld Tjeneste, og derfor havde han allerede af dem faaet „Naader og Privilegier“, som hun siden bekræftede og udvidede. Det synes, som om en af disse „Naader“ var Forleningen med Lindaas og Herdle Skibredere¹⁾. Kong Haakon meddeelte ogsaa Frihedsbreve, der næsten allerede kunde kaldes Adelspatenter. Saaledes gav han ved Brev af 28de Mai 1380 sin „elskelige Tjener“, Lykke Petersen, for den bulde Tjeneste, han havde ydet og fremdeles skulde yde ham, fri for alle Skatter, Tolde og Paalegg, og ligesaa hans Hustru Mafa Grimsdatter. Ligeledes baves der en af hans Eftermand udstedt Bekræftelse paa ikke mindre end to Breve, hvorved han tog sin Tjenestemand Jon Wasfat med Hustru, Born, Evene og Undergivne i særdeles Beskyttelse og skjenkede dem „Privilegier og Frelse“²⁾. Hvori disse „Privilegier og Frelse“ bestod, siges ikke, men Udtryffene selv give Anledning til at tro, at de stillede Indebaveren i en Stilling, der nærmede sig den som Frelsemændene i Sverige indtog. Og disse Breve vare vist ikke de eneste af dette Slags, som udstedtes af Kong Haakon. De fleste Stormænd, i en højere og mere anseet Stilling end Jon Wasfat, maa have faaet lignende, der kun tilfældigviis ikke ere opbevarede. Vi erfare ogsaa, at Kong Haakon forøvrigt ved Gaver og mindre Forleneringer belønnede sine Mænd for deres tro Tjenester. Saaledes forlenede han en vis Andres Guldslepp paa en vis Tid med sine Besiddelser i Tjuvekiil i Lykke Sogn, Elvebøssel, en Forlening, som siden fornyedes af Dronningen; og for en anden af sine Mænds, en Hallstein Baardssons, tro Tjenestes Skyld, gav han hans Datter Thurids Børn Halvdelen af Gaarden Gyltan i Bergen, hvilken Hallstein vel havde ejet, men som, uvist hvorledes, sees at være kommen under Kronen. Thurid og hendes Mand Jon Eriksen solgte den siden (1383) til den rige Botulf Einbridesen paa Finnen³⁾.

I de sidste Aar af Kong Haakons Regjerings Tid holdt Erkebiskop Thrond ikke mindre end to Provincialconcilier, et i Bergen, formodentlig om Høsten 1376, og et andet paa Hamar, ved Midten af August 1380⁴⁾. Men man veed intet om, hvad der her forhandlede. Paa

1) Dipl. N. II. 514. Der staar her, at Biskop Jakob fik „behelde“ Lindaas og Herdle Skibrede, hvilket synes at antyde, at han havde den før og ikke fik dem ved denne Lejlighed (1389) af Dronning Margrete.

2) Dipl. N. II. 463, 504, jfr. f. B. C. 348.

3) Dipl. N. I. 436. 481.

4) At der i 1376 holdtes et Provincialconcillium i Bergen, viser Dipl. N. I. 419, som er et her den 4de December 1376 udstedt Brev af Abbed Erlend og to andre Mænd til Vidnesbyrd om, at Konrad Eggertsen solgte Erkebiskop

denne Tid var det forargelige saakaldte **Schisma** indtraadt i Kirken og gav Pavemagten sit verste Knæk. Det er forhen omtalt, at Pave Gregorius den 11te om Høsten 1376 havde forladt Avignon for at begive sig til Rom og var ankommen hid i Januar 1377. Misnojet over, at Paverne opholdt sig saa langt fra deres rette Sæde, var blevet saa almindeligt og alvorligt, at allerede Gregorius's Forgænger Urbanus den 5te i 1367 ikke længer troede at kunne trodse det, men begav sig til Rom, hvor han dog ikke holdt længer ud end til 1370 og vendte tilbage til Avignon kort før sin Død samme Aar. Gregorius tænkte ogsaa paa at flytte til Avignon igjen, da Døden overraskede ham den 27de Marts 1378. De tilstedeværende Cardinaler valgte nu Erkebiskop Bartholomæus af Bari til hans Efterfølger, og denne kronedes den 18de April næstefter under Navnet **Urbanus den 6te**. Men hans Streng-
hed, og maaskee endnu mere hans italienske Herkomst vakte snart Mis-
noje hos et stort Parti blandt Cardinalerne, hvoraf saa mange nu vare franske; under Paaskud af, at Romerne ved Trusler havde fremtvunget Valget, erklærede de det for ugyldigt, begav sig til Fondi i det Neapolitanske og valgte der den 21de September 1378 Franskmanden Cardinal Robert af Genf, under Navn af **Clemens den 7de**, til Pave. Denne flyttede Aaret efter med sine Tilhængere blandt Cardinalerne til det for disse saa fjære Avignon og blev anerkjendt i Frankrige, Spanien, Skotland, Sicilien, og Cypern og Rhodos, medens den overvejende Deel af den romersk-katholske Christenhed erklærede sig for Urbanus, og deriblandt de nordiske Niger. Det nævnes udtrykkeligt, at Kong Haakon sendte ham en Lykensknings-Skrivelse. Dette skete sandsynligviis vel endnu, førend Splittelsen var skeet og Modpaven valgt, men Norden vedblev dog at holde fast ved Urban. Imidlertid blev der dog ganske vist raadslaaet blandt dens Geistlighed om, hvad Parti man skulde tage, og det er ikke usandsynligt, at en saadan Raadslagning blev holdt paa hiint Concilium paa Hamar 1380. Men den egentlige Anledning dertil var dog vel en Bulle, som Pave Urban den 15de October havde ladet afsaa til Nordens Erkebiskoper, hvori han indskærpede Afholdelsen af National-Concilier for at overlegge om Kirkens Anliggender og siden at indsende til Curien en udførlig Beretning om de tagne Beslutninger. Denne Bulle fremkaldte i Sverige et Concilium i September 1380, og derfor maa

Thronen en Gaard paa Thoten. Her siges der, at Konrad allerede paa det nu sidst afholdte Concilium havde lovet Erkebiskopen at overlade ham denne Gaard. Conciliet kan ikke have været afholdt saa længe forud, da Brevet viser, at Erkebiskopen endnu ved dets Udstedelse var i Bergen. Om Conciliet paa Hamar og Erkebiskopens Narværelse der nævnes kun hos Suhm, XIV. S. 92, men han anfører ikke sin Hjemmel.

vel det norske Concilium være fremkaldt af samme Marsag¹⁾. Maaftæe har der ogsaa været fattet Beslutning om at lade oplæse den Bannbulle, som Urbanus havde udstedt mod sin Medbejler — thi begge Paver forfulgte hinanden naturligviis med Bannbullen — ved alle Kirker i Norge; thi det berettes udtrykkeligt, at denne Oplæsning fandt Sted ved enhver Kirke i Norge og formodentlig ogsaa paa Island, i 1380, 1381 eller 1382²⁾. Men denne Tilslutning til Urbanus den 6te maa have gjort fuldkommen Ende paa det allerede saa svage Baand mellem Eyderøernes Biskopsstol og Metropolitanædet i Nidaros, thi Eyderøerne fulgte her det øvrige Skotlands Exempel og holdt sig til Clemens, og da Schismet langt om længe var over, var vel og hiin eldre Forbindelse gaaet i Glemmebogen. Pave Urbanus sendte ellers ogsaa strax efter Clemens's Valg en Cardinal, Pileus af Ravenna, til Tyskland og Norden, men han kom ikke længer end til Tyskland, hvor han endnu laa i 1380, og vides ikke at have sat sig anderledes i Forbindelse med Nordens Geistlighed, end ved en højst ublu og urimelig Fordring paa Kostpenge af den svenske Geistlighed³⁾.

Det skadelige Provisionsvæsen, der ikke mindre end selve Schismet bidrog til at undergrave Pavestolens Anseelse, vedblev vel endnu og gjorde sig mere end een gang gjeldende i Norge. Men i to Provisionsbullen over norske Beneficier fra Pave Gregors senere Aar finde vi den merkkelige Betingelse, der ej er indtagen i nogen af de tidligere, og heller ikke findes i nogen af de samtidige og efterfølgende for andre Lande end Norge, nemlig at den udnævnte Candidat skal kunne tale Landets Sprog. Den ene af disse Provisionsbullen gjelder et Canonicat med Præbende ved Christkirken i Nidaros, som en Halldor Ormsjon havde besiddet. Denne Halldor var død under et Ophold ved Curien, formodentlig i 1374 — det siges ikke i hvad Tende —, og hans Beneficier vare saaledes „ledige ved Curien“ og ifølge de pavelige Reservationer forbe-

¹⁾ Lagerbring's Sv. Historie III. 815. Bullen, som her omtales, er vel kun Allet til Erkebiskov Byrge i Uppsala, men man kan være vis paa, at ligelydende Buller have været udstedte til Nordens tvende andre Erkebiskover, og at de kun i Tidernes Løb ere tabte. I Pave Urbans Register findes denne Bulle ikke, men disse Register ere hverst Stet ferte og mangelfulde, medens Clemens den 7des ere i bedste Stand. Det er tydeligt nok at see, at det varede en god Tid, ferend man efter Flytningen fra Avignon til Rom fik Cancelliet og Contorvæsenet bragt i Orden.

²⁾ Jøf. Annaler, Udg. S. 334. Da Bullen er dat. 30te November 1378, (Raynaldi ann. 1378, 105—115), er vel 1380 det rette Aar, idetmindste for Oplæsningen i Norge.

³⁾ Euhm XIV. S. 61, 101. Cardinal Pileus var paa Christi Legemsdag, 24de Mai, med den romerske Konge Wenzeslav i Nachen, Detmar, S. 314.

holdte Paven egen Befættelse. Paven bortgav dem derfor ved Provisionsbulle af 18de Januar til Peter Strus, en pomerst Klerk, alene under den Betingelse, „at han kan tale de Egnes Sprog, hvoraf Midarøos's Kirkeprovins bestaar“, og befalede i saa Fald Biskopperne i Bergen og Stavanger, saavel som Decanen ved St. Agricoli Kirke i Abignon at indsette ham i Beneficierne ¹⁾. I det følgende Aar overdrog Paven ved Bulle af 28de August den hamarste Klerk Jon Alfsen det Canonicat med tilhørende Præbende, som Biskop Jon i Oslo havde haft, da han ophøjedes paa Biskopsstolen, og som ligeledes vare bleven ledige ved Curien, fordi han der havde modtaget sin Indvielse. Biskopen af Stavanger saavel som Provsten ved Marielirken i Oslo Biskop Jons Official fik den sedvanlige Befaling om at indsette ham i Beneficierne, dog atter under den Betingelse, „at han er fød i Midarøos's Kirkeprovins eller en dertil grændsende, samt kan tale og forstaa det Sprog, som Staden Oslo's Indbyggere kan tale“. I det sidste Tilfælde var Betingelsen vistnok overflødig, i det første derimod meget nyttig. Men netop den Omstændighed, at den ogsaa findes indført, hvor den er overflødig, viser, at der ved Curien maa have været vedtaget en Bestemmelse om, at den skulde indflyde i alle Provisionsbreve vedkommende Norge, og da en saadan Bestemmelse ej kan være bleven vedtagen uden efter indtrængende Forestillinger fra Landet selv, det være sig nu Geistligheden, eller fra Kongen, eller fra en Deel af Landets mange Indbyggere — løber dette en Dmhu for Nationaliteten og Folkesproget, og en Erkjendelse af den Geistliges Kald som Folkelærer, der gjør baade Nationen selv og dens Geistlighed Ære. Det vilde være af stor Interesse at vide, hvo det var, som fik denne Bestemmelse sat igjennem ved Pavestolen. Det

¹⁾ Reg. Gregor. XI. cod. chart. T. 26. ann. 5 fol. 199. Indtægterne af Canonicatet og Præbenden anslaaes her til ikke over 40 Guldgylten aarligt.

²⁾ Sammestedt, T 73, ann 5. fol. 38. Den Præbende, som denne Jon Alfsen fik tilligemed Canonicatet i Oslo, sees af Dipl. N. III. 442 at have været Gjerven Præstegjeld, og saaledes bekræftes herved fuldstændigt den ovenfor (§. 10, Note 1) fremsatte Formodning, at Biskop Jon for sin Dybejelse paa Biskopsstolen var Præst til Gjerven. De samlede Indtægter af Canonicatet og Præbenden (det vil da vel egentlig siges af Præstetallet alene) angives til ikke at overnige 30 Guldgylten aarligt. En Guldgylten regnedes i de Tider omtrent lige med 1 Mark Benninger eller 3 Gh. Sterling, og hine 30 Guldgylten vilde saaledes svare til 4½ Pd. Sterling, hvilket, om man endog regner det for at repræsenterer det Lidobelle i vore nuværende Penge, 202½ Eydr., dog er meget lidet for et Præstekald af Gjervens Størrelse. Naar Jon Alfsen siges at være Klerk under Hamars Diocese, følger ikke deraf, at han herte hjemme paa Hamar. Sandsynligvis var han Præst etsteds i den hamarste Deel af Lhelemarken.

er ikke i mindste Maade usandsynligt, at Kong Haakon selv kan have indgivet en Foresøgning derom; ellers maatte man nærmest gjette paa Erkebiskop Thron. Dog blev det, som man sees, erklæret tilstrækkeligt, naar Candidaten var fra Sverige eller Danmark, og under de dæberende politiske Forhold, saavelsom de Forandringer, Sproget havde undergaaet, var dette ogsaa ganske rimeligt. Der stete i samme Aar, 1376, ogsaa en tredie Provision inden Nidaröos Kirkeprovins, men hvor ingen saadan Betingelse fastsattes, da den vedkom Orknoerne, hvor allerede det skotsk-engelske Sprog herskede ligesaameget, idetmindste blandt Geistligheden, som det Norske: den 28de Marts gav nemlig Pave Gregor en William Spynie, Doctor i Decreterne, det Canonicat med tilhørende Præbende ved Domkirken i Orkno, som den af Urbanus den 5te kort før hans Død til Biskop i Katanes udnevnte Mæskolm havde besiddet. Der havde, siger Paven her, været nogen Tvivl om, hvortidt han uden Videre kunde bortgive saadanne siden Formandens Tid ved Curien ledigstaaende Beneficier, hvis Besættelse denne havde reserveret sig; denne Tvivl hævede han nu ved en bestemt Erklæring om, at en saadan Bortgivelse kunde skee, og overdrog saaledes sine Beneficier til William, uanset at allerede en orknoisk Klerk, Gilbert Selendson, var kommen i Besiddelse deraf, formodentlig ved Capitlets Valg. Dette er saaledes atter et Exempel paa de Ulemper, som Provisionsvæsenet medførte ¹⁾.

Den Misliqhed for Norge, som opstod deraf, at **Femteland** hørte under Uppsala's Biskopsdomme, men som til en vis Grad var ophørt, eller idetmindste mindre følelig, saa længe Norge og Sverige vare forenede, maatte naturligviis atter gjøre sig gjeldende, da Foreningen ophørte, og dette i langt højere Grad, naar begge Riger laa i Krig med hinanden. Det er endog vanskeligt at begribe, hvortledes Landskabet i hele denne Tid kunde bevares for Norge, thi Geistligheden, afhængig af Erkebiskopen, og vel endog for en stor Deel svensk af Fødsel, kan neppe have undladt at paavirke Indbyggerne til Fordeel for Sverige. Men Albrecht var, som vi have seet, ikke populær blandt Bønderne, hvis Sympathier var for Magnus og Haakon, og Femteland talte vistnok saa Mænd udenfor Bøndestanden blandt sine Indbyggere. Disse behøvede ikke at gaa længere end til Nabobygden Helsingeland for at see, hvor haardt de svenske Bønder nu betungedes, saa at Helsingelenderne endog i en særskilt Skrivelse til Hertug Albrecht klagede over den Mis-handling, de maatte lide, bade om Fritagelse for Marklegjeld, Hesteudred-

¹⁾ Reg. Gregor. XI. Bull. divers. ann. 6, T. 3 fol. 161. Biskop Mæskolm paa Katanes havde neppe nogensinde været residerende Oboerbroder paa Orkno, men formodentlig alene nydt dette Beneficium med flere andre, uden at være forpligtet til at holde nogen Residens.

sel og andre flige Paaleg, og om selv at maatte velge sine Lagmænd, m. m. ¹⁾). Saadant kunde vel affkrefte Jemtelandingerne fra idetmindste nu at give sig under Sverige. Desuden stod de neppe engang paa en god Fod med den svenske Provst og andre af de svenske Geistlige, der synes at have fordret større Afgifter, end de vare berettigede til. Thi i det foromtalte Brev, hvorved Kong Haakon bekræftede Regulativet af 1305, forbad Kongen udtrykkeligt Provsten og andre lærde Mænd at betyngge Bønderne yderligere, end Regulativet tillod, og bød disse ligefrem ikke at underkaste sig nogen Tynghel for Kirkens Vedkommende udover hvad der hidtil havde været gjeldende Ret. Han erklærede ogsaa, at denne Bekræftelse selv kun var midlertidig, indtil han med sit Raad fik givet en anden Anordning derom, som kunde være dem og Landet nyttig. Endelig sørgede vistnok Kongen ogsaa for at have paalidelige Befalingsmænd i Landstabet, saadanne som Hr. Narve Ingevaldsøn, hvilken, efter hvad vi have seet, formodentlig var den, der tog sig af Bøndernes Sag mod Geistligheden og fik Kongen til at udstede hiint Bekræftelsesbrev ²⁾). Paa denne Maade forklæres det vel bedst, at Jemtelandingerne ej faldt fra.

I Aaret 1379 rammedes Staden Oslo af en Ildbrand. Denne maa have været stor, siden Provsten Hr. Henrik Henriksøn i et Brev af 28de September 1383 yttrede derom „at Byen nu for fire Aar siden afbrendte. Blandt de Gaarde, som fortæredes, var de tydske Skomageres Gaard, ligesaa den saakaldte „Hjalpare-Gaard“, paa begge Sider af Elven, hvoraf idetmindste en Deel endnu i 1381 kun omtales som en „Tomt“. Det maa saaledes i alle Fald være den sydligste Deel af Byen, nærmest Elven, som blev lagt i Aske ³⁾).

11. Kong Haakons Død og Estermæle.

Kong Haakon tibragte den længste Tid efter sin Tilbagekomst fra den svenske Grændse paa Tunsbergshuus, hvor vi forefinde ham allerede ved Paasketider. Paa anden Paaske dag udstedte han nemlig Brevet til Sogningerne om, at de Tydske i Sverige havde opsagt Stilstanden. Vi finde ham der ligeledes i Mai og Juni. Formodentlig havde han

¹⁾ Styffe, Bidrag, No. 47, S. 141.

²⁾ Ved Siden af ham nævnes Olaf Salvesøn som Foged i Jemteland fra 1374 til 1391. Han udførte, som man seer, Eghælmands-Forretningerne i Hr. Narves Graværelse og formodentlig ogsaa for en stor Deel, naar han var tilstede.

³⁾ Provst Henriks Brev, der findes i Rostocks Archiv, er aftrykt hos Suhm, XIV. S. 532, jvf. Dipl. N. V. 324.

ogsaa tilbragt Julen der, og det er endog heel sandsynligt, at han efter Faderens Død, da Tunsberg, Skienſhøysjel m. m. faldt tilbage til ham, gjorde Tunsberg til sin Hovedresidens og sit egentlige Hjem, hvor han helst opholdt sig, naar han ikke var paa Reiser, som paa Opplandene, i Throndbjerg, Bergen, i Danmark, eller i Krigsanliggender ved den svenske Grændse. Der gives nemlig flere Breve, udstedte af ham i denne Tid fra Tunsberg, end fra noget andet Sted ¹⁾. Som et Slags Tegn paa, at Tunsberg nu blev Hovedresidens, kan det vel ogsaa ansees, at Biskopen i Oslo, for hvem det af flere Grunde maatte være af Bigtighed at kunne opholde sig i Kongens Nærhed, netop paa samme Tid lod den til Biskopsstolen hørende Gaard Teige paa Njotaro lige ved Tunsberg istandsætte, og, som det lader, indrette til stadigere Beboelse. I 1377 accorderede han med en Bygmester om at indrette en ny „Sommerhall“ der — et Arbeide, som gif langvarigere fra Haanden end paaregnet, for medelst Bygmaesterens Uletterrettelighed — ²⁾, og sidenefter finde vi hans Eftermand, om ikke stadigt, saa dog meget hyppigt at opholde sig paa dette smukke Sted, der endog oftere blev kaldet „Biskopsgaardens Teige“. Der findes kun et eneste Brev, udstedt derafra af nogen tidligere Biskop, nemlig af Biskop Givind i 1293 ³⁾, et Beviis paa, at Gaarden lige til Biskop Jons Tider kan meget lidet har været beboet af Biskopperne. At Kongen fornemmelig slog sig ned her, lader sig godt forklare af den Nødvendighed, det især efter Kong Waldemars Død var for ham at kunne være saa

¹⁾ Til lettere Oversigt hidsettes her under eet de sikkert bekjendte Dateringer, hvoraf det erfares, hvor Kong Haakon opholdt sig siden Faderens Død. I 1375: 11te Januar, Tunsbergshuus; 28de April, sammesteds; 30te Juni, Oslo; 13de November, Tunsbergshuus; 7de December, Elagelse i Danmark. I 1376: Marts, paa Atholms Slot i Saaland; 3die Mai, Elagelse; 7de Mai, sammesteds; 24de Mai, Bergen; 3die Juni, sammesteds; 14de og 15de Mai, Kalundberg; 26de October, sandsynligt i Roestilde; 1ste November, Kalundberg. I 1377: 28de Januar, Oslo; 3die Februar, Akershuus; 4de Marts, Thoten; 15de Mai, Nidaros. I 1378: 13de April, Bergen; 29de Juli, Tunsberg; 8de til 14de November, Tuncim og Nesine i Manarife. I 1379: 2den August, Marstrand; 26de Novbr., Holm i Dalsland. I 1380: 26de Januar, Tunsbergshuus; 28de Mai sammesteds; 10de og 11te Juni, sammesteds.

²⁾ Brev af 16de Febr. 1377, Dipl. N. III. 409, og af 12te Juli 1378, sammesteds No. 419. Bygmaesteren eller „Emeden“ Gunnar Herjulsſon havde i 1378 ikke udført Arbeidet efter Contracten og bad derfor „paa sine Knæ“ Biskopen om Tilgivelse, som han ogsaa fik, lovende at bedre det Ranglende og ikke paatage sig andet Arbeide, sørend dette var ferdigt; derfor satte han sine faste Gjendele i Pant.

³⁾ Dipl. N. II. 44.

nær ved Haanden som muligt for i Hast at ile til Danmark; vel vilde han have været nærmere paa Baagabuus eller i Ljodhuus, men hvad Baagabuus angaar, da var dette maaskee endnu pantsat til Stæderne, og i Ljodhuus kunde han neppe ansee sig ganske sikker for Overfald af Kong Albrechts Tilhængere. Om han i Mellemtiden mellem 26de Marts, da han sendte Udbudet til Sogningerne, og den 28de Mai, da han i Tunsberg gav Lykke Petersen Frihedsbrev, havde ført Krig i Sverige, oplyses ingensteds, sandsynligt er det dog ikke; Toget til Sverige foretoges vistnok, som allerede antydet, først efter Midsommerstider. Kong Haakon opholdt sig i Tunsberg endnu den 10de Juni, da han der udstedte et Landsvistbrev, som besegledes i hans Overvær, og den 11te, da han modtog de orknsiske Gissers Forsikrings-Brev om, at de til en bestemt Tid vilde vende tilbage til Tunsberg, dersom de ikke udrettede hvad de haabede. Hvis nu — hvad der ifølge det Forangaaende bliver sandsynligt — hiint Haugathing, paa hvilket den store Retterbod om Handedelen m. m. blev vedtaget, holdtes i 1380, da har Kongen, som ifølge Retterbodens egne Ord da var tilstede med sit Raad, endnu opholdt sig i Tunsberg under Thingtiden, altsaa mellem 17de og 24de Juni. Men nogen sikker og bestemt Underretning har man ikke om, hvor han efter hiin 11te Juni opholdt sig eller hvad han tog sig fore, indtil hans Død, som indtraf i eller ved Oslo — sandsynligviis paa Mershuus ¹⁾ — endnu samme Sommer eller Høst, men hvis Dag vi desværre heller ikke kjende. Der findes et Brev, udstedt i Nitedal, sydligt paa Naumarike og Nabodbygd til Oslohered, den 31te Juli 1380, hvor Mæret angives som Kong Haakons 25de Regjeringsaar ²⁾. Dette viser, at Kong Haakon endnu maa have levet paa den Tid, thi da han døde i Oslo, vilde man ikke længe have kunnet være uvidende derom i Nitedal, hvorfra der rimeligviis dagligt gik Bud baade til og fra Byen. Endvidere seer man, at Kong Haakon maa have overlevet sin Hyldingsdag, hvormed hans 26de Regjeringsaar begyndte, hvad enten denne nu var 9de, 10de, 15de eller 16de August, (see forr. B. S. 609, 610). Thi for det første findes der to Breve, udstedte det ene paa Berg i Skrauthval i Valdres den 21de December 1380, og det andet i Sandehered paa Vestfold den 16de April 1381, der ere daterede i hans „26de Regjeringsaar“ ³⁾; nu var han vistnok paa

¹⁾ At Kong Haakon døde i Oslo siges udtrykkeligt i de visseste Minoriters Krønike-Dyptegnelse, Scr. r. Sv. I. S. 45, Scr. r. Dan. I. 260.

²⁾ Dipl. N. IV. 520.

³⁾ Dipl. N. I. 466, III. 430. Ved dette sidste Brev, som er dat. Magnusmeese, have Udgiverne af Dipl. N. meent at burde antage „Magnusmeese“ for at betegne 6te Septbr., altsaa en anden Dag end den, der i norske Breve, sedvanligt kal-

den Tid død, og hans Død ganſke viſt bekjendt paa begge Steder, men Udſtederne kunde dog ikke have regnet efter hans 26de Regjeringsaar, hvis han var død, førend det begyndte; de have kun fortsat med denne Maade at betegne Aaret paa, fordi de nu engang vare vant dertil, og hans Eſterfølger endnu ikke var holdet, ſaaat de kunde regne Aarene fra ham. For det andet findes der et Brev fra Ullinſvang i Hardanger, dateret Tirſdag efter Seljumannsmæſſe, altsaa 9de Juli, i Kong Haakons „ſidſte Aar“¹⁾. Dette kan ej være 1380, da Kong Haakon, ſom vi have ſeet, endnu var i Live idetmindſte den 31te Juli 1380, og Udſtederne dog ej kunde tale om hans „ſidſte Aar“, førend efterat han var død. Altsaa maa det være 1381, og Kong Haakon ſaaledes have overlevet ſin Hyldingsdag, i Auguſt Maaned, fra hvilken hans ſidſte eller 26de Aar, om han havde fuldendt det, vilde have gaaet til ſamme Dag af Auguſt i 1381. Derimod maa han være død idetmindſte nogle Dage forud for den 1ſte October, da et Brev, udfædt fra Sveinarud i Opjemark eller Odemark (paa Marker øſtenfor Rakkeſtað) ſiges at være udfædt i Ugen efter Micheldag (altsaa fra 30te September til 6te October) „i førſte Aar efter Kong Haakons Fræfald“²⁾. Altsaa havde man ved den Tid erfaret Kongens Død i Odemark, hvorhen Eſterretningen derom fra Oslo neppe i det tidligſte har kunnet naa frem i mindre end fire eller fem Dage, om man end maa antage, at Tilbud derom ſtrar afgik til Hr. Erik Ketilſſon og Hr. Knut Algotſſon ſamt flere anſeede Mænd paa Dal, og at dette Tilbud formodentlig tog Vejen om Odemark eller Gyne ikke langt dervfra. Saaledes falder da Kong Haakons Død paa en Dag mellem Midten af Auguſt og de ſidſte Dage af September. Nærmere kan man ikke beſtemme Tiden, med mindre aldeles nye, hidtil ubekjendte, Oplyſninger ſkulde fremkomme³⁾. Hvad han foretog ſig fra Tiden mellem

des ſaaledes, nemlig Magnus Jarls Dag, d. 16de April, ſaaſem dette maatte blive 16de April 1381, og Kong Haakon da forlangt var død. Men her os kjendte man neppe nogen anden Magnuſsmæſſe end den paa 16de April, og ligesaa vel ſom man daterede efter Kong Haakons Regjeringsaar i December 1380, ligesaa vel kunde man gjøre det i April 1381; man var nu engang vant til at betegne Aaret efter Kongens Regjeringsaar og havde endnu ingen ny Konge at datere efter. Ellers kaldte man, ſom vi ville ſee, dette Aar indtil 29de Juli 1381, da Sennen blev tagen til Konge, „Aaret efter Kong Haakons Fræfald“, eller „Kong Haakons Fræfaldaar“.

¹⁾ Dipl. N. IV. 519.

²⁾ Dipl. N. III. 431.

³⁾ Man har almindeligviſt antaget den 1ſte Mal for Haakons Dødsdag, fordi Huitfeldt ſiger det S. 565. Men dette er, ſom de ovenfor anførte Breve nok ſom viſe, en reen Fejltagelſe. Man kunde formode, at den var opſtaaet ved en Miſforſtaaelſe af den Angvælf, H. maaſkee kunde have ſeſeſundet, ſ. Gr.,

den 11te og 24de Juni, hvor vi tabe ham af Sigte, indtil hans Død, derom vides, som sagt ikke det ringeste. Men for det Tilfælde, at han selv deeltog i det Indfald, som i dette Aar efter Stilstandens Opfigelse blev gjort i det sydvestlige Sverige, og efter al Sandsynlighed sidst i Juni eller først i Juli 1380¹⁾, da har han altsaa paa den Tid været ved Skara, og maaskee endog heelt øster ved Westeraas, og er i Slutningeu af Juli eller de første Dage af August vendt tilbage til Norge, hvor han strax har begivet sig til Dslo. Denne Antagelse har meget for sig. Af hans Opbudsbrev til Sogningerne sees det, at han selv agtede at sette sig i Epidien for sine Krigsfolk „syd ved Landsenden“, og der findes ingen Antydning til, at han da eller senere hen i Juni Maaned var syg eller svagelig. Tværtimod antyder de to orknwiske Gisslers Forsikkringsbrev af 11te Juni, at Kongen ventede at opleve samme Aars Mortensmesse (11te November). Altsaa maa et pludseligt Sygdomstilfælde have rammet ham, hvad enten det var efter hans Hjemkomst til Dslo eller under selve Krigstoget, som maaskee derved kan være blevet afkortet for Tiden.

Dette er alt, hvad vi vide om Kong Haakons Død. At han, især siden han døde i Dslo, blev begravet ved Marielirken der i Byen, kan vel ansees som vist, uagtet intet udtrykkeligt haves derom, og hans Testament, som han dog sikkert maa have efterladt, forlængst er tabt. At han ej blev begravet ved St. Hallvards Kirke, maa man slutte deraf, at der i Fortegnelsen over dennes Jordegods ikke nævnes et Ord om, at Kong Haakon har givet noget dertil „for Lejested“. Heller ikke vide vi, om hans Hustru, Dronning Margrete, var tilstede ved hans Dødsleje. Man kan neppe antage det, thi det er vist, at hun den 18de Mars var i Moeskilde²⁾, og der var saa meget at tage vare paa i Danmark, at hendes Nærværelse der nok kunde være nødvendig. Derimod erfare vi, at hun kort efter hans Død var i Norge, og formodentlig er hun da

at der havde staaet „Tirsdag før Korsmesse“, og at H. havde forklaret dette som Tirsdag før 3die Mai eller Korsmesse om Vaaren, medens der meentes Tirsdag før 14de September eller Korsmesse om Høsten. Eller maaskee der har staaet „seria secunda“ (d. e. Mandag) før Korsmesse (nemlig om Høsten), og at H. som saa mange andre urigtigt har forklaret dette med „to Dage før Korsmesse“ (om Vaaren). Mandagen før Høst-Korsmesse er 10de, Tirsdagen er 11te Septbr. Denne Antagelse har visjelig meget for sig, hvis man ikke ellers skulde tro, at Huitfeldt har forverlet Haakon den 5te, der døde 8de Mai, med Haakon den 6te, og maaskee oversæet et „octava“ foran „Philippi et Jacobi“. Men dette er ikke saa sandsynligt som den anden Gjetning.

¹⁾ Før 7de August maa, som vi have seet, Bønføping være afbrændt, og dette skee saamlidigt med dette Tog.

²⁾ Suhm, XIV. S. 81.

strax ved Efterretningen derom ilet derop for at foretage de nødvendige Skridt i Anledning af Sønnens forestaaende Thronbestigelse og Hylдинг.

Da Kong Haakon døde, var han i sin bedste Alder, ikke mere end 40 Aar gammel og kunde saaledes efter Naturens Orden have gjort Regning paa et meget længere Liv. Hans virkelige Regjeringsstid var for kort, til at vi kunne gjøre os nogen bestemt Forestilling om hans Regjerings-Talenter. Men at hans Vilje var god, fremlyser noksom af alt hvad han foretog sig, og hvad han selv yttrede i sine Forordninger. At han ikke formaaede at standse sit Folk i dets stadige Synken og opfriske dets henfjævnende Kraft, var ikke hans Skyld. Det fulgte deels af Tidsomstændighederne, deels deraf at Norge altfor tidligt havde naaet et Modenshedstrin, der stod i Misforhold til dets egne Kræfter, saavelsom til Datidens Wilkaar: dette efterlod en Slappelse, som det ej stod i nogen Konges Magt at forebygge, og som lod Norge, ved det Tidspunkt, hvormed vi her beskæftige os, staa hartad som en udlevet Olding ved Eiden af dets to Frændenationer, der netop nu ligesom vaagnede op til et nyt Liv. I sit Forhold til Faderen have vi seet Haakon som en kjærlig, opoffrende Son; ligeledes have vi seet, at der herskede den bedste Forstaaelse mellem ham og hans Hustru, skjønt hun ganske vist var ham langt overlegen i Talenter og Regjeringsdygtighed. Haakons Undersaatter vidste derfor ogsaa at sette Priis paa hans Dyder og elskede ham meget. „Folk ansaa ham for en god Mand“, staar der i de saa Aar efter hans Død paa Island skrevne Flato-Annaler, hvor hans Død omtales¹⁾. Og den bekjendte Forfatter Vneas Sylvius Piccolomini, der blev Pave under Navnet Pius den 2den 78 Aar efter Haakons Død, 53 Aar gammel, og som saaledes meget godt i sin Ungdom kunde have talt med Folk, der levede paa Haakons Tid, siger om ham: „han skal have været en herlig Mand, forunderligt elsket og adlydt af sine Undersaatter²⁾“. Nordmændenes Sorg over hans Død maa derfor ganske vist have været meget stor.

Da vi ikke kjende Kong Haakons Testament, vide vi heller ikke, hvor store Gaver han har skjenket til Kirker og Klostre m. m., og til

1) Islandske Annaler, Udg. S. 382.

2) Vneas Sylvius, Cosmographia Cap. 33. Hans Ord ere følgende: In hac terrâ (Dania) patrum nostrorum memoria Valdemarus regnavit, in Sveciâ Magnus, Aquinus in Norvegiâ, quem serunt divinum fuisse hominem, miro provincialium amore et obsequio cultum; huic conjux Margareta fuit Valdemari filia. Sevnser Kejser, d. N. Kirkes Historie, II. S. 397, Vneas's egne Ord vidne, at han har nedskrevet hvad han havde hørt af Folk, der tilhørte den foregaaende Generation.

sine Venner og Tjenere. Man kan neppe tvivle paa, at det har været en god Deel, men til Kirkerne idetmindste kun i rede Penge, siden det i Fortegnelsen over Oslo Domkirkes og Biskopsstols Gods, hvilke han dog maa have betænkt, ej findes opført noget af ham skjenket Jordegods. Men saadant gav heller ikke hans Fader, og det var aabenbart ikke mere Skik og Brug, at Kongerne paa den Maade bortgav Jordegods, som aldrig kunde falde tilbage under Kronen. Alt, hvad der findes om Kong Haakons Gave til nogen Kirke, er at han gav fem Mk. Bool i Tuneim (nu Tanum) i Manarike til Tuneims Kirke, og selv dette var kun til Bederlag mod andet Jordegods, som Kirken ejede før, men som formodentlig laa længere borte og derfor ikke saa belejligt¹⁾. Sandsynligviis har Mariekirken faaet mest: den var nu engang Kongernes Indsingscapell. Men Haakon efterlod ogsaa, som Faderen, en ikke ubetydelig Gjæld. Det seer endog næsten ud, som om han intet var betalt af hvad Faderen skulde og endda dertil selv gjort ny Gjæld. Saaledes erfarer man, at ogsaa efter hans Død ej alene de fremtalte Tiende-Margange af Konggodset i Elvespysel, hvormed Kong Magnus stod til Næst, endnu vare ubetalte, men at Kong Haakon skulde ligesaameget til de samme Kirker, — altsaa, da han naturligviis som eneste Arving maatte overtage Faderens hele Gjæld, ikke mindre end 6 Margange til 23 Kirker, 5 til een, og 4 til een — samt derhos een Margang til 9 Kirker i Manarike, 2 til een sammesteds, og 3 til een i Elvespysel, hvilke samtlige intet havde til gode af hans Fader²⁾. Formodentlig var heller ikke Faderens Løsesum endnu fuldstændigt betalt. Hvorledes det hang sammen med de mange Penge, som hans Foreldre havde testamenteret til Badstena Kloster, og for hvilke de havde sat Den Ordoost i Pant, vides ikke; men saa meget er vist, at Hr. Erik Ketilsøn ved disse Tider — uvist om før eller senere, maa have haft Ordoost i Forvaring, og da han tillige sees at have staaet i nøje Forbindelse med Klostreet, er det ej usandsynligt, at dette kan have været paa Klostreet Begne³⁾. At Faderens Gjæld til Pave-

¹⁾ Biskop Gyssteins Jordebog fol. 126. a.

²⁾ See ovenfor, S. 38. De Kirker, hvilke Haakon, og ikke Magnus skulde Tiende, vare Bru, Lyse, Dragasetr, Afsheim, Verusjardardal, Toksine, Botne, Koilde, Eskedjohof (alle i Manarike) 1 Margang hver: Roeim (ogsaa i Manarike) 2 Margange, og Harundarklav (i Elvespysel) 3 Margange; Biskop Gyssteins Jordebog, fol. 3—8.

³⁾ See Bæker: „Ældste Archivregistraturer“, I. S. 80. Her tales om, at Arel Ketilsøn (der i Narene omkring 1366 havde Glibéberg, s. forr. B. 774, og formodentlig var en Broder af Hr. Erik) havde ved sit Brev oyladt Dronning Margrete Vermeland, Agnholm, Ordoost og Solser og solgt hende det Gods, som Mariken (Erik) havde erhvervet i Viken, paa Ordoost, i Vermeland og paa Dal. Hans Sen Ketil blev drebt paa Ordoost lunge før hans

Stolen i Anledning af det store Laan i 1351 endnu ikke var betalt, forstaaer sig af sig selv; men nu var Schismet indtraadt, og Gjeldsbefiverne laa formodentlig i Avignon, under Modpaven Clemens's Berge: da nu han ikke erkjendtes i Norden, kunde han heller ikke gjøre det gjeldende, og da Schismet langt om længe ophorte, kunde der ej mere være Tale om at indtræbe dette gamle, præscriberede Tilgodehavende. Endvidere seer man, at de holfstenske Grever betragtede sig som berettigede til 100 Mk. Sølvs, hvorfor Kong Haakons Fader og han selv i 1360 havde givet Forskrivning: en Fordring, der dog ligeledes maa betragtes som præscriberet¹⁾. Men endelig skyldte Haakon ogsaa Penge i Landet selv, og disse Gjeldsposter var maaskee de mest trykkende. Vi kjende vistnok kun een af dem, men der kan neppe tvivles paa, at der og var flere lignende. Han skyldte nemlig Fogden paa Akershus, Benedict Nikolasen, en Sum Penge, der idetmindste senere med enkelte Tilleg løb op til 200 Mk. brendt, og det lader til, at han for denne Sum havde sat ham den tilliggende Eysfel, nemlig den egentlige Oslo-Eysfel med Stogheimshered, Myrehearven og Gudreim, i Pant²⁾. Benedict sagdes siden af Dronning Margrete at have tjent baade Kong Haakon og hans Søn Olaf huld og tro, men ved Siden deraf sørgede han ogsaa ivrigt for sin private Velserd, og benyttede hertil, som det lader, sin Indflydelse paa en ej ganske tilbørlig Maade. Han havde allerede ved sit Giftermaal med Alfild, en Datter af Hirdmanden Thorgaut Jonsen, erhvervet flere Ejendomme i Oslohered m. m., og som Eysfelmand havde han den bedste Anledning, den han ogsaa, ligesom de fleste andre Eysfelmand, synes at

Deb, see Diar. Vadstenense, Ser. r. Sv. l. 109, og Arel har formodentlig arvet ham. At Arel i 1396 havde Besiddelser paa de Kanter, sees af Biskop Gyssteins Jerdebog fol. 3, der udviser, at han da skyldte Thoresby Kirke i Stovesyssel 2 Aargange Tiende. Mere herom i det følgende.

¹⁾ Ser. r. Dan. VII. p. 347, 352, 353, jfr. ferr. B. S. 653.

²⁾ Benedict fik nemlig i 1388, som det nedenfor nærmere skal omtales, af Dronning Margrete Eker, Nedeim og Tverdalene (Sigdal og Krødsherød m. m.) med Krensens Indtagter og al kongelig Ret undtagen Uboremaal, til Lehn for sig, Hustru og Arvinger, samt Pant for de Penge, Kong Haakon var ham skyldig, en Forlening, som siden bekræftedes af Kong Erik; og da Sønnen Thorgaut Benedictsøn siden havde den samme Forlening, er det tydeligt nok, at Gjelden endog da ikke var betalt (Dipl. N. l. 511, 539). Men da det ej er tænkeligt, at Benedict indtil da ingen Sikkerhed havde haft for sin Gjeld, og da vi af et Brev-Brudsstykke fra 1381 erfare, at han da var Foged paa Akershus, hvilket Embede Almuud Bergthorsen beklædte efter 1388, er det aabenbart, at han indtil 1388 har haft Oslo Eysfel i Pantlehn og da ombyttet det med Eker, Nedeim o. s. v., hvad enten han nu fandt dette fordeelsagtigere, eller Dronningen udtrykkelig ønskede det. Der staaer desuden i hiint Forlentingsbrev, at hans nye Eysfel ogsaa skulde holde ham skadesløs „for de Penge, han endnu ikke havde oppebaaret af „Alla“ (her skal vist læses Asloar) Eysfel“.

have benyttet, til at tage faste Ejendomme i Betaling for Sagere; ja, der findes endog et Brev om, at han som Foged paa Akershuus lod en Mand saggive og holde fængslet, indtil en af hans Venner løste ham ud ved at betale en Pengesum¹). Det er let at skjønne, at Kong Haakon selv ikke har kunnet staa i Gjeldsforhold til en Mand som Benedict uden at have maattet stille overflødig og for Creditor fordelagtig Sikkerhed. Og Benedict var neppe den eneste, til hvem han paa denne Maade skyldte Penge. Men man kan ej undres saa meget derover: hans mange Fejder maa have kostet ham meget; han maatte overtage Faderens Forpligtelser og havde sikkert ogsaa mange Udgifter i Anledning af Sønnen, for at understøtte hans Valg i Danmark, om end disse Udgifter ingensteds ere optegnede.

12. Kong Olaf hyltes som Konge. Union med Danmark.

Kong Haakon efterlod sig kun den ene Søn Olaf, Danmarks Konge, der saaledes var ubestridt Arving til Norges Krone. Om Haakon havde haft flere Børn med Margrete, vides ikke; de maa i alle Fald være døde som Børn. Der taltes vistnok siden om, at de ogsaa skulde have haft en Søn ved Navn Henrik, men det kan neppe forholde sig saa; vi ville i det følgende komme til at handle nærmere herom. Det er ovenfor nævnt, at man ej med Visshed veed, om Dronning Margrete var tilstede ved Haakons Død. Der er intet, som hindrer i at antage det; i alle Fald maa det ansees som vist, at hun strax ved Efterretningen om Mandens Død hastede til Norge for at gjøre de nødvendige Skridt til at faa Sønnen hyltet, men man hører dog ikke om hendes Nærværelse i Norge førend i de første Dage af det næste Aar. Da det imidlertid ikke er rimeligt, at hun reiste op ved Vintertide, maa hun i det allerfildigste have forladt Danmark i October, altsaa kort efter Haakons Død. Hvad Hovdingerne i Norge nu strax foretog sig, vides ikke. Biskopperne vare maaskee endnu forsamlede til Concilium paa Hamar, men der nævnes intet om, at de gjorde noget afgjørende Skridt. Ifølge de gamle Lovbestemmelser skulde Erkebiskopen sammenkalde Nigets Hovdinger til et Møde for at overlegge om Styrelsen og afgjøre, hvo der skulde blive den afdøde Konges Efterfølger. Muligt, at dette er skeet, ihvorvel intet bestemt vides derom. Men da Olafs Arveret var utvivlsom, og saaledes hans Antagelse vis, — saa vis, at man allerede i danske Breve

¹) Dette erfares af et Brev fra 1401 (D. R. IV. 720), hvoraf man ogsaa seer, at han havde været Foged paa Akershuus.

lod ham kalde sig „Norges Konge“ ¹⁾ — synes Margrete, som for det første havde efterladt ham i Danmark, uden Hinder eller Modsigelse midlertidigt at have overtaget Regjeringen paa hans Begne; thi den 11te Januar 1381 stadfestede hun paa Akershuus, „med Rigets Naads Samtykke og i sin Søns Navn, alle de Rettigheder og Privilegier, som Marielirken i Oslo hidtil havde nydt, indtil Gud af sin Naade forundte hende, at hendes kjære Son Kong Olaf selv kom“ ²⁾. Olaf kom først længer ud paa Naret, men naat eller hvorledes, er ingensteds omtalt; alt, hvad vi vide derom er, at han paa St. Olafs Dag, den 29de Juli, blev tagen til Konge i Nidaros, altsaa paa **Drething** efter den gamle Skik, hvilket viser, at han ej kan være reist fra Danmark senere end i Juni Maaned. Formodentlig har Margrete heller ikke villet lade den tiaarige Dreng tiltræde den lange Reise, førend den mildere Aarstid var indtraadt, og hun imidlertid havde aftalt med det norske Naad, hvorledes Styrelsen skulde indrettes i Olafs Mindreaarighed. Thi at Forhandlinger, og det af særdeles Vigtighed, maa have fundet Sted derom mellem Margrete og Naadet, forstaaer sig ej alene af sig selv, men det kan ogsaa skjønnes deraf, at vi lige fra Hyltingsdagen atter see ved den unge Konges Side en **Drottsfete** eller Rigsforstander, nemlig Hr. **Agmund Finnsøn**, der saaledes nu atter indtog denne Verdighed, og strax efter en **Cantsler**, nemlig Provsten ved Marielirken, Hr. **Henrik Henriksøn**, der altsaa nu først fik Titlen, efter længe at have bestyret Embedets Forretninger. De Kongebreve, der ere udstedte i Olafs Mindreaarighed, vise, at disse to Mænd tilsammen bestyrede de levende Regjeringsforretninger, og begge benyttede Kongesegl, saaledes at Drottsfeten alene i Kongens Navn udstedte alle Breve, der vedkom den udøvende Myndighed, Krigsvæsenet, Finantserne m. m., og beseglede dem med Kongeseglet, saavel som med sit eget, medens derimod alt hvad der horte til den dømmende Myndighed, altsaa Bekræftelse paa Domme, og formodentlig ogsaa Landsviiftbreve, udfærdigedes af Cantsleren i Kongens Navn og besegledes af ham alene. Kun Breve af større Vigtighed, som Bekræftelser paa Privilegier o. a. d. udfærdigedes i Kongens Navn af Drottsfeten og Cantsleren i Forening, saaledes at det udtrykkeligt tilføjedes, at Cantsleren beseglede med Kongens Segl. Men i Kongens, det vil sige hans og Dronningens, Nærværelse, bortfaldt baade Drottsfetens og Cantslerens Myndighed; da heed det kun som sedvanligt „indseglet i vor Nærværelse“, og ligesaa besegledes de Beslutninger, der under Kongens Navn fattedes paa Naadsmøder, af alle de tilstedeværende Naadsherrer, blandt hvilke altid

¹⁾ Brev udfl. i Slagelse d. 19de Januar 1381. Suhm XIV. 93, 94.

²⁾ Dipl. N. V. 320.

Drottsfeten, men sjældnere Cantsleren nævnes¹⁾. Heraf maa man altsaa slutte, at der mellem Dronningen og Raadet umiddelbart for Kroningen er truffet en Overeenskomst, der omtrent har indeholdt disse Hoved-Artikler:

1. Dronningen fører det egentlige Formynderskab for sin Søn, og udfører alle Regjerings-handlinger i hans Navn, naar hun er i Landet.

2. Naar hun er udenfor Landet, føres Regjeringen af Drottsfeten og Cantsleren i Kongens Navn, saaledes at hiin har alt det egentligt

1) Da det er af Blyghed at kunne donne sig en klar og nøjagtig Forestilling herom, hidfette vi i Chronologisk Orden en Fortegnelse paa alle hidtil bekjendte daterede Breve, udsædte i Kong Olavs Navn indtil Udgangen af 1385, med en kort Antydning af deres Indhold og Besegling. Fra 1381: Midarøos den 29de Jull, Kroningsdagen, Befrættelsesbrev for Jemteland; da dette Brev er udsædt paa et Raadsmøde, er det indsejlet baade af Drottsfeten og Hr. Sigurd Hafthorsøen, men ej af Cantsleren, formodentlig fordi man endnu intet Stor-Segl havde faaet. (N. gl. L. III. 213). Midarøos den 7de August, Befrættelse paa Skomagernes Friheder, under Kongens og Drottsfetens Segl (s. ellers S. 214); her var ligeledes næppe noget Storsegl ferdigt. Dølo d. 9de October, Overdragelse af en Kronen tilkommende Pengesfordring, under Kongens og Drottsfetens Segl, (Dipl. N. II. 469). Fra 1382: Dølo den 6te Febr., Befrættelse paa Mariakirkens Rettigheder, under Kongens og Drottsfetens Segl; Cantsleren beseglede med. (Dipl. N. V. 325). Tunsberg d. 20de April, Tilladelse til Indbyggernes i to Skibreder at bygge et nyt Landevernsfæib; under Kongens og Drottsfetens Segl. (s. ellers I. 470). Bergen d. 16de Juni, Stadsfæstelse af Audunargaarsdens Friheder, under Kongen og Drottsfetens Segl (Dipl. N. II. 476); dette var kun en ligesvem Følge af, at Mariakirkens Privilegier bekræftedes, derfor udsædredes her ej Cantslerens Besegling. Bergen d. 23de Juni, Stærningsbrev til nogle Folk fra Nysylke, sandsynligviis af Hirdmandsklassen, indf. af Drottsfeten og Cantsleren. Bergen den 26de Juni, Stadsfæstelse paa Munkeliv Klosters Privilegier, under Kongens og Drottsfetens Segl, Cantsleren beseglede med (Munkelivb. S. 19). Dølo den 13de August, to Landsviisbreve beseglede i „Kongens Nærvarelse“; hverken Drottsfete eller Cantsler nævnes, (Dipl. N. I. 474, 476). Bergen den 27de October, Retterbod om Jølandssfareernes Told, vedtagen paa Raadsmøde og medbeseglet af Raadsherrerne, (Norges gl. Lovb. III. 215). Fra 1383: Tunsberg den 26de August, Retterbod om Told m m. vedtagen og beseglet paa Raadsmøde af Raadsherrerne (N. gl. L. III. 216). Bergen den 23de Octbr., Befrættelse af et Kjøb, beseglet af Kongen og Drottsfeten (Dipl. N. I. 483). Fra 1384: Bergen den 23de Juni, Retterbod vedtagen paa et Raadsmøde og beseglet af Raadsherrerne (sammesteds S. 218). Bergen d. 19de August, Retterbot, ligesaa (sammesteds S. 222). Tunsberg d. 22de, Stadsfæstelsesbrev paa en Dem, beseglet af Cantsleren, uden at Drottsfeten nævnes (Dipl. N. I. 491); Drottsfeten kunde desuden da ej engang være tilstede i Tunsberg, da han den 19de var med Raadet i Bergen. Aftershuus den 6te December, Befaling til Mariakirkens Debitorer at betale hvad de skyldte; indsejlet i „Kongens Nærvarelse“, uden at Drottsfete eller Cantsler omtales. Da er det og viis, at Margrete selv var tilstede, siden hun 14de Januar var i Dølo, (Dipl. N. II. 488), altsaa tilbragte Julen der.

Administrative og hvad der hører til Krigsvæsenet, denne alt hvad der vedkommer den dømmende Myndighed, under sin Varetægt. Kun vigtige Beslutninger, som Bekræftelser eller Tilstaaelser af Privilegier o. s. v. afgjøres og besegles af Drottsfeten og Cantfleren i Fællesskab. Naar Dronningen selv er tilstede, bortfalder begge Myndighed.

3. Lovgivningsfager, som Retterbøders Udstedelse o. s. v., foretages og afgjøres kun paa Raadsmøder, ej af Drottsfeten eller Cantfleren paa egen Haand.

Man seer heraf, at Raadet intet havde imod, at Dronningen førte Regjeringen og udevede Kongemagten, naar hun var i Landet, men at de kun vilde forebygge, at Regjeringen skulde føres fra Danmark af, neppe saa meget af Frygt for, at dansk Indskydelse skulde gjøre sig gjældende — thi det kunde jo dog altid skee, naar Dronningen var i Landet — som for at den Ulempe skulde indtræde, der under forrige Union med Sverige oftere havde fundet Sted, at de løbende Forretninger og Expeditioner ved Regentens Fraværelse ganske gik i Staa. Den Tillid, som Raadet her viiste Margrete, indeholder et merkeligt Vidnesbyrd om hendes overlegne Dygtighed og den Yndest, hun maa have forstaaet at vinde hos Nordmændene. Formodentlig var det hende udelukkende forbeholdt at raade over Sysslerne og Krongodset, saa at Drottsfeten og Cantfleren ej paa egen Haand kunde give Forleninger, dog findes der ej nu Breve, som udtrykkeligt handle derom. I de Breve, som Drottsfeten udstedte i Kongens Navn, brugtes sedvanligviis den Formel: „vi have med Raad og Samtykke af vor kjæreste Drottsfete Hr. Agmund Finnsøn besluttet, eller givet o. s. v.“; og tilsidt „under vort og vor Drottsfetes Indsegl“. I de Breve, som Cantfleren udstedte i Kongens Navn, nævnes derimod kun „Raadet“ i Almindelighed, og de ende med „Provsten ved Marietirken i Oslo, vor Cantfler, Hr. Henrik Henrikson, indseglede“. Da det er aabenbart, at Drottsfeten ofte beseglede sine Breve, medens Cantfleren var langt borte, og omvendt, er det umuligt, at de begge to kunne have brugt eet Segl, men Drottsfeten maa have brugt det mindre Kongeseگل, eller Secretet, Cantfleren Storseglet¹⁾; desværre mangle Seglene paa alle de fremtalte Breve, saaa intet bestemt Vidnesbyrd derom have.

¹⁾ Dette sees bedst ved at sammenhelde den nykønsorte Retterbod, dateret Bergen den 19de August 1384, med Bekræftelsebrevet, dateret Tunsberg den 22de August s. A.; begge siges at være beseglede med Kongens Segl, men hvis der kun var eet, kunde det ej være i Bergen den 19de og i Tunsberg den 22de August. Altsaa seer man, at Drottsfeten, der den 19de var med at besegle i Bergen, havde eet Segl, og Cantfleren i Tunsberg d. 22de et andet. Nu er det vist, at det Segl, Cantfleren bevarede, altid var Storseglet, selvgelig maa Drottsfeten have haft Secretet.

Man skulde formode, at der ogsaa sluttedes en Overeenskomst med det danske Raad, etflags **Unionsact**, i Liighed med den, der i 1319 sluttedes med det svenske. Den danske Historieskriver og Cantfler **Heild Hultfeld**, som skrev noget over 200 Aar senere, siger ogsaa, at det „holdes for, at Dronning Margrete og Nigets Raad i Norge (dem igjen til Vilje i Danmark, som tilforn vare eens til at samtpfle Kong Olaf til Danmark) en Forpligt at være gjort og ganget imellem, at Danmark og Norge stedse skulde blive tilsammen under een Konge“¹⁾. Hans Udtryk „det holdes for“ viser vel, at ej engang han har kjendt noget derom oprettet Brev eller har haft noget sikkert Vidnesbyrd derom; imidlertid kan dog denne Antagelse ej ganske være greben af Luften, og saavel den tidligere Analogi fra Foreningen med Sverige, som Margretes velbekjendte Bestræbelser for at knytte Unionen fastere og udvide den til det hele Norden, giver den al mulig Sandsynlighed. Blandt Vilkaarene i denne Unionsact, hvilke de nu end ellers kunne have været, maa der især have været eet, der sikrede hvert Nige sin Selvstændighed lige over for det andet og søgte at forebygge Indtrængen af det ene Niges Mend i det andet Niges Raad, Slotte, Syssler eller Lehn. Overhoved maa Indholdet paa det nærmeste have stemmet med den senere større Unionsact for alle tre Niger. Men, som sagt, hverken i Danmark eller Norge har i de sidste trehundrede Aar nogen saadan Foreningsact været funden, enten i Original eller Afskrift. Sandsynlighviis har den, ligesom den senere større Act, alene været udstedt i meget faa Sjæparter, og ej været bestemt til Offentliggjørelse, hvorfor den siden desto lettere kunde forkomme. Man har vel ikke engang lagt nogen spænderlig Vægt paa den, efterat den var bleven gjort overflødig ved Foreningen mellem alle tre Niger og den nye Act, som derom udstedtes.

Margrete forbeholdt sig, som Skik og Brug var, sin egen Livgæding eller Morgengave, hvilken, som det allerede er omtalt, paa det nærmeste var den samme som Dronning Blanche's, idetmindste Elvefysfel og Nanvike med Wettahered, undtagen Ordoost m. m., maaskee ogsaa Borgefysfel²⁾. Tillige er det af flere Breve aabenbart, at hun paa samme

¹⁾ Hultfeld, S. 565.

²⁾ See ovenfor S. 50. Til yderligere Bestyrkelse herpaa kan anføres, at hun i 1385 gav Biskov Jens Landbeer paa Hølsnød i Wettahered Fritagelse for Peking, Skat og Feld m. m. i sit eget Navn og under sit eget Segl. Thi det er aabenbart, at om Landskabet ej havde særskilt tilhørt hende som Morgengave, men staaet under Kong Olaf, da maatte Brevet have været udstedt i dennes Navn, om hun endogsaa selv nok saa meget var den raadende. Kun saa Uger forud udstedtes, som vi have seet, i Kong Olafs Navn en Befaling

Maade ogsaa havde Nordre-Halland med Tilbehor, hvad enten dette, naar det kom til Stykket, dog skrev sig fra Egteskabscontracten 1363, eller det senere var hende overdraget¹⁾. Saaledes udgjorde hendes særskilte Besiddelser et sammenhængende Heelt, fra Svinesund til Falkenberg. Der kan neppe være nogen Tvivl om, at de Dele af Sverige, der ikke adlød Kong Albrecht, og som grændsede til hine Besiddelser, ogsaa betragtedes som nærmest lydende under hende, og at Slottenes Befalingsmænd holdt disse, som det heed, til hendes Haand²⁾. For at vogte disse Besiddelser og iagttage Kong Albrechts Bevægelser var det vel, at Dronningen ikke ledsagede sin Søn til Throndhjem, men forblev søndenfiels og sandsynligviis endog strax begav sig til Halland, da hun den 28de Juli, altsaa Dagen før Sønnens Hyliding i Nidaröos, var paa Wardbergs Slot og her forlenede en af sine mest betroede Mænd, der siden spillede en betydelig Rolle, og hvis Vætlinger ogsaa havde meget at sige i Norge, Nisse eller Nikolas Jenssøn Svartestaaning, med det Gods i Fjeraas Hered, som Magnus Borse og Thorkel Erngissøn, der havde forladt hendes Tjeneste, hidtil havde besiddet³⁾. Hun havde saameget mere Marsag til at frygte for Ufred paa disse Kanter, som Kong Albrecht under hendes Ophold i Norge — formodentlig ved Fejde eller Trusel om Fejde, havde faaet Skaaningerne til at aabne Underhandlinger i Skeninge ved et Gesandtskab, for hvilket Erkebiskop Magnus af Lund og Tuve Galen stod i Spidsen, og paa egen Haand at slutte en Stilstand med ham den 7de April, der skulde være til næste Mar Midsommer, og hvorved han forbeholdt sig, hiinsides Dresund at

til Mariakirkens Debitorer at betale sin Gjæld, og Brevet derom besegledes i hans Nærværelse; der er jo ingen Tvivl om, at hun ogsaa var den egentlige Udsæderinde heraf, men hun lod dog Brevet udsæde i Sønnens Navn; enhver anden Form havde været ugyldig. I Margretes Brev staar der endydermere, at hine Landboer skulle nyde al den Frihed o. s. v., som hendes egne og hendes haandgangne Mænds Tjenere nyde i „hendes Lehn og Velde“. Altsaa reguer hun her Vættahered til sit eget „Lehn og Velde“, d. e. sin Morgengave.

¹⁾ Dette kan ogsaa sluttet ej alene deraf, at det udtryffeligt siges, at hun fik Halland til Morgengave, men ogsaa deraf, at vi paa lignende Maade see hende bortgive Forleninger i Nordre Halland i sit eget Navn; saaledes til Nisse Svartestaaning, som det strax nedenfor omtales; og til Abraham Broderssøn, hvem hun før November 1382 pantsatte en Deel af Kongsbaffe Slot (Brev i det sv. Rigsarchiv).

²⁾ Vi have allerede seet, at hun havde Gligberg. Drensteen var vel i 1376 afsaaet af Hertug Erik til R. Olaf, men i 1382 holdtes det paa Dronningens Vegne af Johan Viste (Euhm XIV. S. 105).

³⁾ Euhm, XIV. S. 95. Det var sandsynligviis endeel af Kongsbaffe, hvorfra han senere (i 1385) daterede et Brev, Bunge, L. G. R. Urk. 1225.

funne understøtte sine Brødre mod Danmark, medens Indbyggerne i Skaane og Halland skulde kunne hjælpe sin Konge Olaf i enhver Krig undtagen mod Everige¹⁾. Hovedsagen til dette besynderlige Skridt fra Skaaningernes Side var vel, at en saa stor Deel af Skaane endnu stod under Hanseslædterne, saa at Margrete eller det danske Rigsraad ej uden at støde disse for Hovedet kunde befatte sig dermed og saaledes maatte overlade Landskabet til sig selv. Men den Omstændighed, at vi finde Ture Galen blandt Underhandlerne, lader dog formode, at der og var nogen Underfundighed med i Spillet fra Skaaningernes Side²⁾. Imidlertid maa man beundre Margrete, der saa fjælt stillede sig paa Bøgt mod Mecklenburgerne i Everige og var rede til at modtage og møde ethvert Angreb fra den Kant, medens Sønnen, fjænt i Norden, modtog Nordmændenes Hylдинг.

At Kong Olaf ved denne Hylдинг ledsagedes af mange Raadsberer, og at der har været en glimrende Forsamling i Nidaros, er vist nok, men blandt dem ere kun Drottjetens og Hr. Sigurd Høsthorssøns Navne opbevarede. De have nemlig besejlet et Bestyttelsesbrev for Jemteland, med Bekræftelse paa dets Ret og Friheder, som Kongen udstedte paa selve Kroningsdagen³⁾. I dette Brev siges der udtrykkeligt, „at Drottjeten og flere gode Mænd af Raadet havde tilsvoret Almuen over hele Norge at overholde og paa Kongens Vegne at lade overholde gammel Ret og Lov, og at han selv havde givet Almuen Tilfagn om at skulle blive ved al deres gamle Ret og Lov saaledes, som deres Forfædre havde nydt den af Kongens Forfædre og Forgængere paa Tronen“. Brevet, staar der ogsaa, samtyktes af Drottjeten og flere gode Mænd. Det vil strax nedenfor sees, at Haakon Jonsen sandsynligviis var een af de Raads herrer, der overvar Kroningen; i saa Fald er det ej usandsynligt, at det var ham, som efter gammel Skik gav Olaf Kongenavn, thi saa klar efter see vi ham paa lignende Maade hilse Olafs Efterfølger som Konge. Dog var neppe nogen Erkebiskop tilstede: Erkebiskop Thrond var sandsynligviis ganske nyligt afgaaet ved Døden, eller døde under selve Hyldings-Højtidelighederne. Hvad Drottjetens Udnævnelse angaar, da er det rimeligt, at han først var valgt af Raadet, ligesom forhen Hr. Erling Bidkunnsen, men at Kongen, umiddelbart efterat have faaet

¹⁾ Euhm, efter Originalen i det danske Geh. Archiv, XIV. S. 521—525.

²⁾ Imidlertid var dog ogsaa Axel Ketilssøn med, maaskee for en eller anden Borg i Søndrehalland, og han maa antages at have været Dronningens ivrige Tilhænger og at have været taget hendes Interesser.

³⁾ Norges gl. L. III. S. 314. Det staar udtrykkeligt, at Brevet er udstedt i Throndhjem „paa Olafsvævedag førre, da vi bleve tagne til Konge, det første Aar af vor Regjering“.

Kongenavnet, gav ham Drottsfete-Navn. Han var saagodtsom selvskreven dertil, da han allerede før havde baaret det. Og naar der skulde udnævnes en Cantfler, kunde der ej være Tale om nogen anden end Provst Henrik, da hiint Embede var henlagt til Provstedommet. Men man kunde have undladt at udnævne Nogen, og at det skete, maa vel enten, ligesom med Hr. Paal Baardsson fordum, tilskrives Geistlighedens Indflydelse, eller og er det sket efter Dronning Margretes eget Onske. Unegteligt maatte det ogsaa lette Regjeringsforretningernes Gang, at en Cantfler kunde besørge de løbende Sager, medens Drottsfeten ferdedes omkring for at holde Orden i Landet.

At Olaf ved denne Lejlighed ogsaa blev kronet, som ellers angives ¹⁾, er muligt, men neppe sandsynligt. Denne Højtidelighed plejede helst at udsættes, til Kongen naaede Skjels-Mar. Sammensteds forsikkes det ogsaa, at Kong Olaf lod sin Fader „hederligen begrave“, i 1381 ²⁾. Dette er heller ikke sandsynligt, med mindre man antager, at Kong Haakon's Liig strax efter hans Død har været forelobigt bisat, og den egentlige Højtidelighed ved Begravelsen udsat til Olafs Ankomst om Vaaren eller Begyndelsen af Sommeren.

Allerede ved Olafs Hylдинг i Slagelse 1376 havde Kong Haakon og Dronning Margrete, eller maaskee ogsaa det danske Raad, efter Kong Waldemars Exempel, ladet ham antage, foruden den gamle danske Kongetitel, „Daners og Slavens (eller Venders) Konge“, ogsaa den af „Goternes Konge“, for at betegne sin Ret til Den Gotland. Dette Tilleg bibeholdt Olaf ogsaa i sin norske Kongetitel, men nævnte her ikke „Slaverne“, saaat hans Titel i norske Breve derfor lyder: „Olaf, med Guds Naade Norges, Daners og Goters Konge“. Man seer heraf, hvilken Vegt hans Moder lagde paa Besiddelsen af Gotland. Derimod opgav man for Olaf for det første den Titel af „Sveriges Konge“, som hans Fader havde ført, og som det synes, at han skulde have arvet efter ham, med Fordring paa Folkungernes Trone. Men Margrete har vel for Øjeblikket villet undgaa at støde de Svenske ved en saadan Demonstration. Med Haakon var det en anden Sag. Han havde virkelig baaret Sveriges Krone, det havde Olaf ikke. Siden optoges dog Tittlen „Sveriges Arving“. Naar derimod Margrete kaldte sig „Norges og Sveriges Dronning“, var det fordi hun som Enke beholdt Mandens Titel. Men i de hantseatiske Documenter kaldes hun kun „Dronning til Norge“, thi dette var jo dog egentlig det Rige, hvorfra hendes Dronningtitel udsprang. Fra denne Hyldingsdag af, den 29de Juli, begyndte man saaledes at

¹⁾ Huitfeldt, S. 566.

²⁾ Sammensteds, S. 565.

regne Kong Olafs Regjering, og at datere Breve derefter. Hidtil havde man i Mellemtiden fra hans Faders Død deels hjulpet sig med at nævne Narstallet efter Christi Fødsel, hvad der i norske Breve ej var saa brugeligt, deels dateret „i Maret efter Kong Haakons Frøfald“, „i Kong Haakons Frøfalds-Mar“, eller i hans „sidste Mar“, ja endog, som vi have seet, slet hen i „Kong Haakons Mar“, uanseet at han var død¹⁾.

Den unge Konge, og formodentlig ogsaa de forsamlede Herrer, vare endnu den 7de August i Throndhjem, thi denne Dag udstedtes en Befrættelse paa de bergenske Stomageres Frihedsbrev²⁾. Sandsynligviis er hele Mellemtiden hengaaet med at udstede lignende Breve til mange forskjellige Egne, men man har ikke kunnet rekke at besegle dem alle, som det til Jemteland, paa selve Hyltingsdagen. Men ej længe efter maa Kongen og Herrerne have tiltraadt Tilbagereisen, thi allerede den 28de August var Drottsfeten og flere andre Raadsherrer, (Biskop Jon i Oslo, Drottsfeten, Provst Binalde (Magister Capellarum), Provst Henrik, Haakon Jonsen, Gaute Eriksøn, Benedict Nikolasen, Henrik Michels-torp, Alf Haraldsen, Jon Martinsen, Jon Meidarsen Darre og Agmund Bergthorsen Bolt), hvoriblandt flere sandsynligviis havde været i Nidaros, forsamlede i Hornboresund³⁾ — uviis om det paa Agdesiden eller det paa Biskidensiden —; og hvad enten de nu først vare dragne over Land til Oslo og derfra til Søs, eller de havde taget Sævejen lige fra Throndhjem langs Kysterne, saa maa de, for at kunne komme saa tidligt til Hornboresund som den 28de August, have forladt Throndhjem meget snart efter den 14de. Spørsmålet, hvad Vej de

¹⁾ De hidtil bekjendte Breve fra Mellemtiden mellem 1ste Septbr. 1380 og 29de Juli 1381, der ej ere daterede efter Narstallet, men efter Kong Haakons Dødsaar eller Regjeringsaar, ere følgende fem: Dipl. N. III. 431, c. 1ste Octbr. 1380, fra Dyamarf „fyrstu ári fráfalls H. K.“ Dipl. N. I. 466, 21de Decbr. 1380, fra Valdres, „26da ári rikis H. K.“ Dipl. N. V. 321, 23de Martz 1381, fra Saude paa Grenland, „fyrstu ári fráfalls H. K.“ Dipl. N. III. 430, 16de April 1381, fra Sæmøhered paa Vestfold „26 ári rikis H. K.“ (her er Haakon kaldet „Noregs, Svía ok Dana konugr“ et Tegn paa, hvorledes Foreningen med Danmark nu stod Bælt for Hovedet). Dipl. N. IV. 519, 19de Juli 1381, fra Ullensøang, „sidasta ári H. K.“. Paa den Tid vidste man her sikkert allerede, at Olafs Hylting om saa Dage vilde skee. Jfr. ovfr. S. 116. Som en Egenhed maa det ansees, at der findes et Brev af 6te Juni 1382, der endog er dateret 2det Mar efter Kong Haakons Død, Dipl. N. II. 475. Stedet angives ikke, og muligt kan det have været saa affides beliggende, at man der endnu ikke havde erfaret Kroningen. Der skal ogsaa have været et af 1382 eller 1383, der var dateret i det 3die. (Blandt norske Breve paa Altershuus 1624, Euhm XIV. 130).

²⁾ Norges gl. Love, III. S. 214.

³⁾ Dipl. N. I. 469.

have taget, er ikke uvigtigt, thi hvis de have taget Sovejen, da kan maastee deres Ophold i Hornborefund alene være foranlediget deraf, at de nu vare paa Tilbagevejen og agtede snart at skilles ad, ligesom det da og maa anses vist, at de fleste af dem havde været med i Throndhjem, især da de, paa Vinalde nær, alle horte hjemme paa Østlandet; kom de derimod fra Oslo, maa de have været sammenkaldte af Dronningen og skulde i saa Fald indfinde sig hos hende paa Vardberg eller andensteds til Raadslagning¹). Desværre veed man heller ikke, hvor Dronningen paa den Tid opholdt sig. Maastee blev Olaf omtrent paa samme Tid bragt ned til Danmark, hvor der i Ringsted den 11te December udstedtes et Brev i hans Navn. Sikker kan man dog ikke heraf slutte hans Tilbagekomst til Danmark, da man ogsaa her oftere udstedte Breve i hans Navn og under Rigsseglet, uden at han var nærværende. Med langt større Visshed kan man derimod antage, at han idetmindste havde forladt Norge (og selvfølgelig var kommen tilbage til Danmark, i October 1381), fordi et i hans Navn den 9de October i Oslo udstedt Brev er besejlet af Drottseten, uden at hans Nærværelse udtrykkeligt nævnes. Thi kun naar dette skeer kan man være sikker paa, at han, og formodentlig da ogsaa Moderen, har været tilstede. Overhoved forsvinder han i disse Umyndighedsaar næsten ganske som Personlighed. Hvor han som Konge skal fremtræde personligt, er det Dronningen, som handler i hans Navn; ellers beserges de sedvanlige Expeditioner i hans Navn paa den allerede angivne Maade. Kun nogle faa Gange erfare vi paa nysnævnte Wiis hans Nærværelse i Norge, ellers er det aldeles uvist, hvor han opholdt sig. Det er ej engang sikkert, om han har været tilstede ved de Raadsamlinger, i Bergen og andensteds, hvor Retterboder ere udgivne. Hans Nærværelse var der ikke mere nødvendig, end ved andre Lejligheder, og hans Moder, som vistnok ved en saadan Lejlighed vilde have fulgt med, var idetmindste neppe nogenstunde efter Haakons Død i Bergen.

Saaledes var da nu den unge Olaf bleven Konge baade i Norge og Danmark, og en Forening var oprettet mellem begge Riger, der under forskjellige Omvælinger skulde vedvare i 433 Aar, og som maastee Margrete allerede nu tænkte paa at gjøre stedsvarende, men som de fleste Mænd i begge Riger neppe tænkte sig anderledes end midlertidig, saaledes at den atter skulde blive opløst, hvis Kong Olaf i sin Tid fik tvende Sønner. Hvad man i Norge meente om Foreningen, nævnes ingensteds. Mange vare vistnok stemte for den. Endeel betragtede den

¹) At dog Jon Martinsen ej havde været i Midaroc, sees af et Brev, dateret 20de Juli 1381, der viser, at han den Dag var paa Holm i Dalstland. (Dipl. N. 1. 464).

vel med Ligeagdsighed, som en uundgaelig Skjebne, og kun de Færreste synes at have betragtet den som et Onde. At Stemningen i Norge nu var langt mere for denne Union, end den tidligere var for Unionen med Sverige, er umiskjendeligt. Det samme var formodentlig Tilfældet i Danmark. Ved at velge Olaf havde man vist, at man ønskede Foreningen: kun de, der holdt med Mecklenburgerne, kunde siges at være misfornøjede dermed. Denne gunstige Stemning hos Fleerheden i begge Riger kan vel for en Deel være kommen af Følelsen af, at de gjensidigt trængte til hinanden; men for en stor Deel skyldes den dog vist ogsaa Margretes Statsklogskab. Overhoved, jo nøjere man betragter de politiske Tildragelser i Norden paa denne Tid, desto tydeligere træder Margrete i Forgrunden som den, der oversaa og beherskede Forholdene, og hvis overlegne Aand ledede det Hele. At hun, som Enkelte have meent, kun gradvis, efter Omstændighedernes og Tilfældets Medfor, skulde være kommen paa den Tanke, at forene Nordens tre Riger, og ej lige fra først af skulde have stillet sig dette Maaal for Øje, er neppe tænkeligt. Endog hendes egen Titel, „Norges og Sveriges Dronning“, maatte stadigt erindre hende derom. Nationerne selv havde ubevidst stræbt derhen. Forskjellen mellem de tre Sprog, som taltes i Norden, var allerede for en stor Deel udjævnet. Dronningens egne Sær-Besiddelser dannede allerede et slags nærmere Forening af norske, danske og svenske Landsdele, der maatte gjøre den Tanke, paa samme Maade at forene Hovedrigerne selv, baade naturlig og Udbygningen dertil sandsynlig. Endog de hyppige Provisioner af Geistlige fra det ene Rige til det andet maatte begunstige Tilnærmelsen, og i den nye Birgittiner-Orden, der nu omsider tog sit Sæde og begyndte sin Virksomhed i Badstena, havde man hvad man kunde kalde en unionell Planteskole for geistlige Kræfter og for Udbredelsen af den nordiske Enheds-Idee. Tiden var aabenbart kommen til at begynde Verket; Margrete var en af de første til at indsee dette, og hun begyndte det med al sin overlegne Kraft. At hun derved nærmest havde sin egen og sit Dynasties Forherligelse for Øje, og ej saameget tænkte paa selve Nationernes Fordeel, er vel muligt, og efter de da herskende Forestillinger endog sandsynligt. Men den store Tanke var ligesuldt undfanget og Haanden lagt paa Verket.

13. Anseede Mænd. Biskoper og andre Geistlige.

Efter saaledes at have seet Foreningen mellem Norge og Danmark stiftet og den unge Kong Olaf hyldet som begge Rigers Konge i et Navn,

medens hans Moder i Virkeligheden styrede det Hele, maa vi betragte de enten ved sin Embedsstilling, eller sin Byrd, eller sine Talenter fremragende og indflydelsesrige Personer, som paa denne Tid levede i Landet, og hvis Bistand Dronningen mere eller mindre skulde benytte i Udførelsen af Regjeringens Syssler. En ny Slegt havde nu ganske afløst den, der raadede i Landet, da Unionen med Sverige stiftedes i 1319. Endog de eldste gjenlevende Veteraner fra tidligere Dage, Haftborsønnerne, vare dengang kun Børn og kunde neppe erindre noget om Begivenheden selv, om de end i sin Ungdom havde levet sammen med Unionens Stiftere. De fleste vare allerede døde for mere end et Snees Aar tilbage; mange af dem vare allerede blevne Offere for Mandedøden i 1350. Med disse Mænd fra 1319 taalte de fra 1380 neppe at sammenlignes. Vi søge i 1350 forgjæves Mænd som Erling Bidlunnsøn, Finn og Ivar Almundsønner, Bjarne Audunson, Erkebiskopperne Giliv og Paal. Men lige saa langt, som Mændene fra 1380 staa tilbage for dem fra 1319, ligesaa langt staa igjen disse tilbage for de dygtige og veldige Herrer fra 1280, med de store Grindringer fra Haakon Haakonssøns glimrende Tider; en Bjarne Erlingsøn, Thore Haakonson, Audun Hugleiksøn, Andres Ploitt, Erling Alfson og Alf Erlingsøn, og Prælater som Erkebiskop Jon. Gaa vi endnu højere op i Tiden, til Kong Haakon Haakonssøns kraftigste Dage, da stode vi paa endnu mere fremragende Personligheder, som (ej at tale om Kongen selv) Arnbjørn Jonsøn, Dagfinn Bonde, Jon Staal, Biskop Haakon i Oslo, og — trods hans fjendtlige Forhold til Kongen — først og fremst Hertug Skule. Saaledes have vi det sørgelige Skue af en jevn Stigen nedad, en stadig Svinden af Kræfter, ligesom hos Oldingen, eller endog som hos den i sig selv ej saa bedagede Mand, der for Aarenes Skyld endnu kunde være rask og røvig, men som i Ungdommen altfor meget har ødslet med sine Kræfter. Og dog var denne Nedadskriden ingenlunde bevirket eller ledsaget af en tilsvarende Aftagen i materielt Velvære. Tværtimod, det lader til, at der, efter at Mandedødens øjeblikkelige Virkninger vare nogenlunde overstaaede, herskede temmelig jevn Velstand, og maaskee endog i saa meget større Møn end før, som der nu var færre Folk om Nationalformuen. Der merkes ikke andet, end at idetmindste alle Folk af nogen Berypdenhed eller Anseelse havde rigeligt Udkomme, mange vare endog overordentligt rige. Det var de aandelige Kræfter, hvorpaa der stortede. Det var, som om disse næsten vare udtømte, eller saa overanstrengte, at de behøvede en lang, lang Hviletid for atter at vore frem, ligesom Algerlandet maa ligge brak for at udhvile efter alt for stærk Dyrkning. Og denne Hviletid udeblev heller ikke: lange, mørke Aarhundreder, hvori Nationen laa i Dvale. Den kan fra et vist Synspunkt

med fuld Met kaldes en bedrøvelig Tid, men Hvilen var ikke desmindre nødvendig og har dog tilsidst viist sig at være velgjørende.

Vi begynde med Biskopperne ved Kong Olafs Tronbestigelse. Flere af disse havde nylig tiltraadt sine Embeder, eller bleve kort efter bestilte dertil, saa at Biskopskifterne paa det nærmeste vare samtidige med Kongestiftet. Men med Biskopsstolenes Besættelse var der nu megen Bringlen og Ubestemtbed. I samme Aar, som Kong Haakon, døde Biskop Magnus af Hamar, og strax derefter, endnu i 1380, eller først i 1381, døde Biskop Botulf i Stavanger¹⁾. Til Botulfs Eftermand valgtes, formodentlig paa lovlig kanonisk Vej, en af Stavanger Kirkes Chorsbrødre, Sira Hallgeir Asmundsøn, og han indviedes af Erkebiskop Thrond²⁾. Men ej lenge efter døde ogsaa denne, i 1381, sandsynligviis i August Maaned³⁾, og Capitlet valgte enstemmigt Sira Haa-

¹⁾ Biskop Magnus's Død omtales kun i et enkelt af de isl. Annalhaandskrifter, og henføres til 1380. Det sidste Brev, hvori han omtales, er fra Februar 1376. Dipl. N. III. 403. Biskop Botulfs Død angives i Annalerne forskjelligt, til 1379, 1380, 1381; da hans af Capitlet udvalgte Eftermand Hallgeir indviedes af Erkebiskop Thrond, som selv ikke levede Aaret 1381 til Ende, er Botulf død enten først i dette Aar, eller sidst i 1380. Han omtales endnu som levende den 27de Januar 1379, Dipl. N. IV. 512.

²⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 332.

³⁾ De isl. Annaler (l. c.) henfører Thronds Død til 1379, 1380, 1381; de fleste dog til dette Aar, hvad der og maa være det rette, thi at han endnu levede den 18de Februar 1381, og at Sira Haakon Jvaråsen, der af Capitlet valgtes til hans Eftermand, da endnu ikke var Electus, sees af Chorsbrøderen Agmund Olafsøns Testamente, udstedt paa den Dag, hvor de begge to nævnes (see nedenfor). Om noget Aar senere end 1381 er ikke Tale, og kan der heller ikke være, thi allerede d. 8de Novbr. 1382 var den af Baven udnævnte og indviede Erkebiskop Nicolaus Ruser kommen til Danmark, som det nedenfor vil sees. I sin Udgave af Diarium Vazstenense har Benzelius S. 243 meddeelt en Fortegnelse paa de norske Erkebiskoper efter en Meddelelse af Th. Torvesen, som skal have fundet den i et islandsk Haandskrift; den er atter aftrykt i Ser. r. D. VI. 616, og der findes Tiden, naar enhver Biskop beklædte sit Embede, angiven, sjænt just ikke ganske rigtig, dog formodentlig mere ved Afskriverens, end Forfatterens Fejl, da denne synes at være nøje underrettet, især om de senere Erkebiskoper, fra Paal af. Ved Thrond hedder det, at han var Erkebiskop i 13 Aar, minus 2 Maaned, 2 Uger og 3 Dage. Dette er nu viisnok urlygtigt, da den anførte Tid vilde for Thrond, som indviedes den 22de October 1371, give Aaret 1384, da Thrond forlængst var død. Men da Angivelsen er altfor nøjagtig, til at man ej skulde antage den første Medskriver deraf for at vide god Besked, maa en Fejl ved den senere Afskrivning være indløben, og denne synes snarest at maatte have været den, at man har læst 13 istedetfor 10, paa den Maade, at Tallet 10, som det østere seer, er betegnet ved xm (d. e. decem, ligesom jiiij. or d. e. quatuor), og at det m, der kun tilfjæntegiver sidste Bogstav af decem, er læst som iii, hvorved 13 fremkommer. Thi var Thrond Erke

Fon Tvarssøn, en blandt de mest anseede af dets egen Midte. Haakon begav sig i 1382, formodentlig tidligt om Vaaren, paa Vejen til Rom for at faa Paven's Bekræftelse. Men han var ikke kommen lenger end til Todsland, førend han, som det heder i de isl. Annaler, fik høre, at en dansk Rægmænd ved Navn **Nikolas**, med Tilnavn **Ruzer**, **Rusare** eller **Ruzare**, allerede var bleven indviet i Curien til Erkebiskop i Nidaros. Samtidigt havde Paven ogsaa ved Provision udnævnt en vis Olaf til Biskop i Stavanger. Sandsynligviis var denne Olaf den samme som Hr. **Olaf Brand**, om hvem Biskop Nikolas af Linköping i et udateret Brev af 1382 til Biskop Byrge i Uppsala berettede, som en af de sidste Nybeder fra Rom, at han var bleven Biskop i Hamar, saavel som at „en vis Hr. Nikolas Rusare“ var bleven Erkebiskop i Nidaros¹⁾. Ibi Magnus Elangethorps Eftermand paa Hamar heed ikke Olaf, men **Eigurd**, og der kan neppe have været nogen imellem dem, udnævnt i 1382, da Eigurd allerede i Februar 1383 omtales, som om han i nogen Tid havde været i Embedet. Men Biskop Nikolas kan have hørt eller erindret fejl og skrevet „Hamar“ istedetfor „Stavanger“, eller ogsaa er det ikke saa usandsynligt, at Olaf virkelig først kan have været udnævnt til Hamar, men at han ligesom Sigfrid forhen, der fik ombyttet Stavangers Biskopsstol med Oslos, bevægede Paven, hos hvem han maa have staaet i Yndest, til at give ham Stavangers Biskopsstol istedetfor Hamars, der ansaaes for den daarligste af Norges Biskopsstole. Om Eigurds tidligere Forhold og Omstændighederne ved hans Udnævnelse vides intet. Muligt, at han var Prest paa Njardarhov paa Ringrike, da han siden forærede en Klokke til Kirken der²⁾. Formodentlig var han valgt af Capitlet paa lovlig Maade, ligesom Hallgeir, men havde

biskop i ti Aar, paa 2 Maanedes, 2 Uger og 3 Dage nær, da faldt hans. Det var den 5te August 1381, altsaa samtidigt med Kong Olafs Hylдинг i Nidaros, og det forklarer da meget godt, hvorfor han ej nævnes ved denne.

1) Brevet, der endnu ikke er trykt, findes i Vadstena Klosters Brevbog. Det er vel udateret, men netop den Omstændighed, at Nikolas Rusers Udnævnelse omtales, viser, at det er fra 1382.

2) Af Indskriften paa en Klokke i Norderhovs Kirke sees det, at Eigurd forærede den dertil (Marsberetning fra Selskabet for Fortidsk. Bev. 1855 S. 7) Det var ikke usædvanligt, ja maaskee endog altid Skik og Brug, at en Biskop betænkte den Kirke, hvorved han tidligere havde været Prest, med en eller anden Gave. Saaledes sees man af Indskriften paa en Kalk i Elidre Kule, at den foræredes dertil af Biskop Salomon i Oslo. (Urda 2 B. S. 64). Han havde været Horebroder i Stavanger og i denne Egenskab formodentlig haft Elidre Prestegjeld som Præbendafald. Biskop Jon Kjenfede, som vi ville see, Forshelme-Klosterne til Gerpen Kirke, hvorved han selv havde været Prest.

Biskops-Stolens foregitne Ringhed i Indtægter at takke for, at han beholdt den, og at det Uvejr, der først truede ham, nu gik ud over Hallgeit. Thi haade denne og Haakon Ivarsson gik Glip af de Biskopsstole, hvortil de vare valgte. Til Haakon hører man intet mere: formodentlig reiste han hjem igjen og maatte nøjes med sit Canonicat. Hallgeit, skjønt han allerede var indviet Biskop og havde taget Biskopsstolen i Besiddelse, maatte rømme for Olaf. Efter de kanoniske Bestemmelser kunde den biskopelige Verdighed ikke berøves ham, og vi finde ham 1384 i Nidaros, maaste som Vicebiskop for den nye Erkebiskop; i April 1392 dukker han op som Biskop paa Færøerne, men med Slutningen af samme Aar nævnes han atter kun som Biskop uden Biskopsstol og som erkebiskopelig (?) Commissær i Stavanger¹). Siden høres der ej mere til ham.

Om Erkebiskop Thronds Virksomhed i hans senere Aar vides der, som sagt, næsten intet, og heller ikke om Stedet, hvor han døde. Det er ikke usandsynligt, at det kan have været paa Hedemarken, hvor vi allerstidst finde ham, og hvor han maaskee oprindelig horte hjemme siden han ejede en Deel af Gaarden Dalby paa Ringsaker og i sit Testament skjenkede dette til Erkestolen²). Om hans Eftermand, Mikolas Muser, veed man heller ikke stort. De islandste Annaler kalde ham, som vi have seet, en Lægmand; det var han ogsaa idetmindste paa den Tid, da vi allerførst høre noget om ham. I Proces-Akterne af 1424 om Hertugdømmet Sønderysland oplyses det nemlig, at Kong Valdemar havde besiddet Slottene paa Den Als og givet dem i Forvaring, først til Ridderen Hr. Jakob Olafsson, dernæst til Hr. Mikolas Muser og hans Broder Peter Finkenoghe, og endelig til Henning Meynstorp, der efter Kongens Død forræderisk solgte dem til de hollstenske Grever³). Her

1) See Dipl. N. V. 306. IV. 508. 516. III. 456. Euhm, XIII 566. Dipl. N. VI. 616. Paa det iudnævnte Sted (3die Decbr. 1392) kaldes han "episcopus et commissarius domini nostri a", hvilket sidste Ord synes vanskeligt at kunne udfyldes anderledes end "archiepiscopi", skjønt det er umuligt at paastaa det med Visshed.

2) I Erkebiskop Olaf Bolts Jerdebog over Erkestolens Gods S. 103 staar der, at "Erkebiskop Thrond ejede Dalby paa Hedemarken og gav dette til Erkestolen". Han kaldes i Dipl. N. II. 374 Thrond "Gardaresen", i Provvisions-Brevet "Throndo Gerderi". Skulde han maaskee rittere hete Thrond Gerdesen og være en Søn af Gerd Smidsen, der var Eyskelmand paa Raumarke i 1349? Gerd kan da have været en eldre Mand paa henved 60 Aar, og Thrond være fød omkring 1320.

3) Ser. r. Dan. VII. S. 400. Her staar der vistnok i Afstryket ikke "Petro Finkenoghe", men "Petro Rukenhoghe"; men da Navnene i disse Proces-Akter meget ofte ere højst forvanskede ved Fejllæsning, (saaledes skrives paa samme Sted "Moxstorp" istedetfor "Meynstorp"), anseer jeg det aldeles vist, at det i Originalen har staaet "winkenoghe", uden Feil over i, hvor da U, som

optreder saaledes Nikolas i Egenskab af Slotsfoged. Han maa have gjort sig meget fortjent af Valdemar, og Margrete maa have haft megen Yndest for ham, da vi af et senere Brev erfare, at Kong Olaf, det vil naturligviis sige Margrete i hans Navn, skjentede ham paa Livstid Landsbyen Brøndbyvestre m. m. og en Mølle beliggende paa Sjælland¹). Dog maa han, trods de islandste Annalers Udsagn, omtrent paa den Tid været traadt ind i den geistlige Stand, thi i et Brev, som han i December 1379 beseglede tilligemed sin Broder Peter Finkenoge og sin Ven, den megtige danske Udselsmand Johan Ruut, kaldes han *Canonicus* (Chorsbroder) i Moeskilde, og det var vel i denne Egenskab, at han fik sine i Sjælland liggende Ejendomme²). Men den islandste Forfatter kan dog paa en Viis have Ret, thi han var aabenbart en af hine, udenfor Norden allerede ej sjelden forekommende Geistlige af Navn, der fik geistlige Præbender for at kunne nyde godt af Indtægterne, uden derfor selv at udføre geistlige Forretninger, ja uden engang at modtage Ordination, idetmindste ikke til de højere Grader. En saadan Halsgeistlig havde f. Ex. den pavelige Nuncius Johan Guilaberti været (see forr. Bd. S. 530). Da Nikolas Nuser stod i saadan Yndest hos Margrete, er det ingen dristig Slutning at antage, at det især var hende, som drev hans Udnævnelse, og, da det ej var at tænke paa at faa ham valgt af Capitlet ad canonisk Vej, skyndte sig uden dettes Vidende at sende ham afsted til Rom med anbefaling og Ansøgning til Paven, for at han kunde komme den Candidat, Capitlet maatte velge, i Fortjebot. Urbans Stilling var mislig; det var for ham en betænkkelig Sag at legge sig ud med Nordens megtige Dronning ved at negte hende Opføldelsen af hendes Ven; hvo veed endog, om ej Nikolas kan have understøttet den ved vægtige Gaver? „Paven befinder sig vel, men er saare fattig“, skrev Biskop Nikolas af Linköping netop i det Brev, hvori han meldte Nikolas Nusers Udnævnelse til Erkebiskop. Han kom om Høsten 1382 tilbage til Danmark, ej som „*Electus*“, men som virkelig „Erkebiskop af Guds og det apostoliske Sædes Naade“, en Titel, Ingen før i Norden før ham havde antaget. Strax efter sin Tilbagekomst til Danmark aftraadte han ved sit Brev af 8de November til Dronning Margrete de nysomtalte Ejendomme, som Kong Olaf havde skjenket ham. Ogsaa dette Brev besegledes, til Bitterlighed, af hans Ven, Hr. Johan Ruut, og hans Broder

ofte feer, har været at læse som det tydske V, altsaa som F; (man finder saaledes meget ofte „Wicke v. Wigen“ istedetfor „Wiske eller Fiske v. Wiggen“), men hvor „ni“ har været urigtigt læst som „ru“. Suhm har ved at gjengive Stedet (XIV. 11.) egenmeget læst „Rukenhop“. Der staar Intet p i Utskriftet.

¹) Brev, aftrykt hos Suhm, XIV. S. 529.

²) Suhm, XIV. 65.

Peter Jakobsøn Finkenoge¹⁾. Man skulde næsten formode, at det allerede ved hans Udfart til Rom havde været en stiklende Aftale mellem ham og Dronningen, at han, hvis han opnaaede hvad han vilde, skulde give disse Ejendomme tilbage og derved maaskee afqvitte, hvad Dronningen havde forstrakt ham med til hans Djemedes Fremme.

Det er heraf klart, at hvor store Fortjenester denne Mikolas end kan have haft af Dronningen og den danske Krone, saa var han dog intet verdigt Subjekt at sette paa en Erkestol i hvilketombelst Land. End mere utilborlig var hans Befordring til Norges højeste geistlige Verdighed, da han ej var indfødt Nordmand, ja endog, naar det kom til Stykket, neppe engang dansk af Fødsel, thi Navnet „Finkenoge“ vidner sterkt om tydsk Herkomst. Men Margrète ønskede vel netop at have denne paalidelige Mand i en saa indflydelsesrig Stilling i Norge, og vi ville desuden i det følgende see, at det just var hendes Politik at bringe saa mange danske Mænd som muligt ind paa Norges Biskopsstole: neppe i anden Hensigt end at skaffe de danske Interesser Indflydelse i det norske Raad, hvortil ingen dansk Vægmand kunde saa Udgang. Denne Bestræbelse behøver ikke derfor at være udgaaet fra nogen egentlig Forkjærlighed for Danmark, men kan maaskee alene have haft til Hensigt at knytte Unionen fastere. Imidlertid var den ubeldig, fordi den sjensynligt satte ondt Blod i Norge, og fordi hun, især i Førstningen, ikke gik frem med den tilbørlige Forsigtighed og det rette Maadehold. Siden blev hun noget forsigtigere. Hvor lidet man i Norge syntes om Mikolas's Udnævnelse til Erkebiskop, kan godt skimtes gjennem de islandste Annalers Omtale af ham. Det beder, som sagt, at han var en Vægmand, ja at han endog ved sin Ankomst til Norge ikke havde Pallium. Ligeledes beder det, hvor hans Død omtales i 1386, at han i den Tid, han var i Norge, ikke havde gjort nogen biskopelig Forretning, ikke forrettet nogen Bielse, ikke fermet Børn²⁾. Det sidste forholder sig vist ganske rigtigt, men hvad Pallium angaar, da maa han dog have haft det, da det ikke er tænkeligt, at Paven skulde have udnævnt ham og ladet ham indvie, uden at han ogsaa havde givet ham Pallium. Men Mandens hele Optræden har formodentlig været højst ukirkeleg, og allerede den Maade, hvorpaa den svenske Biskop omtaler ham, røber liden Agtelse. Til Norge kom han ikke førend i det næste Aar, da han, som vi ville see, i August var samlet med alle de øvrige Biskoper i Tunsberg, dog snarere til Raadsmøde, end til Concilium³⁾. Til Nidaros kom han vel ogsaa

¹⁾ See føromtalt Brev hos Suhm, XIV. S. 529.

²⁾ Ist. Annaler, Udg. S. 336.

³⁾ Norges gl. Love, III. S. 218.

fort efter for at tage Erkestolen i Besiddelse, men i Midten af 1386 var han atter nede i Danmark ¹⁾, hvorfra han ej mere kom tilbage, da han døde endnu samme Aar. Imidlertid havde han fort med sig til Danmark en Mengde Kostbarheder, Bøger og andre Sager, tilhørende Nidaros Erkestol, hvilket vidner om, at det var hans Hensigt at slaa sig ned der og derfra styre sin Diocese og sin Provins. Det maa under disse Omstændigheder ansees som et Held, at han ikke beklædte Erkestolen mere end i henved fire Aar.

Om den stavangeriske Biskop Olafs Herkomst — han være nu den af Biskopen i Linköping omtalte Olaf Brand, eller en anden — vides slet intet. Saaledes lader det sig ikke her med Bestemthed sige, om ogsaa han var en dansk Mand, der skoldte Margretes megtige Anefaling sin Forfremmelse, eller ej. Det første er vistnok det sandsynligste, og især hvis han virkelig var Olaf Brand, thi saadanne Tilnavne vare paa denne Tid brugeligere i Danmark end i Norge. Den Maade, hvor paa Biskopen i Linköping omtaler „*hr. Olaf Brand*“, synes ellers at vise, at han var en i Norden bekendt Mand, og den Antagelse ligger nær, at han var en af de mange pavelige Udsendinger, der i denne Tid reiste omkring ²⁾. Men er Olafs Herkomst uvis, da er en tredje ved disse Tider ogsaa paa uregelmæssig Maade i den norske Kirke ansat Biskops desto vissere. I Aaret 1331 var Biskop Oddgeir af Skaalholt død i Bergen, som det angives ved et Ulykkestilfælde, d. 15de August ³⁾, og Biskopsstolen stod nogen Tid ubesat, sandsynligviis fordi Erkebiskop Thrond omtrent paa samme Tid var død, og Capitlet i Nidaros vanskeligt kunde skride til nyt Valg, førend hans Eftermand var kommen. Men imidlertid blev en Penitentiarius for Norden ved den pavelige Curie, Michael, dansk af Ætt, beskikket til Biskop i Skaalholt (1383 ⁴⁾). Muligt, at Margretes Indflydelse ogsaa her gjorde sig gjel-

¹⁾ Euhm, XIV. S. 160. Dipl. N. IV. 530.

²⁾ Olaf nævnes i de ferhaandevarende Breve nervere ferend i August 1383, Sigurd paa Hamar allerede før Febr. 1383. Norges gl. L. I. c.; Dipl. N. II. 479.

³⁾ Dagen angives i Jøsl. Annaler, Udg. S. 332. Finn Jonssen fortæller i sin Kirkehistorie II S. 122, at han ombord paa et Skib i Bergens Havn faldt ned fra Decket i det dybeste af Skibrummet og slog sig ihjel. Han tilføjer, at Oddgeir blev begravet ved Christi Kirken i Bergen, hvad det og i sig selv er rimeligt nok, da han havde været Chorsbroder der.

⁴⁾ Jøsl. Annaler Udg. S. 334. Ogsaa her vakkes det med Aaret, Ibet nogle Haandskrifter angive 1381, andre 1382, men da vi ville see, at 1385 er det rette Aar for Michaels Ankomst til Jøland, bliver ogsaa 1383 det rette Aar for hans Udnævnelse. Deuden levede Oddgeir endnu i Februar 1381 (Dipl. N. II. 468), og det var iffe rimeligt, at endnu samme Aar baade Efterretningen

dende, imidlertid er det ej nødvendigt at antage det, da vi allerede have seet Exempler nok paa, at Penitentiarius-Embedet ved Curien var, hvad man nu vilde kalde en Befordringspost, saaledes at enhver Indehaver deraf allerede var designeret til den første Biskopsstol af ringere Indtægter, som maatte blive ledig, og som han selv ønskede. Det er slet ikke umuligt, at Olaf Brand, udnævnt til Biskop i 1382, har været Michaels Forgenger, og at denne saaledes ikke beklædte Penitentiarius-Embedet mere end eet Aar. Michael kom ikke til Island førend i 1385¹⁾, og hans Optreden der var yderst upopulær.

Med Besættelsen af Færøernes Biskopsstol synes det at have gaaet endnu uregelmæssigere til. Naar Biskop Arne Svæla, til hvem man intet hører siden 1364, afgik ved Døden, vides ikke, men det skete sandsynligviis omkring 1380, thi i Begyndelsen af 1381 omtales en **Andres** som udvalgt Biskop paa Færø, og paa den Maade, at man seer, at han har været Chorsbroder enten i Midaroos eller Bergen, og paa sedvanlig Viis nys udvalgt enten af det bergenske eller det thronshjemste Capitel²⁾. Men i 1391 omtales baade en anden Chorsbroder i Midaroos, Philip Gudbrandsen, paa lignende Maade som udvalgt Biskop til Færøerne, og ved Curien en **Wibhold** som der indvies til Biskop³⁾; Aaret efter optredes i samme Egenskab den nysomtalte Biskop Hallgeir, men nævnes endnu samme Aar uden denne Titel, hvorefter Wibhold omsider

^{*} om hans Død kunde komme til Rom og Eftermanden blive udnævnt. Under disse Omstændigheder er det ogsaa sauntsynligere, at Michaels Formand i Penitentiarius-Embedet kan være bleven befordret i 1381.

1) Isl. Annaler Udg. S. 337. Dagsaa her varierer Annalernes Angivelser mellem 1383 og 1385. Men at 1385 er det rette Aar, sees deraf, at Beretningen om Michaels Ankomst til Island, tilsejer, hvorefter baade det Skib, hvor paa han havde været, og fire andre Skibe bleve fordrerne til Grønland, samt at Bjørn Ginarasen og Sigurd Hvittkell, som vare ombord paa et af dem, ej kom fra Grønland førend to Aar derefter, altsaa i 1387. Thi at 1387 er det rette Aar for deres Tilbagekomst fra Grønland, kan skjønnes deraf, at det i „Grønland. hi. Mindesmerker“ III. S. 139 meddelte Brev af 1389 udtrykkelig henfører deres Ankomst til Norge, der skete Aaret efter Hjemkomsten fra Grønland, til 1388.

2) Dipl. N. II. 468.

3) Dipl. N. II. 527. Urbani VI et Bonif. IX divers. regist. 1389–1391. No. 1980. fol 225. Wibhold „dei gratia episcopus Pharensis in provincia Nidrosiensia“, faar her den 4de Marts 1391 Qvittering for at have indbetalt endeel af de sedvanlige Servitkrænge, et Tegn paa at han er provideret ved Curien. Men da han ikke selv indbetalte dem, men dette skete ved den münderske Prest Lippold af Bepun, skulde man antage, at han allerede havde forladt Rom og var paa Vejen til sin Biskopsstol. Naaskee han ogsaa selv var fra det Münderske. Philip Gudbrandsen nævnes som Chorsbroder allerede i 1382, see Dipl. N. II. 473.

sees at være kommen i Besiddelse af Biskopsstolen. Det er ikke usandsynligt, at Andres virkelig er bleven indviet til Biskop, og at efter hans Død først Philip Gudbrandsen har været valgt, men er død strax efter; at Hallgeir derpaa er valgt i hans Sted, men at imidlertid Birkbold, der synes at have været en Tydsker, har faaet Provision ved Curien, og Hallgeir saaledes anden Gang haft den Ugræelse at maatte vige.

Af de større Prælaturer i Norge beklædtes Provstedømmet ved Marielirken i Oslo, som vi have seet, af Cantseren Hr. **Henrik Henriksøn**, svensk af Fødsel, men en mangeaarig Tilhænger, og — naar undtages den korte Misforstaaelse i 1371 — Ven af Kong Haakon, samt, efter hvad man maa domme af flere Omstændigheder, end mere af Dronning Margrete. Han var sikkert en dygtig og øvet Forretningsmand, hvordan nu end hans geistlige Virken var bestaen. Magister Capellarum og Provst ved Apostelkirken i Bergen, altsaa den første af de kongelige Geistlige, var Hr. **Binalde Henriksøn**, hvis tidligere Bane vi allerede have berørt. Han var i Besiddelse af mange Beneficier. Foruden at have et Canonicat ved Oslo Domkirke, forbundet med Kirkerne paa Thjorn, som Biskop Jon havde givet ham tilbage, efterat han tidligere havde afstaaet dem, blev han og, som ovenfor nævnt, kongelig Klerk og Chorsbroder ved Marielirken i Oslo, samt midlertidig Bestyrer af Cantser-Embedet. I 1375 finde vi ham tillige som Besidder af et Canonicat ved Midaroos Domkirke. Kort efter, formodentlig i 1377, blev han efter Thorstein Hallgrimsen udnævnt til Magister Capellarum, ved hvilken Lejlighed han da naturligviis maa have givet Slip paa Canonicatet ved Marielirken, medens han derimod beholdt sine øvrige Beneficier. Derhos seer man, at Kong Haakon overdrog ham Eysen paa Bors¹⁾. At Binalde var Dronning Margrete særdeles hengiven, viser noksom hans senere Ferd.

Saaledes var der nu blandt Naadets geistlige Medlemmer mindst fire, paa hvis Medhold og Bistand Margrete sikkert kunde regne, nemlig Erkebiskop Nikolas, Biskop Jakob i Bergen, dansk af Fødsel, og begge Provsterne ved de to fornemste kongelige Capeller. At derhos ogsaa Olaf i Stavanger var hende forbunden, er af det foregaaende sandsynligt, og at der har været stort Venkab mellem hende og Biskop Jon i Oslo, maa sluttes deraf, at Margrete i sit Brev af 14de Januar 1385 udtrykkeligt kaldte ham sin „gode Ven“ og fritog, saa længe han levede, hans Landboer paa Folkestad i Stedjohofs Sogn i Vettabered for Leding og alle andre directe Skatter²⁾. Man seer, at Margrete i Norge fulgte den samme Politik, som hun ogsaa med Held

¹⁾ Dipl. N. II. 453.

²⁾ Dipl. N. II. 488.

anvendte i Danmark og siden i Sverige, nemlig at holde sig til Vens med Geistligheden. Og Omstændighederne vare nu ogsaa dertil særdeles gunstige, da Kirkesplittelsen gjorde det nødvendigere end hidtil for Geistligheden at ty til den verdslige Magts Bestyttelse.

Blandt de øvrige Geistlige af en vis Rang synes paa denne Tid faa at have staaet i saadan Anseelse som **Gystein Axlaksøn**, Chorsbroder i Oslo. Han var af en anseet og formaaende Utt paa Vestfold, som det er af megen Interesse at betragte noget nærmere fra dens første Fremtræden. Faderen, **Axlak Steinarssøn**, kaldtes sedvanligviis Axlak paa **Skaanøre**, efter sin Odelsgaard Skaanør (nu Skaane ved Frebergsvik) i Nykirke Sogn ved Horten ¹⁾. Han forekommer i Breve mellem Aarene 1354 og 1371 og besad betydelige Ejendomme ej alene paa Vestfold, men ogsaa i Oslohered, paa Raumarike og flere Steder. Saaledes ejede han en Deel af Gaardene Sloggestad og Jader, Klep og Hole i Namnes Sogn, og Bjerknes i Elstelyttestesogn paa Sandsverv ²⁾. Han fik ogsaa en Deel efter sin eldre Broder, **Arnulf Steinarssøn**, Chorsbroder i Oslo. Denne var ligeledes en bemidlet Mand, saaledes ejede han Huse i Chorsbrødregarden, som han i sin Tid kjøbte for 80 Mk. Flosepunge, og arvede derhos Gods efter en lidt før 1340 afdød Godsejer Sigurd Ribb, hvoriblandt en Deel af Hovin i Mossedal, Fors i Starahvarven i Fenstad Sogn paa Raumarike, m. m. ³⁾. Arnulf gif formodentlig i 1349 ind i Hovedo Kloster, men testamenterede forud Hovin til Edmunds-Altaret i St. Hallvards-Kirke, og sine Huse i Chorsbrødregarden halvt til Biskopsstolen, halvt (det vil sige de ved Salget deraf indkomne Penge) til de Fattige ⁴⁾. Det øvrige af

1) Saaledes kaldes han et Par Gange i det af hans egen Sen, Gystein, indrettede Register over Kirkegodset i Oslo Biskopsdemme, fol. 47 .b

2) Dette sees dels af Gysteins Register, dels af forskjellige Breve.

3) Sigurd Ribb kjøbte Fors samt Jadar i Mossedal 1315 af en Frederik Axlaksøn, Dipl. Norv. IV. 111; Halvdelen af Hovin kjøbte han i 1323, Dipl. N. III. 133; derhos ejede han en Deel af Sogn i Oslohered; men i 1340 blev hans Arvinger, nemlig Sira Arnulf, Lagmanden Thord Grifsføn, (med hvilken altsaa Arnulf var beslegtet), og nogle andre enige om et Jordefskifte, hvorved Arnulf og en Aile Hallvardsøn fik Gaarde i Ignabakke og Thrygstad Sogne, samt Fors; men desforuden maa enhver Arving have faaet meget mere, navnlig sees man, at Fors og Hovin fem paa Arnulfs Part, siden han kunde bortgive det sidste, og Brodersønnen Gystein erhvervede det første. Hvorfor netop Arnulf og ikke hans Brødre arvede Sigurd, som overhoved hvilket Forhold der var mellem dem, kan ej sees, men at de maa have været meget nærbeslegtede, sees ogsaa deraf, at de tilfammen skjenkede 2 Mk. Wool i Skeidsømo i Rife paa Raumarike til Capittlet i Oslo. Gysteins Reg. fol. 123 a.

4) Testamentet findes i Dipl. N. IV. 350. Han gav derhos et stort Misjale til

hans Efterladenskaber, med Undtagelse af hvad han medbragte til Klostret, synes at have gaaet til Brodrene, af hvilke navnlig Askal fik Fors paa Naumarike. Arnulf blev allerede strax efter Abbed i Klostret, i hvilken Egenskab vi finde ham allerede i 1351. Han bestilledes i dette Aar, som vi have seet, til Overcollector af den pavelige Fircaarstiende¹⁾. Der var endnu to andre Brodre, Helge og Thord, ligeledes bemidlede; Helge ejede Gaarden Digrestytningen i Oslo, og Ask i Namnes paa Vestfold, saavel som Næling paa Naumarike. Thord ejede Gaarden Elogen i Oslo, som hans Sønnen Narve og Sigurd siden arvede efter ham²⁾. Askal synes at have overhoved og for en Deel arvet sine Brodre, idetmindste er det vist, at han efter Arnulf fik endeel Jordegods, hvoraf hiint Fors paa Naumarike, som Arnulf havde faaet efter Sigurd Nibb. Askal havde foruden Sønnen Gysteim ogsaa en Datter, ved Navn **Asgerd**, siden be kjendt under Navnet **Hustru Asgerd paa Berg**; hun var først i sin tidligste Ungdom gift med Rolf Saulesøn paa Berg eller Kirkeberg paa Eker, og siden med Hirdmanden **Guthorm Rolfsson**, der ogsaa enten horte hjemme paa Eker, eller i alle Fald ved Gistermaalet med hende nedjatte sig der, og deels allerede besad, deels ogsaa erhvervede, en Mængde Jordegods fornemmelig paa Eker, men ogsaa i Nabo-Herederne Lider, Sandsverv, Nordal (Hofs Eogn), Namnes, o. fl.³⁾. Hvad Tid Gysteim Askals søn traadte ind i den geistlige Stand, vides ikke. Den første Gang, man hører fra ham, er i 1367, da han allerede var Chorsbroder og Indebaver af den saakaldte Nedeims Præbende⁴⁾. Hans Fader Askal forærede ham i 1371 alt det Jordegods, som han selv havde faaet efter Broderen Sira Arnulf, og som denne igjen havde arvet efter Sigurd Nibb⁵⁾; de omtalte Gaarde i Oslo, der havde til-

Kirken. Til Greutorer indsatte han Erferrest Hallvard Bjarnesen, (der siden blev Biskop), Gyrd, (der ligeledes blev Biskop), og sine Brodre Helge og Askal. Thord var formodentlig tidligere død.

- 1) Dipl. N. IV. 354. Jvfr. ovenf. foreg B. S. 536.
- 2) Dipl. N. IV. 355. 387. Der forekommer senere en Chorsbroder i Oslo Stels nar Thordsen, der efter Navnet at domme ogsaa skulde synes at have været en Søn af Thord Steinarssen.
- 3) Herom mere nedenfor; at Asgerd var Gysteims Søster, siges udtrykkelig i Hustru Nasa Salmunds datters Testament af 13de Martz 1396, Dipl. N. IV. 660.
- 4) Dipl. N. VI. 463, 464, jevnfør Gysteims Reg. fol. 128 b. Denne Præbende havde sit Navn efter den fornemste dertil hørende Gaard, Nedeim i Kraafstad Eogn, men deraf havde Gysteim selv givet halvjentende Dres Bool; 4 Drens Bool havde tilhørt Agmund Bolt, faaet det skulde synes, som om Gysteim selv havde stiftet Præbenden. Gysteims Registr. fol. 128. a.
- 5) Dipl. N. II. 421. Dette Brev er dateret paa Sadar, Namnes, den 25de November 1371.

hørt Nslaks andre Brødre, vare imidlertid blevne bortfølgt. Nslak døde ikke lang Tid derefter. Han gav ogsaa betydelige Gaver i sit Testament til Namnes og Lauvs Kirker, saavelsom Hospitalet i Tunsberg og Chorsbrødrenes Commune i Oslo¹⁾, men det er dog at antage, at den største Deel af hans rige Arv gik til Bornene Gystein og Nsgerd. Gysteins store Formue maatte vistnok skaffe ham stor Anseelse i Capitlet, og dertil synes han efter alt, hvad man merker af hans Virksomhed, at have været en driftig, virksom og nidkær Mand. Der er al Eandsynlighed for, at han ved Erkepresten Hallvard Arnaldsøns Død, der indtraf noget efter 1373, selv en Tid forvaltede dette Embede, hvormed Sogneprest-Embedet til Haugs Kirke paa Eker var forbundet²⁾, thi vi see ham ferdes om i Kirkens Crende som etslags Formand for de øvrige Chorsbrødre, og dertil kjøbte han af og til Jordegods i Luder, Naboheredet til Eker, hvor desuden hans Gyster boede i en anseet Stilling, og hvor han derhos selv maaskee allerede i Arv efter Faderen havde ikke saa Besiddelser. Men siden maatte han vel opgive dette Embede, da han — formodentlig i 1383 — blev Provst i Oslos Provsti, thi i samme Aar visiterede han i denne Egenstab ved Haugs Kirke, hvilket vel ikke havde fundet Sted, hvis han havde været Sogneprest derved³⁾. Den daværende Erkeprest var formodentlig allerede Kolbjørn Eilifsson, der fra denne Tid af nævnes med denne Titel. Men i Aaret 1385, da Biskop Jon laa paa sit Yderste, steg Gystein et Trin endnu højere, da han — maaskee af Biskopen selv — blev udnævnt til dennes Hjælper eller Coadjutor og Official. Derved fik han allerede den hele Bestyrelse af Biskopsstolen, og det faldt saaledes næsten af sig selv, at han ved Biskopens Død blev hans Eftermand⁴⁾. Herom, og om den usedvanlige Virksomhed, han udviklede, vil der i det følgende blive talt.

1) Gysteins Registr. fol. 47, 48, 51, 107, 125.

2) Næmlig ved pavelig Bulle af 1323, Dipl. N. VI. 107.

3) Dipl. N. III. 452.

4) Dipl. N. II. 494 (af 23de August 1385) og III. 464. Her nævnes vistnok ikke Gystein, der naar kun „Coadjutor et officialis“, men da man sees, at dette ej er Erkepresten Kolbjørn, hvilken udtrykkelig nævnes, og at derimod Gystein fra denne Tid ej mere forekommer som Chorsbrøder, kan der ej være Tvivl om, at det er han, der menes. Gystein var endnu ikke Coadjutor den 18de August, da Biskop Jon selv udsædte et Brev angaaende Sira Arnalds Eitelarsens Gave af dennes Huse i Chorsbrødergaarden; som Dage derefter maa Jon have været saa svag, at han ikke kunde besatte sig med nogen Forretning, siden Coadjutoren da optræder; hans Tilgæen (hvorefter nedensfor) viser, at han døde i September.

Her har vi kun villet give en kort Fremstilling af en saadan anseet og megtig Klerks Opkomst og Virksomhed.

Blandt de Geistlige ved de øvrige Biskopsstole finder man nu neppe nogen saa fremragende Mand som Gystein, idetmindste omtales ingen saa hyppigt. Dette kan nu vel for en Deel have sin Grund deri, at man fra denne Tid har langt flere Brevstaber fra Oslos Biskopsdomme end fra de øvrige, men det maa ogsaa tildeels forklares deraf, at Oslos Biskopsdomme ej alene var det sydligste, og inden hvis Omraade de fleste Begivenheder af Bigtighed nu tildrog sig, men at det ogsaa i Virkeligheden var det største og rigeste, hvor formodentlig de mest talentfulde Mænd, ogsaa af Kleresiet, søgte hen, naar de kunde, da de fandt der den videste Virkekreds for sine Talenter og havde lettest Anledning til at tilfredsstille sin Ergjerrighed. Med andre Ord, Oslo var nu bleven Landets egentlige Hovedstad, og Nidaros og Bergen, med al den ene Stads gammelfirkelige Glands og den andens travle Handelsliv, vare dog sunkne ned til Provindsstæder. Hvad der gav Bergen sin egentlige Vægt, var desuden ej længer det nationale, men det fremmede Handelsliv, og dette, ligesom de tydske Kjøbmænds hele Politik overhoved, bidrog til mere at isolere Staden fra det øvrige norske Statsliv, end til at give den nogen Indflydelse paa dette.

Et andet anseet Medlem af Capitlet i Oslo paa disse Tider, og som synes at have staaet i noje Forbindelse med de fornemste Slegter, var Chorsbroderen **Narve Matthiasen**, tillige Sogneprest til Mas paa Follo, i hvilken Egenstøb han nævnes i forskjellige Breve, lige fra 1357 til 1379. Etten synes at have haft hjemme i Ignabakke Sogn, hvor hans Broder Hallvard Matthiasen boede. I 1361 var han paa Capitlets Vegne nede i Nanarike, forresten synes han, hvad der i de Tider hørte til Sjeldenhederne, at have levet og virket ved sin Hovedkirke. Først da han var gammel, saa Nar for sin Død 1385, flyttede han til Oslo og købte da Tredieparten af de Huse ved Posten i Chorsbrodregaarden, som Arnulf Steinarssen først havde ejet og testamenteret til Fattigfolk, og som Erkepresten, Kolbjørn Gilisssen, nys havde kjøbt for 13 Mk. Penninge, men som han nu lod Narve faa i sit Sted, imod at overlade Domkirken 20 Dres Wool i Holte i Namnes Sogn paa Bestfold¹⁾. Her gjorde han, 2den Vaastedag (19de April) 1389, da han laa paa sit Yderste, sit Testament²⁾, hvoraf man erfarer, at han var en meget bemidlet Mand, især da det sandsynligviis kun var en ubetydelig

¹⁾ See herom Dipl. N. II. 363, 379, 439, 455, III. 290, 464, IV. 403, 436, V. 302.

²⁾ Dipl. N. IV. 564.

Deel af hans Ejendomme, som han borttestamenterede. Sit Gravsted valgte han i Domkirken ved Siden af sin Frænde Mester Agmund Berserf og gav derfor til den saakaldte Bergs Præbende hele 3 Mk. Wool i Mo i Duraalen paa Eidsvold, saavelsom den nys omtalte Bolig, han havde kjøbt i Chorsbrødregaarden, til bestandigt Artidehold. Til at bestride Omkostningerne med Vorklys og Doffer ved hans Begravelse forordnede han, at en af hans Heste, der stod hos hans Broder Hallvard, skulde selges. Naas Kirke gav han sit Breviar med Noder. Fru Cecilia Haakonsdatter (Enken efter Hr. Hallvard Næpa) fik hans „Skindkjortel og Beverstinds=Feld“, Presten Sira Thore paa Hovin hans store trebyrde Kaabe med Hette, som han fik af Biskop Jon, en Mognhild Thomasdatter hans brune Skindlaabe, Kjortel og Hette, hans Beslegtede Mognhild Gysteinsdatter hans store mørkeblaa Hverdagskjortel med røde Ermer; hans Vicar Sira Giliv (paa Naas) for Chorhold og Sjælemesser hans „blaaengede Understak“, og Klokkeren for sin Møje hans „lysbilaa Understak“. Naar saadanne Klædningsstykker bortskjenkedes til Kvinder, kan det neppe have været i anden Hensigt, end at de skulde gjøre sig saa stor Fordeel af dem, som de kunde, ved Salg; thi bare dem kunde de dog vistnok ikke. Imidlertid seer man heraf, at de Geistlige paa denne Tid bar meget forskjelligt færvæde og verdsligt udseende Klæder, hvilket igjen forudsætter en temmelig verdslig Lereviis. End mere fremlyser dette af et Testamente, som den throndhjemste Chorsbroder Agmund Olafsson Raabein, Prest til Hovedsegl (nu Hadsel) i Nordland gjorde den 18de Februar 1381¹⁾, og som derfor her fortjener nærmere Omtale, saa meget mere som det giver en endnu anskueligere Forestilling, end Narve Matthiassons, om de Rigdomme, saadanne vel aflagte Geistlige kunde samle sammen, og tillige viser, hvad Slags Læsning og Dannelse disse fornemme Geistlige især lagde sig efter. Sproget er en besynderlig Blanding af Norsk og Latin, da Brevet begynder i det sidste Sprog, og gaar derfra uden videre over i Norsk, som udgjør Hovedmassen, men afbrydes af og til af latinske Ord og Talemaader, saaledes at en Sætning, der begynder paa Norsk, kan slutte paa Latin, og omvendt. Sit Gravsted valgte han nærmest udenfor den nordlige Indgangsdor til Christkirken, dog inde under Portalet, over hvilket St. Michaels=Capellet er²⁾, hvis Erkebiskopen og Chorsbrødrene

¹⁾ Dipl. N. II. 468. Det er i dette Testament, hvor, som ovenfor berørt, baade Erkebiskop Thronb og Sira Haakon Jonsson omtales, og hvoraf man saaledes kan erfare, at de paa denne Tid (18de Febr. 1381) endnu levede.

²⁾ Dette Portal, med St. Michaels Capel ovenover, (at det har været indviet St. Michael, kan sees deraf, at denne Erke=Engel er afbildet identil, og der-

tillod det. Derfor gav han Gud og St. Olaf fem Pund Sterling i Nobler, til Kirkens Vedligeholdelse, hvorimod han betingede sig ved sin Liiqferd fem Pund Vordlys og paafølgende Offer. Erkebiskop Throno fik 7 Mkr. brendt og en Bolle, Capitlet i Nidaros fik under eet, imod at holde tre Sjælemesser aarligt for ham, alle hans smaa og store theologiske Bøger, hvortil han søjede en Bibel, et Compendium om Theologien, og nogle Netsformularbøger. Iligemaade fik Capitlet „en Pot, som tager syv Kander“. Hver Kirke i Byen fik to Stykker Vareklæde, ligesaa Predikebrodrene, Augustinere, Hospitalet, Holms, Bakke, Reins og Tuterøs Kloster. Chorsbrodrenes Commune fik til sit Bord en Sølvskaal med Jomfru Marias og St. Olafs Billede i Bunden, og en Sølvstee. Biskop Oddgeir i Staalholt fik en Guldfigerring, som Agmund før havde faaet af Biskopen i Bergen, samt et forgyldt Kruus med Laag. Hans Colleger Gunnar, Haakon og Jon fik, den første en Sølvbolle, den anden et Sølvbeger med Ufbildning af St. Margretes Legende i Bunden, den sidste et Sølvbeger. Andreas, udvalgt Biskop til Færø, og formodentlig ogsaa Chorsbroder, fik det Sølvbeger tilbage, som han havde foræret Agmund i Oslo. En fjerde eller femte Chorsbroder, Thorgeir, fik den bedste „Nobe“, som han ejede, af bruunt Klæde med „Kotardi“¹⁾, fodret med „Bukram“, og en Raabe fodret med blaat, samt en Hette. Helga Paalsdatter (maaskee hans „Følgekone“) fik en halv Lest Skrud, en opredt Seng, et Hpende, et Nakklæde og en Kiste samt et Skriin. Den samme Helge og hans øvrige Folk fik til Kost 3 Pund Meel og 2 Pund Malt, Smør, Kjød og andet dertil hørende. Agmund Einarsøn paa Berg fik den Vaad igjen, som han selv havde givet ham, med Naa og Nedsfab, to Ankertoug, $\frac{1}{2}$ Skippund Uld, eet Skippund Jærn, og 18 Skippund Byg. Agmund Klementsøn fik et Vandser, Sverd, Jærnhatt og Staalhandske, Ivar Jonsen det største Sverd, han ejede, Staalhandsker, Vandser, en Staalbue, og Beenvaaben. Hans Frænde Olaf Jvassøn fik tre Pund Sterling, Sira Thorgils, Vicarien eller Lejepresten der nordpaa fik et Par „Baaventklæde“ af godt engelsk Klæde. Hovedsegls Kirke fik til bestandig Ufmindelse et Breviar i to Bind, som han havde faaet af Biskop Oddgeir, en Psalter, og det største Skib, han ejede, med Nor og Nedsfab og alt dertil hørende, som og, til Vedligeholdelse, 40 Stykker Vareklæde; ligesaameget Klæde gav han Sortlands Kirke, endeel til Yrnes Kirke, samt derhos til forskjellige enkelte

for har allerede Eehning antaget det, i sin Beskrivelse af Christkirken), findes endnu, stjent rigtignok Capellet nu er i en daarlign Forfatning.

¹⁾ Herved forstås et slags Livkjertel, paa fransk cotte hardie. — „Bukram“, som strax efter forekommer, kaldes endnu paa Engelsk, hvad man hertillands sedvanligvis kalder „Kullebuk“.

Personer flere større eller mindre Gaver, hvoriblandt til hans Syster Solweig tre Lester Vareklæde, til Helge Paalsdatter en Karfe med Naa og Nedskaab, m. m. Til Executorer indsatte han sine Medbrødre Gunne Jærnsidesen og Haakon Jvarensen, den samme, der siden blev valgt til Erkebiskop. Naar man her læser om saa mange verdslige Klædningsstykker, ja endog Vaaben, hos en Geistlig, og om den Uforbeholdenhed, hvormed han saa rigeligt betænkte hiin Helge Paalsdatter, der ej kan have været andet end hans Følgekone eller borgerlige Hustru, faar man en besynderlig Forestilling om det Liv, som han, og sandsynligviis de fleste højere Geistlige, paa den Tid førte. Hermed passer ogsaa den Skildring af Geistlighedens Levnet i Norge omkring Aar 1400, som Dietrich af Niem, Biskop af Verden, siden af Cambray, gav i sit omkring 1400 skrevne Brev „Nemus Unionis“. „I Norge“, siger han, pleje baade Klerker og Lægfolk at drikke lige meget, og hvis En ikke over al Maade kan beruse sig i Ol, synes han ej, at han er lykkelig. Den Ene fordrer af den Anden, at han skal gjøre ham Føldest ved at drikke ligesaa meget som han, og Ingen, som ikke saa det, skulde tro, hvor meget baade Mænd og Kvinder der kunne drikke paa een Gang, og dette skeer saa længe, indtil man falder drukken omkuld. Den, som bedst kan tømme sit Beger, holdes for at overgaa de andre i Legemsstyrke og Mæktighed. I de samme Egne er det tilladt Biskoper og Prestes offentlig at holde Friller, og naar Biskopen to Gange om Aaret visiterer de ham undergivne Prestes og Sognetirkers Bestyrere, fører han Frillen med til disse Presters Huse, og hun tillader ikke engang sin biskopelige Elsker at visitere, uden at hun er med, deels fordi hun da lever højt hos Presterne med disse Friller og dertil faar Gaver af dem, hos hvem der visiteres, deels ogsaa fordi hun vil passe paa sin Elsker, at han ikke skal blive forelsket i en anden, der er smukkere. Skulde tilfældigviis en Prest ingen Frille have, da betragtes han som den, der sviger en god gammel Skif og maa udrede dobbelt Kofthold til den visiterende Biskop. Ligeledes nyde ogsaa Presternes Friller eller Hustruer i hine Lande Forrangen baade i Kirken og ved Bordet, og have Gang og Sæde foran andre Fruer, endogsaa foran Nidderes¹⁾.

1) See Theod. de Niem, Tract. VI. c. 35, astr. i Pontoppidans hist. eccl. II. S. 26. Disse Bemærkninger, heder det der, gjelder Geistligheden i Norge og paa Island, hvilke to Lande han omtaler under eet, som de yderste mod Norden og Oceanet. Men der er et stort Spørgsmaal, om ikke Forsfatteren her har forverket Island med Irland og derpaa gjengivet dette med det sædvanlige latinske Navn „Hibernia“, samt tilføjet en Bemærkning om disse Frugtbarhed. Beskrivelsen over de Geistliges Færd passer idetmindste allerbedst paa, hvad vi kun lidet senere forefinde paa Island. Der nød visse Presternes

Indeholder nu end denne Skildring kjendelige Dverdrivelser, især hvad den Anseelse angaar, hvori Presternes Friller skulde staa — og dog er det et Spørgsmaal, om de ikke idetmindste paa Island, hvor Coelibatet aldrig ret var blevet indført, nød saadan Anseelse — saa er den dog ganske vist i det Væsentlige sandferdig. Forfatteren, der før sin Befordring til Verdens Biskopsstol havde været Copist i det pavelige Cancellie, havde god Anledning til at indhente nøjagtige og paalidelige Underretninger endog om de fjerneste Egne af Christenheden. Seet maa der nødvendigviis være en Dverdrivelse, nemlig at Biskopperne selv paa en Maade skulde tvinge sine underordnede Geistlige til at holde Friller. Set er, at de underhaanden kunne have seet igjennem Fingre dermed, ja maaskee endog ikke saa ugjerne seet det, et andet at de formeligt ved at presse Penge skulde nøde dem til at rette sig efter den herskende Skik. Endnu i den bergenske Biskop Haakons Dage ansaa Biskopperne sig endog forpligtede til, nu og da at advare de Prester, som holdt Friller, og true dem med Suspension eller Afsettelse, hvis de ej lod dem fare; og saa meget kunde dog ikke Opinionen have forandret sig omtrent 50 Aar derefter, at det nu næsten skulde være blevet til Pligt, hvad der dengang var anseet for straffskyldigt. Men tydeligt er det i alle Fald, at den Slapbed, som Schismet medførte i Kirkens Overbestyrelse, ogsaa gjorde sig gjeldende ved de forskjellige Localstyrelser, og maaskee mest i saa fjerne Egne som Norge, især saa længe endnu de alene ved pavelig Gunst, uden stort Hensyn til deres Dugtighed og Fortjenester udnævnte Biskopper sadde ved Noret. Thi forsaavidt Schismet dog skulde have een god Følge, maatte det ellers være den, at den erkebiskopelige og biskopelige Myndighed, som Paverne i lang Tid med Skinsyge havde søgt at svekke, nu igjen bævede sig. Men for at dette skulde medføre nogen sand Nytte, maatte ogsaa de Geistlige selv, især Biskopperne, være andre, mere samvittighedsfulde Mænd, end de var paa denne Tid, da langvarige Misbrug havde sluppet Geistlighedens Moralitet og svekket dens Pligtfølelse.

14. Fremragende Personligheder. Verdslige Embedsmænd.

Blandt de verdslige Embedsmænd paa den Tid, da Olaf Haakonsøn hyldedes som Norges Konge, var, som vi have seet, Drottseten

og Biskoppernes Friller saa stor Anseelse. Men at slige Friller ogsaa i det øvrige Norden idetmindste vare almindelige, seer man deraf, at deres sedvanlige Benævnelse „slyljukona“ (Belgekone), i Tidens Løb forvandt til „Sylgje“ (udtalt næsten som „Forkje“) i Norge, og „hyska“ eller „hiska“, i Sverige (ligesom frændkone er blevet til „frænke“) omfærd antog Betydningen af „Vige“ i Almindelighed og idetmindste i Sverige uden alt obigt Vibegreb.

Agmund Finnsøn nu den fornemste. Vi have allerede ovenfor oftere haft Anledning til at omtale ham, saa at nogen udførlig Fremstilling af hans tidligere Livsbane ej er nødvendig. Som Søn af Hr. Finn Agmundsøn og Brodersøn af Hr. Ivar Agmundsøn, og, saavidt man kan skjønne, Hovedarving efter dem begge, maa han allerede paa denne Maade have faaet betydelige Besiddelser, foruden hvad han fik paa anden Viis, gjennem sin Moder, Hr. Sæbjørn Helgesøns Datter, og maaskee fra fjernere Slægtninge, blandt hvilke ogsaa Gaute Haakonsøn paa Tolga og Gidsa-Folkene maa have været, siden vi finde ham i Besiddelse baade af Tolga og af Gidsa (Idse). Af forskjellige Brevstaber og andre Slags Optegnelser fra de Tider sees det, at han foruden disse Ejendomme og sin Vtte-Odel Hestbo paa Finnø ogsaa ejede Gods i Søndhordland, navnlig ved Framnes, ligesaa i hele Nysylke ligetil Naen Sire, og paa Gronland, det sidste formodentlig som Arv efter Farbroderen Hr. Ivar Agmundsøn¹⁾. Da han, som det tidligere er nævnt, var fød før Midten af 1321, (men dog sandsynligviis i dette Aar), var han altsaa paa den Tid, da han nu overtog Regjeringen som Drottsete, allerede en Mand paa sine 60 Aar. Desuagtet kan det ej have været saa lang Tid forud, at han var kommen i Egteskab med den foromtalte **Katharina**, Datter af Hr. Knut Algotssøn og Fru Mæreta Ulfsdatter; thi da dennes Børn med Hr. Knut neppe vare fødte før 1350, kunde Katharina, der vist ikke engang var den eldste af dem, ej have været voren eller giftesferdig før end henved 1370, da Hr. Agmund idetmindste var 50 Aar gammel²⁾. Man skulde fristes til at antage, at han havde været tidligere gift, før end han egtede Katharina, dog er der ikke den fjerneste

¹⁾ At Hestbo var Vttens Odelsgaard er allerede ovenfor omtalt. I 1321 gav Morfaderen Hr. Sæbjørn Helgesøn ham (der her kaldes „lille Agmund“) Audaflad i Nysylke, sandsynligviis til Fadder gave (Dipl. N. II. 143). At han ejede Tolga og Gidsa, sees af hans Gave af disse Gaarde til sin Hustru, hvorom nedenfor. Allerede hans Fader ejede Gods i Stavanger, selv skjenkede han senere Namsholmen ved Framnes (Døds Eogn) m. m. paa Søndhordland til Munkelivs Kloster (Mtl. B. S. 139). Paa sit Dødsleje skjenkede han til Gherabredrenes Commune i Stavanger alt sit Gods mellem Stavanger og Naen Sire undtagen Gaarden Vik paa Jederen (Dipl. N. VI. 549). Og for sin Broder Hr. Ivars Begravelse ved Gimsø Kloster gav han til dette endeel af Gaarden Nes paa Gronland, upaatvibeligst af hvad han havde arvet efter Ivar (Gysleins Register fol. 32 a).

²⁾ I „Chronicon St. Birgittæ“ staar der udtryffeligt, at Katharina var Fru Mæretas anden Datter, og Ingegerd, Dronning Margretes Legekylling, den første; nu var Margrete fød 1353, altsaa skulde vel ogsaa Ingegerd være af samme Alder, og Katharina noget yngre. Desuden levede Sigvid Ribbing endnu i 1345, og maaskee nogle Aar derefter, saa at man neppe kan sette Fru Mæretas Giftermaal tidligere end 1350.

Antydning dertil, og tvertimod er det af andre Omstændigheder sandsynligt, at han idetmindste ikke var gift i 1351—54¹⁾. Hans Bryllup med Katharina skete i Kong Haakons Dage, det er alt, hvad man veed om Tiden, og Kongen skjenede dem begge tilsammen i Brudegave 300 Mkr. brenndt, hvorhos ogsaa Katharina selv bragte ham en Medgift af 100 Mkr. brenndt²⁾. Som Fru Mæretas Datter var Katharina ej alene Medlem af den Wett, der paa denne Tid vistnok ansaaes for den ypperste og berømmeligste i hele Sverige, St. Birgitta's, men hun var tillige kommen i den nærmeste Berørelse med Dronning Margrete, havde vel, om endog noget yngre end hende, dog vist ligesaavel som Søsteren Ingegerd været hendes Barndomsveninde, og stod fremdeles, lige til sin Død, højt i hendes Gunst³⁾. Den Slutning ligger derfor nær, at hendes Forbindelse med Hr. Agmund Finnsøn fornemmelig var Dronningens Verk — vi ville see, hvorledes hun senere netop søgte at bringe saadanne Forbindelser mellem fornemme Mænd og Kvinder fra sine forstjellige Nager istand — og at dette Giftermaal saaledes mere var en politisk Operation fra Dronningens Side, end noget Verk af Kjærlighed mellem den mere end femtiaarige norske Herre og den sytten- eller atten-aarige svenske Jomfru. Deres Egteskab blev ogsaa børnløst. I Maret 1385 var de begge saa overbeviste om, at de ingen Børn ville faa, at de gjorde en gjensidig Overenskomst, hvorved Hr. Agmund skjenede Fru Katharina Gaardene Eidsa og Tolga, hvorimod hun for sig og sine Arvinger opgav den Fordring paa sin Medgift, 100 Mkr. brenndt, der ellers vilde tilkomme hende, siden der ej var Børn⁴⁾. Men denne Omstændighed, at Hr. Agmund var gift med Katharina, og at dette Parti sandsynligviis var Dronningens Verk, viser ogsaa, at han selv maa have staaet i den nærmeste Forbindelse med Dronningen og sandsynligviis meget højt i hendes Gunst, — hvoraf man da igjen maa slutte, at hans Udvelgelse til Drottsfete og Rigsforstander saa langt fra har været hende ubehagelig, at hun meget mere selv har virket for den og anseet ham som en af sine og sin unge Søns fornemste Støtter i Norge. Hr. Agmund synes, som vi i det følgende ville see, med Iver at have røkt sine For-

1) Dette synes at maatte sluttes af et Par Confessionaler eller Tillæbelsler, meddelte af Paven til at velge en egen Skriftefader, der kunde meddele almindelig Absolution o. s. v., thi medens samtidige Confessionaler for andre Herrer, s. Gr. Hr. Drm Gynneinson, ogsaa nævner Huftuen med, er der for Hr. Agmunds Vedkommende kun Tale om ham alene.

2) Dipl. N. I. 493.

3) Det vil i det følgende blive omtalt, at Dronning Margrete udnævnte hende til Hovmesterinde hos den unge Dronning Philippa.

4) See nyudvante Brev af 14de Februar 1382, Dipl. N. I. 493.

retninger som Rigsstyrer, reist om i Landet, holdt Raadsmøder, o. s. v. Ved Siden af Rigsforstanderskabet beholdt han, som det synes, ligesuldt sin Spøsel i Nyfjølke, ja det er vel endog et stort Spørsmål, om han ikke fremdeles tillige var Hirdstjore i hele den vestlige Deel af Landet. Saavidt man kan see, nød han overalt stor Agtelse og førte sig op med megen Verdighed. Da han i Maret 1384 tænkte paa at foretage en Reise — formodentlig en Gesandtskabsreise — til England (hvorom nærmere nedenfor) fik han fra Kong Richard den 2den et Lejdebrev, hvori han kaldtes „Baron af det norste Rige“ (baro regni Norvegiæ), og som lod paa ham selv med fyrretyve Riddere, Heste, og alt Tilbehør, for et heelt Aar¹⁾. Naar han her kaldtes „Baron“, var dette kun en Anthydning, deels af hans store Anseelse og høje Rang, der egentlig satte ham over Ridderne, deels af hans Stilling som Medlem af Rigtets Raad. Det er altsaa let at skjønne, hvor højt agtet og anset han maa have været.

Ved Siden af Hr. Almund Finnsøn maa **Safthorsønnerne** fremdeles nævnes som de ypperste Mænd i Norge. Egentlig stod de endog over ham i et vist Henseende paa Grund af sit Slegtsskab med Kongehuset, og derfor see vi ogsaa Sigurd udtrykkeligt nævnt som Kongens Frænde strax efter Drottseten i den paa selve Hyltingsdagen udfædte Bekræftelse af Jemtelandingernes Rettigheder, uden at nogen af de øvrige Stormænd nævnes. Ligeledes nævnes han umiddelbart efter Drottseten, og foran de øvrige Raadsherrer, i flere af de andre Forordninger og Bestemmelser, som vedtoges paa de i de nærmest paafølgende Aar afholdte Raadsmøder. Derimod nævnes ved disse samme Lejligheder aldrig Hr. **Jon Safthorsøn**, men kun Sønnen, **Haakon Jonsøn**, uagtet Jon visseelig endnu var i Live; deraf maa man slutte, at han nu var

¹⁾ See Rymeri foedera, Udg. af 1740, III. I Forbindelse hermed bør det bemærkes, at der ogsaa findes et Brev af 17de April 1372, hvorved Kong Edvard III i England giver Statmesteren og Kæmmereren ved hans „Exchequer“ Ordre til at give „Hermann de Fynstone, Chivaler an Roy de Norwege“, et smukt udarbejdet Sølvfad med Rande (un triper ove un hanap d'argent susorrez et eymellez ove un eawer de la suite le hanap esteant sur troys dragons et le pomel eymellez ove quatre roses poisantz dys marcs dys soldz et dys deniers de nostre doun) see Palgrave, „Kalendars and Inventories of hs. Maj. Exchequer“, II. 275. Denne Ridder Hermann de Fynstone, hvis Navn aabenbart er fordrejet, maa enten være Hermann v. Wißen, hvilken vi i det foregaaende stundem have omtalt, men som vi rigtignok snarere skulde vente at finde blandt Kong Albrechts Mænd, eller og — maaskee snarere — Hr. Almund Finnsøn. (Almund — Amund kunde let fordrejes til Armund — Armand — Hermann; endmere kunde Titlen „Herr Almund“ opfattes som Hermann).

saa gammel og svag, at han aldeles havde draget sig tilbage fra det offentlige Liv og holdt sig stille paa sine Ejendomme i Borgespæsel, det være sig nu Borgagerde ved Sarpøborg, eller Huseby i Odensø. Dist er det, at han, uagtet han endnu levede i 1388¹⁾, aldrig mere omtales ved nogen offentlig Forhandling. Hr. Sigurd Hastbørsson synes fremdeles at have beholdt Eyslen paa Naumarike, eller maastee Hirdstjore-Verdigheden paa Dplandene, sjønt hans største og vigtigste Besiddelser, Bjarkø og Giste-Godset, laa i det Nordenfjeldske. Det er ej usandsynligt, at han omtrent ved de Tider, hvormed vi her beskæftige os, ligeledes tænkte paa at drage sig tilbage fra det offentlige Liv og oplade de fleste af sine Ejendomme til sine Børn, **Haakon** og **Agnes**, der omtrent ved disse Tider maa være blevne gifte, Haakon med **Sigrid**, en Datter af Erlend Philipsen paa Loosna, og Agnes med den oftere omtalte vermelandske eller dalske Godsbesidder **Jon Martinsen**, der allerede var optagen i Kongens Naad. Naar Haakon blev gift, vides ej med Visshed; saa meget er kun bekjendt, at han endnu i 1378 anfaaes som umyndig, da Faderen paa hans Begne, uden hans udtrykkelige Samtykke, bortskjenkede noget Jordegods²⁾; men at han var gift ved Juletider 1388, og at hans første Barn ikke blev født førend i 1390³⁾. Heraf skulde man slutte, at hans Giftermaal ej fandt Sted førend henimod 1388. Agnes derimod var gift allerede i 1382, thi fra den Tid see vi hendes Mand Jon Martinsen have sit stadige Tilhold i Norge og fornemmelig paa Sudreim, Svigerfaderens Wettegaard, der fremdeles blev i hans og hans Efterkommeres Besiddelse⁴⁾. Heraf maa man altsaa slutte, at den gamle Hr. Sigurd allerede nu oplod ham Sudreim med tilliggende Gods, forbeholdende sin Søn Haakon de store nordenfjeldske Besiddelser, eller Arnmodlingestammens Wettegods. Hvor han og hans Hustru Fru Ingeborg Erlingsdatter, der ogsaa fremdeles synes at have været i Live, tog sit Ophold for sine sidste Dage, vides ikke; formodentlig var det dog vel enten paa Sudreim eller i Dølo. Imidlertid var dog Sigurd endnu saa rørig, at han i 1382 kunde deeltage i et Naadsmøde i Bergen, og 1383 i et lignende i Tunsberg; i det følgende Aar, 1384, nævnes han derimod ej blandt de da i Bergen forsamlede Naadsherrer, og saaledes har han vel ved denne Tid draget sig

1) Han og Broderen Sigurd nævntes af Hr. Agmund Finnsen, da denne i 1388 laa paa sit Dødsleie, som dennes nærmeste Arvinger, Dipl. I. 1414, jvfr. II. 549.

2) Dipl. N. I. 448.

3) Sammesteds No. 537.

4) See foregaaende Bind, S. 903.

tilbage. Heller ikke hører man mere til ham i offentlige Forhandlinger fra denne Tid. Hans Dødsaar er ej bekjendt, og man veed kun, at han, ligesaa vel som Broderen, endnu levede i 1388.

Det er allerede forhen omtalt, at Hr. Jon Hafthorsøn havde Sønerne Ulf og Haakon, af hvilke Ulf var den eldste, mange Aar eldre end Haakon, saaat det endog heraf bliver rimeligt, at han ej, som vi forhen antog, var fød i hans Egteskab med Birgitte Knutsdatter, men i et tidligere, hvorom der ingen Efterretninger ere os levede. Men at Ulf og Haakon vare Halvbrødre, bestrækes end mere, og bliver endog til fuldkommen Visshed af den Omstændighed, at da der efter Kong Olafs Død et Øjeblik var Tale om, hvo der var nærmest arveberettiget til Tronen, blev der alene Spørsmaal om Haakons, ikke om Ulf's Arveret, uagtet dog Ulf baade var eldre og personligt tilstede ved Forhandlingerne. Denne Omstændighed, saavel som at der da ej engang var Tale om Hafthorsønnerne selv, viser ogsaa med Bestemtbed, hvad vi tidligere kun have rovet svagt at antyde, at Hr. Jon Hafthorsøns anden Hustru, Fru Birgitta Knutsdatter, der i 1350 var Medarving med Hertug Knut Vorse's Søner til Hamars Gods i Nordre-Halland, hverken var mere eller mindre end Datter af Knut Vorse og Hertuginde Ingeborg, og saaledes Halvsyster til Kong Magnus, hvorved saaledes Kong Haakon og Haakon Jonsøn blev Syskendeborn ¹⁾. Ulf Jonsøn, uagtet eldre end Haakon, overlevede ham dog i mange Aar, som vi i det følgende ville see. Haakon Jonsøn synes at have været en meget brugbar og dygtig Embedsmand, som anvendtes i forskjellige Grender. Vi have seet ham som Syssemand i Nobygdelaet, som kongelig Ombudsmand paa Orknø; for Eiden synes han at have været Syssemand eller kongelig Ombudsmand i Bergen, idetmindste beklædte han dette Embede i 1389, som det i det følgende vil omtales ²⁾. At han maa have været en meget riig Mand sees deraf, at han kunde forstrecke Henrik Jarl paa Orknø med et saa stort Laan, som det af os ovenfor omtalte, og man skulde næsten formode, at hans Bestræbelser mere gik ud paa at samle sig en stor Formue, end at skaffe sig politisk

¹⁾ Dette vil nærmere blive udviklet i det følgende.

²⁾ Grønlands hist. Minde marker III. S. 139. Da Erlend Philipsen, som vi vil se, paa den Tid endnu var Biskop i Bergen, hindrer ikke den Umstændighed, at han beklædte dette Embede lige fra 1381, fra at antage, at Haakon Jonsøn ved Eiden af ham kunde være Syssemand eller maaskee Gjaldtere. Og det bestrækes deraf, at det ham tilhørende Skib, der forliste ved Island 1383, havde en „Gubbrand i Audunargaarden“ til Befalingsmand, thi dette viser, at idetmindste Skibet maa være udgaaet fra Bergen.

Anseelse eller høj Rang, thi uagtet sit nøje Frændskab med Kongehuset blev han ej engang udnævnt til Ridder, hvad der vel ikke havde været ham saa vanskeligt, om han havde lagt an derpaa, og vi ville see, hvorledes han heller ikke tragtede efter Kongeverdigheden, uagtet han maaskee kunde havde haft nogen Adkomst dertil. Derimod havde han Skibe i Søen; et stort Skib, som han ejede, og som foer paa Island, under Befaling af en Gudbrand fra Audunsgaarden i Bergen og en Brand Thordsson, havde ikke mindre end 90 Mand ombord, da det strandede paa Islands Østkyst i 1383 eller 1384¹⁾). Saaledes maa man vel antage, at Haakon levede sin meste Tid i Bergen, beskæftiget med sine Embedespyller og sine Handelspeculationer, og at han kun af og til efter Opfordring indfandt sig ved Raadsmøderne, hvorfra han som et af Raadets fornemste Medlemmer ej vel kunde udeblive. Haakon var gift med en Nærpaarørende af Hr. Sigurd Hafthorsøn, der endog, som det synes, i sin Tid stod under dennes Formynderskab. Der opstod nemlig siden en Tvist mellem Haakon og Hr. Sigurd om noget Gods, denne havde kjøbt af Arvingerne efter Fru Ingeborg Petersdatter paa Huusstad, og Haakon paastod sidenester, at Hr. Sigurd ligesaavel havde givet hans Hustrues Penge derfor som sine egne, hvortil Sigurd svarede undvigende, „at han ikke kunde lides med sin Frænde om den Sag, og at de helst burde skifte mellem sig, som de bedst kunde“²⁾). Af denne Marsag bliver det højst sandsynligt, at Haakons Hustru ikke var nogen anden end Margrete, Datter af Eiliv Eilivsøn paa Naustdal og Gyrid Erlingsdatter, der begge omkom paa Søen i 1358, hvorved Margrete som foreldreløst Barn maatte komme under Sigurds Vergemaal³⁾). Thi i det følgende ville vi see, at det samme Gods netop dannede et Tvistens Æble mellem Haakon Sigurdsøn og Margrete Eilivsdatters Mand i et senere Egetskab⁴⁾). Børn synes Haakon ikke at have haft. Hans Broder Alf

1) Isl. Annaler, Udg. S. 336.

2) Dipl. N. II. 572.

3) See foregaaende Bind, S. 621.

4) Dipl. N. II. 470. Det synes klart, at begge Breve vedkommende Huusstads-godset høre sammen, og at det var i Egenkab af Margretes Egtemand at først Haakon, siden Tidese Wüstenacker tvistede med Gistemandene derom. Margrete var nemlig i 1408 gift med Tidese Wüstenacker eller Wüstenacker. Denne var i alle Fald dengang endnu ej Ridder; men siden hun allerede i 1396, da hun sandsynligviis endnu ej var gift med Tidese, kaldes „Fru Margrete“, maa hun efter sit Giftermaal med Haakon endnu have haft en Mand, der var Ridder saasom det er vist nok, at Haakon aldrig opnaaede denne Verdighed og efter sin Død aldrig benævnes „Hr. Haakon Jonsson“.

Jonsøn var, som der siges, gift med en svensk Hustru og havde betydelige Ejendomme i Sverige, men kunde dog vel neppe opholde sig i Nærke, hvor hans Hovedgods Cervalla var beliggende, saa længe Kong Albrecht var ved Roret. Han har derfor rimeligviis tilbragt den meste Tid paa sine Ejendomme i Vermeland, især da han og havde Besiddelser paa Solær. Jon Hasthørsøn havde ogsaa en Datter, Cecilie, sandsynligviis født i hans Egtteskab med Birgitte Knutsdatter. Denne Cecilia var gift med den østere omtalte halv svenske, halv norske Ridder **Ulf Holmgeirssøn**, Medlem af det norske Rigsraad, men hjemmehørende i Vermeland, hvor han endog synes at have haft Part i Borgen Agnaholm tilligemed Marsken Hr. Erik Ketilsøn, saasom han i 1386 med sin Hustru Cecilias Samtykke gjorde „lovligt Ekifte“ med Hr. Erik, idet han overlod denne hele sin Deel af Lille-Narvøos i Agna- eller Amna-Hered imod Halvdelen af Skore i Berge Sogn i Solær, og dertil i Liquidation for Gjæld afstod ham sin Deel af den Holm, paa hvilken Slottet Agna- eller Amnaholm og Forborgen stod¹⁾. Hr. Ulf flyttede maaskee nu ganske til Norge, hvor han blev begravet ved Idde Kirke, medens hans Hustru, der ej døde før end i 1411, blev begravet ved Badstena²⁾.

Uf pavelige Brevskaber erfares, at Hasthørsønnerne vare den barnløse Hr. Agmund Finnsøns nærmeste Arvinger. Hvorledes dette Forhold var bestaet, findes ingensteds nojagtigt oplyst: men det maa formentlig have bestaaet deri, at Hr. Vidkunn, Erling Drottsetes Fader, og Agmund den eldre paa Hestbø, Hr. Finns og Hr. Ivars Fader, vare nær beslegtede eller besvogrede. I Bullen, der 1291 gav Hr. Vidkunn Erlingsøn og Gyrid Andresdatter Tilladelse til at egte hinanden, skjønt beslegtede i fjerde Grad, heder det, at Gyrid hørte under Stavangers Diocese, altsaa ligger det nærmest at antage, at hun og den eldre Hr. Agmund paa Hestbø have været Paarørende. Men paa denne Maade dannede nu Drottseten Hr. Agmund Finnsøn, begge Hasthørsønnerne, og deres Sønner og Svigersønner en overhaands megtig Familietred, der ved sit Frændskab med Kongehuset, sine uhyre Besiddelser, og sine høje Embedsstillinger, maatte være istand til, naar den holdt sammen, at overfløje alle andre Etter i Landet, og selv at holde Kongemagten Stangen. Derfor var det vistnok meget klogt betænkt af Mar-

¹⁾ Brev af 22de Marts 1386 i det svenske Rigsarchiv.

²⁾ Hendes Død og Begravelse i Badstena 1411, ligesom hendes Broders Hr. Ulf Jonsøns i 1415, nævnes i Diar. Vazstenense; det siges udtrykkelig om Hr. Ulf, at han ejede meget Fordegs i Sverige. I Gysteins Register fol. 201 og 202 findes det antegnet efter 1396, men dog ej senere end omkring 1400, at Fru Cecilia for sin Mand Hr. Ulfs Begravelse ved Idde Kirke gav Deel af en Gaarden Aolaskheider samt hele Gaarden Haavardsrub.

grete, (thi man kan ej tvivle om, at det var hendes Bert), at faa den megtige Hr. Almund knyttet til den med hende saa nøje forbundne Algersfamilie ved hiint Giftermaal mellem Hr. Almund og Katharina Knutsdatter.

Til denne Kreds knyttedes nu ogsaa andre mere eller mindre mægtige Vriend og Vtter ved Svogerstaa. Vi have allerede omtalt, hvorledes den vermelandske **Jon Martinsøn** blev Hr. Sigurds Erigeren og Arving til de fleste af hans østlandske Besiddelser. Otte Rømer, Fehirden og Hirdstjoren i Throndbjem, var, som det allerede er nævnt, efter al Sandsynlighed gift med Gerthrud, en Datter af Hr. Erling Vidkunnsøn og fik med hende det store Stovreims-Gods. Til den store Frændestabs- og Svogerstabs-Kreds, der nærmest grupperede sig om Fru Mæreta, St. Birgittas Datter, hørte, ved sit Giftermaal med Mæretas Datter af første Egtelstaa, Ingegerd, ogsaa **Gaute Eriksøn**, som vi allerede oftere have omtalt, og da Ingegerd var død, formodentlig omkring 1380, traadte han igjen ved sit Giftermaal med **Margrete Ottedatter Rømer** ind i hiin anden megtige og omfattende Familie-Forbindelse. Gaute Eriksøn var i denne Tid, formodentlig ved eller strax efter Huldningen, bleven forfremmet til den vigtige Post at være Fehirde paa Tunsbergshuus, i hvilken Stilling vi finde ham allerede i October 1381. Hermed var ogsaa Eyselen over Vestfolden sandsynligviis forbunden. Siden, i 1386, fik han Eliens Eysel efter **Bjørn Thorleifsøn** paa Bjørnthreit og efterfulgtes paa Tunsbergshuus af **Jon Reidarsøn Darre**¹⁾. Gaute Eriksøns egentlige Otte-Besiddelser laa, som det allerede er omtalt, i Gulathingslagen²⁾, skjønt han tilbragte sin meste Tid paa Østlandet og tillige erhvervede store Ejendomme der. Hans Eysler, Gyrid, var gift med **Sunnar Kane**³⁾, der ogsaa senere optræder som Raadsmedlem, og havde med ham tre Børn, Thoralde, Nikolas og Sigrid, der i det følgende ville blive omtalte.

En af de mest anseede Ottefordinger paa denne Tid, og i den nøjeste Forbindelse med den Giske-Hestbøkke Familiekreds, var **Erlend Phi-**

¹⁾ Gaute Eriksøn nævnes som Fehirde paa Tunsbergshuus i Brev af 27de October 1381, Dipl. N. III. 435. Derimod finde vi ham udledende et Brev fra Gimse, altsaa som Eyselmand i Eliens Eysel, den 17de Juni 1387, (Brev i det sv. Rigsarchiv). Og da vi nu allerede omtrent eet Aar forud (14de Juni 1386) finde Jon Darre som Eyselmand paa Vestfold (Dipl. N. II. 496) bliver det temmelig viit, at Gaudes Forslyttelse til Eken maa være skeet ved denne Tid eller kort forud.

²⁾ See fereg. Bind, S. 403 og 910, 911.

³⁾ Saaledes angives det i N. Samll. IV. S. 555, uden at nærmere Hjemmel anføres.

lipssøn til Losna i Sogn, hvis Herkomst vi allerede i det foregaaende have omtalt ¹⁾. Det er her viist, at Erlend var en Søn af Philip Erlandsøn i dennes andet Egtekab. Muligt, at Philips anden Hustru og Erlends Moder, hvis Navn ej kjendes, hørte til Elinde-Witten, og at Erlend gjennem hende kom til at arve Elinde-Godset i Sogn; muligt ogsaa, at Erlend selv var gift med Arvingen til Elinde, thi vi finde dette Gods, endnu medens han levede, i hans Ervigersøns Besiddelse, og da der ej findes mindste Spor til, at Sigurd Høstborsøn ejede det — som overhoved Gisklemendene indtil Haakon Sigudssøn ejede lidet eller intet i Sogn — bliver det overvejende Sandsynlighed for, at det tilhørte Erlend, og at han gav det i Medgift med sin Datter. Vi finde Erlend Philipsøn allerførst nævnt ved Underhandlingerne i 1369, derpaa den 14de Mai 1370, da han i Bergen med Haakon Jonsøn, Thorgaut Jonsøn, Holte Gunnarsøn, Lagmanden Gunnar Hjarandessøn og Gunnar Alfson, efter Kong Haakons Befaling, dømte i Arvesagen mellem Haakon Stumpe og Hustru Margrete Billjamsdatter i Efasten ²⁾. Heraf seer man, at han allerede da var Hirdmand, da dette var en Hirdsag, og de øvrige Meddommere ligeledes hørte til de haandgangne Mendes Dal. Siden finde vi ham som Fehirde i Bergen, lige fra 1375 til 1389 ³⁾, og samtidigt dermed, idetmindste i 1386, som Systsmand i Nordfjord, hvor han ejede Gemlastad i Gloppen ⁴⁾. Hans Besiddelser maa have været overordentlig store. Saaledes erfare vi, at han til Erkestolen i Nidaros skjenede hele Gemlastad, ikke mindre end 20 Maanedmeters Bool ⁵⁾. Foruden Wtegodset Losna havde han andre Ejendomme i Sogn og formodentlig paa Hordeland ⁶⁾. Derhos maa han have haft Besiddelser i Nysylke og have staaet i Fornindelse med Tolge- og Hestve-Wetterne, siden han optraadte som Berge for en Gunnar Anundsøn og dennes Syster Holmfrid, da den sidste i Juni 1366 paa selve Gaarden Tolga i Nysylke holdt Bryllup med en vis Ingemund, Søn af Uthyrme paa Dal i Menness ⁷⁾. Ved denne Lejlighed lod Erlend den betydelige Arv, som var tilfaldt begge hine Systske — den beløb sig til ikke mindre end 367½ forngilde Mkr. — skifte imellem dem ved sex Mend, og Ingemund maatte

¹⁾ See foregaaende Bind S. 407.

²⁾ Dipl. N. II. 409, jvfr. foregaaende Bind. 909.

³⁾ See fornemmelig Dipl. N. II. 435, 440, 453, III. 451, 481.

⁴⁾ Dipl. N. III. 465.

⁵⁾ Aflaf Volts Jordebog S. 108.

⁶⁾ Hans Søn Eindride ejede idetmindste Gods i Samnanger og Ofter, see Mfl.-B. S. 128.

⁷⁾ Uthyrme paa Dal nevnes 1328 og 1332 i Dipl. N. IV. 174, V. 93.

stille Erlend Borgen paa Drengen Gunnars Vegne for at denne ikke skulde lide noget Tab, ved at Systeren Holmfrid nu overtog Bergemaalet for ham ¹⁾. Erlend vilde vel neppe have optraadt paa denne Maade, hvis han ikke selv havde været beslegtet med dem, og maaskee endog haft Ejendomme paa den Kant. Man seer ogsaa, at da Gaute Haakonssøn paa Tolga var død ²⁾, optraadte baade Ingemund paa sin Hustrues Vegne (hendes Broder omtales ikke og maa vel imidlertid være død) og Erlend med Fordringer paa Arv efter ham, den sidste dog rigtignok ikke i sit eget, men i sin Frende Thorgeir Thorsteinsøns Navn. Erlend stæv- nede Sagen ind for Lagmanden, som tildømte ham Halvdelen af det omtvistede Gods, og Kong Haakon stadfestede Dommen med Raadets Samtykke; imidlertid maa man antage, at Ingemund, der allerede havde sat sig i Besiddelse af Godset, fremdeles søgte Udflugter, thi om Sommeren 1373, da mange Raadsherrer vare forsamlende i Bergen, og Kong Magnus ligeledes var tilstede, fandt denne, der førte etflags Regjering i Sønnens Navn, det nødvendigt at overdrage Erkebiskop Thrond, Hr. Almund Finnsøn og Haakon Jonsøn det Hverv med de andre gode Mænd, som de selv vilde nævne i Dom med sig, at afgjøre Trætten. Disse valgte Thorstein Hallgrimsøn, Provst ved Apostelkirken, Hr. Narve Ingevaldsøn, Otte Romer, Viljam Eriksøn, (formodentlig en Søn af Erik Viljamsøn til Torge), Gunnar Lagmand og Jon Darre, saa at Dommen i alt bestod af ni Medlemmer, der samledes i Sommerhallen hos Chorsbrødrene ved Christkirken. Dommen lød saaledes, at Lagmandsdommen og det ovennævnte kongelige Stadfestelsesbrev skulde gjælde, indtil Kong Haakon selv med sit Raad nærmere overvejede Sagen og maaskee fandt andet rettere efter Loven, eller særstilt udnævnte Mænd til at granske den; hvis Erlend, som Ingemund paastod, desuden sad inde med Odelsjorder, som tilhørte Holmfrid, skulde Ingemund søge dem efter Loven, saaledes som foreskrevet var om Odelsbrigde, og ligeledes skulde Erlend søge Ingemund efter Loven for de særlige Fordringer, han maatte have paa ham ³⁾. Uagtet denne Dom egentlig ikke var endelig, synes dog Sagen dermed at være afgjort, da man ej hører mere

¹⁾ Ektiebrevet af 2den Juni 1366 (Dipl. N. IV. 457) er særdeles mærkeligt ved sin Udsørlighed. Blandt de Effecter, som her overregnes, er ogsaa en Bog indeholdende „Beverø Saga tilligemed mange andre gode Sagaer“, ligesaa syv andre Bøger, baade Tidebøger og Sagabøger. Dette er formodentlig den sidste Gang, at Sagabøger omtales i norske Brevskaber.

²⁾ Da Gaute Haakonssøn paa Tolga neppe var død i 1366, maa det være hos ham, at Bryllupet stod.

³⁾ Dipl. N. III. 384. Sefr. ovf. 28, 29.

til den. Erlend blev saaledes formodentlig i Besiddelse af ikke ubetydelige Ejendomme i Nysfylke. I 1383 erhvervede Erlend ogsaa Pant i faste Ejendomme paa Bors, idet Greip Ivarsson, den sidste Uetling af den berømmelige Unes-Utt, og som maaskee allerede da var udnævnt til Sysselmand paa Færøerne, i hvilket Embede vi kort efter finde ham, gav ham Gaardene Geirastad og Nykken til brugeligt Pant i tre Mar for den Skibsfragt, han var bleven ham skyldig, nemlig 20 Hundreder Baadmaal ¹⁾. Da Greip fremdeles var i Pengemangel og tilsidst endog maatte pantsætte sin Odelsgaard Hatteberg til Gaute Eriksson, er det heel sandsynligt, at Erlend omsider er bleven Ejer af hine Gaarde ²⁾, ligesom Gaute blev Ejer af Hatteberg. Vi see saaledes, at han forstod at værne om sig, naar dette gjaldt, og benyttede de Lejligheder, der tilbød sig, til at udvide sine Besiddelser. Men ellers havde han et godt Lov. Han var, heder det i de islandste Annaler, blandt alle Norges Bønder en af de merkelligste for flere Omstændigheders Skyld, især den, at han aldrig vilde blive Ridder, uagtet Kongerne selv tilbød ham det, ligesom han ogsaa troede Isendingerne bedre end andre norske Mend og havde dem somoftest i sin Tjeneste ³⁾. Denne hans Fortjærlighed for Isendingerne bidrog vel meget til, at den islandste Annalist priser ham saa højt, men saameget er vist, at det forholder sig ganske rigtigt med den Angivelse, at han aldrig vilde blive Ridder, thi han døde som slet og ret Hirdmand uden Herretitel, efterat hans Son, Gindride, forlængst havde opnaaet Ridderverdigheden. Men merkeligt er det, at han, hvor han efter denne Tid var i Dom eller Møde sammen med sin Søn, dog trods dennes Ridderverdighed nævnes sørend ham, formodentlig i Betragtning af hans faderlige Verdighed ⁴⁾. Erlends Datter Sigrid egtede, som det allerede forhen er nævnt, Haakon, Sigurd Hafthorsøns Søn, og bragte ham sandsynligviis Glinde i Medgift, hvor Parret endog synes at have boet, indtil Hr. Sigurd var død, og de kunde tiltræde Giske; men Tiden, naar dette Bryllup stod, er, som sagt, ikke bekjendt. Men saaledes var ogsaa denne anseede og megtige Losna-Utt dragen ind i Giske-Uttens Interesser.

¹⁾ Dipl. N. III. 451. Om Greip Ivarsson, hvis Fader Ivar Thoresson endnu levede paa den Tid, da Pantesættelsen stede, siden Greip levede at sætte hans Samtykke dertil, see foreg. B. S. 403. See ogsaa nedenfor.

²⁾ Greip nævnes som Sysselmand paa Færøerne — men saaledes at han allerede synes at have været det i nogen Tid — ved 1386 i de isl. Annaler S. 340. Den Skibsafgift, han var bleven Erlend skyldig, synes ogsaa at tyde paa, at Skibet, som han lejede, soor enten paa Island eller paa Færøerne.

³⁾ Isl. Annaler Udg. S. 382.

⁴⁾ See Dom af 4de Octbr. 1402, Dipl. N. II. 581. Dog var her rigtignok ingen andre Riddere tilstede, thi hvis dette havde været Tilfellet, kunde man vel neppe for hans Skyld have gjort nogen Undtagelse.

En anseet Godsbesidder i Gulathingsslagen, der ligeledes stod i Forbindelse med Giske-Utten og sandsynligviis endog var beslegtet med den, uden at man kan paapege hvorledes, var Erling Einarssøn, ogsaa kaldet Erling i Hildegaarden, fordi han ejede den saakaldte Hildegaard i Bergen. Denne Gaard havde sit Navn af en fornem Frue ved Navn Hild, der levede i anden Halvdeel af det foregaaende Aarhundrede og var gift med en Namunde, hvis Søn med hende var Erling Namundessøn, ogsaa kaldet Erling i Hildegaarden eller Erling Hildessøn, hvilken vi i det Foregaaende oftere have haft Anledning til at nævne som en af de fornemste og i de offentlige Anliggender mest indgribende Baroner under Kongerne Erik Magnusson og Haakon Magnusson ¹⁾. Erling den Yngres Fader, Eindride, der nævnes blandt de mest anseede Hirdmænd i Bergen mellem Aarene 1322 og 1330, ligeledes med Tillegget „i Hildegaarden“, var sandsynligviis en Søn af Hr. Erling Namundessøn, og opkaldt efter ham. Uttens Besiddelser vare mange og synes fordetmeste at have ligget i Sogn, tildeels ogsaa i Hardanger ²⁾, ja endog i Nysfylke, hvor Einar i Aaret 1360 eller 1361 folgte ikke mindre end 20 Mmbool i Kirkeboen i Høyland i Gands Sogn ³⁾. Erling ejede foruden Hildegaarden ogsaa den saakaldte Arnegaard paa Stranden i Bergen, hvilken han i 1369 folgte til den samme Mand, der tidligere havde affjøbt ham Høyland i Nysfylke ⁴⁾. I 1378 overlod Hr. Sigurd Hastborsøn ham ved sit Brev fra Bergen den 9de Juni, paa sine, sin Søn Haakens og sin Datter Agnes's Vegne, som det heed, nogle Gaarde i Murnes i Sogn, hvoriblandt Kinsedal og Kroken ⁵⁾, men Marsagen hertil angives ikke; formodentlig har der været et Elegtskabsforhold, som nu ikke kjendes, siden Haakon Sigurdsøn og Fru Margrete Eilivsdatter siden tvistede om Gods efter ham ⁶⁾. Det samme Gods, og meget mere til, hvoriblandt ogsaa i Søndfjord, gav han sin Datter Ingeborg i Medgift, da hun i 1380 blev gift ⁷⁾, formodentlig med en vis Gudbrand, der senere optræder som en Hr. Gudbrand (Erlingssøn?), uden at man dog kjender

¹⁾ See IV. B. 2. Deel, S. 369, 388, 433, 585, 623, 663. Han maa ikke forveksles med den samtidige Hr. Erlend Namundessøn, see s. 279, der dog maaskee oftere i flette Brev-Affskrifter er bleven forvekslet med ham.

²⁾ Dipl. N. I. 180, hvorefter det sees, at Einar i Hildegaarden, Eilings Fader, sad inde med Gods i Hardanger, som Gaute Isaksen i Tolga havde ffjenket Reidar Dagfinnsøn, da denne trolovedes med Jomfru Sigrid Asfaldatter.

³⁾ Dipl. N. IV. 607.

⁴⁾ Sammestedes IV. 487.

⁵⁾ Dipl. N. I. 448.

⁶⁾ Dipl. N. II. 566.

⁷⁾ Dipl. N. I. 463.

nærmere til ham¹⁾, eller maaskee og med Nikolaus Galle, om hvilken nedenfor. I 1380, og maaskee tidligere, var Erling Einars-
sen Spsfelmand i Soqn, et Tegn paa, at hans fleste og vigtigste Ejen-
domme laa her²⁾. Ellers omtales han ikke ved de Raadsmoder, som i
de første Aar af Kong Olafs Regjeringstid holdtes i Bergen, saa at
man skulde formode, at han enten allerede var død før 1382, eller at
han ej var Medlem af Rigsraadet, hvortil han dog ifølge sin Embeds-
stilling og øvrige Anseelse synes at maatte have været selvstreven.

Om **Dtte Svaalesøn Rømer** er der forhen talt. Han beklædte
fremdeles sin anseelige Embedsstilling som Hirdstjore og Hvirde i Trond-
hjem, og, ligesom Faderen, forbandt han dermed ogsaa Eyslen paa nordre
Haalogaland, der saaledes sees at have ligget til denne Hirdstjore som et
Tilbehør³⁾. Med denne Spsfel var vistnok ogsaa fremdeles den ind-
bringende Handelskret med Finnerne og Skatte-Dykrøvningen iblandt dem
forbunden. Besynderligt er det, at han, uagtet han saa længe havde be-
kledt et saa højt Embede, og derhos var Raadsberre, samt havde staaet
saa højt i Kong Magnus's og Kong Haakons Gunst, dog ikke opnaaede
Ridderskabsordenen under dem, og ikke engang under Kong Olaf, men
først ved Aarhundredets Slutning, da han maa have været en gammel
og udelevet Mand. Man skulde derfor næsten tro, at han ikke har staaet
sig godt med Dronning Margrete. Og dog er der heller ingen bestemte
Tegn hertil. Hans Hustru Gertbrud var, som det oftere er omtalt,
sandsynligvis en Datter af Hr. Erling Vidkunnsen og bragte ham i
Medgift Stovreims-Godsset, hvormed han selv forenede det store Gods i
Firdafylke, som havde tilhørt Audun Hugleikssøn, og som Kongerne
Magnus og Haakon havde skjenket ham. Med Gertbrud havde han den
føromtalte Datter Margrete, der, formodentlig omkring 1380, blev gift
med Gaute Eriksøn, og desforuden Sønnen **Svaale**, der allerede i
1388 var Hirdmand og Medlem af Rigsraadet⁴⁾; samt endvidere Dot-
trene **Elsbe** og **Sigrid**. **Elsbe** blev gift med **Jakob** (ogsaa kaldet
Jappe) **Fastulfsøn**, en af de svenske Herrer, der holdt sig til den gamle

¹⁾ Om denne Hr. Gudbrand, Raadsberre i 1388, 1389 og 1397, tales der i en
Dom, affaagt af Lagmanden i Tuneberg 26de Marts 1400, hvorved nogle
Bønder paa Efer tilklybtedes at betale Fru Ingeborg Erlingsdatter hvad der
endnu stod tilbage af Afspejsummen for det Skib, som Bønderne paa Efer
havde kjøbt af ham. Denne Hr. Gudbrand maa saaledes enten have været
Fru Ingeborgs Mand, eller hendes Broder, og kan ej være Enken eiler Hr.
Sigurd Høsthorssøn. Men denne Overensstemmelse i Navn mellem begge de
samtidlige Fruer gjer det sundom ikke let at fjelne mellem dem.

²⁾ Dipl. N. II. 462, jvfr. N. Samll. IV. S. 108.

³⁾ Dipl. N. I. 496.

⁴⁾ Dipl. N. III. 477.

Konge=Vett og derved kom til at betragtes som norske Undersaatter, saa at han i Aaret 1388 forekommer som Medlem af Norges Raad ¹⁾. Det er høist sandsynligt, at denne Jakob Fastulfsøn har været en Frænde, maaskee endog en Brodersøn, af den oftere omtalte Hr. Narve Ingevaldsøn, der ligeledes var halv svensk, halv norsk. Fra Jakob Fastulfsøn og Elsebe Romer stammede i de senere Led flere af Norges ypperste og megtigste Mænd og Kvinder.

Alf den allerede i det foregaaende omtalte Vett Bolt, der frembragte saa mange anseede Mænd baade i dette og i det følgende Aarhundrede, var paa denne Tid især Alf Haraldssøn og Agmund Bergthorsøn de mest fremragende. Alf Haraldssøn finde vi først omtalt i Aaret 1369, da han allerede som Medlem af Raadet deeltog i Mødet paa Akershus den 19de Mai om at sende Gesandter til Tydskland for at underhandle med Stæderne ²⁾. Siden deeltog han med flere andre Herrer i Opstanden mod Kong Albrecht om Vaaren 1371 og var en af dem, som sluttede Stilstanden i Eidsviken den 15de April 1371 ³⁾. Derefter forekommer han hyppigt, baade i Statsakter og private Brevskaber, lige til 1412, da han døde; og der er saa vigtige Stats=Forhandlinger, hvori han ej sees at have deeltaget. Hvad der gav Anledning til, at han i 1371 gjorde fælles Sag med de svenske Insurgenter, vides ikke, med mindre man maa antage, at han har haft Besiddelser i Sverige, thi alene af Hengivenhed for Kong Magnus og Kong Haakon kan det neppe have været, da saa mange andre Nordmænd, der ej vare dem mindre hengivne, dog ikke befattede sig dermed. Som Medlem af Bolte=Vetten, idetmindste den søndenfjeldste Green, havde Alf Haraldssøn Odal i den store Gaard Thumn, af hvis søndre Deel han ejede det Halve, medens den anden Halvdeel tilhørte Jon Thorgilssøn, der ogsaa synes at have været af samme Vett, (see nedenfor), og Agmund Bergthorsøn erhvervede sig den nordre, der for en Tid var kommen til Vetten Stumpe ⁴⁾. Men desforuden ejede han meget andet Jordegods i Viken, paa Follo og i Borgesbyssel, navnlig Thorsshov i Nabygge Skibrede og Leikang (Lekum) i Eidsberg ⁵⁾, og der er saaledes ogsaa megen Sandsynlighed for, at han kan have erhvervet Gods hiinsides den svenske Grændse, paa Dal eller i

¹⁾ Dipl. N. III. 477, jvfr. N. Saml. IV. S. 558 fgg.

²⁾ See Pappenbergs Udg. af Cartorius II. S. 670, jevnser foregaaende Bind S. 818. Han var ogsaa med i Mødet paa Hisingen, s. N., den 5te Septbr. da Stilstanden med Stæderne ratificeredes; sammesteds S. 819, jfr. Pappenberg l. c. S. 674.

³⁾ See foregaaende Bind S. 832.

⁴⁾ See foregaaende Bind S. 906, 907.

⁵⁾ See herom især N. Saml. IV. S. 535—538, hvor det meste er samlet af hvad man veed om Alf Haraldssøns Personallier.

Vermeland, hvorved han fik Anledning til at optræde som svensk Herremænd. Sandsynligviis stod han ogsaa allerede da i nøje Forbindelse med Jon Martinsen paa Dal, der kort efter blev Hr. Sigurd Haftborsøns Svigerisøn, og da Jon deeltog i Toget til Gedsøviken, er det at formode, at det især er han, der havde overtalt Alf til at følge med. Denne Forbindelse knyttedes siden endnu fastere, da Alf egtede Katharina, en Datter af Jon Martinsen i hans Egteskab med Agnes Sigurdsdatter, trods den store Aldersforskjel, der maa have været imellem dem, da nemlig Jon og Alf synes at have været jevnaldrende, medens Katharina ikke kan være fød stort tidligere end 1382, tretten Aar senere end Alfs første Optræden som Medlem af Raadet¹⁾. Antages Alf saaledes i 1369 mindst at have være 30 Aar gammel, var han ikke mindre end 44 Aar ældre end sin Hustru, og ved Giftermaalet, der neppe kan have fundet Sted, førend hun idetmindste var 16 Aar gammel, var han saaledes henved de 60. Ogsaa med sin Hustru fik han store Ejendomme, som vi i det Følgende vil se. Det skulde ellers synes rimeligt, at han ogsaa tidligere havde været gift, men herom mangler imidlertid enhver Oplysning. Forresten sees det af hvad vi her have anført, at han ej kan være bleven gift med Katharina Jonsdatter førend henimod Aar 1400, og saaledes bestod der i den Tid, vi nærmest have for os, intet Svogerskab mellem ham og Jon Martinsen. En Mand i saa anseelige Forbindelser, og med saa store Besiddelser som han, maa sikkert have været Syselmænd, men der findes ingensteds angivet, hvor han havde Syslen²⁾.

Om Agmund Bergthorsen Bolts nærmere Familieforhold er der allerede i det Foregaaende handlet³⁾. Som Medlem af Raadet nævnes han allerførst i 1381, men siden hyppigere, og der er overhovedet saa Stormænd paa hans Tid, hvis Navn saa hyppigt forekommer i offentlige Forhandlinger, som hans. Hans Embedsstilling indtil 1388 synes at have været Kongens Ombud i Borgesysfel, eller idetmindste endeel deraf; der staar nemlig udtrykkeligt i et Kongebrev fra

¹⁾ Det er slet ikke ovenfor vist, at Jon Martinsens Giftermaal med Jomfru Agnes Sigurdsdatter ikke kan have fundet Sted førend i 1381 eller 1382, og man skulde helst antage, at Katharina ej engang var fød i 1383, for at hun ikke skal blive alltfør gammel ved sin Død, da hun nemlig endnu var i Live 1460 (see Dipl. N. V. 358) og neppe døde førend 1481 (Dipl. N. I. 932).

²⁾ For den 11te Marts 1401 maa han have været gift, da han saa denne Dag fik Fuldmagt af Haakon Sigurdson til at sagsege Tidske Wüstenacker og Fru Margrete Gilleddatter om Arven efter Fru Herdis og Erling Einarsen (Dipl. N. II. 566); dette viser nemlig, at han da var kommen ind i Gifte-Qvæden.

³⁾ See foregaaende B. S. 906, især Noter.

1387, at Agmund Bolt havde Kongens Aseje-Maal i Syslen¹⁾. Strax efter blev han Foged paa Akershuus efter Benedict Nikolassøn²⁾ og fik derved ogsaa Oslo-Syssel under sin Bestyrelse; dog seer man, at han fremdeles en Tidlang udøvede Sysselmandsforretninger i Bime og Rode Eklibreder³⁾, hvorefter man maa slutte, at han havde været forlenet med dem paa længere Tid, tildeels endog som Pantelehn, især da Sagesaldet virkelig gik i hans egen Kasse. Formodentlig har da Borgesyssel været deelt mellem ham og Hr. Jon Hasthørsøn, saa længe denne levede, og derpaa maaskee mellem ham og hans Frænde Alf Haraldssøn, der ogsaa hørte hjemme der, hvis ikke denne ellers har haft Syssel i Viken. Muligt endog, at de alle tre, og end flere, have haft Sysler i dette velbefolkede Landskab. Paa den nye omtalte Maade, nemlig ved Sagesald, erhvervede han i 1393 nordre Thumn, som den sidste Gjers Datter afstod ham i Liquidation for Drabsbøder⁴⁾, og hvortil Stumperne kort efter frasagde sig Odelen (see nedenf. S. 168), siden fik han af Jon Thorgilssøn dennes Deel af søndre Thumn, hvormed han ogsaa, efter dennes Død, forenede den øvrige Deel, som han synes at have kjøbt af Alf Haraldssøn⁵⁾, og endelig fik han sin og Alf Haraldssøns Frænde, Hallvard Alfssøn paa Sundbu i Gudbrandsdalen, Sysselmand over den nordlige Deel af dette Landskab, til at afstaa ham den Odelsret, ogsaa han maatte have til Thumn⁶⁾, saa at han nu var Ene-Gjer og Odelsmand til det hele Gods. Imidlertid havde han ogsaa med sin Hustru Gunhild Bergveinsdatter arvet meget Gods i Oslo-Syssel, som han ogsaa ideligt forøgede. Den vigtigste af hans Erhvervelser paa denne Kant, hvilken han dog maa have faaet ved Kjøb, ikke ved Arv, var Throndstad i Hudreim, der forhen havde tilhørt hans Formands Hustru Alfshild, en Datter af Thorgaut Jonssøn, hvorom mere nedenfor. Sandsynligviis fik han denne Gaard noget efter 1393⁷⁾,

¹⁾ Dipl. N. II. 501.

²⁾ At han blev Foged paa Akershuus i 1388 maa sluttes deraf, at Benedict Nikolassøn i dette Aar fik Eser, Modheim og Lverdalene. Agmund omtales ej udtrykkeligt som Indehaver af Embedet førend i 1390. (Dipl. N. I. 524).

³⁾ I 1393 holdt han en Ombudsmand paa Bime (Dipl. N. IV. 619, jufr. 640), ligesom han ogsaa oppebar Sagesald i Rode, som det nedenfor vil sees.

⁴⁾ Dipl. N. II, 537, 541.

⁵⁾ Dipl. N. III. 550, 563, V. 441; den rette Sammenhæng, især med Alf Haraldssøns Indblanding heri, er ikke ret klar. Viist er det, at Agmund Bolt herester var Ene-Gjer af Thumn.

⁶⁾ Dipl. N. III. 566.

⁷⁾ Det første Brev, han udstedte fra Throndstad, er af 6te Octbr. 1393 (Dipl. N. V. 359); men da tilhørte Gaarden aabenbart endnu den forrige Gjer, Thorgils Thorgilssøn, see nedenfor S. 170.

da Benedict Nikolassøn skulde arve den, og Almund maaskee har reist Odelsføgsmaal. Fra den Tid af lader det til, at Throndstad blev hans Hovedresidens, ligesom det og forblev som Odelsgods i hans Vætt. Ogsaa i Gudbrandsdalen havde Almund Ejendomme ¹⁾. Hos Dronningen maa han have staaet særdeles vel anstreden, siden hun betroede ham saa vigtige og indbringende Poster. Forleningen i Borgespøtsel var maaskee endog særligt udgaaet fra Dronningen, forsaavidt man kan antage, at Borgespøtsel herte til hendes saakaldte Morgengave.

Om Jon Reidarssøn Darre er der allerede forhen lejlighedsviis talt. Som Hirdmand og maaskee Naadsmedlem nævnes han allerforst i 1373, da han var Meddommer i Sagen mellem Erlend Philipsen og Ingemund Utbyrmæssøn. Udtrykkeligt nævnes han som Medlem af Naadet i 1381, da han med Drottsfeten og de øvrige Medlemmer laa i Hornborefund og sandsynligviis nys var kommen tilbage fra Høldingen i Throndbjem. Hans Embedsstilling forevrigt kjendes ikke, førend i 1386, da han afleste Gaute Eriksen som Fæbirde paa Tunsbergshuus og Spøselmand paa Vestfold. Eiden kom han i samme Stilling til Bergen, hvor vi finde ham 1392 aflesende Haakon Jønsen ²⁾. Det var formodentlig under hans Opbold i Tunsberg, at han blev gift med Ingerid Karlsdatter, en Svøster af Jon Karlsøn, der fra 1396 til 1422 beklædte Lagmands-Embedet i denne Stad. Han maa have staaet i nøje Forbindelse med Almund Vølt, da han baade som Spøselmand i Tunsberg og senere havde hans Fuldmagt og udferte Retsfager paa hans Vegne ³⁾. Jon Darres fleste Besiddelser laa i Viken, hvor han ejede en Masse Jordegods, blandt hvilket den bekjendte Herregaard Moland i Ordoost ⁴⁾. I Tunsberg ejede han Gautagaarden, saaledes kaldet efter en Gaute (Gaute Alfakssøn?) hvis Søn Alsmund stjenkede den søndre

¹⁾ Han stjenkede til Mariekrøken i Oslo flere Gaarde i Gudbrandsdalen, navnlig Haug i Ringebo Dipl. N. II, 520, 524.

²⁾ Dipl. N. V. 352.

³⁾ Dipl. N. I. V. 524. 352.

⁴⁾ Ved Skifte efter ham, der holdtes paa Moland den 7de Juni 1430, fik en af hans Arvinger, Svigersønnen Gutorm Sivindsøn, Moland og dertil en heel Rængde Gaarde i Moland, Stangenes, Brageseter, Bru, Thoresby, Hæresfad, Estrikøvik, Saurbe, Sotenes, Noreim og Ljung, (Dipl. N. II. 702); den anden Svigersøn maa have faaet ligesaa meget, og Sønnen Karl Darre saa meget som begge tilsammen. Hans Medarvinger efter Faderen skulde Liende til Svartebergs Kirke, hans Fader byttede Jordegods med Beknes Kirke, selv afhændede han Gods i Lunelms Segn, og derhos gav en Jon Reidarssøn Darre, enten han selv eller hans Farfader, endel af Den Hørsyl til Svølsøernes Kirke. Dipl. N. III. 584, Gyfsteins Registr. 164. b. 1. b. 203. b.

Deel deraf til Marielirken i Tunsberg for sin Begravelse, og hvis nordre Deel altsaa Jon enten maa have kjøbt eller faaet med sin Hustru. Siden folgte han den til Gaute Eriksøn ¹⁾. Hans Fehirdeskab i Bergen fik en hurtig og bedrøvelig Ende ved de saakaldte Vitalianeres Angreb, som det i det følgende skal vises; sidenefter serledes han kun paa Ostlandet. Fra ham nedstammede en berømmelig Wett.

Den med Witten Bolt paa flere Maader nær forbundne Wett **Stumpe** have vi i det foregaaende omtalt ²⁾, navnlig **Haakon Munaansøn Stumpe**, der paa denne Tid var Wettens fornemste Medlem og gift med Hr. Haakon Eivindsøns Enke Fru **Elin Bergsveinsdatter**, en Søster af Gunbild Bergsveinsdatter, der var gift med Agmund Bolt. Haakon Stumpe var Medlem af Raadet i 1388 og 1389 ³⁾, og sandsynligviis ogsaa tidligere; han døde 1390 eller 1391. Hans fleste Besiddelser laa i Oslohered, paa Naumarike, i Borgeshusfel og i Viken, men endeel heraf havde han vel ogsaa faaet med sin Hustru, hvad enten det var hendes Arvegods, eller hendes første Mand's Efterladenskab. Saaledes ser man, at han skjenkede Capittet i Oslo en Deel af Tøsen i Oslohered, ligeledes endeel af Sande i Duraalen i Gidsvold, og for sin Svoger Guthorm Bergsveinsøns Sjal 12 Orers Bool i Skotlandsegg paa Gjeleid; hans Hustru Elin gav for hans egen Sjal 1 Mk. Bool i Leikvalle i Nster til Nster Kirke, hele Gaarden Skeide i Rakkestad til Rakkestads Kirke, og endeel af Hellebek i Steinkirke Sogn i Viken til denne Kirke, ligesom hun for sin første Mand's Sjal og sin egen havde skjenket Haugs Kirke paa Eter endeel af Gaardene Midaker og Kolbeinsrud ⁴⁾. Det er derhos forhen nævnt, at Haakon Munaansøn, hvis Moder Elin Magnvaldsdatter var en Søster af Jon Magnvaldsøn (Emør), ogsaa arvede endeel Gods efter denne, altsaa paa Vestlandet ⁵⁾, hvilke Hustru Margrete Viljamsdatter i Skasten, der lenge sad inde dermed, omsider ved Dom blev tilpligtet at afstaa. Haa-

¹⁾ Dipl. N. VI.

²⁾ See foreg. B. S. 905–909.

³⁾ Dipl. N. III. 477. 478. 460.

⁴⁾ Biskop Gyssteins Register, fol. 122. b. f. 151. h. f. 61 b. f. 53. b. Endvidere siges der f. 56 a, at Olaf Haakonsson gav for sine Foreldres Sjal en Deel af seudre Reinfog i Liden til Trauner Kirke sammesteds, ligesaa f. 61 a, at Haakon og Fru Elin omtrent ved 1395 afhændede til Nster Kirke hele Gaarden Roden, som Guthorm Bergsveinsøns Arvinger havde givet til Kartidsheld for ham.

⁵⁾ At han havde Gods paa Agder eller i Nysylke sees deraf, at han gav Rakkestad Kirke 4 Lauver Land i Mo, enten paa Agder eller i Gifelands Sogn i Sognadal vestenfor Naen Eire, Gyssteins Reg. f. 90 b.

kon Stumpes og Fru Elin Bergsveinsdatters Søn heed **Olaf Haakonson**, hvilken ogsaa i det Følgende indtog en fremragende Stilling som Naads-Medlem og riig Godsejer ¹⁾. Det er tidligere nævnt, at saavel Stumpe- som Bolte-Uetten betragtede Gaarden Thumn som sit Odde, uden at man nu kan paavise Marsagen dertil, der formodentlig bestaaer i et eldre Elegtskabsforhold, som nu ej længer kjendes, og at det navnlig var Nordre Thumn, til hvilken Stumperne ansaa sig odelsberettigede. Saaledes levede der samtidigt med Haakon Stumpe en **Munaan Thorleifsson Stumpe**, der maa have været nær beslegtet med ham, og som især besad Jordegods paa Heggen og nedre Naumarke. Denne Munaan Thorleifsson folgte i Aaret 1370, i Agmund Bolts og hans Fader Bergthors Paahør, „hele Gaarden Thumn“ til Sira Ulf Olafsson, Prest paa Baaler, og erkjendte, at han havde opbaaret al Betalingen derfor, dog rigtignok med Tilsværelse af den Clausul, at hvis Thumn ikke blev Sira Ulf „frels“, da skulde han have hele Døs i Bergs Sogn, hvilket Munaan allerede nu satte ham i Pant ²⁾. Dette viser, at Munaan egentlig kun folgte sin Fordring paa Thumn, og at han i alle Fald ikke havde altsammen i sin Besiddelse. Saavidt man kan see, tilhørte idetmindste Nordre Thumn ikke Munaan selv, men en Gyrid Haraldsdatter, for hvilken han var Verge, og som rimeligviis var hans Broderdatter. Og formodentlig var det allerede fra denne Tid af, at Agmund Bolt lagde an paa at erhverve den hele Gaard til Odde og Eje, saaledes som vi allerede have seet. Da Munaan Thorleifsson bortgavtede hiin Gyrid Haraldsdatter til en Kolbjørn Hermundsson, opstod der Strid mellem dem, saavel om Medgiften, som om Gyrids Arvepart, og den Antagelse ligger her nær, at Striden fornemmelig drejede sig om nordre Thumn. Ved Agmund Bolts og Haakon Stumpes Mellemkomst blev Sagen i 1388 voldgiven til Biskop Eysteins Kjendelse ³⁾, og denne maa navnlig have tildemt Gyrid Nordre Thumn, siden hun saa Aar efter sees at have været i Besiddelse deraf. Thi i 1393, rimeligviis efter Mandens Død, overlod hun, som vi have

¹⁾ Med Olaf Haakonson har det megen Banfelighed at afgjøre, om han var Hr. Haakon Givindssøns eller Haakon Stumpes Søn, det sidste synes dog rimeligt, da han, som vi ville see, havde Odde paa Thumn, desuden tilføjes der, da Aftaaelsen stete, udtrykkeligt, at han da var „fullida“ (d. e. myndig); formodentlig havde han da netop fyldt sit 15de Aar, og Agmund Bolt, der allerede havde kjøbt Gaarden i 1393, kun ventet herpaa for at faa hans Aftuaelse; under denne Forudsætning er han fød 1384, paa hvilken Tid Hr. Haakon Givindsson vist allerede var død.

²⁾ Dipl. N. IV. 498.

³⁾ Dipl. N. IV. 552.

seet, Agmund Bost Nordre Thumn i Liquidation for Drabsbeder, som hendes Fader havde været Agmund skyldig. Naar vi have for Dje, hvor ivrigt og vedholdende Agmund bestræbde sig for at blive Ene-Ejer af Gaarden, er det ikke saa dristigt at antage, at han allerede fra først af ved sin Indflydelse drev det dertil, at Kolbjørn og Gyrid fik Gaarden, for at han siden kunde faa den af hende. Mæret efter bekræftede Gyrid Transactionen, der nu fik Navn af et sedvanligt Kjøb; og i Begyndelsen af 1399 afstod endelig ogsaa Haakon Stumpes Sen Olaf og Moderen Fru Elin ham sin Odelsret til Nordre Thumn, saa at han nu fuldkommen havde opnaaet sit Djemed med denne Part af Gaarden og kunde skride til at erhverve den søndre Part, der tildeels var i Alf Haraldssøns, tildeels i Jon Thorgilssøns Eje, hvilket ogsaa, som ovenfor viist, aldeles lykkedes ham. Munaan Thoreifsson var selv gift med en Gudrid Anundsatter, der synes at have bragt ham endeel Jordegods i Medgift ¹⁾. Man finder ikke Munaan omtalt efter Mæret 1391, da han paa Thryastad Prestegaard solgte Biskop Gystein 8 Mk. Bool i Berg i Sudreims Sogn paa Ranrike for 128 Kørs Verd, og for det Tilfælde, at noget af Berg blev Biskopen lovligt fravundet, pantsatte ham ligesaa meget i Freyhof i Thryastads Sogn ²⁾. Saavidt man kan see, blev Munaan paa sin gamle Alder Ridder, det vil sige at han overlevede Mæret 1397, hvor den første Ridderudnævnelse fandt Sted siden Kong Haakons Død; thi der tales i 1399 om en ved denne Tid eller kort forud afdød Hr. Munaan, der neppe kan være nogen anden end han. Han maa ogsaa have haft Ejendomme baade i Bettahered i Viken og i Thjodling paa Vestfold, da hans Arvinger skyldte Penge til Skedjohofs og Thjodlings Kirker, og desuden skjenede den sidste en halv Mark Bool i Gaarden Eyndsteiik ³⁾.

Vi have allerede i det foregaaende haft Anledning til at omtale **Benedict Nikolasøn**, Foged paa Alkershuus indtil 1388, og fra den

¹⁾ Dipl. N. III. 338. IV. 477. 498. I. 455. IV. 552.

²⁾ Dipl. N. IV. 589.

³⁾ Biskop Gystein's Register fol. 8 a, 19 a. Der nævnes imidlertid ved Siden af „Hr. Munaan“ ogsaa en „Munaan Stumpe“, hvis Arvinger ligeledes skyldte Tiende til Skedjohofs Kirke, skjenede Kalkestad Kirke Gaardene Tverløfja og halve Runestad (sammesteds f. 90), og Idde Kirke $\frac{1}{2}$ Mk. Bool i Karraberg i Bergs Sogn (sammesteds f. 201). Dette kan maaffee have været Haakon Stumpes Fader, hvis han ellers ikke er den samme som Munaan paa Eteg, der maa have boet paa Eteg (ved Skiphveit i Borgesjøsfel) men ejede Gods i Dalstaud, som han solgte (Dipl. N. II. 479), levede endnu i 1381, III. 433), og gav 3 Dres Bool i Ruud til Etegs Kirke, (Gystein's Reg. f. 96). Der nævnes ogsaa, at en af Munaan's Arvinger gav Evarðstadi i Kalkestad til Epyotabergs Kirke sammesteds, dette er formodentlig ogsaa Munaan Stumpe.

Tid af forlenet med Syslen i Modheim, Eker og Tverdalene som brugelig og arveligt Pant, indtil han havde faaet saameget, som Pantefsummen, 200 Mk. brendt, beleb sig til. Hans Herkomst og tidligere Livsbane kjendes ikke; hvor han første Gang fremtræder, er det allerede som en formaaende Mand, der havde laant Kong Haakon Penge og rimeligviis allerede af ham var bleven forlenet med Dølo-Sysfel. Man skulde fristes til at antage, at han egentlig hørte hjemme paa Hedemarken, siden han i 1380 kjøbte halv 6te Mk. Bool i Skeide paa Numedal ¹⁾, imidlertid vil dette ikke sige stort, da Benedict kjøbte Gods paa saa mange andre Esteder. Sandsynligviis var det hans Embedsvirkjomhed som Sysfelmand i Dølo Sysfel, der bragte ham i Forbindelse med den rige Hustru Ulfhild paa Throndstad, Datter af Thorgaut Jonsøn og Enke efter Kolbjørn Thorgilssøn paa Throndstad. Han egtede hende, uvist naar, dog neppe før 1380, og synes fra denne Tid af fornemmelig at have samlet Gods paa Eker og Lider, hvor ogsaa meget af Hustruens Gods synes at have været beliggende, skjønt han, eller snarere hans Hustru, havde ogsaa Ejendomme i Nygge Sogn, af hvilke de gav 3 Dr. B. i Bjordsen for Thorgaut Jonsøns og dennes Hustru Gerthruds Sjæl ²⁾. Fra 1381 af nævnes Benedict som Medlem af Raadet og var det sandsynligviis en god Tid før. Han kjøbte i 1388 og 1389 3 Mk. Bool i Svidre i Lider, 1389 6 Dr. B. i vestre Næren paa Eker, og drev det til i 1391 at tilvende sig et Fiske, som han paastod at høre under Svidre, og som den hidtilværende Besidder ej alene maatte afstaa, men ogsaa dermed indrømme Benedict fri Vej til og fra Fisket over sin egen Ejendom ³⁾. Men Benedict var, som vi have seet, heller ikke saa nøjeregnende med de Midler, han anvendte, naar det gjaldt at skaffe sig Fordele ⁴⁾. Han synes at være død lidt før 1400 ⁵⁾, men hans Hustru Ulfhild Thorgautsdatter overlevede ham i mange Aar, fremdeles i

¹⁾ Dipl. N. V. 317.

²⁾ Biskop Gysteins Register fol. 204. Ogsaa i Nutn i Nygge blev der skjenket Gods til samme Kirke for Thorgauts og Hustru Gerthruds Sjæl, men der siges ej udtrykkeligt af hvem.

³⁾ Dipl. N. IV. 554, 556, 566, 545, 676.

⁴⁾ See ovenfor S. 121.

⁵⁾ Han maa have været død noget før 1401, da Brevet, Dipl. IV. 720, blev skrevet. Den 23de Marts 1400 kjøbte Ulfhild Jordegods paa Ringerike (Dipl. N. IV. 706); altsaa maa hun da have været Enke, thi ellers vilde Manden være optraadt som Kjøber. Det synes ogsaa, som han maa være død, seend den Deel af Gyttelns Register, der angaar Dølo Provsti, blev affattet, thi her omtales (fol. 53, 54) Gaver af Fru Ulfhild for hendes Mand Benedicts Sjæl. Nu mangler vel det Eted, som angiver Aaret, da denne Deel blev affattet, men stort senere end 1402 kan det dog ej have været.

Besiddelse af Forleningen ¹⁾, der endog siden nedarbejdes til hendes og Benedict's Sen Thorgaut Benedict'søn, et Tegn paa, at Pantsummen fremdeles ikke var tilbagebetalt, og at Pantbaverne maa have udfundet et eller andet Paaskud til at foregive, at Forleningens Indtægter endnu ikke havde dekket Gjelden. Men saavel Benedict, som især Hustru Ulfbild, gav rigelige Gaver til Kirken, hvilket i de Tider opvejede meget, der ej var, som det skulde være. Foruden hvad de tilsammen havde givet for hendes Forældres Sjæl, gav hun ogsaa særskilt 9 Dr. B. i sendre Midaker paa Eker til Haugs Kirke, fremdeles til samme Kirke 1 Mt. Bool i Ballastad i Spillingdal, en Deel af Lid paa Eker, og 6 Dr. Bool i Bingen paa Eker, samt endelig andet Jordegods, baade til Trauner Kirke paa Liden, og til Hovs Kirke paa Gudreim, deels, og fornemmelig, til Martidshold for sin Mand, deels ogsaa for andre ²⁾. Naastor troede hun dermed at gjøre godt, hvad Manden havde gjort ilde. Uagtet man ej med Sikkerhed kan paabege hvorledes, er det dog umiskjendeligt, at Benedict og Ulfbild maa have staaet i nærmere Forbindelse med Agmund Bolt, end den, der bestod deri, at den ene fulgte den anden i Embedet, og at det er denne Forbindelse, som vel især har foranlediget, at Agmund omsider blev Gjermænd af Throndstad ³⁾.

I samme Stilling som Benedict Nikolasen, og ligeledes en Mand, der ved Giftermaal erhvervede Nidomme, var Peter Nikolasen, hvilken vi tidligere have haft Anledning til at omtale, og som man kunde være fristet til at antage for en Broder af Benedict. Vi finde ham allerførst som Fødsel paa Tunabergshuus efter Nane Givind'søn; det var ham, hvem Kong Magnus overdrog, i Forbindelse med et Par

¹⁾ I 1405 erhvervede hun saaledes Gjendom paa Eker (Hobolstad), der ophendedes hende i „Kongens Sakene“.

²⁾ Gæstrens Register fol. 53, 54, 58, 59, samt 55; her er det dog ikke ganske vist, om det er hun, eller en anden, der menes; det staar nemlig kun, at „Ulfbild“ gav til Trauner Kirke paa Liden 2 Dr. B. i Straum for Guld paa Hval og hendes Sone Nafas Sjæl. Mellemst findes Hustru Ulfbild nævnt i 1413, da hun fremdeles købte Gods paa Ringrike (i Hval i Haugs Segn). Dipl. N. IV. 791.

³⁾ Den sandsynligste Forklaring er den, at Jon Thorgil'sen paa Thumn, Thorgil's Thorgil'sen paa Throndstad og Kolbjørn Thorgil'sen paa Throndstad, Hustru Ulfbild's første Mand, alle tre vare Søner af Thorgil's Alf'sen saameledes, og at denne har været en Bolt, samt Gjer boede af Throndstad og Sønder Thumn; at Kolbjørn, som den eldste, fik Throndstad, men døde allerede før 1380, at derpaa Thorgil's fulgte ham i Besiddelsen af Throndstad, hvor han endnu var i 1393 (Dipl. N. V. 354), og at Jon fik Thumn, samt at Agmund Bolt siden erhvervede Throndstad paa samme Maade som Thumn. Det er heller ikke usandsynligt, at Alf Harald'sen, der ogsaa havde Deel i Sønder Thumn, var en Sønesøn af Alf paa Throndstad.

andre Mænd, at optage Inventarium over Dronning Blanches efterladte Løsøre. Han var ogsaa gift med en Datter af Mane, og det er derfor meget muligt, at det var denne, der ved sin Indflydelse hos Kongen udvirkede, at han blev hans Efterfølger. Mane hører man ikke mere til efter 1362, og saaledes er han vel død i dette eller i det følgende Aar, og Peter har umiddelbart derefter tiltraadt Embedet. Hvo veed endog, om han ej kan have haft Fehirdslen af Dronning Blanche og Magnus som Pantelehn? Mane var nemlig en meget rig Mand, og det fornemmelig, som det synes, ved sit Giftermaal med Hustru Måsa Salmundsatter paa Selvik (i Sanden Sogn), Enke efter en formodentlig i Pesten af-død Drmstein Thorkelsøn, med hvis Arvinger Mane havde nogen Strid om Efterladenskabet, indtil den i 1351 bilagdes ved mindeligt Forlig, saaledes at Jon Hallvardsøn, der synes at have været Hovedarvingen, overlod Mane 5 Mk. Bool i Knive og 2½ Mk. Bool i Soleim, begge i Skoge Sogn, i Godtgjørelse for 119 forngilde Mark, som Måsa skulde have i Benkegave og Feste-gave¹⁾. Mane og Måsa havde to Børn, **Glin**, der blev gift med Peter Nikolassøn, og **Givind**, der formodentlig var et Barn ved Faderens Død. Måsa, sedvanligviis kaldet „Hustru Måsa paa Selvik“, overlevede sin Mand i mange Aar, thi hun gjorde først sit Testament 1396 og var da endnu, som det heed heri, „frist paa Legeme“. I dette Testament, der er udstedt paa Selvik den 13de Marts, valgte hun sit Gravsted i Graabrodre- (Minoriter-) Klostret i Tunsberg ved Eiden af sin Mand's, og skjenkede derfor 30 Mk. Penninger. Til Domkirken i Oslo og Hoveds Kloster gav hun den før-omtalte Gaard Knive, halvt til hver, imod at hendes egen og hendes to Mænds Aartid skulde holdes paa een Dag med Vorlys, Ringen og Almisser til Fattige. Frauner og Sanden Kirker fik hver 10 Dr. Bool i Dyulfsfad i Lider; Skoge Kirke de ovennævnte 2½ Mk. Bool i Soleim, imod at holde aarlige Sjælemesser for hende, hendes første Mand Drmstein og dennes Foreldre, samt flere andre, blandt hvilke ogsaa Ulfhild paa Thronstads, hvilket saaledes antyder et Frændskab mellem dem, der nu ej kan estervises. Til Hofs Kirke i Nørdal gav hun 7 Dres Bool, sig selv og Givind Månessøn til Aartidehold; Strømmens Kirke fik til Bødligholdelse 6 Dres Bool i Myre; Thrygstads Kirke i Borgeshusfel. 10 Dres Bool i Drmstad, hende selv og hendes Fader til Aartidehold, og Laurentii Kirke i Tunsberg en Solvstaal, Badstena Kloster et Par Messesklæder med Tilbehør, Biskop Eysteин to Solvholer, hans Eysler Hustru Hægerd paa Berg et Spende, hans Moder en Guldring; til Executorer indsatte hun Biskopen, der tilligemed Ewigersønnen Peter

¹⁾ Dipl. N. IV. 351.

Nikolassøn beseglede Testamenter ¹⁾. Naar Hustru Måsa kunde bortgive saa meget til helligt Brug, maa de Ejendomme, som hun og hendes Arvinger beholdt tilbage, have været overordentligt store, og Peter Nikolassøn maa saaledes i Elin Hanedatter have faaet en saare riig Hustru. Han synes endnu at have været i Embedet paa Tunabergshuus i 1367 ²⁾; men i 1369 var han efterfulgt af Ludvig eller Lodin Givindsøn ³⁾, maaskee en Broder af hans Svigerfader, og han selv derimod forflottedes til Haalagaland, som Spsfelmand i Alastarbaugs Spsfel, hvilket Embede han indebavde i 1382, hvad enten det nu var under Otte Romer, eller at denne Spsfel ej var indbegreben under Otte Romers Hirdstjorn ⁴⁾. Imidlertid synes han ofte, eller lange Stunder, at have opholdt sig i Bergen, hvor han og deeltog i et Raadsmøde 1382 ⁵⁾. Endelig see vi ham fra 1390 som Spsfelmand i Ryfylke, i hvilken Egenkab han ogsaa døde, formodentlig i 1405 eller 1406 ⁶⁾. Imidlertid opholdt han sig dog ogsaa fremdeles hyppigt i Bergen, ligesom han af og til synes at have seet til sine Ejendomme paa Ostlandet og deeltog i Raadsmøder ⁷⁾. Under et Ophold i Bergen skjenkede han den 25de September 1391 til Chorsbrødrenes Commune i Nidaros alt hvad han ejede i Krokstad i Huseby Sogn (Byrgse-) Skaun, Ørdelafylke, sig og sin Hustru Elin til bestandigt Bønnehold og Ekstraetning. Denne Gaard havde han faaet i Gjæld af en Haakon i Herreerne, altsaa i hans egen Spsfel i Nordland, og det er saaledes al Sandsynlighed for, at denne Gjæld var Sag-

1) Dipl. N. IV. 660, jvfr. Gytheins Reg. fol. 56, 58, 59, 81, 125.

2) Han var den 13de Febr. 1367 tilligemed Biskop Hallvard og Alastarbaugsøn tilstede paa Brenne i Nordal for at høre Vidnesbyrd om et Nallebrug; det maa have været i Egenkab af Spsfelmand (Dipl. N. V. 257).

3) See foregaaende Bind, S. 750.

4) Nerges gl. L. III. S. 215. At hans Spsfel var Alastarbaugs Spsfel i Hers Halvøylke, altsaa omtrent det nuværende søndre Helgeland, sees deraf, at de Gaarde, han skjenkede til Erkestolen og Kommunen i Nidaros, netop laa der.

5) I Bergen var han ved Raadsmødet i October 1382 (N. gl. L. I. c.), ligesaa den 3die Octbr. 1388 (Dipl. N. III. 481); 1ste Febr. 1388 deeltog han i Raadsmødet i Oslo, hvor Margrete valgtes til Regentinde, (steds III. 477).

6) Allerstørst forekommer han som Spsfelmand i Ryfylke den 18de Octbr. 1390 (Dipl. N. I. 527), siden oftere, see Dipl. N. IV. 594, 609, 616, 624, 753.

7) Om han allerede var Spsfelmand i Stavanger, da han i 1388 baade var i Oslo og i Bergen, er uvist, skjønt det er sandsynligt; i 1396 var han paa Selvik, da Evtgermederen gjorde sit Testament. I 1385 kjøbte han Gods paa Eker, men hvor han da opholdt sig, angives ej; det kan dog gjerne have været i Bergen, da det ligeledes var her, at han i October 1388 kjøbte Gods paa Eker af Hustru Brynhild Josephsdatter (Dipl. N. III. 481).

gre ¹⁾. Selv skjenkede han til Erkestolen en Deel af Gaarden Eysting i Bessen, der ogsaa uden al Tvivl var tilfalden ham paa samme Vis, og til Oslo Biskopsstol gav han 1 Mk. Bool i Gik paa Aker ²⁾. Endelig gav han, formodentlig paa sine sidste Dage, 1405, Chorsbrødrenes Commune i Stavanger en Deel af Ydsthuus paa søndre Karmt ³⁾, om hvilket ogsaa den Formodning opstaar, at den var erhvervet som Liquidation for Boder. Siden hører man ej mere til ham, og saaledes maa han vel ved den Tid være død.

Lil samme Klasse som de nyknavnte Mænd, om han end neppe blev Syssemand, hørte den ovenfor omtalte **Guthorm Rolfssøn** paa Kirkeberg i Eker, Sira (siden Biskop) Eysteins Aflaks søns Svoger. Oprindeligt synes han at have hørt hjemme i Nannike, hvor han havde ikke ubetydeligt Gods i Svarteborgs Sogn, der maa have været hans fedrene Ddel ⁴⁾, men ved sit Giftermaal med Agerd Aflaksdatter, Biskop Eysteins Søster, blev han en af de største Godsbesiddere paa Eker og i de tilstødende Egne. Agerd havde da været to Gange gift, først med **Rolf Saulesøn** paa Berg eller Kirkeberg, der allerede var død før 1371 ⁵⁾; siden med en Thorbjorn ⁶⁾, om hvem intet nærmere vides. Hendes Giftermaal med Guthorm Rolfssøn fandt sandsynligvis Sted omkring 1385, thi i Begyndelsen af 1387 forekommer han som bosat paa Eker, og saavidt man kan see, i Egenkab af Syssemands-Ombudsmand ⁷⁾. Agerds første Mand, Rolf paa Berg, ejede foruden denne Gaard, der efter Kirken, som stod der, kaldtes Kirkeberg, ogsaa meget andet Gods, navnlig Hobolstad paa Eker, af hvilket han siden gav fem Dres Bool, tilligemed ligesaa meget

¹⁾ Dipl. N. II. 527.

²⁾ Erkebiskop Aflak Bolts Jordebog S. 88. Eysteins Reg. fol. 1146.

³⁾ Dipl. N. IV. 753.

⁴⁾ Dette sees af Dipl. N. III. 631, ligesaa deraf, at Sønnen Rolf Guthormssøn optræder som Godsejer i Svarteborgs Sogn, see nedenfor.

⁵⁾ See Dipl. N. V. 266; her omtales Rolf den 1ste Juli 1381 som død, og Agerd optræder paa egen Haand, selvstændigt, ligesaa i 1372 (sammesteds No. 271), altsaa var hun da Enke og endnu ej gift igjen.

⁶⁾ Dette maa sluttes heraf, at Agerd havde en Datter ved Navn Ingerid, der allerede var gift før Guthorms Død c. 1415 (hun kaldes nemlig „Fru Ingerid“, Dipl. N. III. 631), og som senere optræder under Navnet Fru Ingerid Thorbjornsdatter (see nedenfor), saa at hun altsaa hverken var Datter af Rolf eller af Guthorm.

⁷⁾ Guthorm nævnes i Brev af 19de Marts 1387, udstedt paa Epeiren, Eker, først blandt tre Mænd, der bevidne et Jordefjeb; dette betegner ham idetmindste som en meget anseet Mand. (Dipl. N. V. 336).

i Stoppen i Liden til Haugs, og 2½ Dres Wool til Bergs Kirke ¹⁾, en Deel deraf (den nordre) tilhørte Svein Møllfæsen, Vicarius til Haug i Marene 1381—1390 ²⁾, og formodentlig en Søn af Møll i et tidligere Egetskab, hvilken ligeledes skjenkede den til Haugs Kirke ³⁾, den øvrige (den søndre Deel) derimod forblev uafvendt og kom med Møllgerd i Guthorms Gje, indtil de begge i 1411 mageskiftede endeel til Hustru Ulfhild Thorhautsdatter mod andet Gods ⁴⁾. Guthorms egentlige Velmagtsdage falde mellem 1387, da han først nævnes, og 1414 eller 1415, da han med Hustru Møllgerds Samtykke gav Presten paa Namnes 1 Mk. Wool i Mollarteig sammesteds ⁵⁾, efter den Tid er der intet Brev fra hans Haand, og i 1417 var hans Hustru Enke ⁶⁾. At han var haandgangen Mand, sees af Titlen „bederlig Mand“, der tillægges ham ⁷⁾, og som nu var en temmelig sedvanlig Titel for Hirdmændene eller de saakaldte Bødnere. Hans Ejendomme laa, foruden i Viken, fornemmelig paa Eker og i Sandsverk, dog havde han ogsaa Besiddelser andensteds. Med sin Hustru Møllgerd, der overlevede ham i mange Aar (hun levede endnu i 1432 ⁸⁾, havde han Sønnen Møll, der synes at have tiltraadt Fædrenegodset i Viken ⁹⁾, og en Datter ved Navn Thurid, der endnu før

1) Gyssteins Register, fol. 53. a. og fol. 55. b. Heraf sees det ogsaa tydeligt, at „Møll paa Berg“, som han paa første Sted kaldes, og „Møll Sannesen“, saa kaldes han paa det andet Sted, er een og samme Mand, og at det ej kan have været Guthorms Fader Møll, der var den oprindelige Gjer af Kirkeberg, hvad Navnet i Hast kunde friste til at antage.

2) Han nævnes allerførst i denne Stilling 1371 (Dipl. N. V. 266), allerlidst i 1389 (Dipl. N. IV. 566). Da Haugs Segn paa Eker laa til Erkeprest-Embedet i Oslo, var Segnepresten altid her kun er Vicarius.

3) Gyssteins Register fol. 53 a.

4) Dipl. N. VI. (Brev af 1411).

5) Dipl. N. V. 513.

6) Dipl. N. III. 631. Her giver Hustru Møllgerd, altsaa som Enke, Vidnesbyrd om, hvad Gods de begge havde givet deres Datter og Datterbørn. Men formodentlig var Guthorm da ganske nyligt død.

7) Dipl. N. III. 638. Som Hirdmand overvar han ogsaa et Jordeffekte sammen med Gaute Grifæsen og Giliu Thorgautsøn i Lunberg den 24de Juni 1400, Dipl. N. V. 399. I et Brev af 24de August 1401 falder Svegeren Bispep Gysstein ham „sin Ven“, og han indsegler foran en Cherebroder og Segneprest. (Dipl. N. I. 595).

8) Hun købte den 30te Novbr. 1432 1 Mk. Wool i Vidanes i Systebygden paa Eker af en Hallvard Thorgeirsen. Hendes Svigersøn Thoralde Kane var med at bevittne Kjøbet. Dipl. N. II. 713.

9) Møll Guthormsøn gav ifølge Gyssteins Reg. fol. 168. b. nærtre Stakkefjerr med Kvernesæsen og Bispet under Sandeballe, samt Halvdelen af Bergsrud, alt i Svartebergs Segn, til Svartebergs Kirke, sin Faders Sjæl til Martidsbehold. Dette er indtegnet omkring 1430.

Faderens Død blev gift med **Thorvalde Gunnarsøn Kane** (hvorom i det følgende) og i Heimansfylgje fik 5 Mk. Bool i Fosfen, ligesaameget i Tømter, 7 Dres Bool i Mylnedalen (Njendalen), altsammen paa Eker, 6 Mk. Bool i Eledavaag m. m. og 1 Mk. Bool i Viik, 2 Mk. Bool i Døseberg i Elagens Sogn og hele Fylkisberg saavelsom Stog og Stogsfossene i Svarteberg Sogne i Viken. Ogsaa hendes Børn Rolf og Helga fik, hiin to Gaarde i Svartebergs Sogn, denne nedre Hvalberg i Stokke Sogn paa Vestfold ¹⁾. Til Haugs Kirke gav han for sin Søn Rolf $1\frac{1}{2}$ Mk. Bool i Huud ved Fiskheim, for sig og sin Hustru $2\frac{1}{2}$ Mark Bool i Hamar og 1 Mk. Bool i Eiken, samt en Deel af Høstveit i Sandsørvær; andre Gaarde, som endeel af Paule i Fiskeim, af Soosberg og Barlaa m. m. afhændede han mod Wederlag; hans Hustru gav for hans Sjæl 5 Dres Bool i østre Hole til Namnes Kirke, og endelig stjente hun $1\frac{3}{4}$ Mk. Bool i søndre Hobolstad, sandsynligviis alt hvad Familien endnu havde tilbage af Gaarden, til Haugs Kirke som Hjælp til dens Vedligeholdelse ²⁾. Heraf seer man, hvor store Ejendomme Guthorm og Astrid maa have besiddet, og hvor meget der maa være gaaet i Arv til deres Børn, af hvilke Datteren Thurid synes at have faaet Kirkeberg saavelsom det meste af Mødrenegodset ³⁾, især da hendes Mand, Thorvalde Kane, lader til at have hørt hjemme paa de Kanter, navnlig i Nabobygden Sandsørvær. Ogsaa Guthorms Stifdatter Fru Ingerid maa have faaet en god Deel, men da man ej veed, hvor hendes Mand var, kan det heller ikke oplyses, hvor hendes Besiddelser laa, eller hvor hun havde sit fornemste Tilhold. Kun saameget er vist, at hun levede endnu i 1446 som Enke og da opholdt sig paa Eker ⁴⁾.

Urtten Kane, til hvilken Guthorm Rolfssøns Svigersøn hørte, kjendes ikke længer op i Tiden end til Thorvalde og Gunnar Kane, der levede omkring 1400 og maaskee vare Dattersønner af Hr. Jon Thoraldssøn. Der var paa den Tid ogsaa en Thorvalde Sigurds-

¹⁾ Dipl. N. III. 631. Eledavaag (nu Falkenstein) var formodentlig Arvegodt efter Agerds Fader Alaf, der ejede og en Tid beboede det nærliggende Ekaaner, thi i Gysleins Reg. fol. 48 a anføres, at Alaf Steinarssøn tilbyttede sig 1 Dres Bool i Ekaaner af Lauvs Kirke for ligesaameget i Eledavaag.

²⁾ Gysleins Reg. fol. 51, 53, 54.

³⁾ Vi finde, siden hendes Søn Rolf Thoraldssøn bosat paa Kirkeberg, Dipl. N. VI.

⁴⁾ Hun nævnes endnu i 1446 i Anledning af et Salg af Gaarden Nes i Sandsørvær, foretaget af hendes Svigersøn Rolf Thoraldssøn Kane. Man skalde deraf formode, at hun selv boede enten paa Eker eller i Sandsørvær. See Breve af 4de Juli, 20de September og 11te October 1446, i Dipl. N. VI.

søn, Medlem af Raadet i Narene 1388 og 1389, Ridder siden 1397, og død før Midten af 1403¹⁾, men hvorvidt han var den samme som hiin Thoralde Kane, er meget uvisst, thi denne omtales i et Brev fra 1400 endnu slet og ret som „Huusbonde Thoralde Kane“²⁾, medens Thoralde Sigurdsøn, allerede da Ridder, skulde have hedet „Hr. Thoralde“. Imidlertid sees det dog, at Hr. Thoralde Sigurdsøn havde Ejendomme i Skiringsfjal paa Vestfold, altsaa i samme Egn, hvor Kanernes Jordegods synes at have ligget. Den norske Utt Kane skal efter senere Angivelser være den samme som den brandenburgske Utt Canig, og Baabenet er i alle Fald overensstemmende³⁾; isaafald maa den, der forplantede Slegten til Norge, enten være kommen fra Mostock eller fra Stralsund som Handelsmand til Norge tidligt i det 14de Aarhundrede, ja maaskee endog før, da baade de i Utten brugelige Navne, og selve Forvanskingen af „Canig“ til „Kane“ tyde hen paa, at den ved 1380 var bleven fuldkommen nationaliseret. Thoralde Kanes Broder var formodentlig den forhen nævnte Gunnar Kane, der var Medlem af Raadet i 1398 og 1409⁴⁾, men synes at være død før 1413⁵⁾. Saavidt man kan see, var hans Hjemstavn og havde han sine Ejendomme paa Vestfold i Egnen om og ved Logen⁶⁾. Han var gift med en Cyllter af Gaute Eriksøn, der skal have hedet Gyrid⁷⁾, og med hende havde han Børnene Thoralde, Mikolas og Sigurd, af hvilke Thoralde blev gift med den nysnævnte Thurid Guthorm Molsfsons Datter og derved ogsaa erhver-

1) Dipl. N. III. 477. 484. Thoralde Sigurdsøn var, som det synes, først gift med en Ragnhild, for hvem han gav 2 Drens Boel i Baale til Baale Kirke paa Vestfold (Systeins Reg. fol. 48 b) dernæst med Fru Adalig Erlingsdatter og havde med hende Datteren Christina, der var 4 Gange gift, Dipl. N. V. 948, jvfr. I. 588.

2) See Brev af 19de Mai 1400, Dipl. N. III. 552. Dette Brev er en Anmodning fra en Magnus Gøbjørnsøn, for Djeblikket paa Sundmøre, til en Jusef Magnússon om at udføre flere Grender for ham, blandt andet at skaffe ham endeel Lømmer, ligesaa Orter og Venner til Udsæd, samt sende det „nordeste“ hvilket viser, at Jusef, der ogsaa havde et Grende til „Huusbonden Thoralde Kane“, levede søndenfjelds eller paa Østlandet.

3) See D. Adelslexicon, 1ste B. S. 277.

4) Dipl. N. V. 382. I. 621.

5) Dipl. N. IV. 790. Hans Søner optrede her som vorne Arvinger, og han selv nævnes slet ikke.

6) Man sees siden Gunnars Søn Thoralde og dennes Søn købe eller selge Gods i Sandsværv, Lagardal, Skiringsfjal, paa Neset m. m. (Dipl. N. V. 514. I. 769. III. 770. I. 788).

7) Saaledes angives det efter Elegtbogs-Antegnelser i N. Samll. IV. 555, og da man sees, at Gunnars Søner tage Arv efter den børnløse Hr. Gaute, er Angivelsen højst sandsynlig.

vede Gods paa Eker m. m. Der nævnes ogsaa en Botulf Kane i Kvilde Sogn i Viken omkring 1400, men om han hørte til den samme Vett, vides ikke ¹⁾. Vetten blev siden end mere anseet og nøjere forbunden med de øvrige store Vetter i Landet, som det i det følgende paa sit Sted vil erfares.

I det nærmeste Naboskab til Kane-Vetten levede paa denne Tid en anden Vett ved Navn Galle og hevede sig ligesom hiin siden op til stor Anseelse. Om Gallerne fra gammel Tid havde boet i Egnen, eller havde faaet Fodfeste der ved Giftermaal, vides ikke: det sidste er dog det sandsynligste. Et af de første Medlemmer af Vetten, som nævnes, **Nikolas Galle**, erhvervede nemlig Hovedgaarden **Brynlaa** i Tuneims Sogn paa Neset, ganske nær ved Stavern, ved Giftermaal med den rige Enke Hustru **Margrete paa Brynlaa**, der maa have været meget eldre end han, og som var død allerede før 1376, medens Nikolas derimod levede mere end tyve Aar derefter ²⁾. Hvo der var Hustru Margretes første Mand — hendes Titel „Hustru“ viser, at det maa have været en haandgangen Mand — vides ikke; man veed kun, at hendes rette Arving, maaskee Datter af første Egteskab, heed Torunn og havde ligeledes været to Gange gift, anden Gang med Paal Gyrdsen, Syster søn af Hr. Jon Thoraldsen og Søn af Hirdmanden Gyrð Haakonssøn, der ligesom Hr. Jon hørte hjemme i Oslo-Hered ³⁾. Hustru Margrete paa Brynlaa gav i sit Testamente til Tuneims Kirke 2 Mk. Bool i Gaardene Jadar, med en Trediedeel af nordre Dolvin i Bergs Sogn og den tilliggende Møllesfos, for at hendes Martid stedse skulde holdes, og en Sjælemesse læses for hende hver Uge. Efter hendes Død blev disse Ejendomme ogsaa rigtigt afhændede til Kirken af Nikolas Galle og Paal Gyrdsen ⁴⁾, der selv skiftede hendes efterladte Gods imellem sig i Januar 1376. Ved denne Lejlighed faldt Gaarden Sjøge i Thjødling og Thveit i Rodal saavel som Hallefosjen og

¹⁾ Gysteins Reg. fol. 7 b.

²⁾ At Margrete paa Brynlaa var Enke, seend hun blev gift med Nikolas Galle, sees deraf, at hun paa egen Haand bortskjendte Gods; thi da hun døde seend Nikolas, kan hun ej have bortgivet det i Egenkab af hans Enke. At hun allerede da kaldtes „Hustru Margrete paa Brynlaa“, viser, at hun ejede denne Gaard før Giftermaalet med Nikolas, og at han erhvervede den ved at egte hende; det sees desuden af Skiftebrevet, der her strax nedensfor omtales.

³⁾ Dipl. N. I. 434. At Paal Gyrdsen maa have været en Søn af Gyrð Haakonssøn, der nævnes blandt Hirdmænd i Oslohered og paa Ringerike i 1358 (Dipl. N. II. 340), sees deraf, at de havde Vaaben (et Fiskehoved) fælles, see N. Samll. IV. S. 131. Hr. Gyrð Gyrdsen, der førte samme Vaaben, var saaledes hans Broder, saavel som Andres Gyrdsen, (see S. 185). At hans Morbroder var Hr. Jen Thoraldsen, sees af Dipl. N. III. 409.

⁴⁾ Gysteins Register, f. 38. b,

en Deel af det rige Lareffte i Hovlands-Iden, der før havde ligget til Brynlaa, i Vaals eller rettere hans Stifssøn Nikolas's Eje, men Nikolas Galle beholdt Brynlaa og meget andet Gods, formodentlig endog det meste af hvad hun efterlod sig ¹⁾). Nikolas nævnes som Medlem af Raadet i Marene 1388 og 1389, var Eysfelmænd i Nobygdelaaget omkring 1394 ²⁾), blev kort efter Ridder og døde 1398 ³⁾). Han giftede sig anden Gang med en Ingebjørg (maaskee Erling Ginarssøns Datter), og havde med hende Sønnen Erling, der lader til at være død før Faderen, samt Datteren **Sigrid**, der saaledes var Ene-Arving til det store Brynlaa-Gods. Hans Enke Fru Ingebjørg gav for hans Sjæl til Tuneims Kirke en Mark Bool i Lidvardsnes, og til Vaale Kirke paa Vestfold 2 Dr. Bool saavel for Nikolas's som for Sønnen Erlings Sjæl ⁴⁾). De øvrige Medlemmer af Witten Galle, der hyppigt forekomme i anden Halvdeel af det femtende Aarhundrede, kunne saaledes ikke være Wittinger af Nikolas Galle, men de nedstammede maaskee fra en **Haavard Galle**, der synes at have været samtidig med Nikolas — maaskee hans Broder — og at have haft hjemme i Borgesyssel ⁵⁾). Der er Omstændigheder, som

¹⁾ Dipl. N. I. 434. Her anføres egentlig kun hvad der kom paa Nikolas's Bart af det endnu uskiftede. Men desforuden have vi Jerunn og Paal Gyrdssøn faaet meget mere, og blandt det var vel de fire Mk. Bool i Heibreksholt (Heidsholt) i Høllen Sogn paa Grenland, som Paal overlod Lunde Kirke paa Grenland for 1 Mk. Bool i Hellestnes og 4 Laurers Land i Lund i Lundahered. Gyssteins Register fol. 28. a. Thi Paal Gyrdssøns Fædrenegebs laa neppe paa denne Kant.

²⁾ Dipl. N. III. 477. 484. IV. 636.

³⁾ At han før sin Død blev Ridder, sees deraf, at hans Hustru blev kaldet Fru „Ingebjørg“; altsaa oplevede han Ridder-Udnevnelsen 1397; men at han døde før 1399, sluttes af, at Fru Ingebjørgs Gave til Tuneims Kirke for hans Sjæl er indtegnet i Gyssteins Register sidst i 1398 eller først i 1399.

⁴⁾ Gyssteins Reg. fol. 48. b; indtegnet omkring 1405. Det tales imidlertid i samme Register fol. 42. b ogsaa om en „Gamal Galle“, gift med Hustru Ingebjørg, der skjenkede 2 Mk. Bool i Berg og 6 Dr. Bool i Hovland til Thjodlings Kirke; om dette er Nikolas Galle, der isaafald plejede at kaldes „gamle Galle“, og om Gaven saaledes er skeet, førend han blev Ridder, eller om det er en eldre Galle, og da sandsynligviis hans Fader, er uviist. Det første er dog det rimeligste. Naar man ser hen til, at Nikolas's og Ingebjørgs Søn heed Erling, bliver det heist sandsynligt, at denne var opkaldt efter Ingebjørgs Fader, og at hun saaledes heed Fru Ingebjørg Erlingdatter. Men da bliver det ogsaa rimeligt, at hun enten var den Datter af Erling Ginarssøn i Hildegarden, der blev gift 1380 (see ovenfor S. 160, 161), eller at hun var en Cynter af Hr. Gudbrand Erlingsøn og den samme, der siden (1400) optraadte paa Efer som hans Arving. (Dipl. N. II. 562). Formodentlig er dette ogsaa den Fru Ingebjørg Erlingdatter, der noget før 1413 havde Om-bud for Gimsø Kloster i Nordland; Dipl. N. I. 639

⁵⁾ I Gyssteins Reg. fol. 204. a siges der, at der blev skjenket et Beger til Kolbergs Kirke i Odensø for Haavard Galles Sjæl.

tyde hen paa, at Gallerne, idetmindste Nikolas Galle, var besvogret saavel med Gaute Grifssøn som med Kanerne¹⁾, hvad der ogsaa i sig selv er rimeligt, da han levede i deres nærmeste Naboskab. Men nøjagtigt kan Svogerstabet ikke eftervises.

Blandt de haandgangne Mend i samme Egn paa Østlandet ved Narhundredets Slutning nævnes hyppigt Simon Thorgeirssøn, hvilken maa have været en Søn af hiin Midder Thorgeir Simonsøn, der nævnes som Medlem af Raadet omkring 1319²⁾. Simon ejede Gods paa Dplandene, nemlig Stokke i Nedal, Afsvik i Land og Berg i Steidsmo Sogn, derhos ejede han Thorskov i Dslohered sammen med Chorsbroderen i Dslo Sira Erik Thorkelsøn; ligeledes ejede han en Part i Steenbygningen i Gaarden Agaten i Dslo; men alle disse Ejendomme folgte han efterhaanden, formodentlig fordi hans egentlige Hjem var paa Vestfold, hvor han boede paa Fosnes i Arndals Sogn. Men desforuden havde han andre Besiddelser i Dslo, Bergheims- og Skogheims-Hereder, og ejede endog en Deel af Borgagerde (Borregaard) i eller ved Sarpsborg, nemlig $\frac{1}{2}$ Mk. Boel, som han gav til Tune Kirke for sin og sin Hustrus Sjæl. I et af de Breve, han udstedte, siger han udtrykkeligt, at han var i Frændskab med Thorstein Magnvaldsøn Stumpe, altsaa har han vel ogsaa været beslegtet med flere af de fornemme Etter paa den Tid. I 1388 og maaskee allerede før var han Medlem af Raadet. Allersidst nævnes han som levende i Maret 1415³⁾.

En meget anseet Mand i det nærmeste Naboskab af Kanerne og Gallerne var Bjørn Thorleifssøn, hvilken vi allerede oftere have haft Anledning til at omtale som Spysjemand i Skiduspjæl efter Ketil Vigleifssøn, fra Tiden omkring 1370 indtil 1386. Han havde mange Besiddelser, især paa Grenland og i Nærheden af Skidan, dog kjøbte eller tilpantede han sig ogsaa Gods andensteds, f. Ex. Brekke paa Idd eller rettere i Ennindalen, som Ejereren, der havde faaet det i Medgift med sin Hustru, først pantsatte ham i 1368, og denne Hustru siden i 1370,

¹⁾ Blandt andet kan anføres, at i een og samme Gaard, Baale i Baale Sogn paa Vestfold, gav Gaute Grifssøn 4 Dr. Boel, Fru Ingebjerg 2 Dr. B. for Nikolas Galles og Sennen Erlings Sjæl, Hr. Thoralde Sigurdsen 2 Dr. B. for Roar Roarsens og sin Kone Ragnhilds Sjæl, altsammen til Sognets Kirke. Gyfsteins Reg. fol. 48 b. Ogsaa Alak Steinarssøn gav $\frac{1}{2}$ Laups Land i samme Gaard.

²⁾ See osv. f. B. S. 3, 6. Thorgeir Simonsen var gift med Sigrud Bjørnsdatter og ejede Torbegets paa Fello (Dipl. N. III. 121).

³⁾ Dipl. N. III. 363. 364. V. 248. II. 383. IV. 490. II. 444. 448. III. 435. 478. IV. 526. III. 550. IV. 751. I. 616. II. 637. Gyfsteins Reg. fol. 199.

da hun var bleven Enke, ganske afftod ham ¹⁾). Som Sjøsfelmand havde han vel sit fornemste Tilhold paa Bratsberg, men hans Hovedgaard, som han ellers maa have beboet, var Bjarnarthveit eller Bjørnthveit, ganske nær ved det nuværende Porsgrund, hvilket Sted vistnok ogsaa i den Tid allerede benævntes saaledes, om det end ikke da var nogen egentlig By, thi Navnet knytter sig sjensynligt til Grunden, hvor Byen senere fremstod ²⁾). Bjørn døde formodentlig henved 1386, da han ved den Tid efterfulgtes af Gaute Eriksøn, og senere ikke nævnes ³⁾); han skjenkede Presten til Saude Kirke paa Grenland 16 Laupers Land i Nordste-Saude der i Sognet til Martidehold, og til Gerpen Kirke paa Havvund 6 Dres Bool i Nøfsvall (Nøsvall). Hans Hustru, kaldet „Hustru Glin paa Bjørnthveit“, overlevede ham i flere Aar og skjenkede ligeledes 6 Dres Bool i Nøfsvall til Gerpen Kirke ⁴⁾). Der nævnes paa denne Tid ogsaa en Hustru Margrete paa Bjørnthveit, men det kan ej sees, om hun var beslegtet med Bjørn eller hans Hustru ⁵⁾). Det er ikke usandsynligt, at hun beboede det Bjørnthveit, der ligger paa Vestsiden af Elven i Soleims Sogn, siden hun skjenkede endeel Gods (7 Dr. B. i Ottarholt i Gerpen) til Soleims Kirke. Ved Siden af Bjørn nævnes ogsaa endnu Medlemmerne af den gamle Vett paa Mærdin (nu urigtigt kaldet Mæla) ved Skidan som megtige og anseede. Det er ovenfor nævnt, at Aste Bergulfsøn paa Mærdin var Sjøsfelmand i Skidafylle omkring 1354—1356. Han skjenkede 7 Mk. Bool i Hvannanes i Saude Sogn og 12 Dres Bool i Kranes i Neshered paa Grenland til Gerpens Sogneprestembede for Martide- og Bønnehold: en betydelig Gave (tilsammen 8½ Mk. Bool); og Hustru Ingegerd paa Mærdin, sandsynligviis hans Hustru, skjenkede samme Sogneprestembede 5 Markebool i nordre Falk-

¹⁾ Dipl. N. I. 398. 405. Det første Brev er dateret den 26de Decbr. 1368 fra Kiever i Saudehered paa Grenland, hvor han saaledes allerede da opholdt sig, et Tegns paa, at han horte hjemme paa denne Kant. Det andet er dateret fra Gerpen.

²⁾ Navnet er nemlig sammensat af „Pors“ (der endnu voxer i Mængdevits paa Sletterne og Myrene nedensfor Bjørnthveit) og „Grund“. Stedets Veligheden i Nærheden af Elvens Udløb i Friersfjord gjør det højest sandsynligt, at der fra gammel Tid har været en Bebyggelse af Kaut, Pakboder og Fiskerhytter, der gav Stedet et bymessigt Udseende.

³⁾ Det seneste Brev, hvori Bjørn omtales, er af 20de Juni 1385; her nævnes han som Sjøsfelmand, idet hans „Dombudsmand“ erklærer en Mand, der havde løbet bort med en Kvinde, „kvit og ledig“ paa Kongens Vegne. (Dipl. N. IV. 527).

⁴⁾ Gyskeins Reg. fol. 26 a, 37 a. Disse Indtegnelser ere skrevne sidst i 1398 eller først i 1399, og her omtales Hustru Glin endnu som levende.

⁵⁾ Gyskeins Reg. fol. 30 a.

heim til Bønnehold for flere af sine Slegtninger; hans Broder Rolf gav 2½ Mk. Bøol i Frauner¹⁾. Da Navnene Aste og Bergulf synes at have stiftet i denne Utt fra Fader til Søn, maa man antage, at en Herbjørg Bergulfsdatter paa Mærdin, der levede 1409 og var gift med en Thormod Balthjovsøn, var Astes's Sønnedatter. Hun og hendes Mand afstod i dette Aar søndre Mærdin til Hr. Gaute Eriksøn, mod at det ved dennes Død skulde falde tilbage til dem²⁾; det var altsaa et slags Pantfættelse, men saavidt man kan see, skete intet saadant Tilbagefald, og Gaarden gik herved ud af Utten. Den nordlige Deel finde vi strax efter i en dansk Mands, Herlaug Pederjøn's, Berge, om hvem der i det følgende vil blive Tale.

Blandt de svenske Herrer, der under Striden mellem Kong Magnus og Mecklenburgerne en Tidlang holdt med den første, have vi allerede i det foregaaende omtalt Johannes, Jones eller Jon Erngiflesøn Hjerne. Han førte samme Vaabenmerke som Erngifl Sunesøn, Jarl af Orkno (nemlig en Baad), og var saaledes formodentlig nær beslegtet med ham, hvad ogsaa Jarlens og hans Faders fælles Navn bestyrker³⁾. Han nævnes allerede i 1357 som Ridder og en af de Naads-herrer, der var tilstede ved Forliiget i Jonkøping den 28de April 1357 mellem Kong Magnus og hans Søn Erik⁴⁾. Siden deeltog han i

¹⁾ Sammesteds fol. 36 b.

²⁾ Dipl. N. IV. 775.

³⁾ Ogsaa den i det foregaaende oftere omtalte Thorkil Erngiflesøn Baarun førte en Baad i sit Skjold, og deraf skulde man vissefelig formode, at han og hans Broder Hr. Knut Erngiflesøn ligeledes hørte til den samme Utt. Dog synes Thorkil ved Siden af Skjoldet eller over dette ogsaa at have ført et Hjerte i Seglet (Br. i sv. Rigsarchiv, dat. 12te Decbr. 1374). Navnet Erngifl havde de formodentlig alle efter Hr. Erngifl Jonssøn (Baat), hvis Arvinger baade Peter Jonssøn, Jarlens Faderbroder, og Hr. Karl Neskonungesøn, en Broder af Hr. Erngifl Neskonungesøn (Nat og Dag), i 1342 udtrykkelig sagde sig at være, Dipl. Sv. 3617.

⁴⁾ See foregaaende Bind, S. 647, Not. 1, sammenholdt med Brevet No. 20 (S. 34—36) i Styffes „Bidrag“. Her kaldes han i Texten „Johannes Hjerne“, medens hans Elgill, med ovennævnte Skjoldmerke, fører Overkriften „S. Johannis Erngislezone“. Heraf, saavelsom af hvad der i det følgende anføres, fremgaar det, at det er en Fejltagelse, naar det i N. Samll. III. S. 608—613, og IV. S. 544, antages, at Jon Erngiflesøn Hjerne er den samme som den norske Ridder Hr. Jon Theraldssøn, der endog førte et ganske andet Vaaben, nemlig Fiskehovedet, ligesom hans Eghersønner Ghrdesønnerne. Denne Fejltagelse har igjen medført andre, især da hertil endnu kommer den, at Fru Margrete, Datter af Gille Gillevsøn til Raustdal (s. o. S. 154), er antaget at være en Datter af en Gille Hjerne, der skulde have levet i det 14de Aarhundrede, paa Grund af en Paategning paa et Brev af 1335 (Dipl. N. II. 208), der dog først er steet i Midten af det 15de Aarhundrede, i

hiint uheldige Gesandtsskab til Tydskland, der sluttede det egenmegtige Forbund med Stæderne mod Kong Waldemar, den 9de September 1361 ¹⁾, men har formodentlig hørt til dem, der her befandt sig i Minoriteten og bleve overstemte af sine Colleger, da han ligesom sin Frænde Jarlen o. fl. ved det strax efter følgende Brud mellem de svenske Stormænd og Kong Magnus i Anledning af disse selsomme Forhandlinger blev Kong Magnus tro ²⁾. Han var endog en af de aatte Befuldmechtigede, som Kong Haakon den 12te Juli 1370 udnævnte til at underhandle med Kong Albrecht og hans Mend om Kong Magnus's Frigivelse ³⁾. Enten forblev han da indtil videre i Sverige og forenede sig her med de Herrer, der gjorde Opstand mod Kong Albrecht, eller han vendte tilbage til Kong Haakon og ledsagede ham paa hans Tog til Stockholm om Sommeren 1371, thi vist er det, at han var her tilstede, og da Kong Albrecht den 9de August 1371 for nogenlunde at frelse sig maatte slutte hiint Forlig med Herrerne, hvorved han saagodtsom ganske overdrog sin Magt til Raadet, nævnes ogsaa Hr. Jon Hjerne som en af dette's tolv verdslige Medlemmer ⁴⁾. Hvorvidt han nu, ligesom Laurents Bjørnsøn, Ulf Jonsøn (Blaa) og Erngisl Jarl, afsondrede sig fra Kong Magnus og sluttede sig til det svenske Raad, eller han ligesom Hr. Erik Ketilsøn fremdeles holdt fast ved Kongerne Magnus og Haakon, kan ikke tydeligt sees; det var vel ogsaa for en stor Deel afhængigt af, hvorvidt hans Gjendomme laa i de Dele af Sverige, der fremdeles bleve under disses Herredømme eller ikke. Der findes et Par Breve af ham 1376 og 1387, der dog ej tilfulde oplyse dette ⁵⁾. Men formodentlig havde han dog vist allerede da indgaaet et Egteskab, der, om det end ikke strax skaffede ham Besiddelser i Norge, dog aabnede ham Udsigter dertil og derhos stillede ham i et nært Svogerstabsforhold til Dronning Margrete. Han sees nemlig at have været gift med en Christina Nikolasdatter, om hvis Herkomst og Livsomstændigheder intet andet vides, end at hun paa fedrene Side nedstammede fra Jarlen Ulf Erlingsøn og den af Drabet paa Danekongen Erik 1286 bekjendte Rane Jonsøn, altsaa

Anledning af en Proces, som den da levende Giltv Jonsøn Hjerne havde, og hun vedkommer denne.

1) See foreg. Bind S. 711, 712, jvfr. Lappenberg's Sartorius, II. S. 500.

2) See foregaaende Bind S. 748.

3) Sammenlæs, S. 828.

4) Sammenlæs, S. 837, 839, Not. 4.

5) Begge Breve findes i det svenske Rigsarchiv, det ene er udstedt paa Aasa (hvor?) den 1ste Decbr. 1376, det andet, et Pantebrev til Thorgot Nikolasen, paa Linderås (hvor?) den 11te Decbr. 1387.

formodentlig fra en Søn af dennes Egtefæb med Christine Alfsdatter ¹⁾, samt at Dronning Margrete selv kaldte hende sin Frøndkone, og at hun ejede betydeligt Jordegods i Wisen, navnlig i Sotenes- og Tunge-Hereder, over hvilke hun endog sees at have forsojet, medens hendes Mand endnu levede ²⁾. Disse Omstændigheder synes saaledes at maatte have draget hendes Mand ind i Kong Haakons og Kong Olafs Interesser, hvilket ogsaa bestrykes deraf, at Dronning Margrete, som vi ville see, strax efter hans Død, der formodentlig indtraf i 1390 ³⁾, tog hans Enke Fru Christine i sin Bestyttelse og „gjengav hende“, som det heed, „alt hendes fedrene Gods“, som „Milder Alf“ og Rane Jonsen havde besiddet ⁴⁾. Men hvorledes hun var beslegtet med Dronningen lader sig af de nu forhaandenværende Kilder ikke paavise ⁵⁾. Om hun virkelig ogsaa kom til

-
- 1) See ovenfor, IV. Deels 2. B. S. 183, 219, hvor Christine Alfsdatters Tilværelse, selvgelig ogsaa hendes Giftermaal med Rane Jonsen, beqviles. Men da denne Lovl nbtattes, var det Brev, der omtaler Fru Christina Nikolasdatters Redtammelse fra Alf Jarl og Rane Jonsen, endnu ikke bekvjendt; og Wisen, som omtaler hiint Egtefæb, har saaledes dog tilfiddt nok Ret. Formodentlig var Fru Christina endog opkaldt efter Christina Alfsdatter. Da Rane kom til Norge i 1287 og blev aklivet 1294, falder hans Giftermaal i Mellemtiden, og hans Børn kunne ej være fødte stort senere end det sidstnævnte Aar, medens Fru Christina formodentlig uevne er født senere end 1360, da hun i 1387 ortredet som selvstændigt handlende og ej nævnes efter 1400. Mellem Ranes Giftermaal og Fru Christinas Fødsel ligge saaledes omtrent tre Generationer, og hendes Fader Nikolas maa selvgelig have været enten en Sønneson eller en Datterson af Rane Jonsen og Christina Alfsdatter. Men hvo denne Nikolas har været, lader sig ikke paavge. Man seer kun, at han maa have haft Besiddelser i Ranrike, da det er tydeligt nok, at Fru Christina, ej hendes Mand Jon Hjerne, var den egentlige Arving til og Ejer af disse.
- 2) Dette skete nemlig den 16de Juli 1387 (Dipl. N. IV. 539, jfr. Sveins Reg. fol. 119 b. 173. a.), og Hr. Jon Hjerne levede endnu i September 1389 ifølge et Brev i det svenske Rigsarkiv. Man kan neppe antage, at hun i 1387 var Enke efter et tidligere Giftermaal, og først efter denne Tid blev gift med Hr. Jon, da denne døde allerede i 1390.
- 3) Da Hr. Jon, som vi nys have seet, levede endnu i Septbr. 1389, men omtales som død i Novbr. 1390, maa hans Død være indtruffen noget tidligere i sidstnævnte Aar.
- 4) Brev af 11te Novbr. 1390, Dipl. N. IV. 586. Mærkelig er her Talemaaben „gjengive“, der endog synes at indeholde en Misbilligelse af Alf Jarls Utlegd, ligeledes sees det og, at allerede da det af Wisen bekvjendte gaadesulde Navn „Milder Alf“, brugtes. Efter Brevets Bogstavering skulde man næsten antage, at Dronningen egenhændigt havde skrevet det.
- 5) Det maa nødvendigvis have bestaaet dert, at hendes Fader Nikolas enten har egtet en Slegtning af det danske Kongehus, eller selv paa modrene eller fedrene Side været beslegtet dermed. Nærmest ligger det at antage, hvad Navnet Nikolas og de tidligere Forbindelser mellem de Fredløse, saavelsom

Besiddelse af Godset, der saaledes, merkeligt nok, lige siden Alf Jarls Utlejd i 1287 maa have været bestyret som en særskilt Masse, i Lighed med Hr. Rudun Hugleikssøns, vides ikke, men sikkert er det, at Fru Christine i 1400 pantsatte en heel Deel Gods i Hardanger, der muligens kan have hørt dertil ¹⁾). En Søn af hende og Hr. Jon Erngislesøn var formodentlig Hr. Jones Hjerne den yngre, hvilken vi i det følgende oftere ville faa Anledning til at omtale mellem Aarene 1420 og 1440, og som ganske synes at have tilhørt Norge ²⁾).

Der nævnes ved denne Tid flere anseede Mend af Navnet **Michelstorp** eller **Michelsdorf**, en Utt, hvis Oprindelse efter Navnet at domme, maa have været tydsk ³⁾), men som henimod Enden af det 14de Aarhundrede havde erhvervet Besiddelser og Anseelse baade i Sverige og Norge. En **Henrik Michelstorp** deeltog som Medlem af det norske Rigsraad i Forhandlingerne med Hansestæderne 1369 og 1370, og i 1371 nævnes den samme Henrik Michelstorp blandt de svenske og norske Mend, som stode i Spidsen for Opstanden mod Kong Albrecht og sluttede Stillsstanden i Gedsviken den 15de April med dennes Tilhængere, blandt hvilke ligeledes en **Christopher Michelstorp** ved denne Lejlighed nævnes ⁴⁾). Uagtet de saaledes stode fjendtligt over for hinanden, kan der dog neppe være nogen Tvivl om, at de vare Brødre ⁵⁾). Desforuden var der endnu en tredie Broder, ved Navn **Otte**, der ligeledes havde nedsat sig i Norge og synes at have staaet i Kongernes Tjeneste. Christopher var gift med Mæreta, en Datter af den svenske Herre Bo Boessøn, og døde allerede før 1381, hvorefter hun egtede Mgøt Magnusøn (Sture), som vi i det følgende oftere ville faa Anledning til at omtale; ved denne Lejlighed opgjorde Otte Michelstorp den 30te August 1381 i Kalmar et Arvefordrag med Hr. Bo og Mgøt Magnusøn ⁶⁾). Henrik Michelstorp nævnes ikke efter 1388 ⁷⁾), hvorfor han vel neppe

Veligheden af Fru Christinas Ejendomme bestræke, at Mikolas's Fader eller Moder har nedstammet fra Grev Jakob af Halland.

¹⁾ Dipl. N. I. 870.

²⁾ Dgsaa Jones Hjerne den yngre førte Baaden som Skjoldmerke, see N. Samll. III. 613.

³⁾ En gammel Slegt i Schlesien skal have hedet Michelsdorff, see N. Samll. III. S. 572.

⁴⁾ See foregaaende Bind, S. 819, 832.

⁵⁾ Dette vil fremgaa af hvad der strax nedenfor omhandles. Naar Christopher var en Broder af Otte, hvilket er vist, og Otte igjen Faderbroder til Hr. Christopher den yngre, der ikke kan have været Søn af nogen anden end Henrik, maa Christopher den eldre selvfølgelig have været Henriks Broder.

⁶⁾ Brev i det svenske Rigsarchiv.

⁷⁾ Han nævnes blandt „Rigens Raadgivere“ den 16de Febr. 1388, see Paludan-Müllers obs. critt. S. 105.

har overlevet dette Aar; han skjenkede en Teig i Brekke i Hvaløerne til disse Ders Kirke, hvilket viser, at han har haft Besiddelser paa disse Kanter ¹⁾. En Søn af ham maa Hr. Christopher have været, der senere, omkring 1410, skjenkede to Ders Bool i Liid til Hvaløerne, og ligesaameget i Sandbrekke i Hvaløerne til Borge Kirke ²⁾, samt derhos synes at have haft Besiddelser i de nærmest tilstødende Egne af Naumarike, navnlig Tuneims Sogn. Alle disse Besiddelser har Henrik Michelstorp sandsynligviis faaet ved Giftermaal med en Datter eller Sønnedatter af den af os tidligere (see foregaaende B. S. 28) omtalte i 1319 eller 1320 afdøde Hr. Ragnvald Aflaksøn. Der siges nemlig udtrykkeligt, at Hr. Christopher paa sin Moders Vegne var en af Medarvingerne saavel efter Hr. Ragnvald, hvis Bo endnu i 1399 skyldte Tuneims Kirke i Viken 30 forngilde Mark, som efter Aflak Ragnvaldsøn, der ej kan have været nogen anden end en Søn af Hr. Ragnvald Aflaksøn og skyldte Tuneims Kirke en lignende Pengesum ³⁾. Da Aflak Ragnvaldsøn levede i Narene omkring 1335 — i dette Aar var han nemlig Spsfelmand paa Dvre Naumarike ⁴⁾ — bliver det vel det rimeligste, at Henrik Michelstorp har egtet en Broderdatter af ham, hvilket ogsaa bestrkes deraf, at Sønnen Christopher udtrykkeligt siges at være Arving alene til den femte Deel af Hr. Ragnvalds Efterladenskab. Hr. Ragnvald havde vistnok mange Ejendomme paa forskjellige Kanter af Riget, men dog især, som det lader, i den sydsøstlige Deel, da hans Søn Aflak sees at have ejet Jordegods i Nordre Viken, og en anden Mand, der udtrykkeligt nævnes som Hr. Christophers Medarving, Andres Gyrdssøn, havde Ejendomme ikke alene i Nordre Viken, men ogsaa paa Naumarike og Vestfold, navnlig i Skiringsfal, hvor han ejede Gaarden Skardaberg ⁵⁾. Andres Gyrdssøn maa have

¹⁾ Gysteins Reg. fol. 203 b.

²⁾ Sammesteds, fol. 199. 203.

³⁾ Sammesteds, fol. 8. a.

⁴⁾ Dipl. N. V. 109.

⁵⁾ Vi have seet, at Hr. Ragnvald, efterat have været paa Orkøerne, blev begravet i Nidarøos Kirke, hvor han havde oprettet et eget Capitel. Dette tyder paa Besiddelser især i det Throndhjemste, hvilke han dog kunde have erhvervet ved Giftermaal. Men Hr. Aflak Ragnvaldsøn, der visstelig maa have været hans Fader, herte hjemme i det sydlige Norge, da han ved 1308 var Spsfelmand i Skibushyla (Dipl. N. I. 116), og Aflak Ragnvaldsøn den yngre, Ragnvalds Søn, selgte i 1334 paa Nes (i Tuneims Sogn) Parter af Gaardens Thingvalle paa Naverstad (Dipl. N. IV. 210), ligesom ogsaa Gysteins Register viser at baade Ragnvald og Aflak have ejet Jordegods i Tuneims Sogn, siden de kunde blive Tuneims Kirke saa meget skyldige i Tiende. Andres Gyrdssøn nævnes som anseet Mand i Tuneim 1389, (Dipl. N. IV. 547),

været en Søn af den førnævnte Hirdmand Gyrd Haakonsson og saaledes enten Halv- eller Heel-Broder af de ligeledes omtalte Hirdmend og Raadsherrer Paal Gyrdsson og Gyrd Gyrdsson, hvilken sidste siden blev Ridder. Var han deres Heelbroder, da var han ogsaa en Søsteren af Hr. Jon Thoraldsson, og vist er det i alle Fald, at flere Omstændigheder tyde hen paa et Slektforhold mellem denne, Gyrdssønnerne og Michelstørperne ¹⁾. Saavidt man kan see, døde Hr. Christoffer tidligere end Otte Michelstorp og uden at efterlade sig Børn, saa at denne arvede ham; men det lader heller ikke til, at Otte havde Efterkommere ²⁾. Den Gjetning har været fremsat, at Ridderen og Raadsheren Jon eller Jens Henriksson, der levede omkring 1397, og fra hvem den senere saakaldte Gyldenløve-Utt stammede, var en Søn af Henrik Michelstorp (og selvfølgelig en Broder til Hr.

Skulde den førnævnte Gudbrand Erlingsen Fenge i 1392 og udledte Gjeldsbrev derfor i Dale (sammesteds II. 529), ejede ogsaa Jordegods paa Raumarike og Thotn (sammesteds IV. 612, 646), og afhændede i 1414 til Dale Bispestol Halvdelen af Linsen i Lünevis Sogn (sammesteds V. 501). I 1406 stiftede han sin Moders Jordestifte med Hr. Geirmund Thorgeirsson om 13 Dres Boel i nordre og 12 i midtre Skardeberg, og den 2den Mai 1420 paa Audunslad i Krakerøen, Borgeshusfel, formodentlig paa sin Dødsfeng, bekræftede han dette Bytte for Geirmunds Sønnen, tilbagefaldende en i Forglemmelse gjort Gave deraf til Olafsklosteret i Lunsberg (Dipl. N. I. 607, 669). Andres Gyrdssøns Moder, som her omtales, var maaskee Hustru Margrete paa Skardeberg, der nævnes i Gytheins Reg. fol. 42.

¹⁾ At Andres Gyrdsson var en Søn af Gyrd Haakonsson, bekræftes især deraf, at han førte samme Vaaben som denne og Hr. Gyrd Gyrdsson, nemlig Fiskehovedet. Hans Hustru heed, som det af Dipl. N. IV. 612 erfares, Maja Erlingsdatter. Ved Afhændelsen af halve Linsen til Biskopen 1414 var ogsaa Hr. Gyrd Gyrdsson og Hr. Olaf Petersen, der ligeledes synes at have hørt til Frændskabet, Vidner (Dipl. N. V. 501), og i 1400 see vi Hr. Gyrd Gyrdsson, Otte Michelstorp og fire andre Mænd, som valgte Dommere i en Sag mellem Hr. Alf Haraldsson og Hr. Olaf Petersen, stiftede et eldre Stifte mellem Hr. Alf og Hr. Jon Thoraldsson, blandt hvis Arvinger Hr. Olaf saaledes maa have været (Dipl. N. III. 550). I Gytheins Reg. fol. 8 a siges der, at Andres Gyrdsson var Arving til 4 Dele og Hr. Christoffer til den femte Deel, saavel efter Hr. Ragnvald Alfassen, som Olaf Ragnvaldsson. En Deel af Skardeberg tilhørte c. 1350 ogsaa Givind Herleiksson, hvis Søn Herleik, død før 1377, efterlod Datteren Ragnhild, der blev gift med en Brand (Søn af Lagmand Thoralde Brandsson og maaske Broder til Hr. Jon Thoraldsson), med hvem hun havde to Søner, Givind, der døde c. 1424 for hende, og gav sin Brandfæne Fru Sigrid Nikolasdatter (Galle) paa Brynlaa flere Ejendomme (Dipl. N. III. 286. 411. II. 311. 633. I. 682. 708. 710. Gytheins Reg. fol. 41. 42). Endeel af Skardeberg tilhørte 1439 Rolf Kane, hvad der let forklæres af Kanernes og Gallernes Frændskab. Dipl. N. I. 769.

²⁾ Af Gytheins Reg. fol. 199 og 203 sees, at de Gaver, Hr. Christoffer skjenke-

Christopher), men den bestyrkes ikke af hvad der her ovenfor er oplyst¹⁾. Heller ikke forekommer den nysnævnte Hr. Christopher i norske Brevstaber, saa at man maa antage, at han har haft sit mest Tilhold i Sverige, hvor han maaskee arvede Gods efter Farbroderen, hvis Navn han bar.

Ligesom de sidstnævnte Familier paa Østlandet, saaledes dannede nu ogsaa flere af de tidligere omtalte Vetter paa Bors og i Sogn²⁾ m. m. en egen nøje forbunden Familjekreds, hvis indbyrdes Frenskabsforhold ikke altid utryffeligt lade sig eftervise, men som ikke desto mindre er utvivlsomt. Det er forhen nævnt, at **Botulf Eindridesøn** paa Finnen, Ejer af det store Finne-Gods, fik til sin anden Hustru **Nasa Haavardsdatter** af Rogn, hvorved han ogsaa fik en Deel af det rige Rogne-Gods. Nsas Fader Haavard var en Broder af Odd Hallesøn paa Rogn, der formodentlig var gift med **Brynhild Sigurdsdatter**, sedvanligviis kaldet **Hustru Brynhild**, som dog overlevede baade ham og de Børn, hun havde med ham, saa at hun derved blev Arving til det meste af hans Ejendomme³⁾. Brynhild egtede siden en **Walthjov Baardsøn**, der i 1370 indgik et Forlig med Botulf om de Fordringer, denne kunde have paa Hustru Brynhilds Arv; Walthjov beholdt Godset imod at udrede til Botulf 20 Laupers Verdi⁴⁾. Botulf udvidede siden fremdeles sine Besiddelser; i 1383 købte han Halvdelen af Gaarden **Gylten** i Bergen og fik strax efter kongelig Bekræftelse paa Kjøbet⁵⁾. I 1384 optraadte han som Odelsmænd til indre Hvamm i

de til Kirker, afhændedes af hans Farbroder Otte, hvilket viser, at denne maa have overlevet og arvet ham. Forresten sees af det ovenomtalte Brev i det svenske Rigsarchiv, at Christopher den eldre efterlod en Søn ved Navn Henrik. Men om ham hører man intet i Norge.

1) See N. Samll. III. S. 572, jvfr. 475.

2) See foregaaende Bind S. 411, 412, 912—914.

3) Dette synes umiskjendeligt at fremgaa af Brev af 20de September 1370 (Dipl. N. II. 411), hvor det heder, at Brynhild, Walthjov Baardsøns Hustru, anfaa sig arveberettiget til det Gods, som Odd Hallesøn havde kjøbt, og som hun nu arvede efter sine Børn. At denne Brynhild er Hustru Brynhild Elgurdsdatter, fremgaar deraf, at denne i 1353 gav Vaard Walthjovsøn (aa-benbart hendes Etiffen) Brudegave, da han egtede Odds Broderdatter Gyrlb Guthormsdatter (Euhm XIII. S. 289). Det har været antaget (N. Samll. III. 624), at Brynhild havde været gift med Odds Broder Svein, men da dennes Datter Margrete endnu levede i 1384 (Dipl. N. II. 484), kunde Brynhild, hvis hun var Sveins Enke, ikke allerede i 1370 have arvet Børnene. Brynhild var en Datter af Sigurd, Søn af en Hallvard Enjalle, der omtales 1304.

4) Dipl. N. II. 411.

5) Gaarden Gyltan i St. Peters Kirkesogno tilhørte i 1308 en Arne Lang (Dipl. N.

Hafslø, der, som vi have seet, havde tilhørt hans Oldefader ¹⁾). I 1387 fik han en Deel af Gaarden Ulvaldestad paa Bors, som hans Hustrus Sykkendebarn Margrete Sveinsdatter, Datter af Svein Hallesøn paa Rogn, tre Aar forud havde foræret en gammel Huustjener Thore, der nu gav den tilbage til Botulf, eller egentlig til Måsa, der ogsaa senere lod sig denne Gave bekræfte af Thores Børn ²⁾). Botulf døde, formodentlig i 1388, efterladende Enken, Hustru Måsa, og tre Børn, **Haavard, Odd og Ragna**. Måsa havde allerede i 1387 paa egne og Børns Vegne en Proces at udholde med Brynjulf Gillsøn, en Halvbroder af Botulfs første Hustru Elin, om det Gods, som Botulf og Elin i 1365 havde overladt hendes Moder Ingebjørg, men kun, som det synes, for Livstid, og som derfor imidlertid var faldet tilbage til Botulf, hvormed Brynjulf fandt sig brøstholden. Men Dommen affagedes den 29de Juni 1389 af Bergens og Gulathings Lagmand Arnulf Gunnarssøn ganske til Hustru Måsas Fordeel ³⁾). Endmere Gods erhvervede hun i Tidens Løb, især paa Bors, som det her vilde blive for vidtløftigt at opregne. Imidlertid var Hustru Måsas egen Ddel, Rogn, kommen i Hænderne paa **Torund Arnesøn** fra Fors paa Hjelmeland i Rysfylke, der synes at have været en Yndling af Hr. Agmund Finnsøn og formodentlig havde ham at takke for, at han omkring 1376 bestyrede Syflen paa Bors, dog vistnok kun som Ombudsmand for Magister Capellarum, med hvis Embede denne Syssel paa denne Tid og senere synes at have været forenet ⁴⁾). Torund, der allerede i 1374 ejede Ringheim og sandsynligviis var beslegtet med Rogn-Ætten (han havde endog været Hustru Måsas Formynder i hendes Barndom ⁵⁾), ind-

I. 101.) Halvdelen deraf købte Hallstein Baardsøn i 1367 af Bjarne Sveinsøn (Dipl. N. II. 392, 424), og den tilfaldt siden Kong Haakon, men skændedes af denne 1376 til Hallsteins Datter Thurids Børn (Dipl. N. I. 436), hvorpaa Botulf i 1383 købte den af Thurid og hendes anden Mand Jon Erikssøn, (sammesteds I. 481, 483), men Betalingen blev ej fuldt erlagt før end i 1401, lenge efter Botulfs Død (Dipl. N. III. 560).

¹⁾ Dipl. N. I. 488.

²⁾ Dipl. N. II. 484. 499. 528. 531.

³⁾ Dipl. N. I. 515.

⁴⁾ Torund var i 1385 tilligemed Lagmanden i Rysfylke Vidner ved Hr. Agmunds Gavebrev til sin Hustru (Dipl. N. I. 493). Han nævnes som Sysselmænd paa Bors i 1376, men i 1378 nævnes Provst Vinalde udtrykkeligt i denne Egenkab (Dipl. N. II. 454), og hans Efterfølger Arnbjørn Sunulfsøn synes ligeledes at have haft en Sysselmænds Rettighed (Dipl. N. I. 572). Torund Arnesøn var gift med Gyrid Hallbjørnsdatter paa Quareim i Søndhorde-land, der levede her endnu i 1410 (Dipl. N. II. 442. 576. 611).

⁵⁾ Dipl. N. V. 296.

gik i 1375 en Contract med Hustru Brynhild, der altsaa paa denne Tid maa have været Enke, hvorved hun „gik til hans Flet og Bord“ og overlod ham halve Gaarden Hogn, 20 Maanedmaters Wool, mod at han hvert andet Aar skulde staffe hende „en Kjortel og Hette“, samt hvert Aar $\frac{1}{2}$ Mk. Lered, og derhos holde hende slig Kost som sig selv og hans egen Hustru ¹⁾. Siden angrede Hustru Brynhild denne Aftale, paastod, at hun slet ikke havde samtykt i Dverenskønsten, og klagede sin Sag for Kong Haakon og Raadet, da han i April 1378 opholdt sig i Bergen. Kongen indstevnede Torund strax til Bergen for at see Sagen paakjendt af Biskopen, Magister Capellarum Hr. Vinalde som Eys-selman, Fehirden Erlend Philipsøn og to andre Mend ²⁾. Men enten maa Dommen være udfaldt til Fordeel for Torund, eller Sagen af sig selv være ophørt ved Hustru Brynhilds Død, der synes at være indtruffen strax efter, thi hendes Brodersøn og Arving Sigurd Guthormsøn bekræftede i 1380 Contracten ³⁾, og Torund forblev i Besiddelse af Hogn indtil sin Død 1402, da han paa sit yderste erklærede, at Gaarden skulde tilfalde Botulfs og Asas Søner, saasom det var deres rette Ddel ⁴⁾. Hustru Asa maalte ogsaa udholde en Proces herom med en Eivind Sigurdsøn, der havde egtet Halvsysterdatter af Torund, men som Eivind maa have tabt, siden Gaarden forblev i Botulfsønnernes Eje ⁵⁾. Den driftige Hustru Asa døde henved 1410 ⁶⁾, efterladende de forhen nævnte Børn, Haavard, Odd og Datteren Magna. Disse arvede ej alene Forældrene, men fik ogsaa ikke ubetydelige Ejendomme af deres Beslegtede, Hustru Brynhild Josephsdatter, en Datter af hiin Joseph Karlshovedsøn paa Kaupangr, der omtrent 1363 var Lagmand i Bergen ⁷⁾. Hvorledes Slegtstabet var beskaffent, vides ikke. Det erfares

¹⁾ Dipl. N. II. 442, V. 298.

²⁾ Dipl. N. II. 453.

³⁾ Dipl. N. II. 466.

⁴⁾ Dipl. N. I. 580, 631.

⁵⁾ Dipl. N. V. 419. II. 571.

⁶⁾ Hun nævnes ikke efter dette Aar, Dipl. N. II. 611. Af dette Brev samt flere andre (navnlige II. 571, 576), sees at der mellem Asa og Torund Arnesøns Enke Gyrid var et meget indviklet Mellemvarende.

⁷⁾ See foregaaende Bind S. 866. Joseph afløste i Gunnar Hjarandessøn som Lagmand, hvilken i 1361 beklædte dette Embede, hvor vi atter finde ham i 1366. Men Joseph synes ogsaa i 1361 at have været Lenemand eller Eysfelmands-Umbudsmand i Sogn, see Dipl. N. I. 370. Af Brevene Dipl. N. I. 348 og II. 357 sees det, at han ogsaa havde Besiddelser i Haddingdal (Sunren i Nals Sogn), og at hans Hustru heed Asa. Joseph var igjen Søn af Karlshoved i Kaupangr, der nævnes som Hirdmand omkring 1320, see forr. B. S. 410, 411.

kun af et andet Brev, at Hustru Brynhild var Arving efter Sigrid Thorsteinsdatter, Botulfs Systsdebarn; men Naboskabet mellem hendes Faders Gaard Kaupangr og Botulfs Fedrenegaard Hvamm forklarer det noksom. Heller ikke rides det, med hvilken Hirdmand Hustru Brynhild har været gift; man seer kun, at denne Mand baade maa have ejet en Deel af Vænes i Søndhordeland og flere Gaarde paa Eker, hvoraf man saaledes maa slutte, at det har været en Mand, der var beslegtet med Gaute Eriksson eller Kanerne ¹⁾. Denne Hustru Brynhild traadte i November 1389 ind i Badstena Kloster, dog, som man seer, ej som Nonne, da hun ogsaa efter den Tid ferdedes om i Norge, altsaa vel kun som indstreven Syster ²⁾. Men i denne Anledning var det vel, at hun folgte baade sin Deel af Vænes og sit Gods paa Ostlandet (Octbr. 1388) og forærede (i Juni 1389) „sit Frendebarn“ Magna Botulfedatter paa Finnen 1 Laups Bool i Kalvhage, sin Vættis Odde, samt at hun i det følgende Aar (Marts 1390) afstod til Magna og hendes to Brødre af den Arv, hun kunde fordre efter den nysnævnte Sigrid Thorsteinsdatter ³⁾. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om hun overlevede Sigrid, siden hun døde allerede i 1394 ⁴⁾. Men hvad enten Botulfs Børn fik denne Arv eller ej, var de ligesuldt nogle af de rigeste Arvinger i Landet, som derfor ogsaa siden ved Giftermaal indlemmedes i de mægtigste af de ovenfor omtalte Slegtfredse, som det i det Følgende vil sees ⁵⁾.

15. Lagmænd, Systslemænd og haandgangne Mænd.

Det var de her nævnte Familier, saavel som flere andre af samme Ansæelse og Stilling i Samfundet, men som det her vilde blive for vidtløf-

¹⁾ Af Aelak Volts Fordebog S. 108 sees det, at Hustru Brynhild Joserhøsdatter og Holte Jonsson folgte hele Vænes i Søndhordeland, Halvdelen hver, til Erkeboen; ligeledes viser Dipl. N. III. 481, at hun i 1388, under et Ophold i Bergen, folgte til den ovenomtalte Peter Mikolassen 13 Markbol i Sosen, Fiskheim, Gif og Røysen, alt paa Eker. Denne Holte Jonsson, som her nævnes, var formodentlig en Sønnesøn af Hirdmanden Holte Gunnarsson, der levede omkring 1360, og stod i et næjere Forhold til Hr. Sigurd Hafthorsson (see forr. B. S. 867, 868). Holte Gunnarsson var formodentlig Faber til Jon og Gunnar Holtesøner der nævnes paa Raumarike ved 1391 (Dipl. N. IV. 588), og som begge havde hver sin Søn ved Navn Holte, altsaa Holte Jonsson og Holte Gunnarsson den yngre. Munkligt, at Hustru Brynhild har været gift med Jon Holtesøen, og saaledes Moder til Holte Jonsson. Usandsynligt er det ikke, at denne Vætt stammede fra den Jon Holtesøen, som Hr. Anders Hugelidsøn arvede 1279, see Dipl. N. II. 19, s. o. IV. D. 2. B. S. 351.

²⁾ See Diarium Vazstenense Scr. R. Sv. I. S. 103.

³⁾ Dipl. N. I. 515, II. 518.

⁴⁾ Diar. Vazst. I. c.

⁵⁾ See ogsaa N. Samll. III. S. 583—627., hvor udførligere Ofterretninger om denne Vætt er samlet.

tigt særligen at berøre — hvis Medlemmer fornemmelig afgav det Personale, hvoraf de daværende Embedsmænd, Sysselemændene og deres Ombudsmænd, samt Lagmændene, udvalgte. Imidlertid synes det dog, som om Lagmænds-Embederne nu noget mere end Sysselemændsposterne have staaet aabne for Mænd, der var af ringere Herkomst, eller ikke strengt taget hørte til den Klasse af Hirdmænds-Ætter, som i de Tider hos os kunde kaldes, om just ikke egentlig en Adel, saa dog idetmindste en Nobilitet i den Forstand, hvori dette Ord toges i den romerske Republikks Velmagtsdage. Legger man Merke til Lagmændenes Navne og borgerlige Stilling overhoved, da vil man endog i de fleste Tilfælde, der forekomme i dette sildigere Tidsrum, have Banskelighed ved at paavise noget Slegtsskab mellem dem og de nys omhandlede Hirdmænds-Ætter, ligesom det nu heller ikke længer, som tidligere ¹⁾, i de fleste Tilfælde synes at være Regelen, eller endog kan godtgjøres, at Lagmændene vare haandgangne Mænd, hvor anseende de forresten kunne have været. Det ligger ogsaa i Sagens Natur, at man ved Besættelsen af Lagmænds-Embederne, der nødvendighvis fordrede en vis Grad af Lov-Kundskab, ikke saa godt kunde tage Hensyn til Byrd og Familieforbindinger, som ved Overdragelsen af Syslerne, hvorved ingen andre Qualificationer udfordredes, end saadanne, som vare uadskillelige fra enhver Mand af Stand i hine Tider. Men denne Omstændighed, der saaledes aabnede Manden af ringere Stand eller Herkomst Udgangen til indflydelsesrige Embeder, der tildeels endog var stengt for de mere Højbyrdige, naar de ikke besad de fornødne Kundskaber, havde ogsaa her den samme Følge som paa de fleste Steder, hvor der findes et Slags Aristokratie, at Embedet selv, istedetfor at tiltage saa meget mere i Anseelse, som det forudsatte Talenter og Kundskaber hos Hænderhaveren, tværtimod sank saa meget lavere i Aristokraternes Øjne, som det ikke udelukkende kunde forbeholdes Aristokratiet, men maatte søge sin Mand uden Hensyn til Byrd og Connexioner, og vel endog i de fleste Tilfælde blandt de forholdsviis ringere Samfundsklasser. Dette falder strax i Øjnene, naar man enkeltviis forfølger Lagmændenes Livsbaner paa denne Tid, saavidt det lader sig gjøre, og det er endog merkverdigt at iagttage, hvor langt anseeligere den Stilling var, som Lagmændene indtog i Aarhundredets første Halvdeel, end den, som de syntes at have indtaget i det Tidsrum, vi her have for os. I Kong Erik og Haakon Magnussons Tid opnaaede om ikke alle, saa dog mange eller endog de fleste Lagmænd Midderverdigheden, bleve Medlemmer af Naadet, og hørte aabenbart til Aristokratiet, f. Ex. Hr. Sigurd paa Uga, Hr. Hauk Erlendsøn, Hr. Guthorm

¹⁾ See foregaaende B. S. 869.

Kolbjørnsøn, Hr. Gindrive Simonsøn o. Fl. Men af de Mend, der i Tiden ved Kong Olafs Thronbestigelse beklædte Lagmands-Embederne, finde vi faa eller ingen, der enten var Ridder, eller endog haandgangne Mend, endfige Raadsmedlemmer, ligesom vi og, som sagt, neppe engang kunne paavise noget Frændskab mellem Lagmendene og Hirdmends-Ætterne. Lagmand i Oslo var endnu i Marts 1330 Guthorm Gudbrandsøn¹⁾, der fort efter afløstes af Thorbjørn Asgrimssøn, Brodersøn af en Giltu Skenke. Thorbjørn omtales som svoren Lagrettesmand i Oslo 1375 og 1378²⁾, og som Lagmand allerførst i 1383, paa sit Yderste i 1389³⁾. Man finder intet Tegn til, at nogen af disse to Mend endog vare haandgangne Mend; hvad Thorbjørn angaaer, da var det endog vist, at han ej havde denne Rang, da han i et Brev, hvor han omtales som en af Parterne, ej faar Titlen „ærlig Mand“ eller „hederlig Mand“, hvilken paa den Tid altid anvendes om de haandgangne Mend⁴⁾. Heller ikke lader det sig paapege, at de vare beslegtede eller besvogrede med nogen af de foromtalte, anseede Ætter. Og dog var de vistnok baade rige og anseede. Guthorm beklædte sit vigtige Embede i henved 30 Aar; han gav ikke ubetydelige Gaver saavel til Mariekirken for sin Datter Sigrids Gravsted, som til Biskopsstolen, formodentlig for ham selv⁵⁾. Thorbjørn ejede en Deel af Hjalparegaarden i Oslo, som han bebyggede efter Branden, og af hans Testament, som vi endnu have, sees det, at han skjenkede Domkirken og Clemenskirken i Oslo meget Jordegods i Bergheimsherred, hvor han altsaa var en betydelig Godsbesidder⁶⁾. Da Thor-

1) Om Guthorm Gudbrandsøn s. o. S. 10. Som Lagmand nævnes han allerførst d. 7de April 1351 (Dipl. N. IV. 353), men siindom afløst af Thronb Bjarnessøn (see forr. B. S. 514); allerlidst nævnes han d. 9de Marts 1380 (Dipl. N. V. 317).

2) Dipl. N. III. 400, IV. 509.

3) Dipl. N. II. 482, IV. 563. Det sidste Brev, der er hans Testament, er dateret d. 3die April 1389; her siges det udtrykkeligt, at han er „krank i Legeme“, altsaa at han ligger paa sit Yderste.

4) Brev af 5te Aug. 1381, Dipl. N. V. 324. Her vidne tre Mend, at Thorbjørn kjøbte øvre Hjalparegaarden, da endnu siden Branden en Tomt, paa begge Sider af Naen.

5) Guthorm gav til Bønnehold og Lejested for sin Datter Sigrid til Mariekirken 4½ Dres Bol i Ginarvud i Bjerge Sogn paa Hadeland (Dipl. N. IV. 497), og med sin Hustru gav han til Biskopsstolen et Hæffelbeool i Verdal (Gyfeins Reg. fol. 122 a.) Han herte saaledes hjemme paa Oplandene.

6) Thorbjørn kjøbte, som ovenfor nævnt i 1381 Tomten „Øvre Hjalparegaarden med Forpligtelse til at overtage Ansvaret, ferdi der af samme Tomt ej var ydet Kongedømmet den lovlige Ret; hermed meente man formodentlig, at Tomten ej i behørig Tid var bebygget efter Branden. Dette var vel ogsaa Aarsagen til, at Thorbjørn ved Kongebrev (udateret, men formodentlig samtidigt)

bjørn Askgrimsøn gjorde sit Testament, var han ej længer Lagmand og kaldte heller ikke sig selv saaledes; hans Sygdom og Svaghed havde vel nødsaget ham til at frasige sig Embedet, thi hans Efterfølger, **Harald Kolbjørnsøn**, nævnes allerede som Lagmand den 4de Februar 1389 ¹⁾). Denne Mand, der forblev i Embedet til Tiden omkring 1409 ²⁾, var upaatvibelig en Søn af den forhen omtalte Kolbjørn Hermundsøn og Gyrid Haraldsdatter paa Thumn, og saaledes vistnok beslegtet baade med Bolterne og Stumperne, men alligevel er der ikke Spor af, at han nogeninde blev optagen i Raadet, om han end maaskee kan have været haandgangen Mand, hvad der dog ingeninde med Sikkerhed kan sees ³⁾.

Lagmand paa Dplandene var, idetmindste i 1834, **Finnboge Thoresøn**, der ogsaa var i Embedet 1393 ⁴⁾, og som synes at have haft Eiendomme paa Hadeland ⁵⁾, men om hvem intet forresten vides ⁶⁾. Tunsbergs Lagmand var fra 1365 til hen i eller efter 1380 den forømtalte **Berg Hermundsøn**, Søn af Hermund Bergsøn Klerk. Han idetmindste var haandgangen Mand, thi hans Hustru Ingerid, der tilligemed ham blev begravet i Gylmeima (Gleminge) Kirke ved Sarpsborg, kaldes „Hustru Ingerid ⁷⁾“. Det synes ogsaa, som om han, førend han

sit Tomten, „der lovligen var falden under Kongedømmet“, sig overdraget (Dipl. N. VI.). I Testamentet af 3die April 1389 gav Thorbjørn for sit Lejested, som han valgte i St. Halvarbs Kirke ved Elden af sin Faderbroder Giliu Eskne, $\frac{1}{2}$ Mk. Wool i østre Ringin, samt ligesaameget sammesteds for sin Hustru Gunnbjørg, naar hun døde; endvidere 3 Mk. Wool og 6 Dres Wool i østre Ringin og 6 Dres Wool i Gata, altfammen i Lundeim Sogn i Bergeimshered; ligeledes til Clemenskirken i Oslo; $1\frac{1}{2}$ Mk. Wool i Thoresstad i Nster Sogn. Heri maa der senere være skeet en Forandring, thi i Gylsteins Register fol. 124. b. staar der, at Thorbjørn gav til Domkirkens Commune 5 Mk. og 5 Dres Wool i østre og vestre Ringin, og f. 141. b, at han gav 12 Dr. B. i Thoresstad til Clemenskirken.

¹⁾ Dipl. N. IV. 559.

²⁾ Han nævnes allerførst i September 1408 (Dipl. N. III. 589); hans Eftermand, Sæbjørn Dagesøn, forhen Raadmand, nævnes allerførst som Lagmand i Juni 1412 (Dipl. N. V. 483).

³⁾ Det eneste, der nogenledes kunde antyde, at han var haandg. Mand, er, at han i Brev af 6te April 1392 (Dipl. N. III. 504) nævnes foran Giliu Thorgautsøn, der idetmindste senere baade var haandg. Mand og Medlem af Raadet, dog er det meget muligt, at Giliu endnu ikke var bleven Hirdmand i 1392

⁴⁾ Dipl. N. III. 458, 510.

⁵⁾ Dipl. N. IV. 560.

⁶⁾ Hvad der ovenfor (S. 11, L. 9 f. n.) anføres, at Thorstein Gunnarsøn allerede i 1384 nævnes som Lagmand paa Dplandene, grunder sig paa en Angivelse i et Brev, der ved nærmere Underfølgelse viser sig at være forfalsket og sammensmedet i en langt sildigere Tid, hvorfor denne Sæt herved rettes.

⁷⁾ Biskop Gylsteins Register fol. 10.

blev Lagmand, udførte en Syssemands Forretninger i øvre Thelemarken, da han havde en Ombudsmand der i 1358 til at optage Forhør; maaskee han da bestyrkede Syslen i Dorn Gysteinsøns Navn, og i saa Fald har han vist været haandgangen Mand. Ellers maa han have haft hjemme i Borgesyssel, da han ej alene blev begravet ved Glynheim Kirke, men ogsaa var tiendepflichtig til Nøde Kirke ¹⁾. Bergs Eftermand var maaskee **Brand Gunnarsson**, der dog ikke nævnes som Lagmand førend i 1390. Embedet beholdt han til hen i 1395, da han afløstes af **Jon Karlsson**, dog seer det ud til, at han levede nogen Tid længer. Ogsaa Brand synes at have været haandgangen Mand; han havde formodentlig hjemme i Nærheden af Lunsberg eller Skiringsfæl, og usandsynligt er det derfor ej, at han har været gift med den foromtalte Hustru Agnabild Herleiksdatter paa Skardaberg, Givind Brandsøns Moder, og nærbeslegtet med Kanerne ²⁾. Hvo der efterfulgte **Sigurd Gyrdsøn** som Lagmand i Skien, vides ikke. Som Lagmand nævnes han udtrykkelig for sidste Gang i 1373; men endnu i 1378 udstedte han tilligemed en anden Mand et Vidnesbyrd om en Salgsindgaælse fra Gaarden Serpen i Nærheden af Kirken, der førte samme Navn; da nu denne Gaard lige indtil Lagmands-Embedernes Ophævelse i 1797 var Embedsgaard for Skiens Lagmand, er der høist sandsynligt, at Sigurd ogsaa nu beboede den og udstedede Breve derafra i denne Egenskab ³⁾. Der nævnes nu ikke nogen Lagmand

¹⁾ Sammenlæds fol. 8, Dipl. N. I. 359. Berg og hans Fader Hermund førte Waabenskjold. Skjoldet var deelt i to Felt, med to Ekraabjælker i det Højre, en udadvendt Halmmaane i det Venstre. Dette Waaben førte ogsaa Thrond Kratesen. Jfr. om Berg Hermundsøn N. Samll. IV. S. 543.

²⁾ Dipl. N. I. 525, II. 519, III. 496, I. 534, 535, 536, 542, IV. 618, III. 516, I. 547, IV. 645. Det sidste af disse Breve, hvori han nævnes, er dateret 19de April 1395; hans Eftermand Jon Karlsson nævnes som Lagmand allersæst d. 16de October 1395. Dipl. N. II. 542. Ifølge Gysteins Register S. 121. a, gav Brand til Bispeøstolen 2 Laupers Land i Gjelspaland i Evarvafjæds Sogn i Lagardal; dette er tilføjet noget efter 1396, altsaa synes Brand endnu ikke at være død i dette Aar. Der nævnes ogsaa en Brand Gunnarsson i Lunnulands Sogn i Ranrike ved 1408 (Dipl. N. III. 587, jfr. Gysteins Reg. f. 153 a), men dette kan neppe være ham. Om sit Waabenskjold, der var deelt i to Verticalfjælt, en Vaad med Mast i højre, en halv Lilje i venstre Fjælt, paa Hjælmen ligeledes en Vaad med Mast eller Kors, skal han have haft Omkriften S. HERBRANDI (Istedetsfor BRANDI) GUNNARI, see N. Samll. IV. S. 321.

³⁾ Dipl. N. III. 287, V. 308. Det er tydeligt nok at see, at Sigurd udsteder dette sidste Brev fra sit Hjem, og at Parterne have begivet sig til ham for at afgive Vedtagelse. Eller rettere var det kun een Part, da nemlig Reidar Andresen og Hustru Gudrun Gunnulfsdatter vedgik at have selgt afvøde Mast Steinarsson (Sira Gysteins Fader) 1½ Dres Voel i Bjerknes i Sandøsvær. Sigurd skal, ifølge N. Samll. IV. 123, endnu have levet i 1415, dog er det vel usikkert, om det er den samme Person, der nævnes i dette Aar.

i Stien førend **Harald Haakonssøn** i 1395, om hvem intet forresten vides, uden at han beklædte Embedet indtil efter 1407, da han sidste Gang nævnes ¹⁾). Om han umiddelbart afløste Sigurd Gyrdsøn, eller der var nogen imellem dem, har hidtil ikke kunnet udfindes. Ingen af disse tvende Mænd synes at have hørt til de fornemmere **Wetter** ²⁾).

I **Viken** eller **Manafylke** nævnes ved disse Tider som Lagmand den foromtale **Thoralde Steinbjørnsøn**, idet hans **Eftermand**, **Sæmund Thorgilssøn**, der allerførst nævnes i Embedet 1391, bekrefter en af ham affagt **Orskurd** ³⁾). Altsaa maa **Thoralde** have været Lagmand før dette **Åar**, men naar, og nøjagtigt til hvilken Tid, vides ej. **Sæmund** beklædte Embedet til langt ind i det følgende **Åarhundrede**.

I **Nyfylke** (d. e. **Agvaldsnes Thinglag**, hvortil ogsaa **Agder** hørte), nævnes der ingen Lagmand mellem **Thorleif Gudmundssøn**, der forekommer i et **Åar Breve** fra 1362, og **Haavard Sigurdsøn**, der nævnes allerførst i **Februar** 1383 ⁴⁾). **Haavard** har da sandsynligviis allerede længe været i Embedet, da han allerede i **Februar** 1385 havde faaet en **Eftermand** i **Ivar Sveinssøn**, der forestod Embedet til efter 1388, da han afløstes af **Thorbjørn Thoraldesøn**, som forblev i Embedet til noget efter **Åarhundredets Slutning** ⁵⁾). Ingen af disse Mænd ere forøvrigt bekjendte eller synes at have hørt til de fornemmere **Slegter**. Det samme synes ogsaa at have været Tilfældet saavel med **Gunnar Hjarandesøn**, der var **Bergens** og **Gulathings** Lagmand i den lange Tid fra 1361 og 1366 (see forr. B. S. 866) indtil henimod

¹⁾ Dipl. N. I. 550. 552, II. 559. 593. Er denne Harald den samme Harald Haakonssøn, der nævnes som tredje Medudsteder af et Brev, dateret **Skoolbrefte** i **Odenss** 10de **April** 1385, da hørte han hjemme i **Borgeshøvel** og var da endnu Lagmand. (D. N. I. 494). Men det er vel meget uvist, om han var den samme Person, da begge disse Navne ere saa hyppige.

²⁾ Naar **Cysteins Reg.** fol. 199 og 203 melder, at Harald Lagmand gav $\frac{1}{2}$ **Mk. Bool** i **Efeldulsthorp** til **Berge Kirke**, ligesaa meget i samme **Gaard** og i **norbre Malreim** til **Holms Kirke** i **Thorsnes**, da kan dette ligesaa gjerne være denne Harald, som Lagmanden i **Oslo** Harald Kolbjørnsøn, og saameget hellere ham, som den sidstnævnte levede længere, end **Notifserne** indførtes i **Bergen**.

³⁾ Dipl. N. III. 587. Sæmund Lagmand omtales allerførst i **Biskop Cysteins Register** fol. 176. b som tilstedeværende ved en **Gave** til **Luneims Kirke**, der maa være vedtagen før 1391, efter som **Notifsen** derom er tilføjet, da **Biskopen** i dette **Åar** visterede **Ranriks Provsti**. See fol. 165. a.

⁴⁾ Dipl. N. II. 370, IV. 429, I. 476.

⁵⁾ Dipl. N. I. 493, **Mfl.** 4, S. 118; her nævnes **Ivar** som Lagmand i **Juli** 1388, og senere finder man ham ej omtalt; **Eftermanden** **Thorbjørn** nævnes først som Lagmand i **Juni** 1391 (Dipl. N. IV. 594).

1380 ¹⁾), som med hans Eftermand i begge Embeder, **Son Aslaksøn**, der nævnes allerførst i 1382 ²⁾) og i October 1386 var afløst af **Arnulf Gunnarssøn** ³⁾). Hvorledes det forholdt sig med Frostathinget og Nidarøos Stads Lagmands-Embeder, om ogsaa disse nu vare forenede, som Bergens og Gulathings, eller adskilte, vides ikke; næsten lige fra Mandedødens Tid og indtil Marhundredets Udgang nævnes kun een Lagmand i Nidarøos, **Jardar Erlingsøn** i 1382, og ingen for Frostathing. Heller ikke kjendes nogen anden Lagmand paa Haalogaland i Tiden mellem 1356 og 1400, end **Son Thorgilssøn** i 1388 og 1389, maaskee den samme, der egentlig hører til Throndstad-Øtten og en Tid ejede jøndre Thumn ⁴⁾). I Jemteland nævnes efter **Besse Bergthorsøn**, der forekommer i 1352, ingen forend **Thorfinn**, der beklædte Embedet i 1365 og 1376, og dernæst en **Sveinung Thordsøn**, der forekommer i Breve mellem 1391 og 1406 ⁵⁾). Thorfinn synes at have hørt hjemme i Borgeshøsfel, hvor han ejede Jordegods i Bergs Sogn ⁶⁾).

Alf alt dette faar man et temmelig bestemt Indtryk af, at Lagmands-Embedet, saa hederligt og anseet det end i sig selv kunde være, dog ikke længer regnedes blandt de fornemste Embeder i Landet, eller betragtedes som særskilt forbeholdt de aristokratiske Øtter. Det dannede neppe engang det første Skridt paa Embedsbanen for den hidtil lidet bekjendte, men fremadstræbende Mand af ringere Herkomst, der søgte at arbejde sig op til Rigets højeste Verdigheder; thi hertil var det først og fremst nødvendigt at være haandgangen Mand eller Væbner, som det nu ogsaa hyppigt kaldes, og selv denne Rang opnaaedes nu, som vi have seet, kun sjelden af Lagmændene, om de end nok saa længe forblev i Embedet; og opnaaede de den, var det snarere paa Grund af deres Stilling og

¹⁾ Gunnar Hjaraundssøn nævnes for sidste Gang d. 13de Juli 1379, Dipl. N. II. 458. I sit Vaaben førte han kun et Monogram, see N. Samll. IV. 544.

²⁾ Meml. N. g. L. III. S. 215 og Dipl. N. VI.

³⁾ Dipl. N. I. 501.

⁴⁾ Dipl. N. III. 491. Grønl. hist. Mindesm. III. 139. Jfr. ovf. S. 164. 168.

⁵⁾ Dipl. N. III. 342. 408. 499. 501. 582.

⁶⁾ Thorfinn Lagmand, staar der i Gysteins Register fol. 200, gav halve Valgardsrub, 2 Laup Land, til Bergs Kirke. Der findes ingen anden Thorfinn Lagmand, som dette kunde være, end hien, og da det, som vi ovenfor have viist, netop synes at have været en hyppigt anvendt Forsigtighedsregel at sende Embedsmænd fra andre Egne til Jemteland, bliver det ikke i mindste Naade usandsynligt, at Thorfinn kan være sendt derhen fra Borgeshøsfel. Paa samme Naade blev maaskee ogsaa Jorund Lagmand sendt derop fra Ranrike, idetmindste omtales en Jorund Lagmand at have været skyldig Penge til Klausvadals Kirke i Elveshøsfel, hvilken Jorund neppe kan være nogen anden end den jemtelandste. (Gyftelas Register fol. 152. b.).

Familieforhold forøvrigt, end som Løn for langvarig og bederlig Embedsførelse. Sagen var den, at Forberedelsen til Lagmands-Embedet allerede fra Begyndelsen af stillede den, der søgte at gjøre sig stiftet dertil, under ganske andre Livsvilkkaar, end den, der ved Hirdtjeneste søgte at erhverve Syssler, blive Hirdstjorer, Raadsberrere o. s. v. Hinn Forberedelse maatte være mere klerkemesfig, idet den vordende Lagmand ganske vist maatte lære til Fuldkommenhed at skrive og omgaaes med Bøger, maaskee endog noget Latin for at forstaa sig lidt paa den kanoniske Ret; og disse Kundskaber erhvervede han da vel i Regelen paa en anden Lagmands Skriverstue eller Contoir, som hans Skriverdreng eller „Klerk 1)“, siden som hans Ombudsmand eller Fuldmægtig, indtil han var ganske udkært og kunde overtage et selvstændigt Lagmands-Embed. Men denne Forberedelse var i det Væsentlige, hvad man nu vilde kalde civil, og hvilken man i de Tider næsten betragtede som halvgeistlig, medens derimod den Bane, som de, der attraaede Syssler m. m. betraadte, nu mere end forhen var afgjort militær. De vordende Sysselmænd maatte begynde med Hofstjenesken og væsentligt forberede sig dertil ved at erhverve Waabenferdigbed. Var end Stikkene ved Høffet nu vistnok betydeligt forandrede fra hvad de var paa den Tid, da Hirdskraaen blev giben, og lempede efter hvad der var brugeligt ved andre, idetmindste de svenske eller danske Hoffer, saa var dog Hirdskraaens Hovedbestemmelser endnu fuldkomment gjeldende, og den deri antydede Bane for de unge højbyrdige Mænd fremdeles den, de havde at betræde for at naa de højeste Verdigheder i Riget. Hvorvidt der endnu skjelnedes mellem Kjertesvend, Gester og virkelige Hirdmænd, er vanskeligt at sige: man kan af de forhaanden-værende Breve ej see det, og det lader næsten til, at man nu kun brugte tre Grader, nemlig a) begyndende haandgangne Mænd, der endnu ikke vare blevne virkelige Hirdmænd; b) Hirdmænd, der stode nærmest for Haanden til at kunne blive Riddere, og saaledes indtog den samme Stilling, som de saakaldte Svener, Riddersvener, Knaper, Riddermendsmænd, Bøvnere, eller Mænd „aa Waaben“, indtog i Sverige og Danmark, hvorfor de ogsaa nu sædvanligviis kaldte sig „aa Waaben“, paa Latin „armigeri 2)“;

1) Deraf endnu Benævnelsen Clerik i England om enhver Contoriist. At f. Ex Lagmanden Berg Hermundsen hørte til en saadan „Klerke“-Slegt, og formentlig selv havde faaet en saadan Dylærelse, sees deraf, at hans Fader stundom kaldtes „Hermund Klerk“. See Gyselns Register fol. 10.

2) Benævnelsen „aa Waaben“ var mere dansk, „Svener“ mere svensk, derfor brugtes den første sildigere end den anden. I norske Breve finder man neppe nogen kaldet „å våpn“ serend efter 1400, sjønt Benævnelsen allerede anvendtes i Borger-Retten, f. N. gl. L. III. S. 144. Forresten var det endnu indtil Unionen hyppigst i norske skrevne Breve ikke at bruge nogen Titel for Hirdmændene.

og endelig c) Riddere, der, som vi have seet, oprindeligt kaldes Skutelsveiner. Man seer ogsaa af de Breve, der ere tilbage fra hine Tider, at Titelen „Herre“ fremdeles var forbeholdt Ridderne, der ogsaa ved Siden deraf stundom i Omtale kaldtes „velborne Mand“, og hvis Husfruer ligeledes steds kaldtes „Fruer“, ligesom Hirdmændenes eller Bøvnernes altid kaldtes „Hustru N. N.“; derhos vise en Mængde Exempler, at allerede Hirdmændene eller Bøvnerne sædvanligviis kaldtes „ærlig Mand N. N.“ eller „hederlig Mand N. N.“: en Titel, der ej synes at være bleven nogen haandgangen Mand til Deel, førend han kunde kalde sig å våpn ¹⁾. Men fordi om disse Benævnelser nu var blevene mere brugelige, end de eldre, der opstilles i Hirdskraa, er det derfor ikke sagt, at dennes Bestemmelser ikke efter Bogstaven fulgtes. Det er saaledes ej alene muligt, men endog høist sandsynligt, at Kongerne fremdeles paa de i Hirdskraaen foreskrevne Maader har udnævnt Kertesveiner, Gester, Hirdmend og Riddere, men at man kun i daglig Tale havde ophørt at skjelne mellem andre Grader end de nysnævnte tre, „Ikkehirdmend“, Hirdmend eller Bøvner, og Riddere. Alle disse tilsammen udgjorde saaledes hvad man nu vilde kalde den egentlige **Militærstand**, og af denne valgtes nu saagodtsom udelukkende Sysselmændene og Hirdstjorerne, altsaa de højere Befalingsmænd; thi det kan alene betragtes som Undtagelser, at enkelte Syssler vare overdragne til Geistlige, f. Ex. Sysslen paa Follo til Provsten ved Marielirken i Oslo, og selv denne lod dog de egentlige Sysselforretninger udføre ved verdslige Ombudsmænd, der vistnok vare ligesaa militære som nogen af de øvrige Sysselmænd eller Undersysselmænd. At Sysselmændenes Embeder, uagtet de omfattede Civil-Bestyrrelsen, dog væsentligt havde en militær Charakter, ligger i Sagens Natur og den Maade, hvorpaa Bestyrrelsen skete i Kongens Navn, endog der, hvor det egentlige Feudalvæsen ikke herskede. Civil- og Militær-Bestyrrelse vare i de Tider uadskillelige. Sysselmanden repræsenterede Kongens Person i sit District, paa den dommende Myndighed nær, altsaa var netop den militære og den executiv-civile forbeholdt ham, og selv den sidste kunde i de Tider, da alle vorne Læg=Mænd vare Vaaben eller havde Ret til at bære dem, ikke godt haandhæves uden paa militær Viis; naar Domme skulde udføres, Udaadsmænd opsøges og fordrives, Skat inddrives o. s. v., saa maatte det i denne Tid altid skee ved væbnede Tjenere; idetmindste faldt det neppe Noget ind at udføre saadanne Gjerninger uden at være bevæbnet og omgivet af et bevæbnet Følge. En endnu mere afgjort militær Charakter fik Sysselmands-Embederne ved de af os tid-

¹⁾ Guthorn Rolfsson paa Esker, som vi ovenfor have omtalt, kaldes saaledes endnu ikke „hederlig Mand“ i et Brev af 1318 (Dipl. N. II. 552), men derimod i et af 1404 (Jfæds. I. 595). Altsaa er han vel i Mellemtiden bleven Bøvner.

ligere omtalte Bestemmelser, vedtagne paa Hirdmøderne i Tunsberg og Bergen 1273, hvorved Syselmændene forpligtedes til i Krigstid at holde hver et vist Antal væbnede Mend, en Forpligtelse, som da tillige paalagdes Lendermændene og alle Weitslemend, og som maa være vedbleven for disse sidste, efterat Lendermandsverdigbeden var bleven affkaffet. For den unge Mand, der vilde begynde sin Bane som Kriger og, vordende Militær- og Civil-Befalingsmand, var det derfor vistnok (naar han ikke var saa højbyrdig og megtig, at han strax kunde blive optagen blandt Kongens Hirdmend og saa en Sysjel) det almindelige, at han sluttede sig til en eller anden fornem Mand, der holdt væbnede Tjenere, i Regelen vel en Sysselmand, og gik i hans Tjeneste som „Hofmand“ eller „Hovmand“. Saaledes kaldte man allerede i den Tid slige Tjenere hos Befalingsmændene, der udførte deres Grender, indkrævede Skat, o. s. v., og Benævnelsen vedblev siden indtil langt ned i Tiden og ophørte neppe, førend efter den saakaldte Souverainetets Indførelse i 1660 ¹⁾, da Bestyrelsen, der indtil da væsentligen havde været ført paa den gamle Wiis, blev sat paa en ganske anden Fod. At tage Tjeneste paa denne Maade kaldtes ligeledes „at gaa i Hovgaard“. Vel var nu Forfremmelsen paa denne Bane upaatvileligt meget afhængig af Byrd og Familieforbindelser, og for den Ringe og Ubemidlede var det neppe let at stige højt, men Udsigten dertil var dog ikke ganske lukket; Dygtighed, Mandighed og heldige Omstændigheder kunde dog altid hjælpe En frem, og saaledes var det naturligt, at alle de ærgjerrige unge Mend, der attraaede Titler, Magt og Anseelse, flokkedes om at „gaa i Hovgaard“ for dermed at begynde sin Bane. Dette seer man tydeligt nok af den allerede ovenfor berørte Art. 8 i den store Retterbød af Kong Haakon, der sandsynligviis vedtoges om Sommeren 1380 (s. ovf. S. 87—88). Det heder her udtrykkeligt: „Ikke ville vi heller, at Biskoper, Riddere eller andre vore Mend tage Arbeidsmend eller Lejedrenge i Hovgaard, uden til virkelig Arbeide og saadan Bedrift, som de ere opfyldte med; men Enhver, der løber fra Bønder eller Prester, skal rejses af Sysselmand, efter som Loven og vore Forfedres saavel som vor egen Bestemmelse tilsiger“. Heraf seer man tydeligt, at unge Mend, endog af ringere Stand, som vare opfyldte ved almindeligt Gaardarbeide paa Landet og

¹⁾ Denne Benævnelse lever sandsynligviis endnu i Almuens Grindring, og der er mange Sagn, som knytte sig dertil. Ordet udtales ofte som „Haamand“ Det lader til, at Benævnelsen selv endog har overlevet den Tid, da Hovmandstjenesten virkelig var Militærtjeneste, og at den endog brugtes om de mere fredeligt ontreisende Fogedsfuldmægtige. Førend Benævnelsen „Hovmand“ blev almindelig, plejede man vel ogsaa ofte at kalde dem „Fanter“, see dette Verks 4de Deels 2det Bind, S. 265, jfr. Anm. 3.

ellers plejede at gaae i Tjeneste hos Bønder eller Præster som Gaardskarle eller Arbeidsmænd, nu ofte af Uergjerrighed og Forsengelighed slog Bragt paa denne beskednere Stilling og gik til dem, der holdt Hovmænd, for at antages blandt disse, ej til det Arbejde, de før havde udført, men til Hovmandstjeneste. At Biskopperne her nævnes blandt dem, der havde „Hovgaard“, kommer deraf, at de, som bekjendt, vare berettigede til at holde haandgangne Mænd, tidligere endog Skutelsveiner, foruden at vistnok ogsaa de fleste Biskopper havde Sysler, som personligt var dem overladte ¹⁾. Ved Ridderne „og andre vore Mænd“ forstaaes her aabenbart nærmest Syselmændene, da det kan ansees som givet, at enhver Ridder var Syselmand, foruden de Bødnere, der ogsaa fik Sysler. Uergjerrigheden hos de unge Folk og deres Tilstrømning til Hovgaardene maa have været uforholdsmæssig stor og utilbørlig, siden man maatte skride ind derimod med et udtrykkeligt Forbud. I denne Tjeneste erhvervede nu de unge „Hovmænd“ den nødvendige Ovelse i Vaaben og i de almindeligst forefaldende Forretninger. De kunde da formodentlig i alle Fald stige til at blive Syselmændenes Lensmænd, det vil sige deres Undersyselmænd eller Fuldmægtige i de mindre Districter, og hvilke efter Retterbødernes udtrykkelige Bestemmelse ikke uden Bøndernes eget Samtykke maatte være haandgangne Mænd, da de ellers let kunde misbruge sin Magt til at undertrykke Almuen, men skulde i Regelen være indfødte Bønder af Bygdelaget ²⁾. Denne Bestemmelse blev dog i Tidens Løb neppe omhyggeligt overholdt, og i alle Fald kunde det ej være saa vanskeligt at erhverve Bøndernes Samtykke, thi vist er det, at der omtales flere Lensmænd, der tillige synes at have været haandgangne. Dette var idetmindste Tilfældet med de saakaldte **Ombudsmænd** for Hirdstjorer eller Befalingsmænd, der ikke selv kunde bestyre Syslerne; saadanne Ombudsmænd vare i sig selv virkelige Syselmænd i Alt uden Navnet ³⁾. Lang og tro Hovmandstjeneste og Dygtighed, eller Gunst og Beskyttelse, eller anseet Byrd banede vel omsider, paa Syselmandens Anbefaling, Vejen til den umiddelbare

¹⁾ Vi have saaledes seet, at Biskopen af Hamar i 1333 havde Syslen paa Nes og Ringsaker (s. foreg. B. S. 425), ligesom Biskop Jakob af Bergen Lindaaes og Herble Eskibreder (s. o. S. 108, og nedenfor).

²⁾ N. g. L. III. S. 21, 30; jfr. foreg. B. S. 671.

³⁾ Vi see allerede i 1347 Brynjulf Brynjulfsson, der i 1340 kun var „Lensmand“ paa Bors, at kaldes „Kongens Ombudsmand“ sammesteds, han maa altsaa da vel have været haandgangen (Dipl. N. I. 268, 304). Bergulf Mæesen paa Mardin var Hr. Ivar Agmundssøns „Ombudsmand“ i Skidusysel i Aarene 1338—1340; Sennen Aite Bergulfsson var virkelig Syselmand (Dipl. N. I. 245, 269, 336, 341), og hans Kone Ingegerd kaldes „Hustru Ingegerd paa Mardin, altsaa var han haandgangen. Man finder oftere i de Tider en Syselmands Ombudsmand tillige kaldet „Kongens Ombudsmand“, see s. Gr. Dipl. N. V. 445, sammenholdt med III. 590.

kongelige Tjeneste, det vil sige til at blive haandgangen Mand, medens det forstaar sig, at Medlemmerne af de fornemste og rigeste *Utter* neppe behøvede denne Forberedelse, men strax enten i Navn eller i Virkelighed bleve Kongens Mend og forfremmedes hurtigt til højere Verdigheder. De haandgangne Mend, fordeelte over hele Riget, og vel fordetmeste endog begunstigede med mindre Veitsler eller Forleninger af Krongods, vare forpligtede til at yde *Syssel*smene al den *Haand*regning, de behøvede, og med dem at vaage over Landets indre og ydre Sikkerhed; de af dem, som havde Veitsler, vare ogsaa forpligtede til at stille væbnede Mend i Krigstid, og saaledes have vel ogsaa de fleste af dem holdt „Hovgaard“ i en mere indskrænket *Maale*stok. Deres fremdeles stedfindende Forpligtelse til at indfinde sig hos Kongen i Krigstid efter Tilføjelse sees tydeligt nok af Kong *Haakon*s *Dy*bud til *So*gningerne i *Marts* 1380 (s. o. S. 82). „Vi byde“, heder det her, „alle vore Tjenere, haandgangne Mend og Herresvenerne iblandt *Eder*, og hvem det forresten tilkommer, at være rede med sine *Ba*aben og komme syd til *Land*senden til os til *Ri*gets *Bern* uden *Dy*phold“. Man kan, som det ovenfor er pttret, vistnok temmelig trygt antage, at de mest anseede og formuende *Bø*nder i enhver *By*gd senere eller tidligere vare optagne blandt de haandgangne Mend. En længere eller kortere Tjenestetid som saadan aabnede Vejen til at blive virkelig *Hird*mand eller *Væ*bner, og saavidt man kan see, maatte man nødvendigviis have opnaaet denne *Grad* for at kunne blive *Sy*sselmand eller *Med*lem af *Ra*adet. I det mindste nævnes aldrig nogen *Sy*sselmand eller *Ra*ads*her*re, der ikke tidligere var *Sve*in eller „*Arm*iger“. Derimod var *Rid*derverdigheden ikke hertil nødvendig, og stundom kunde den vel endog være vanskelig at opnaa, forsaavidt som det lader til, at den nu ikke meddeeltes uden ved større *Høj*tideligheder og af en virkelig kronet *Kong*e, thi vist er det, — som det og i det følgende vil sees, — at ingen *Rid*der blev udnævnt i *Nor*ge fra Kong *Haakon*s *Død* og indtil Kong *O*lafs *E*ftermand var kronet i 1397¹⁾. Paa den her antydede *Vi*is var det nu vel altid muligt for Mend af ringe *Her*komst, men med *Dy*gtighed og kraftig *Wil*je, at arbejde sig op til de højere Verdigheder, men det ligger i *Sa*gens *Natur*, at det havde sine store *Ban*skeligheder, og at det fornemmeligt kom an paa at høre til en af de *U*tter, der nu engang plejede at betragtes som de mere anseede, og hvilke ligesaavel her i *Nor*ge dannede et *S*legts-*K*ristokratie, som *F*relsemene i *Sve*rige, om de end ikke kunde opvise saa bestemte *U*dkomstert dertil, som disse; ja de kaldtes endog idetmindste i *P*avebreve altid „*nobiles*“ d. e. *U*delsmænd. De indtog overhovedet i *S*amsundet

¹⁾ Heri turde man ogsaa kunne sege det bedste *Be*vis for, at Kong *O*laf ikke blev kronet; der blev nemlig ingen *Rid*dere dubbete i hans *Re*gjerings*tid*.

aldeles den samme Stilling, som de danske og svenske Adelsmænd, og førte ligesom disse faste, arvelige Skjoldemærker. Foreningen først med Sverige, siden med Danmark, hidrog naturligtviis end mere til at stille deres Vætter paa lige Fod med disse Landes Adelsflegter ¹⁾).

Den væsentlige Forffjel med Hensyn til Sysselmændenes og Lagmændenes Stilling i Samfundet var altsaa nu ej alene den, at hine vare militære, disse civile, men ogsaa den, at de første hørte til Aristokratiet

¹⁾ 3 Pavebreve, idetmindste fra det 13de Aarhundrede af, kaldes Konger og Dronninger „illustres“, men Kongesønner, Hertuger og alle Adelsmænd, eller de, der ansaaes jevngode med saadanne, nobiles. At alle Riddere ansaaes for nobiles, fornaar sig af sig selv, men for dem, der ei var Riddere, maatte det, idetmindste naar de vare norske, vare vanfælligt nok for det pavelige Cancellie at vide, naar Nobilitetsprædicatet skulde anvendes, saafom det ej brugtes i Norge selv. At det er tilføjet efter Bink af norske, med Forholdene bekendte Gøstlige, kan vel ikke omtvives, men af stor Interesse vilde det dog have været, om vi nøjere havde kjendt de Regler, de her fulgte. Naar man skal gjette paa noget, bliver intet rimeligere, end at det var Optagelsen i Hirden, eller blandt de haandgangne Mænds Tal, der ansaaes at berettigede til dette Prædicat. (Gemyler paa Anvendelsen af Titlen „nobilis“ see Dipl. N. I. 79. 308). Hvad Skjoldemærkerne angaar, da vil man finde udsærlig Underretning derom, deels i det danske „Adelslexikon“, deels og især, i de (de-
verre usfuldendte) „heraldiskhistoriske Optegnelser“ af Munthe, i N. Samll. N. 3die og 4de Deel, hvor ogsaa en Mængde Vaabenmærker findes afbilledede. Det fremgaar heraf, at faste, arvelige Vaabenmærker begyndte allerede at bruges med Slutningen af det 13de Aarhundrede, men bleve ikke ret almindelige, saaledes at man sikkert kan stole paa dem ved genealogiske Undersøgelser, først end hen i det 14de. Endog Hasthorðsennerne, kjent Brødre, førte ikke de samme Vaabenmærker, og Hr. Jon Hasthorðsen ej engang til alle Læder det samme. Ottevaabenet, som idetmindste Faderen brugte, var en Rose (deraf ogsaa det senere den svenske Green af Witten tillagte Familienavn „Roos“); men Hr. Jon optog dette Mærke først efter 1347, thi 1330—40 brugte han kun en stor Hjelme med store Hjørneste, og i 1347 en kvindelig Flgur, som holdt en Krone over en Hjelme med utydelige Mærker. Hr. Sigurd derimod førte et Skjold, deelt i to Feldt paatvers; i det nedre Halvdelen af Rosen, Faderens Mærke, i det øvre derimod Halvdelen af den norske Løve med Dren, aabenbart for at tilkjendegive sin kongelige Herkomst; og af denne Omstændighed, saavel som flere andre, navnlig den, at Sigurd, kjent yngre Brøder, i Aarene 1333—1339 stillede sig mere afgjort i Opposition mod Kongen, end Jon, og traadte bestemtere frem med visse Fordringer, skulde man virkelig fristes til at tro, at de kun vare Halvbrødre, og at alene Sigurd Hasthorðsen var sødt i Faderens Egteskab med Konge-Datteren Agnes. Jons Son, Haakon Jonson, havde atter et fra Faderens og Farbroderens forskjelligt Vaaben, nemlig en springende Løve eller Gris maaskee med en Straabjelle fra Venstre til Højre. See N. Samll. IV. S. 124—130, 583 fgg; jfr. nedenfor. Naar man ffleds. S. 130) finder Gøtherm Hasthorðsen og Lagmanden Sigurd Hasthorðsen at have ført et vertikalt deelt Vaaben-skjold, hvori atter den halve Rose og en Hermelinstrebe, bestyrker dette det af os ovenfor Anførte, at Sigurd Lagmand var beslegtet med Hasthorðsennerne.

og Mobiliteten, de sidste ikke. Men Foreningen og den nærmere Betydelse med begge Nabolandene havde frembragt endnu en Forandring i Sysselmændenes Stilling i Lighed med hvad der hyppigst eller vel endog i Regelen fandt Sted i disse, nemlig at Sysselmændene nu bleve forlenede med Systlerne, saaledes at de alene svarede Kronen en vis Afgift, imod at beholde de øvrige Indtægter, eller at det tillodes dem at beholde, uden Regnskab, visse bestemte Indtægter, som Vaar eller Høst-Ledingen, eller-Sagøren af de ringere Forbrydelser, e. a. d., imod at aflevere Regnskab for det Øvrige. Og dette ledede da igjen til, hvad der var saa almindeligt i Sverige og Danmark med de saakaldte Lehn, at den, der blev Sysselmand, fik Systen forlenet som Pant for en eller anden Fordring paa Kronen. I Sverige og Danmark var denne Fremgangsmaade allerede i længere Tid saaatilgode bragt i formeligt System. Lehnene med de dertil hørende Borge, eller omvendt Borge med de dertil liggende Lehn eller Fogderier bleve, som det lader til, i hele Nærhundredets Løb sjelden eller aldrig overdragne til nogen Befalingsmand, uden imod at han enten betalte eller overtog at betale en Sum, som da naturligvis skulde godtgjøres ham, naar han igjen gav Slip paa Forleningen, forsaavidt ikke Indtægterne af denne betragtedes som Afdrag. Han fik saaledes selv en virkelig Panteret, som ikke ved et eensidigt Magtsprog af Lehnsherren kunde berøves ham, men som endog gik over til hans Arvinger, indtil Summen var betalt, enten ligefrem af Lehnsherren, eller gradviis ved de aarlige Indtægter, naar disse betragtedes som Afdrag, hvilket undertiden udtrykkeligt betingedes, undertiden ikke ¹⁾. Men uagtet Lehnsherren saaledes herved paa en vis Maade midlertidigt frastrev sig sin Ret til at befatte sig med Lehnet, og Pant-haveren endog var berettiget til at modstaa ethvert Forsøg fra hans Side paa at sette sig i utilbørlig Besiddelse deraf med væbnet Haand, ophørte derfor ikke hans Forpligtelse til at tjene Lehnsherren i Krig med det bestemte Antal Mand, efterkomme hans Kaldelser til Møder og Krigstog, udsøre hans Grender, og fremfor alt at forsvare Lehnene mod hans Fiender, samt ikke paa nogen Maade tillade, at de kom i disse Hender, hvorfor det ogsaa sedvanligviis udtrykkeligt indførtes i Overenskomsterne om slige Panteforleneringer, at Lehnene eller Borgerne skulde holdes til Lehnsherrens „troe Haand“, og aldrig under nogen Omstændighed overgives til andre end ham eller den, hvem han maatte overdrage sin Ret. Dette

¹⁾ Undertiden heed det udtrykkeligt, at Lehnstageren skulde kunne tilegne sig Indtægterne som Godtgjørelse for Udrukningens-Umkostninger; undertiden bestemtes der ligesaa udtrykkeligt, at Indtægterne, eller en vis Deel af dem, skulde betragtes som Afdrag paa Capitalen. I sidste Tilfælde maatte da Regnskab aflegges; i første formodentlig ikke.

hindrede dog ikke Pantbaveren fra, — hvad vi allerede oftere have seet Exempler paa —, igjen paa sit Ansvar at overdrage Lejnet eller en Deel deraf til en eller flere andre, atter imod en Pengesum, og paa de samme Vilkaar. Ved større Pantsettelse, som de megtigere Fyrster overtog, var denne Fremgangsmaade endog den sedvanlige, saaledes at de under Fet forbandt sig til at give en stor Sum for et heelt Landskab med alle dets mindre Lejn og Borge, men i Virkeligheden kun bragte Summen, eller det meste deraf, til Beje ved enkeltviis at bortforlene de mindre Dele til flere af sine Mend paa samme Viis, og ej sjelden bendte det da, at en og anden af disse endnu foretog en lignende Under-Pantsettelse. Især skete slige Pantforleninger og Underforleninger, naar en Fyrste med væbnet Haand havde erobret et Landskab. Hans første Skridt var da sedvanligviis at give Borgene med tilhørende Fogderier i Pantelejn til paalidelige Mend; derved fik han tildeels Krigsomkostningerne godtgjorte og gjorde desuden Pantbaverne saaatfige til Med-Interessenter i Foretagendet, saa at han desto sikkrere kunde regne paa, at de vilde forsvare Erobringen. Det indviklede System, som herved fremkom, og hvorved Penge-Interesserne spillede en overvejende Rolle, kunde nu vel især efter de Tidens Betragtningssmaaade siges at medføre visse Fordele, navnlig den nysærvante, at Pantbavernes Interesser derved knyttedes stærkere til Overherrens, fra hvem de udledede sin Ret, omtrent saaledes som nuomstunder indenlandste Statslaan antages at gjøre de Borgere, der have anbragt sine Capitaler deri, dobbelt interesserede i at opretholde Staten, med hvis Tilværelse eller Trusel deres egen Udsigt til at faa sine Penge tilbage staar og falder. Men det er dog let at indsee, at Ulemperne af Systemet maatte langt overveje Fordelene. For det første blev dog Kongerne eller de regjerende Fyrster i Virkeligheden altfor lange udelukkede fra deres rette Herredømme over de bortforleuede Landsdele og fra den Control, de skulde udøve over Befalingsmendene; for det andet havde disse, ved Manglen af denne Control ¹⁾, og i Følelsen af, næsten at have Ejendomsret til Forleeningen, al mulig Fristelse til at begaa alskens Uretferdigheder og undertrykke Indbyggerne; og endelig var Tilbagegivelsen af eller overhoved Forsøjningen over et saadant i Over- og Under-Pant bortgivet Landskab somoftest forbunden med saa mange Vanskeligheder, grundede i de forskjellige Pengetrav, at det stundom vist

¹⁾ Under Forhandlingerne paa Baagahus (s. f. B. S. 833,) undskyldte Kong Haakon sig selv for al Deelagtighed i de Kaperier, Hovdingen paa Bardberg, Thorfil Baarun, havde tilladt sig, med at denne ej vilde lystre ham, og neppe engang tilstede ham Afgang paa Slottet (s. f. B. S. 752). Thorfil bestyrede da Slottet maaskee i den rette Pantbavers, Kong Valdemars, Navn; sandsynligviis havde han igjen tillet Valdemar en Pengesum til Sikkerhed.

maatte synes haabløst at faa den tilvejebragt. Thi om end, hvad der dog kun sjelden var Tilfeldet, Landsherren eller nogen anden paa hans Vegne havde Penge til at indløse Pantet med, var det ikke derfor sagt, at Overpanthaveren strax kunde udløse Underpanthaverne, og imidlertid henstod Landskabet eller enkelte Dele deraf i en Mellemtilstand, uden nogen bestemt Overherre. Ved Afstaaelser af Landskaber eller Tilbagegivelser af erobrede Landsdele var det heller ikke nok, stethen at fordre eller betinge dette i Overenskomsten derom, men Modtageren maatte ogsaa overtage at udløse de enkelte Underpanthavere, og saaledes fremkom altid de trykkelige Pengespørgsmaal paany, saaledes som vi have seet for Kong Magnus Erikssjens Vedkommende med Erhvervelsen af Skaane; og desuden kunde det da ofte hende, at Stillingen blev saa forvillet, at endog den samvittighedsfulde Panthaver dog tilsidst kunde ansee sig berettiget og foranlediget til at lade sig udløse af En, i hvis Hender hans Overherre allermindst ønskede at vide Forleningen, ej at tale om de mange virkelig troløse Panthavere, der for at vinde Pengesfordele og Magt ligefrem sveeg Forpligtelsen til, under enhver Omstændighed at holde Lehnnet til deres rette Overherres troe Haand, og gif over med det til Fjenden ¹⁾. At dette System kunde blive saa almindeligt i de Lænder, har man nu vanskeligt ved at forstaa, da man ej længer kjender nogen Bortforlening af Landskaber med fuldstændig Oppebæren af alle kongelige Indtægter, men alene Bestyrelse mod en vis Løn af Statskassen; i hiin Tid var derimod Overgangen dertil fra det sedvanlige Forlenings-System meget naturlig; det var egentlig kun en Misbrug af dette, og en lignende Misbrug vil overalt kunne indsnige sig, hvor Districtsbestyrelsen antager en Forlenings Charakter, idet Oppebærgelsen og Forvaltningerne af Statsindtægterne er forenet med den egentlige Bestyrelse hos en eneste Person, og fornemmelig, hvor Indtægterne tillige forpagtes til denne, saa at han intet egentligt Regnskab har at aflegge. I Norge, hvor Eysfelmendene ifølge Hirdstraaen virkelig skulde indsende og aflegge Regnskab for de kongelige Indtægter, og hvor dette endnu omkring 1340 maa have været

¹⁾ Exempler herpaa findes i den svigagtige Overdragelse af Haderslev, Mabenraas og Lilledønderø Slotte til de holsteenske Grever efter Kong Baldemars Død, hvorom der udtrykkelig tales i Forhandlingerne 1424 (Scr. R. D. VII. S. 400). Baldemar havde betroet disse Slotte til Hennike Wittkop, en Spicker og en Bessen, men af disse „kjøbte“, hedet det, Greverne dem baade imod Indbyggernes og Rigshytelsens Vilje. Paa samme Maade har det venteligt forholdt sig med den bekendte Historie om Ridder Geland Kalv, der først gif over til Holsterne med det Slot, han havde af Kongen, og siden vendte tilbage under Kongens Haand baade med dette og med to andre, han havde faaet af Greverne.

det sedvanlige ¹⁾, havde dog Eghedsbestyrelsen væsentlig hine samme Bestingelser for, at en virkelig Bortforlening og Pantsettelse ogsaa der kunde blive mulig, om end ikke i saa paafaldende Mon som i Nabolandene, fordi der ej fandtes saa mange Borge, hvilke især udgjorde Gjensstanden for sliq Forlening. Men at den dog ogsaa tidligt anvendtes i Norge, sees noksom deraf, at allerede Kong Haakon den eldre overdrog Egheden paa Follo til Mariestikken i Oslo, og i 1315 gav Paal Griksjøn Fjerdedelen af alle de større Sagesald (Allejemaal, Tjehngilde, Brevebrud og Fredsljød) i Elveshjæl; en Rettighed, som han igjen overdrog til Mariestikken, men som dog neppe kunde vedvare i længere Tid, end Hr. Paal selv levede. Siden finde vi flere Exempler især paa sliqe Forleninger, hvorved enkelte Klasser af Indtægter, som f. Ex. Vaarledingen eller Høstledingen, eller visse Sagesaldsposter, fuldstændigt skulde tilfalde Lehnshaverne, med andre Ord, betragtes som hans Indtægt, hvorimod det da vel faldt af sig selv, at det øvrige skulde indsendes med behørigt Regnskab. Ogsaa er det allerede viist, hvorledes Hirdstjornen paa Island bortforpagtedes paa visse Aar. Men herfra var da Overgangen til Pantsettelse af hele Egheden eller enkelte Indtægter meget let og naturlig. Vi have seet, at der oftere var Tale om at pantsætte Baagabuus paa denne Maade, og at det virkelig ogsaa en Stund var pantsat til Hertug Erik af Saren, der lod det bestyre ved Gottskalk Skarpenberg. Kong Magnus pantsatte i sit Testament Den Ordoost i Elveshjæl til Badstena's vordende Kloster for den dertil legerede Sum, „med alle kongelige Rettigheder, undtagen Sagøren“, altsaa med Leding, Landskyld, Told og Kongskjød: en Pantsettelse, med Hensyn til hvilken det dog er tvivlsomt, hvorvidt den er bleven sat i Værk ²⁾. Vi have allerede seet, at Kong Haakon pantsatte Oslo Eghed

¹⁾ I Formularen for Eghedsmændenes Reversbrev til Kongen, der opstilles i Hirdskr. Cap. 36 som vedtagne i Tunsberg 1273, opføres udtrykkeligt som en af Eghedsmændens Forpligtelser, at „han skal indkomme paa den og den Tid og det og det Sted, med Regnskab og ret Udtag af Rente“, og Visøren eller de visse Indtægter skulde endog i hvert Brev udtrykkelig specificeres. Altsaa see vi heraf, at Eghedsmændene maatte gjøre fuldstændigt Regnskab og indsende hvad han havde opkrævet, kun fradragede, hvad der var ham forundt til Indtægt. Vi see ogsaa af Forhandlingerne i 1340 (see foregaaende B. S. 249), at de af Eghedsmændene indkrævede Penge skulde indsendes med behørigt Regnskab til Hirdsklerne.

²⁾ Det er allerede ovenfor (S. 37, 38) handlet om, hvorvidt Magnus's Lig blev begravet ved Badstena; da dette ej synes at have været Tilfældet, idetmindste i de første Aar efter hans Død, synes det ogsaa, som om Pantsettelsen burde gaa tilbage. Imidlertid finde vi Hr. Erik Rettiassen ved disse samme Tider som Besalingsmand over eller Pantthaver af Ordoost, og da han tillige sees at have haft meget med Badstena at bestille, og navnlig at

til Benedict Nikolassøn, formodentlig paa samme Vilkaar, hvorpaa han siden ombyttede den med Eker o. s. v., altsaa med alle kongelige Indtægter, undtagen Ubodemaal, hvoraf han dog skulde have 20 Mk. for hvert, altsammen til Afdrag paa Pantessummen. Det er ikke usandsynligt, at dette Pantsettelsesystem ved Kong Haakons Død var temmelig almindeligt i Norge, om man end ej med Sikkerhed kan paavise bestemte Exempler. Gaute Eriksøn synes ganske vist at have været en saadan Pantnaver. I 1401 (vi komme i det følgende til at handle nærmere derom) erklærede han udtrykkeligt alle de Breve for magtesløse, som han havde faaet af Kongerne Magnus og Haakon paa „Lehn, Penge, Gjeld eller Skyld“¹⁾. Især skulde det synes, som om de Syster eller Forleninger, en Søn sees at have beholdt efter sin Fader, f. Ex. Hirdstjorneren i Thronhjem under Romerne, var bortgivne paa denne Maade. Stundom inddroges saadanne Forleninger igjen, f. Ex. i 1368 af Kong Haakon²⁾, uden at det dog nu lader sig paavise, hvorledes man da afsandt sig med Pantnaverne. Sandsynligviis maatte dog deres Fordringer indfries, paa hvad Maade nu end dette skete, men man maa derhos formode, at der anstilledes skarpe Efterregninger over det af Pantnaverne oppebaarne Beløb for at erfare, hvor meget heraf man kunde betragte som virkelige Afdrag, og saaledes afforte i Betalingen. I Reglen skulde ogsaa alle Syster og Forleninger fornyes ved Thronskifterne, men Panttebnehene maa dog her have dannet en Udtagelse.

Dette Forlenings- og Pantsettelses-System medførte i Norge vjensynligt de ovenfor nævnte skadelige Virkninger. En haard og samvittighedsløs Sjøfælmand, der baade havde Retsplejen og Oppebryggen i sin Haand, maatte altid kunne anvende den Myndighed, hiin medførte, til at gjøre sig denne mere end tilbørligt fordeelagtig. Naar Sagesaldet gik i hans Lomme, maatte det ligge i hans Interesse at saggive saa mange som muligt, altsaa at fare frem med størst mulige Strengbed, der da vel ikke sjelden gik over til Uretferdighed; naar den, der skulde betale Bøder eller Afgift til Kongen, ikke kunde skaffe Penge, var der ligeledes Uledning til at gjøre sig Fordeel, især, som det synes, ved at paatage sig Udlegget eller give Henstand imod Pant i Jordegods, der da endte med at blive Sjøfælmandens Ejendom, formodentlig for Spotpris. Det er

have overladt det meget Gods i Vermeland og andensteds, ligger den Formodning ikke saa fjern, at han kan have bestyret Ordoost paa Klosters Begne, eller rettere at dette har overladt ham sin Panteret deri mod andet Jordegods, der laa det belejliger.

²⁾ Dipl. N. I. 575. At Gaute idetmindste senere havde Skienstyskel i Pant, vil i det følgende blive viist, jvfr. Ny danske Magazin VI. S. 258.

¹⁾ See foregaaende Bind, S. 811.

allerede oftere anført, hvorledes denne eller hiin Sysselemænd modtog en Gaard eller Gaardpart i Erstatning for Sagefald, hvilket dog umuligt kan have beløbet sig til saa meget, som Gaarden var verd, og samme Gaard sees altid uden Undtagelse at være tilfalden Sysselemændene selv som hans personlige Ejendom. En af os allerede ovenfor berørt Transaction giver os et klart Indblik i denne for Sysselemændene saa fordeelsagtige Bedrift. Gyrid Haraldsdatter afstod i October 1393 til Almund Bolt den halve Bøfoss i Gidsberg og hele nordre Thumn for de Bøder, „hendes Fader Harald var skyldig for Sigurd Svartes Drab“, og derimod gav Almund hende „qvitt for 40 Marks Gjeld“. I den paafølgende December Maaned bekjendtgjorde Lagmanden Harald Kolbjørnsøn (formodentlig en Søn af Gyrid) og tre andre Mænd (hvoriblandt to, der havde været tilstede ved den nysnævnte Overdragelse), at Gyrid havde „solgt Almund hele nordre Thumn og opbaaret derfor saa meget, som hun finder sig fornøjet med, hvorhos hun ogsaa vedkjendtes at have solgt Almund paa samme Maade den øverste Foss ved Jisebakke i Tune“, paa Grund af at Almund foreviste et Brev, ifølge hvilket denne Foss egentlig laa til Nordre Thumn, for hvilket hun altsammen ogsaa erkjendte at have faaet forsvarlig Betaling, foruden at Almund strax gav hende tolv Allen engelsk Klæde¹⁾. Her er det tydeligt nok, at dette ikke er nogen ny Transaction om Gaarden, men alene en Bekræftelse paa den forrige Afstaelse, der har faaet Form af et almindeligt Salgsbrev, og at den omtalte „fornøjelige Betaling“ er intet andet end hiin Liquidation af Bøderne. Men naar vi nu finde saa mange andre lignende Salgs- eller Kjøbe-Breve, hvorved Sysselemænd og kongelige Dombudsmænd erhverve Jordegods, ligger saaledes den Formodning nær, at ogsaa den foregivne Kjøbesum — der i de fleste Tilfælde ej engang angives, men kun omtales som udredet — ogsaa her kun er en eller anden Bod eller Sagefaldsum, i hvis Sted Sysselemændene har taget Jordegods for ligesaa godt Kjøb, som Almund Bolt tog nordre Thumn, og at Kjøbebrevet kun er udstedt for at give Handelen et mindre odixst og mere legalt Udseende. Man fristes endog til at tro, at det især var paa denne Maade, de megtige Mænd samlede den usforholdsmæssig store Mængde Jordegods sammen, som vi efterhaanden see dem erhverve. I alle Fald kan der neppe være nogen Tvivl om, at mange af dem have benyttet sig af sin Stilling til at tiltvinge sig de Ejendomme, de maatte saa Lyft paa, for langt billigere Priis end tilbørligt²⁾. Hvor voldsom Benedict Nikolasen

¹⁾ Dipl. N. II. 587. 541. Jevnfør ovenfor S. 167.

²⁾ Paa anden Maade kan man vanskeligt forklare, at Sysselemændene netop sees at have erhvervet Jordegods i sine egne Syfter, om de end var der i nok saa kort Tid.

bar sig ad som Foged paa Afershuus for at afstvinge en Mand (Thorstein paa Bergthorsrud) Penge, idet han „lod ham fange, gav ham en stor Sag og holdt ham i Fængsel“, indtil en anden gik i Borgen for ham, er ovenfor omtalt; ligeledes, hvorledes Hirdmanden Giliu Thorbjørnsen paa Ningerike, endeel Aar tidligere, ogsaa formodentlig som Sysfelmand, lod sætte en Kone i Fængsel og fratage en Kappe, hvorfor han siden efter Kong Haakons egen Foranstaltning blev dømt til at give hende Erstatning¹⁾. Endog Hr. Jon Hastborsøn synes i dette Stykke ej at have været saa samvittighedsfuld. I 1423, mange Aar efter hans Død, ansaa hans Sønnesøn, Peter Ulfson til Gerwalla i Sverige, sig bedst tjent med at kjøbe en Deel af Gaarden Gilberg i Odensø, som vel i sin Tid var kommet under Hr. Jon, men uden at det kunde oplyses, paa hvad Maade. Thi Vidner, som nu førtes, af lagde Ed paa, at de ej vidste bedre, end at Helge (den Mandes Svigerfader, af hvem Peter Ulfson nu kjøbte Gaarden,) og Helges Fader Alve havde ejet Gaarden frit og upaataalt af nogensombest, og at de ej kunde forstaa, hvorledes den var ham frakommen, uden at det maaskee skulde være, fordi han i Skurder=Ol (Høstgilde) paa Elinegaard havde givet en Anden et Knivstik, hvorfor han blev greben, bunden og kastet i Fængsel; men, oplystes der videre, til Afsoning heraf gav han Hr. Jon en graa Hest, som denne havde stor Lyst paa, og gik siden et Grende for Fru Birgitta ind i Sverige og tilbage igjen. Vel lod Hr. Jon ham ved Tilbagekomsten atter gribe, men da bad Fru Birgitta ham fri, og han boede paa Gilberg lige til han blev slaaet ihjel ej længe derefter²⁾. Det var vistnok aldeles³⁾ i sin Orden, at Hr. Jon reffede Manden, fordi han havde brugt Kniven i et festligt Lag, men det vidner dog om den største Vilkaarlighed, at han først afsvang ham en Hest og siden endog vilde afstvinge ham hans Gaard, som han vel paa sin Frues Forbøn lod ham beholde for det første, men som han dog efter hans Drab maa have taget i Besiddelse. Det er kun saa saadanne Indblik i de daværende Magthaveres Ferd, som de fra hine Tider levede Breve forunde os, men disse saa ere dog tilstrekkelige for os til at bibringe os en mindre end fordeelagtig Forestilling om den Maade, hvorpaa Sysfelmendene nu plejede Retten, opretholdt Fred og Orden i Landet, og be-

¹⁾ See ovenfor S. 120, 121, jvfr. Dipl. N. IV. 720. Naar vi øjeblikkeligt efter Benedicts Forsthyttelse til Efer-Systen, nemlig i 1388 og Januar 1389, see ham kjøbe Fordegods paa Eder og Efer, nemlig to Partier af Evidre (maaskee hele Gaarden) og endeel af Røren paa Efer (Dipl. N. IV. 554, 555, 566), da opstaar der stærk Formodning om, at det stete paa den ovenangivne Maade.

²⁾ Brev af 28de Mai 1423, Dipl. N. II. 673.

handlede de Ringere ¹⁾. Men for en stor Deel grundede derte Ubæsen sig paa den foreldede Criminal-Lovgivning, idet de fleste Forbrydelser endnu kunde affones med Bøder. Thi naar Sagesaldet tilfaldt Spøselmanden, maatte det endog være en Fordeel for denne, at saamange Forbrydelser som muligt bleve begaaede, og heraf fulgte igjen, at jo mere bave sig en Spøselmand var, desto mindre Interesse maatte han have af at forebygge Forbrydelser, saaat han ej kan have lagt synderlig Vind derpaa, men desmere paa at opdage og forfølge dem, der allerede vare begaaede, og gjøre sig dem saa fordeelagtige som muligt.

Efter saaledes at have betragtet Spøselmændenes Stilling, der nu ikke væsentligt adskilte sig fra Lehnsmændenes i Sverige og Danmark, ville vi i Kortbed gennemgaa Spøselne enkeltviis, og angive, hvo der bestyrede enhver af dem ved Kong Haakons Død og i de nærmeste Aar derefter, forsaavidt Oplysning derom forefindes. Hvad Dslo angaar, da have vi allerede seet, at Benedict Nikolasen maa have været Foged paa Alkershuus, hvortil den sydvestlige Deel af Dslospøsel hørte, allerede i Kong Haakons Tid, lige til 1388, og at han havde denne Spøsel som Pant. Den øvrige Deel af den oprindelige Dslospøsel, nemlig Vestre-Verabeim, Lomedal og Margaredal, hørte fremdeles tilligemed Follo til Marielirken i Dslo, hvis Provst altsaa — for Tiden Hr. Henrik Henriksson — var fast Spøselmand. Paa Vestfold havde Ketil Bigleiksson endnu Spøsel i 1376; siden nævnes ingen i dette Embede førend Jon Reidarsson Darre i 1386—1390, og formodentlig til 1392, hvorhos Gaute Eriksson, som vi have seet, var Fehirde paa Tunsbergshuus fra 1381 til 1386. Om Ketil ogsaa beklædte dette Embede, tør vel være tvivlsomt, da han ikke synes at have været saa højtyrdig, at en saa anseelig Post efter den da herskende Skik og Brug kunde betroes ham. Derimod kan man neppe tvivle om, at Jon Darre havde Embedet, da han i 1390 udtrøffelig kaldes „Spøselmand paa Tunsbergshuus“ og i 1393 forflyttedes til Bergen som virkelig Fehirde. Hvo der var Benedict Nikolasens Forgænger i Spøseln over Ofær, Mødeim og Iverdalene, der formodentlig ogsaa indbefattede Liden, Sigdal og Krodsbered, (og saaledes omtrent det nuværende Bussteruds Fogderi, med Undtagelse af Nøken og Hudreim), vides ikke, stjønt man dog kan være temmelig sikker paa, at det har været en af de anseede Mænd, som vi ovenfor have omtalt, helst i den Frændskabskreds, hvortil Thorgaut Jonsson,

¹⁾ Hvorvidt Spøselmændenes Tyranni kunde gaa, viser især den skannise Almues Klager af 1424 og 1425 over den daværende Foged eller Spøselmand Hermann Melteke (Dipl. N. II. 680, 681, 683), men da de Tildragelser, hvorom der handles, ligge saa langt efter det Tidrum, vi her have for os, ville vi her ej foregribe Fortællingens Gang ved at anføre dem.

Thronstadfolkene og Sira Gyslein Askaksen hørte. Det er ej usandsynligt, at Peter Nikolasen, Rane Givindsøns Srigersøn, for en Tid forflyttedes did efter først at have været i Mastarhaugs Spsfel paa Haalogaland, og at han ikke senere i 1388 gik til Nyfolke, vigende Pladsen for Benedict, thi i 1385 see vi ham købe Gods paa Oster. Dog tør intet paastaaes derom med Visshed ¹⁾. Spsfelmand eller rettere Hirdstjore i **Borgepsfel** var vel, som vi have seet, Hr. **Jon Hasthorssøn**, dog havde ogsaa **Almund Bolt**, som det hedder, Kongens Aalegemaal i samme Spsfel ved 1387 og forestod Spslen idetmindste i den øvre Deel endnu i 1393 ²⁾, efterat han allerede var bleven Foged paa Akershuus. Dette Forhold er ikke ret klart. Formodentlig har Hr. Jon Hasthorssøn som Hirdstjore neppe befattet sig med alle enkelte Forretninger, efterat han blev gammel og svag, men har fundet sig i, at en Deel blev overladt Almund, eller at denne idetmindste blev forlenet med visse Indtægtsposter. Det lader endog til, at endnu flere Mænd ved Siden af Almund og Hr. Jon her have haft mindre Forleninger ³⁾. Hvo der havde **Ranrike-Spsfel** og **Olve-Spsfel**, det sidste tilligemed **Baagahuus**, er uviist. Det sidste nævnes meget sjeldent og var maaskee, som vi allerede have nævnt, pantsat til Stæderne. I **Skidu-** eller **Skien-Spsfel** have vi allerede nævnt **Bjørn Thorleifssøn** paa Bjornthveit som Indehaver af Spslen ligesaa 1372 til 1385, saa at han altsaa maa være bekræftet i Spslen af Dronningen ved Ironskiftet; maaskee han ogsaa for en Deel har haft den i Pant.

¹⁾ Om alle de her nævnte Mænd og Tiden, naar de havde Spslerne, er der allerede i det foregaaende handlet, saa at vi kun behøve at henvise dertil.

²⁾ Dipl. N. II. 501. IV. 619. Her siges han at have en Domsmand paa Vime; da han i 1393 led Gyrid Hallvardsdatter afstaa sig nordre Thumt for hendes Faders Veder, synes han og at have handlet i Gjenstaa af Spsfelmand for denne Deel af Borgepsfel. Imidlertid seer man af Nicolans Gørzes Ordeguelser om danske og norske Lehn omkring 1425, altsaa ikke fuldt 150 Aar efter Kong Olafs Ironbesigelse, at Vime Skibrede da laa til Akershuus Slot, og den synes efter Udtrykket at domme, at have ligget længe dertil, da dette ej omtales som nogen nyligt fæet Forløsning. Der er saaledes al Grund til at antage, at Skibreden allerede paa Almund Bolts Tid var forenet med Fogderiet paa Akershuus, maaskee for at forbedre Indtægterne. Maaskee var det endog netop Almund Bolt, der fik denne Foranstaltning tilvejebragt, da han formodentlig har haft Pant i Vime Skibrede og derfor ikke kunde fravige den.

³⁾ Det er nemlig ikke usandsynligt, at Borgepsfel allerede nu var udnyttet i flere Smaa-Lehn, nemlig Idde og Nabygge Skibreder, Ingebald, Skjæberg, Marster, Gidsbergs Skibrede, Frølands Skibrede, Vime Skibrede, Skauus Skibrede, Lune Skibrede, Rode Skibrede, Rygge Skibrede, Odenss. (See nye danske Magazin, VI. S. 324). Vi finde f. Ex. Hr. Gyrd Gyrdssøn allerede i 1305 som Spsfelmand i Frølands Skibrede, og der er al Sandsynlighed for, at han da allerede i lang Tid havde været det. (Dipl. N. IV. 754).

Om Sysselemændene i de Sysler, hvoraf Egdafylke bestod, ved man kun liden Besteed. Vi have seet, at Haakon Jonsson havde Syssele i Nobbyggelag ved 1368; siden nævnes en Thorleif Gregoriusson, om hvem intet forresten vides, i 1378, og derefter ikke førend i 1394 Nikolas Galle, som ovenfor er omtalt. Ligeledes var Finn Gyrdsson, som ovenfor er nævnt, Sysselemænd paa Rister, eller den vestre Deel af Agder, i 1389 ¹⁾. Paa denne Tid maa altsaa formodentlig den Inddeling allerede være steet af Syslerne i Egda-Fylke, der siden blev den sedvanlige, og som ligger til Grund for den nuværende, nemlig saaledes at det forrige Øster-Agder var deelt i to Sysler, det egentlige Øster-Agder eller Nedenes-Syssele og Nobbyggelags-Syssele, og det forrige Vester- eller Nord-Agder ligeledes i to, Midsyssele og Ristersyssele. Sysselemænd i Nobbyggelag synes, naar han opholdt sig i Syslen, at have haft sit Tilhold paa Thveit i Namliids Sogn, og Sysselemænd i Østeraagder paa Midarnes eller Nedenes Kongsgaard. Midsyssele's Sysselemænd har formodentlig haft sit Tilhold i eller ved det nuværende Mandal, ved Halsaug, hvor Fylkestinget holdtes ²⁾, og det torde ej være usandsynligt, at Gaute Eriksøn ved Siden af sin Forleuing med Skienssyssele ogsaa har haft denne, saasom han idetmindste senere sees at have haft Ejendomme der. Sysselemænd i Nysyssele var formodentlig Hr. Agmund Finnsøn, saalenge han levede, altsaa indtil 1388. Syslerne i Hordeland og Sogn vare formodentlig allerede nu om ikke ganske, dog tildeels saaledes udstykkede, som de senere forefindes. Hardanger nævnes som en egen Syssele allerede i 1342 ³⁾, men da den var liden og ikke indbragte stort, var den formodentlig overladt til en eller anden af de større Syslers Indehavere, der lod den bestyre ved Lensmænd eller Ombudsmænd. Saaledes finder man i 1380 en Arnvid Eighvatsøn, Lensmand i Hardanger, og 1397 en Magnus Afsursøn, „Kongens og Thoraldes Ombudsmand“ i Hardanger ⁴⁾. Denne Thoralde var formodentlig den før nævnte Thoralde Sigurdsson. Men usandsynligt er det ej, at Gaute Eriksøn ogsaa her en Tid har ført Befalingen, siden han ejede saa meget Jordegods der, og derhos udtrykkeligt siges at have haft flere „Breve paa Sysler eller Lehn“. Søndhordeland laa formodentligen nu, som senere, til Kongsgaarden i Ber-

¹⁾ See Brev af 1389 i Grønlands historiske Mindesmerker III. S. 139. Thorleif Gregoriusson forekommer i Brev af 15de Marts 1378, Dipl. N. IV. 507.

²⁾ Dipl. N. IV. 997.

³⁾ Dipl. N. IV. 243.

⁴⁾ Dipl. N. IV. 519. I. 560. Magnus Afsursøn nævnes endnu, maafee i samme Embede, 1408 og 1417 (Dipl. N. V. 459 og I. 655).

gen, og forestodes saaledes af **Fehirden** sammesteds, paa denne Tid **Erlend Philipsøn** til **Lozna**. **Bors** laa, som det allerede er nævnt, til **Apostelkirken** og havde maastee endog i længere Tid ligget derunder, ligesom det endnu laa derunder 150 Aar senere; den egentlige Sjøsfelmand var altsaa **Magister Capellarum**, men han lod Forretningerne bestyre af en **Ombudsmand** eller **Undersjøsfelmand**. Som saadan finde vi i 1376 **Jorund Arnessøn** paa **Bors** i **Hjelmeland**, **Ejer** af **Mingheim** m. m., efter ham **Arnfinn Oddssøn**, som „**Kongens Ombudsmand**“, 1392, og efter ham igjen **Alfinn Brynjulfsøn**, der ligeledes kaldes „**kongelig Ombudsmand paa Bors**“¹⁾. **Nordhordeland** laa ligeledes under **Kongsgaarden** eller **Fehirde-Embedet** i **Bergen**, med **Undtagelse** af de mindre Dele, som særskilt kunde være stillet derfra, s. **Er. Lindaas** og **Herde Skibreder**, hvilke, som vi have seet, vare forundte **Biskop Jakob**. Sjøsfelmand i **Sogn** i **Kong Haakons** sidste Tid var upaatvivligt den ovenfor nævnte **Erling Cinarssøn** i **Hildegaarden**²⁾, men hvo hans **Efterfølger** var, kan ikke sees. Sjøflen i **Nordfjord** havde **Erlend Philipsøn** samtidigt med **Fehirde-Embedet** i **Bergen**, og da den endnu i 1525 laa under **Kongsgaarden**, maa man formode, at **Underleggelsen** er skeet meget tidligt. **Søndfjord** laa i hiint Aar til **Munkelivs Kloster**, og det er ikke usandsynligt, at dette allerede har været **Tilfældet** paa den Tid, vi her have for os. Sjøflen i **Saddingdal** var i **Kong Haakons** Tid forundt **Mariekirken** i **Oslo**³⁾: om dette fremdeles blev saaledes ved, vides ikke, ligesaa lidt som hvo der paa denne Tid havde **Baldres**, **Søndmøre**, **Raumsdal** og **Nordmøre**. **Gaute Eriksøn** fik siden **Nordmøre**, men det var neppe før end efter 1400. Muligt og at allerede nu enkelte mindre **Lehn** her vare fraskilte, navnlig **Folsten** med **Wdø**. At **Haakon Sigurdsøn**, **Hr. Sigurd Hastborsøns Søn** og **Arving** til **Giske**, idetmindste fik **Søndmøre**, kan vel neppe betvivles⁴⁾. **Størstedelen** af **Thrøndelagen** maa formodentlig have staaet under **Fehirden** i **Nidaros**, nu **Otte Rømer**, som derhos tillige havde en eller flere af de nordligste Sjøfler i **Nordland**. Men endeel af **Thrøndelagen** laa, som det synes, stadig til **Erkestolen**, dog vides det ikke nøje, hvilken det var; **Gauldalen** og **Stjørdalen** synes at have været undtagne derfra, og ligeledes **Sparbyggjafolke**, der særskilt forundtes **Biskop Nikolas's** **Efterfølger** paa **Erkestolen**, saa længe han levede, altsaa kun personligt

¹⁾ Dipl. N. II. 531. I. 402.

²⁾ See ovenfor, S. 160.

³⁾ Dipl. N. IV. 452.

⁴⁾ I 1398 nævnes en **Olaf Petersøn** som Sjøsfelmand her, maastee egentlig kun som **Haakon Sigurdsøns Ombudsmand**.

for ham ¹⁾. Man maa antage, at hvad ej Erkebiskopen havde, stod under Fehirden, til hvem ogsaa Erkebiskopen maa have aflagt Regnskab for den Afgift, han svarede. Den sydlige Deel af Haalogaland eller Maastarhaugshylla (maaskee ogsaa Bodins Syssel) forvaltedes i 1382, og sandsynligviis fra 1381 til 1388, af Peter Nikolassøn ²⁾. I Jemteland var Hr. Narve Ingevaldsøn Hovedsmand, som han kaldtes, 1382 og 1383, sandsynligviis til sin Død, og ved Siden af ham nævnes Olaf Salvessøn som Foged. Hvad Oplandene angaar, da var de ogsaa deelt i flere Syssler, hvis Udstrækning og indbyrdes Grændser vi ikke fuldstændigt kjende. I Gudbrandsdalen finde vi den ovenfor omtalte Hallvard Alfssøn paa Sundbu udtrykkelig nævnt som Sysselmand i 1384; han var det maaske allerede under Kong Haakon, men maa i alle Fald være bleven bekræftet i Sysslen ved Kong Olafs Tronbestigelse. Sandsynligviis beklædte han Embedet lige til sin Død, der ikke indtraf senere end efter 1428, da der endnu fra 1412 og 1415 findes Breve, udstedte af hans Lensmænd, dels i nordre, dels i søndre Gudbrandsdalen ³⁾. Om Østerdalen, hvorved man i denne Tid endnu mest forstod den sydlige Deel, eller Elvereim med Namoot, Steindalen og Trysil, samt Serna og Idre, vides ingen ret Besteed. Usandsynligt er det ej, at det tilligemed Jemteland og Herdalen en Tidlang har staaet under Hr. Narve Ingevaldsøn, men sidenefter sees det, uviist hvor længe, at have været forenet med Soløer, og over dette synes Marsten Hr. Erik Ketilssøn at have haft Myndighed eller snarere Pantet ⁴⁾, hvilkken endog efter hans Død 1396 gif i Arv til hans Broder

¹⁾ Nye dansk Mag. XI. S. 256.

²⁾ See ovenfor S. 170.

³⁾ Hallvard nævnes uden nogen Titel i 1379, kjøbende Jordegods i Lem (Dipl. N. I. 457); Sysselmand i Gudbrandsdalen kaldes han i Marts 1381 (Dipl. N. III. 453), Medlem af Rigsraadet og armiger 1398 (sammesteds V. 382); i 1412 omtales Haakon Ketilssøn, hans Lensmand i søndre Gudbrandsdalen (s. Steds III. 610), og i 1415 hans Lensmand Andres Jonsen som tilstede ved en Forretning paa Lem, altsaa i Nordre Gudbrandsdalen (sammesteds III. 623). Smidtlertid synes det og, som om Marielirken i Oslo ved 1394 havde Syssel i søndre Gudbrandsdalen (Dipl. N. IV. 668); maaskee Hallvard da kun havde det nordre, hvilket bestrykes af, at vi 1405—1408 finde Hallvard Bergthoresen som kongelig „Dombudsmand“ i Soldebu, altsaa i søndre Gudbrandsdal (hvis dette ellers ikke var forenet med Bardal). Hallvard Alfssøn maa være bleven meget gammel, da han levede endnu i 1428 (sammesteds III. 694) Gaarden Sundbu, hvortil han skrives, fik han med sin Hustru Jarthrud Baalødatter, der synes at have nedstammet fra Merkesmanden Hr. Paal Erikssøn, maaskee at have været hans Datters Sennedatter (Dipl. N. II. 85. III. 70. I. 284. 288. III. 623).

⁴⁾ Becker, Oldste danske Archiv-Registraturer, I. S. 80. jvfr. ovenfor S. 155.

Axel Ketilsøn. Men hvorvidt Østerdalen har været forenet med det, bliver altid tvivlsomt. Uaglet Soløer regnedes til Naumarike i vidtløftig Forstand, maa dette dog saaledes allerede nu have dannet en Syssel eller Forlening for sig. Det øvrige Naumarike var maaskee ogsaa allerede nu deelt i to Syssler, det egentlige Naumarikes Syssel (øvre Naumarike eller Ullenshovs og Nes Tredinger) og Sudreims Treding. Med denne sidste — maaskee med dem begge — var vel Hr. Sigurd Hafthorsøn forlenet til sin Død, og efter ham Svigersønnen Jon Martinsøn. Hedemarken var deelt i to Syssler; den nordlige var neppe nu mere som før lagt under Biskopsstolen i Hamar; men hvo der havde den, vides ej; i den sydlige nævnes ved 1383 en Sunnulf Ivarssøn, der ogsaa forekommer i 1395, uden at man kan see, om han da endnu havde Embedet¹⁾. Af Landskaberne vestenfor Mjøsen og Naumarike udgjorde i den senere Tid baade Thotn, Bardal, Land, Hadeland og Ringerike egne Syssler eller Forleninger, men om dette allerede var Tilfellet i 1380—1400, kan ej af de forhaandenværende Brevstaber sees. Vi ser det, at Ingjald Guthormssøn paa Do, gift med Hr. Sigurd Hafthorsøns uegte Datter Cecilia, var Sysselmand paa Thotn i 1361, men man veed ikke, hvo der kom efter ham; ligeledes have vi seet, at Modheim tilligemed Iverdane (Snareim, Sigdal o. fl.?) der egentlig hørte til Ringerike i vidtløftig Forstand, idetmindste i 1388 sloges sammen med Eker og Lider paa Vestfold til en eneste Syssel under Benedict Nikolasøn. Forøvrigt er det ikke usandsynligt, at flere af de her nævnte Sysselmand og andre, hvis Navn ikke kjendes, men som forestod de mindre Syssler, egentlig kun have været Undersysselmand eller Ombudsmænd under een Hirdstjore for hele Opplandene, som da neppe kan have været nogen anden end Hr. Sigurd Hafthorsøn, saa længe denne levede.

16. Forhandlinger med Hansfestæderne. Bekræftelse af deres Privilegier i Norge udsættes. Dronningen faar de skaanske Slotte tilbage og forliger sig med Greverne af Holsten.

Efter saaledes at have nævnt de mest fremragende Mænd og Kvinder i Norge under Kong Olafs korte Regjering og de nærmeste Ar derefter, samt antydet deres Familieforhold, Stilling og hvad der ellers

Det er her vist, at Hr. Erik Ketilsøn i 1386 overlod Hr. Ulf Holmgeirssøn Gods paa Soløer mod hans Deel af Agnasholm.

¹⁾ Dipl. N. VI. V. 369.

kan bidrage til at give en nogenlunde rigtig Forestilling om deres Personlighed, optage vi atter Fortællingens Traad og vende os først til Hansfestæderne, hvilke man nu næsten kunde kalde den herskende Magt i Norden. Disse vare vistnok ikke synderligt tilfreds med, at Kong Haakon havde søgt at sætte en bestemt Grænse for nye Anmasselser fra de tydske Handelsmænds Side og Overgreb ud over de sidst bekræftede Privilegier. Ligeledes var de i slet Lune over alle de Kaperier, der nu fandt Sted i de danske Farvande, og som føleligt hindrede deres Stibsfart. Det stod ikke til at fragaa, at de Kaperskibe, som mange danske Slotsberrer udrustede, ikke regnede det saa noje med at opbringe og plyndre Skibe, der tilhørte Stæderne — den Omstændighed at tvende af dem, Wismar og Rostock, stod under mecklenburgsk Højhed, laante vel for en stor Deel Paaskud dertil — og det var derfor ikke saa forunderligt, at Stæderne gav Dronningen Skylden, som om hun hemmelig begunstigede de saakaldte Sorøvere, især da flere af Slottene, hvorfra Røverierne foretoges, vare kongelige, som Søborg og Åbrumstorp, men pantsatte til egenmægtige Hovdinge, saa at hun endnu ikke havde tilstrækkelig Naadighed over dem. Ligesaa stor Marsag til Misnoje gav det, at Syssemdene og de kongelige Ombudsmænd i Norge, efter den fremdeles herskende Bestemmelse, at ingen Konge kunde give Veitsler eller Friheder for længere Tid end sin egen Levetid, nu betragtede de nye bekræftede Privilegier som ophørte ved Kong Haakons Død, og paa Grund deraf, som det paastodes, trykkede Kjøbmændene med utilbørlige Paaleg. Under Dronningens Ophold i Norge om Vaaren 1381 fandt det danske Rigsraad det endog tilraadeligt at sende Befuldmægtigede til en Hansedag, som Lübeck, Rostock, Wismar og Stralsund holdt i sidstnævnte Stad, for udtrykkeligt at forsikre, at Dronningen var uskyldig i Kaperierne, og for at melde fra Hr. Henning Putbusch og Konrad Wolteke, at disse vilde gjøre sit Bedste for at slaffe Stæderne Erstatning ¹⁾. Den nærmere Behandling af denne Sag blev henstødt til en ny større Dag, der holdtes i Lübeck ved St. Hansdags-Tider, og hvor der indfandt sig Deputerede baade fra de lissandske, preussiske og nederlandske Stæder. Her klagedes over den Overlast, de tydske Kjøbmænd leed i Skaaene, saavel af Folket, hvem de vistnok var meget forhadte, som af Herrerne paa de Slotte, der ej var stilledede dem til Pant, som Lindholm, Istad m. fl. Men Sagen om Sorø-

¹⁾ Uddrag af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. S. 96. Det kunde efter Referatets Ord endog synes, som om Hr. Henning og Konrad Wolteke selv var tilstede ved Mødet; tydeligt er det i alle Fald ikke, om de personligt havde indsendt sig, eller overdraget Gesandterne at fremsøre deres Forsikring.

verne kom alligevel ikke synderligt til Behandling her; derimod indfandt der sig Udsendinger fra de tydske Rjebmend i Tunsberg og Oslo med Klager over, at de skarligen forurettedes og beslattedes af Fogderne tvertimod Privilegierne; man havde vel i Breve til Dronningen og Fogderne gjort Forestillinger derimod, men Fogderne havde ligefrem sagt, at Privilegierne ej gjaldt efter Kongens Død. Det blev derfor paa dette Møde besluttet, at Stæderne skulde tilskrive Rigsraadet i Norge med Anmodning om at saa Sagen ordnet paa den bedste Maade ¹⁾. Men forinden noget Brev herom kunde blive ferdigt og ankomme til Norge, var idetmindste den største Deel af Raadet paa Vejen til Throndhjem for Hyltingens Skuld, idetmindste var man saa optagen af Forberedelserne til denne, at man ikke forend den var omme kunde give Stæderne noget Svar. Dette skete saaledes først den 28de August, medens Drottseten og endeel andre Raadsherrer, som vi ovenfor have berettet, vare forsamlede i Hornbøresund, hvad enten de nu var paa Vejen tilbage fra Throndhjem, eller de havde samlet sig efter Tilbagekomsten for at begive sig ned til Dronningen. Svaret, der affendtes under Biskop Jon af Oslos, Drottsetens og Haakon Jonssons Segl, gav kun den Besteed, „at man havde forenet sig med Dronningen og overdraget hende Kong Olafs og Rigets Hverv med Hensyn til Stæderne, saa at hvad hun dagthingede med dem om Fred og Privilegier, det skulde staa ved Magt, indtil Kong Olaf kom til sine myndige Aar“. De øvrige Raadsherrer, som tiltraadte denne Erklæring, var Provst Binalde Henriksøn, Magister Capellarum, Cantseren Provst Henrik Henriksøn, Gaute Eriksøn, Benedict Mikolassøn, Henrik Michelstorp, Alf Haraldssøn, Jon Martinsøn, Jon Darre og Agmund Bolt ²⁾. Dette Brev maa altsaa være blevet fremlagt paa et Møde, som Stæderne atter ved Midten af September holdt i Skaane, fornemmelig angaaende de Ulemper, som her fandt Sted med Hensyn til deres Handel og Fisserier. Ved dette Møde henvendte de Deputerede sig til Dronningen selv, der enten var tilstede eller i alle Fald ikke langt borte, med fornøjet Anmodning om, at hun vilde stadfeste Stædernes Privilegier i Norge. Hun svarede hertil, noget undvigende, at hun visseelig havde Fuldmagt dertil og vilde bruge den paa et senere Møde, men at baade hun og Rigsraadet var enige om, at „nu, da Kongen var død, var ogsaa Privilegierne døde“: et Svar, som de Deputerede nok fandt noget besynderligt, siden de besluttede i Forhandlingerne at indføre hiint Brev fra Rigsraadet, med den Bemærkning, at Rigsraadet

¹⁾ See Udbrag af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. S. 97, 98.

²⁾ Dipl. N. I. 469.

havde tilskrevet dem saaledes" ¹⁾). At Dronningen vilde hale Sagen ud, er sjensynligt, og Hensigten kan vel neppe havde været nogen anden, end, som man siger, at holde dem i Skak, deels for at affrække Stæderne saa meget mere fra at begunstige Mecklenburgerne, deels vel ogsaa for at have et stærkere Baand paa dem til at holde sig Fredsslutningen af 1370 efterrettelige, ved hvilken de efter femten Mars Forløb, hvilken Termin nu stærkt nærmede sig, skulde tilbagegive de pantsatte skaanske Slotte. Da saavidt man kan see, blev der ingen Fornøelse af Privilegierne i Norge udfærdiget, saa længe Kong Olaf levede, skjønt der ogsaa i 1384 og formodentlig oftere blev klaget over de Forurettelser, Kjøbmændene i Norge meente at have lidt. Disse Forurettelser kunne dog neppe have været saa store, som Kjøbmændene skildrede dem. Disse maatte dog nu ved sin Rigdom og den Penge-Afhængighed, hvori uden al Tvivl en Mengde af Nordmændene stod til dem, have faaet sin Handels-Overlegenhed saa fast begrundet, at de Indstrænkninger, der paalagdes dem, ikke kunne have haft spønderligt at betyde. Det værste var formodentlig, at flere Befalingsmænd, under Paaskud af at Stædernes og Kjøbmændenes Privilegier, og saaledes ogsaa den Artikel i disse, der forbed Nordmændene at befatte sig med Brag og skibbrudent Gods, der tilhørte Stæderne, vare ophørte ved Kong Haakons Død, øjeblikkeligt efterat denne havde begyndt at gjøre Strandretten gjeldende mod hanseatiske Skibe ligeaa vel som mod andre, og tilegnede sig baade Brag og Gods ²⁾). Herom synes især Kjøbmændenes Klager at have drejet sig. Stæderne selv var dog aabenbart langt mere optagne med Kaperierne i de danske Farvande og med de skaanske Anliggender. I disse Kaperier, der, som ovenfor nævnt, for en stor Deel dreves fra danske Slotte, endog kongelige, men fra saadanne, over hvilke Dronningen endnu ikke havde tilbørlig Raadighed ³⁾), delstog ogsaa en **Hr. Günther**, der allerede

¹⁾ Forhandlingerne paa dette Møde findes ej i den Lübeckste, men i den Wismarste Recessus Hansæ. Dronningen var paa denne Tid enten i Halland, hvor hun var den 28de Juli, eller var maaskee endog allerede kommen tilbage til Sjælland; under alle Omstændigheder kunde man have hendes Svar, medens Mødet endnu holdtes.

²⁾ Dette fremgaaer af hvad der nedensfor berettes om Klagerne over Hr. Günther af Wedhusen.

³⁾ Som de fornemste blandt Søroverne nævnes Johan Gruvendal, Slotsherre til Søborg, og Henrik Wardenberg samt Paschedagh, Slotsherrer til Åbrumstorp, begge to kongelige Slotte. Af en Dvittering, som de to sidstnævnte udfærdigede den 31te Octbr. 1382, sees det, at de indtil da havde haft Åbrumstorp med tilliggende Fogderi i Pant og først da vare blevne ubløste (see Suhm XIV. S. 104, 105). Sandsynligviis har Forholdet været det samme med Søborg.

i Kong Haakons Tid havde faaet en Borg, Eysfel eller anden Besiddelse i Norge, og som saaledes neppe kan være nogen anden end den **Günther af Wedhousen**, der nævnes som Medlem af Raadet under Kongens Ophold i Marstrand om Sommeren 1371, hvorfor det ogsaa bliver sandsynligt, at hans Forlening netop har været sidstnævnte Sted, der laa saa bekvemt til at øve Kaperier¹⁾. Ligeledes nævnes **Nisse Svarteskanning** i Halland blandt Kaperherrerne. Den Omstændighed, at Dronningen ikke havde saa stor Myndighed over de søroverste Herrer, at hun ved et Magtsprog kunde bringe dem til at holde inde med deres Uvæsen, gjorde, at Stæderne selv maatte tage sig til Rette imod dem og udruste de saakaldte Fredsskibe til at rense Farvandene, uden at dette skulde ansees eller blev anset som noget Fredsbrud mod Dronningen. Om en saadan Udrustning enedes man paa den før omtalte Hansedag i Lübeck om Sommeren 1381, og dette har maastee været Marsagen til, at Slotsherren paa Søborg Johan Grupendal tilligemed en anden Herre, **Thomas v. d. Hagen**, indsendt sig paa den Hansedag, der afholdtes til samme Tid og paa samme Sted det følgende Aar, og sluttede her for sig og flere andre Herrer, der ikke mødte, Fred eller Stilstand til næste Mortensdag, med fire Ugers Opsigelse fra begge Sider²⁾. Denne Stilstand blev siden — Dagen angives ej udtrykkelig, men har formodentlig været om Vaaren i det følgende Aar — forlænget og udvidet³⁾,

¹⁾ Man kunde vel nærmest tænke paa selve Waagahuus, hvilket Margrete ved denne Tid maa have faaet tilbage, om forresten dets Pantsettelse til Stæderne virkelig havde fundet Sted, hvad et og andet, som vi have seet, synes at antyde. Men da det er aabenbart, at Günther allerede maa have haft sin Forlening, hvilken det nu monne være, lige fra Kong Haakons Tid, kan dette ej have været Waagahuus, med mindre man antager, at Pantsettelsen til Hansesæderne ej fandt Sted. Der har hidtil ej været opdaget noget Brevskab eller nogen anden Oplysning, der kan bringe denne Sag paa det Rene.

²⁾ Uddrag af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. S. 105.

³⁾ Bunge, Liv., Gt.-Kurl.-Urkundenbuch, No. 1188. Beretningen er aftrykt efter et Blad Papiir i det revalske Archiv, der synes at have været en Meddelelse fra Raadet i en af de andre Hansesæder til det revalske. Den er ej forsynet med Datum, men antages af Bunge (Register No. 1401) at sigte til nogle Forhandlinger, som Stæderne i 1382 havde med Søsrøverne i Wismar. Bunge henviser her til Bartholds „Geschichte der deutschen Hanse“, II. S. 210. Imidlertid nævnes der i den lübeckiske Recessus Hansæ intet om noget saadant Møde i Wismar, og saavidt man har kunnet bringe i Erfaring, forekommer heller ikke i den wismarske noget derom. Et saadant Møde maatte have fundet Sted ved Mortensmesse, da Stilstanden, som sluttedes ved Mitsommertid 1382, udløb; men om ogsaa et saadant Møde har været holdet, kan det dog ej have været paa dette, at den her omspurte Fred sluttedes, thi denne blev aabenbart indgaaet om Vaaren, siden det udtrykkelig siges, at Fristen til første Mariemesse (15de August) var fortere end den til

og de sørværste Herrer maatte nu endog stille hver een eller to andre Herremænd til Sikkerhed for, at de virkelig vilde holde Stilstanden, Johan Grupendal paa Søborg, samt Henrik Wardenberg og Paschedag paa Nbrumstorp til næste Mariemesse (altsaa vel d. 15de August), og Nisse Svartestaaring m. fl. til næste Kyndelmesse. Hine, der kun fik Fred til Mariemesse, vilde gjerne, heed det, have faaet den paa længere Tid, men da de havde mest at tabe, vilde Stæderne ej give dem den længere Dag: et tydeligt Tegn paa, at Stæderne nu havde Overtaget. Som et slags Beviis paa, at Dronningen ej spillede under Dække med Søroverne, maa det vel ansees, at Hr. Henning Putbusch selv tilligemed to andre danske Raadsherrer modtog sine Forløfter paa Stædernes Vegne. Imidlertid holdt Stæderne flere Møder og underhandlede ogsaa flittigt med Dronningen, som da omsider tilligemed Hr. Henning Putbusch og andre danske Raadsherrer indfandt sig paa en Hansedag, der holdtes i Stralsund den 24de April 1384, og lovede, som det beder, efter mange Dagtingninger og Forhandlinger, at hun og Raadet med fuldkommen Trostaa vilde hjælpe Stæderne mod Hæverne med 9 Skibe og 100 Bekæbnede, der skulde møde frem til næste Mars Pinds. Til nærmere at bestemme Erstatningen for den Skade, Kjøbmændene havde lidt, siden Kaperierne begyndte, berammedes et nyt Møde i Skaane til den 8de Septbr.; hertil vilde Dronningen og de nærværende Raadsherrer indkalde det hele Raad saavelsom dem, der havde Rigets Slotte, navnlig Hr. Günther, for at svare til den Kjøbmændene tilføjede Skade; udeblev nogen af dem, over hvilke Stæderne havde klaget, da vilde Dronningen og Raadet hjælpe Stæderne til sin Ret hos dem. Til Sommeren vilde Stæderne undersøge, paa hvilke Slotte Hæverne havde sit Tilhold, og hvis man da fandt for godt at belejre disse Slotte, skulde Dronningen og Raadet af al Magt hjælpe til dermed. Dog forbeholdt Dronningen sig nærmere at handle med Raadet om denne Sag og give Svar derom paa det aftalte Møde ¹⁾. Dette blev af Matsager, som nedenfor skal nævnes, ej holdt saa tidligt, som berammet, men først en Maaned senere, den 9de Octbr., paa Falsterbod ²⁾. Her indfandt Dronningen og det danske Raad sig, som aftalt, og ligesledes mødte Hr. Günther frem, men derimod ikke de danske Slotsherrer, som det var lovet. Da Günther nu blev manet, som det kaldtes, angaaende den Skade, han havde tilføjede Stæderne, tilfod han ligesvem, at han efter sin Herre Kong Haakons Død havde taget skibbrudent Gods

Kyndelmesse. Der maa saaledes her sigtes til et Møde om Vaaren eller For-sommeren 1383, der ej kan være det, som Barthold omtaler.

¹⁾ U' dr. af Recessus Hansæ hos Suhm, XIV. S. 133.

²⁾ Sammesteds, S. 136—137.

og hvad der fandtes i Søen, men erklærede sig villig at give det tilbage, hvis man ved næste Sammenkomst mellem Norges Raad og Stæderne fandt, at hån deri havde gjort Uret. Heri vilde dog Stæderne ej finde sig, men meente, at hans Uret var soleklar, og at han derfor allerede nu burde gjengive Godset. Dronningen sagde, at hun nok skulde sørge for, at Hr. Gûntber og alle hendes Mend skulde opføre sig saaledes imod Stæderne, at disse vilde takke dem derfor. Med denne temmelig sværende Forsikkring synes Stæderne for det første at have maattet ladet sig nøje. Til deres Anke over, at de danske Slots herrer ikke efter Løfte havde indfundet sig, svarede Dronningen og Raadet, at den store Nød med den nærværende Orlog, (nemlig mod Kong Albrecht, som det i det Følgende vil blive omhandlet,) havde gjort det umuligt at medbringe dem, hvilket ogsaa var Grunden til, at dette Møde holdtes senere end det oprindeligt var berammet. Derimod vilde hun og Raadet gjerne holde et Møde i Helsingborg med Stæderne paa den Dag, da Slottene i Slaane skulde gives tilbage ifølge Brevenes Lydelse. Dette Forslag vilde dog de Deputerede ikke antage, men sagde, at de først vilde høre sine egne Raads Mening derom.

Det Anliggende, som her var paa Bane, var maaskee den færmeste Drivspjeder til, at Margrete og det danske Rigsraad nu gjenlyntlig søgte saa meget som muligt at holde Stæderne ved godt Lune og give dem de bedste Løfter. Ifølge Fredsslutningen af 1370 vilde den Tid af femten Aar, i hvilke Stæderne skulde besidde de fire skaanske Slotte og Fogderier, være udløben i 1385, og de skulde da gives Dronningen tilbage. For hende maatte det nu være dobbelt magtpaaliggende at faa dem igjen, da Kong Albrecht havde begyndt Krigen paany og muligtviis kunde benytte sig af, at de vare i Tydskernes Hænder, til at faa dem i sin Vold. Stæderne syntes endnu ikke at have været ganske enige med sig selv om, hvorvidt de nu vilde opfylde dette Vilkaar. De vedtog kun at holde et nyt Møde i Lübeck 3die Søndag i Fasten det følgende Aar for at raadslaa herom, saavel som om den Glæde, Kjøbmændene havde lidt fra Danmark, m. m. ¹⁾; overhoved synes de temmelig tydeligt at have givet at forstaa, at deres Villighed til at opfylde Vilkaaret vilde blive afhængigt af Dronningens og Raadets Villighed til at staffe dem Erstatning for den lidte Glæde. Imidlertid er det ogsaa paa den anden Side umiskjendeligt, at det i og for sig ikke kan have været Stæderne saa meget imod at blive bine skaanske Slotte qvit, da deres Bevaring kostede dem usorholdsmæssigt mange Penge; men dette var naturligviis noget, som de ej omtalte for Dron-

¹⁾ Uddrag af Recessus Hansæ, hos Eubm, XIV. S. 137.

ningen¹⁾. Den fremdeles vedvarende Krig hindrede imidlertid Dronningen fra at indfinde sig til hiint Møde i Lübeck, og Stæderne indbød hende derfor skriftligt til at lade møde ved en ny Samling i Stralsund, hvortil hun selv nærmere kunde bestemme Tiden²⁾. Denne Samling blev ogsaa holdt ved St. Hansdags Tider. Men allerede forinden maa det — man erfarer ikke hvorledes — ej alene have været afgjort, at Slottene skulde tilbagegives, men Overdragelsen maa endog allerede været skeet, da der paa dette Møde fremlagdes et Brev, affattet i Kong Olafs, Dronningens og Naadets Navn, og dateret fra Helsingborg Christi Himmelfartsdag d. 11te Mai 1385, hvori de formeligt erkjendte Modtagelsen af Slottene og gavede Stæderne sin Qvittering derfor³⁾. Og allerede den 27de og 28de Mai, kun faa Dage efter hiint Brevs Udstedelse, havde Kong Olaf ladet sig hylde af Skaaningerne, deels paa St. Liborii Høj, deels i Lunds Domkirke, uden at det lader til, at Stæderne gjorde nogen Indsigelse herimod⁴⁾. Kun til at ordne, hvad der endnu stod tilbage, og formodentlig især for at føre Besætningerne ud fra Slottene, besluttede Stæderne paa det nævnte Møde at sende to Gesandter til Skaane⁵⁾. Men saavidt man kan see, var alt dette afgjort inden Aarets Udgang eller strax derefter, saa at Kong Olaf og Margrete i hans Navn fra Begyndelsen af 1386 kunne siges at have været i ubestridt Besiddelse af dette vigtige Landskabs fornemste Dele: en Tilvert i deres Omraade, der i betydelig Mon forøgede deres Magt og Anseelse.

¹⁾ Det er forhen omtalt, hvorledes Omkostningerne ved Slottenes Bevaring var Gjenstand for hyppige og alvorlige Forhandlinger paa Hansedagene. Ulemperne herved bleve ofensynligt større og større, eftersom Almuen i Skaane blev mere og mere utaalmodig over det fremmede Regiment, og derhos Mecklenburgernes Tilhængere hyppede Uroligheder paa sin Side. I 1382, fortæller Chroniken i Scr. r. D. VI. S. 534, mislede Luve Galen, Skaanens Gjeldkere, Slottet Thurstorpsø, og Ridderen Hr. Helmger blev drept, formodentlig i en Opstand; samtidigt klagedes der over, at de danske Slotsherrer i Trelleborg, Nisad og Symbredshavn ideligt forurettede Kjøbmændene, at Borgermesteren og Folket i Nalmsø ej vilde tillade Kjøbmændene at blive der længer end til 9de October (1381), at Slottene i Skaane „indtoges“ (1383), at Jep Muus paa Lindholm havde nedbrudt Boderne paa Skanør (1384). En af de tydske Befalingsmænd, Wulf Wulfslam, erklærede i Aaret 1383 reentud, at han ej vilde beholde Slottene længer end til Jakobsmesse s. A., hvis han ej fik flere Penge end hidtil (Suhm. XIV. 117), o. s. v., Altsammen Tegner paa, at den Gre og Tilfredsstillelse, at besidde de skaanske Slotte, maa have været Stæderne meget dyrefjæbt.

²⁾ Sammenlæs, S. 142—144.

³⁾ Sammenlæs S. 145.

⁴⁾ Chron. i Scr. r. Dan. VI. S. 534.

⁵⁾ Suhm, XIV. S. 146.

Efterat denne vigtige Sag var afgjort, streed Dronningen og Raadet til at bringe et andet, ikke mindre paatrængende, Anliggende i Orden, om end ikke paa en ligesaa tilfredsstillende Maade, dog i alle Fald saa godt, som det efter Omstændighederne kunde ventes. Det danske Kongehuus havde nu lige siden Grev Gerhards Dage ligget i Strid med de holstenste Grever om Sønderjylland, hvortil de meente at have Arveret ifølge Kong Christophers Forsikringsbrev af 1330. Den tappre og navnkundige Grev Henrik, hvilkken vi i det foregaaende saa ofte have haft Anledning til at omtale, var død 1381, efterladende sig umyndige Søner, men hans Broder, Grev Nikolas eller Claus, levede endnu og tilkjendegav noksom sin Vilje, ej at give Slip paa Hertugdømmet, idet han i sin Titel kaldte sig „ret Arving“ dertil ¹⁾. Erfaringen havde nu vist Dronning Margrete, at det under de nærværende Omstændigheder ej var at tænke paa, at kunne fratage Greverne Hertugdømmet, og at det saaledes maatte være fordeelagtigere at overlade dem det med det Gode, knytte dem til sig som sine Vasaller, og paa den Maade sikke sig ej alene Fred fra deres Kant, men endog deres Bistand, end ideligen at foruroliges af disse megtige Fyrster og see dem rede til, naar det skulde være, at gjøre felles Sag mod hende med sine Frænder, Mecklenburgerne. Hun besluttede sig derfor til et Skridt, der sikkert maa have været meget tungt, og som i Fremtiden skulde udøve en skadeligere Virkning paa Danmarks indre Lykke og Velvære, end man da havde nogen Anelse om, nemlig at overdrage Greverne Sønderjylland til arveligt Lehn. Hun begav sig i det Djemed selv til Jylland, hvor hun havde en Sammentkomst med Greverne og foreløbigt aftalte det fornødne. Den højtidelige Forlening stete siden paa et Danehof, der holdtes i Nyborg i de første Dage af Juli 1386, og hvor, foruden det danske Raad og en Mængde andre Herter, ogsaa den nye Erkebiskop af Nidaros, Nikolas, og den nys udnævnte Biskop Henrik af Grønland var tilstede ²⁾. Her blev nu en fuldkommen Fred mellem Danmark og Holsten indgaaet, saaledes at Grev Gerhard som eldste Søn af eldste Broder, altsaa Familiens Hoved, forlenedes med Hertugdømmet til Arv i nedstigende Linje, Barn efter Barn, imod at han og de øvrige Grever skulde svare det danske Niige Mandskab og Tjeneste; dog skulde af alle dem, der samtidigt herskede i Holsten, kun een ad Gangen regjere i Hertugdømmet og føre Titel af „Hertug i Slesvig“ (altsaa ikke af Jylland, formodentlig til Forebyggelse af yderligere Fordringer

¹⁾ See det af Suhm (XIV. S. 151) citerede Brev, trykt i Westphals Monumenta III. 373.

²⁾ See Detmar, S. 338, jfr. Dipl. Norv. IV. 530, Grønlands historiske Mindebeskræftelse, III S. 128—130 og Suhm, XIV. S. 160—162, hvor det vigtigste, denne Sag vedkommende, findes samlet.

paa dette Landskab); herefter skulde ingen Fejde finde Sted mellem begge Parter, og al Tvist mindeligen afgjøres ved Boldgift. Den ene af Parterne skulde understøtte den anden mod hans Fjender, naar dette forlangedes, og det bestemtes udtrykkeligt, at Greverne skulde sverge at opretholde Rigets Landfred til Lands og Bands mod Høverne. Herpaa af lagde saavel den unge Hertug som hans Brødre og deres gamle Farbroder Grev Claus højtidelig Eed, men det er let at forstaa, at uagtet Gerhard førte Hertugnavnet, var dog Claus den, der egentlig havde Magten og førte Regjeringen, saa længe han levede. Havde Margrete kunnet forudsee, hvilke Lidelser denne Forening mellem Holsten og Slesvig vilde bringe over Riget, da havde hun maastee heller udsat sig for at have Holsterne til Fjender endnu en Tidlang, end indladt sig derpaa. Men saa fremsynet var man ej, og det er endog et stort Spørgsmaal, hvorvidt man i de Tider, selv om man havde kunnet forudsee den Denationalisering af Slesvig, hvortil denne Forlening aabnede Vejen, vilde have haft Forstand paa at erkjende den for en saa stor National-Ulykke, som den nu viser sig at have været. Dog viiste de første stadfæstede Følger af Foreningen sig tidligere, end maastee endog Margrete selv havde tænkt sig muligt. Imidlertid havde hun dog nu faaet Fred fra den Kant, og Samtiden fandt dette hendes Skridt at være særdeles vel betænkt. Man betragtede hende nu, efter de skaanske Slottes Gjenerhvervelse og Fredens Oprettelse med Holsterne, som mange Gange megtigere end før. „I Mæret 1386“, siger den samtidige lübeckste Chronist, „kom Dronningen af Norge igjen i Besiddelse af Danmarks Rige ligesaa fuldstændigt som hendes Fader Valdemar havde haft det.“ Dette magede hun med stor Dygtighed, og paa den Maade, at hun først fik Skaane tilbage, og siden holdt en Dag med sine Modstandere Greven af Holsten, forenede sig ganske med dem til en evig Fred, og forlenede den arveligt med Hertugdømmet Slesvig. Da dette var skeet, faldt der en Angst og Bæven over alle Mænd i Riget, der maatte erkjende denne Frues Visdom og Styrke, og som nu bød sig hende og hendes Søn til Tjeneste. Hun indstevnede til sig Fogederne i Landet, drog fra Slot til Slot og lod sig hylde, og forflyttede hvilken som helst Foged fra det ene Slot til det andet, ligesom en Klosterforstander skifter sine Munkke fra Kloster til Kloster. Dette skete endog i et Fjerdingaars Tid inden Kyndelmæssje (herved menes formodentlig Februar 1387), og det er højliggen at forundres over, at en Kvinde, der før var saa fattig, at hun ikke uden Bønners Hjælp kunde give et Maaltid Mad, fordi alle hendes Slotte stode ude og vare bebestede mere ved Magt end med Ret, nu tilligemed sin Søn blev saa megtig i Løbet af et Fjerdingaar, at der intet manglede hende i hele Riget“.

Denne Skildring af hendes tidligere fortrykte Omstændigheder og den Bending til det bedre, som Begivenhederne i 1386 medførte, er heel merkkelig; den tør vel være noget overdreven, men medfører dog vistnok i det Hele taget Sandhed. Flere Omstændigheder vise, at hendes Hænder vare mere bundne før den Tid, end sidenest, da hun idetmindste i Danmark kunde sette igjennem næsten hvadsomhelst hun vilde ¹⁾. Nu maatte ogsaa de Sørøvere indgaa Fred, som ikke havde deeltaget i den tidligere Fredsslutning. Paa et Besøg, som Dronning Margrete selv aflagde ved Hansedagen i Lübeck den 13de Juli, og som vi i det følgende nærmere kommer til at omtale, førte hun nu et andet Sprog mod Stæderne end hidtil. Thi da der var Tale om at beramme et Møde for at bringe en endelig Fred med Sørøverne istand, vegrede hun sig ved at udsette Tiden lenger end til Midten af forstkommende September, „paa Grund af vigtige Grender, hun havde at udrette i Norge“ (formodentlig i Anledning af Kongens Myndigheds-Erklæring, som det i det følgende vil sees); til den Tid maatte Stædernes Gesandter see til at indfinde sig i Bordingborg; Kong Olaf, sagde hun, vilde ej lenger sidde for Stædernes Maning (plages med idelige Erstatningskrav) af Stæderne, og hun vilde nu vide med Bestemthed, om Stæderne i Betragtning af den Fordeel, de kunde have af Kongen (nemlig Bekræftelsen af Privilegierne), vilde forlige sig med ham (det vil vel siges opgive alle Erstatningskrav) hvad Sørøvere angik. Stæderne fandt selv, at Ret og Billighed bed dem at seje sig herefter ²⁾, og saaledes blev Fredsmødet holdt, paa aftalt Tid og Sted. Her blev der ogsaa virkelig baade paa Danmarks og Stædernes Begne sluttet Fred, om end kun paa fire Aar, med de Sørøvere, som ikke allerede forhen havde indgaaet Stilstand, og hvilke nu, ligesom hine, maatte stille hver to andre Adelsmænd til Borgen for Fredens Overholdelse. Hermed ophørte vel ikke Kaperierne ganske, men man hører dog ikke paa længere Tid tale derom, førend de saakaldte Vitalianere begyndte at forurolige Farvandene; men disse udrustedes fra medlenburgske, ikke fra danske eller norske Havne.

¹⁾ At flere af de fornemste Herrer endnu i 1384 vare ligesaa megtige som Dronningen, ja tildeels endog megtigere, synes at fremgaa af Bestemmelsen paa Hansedagen i April 1384 om de 9 Skibe, der fra Danmark skulde udrustes mod Sørøvere. Dronningen paatog sig nemlig kun at staae to, Hr. Henning Pulbusch ligesaa mange, og Konrad Melteke endog tre; to andre Herrer hver eet. (Suhm, XIV. S. 133).

²⁾ See Uddrag af Stædernes Brev til de preussiske Stæder i Recessus Hansæ, hos Suhm XIV. S. 162. 163. Her tales ogsaa om, at Norges Riges Raad skulde indfinde sig i Bordingborg tilligemed det danske, men deraf synes dog Intet at være blevet.

17. Kong Albrecht i Sverige paa en spændt Fod med de svenske Herrer. Dronning Margrete søger at vinde dem. Albrechts Krigstog til Søndrehalland.

Det er ovenfor nævnt, at Kong Albrecht under disse Forhandlinger mellem Dronningen og Hansestæderne atter forsøgte Vaabenlykken imod hendes Besiddelser. Lige siden den sidste Stilstand med Slaaningerne synes han at have forberedt sig til et nyt Felttog, og forsøgte endog samme Aar at faa sluttet et Forbund med den megtige Kong Ludvig i Ungarn og Polen, i hvilket Tiemed han den 7de September gav sin Broder Hertug Henrik og sin Svoger Grev Henrik af Holsten Fuldmagt til at underhandle med ham ¹⁾. Men Grev Henrik døde saa Uger efter, og Hertug Henrik i 1383 ²⁾, det er derfor ikke sandsynligt, at noget Gesandtskab er afgaaet, eller noget Forbund sluttet. Hans Forsøg paa at vinde Stæderne for sig havde heller ikke snyderlig Virkning. Imidlertid kunde hans Forberedelser til Fjendtlighedernes Fornuelse neppe forblive nogen Hemmelighed. I Norge var man belavet paa at faa Ufred med det første; dette viser et Brev, udstedt af Drottseten i Kong Olafs Navn den 20de April 1382 fra Tunsberg, hvorved det tillades Indbyggerne i Slagns og Baale Skibreder, paa Grund af deres Fattigdom, at bygge sig et nyt Landevernsfisk, der alene var tyve Allen langt i Kjølen, og at bruge dette til Landets Forsvar, indtil Kongen blev myndig; det blev dem desforuden tilladt at benytte Sømmene i det gamle, casserede Skib Borrabranden til det nye, og siden at brende dette op, dog altsammen med den Forpligtelse, at det nye Skib med Redskab og Tilbehør skulde være ferdigt inden tre Aar, og at de, om det imidlertid skulde blive nødvendigt at verje Landet, skulde leje eller kjøbe et ligesaafort Skib, der i alle Dele var forsvarligt ³⁾. Dette Brev synes at være udstedt paa en Reise om i Landet, som Drottseten foretog om Baaren og Sommeren 1382. Ved Sancthansdagstider var nemlig baade Drottseten og Canttseren i Bergen, fremdeles udstedende Breve i Kongens Navn. Om Kongen selv var med, er uvis, man veed kun, at han ved Midten af August besøgte sig i Oslo ⁴⁾. Der er saaledes idetmindste en Mulighed for, at han om Baaren er kommen op fra Danmark for

¹⁾ Styffe, „Bidrag“, No. 75, S. 180.

²⁾ Grev Henrik Gerhardsson i Holsten døde 1381, men Dødsdagen er ubekendt, (see Euhm, XIV. S. 101). Hertug Henrik (Suspensor) i Mecklenburg døde i Marts 1383, (s. sammesteds S. 128).

³⁾ Dipl. N. I. 470.

⁴⁾ See Fortegnelsen paa de i Kong Olafs Navn indtil 1385 udstedte Breve, ovenfor, S. 123, Noten. Her vil det sees, at to Landsvisitebreve, udstedte af Kongen i Oslo den 13de August 1382, ere befeglede „i Kongens Nærværelse“.

at gjøre en flig Rundreise med Drottseten, og det bliver i alle Fald sandsynligt, at en af Reisens fornemste Hensigter har været at eftersee og ophjælpe Forsvarsanstalterne, og at flere Breve af samme Slags som det nys omtalte vedkommende Ledingsstribene og Landevernet have været udstedte, men senere ere tabte. Hvorvidt Dronningen ogsaa fulgte med paa denne Reise, turde være endmere tvivlsomt; men at hun i alle Fald var tilstede i Oslo, da Kongen i August var kommen tilbage dertil, maa efter det ovenfor (S. 122) paapegede ansees vist, da Kongen ellers neppe vilde kunne have udstedt Breve, om end blot Landsrifsbreve, uden Drottsetens eller Cantstillerens Medbesegling ¹⁾. Formodentlig er der ogsaa blevet holdt en Efterregning med Bønderne om deres Skatteydelse, thi allerede i October 1381 blev en saadan anstillet af Drottseten og Fogden paa Akershuus Benedict Nikolassøn, samt flere andre Kongsmænd, med Bønderne paa Follo ²⁾, og det ligger derfor nær at antage, at lignende Efterregninger have været holdte i enhver af de sverige Sysler, gennem hvilke Drottseten lagde Vejen. Omtrent paa samme Tid befandt Hr. Narve Ingevaldsøn sig i sin Sysel Jemteland, bestjefiget, som det synes, med lignende Forretninger ³⁾. Forholdet med Sverige var her saa uvenligt, at endogsaa Erkebiskopen af Uppsala maatte udvirke særskilt Leidebrev af Hr. Narve for nogle af sine Geistlige, som han om Høsten 1382 sendte op til Jemteland for at undersøge en for flere Forsæller

¹⁾ Der findes ingen andre Breve fra Vaaren og Sommeren 1382, der antyde, at Kongen eller Dronningen da opholdt sig i Danmark.

²⁾ Dette sees af et Brev, der siden har været særklippet i Remser, for at bløse kunde bruges som Seglremmer ved et andet af 16de October 1381, (Dipl. N. VI.), men saaledes at man endnu ved at lægge Remserne sammen kan læse de første Linjer deraf. Her staar, „at Hr. Agmund Finnsøn, Kongens og Akershus Drottsete, med Samtykke af Benedict Nikolassøn, Foged paa Akershuus, og flere Kongens Mænd, gave endeel navngivne Bønder paa Oslo kvit for visse Stykker Kvæg“ — formodentlig i Afgift eller Bisøre. Den sidste Deel og Datum mangler, men det er tydeligt nok, at Brevet har været omtrent samtidigt med det, hvori Remserne ere beseglede, siden Hr. Agmund kaldes Drottsete, hvilket han ej blev ferend ved Hylvingen, og som han altsaa ej kunde kalde sig i Oslo, hvor Brevet aabenbart er skrevet, ferend efter Tilbagekomsten fra Thronhjelm. Af Dipl. N. II. 469, hvorved Kongen, det vil sige Drottseten i hans Navn, overdrager Tidse Skytte og Gudbrand Ertingsøn Kronens Forbring hos Thorbjørn Koll for Drabet paa Hr. Hallvard Nava, sees det, at Drottseten d. 9de Octbr. 1381 var i Oslo, bestjefiget med Regjeringsager. Saaledes har vel han og flere Raadherrer opholdt sig der, paa denne Maade bestjefigede, siden Tilbagekomsten fra Hornborefund d. 28de August.

³⁾ Ved Brev af 24de Martz 1383, udstedt paa Jemteland, altsaa fra Berg paa Krøssen, frekjendte Hr. Narve en vis Jon af Akre for den Beskyldning at have underlaaet et Skattefind for Kongen. Dipl. N. III. 447.

anflaget og fordreven Provsts Sag ¹⁾. Seent om Høsten 1382 blev der holdt et Hovdingemøde i Bergen, hvor Drottseten atter var tilstede tilligemed Hr. Sigurd Haftborsøn, alle de tre fornemste Fehirder, nemlig Erlend Philipsøn i Bergen, Otte Romer i Throndbjem og Gaute Eriksøn i Tunsberg, foruden Provst Vinalde, Peter Nicolassøn, Spysjemand paa Haalogaland, Lagmanden i Bergen Jon Askaksøn, og flere andre; muligt at Kongen ogsaa nu var tilstede, idetmindste udsædtedes der Breve og Retterbøder i hans Navn ²⁾, dog er det ikke sandsynligt ³⁾. Droningen var i alle Fald reist til Halland og Sjælland. Man veed kun lidet om Forhandlingerne, men at de for en stor Deel maa have gjeldet Kongens Indtægter og Ledingsbæsenet, synes man allerede af de tre Fehirders Nærværelse at maatte kunne slutte. Et lignende Møde blev i det følgende Mars August Maaned (d. 26de) holdt i Tunsberg, hvor ligeledes Drottseten, Hr. Sigurd Haftborsøn og de tre Fehirder vare tilstede, og hvor derhos den nye Erkebiskop Nikolas — der nu for første og sidste Gang aflagde et kort Besøg i sin Kirkeprovins — tilligemed alle de fire Biskoper, Jon af Oslo, Jakob af Bergen, Olaf af Stavanger og Sigurd af Hamar vare nærværende ⁴⁾. Heller ikke om Forhandlingsemnerne paa dette Møde, hvorfra der ogsaa udsædtedes Kongebreve, sjeent Kongen da neppe var i Norge ⁵⁾, have vi fuldstændig Efterretning, men den Gjetning ligger nærmest, at de tildeels vedkom den daværende Krigsstand, og formodentlig ogsaa Spørgsmaalet om, hvorvidt Hansesædernes Privilegier skulde bekræftes eller ej.

Hvad der hindrede Kong Albrecht fra at begynde noget nyt Felttog mod Kong Olaf og Dronning Margrete allerede i 1382, var neppe noget andet end en ny Uenighed, der var opstaaet mellem ham og hans Raad, samt de øvrige Stormænd. De nærmere Omstændigheder derved kjendes ikke, men saa meget kan man slutte sig til, at Kongen, utaalmodig

¹⁾ See Hr. Narves Brev fra Forberg af 7de Septbr. 1382, sjeeds. No. 441.

²⁾ N. gl. Love III. S. 215.

³⁾ Den 31te October var hun sandsynligvis paa Bardberg, eller andensteds i Halland, siden Johan Riste, Hovedsmanden paa Dypensteen, nævnes som nærværende ved et Brev, hun udsædte. See Annaler f. Nord. Oldtynd. og Historie f. 1855, S. 12, 13, hvor dette Brev (om Abramstørs Indløsning) er aftrykt. Fem Dage senere var Henrik Wardenberg, der ved dette Brev qvitterede for 400 Mk. Sølvs, Pantestommen for Abramstørp, paa Landsthinget i Sjælland, Suhm, S. 526, og sandsynligvis var Dronningen ogsaa her tilstede.

⁴⁾ N. gl. Love III. S. 216.

⁵⁾ De isl. Annaler (Udg. S. 336) melde, Flats Annalerne for 1384, Skaalhølls-Annalerne for 1383, og Lagmands-Annalerne med nogle Brudstykker for 1382, „at Kong Olaf reiste til Danmark“. Det sidste Aarstal synes at være det rette.

over den Umyndighedstilstand, hvori han befandt sig lige over for Raadet og Høvdingerne, havde gjort nye Forsøg paa at aflaste Raaget, og saaledes gjort Brud paa de højtidelige Tilfagn, han tilforn havde maattet give. Men alle saadanne Attentater kunde ej andet end lede til nye Krænkelser for ham, især da han nu ej længer havde sin megtige og statskloge Fader at ty til. Saaledes maatte han paa Gripsholm den 18de September 1383 udstede en højst ydmygende Forfkrivning, hvori han erklærede, at han „af sit hele Hjerte og sin Tanke havde bortkastet al Mistykke, Misstemning, Mistro og Tredragt, der paa nogen Maade og i noget som helst Stykke havde kunnet reise sig mellem ham og hans Raadgivere, navnlig Drottsfeten Bo Jonsøn, samt alle de øvrige i Riget boende Mænd, høje og lave, læge eller lærde“; Unigheden skulde betragtes, som om den aldrig havde fundet Sted, og Kongen skulde aldrig drages det til Minde, som indtil denne Dag havde kunnet afstedkomme nogen Skade eller Uvilje; og for at al saadan Uvilje og Mistro ganske kunde forebygges, overlod og lagde Kongen sig „med hele sin Tro ind til Rigets Raadgivere, om al hans egen og Rigets Bestaaen, og om alt hvad der kunde angaa ham selv, Riget eller Indbyggerne, og vilde han i alle Grender eller Stykker rette sig efter deres Vilje og i ingen Maade derfra afvige, men med oprigtig Troskab og Kjærlighed omgaaes dem, styrke dem i al deres Ret, og med god Tro lade dem blive ved alle de Breve og Rettigheder uforkrænkede, som før maatte være givne dem eller nogen enkelt af dem. Thi det maatte han nu erkjende, at med Rigets Raadgiveres Raad kunde han bedst ramme Rigets og Undersaatternes Bedste“¹⁾. Dette var altsaa hverken mere eller mindre end en ydmygt Bøden om Forladelse og Kryben til Korsset fra hans Side; han havde modtaget Strub, som en Skoledreng. Men saa langt fra, at slikt kunde fremkalde hos ham det venlige og tillidsfulde Sind mod Raadet, som dette fordrede, maatte det tværtimod have opirret ham dobbelt imod det, medens Raadet og Herrerne paa deres Side vist heller ikke et eneste Djeblil tvivlede om, at hans Lyster hverken vare eller kunde være oprigtige, og at alene Frygt og Afmagt afholdt ham fra at prøve nye Forsøg paa at afryste Raaget og herne de lidte Krænkelser. Det er saaledes let at begribe, paa hvor svage Fødder Enigheden mellem Konge og Folk stod i Sverige, og hvor lidet der skulde til for at afstedkomme et aabenbart Brud imellem dem. Det er af de paafølgende Begivenheder umiskjendeligt, og i sig selv naturligt, at jo længere Tid der hengik efter Kong Magnus's og hans Søns Fordrivelse, desto mere traadte Grindringen om hans foregitne Daarligheder i Skyggen, saameget mere som mange af disse endog kun vare ham paa-

¹⁾ Brevet er aftrykt i Tillegget til Hadorphs Udg. af Rikshandboken S. 39.

digtede af et selvraadigt, hadefuldt Parti, medens derimod hans Mildhed, Venlighed og mange gode Sider nu sikkert oprigtigere erkjendtes og paaskjønnedes end forhen, og Hengivenheden for det gamle Kongedynasti atter begyndte at røre sig hos Folket, blandt hvis ringere Klasser den heller ikke nogenfinde var uddøet. Det maatte nu være indlysende for Enhver, at den Glendighed i Riget, for hvilken man gav Magnus Styrkens, var bleven ti-fold større under Albrechts Regimente. De selvraadige Stormænd maatte nu have indseet, at den Magt, de havde frarvist Kongedømmet, og de Forrettigheder, de havde tilvendt sig paa det øvrige Folks Bekostning, hverken havde bragt dem selv eller Riget de Fordere, som de synes at have ventet. Udlendinger havde trængt sig ind i Landet til de Indfødtes Ulempe; de beherskede Kongen ¹⁾ og vare altid ved Haanden og rede at sætte ham op mod Landets egne Sønner; betydelige Landskaber havde skilt sig fra Riget og vare endnu ikke gjenforenede dermed. Og under alt dette saa man de nys forenede Riger, Danmark og Norge, jevnt tiltage i Magt og Anseelse under den gamle Kongestammes sidste Vælling og hans forstandige og talentsfulde Moders vise Styrelse. Intet Under derfor, om det Omslag i Opinionen med Hensyn til de sidste Folkungers Regjering, hvortil sikkert allerede for længere Tid siden de første Tegn havde begyndt at pttre sig, nu skete med rivende Fart, saameget mere som det ikke ubetydelige Antal af svenske Herrer, der vare blevne Folkungerne troe og derfor havde maattet forlade Landet og altid længedes efter at vende tilbage, og fra sit sikke Tilhold i Norge, i Halland eller Skaane, eller de svenske Landskaber i Vesten, vist ikke undlod uafsladeligt at bearbejde sine Landsmænd for at faa dem til at skille sig af med de mecklenburgske Herrer og atter slutte sig til den gamle Konge-Vælling. Naar vi saaledes i Maret 1381 finde Kong Haakons troe Tilhænger Hr. Erik Ketilsøn i Vadstena, for at overdrage det endnu ikke ret organiserede Kloster nogle Ejendomme, som var det tilfaldne i Vermeland, tilfammen med Erngisl Jarl ²⁾, og maaskee flere andre svenske Herrer, hvis Hengivenhed for Kong Albrecht var heel tvivlsom, kan man neppe tvivle om, at han ogsaa har benyttet Lejligheden til at agitere mod Kong Albrecht og for Kong Olaf og hans Moder. I Juli 1382 holdtes der, som det synes, i Vadstena, en Forsamling af Rigets Lagmænd, saavel som Erngisl Jarl, Drottsjeten Bo Jonsøn, og Marsken Steen Benediktsøn,

¹⁾ Af Tilstanden i Sverige og Stemmningen, der giver Klumfrankens (Scr. R. Sv. I. 58, 59) en meget merk Skildring, som vel synes at være noget overdreven, men som dog vistnok i sine Hoved-Drag medfører Sandhed.

²⁾ Brev i det sv. Rigs-Archiv af 7de April 1381.

for at vedtage en Skat til Klosteret, det saakaldte Jomfru Marias Pening ¹⁾, og i April 1383 vare ligeledes Erngisl Jarl, Hr. Peter Vorse, Ulf Jonsøn (Blaa) og flere andre Herrer forsamlede der ²⁾. Ved saadanne Sammenkomster paa denne Tid, da Forholdet med Kongen var saa spændt, kan man trygt antage, at Samtaler have været holdte og Raadslagninger plejede, der ikke kunde være gunstige for Kong Albrecht og hans Regimente, i Særdeleshed i Badstena, der ej alene formedelst sin kirkelige Fredhellighed og den Urefrygt, som Fru Birgittes Navn udbredede derover, nu var det eneste Sted i hele den østlige Deel af Sverige, hvor det eldre Kongehuses Tilhængere kunde mødes med sine Landsmænd, uden at frygte for Efterstræbber af Kong Albrecht eller hans Mænd, men hvor nu endog den blotte Luft saa at sige aandede til Margretes Fordeel, efterat hun ved sin Opdragelse hos Fru Mæreta Ulfsdatter var kommen i den inderligste Forbindelse med hele St. Birgittas Huus og havde indyndet sig hos dettes indflydelsesrige Medlemmer, tildeels endog dem, der tidligere havde reist sig mod Kong Magnus. Overhoved kan man vel med fuld Ret sige, at Badstena Kloster blev et ligesaa virksomt Arnested for Agitationerne til Fordeel for Margrete og hendes Utt mod Mecklenburgerne, som i sin Tid St. Olafs Helligdom i Nidaröos blev det til Bedste for dennes Utt mod Knyttingerne, og at man kan tilskrive dette Kloster, der netop fik sin Organisation i denne kritiske Tid, en betydelig, for ej at sige den vigtigste Andeel i, at Mecklenburgerne saa kort derefter bleve styrtede, og at Margrete spillede Mester: en Fortjeneste, som Margrete ogsaa noksom erkjendte, og hvorfor hun lagde sin Taknemmelighed klart nok for Dagen, idet hun siden under sin hele Regjering viiste Klosteret den største Hengivenhed og ved alle Lejligheder gav det Beviser paa sin Yndest.

Om der allerede under den sidste Uenighed mellem Kong Albrecht og de svenske Hovdinge havde fundet nogen Tilnærmelse Sted mellem disse og Dronningen, og om enkelte af dem allerede nu i al Hemmelighed vare overtalte af hendes Venner eller hende selv til at forsaage Albrecht og slutte sig til Olaf, naar den første bekvemme Leilighed gaves, lader sig af Mangel paa sikre og fuldstændige Rilder ikke oplyse. Men

¹⁾ Brev af 11te Juli 1382, i det sv. Rigsarchiv. Her nævnes vel ikke Udstedelses-Stedet, men da Brevet angaar Badstena, er det formodentlig ogsaa udstedt der, især da vel neppe Hr. Erik Ketilsøn havde Fred andensteds. Blandt de her forsamlede Lagmænd nævnes ogsaa Laurents Bjørnsøn i Vestergotland, forhen Kong Haakons højtbetroede Mand og vistnok ogsaa heel venkabeligen findet mod hans Søn.

²⁾ Brev af 1ste April 1383, i det sv. Rigsarchiv, hvorved Hr. Peter Vorse selger Gods til Badstena, i Overvær af Erngisl Jarl, Hr. Byrge Ulfson, Hr. Johan Woltefe, gift med Katharina, Enke efter Hr. Karl Ulfson, og Ulf Jonsøn.

der er unegteligt et eller andet, som bestyrker en saadan Gjetning. Paa-faldende er det, at Slottene **Dresteen** og **Dypensteen** i det sydvestlige Vestergotland, hvoraf det sidste og formodentlig ogsaa det første endnu mod Udgangen af 1382 var i Margretes eller hendes Slotsfogders Hender, og Kinds Hered, der endnu ved Midsommerstid 1383 synes at have tilhørt hende ¹⁾, i den første Deel af 1384 vare komne i Drottseten Bo Jonsøns Besiddelser ²⁾. Det maa altsaa være skeet i Løbet af 1383, netop paa den Tid, da den sidste alvorlige Tvist herskede mellem Kong Albrecht og Naadet, eller, som man nu ligesaagodt kan sige, Bo Jonsøn, hvis Magt i Sverige formedelsk hans uhyre Rigdom og de mange Forleninger, han efterhaanden havde tilpantet sig, nu var saa stor, at Kongens egen i Forhold dertil svandt ind til en U betydelse, og hvem man vel derfor er berettiget til at betragte som Hovedmanden for de Foranstaltninger eller Trusler, der aftvang Kongen den nys omtalte ydmygende Erklæring. Men hvorledes vare vel hine tvende Slotte faldne i hans Hender? Noget Krigstog, hvorved de fratoges Margretes Slotsfogder, omtales ingensteds og synes heller ikke at have fundet Sted. Saadant maatte desuden under det daværende spændte Forhold mellem Kongen og Bo Jonsøn være foretaget af denne paa egen Haand, hvilket ikke er videre sandsynligt, ligesom man neppe engang kan paapege nogen Tid i 1383, da et saadant Krigstog med nogen Næmlighed kunde antages at have gaaet for sig, saasom de ikke saa Brevstaber fra dette Aar, hvori Bo Jonsøn omtales, viser, at han i den meste Tid af Sommeren og Høsten ferdedes i det østlige Sverige ³⁾. De nævnte Slotte med tilhørende Hereder (Kind og Mark) maa saaledes ad fredelig Vej, efter Dagtvingning og mod Udbetaling af en bestemt Pantefum, have været over-

¹⁾ I det nys omtalte Brev af 31te October 1382, vedkommende Udløsningen af Abramstörps Slot, nævnes som Forlover Johan Lisse, Hovedsmand paa Dypensteen for Dronningen, altsaa holdt han det da endnu for hendes Regning. Og da Dresteen og Dypensteen, der laa nær hinanden, som oftest nævnes sammen, ofte stod under een Høvding, og fordetmeste synes at have deelt Ekjebne med hinanden, bliver det sandsynligt, at ogsaa Dresteen i Marks Hered, der laa Wardberg meget nærmere, samtidsigt var i Dronningens Hender. Og i et Brev i det sv. Rigsgærdhiv af 29de Juni 1383, formodentlig udsædt enten paa Kongeballe, eller paa Wardberg, siden Nielse Svartestaaning nævnes som Vidne, fersejer Karl Nikolaassen over Gods saavel i Halland som i Kindshered. Dette viser aabenbart at Kindshered (og saaledes Dypensteen) da endnu stod i nærmere Forbindelse med Halland og altsaa adled Dronningen.

²⁾ Bo Jonsøn opregner dem nemlig blandt sine Pantelehn i sit Testamente af 17de April 1384, som vi i det følgende nærmere komme til at omtale.

³⁾ Bo Jonsøn var 2den August 1383 i Vadstena, 28de Septbr. i Westeraas, 19de November i Nyköping, 13de December paa Bjerkø (Breve i det sv. Rigsgærdhiv).

dragne ham eller hans Befuldmægtigede, kort før eller efter Kongens Idmyggelse paa Gripsholm, en Antagelse, der i høj Grad bekræftes og saagodtsom bliver til Visshed ved den Omstændighed, at den samme Foged eller Hovding, som havde Slottene for Dronningens Regning i 1382, Johan Lise, ogsaa efter Overdragelsen til Bo Jonsøn vedblev at føre Befalingen der ¹⁾. En saadan Transaction behøvede efter de Tidens Forestilling ikke at stemple Bo Jonsøn som den, der spillede under Dække med Kongens Fjender, ja den kunde endog synes fortjenstlig, forsaavidt som han ved egne private Midler bidrog til at erhverve de fraklittede Landskaber tilbage for Riget. Men naar man tager Hensyn til den alvorlige Misstemning og gjensidige Mistillid mellem ham og Kongen, og til de nys omtalte Sammenkomster, da opstaar visse en overvejende Formodning for en nøjere og for Kong Albrecht farligere Tilnærmelse mellem ham og den kloge Folkunge-Dronning, der fra sine særskilte Enke-Besiddelser i Halland og Elvessjøel havde let for at underhandle med de svenske Stormænd, modtage Besøg af dem og udsende Agenter, uden at Albrecht eller hans paalidelige Tilhængere kunde blive det var eller hindre det ²⁾. Denne Formodning bestrækes end mere ved en Bestemmelse i det Testament, Bo Jonsøn oprettede strax efter Paaften det følgende Aar, i det for Albrecht ubehdsvangre Badstena, idet han nemlig, til Forebyggelse af, at hans Pantelehn og Gjendomme strax efter hans Død skulde adsplyttes, indsatte to Biskoper og aatte megtige verdslige Herrer til Executorer af Testamentet og Formyndere for sin Enke og Børn, og desforuden udnævnte een Suppleant for enhver af disse aatte, der maaskee kunde afgaa ved Døden, forinden alt kom i Orden, ja gav Executorerne, om de endda ikke skulde blive fuldtallige, Myndighed til selv at udfylde Tallet ³⁾. Den hele Bestemmelse var ojsensynligt — og dette viiste sig

¹⁾ See Kong Albrechts Leidebrev for Bo Jonsøns Testamentarexecutorer og Slotsfogeder af 23de Septbr. 1386 (Styffe, Vidtrag No. 79, S. 186), blandt hvilke ogsaa Johan Lise nævnes, hvilket ej kan være for noget andet Slot end Drevenske, saameget mere som Algot Magnussen, der i Leidebrevet ogsaa nævnes blandt Bo Jonsøns Slotsfogeder ved Siden af Johan Lise, allerede i Juni 1385 havde Drevenske (Brev i sv. Rigsarkiv).

²⁾ Naar man har for Øje, hvorledes Margrete senere, som vi vil se, søgte at bringe Giftermaal istand mellem Medlemmer af megtige Hættter for at fremme vigtige politiske Formaal, ligger det meget nær at antage, at hun ogsaa nu forsøgte det samme — vi have seet, at Drottsetens Giftermaal med Katharina Knutsdatter sandsynligvis var hendes Verk — og saaledes bliver det højst sandsynligt, at det ogsaa var hende, som omtrent ved denne Tid bragte Giftermaalet mellem den ovenomtalte Hr. Jon Hjerne og Christine Nikoladsdatter istand for; derved at vinde ham, der som Medlem af Rigsraadet i Sverige havde meget at sige, for sine Interesser.

³⁾ Testamentets Indhold anføres hos Lagerbring III. S. 684, 692, 699, 823.

ogsaa tydeligt nok i det følgende — især rettet mod Kongen for at hindre ham fra at faa hiine Pantelehn tilbage, eller fra at tiltage sig det indflydelsesrige Formynderskab. Og hvo var vel de udnævnte Executorer? En af dem var Hr. Erik Ketilsøn, Folkungernes ivrigste Tilhænger og Albrechts affagte Fjende! Der var ogsaa Karl Ulfsson af Tofta og St. Birgittes Søn Børge Ulfsson, der, hvor uvenligt stemte de end i sin Tid kunne have været mod Kong Magnus, nu vist ikke var Albrecht mere gunstige; Marsten Steen Benedictsøn, Stiffen af Erngisl Jarl; Ulf Jonsøn (Blau), forhen Kong Haakons Mand, Deeltager i Toget til Gedsviken, og sikkert ikke Albrecht hengiven. At de øvrige saavel som Suppleanterne vare af samme Sind som hine, derom havde vist en saa klog Mand som Bo Jonsøn overbeviist sig, førend han udnævnte dem. En af Suppleanterne var Algot Magnsøn, Bo Jonsøns Foged paa det nys erholdte Dresteen, en af de første, der siden erklærede sig aabenbart for Margrete. Bo Jonsøn lagde saaledes herved tydeligt for Dagen, hvor fjendslig sindet han var mod Kongen, uagtet han dog nu for et Syns Skyld skulde lade forligt med ham, saa at han endog begyndte Testamentet med de Ord, „at han fandt det raadeligst at opsette det, fordi han havde tænkt, med Guds Hjælp, for Rigets Gavn og Errende at følge sin kjære Herre og højbaarne Fyrste Kong Albrecht til Fjende-Land¹⁾“. I denne Handling, saavel som i den Stemning, der nu overhoved raadede mellem de svenske Herer, og i den Bane, de kort efter betraadte netop i Anledning af dette Testamente, saa man altsaa vistnok Frugterne af hine hemmelige eller aabenbare Sammenkomster i Badstena eller andensteds, og overhoved af Dronning Margretes og hendes Venners skjulte, men desto sikrere og rasfløse Birken²⁾.

Det er dateret fra Badstena Resthugnedagen (Søndagen Quasimodigeniti?) altsaa 17de April 1384. Samme Dag byttede Bo Jonsøn Jordegeds med Erngisl Jarl (Brev i det sv. Rigsarchiv).

1) Lagerbring, l. c. S. 692.

2) Langvarige Underhandlinger mellem de misfornøjede svenske Herrer og Dronning Margrete lenge førend deres aabenbare Opstand synes ogsaa Klimtsenken (l. c. Side 58, 59) at antyde, hvorvel den som sedvanligt, fordrejer mangt og meget, især Chronologien. Overhoved findes der, naar man nøjere undersøger Brevene fra hine Tider, Tegn til et besynderligt Samvirken og mistenkeligt Venkskab mellem Albrechts og Dronningens Slotsherrer ved den hallandske og vestergetiske Grandsø. De omtalte Breve, Johan Lisse paa Dypensteen vedkommende, vldne allerede tilbeels derom. Men man seer endvidere, at da de Slotsherrer, der havde svet Skaperier, sluttede hsin førømtalte Stiikstand, formodentlig i 1383, var det Henrik Andersøn, der gif i Vorgen for Misse Svarteskanning, og den samme Henrik Andersøn fik Naret efter, som vi ville see, det nys erobrede Lagaholms Slot i Pantelehn af Kong Albrecht, fjønt maaskee ikke med dennes gode Vilje.

Imidlertid opnaaede dog Albrecht i 1384, formodentlig om Sommeren¹⁾, saameget at han fik et Krigstog istand mod den danske Grændse, ved hvilket ogsaa Bo Jonsson, som Ordene i hans Testament antydede, var med, eller idetmindste skulde være med, ligesom vel og flere andre svenske Herrer, uden at man dog kan see, at de ydede ham nogen virkelig Hjælp. Thi hans fornemste Krigsstyrke synes at have bestaaet i de Tropper, som hans Tilhængere og Lehnsherrer i det østlige Skaane, nemlig begge Duverne, Jakob Nreksøn, vel ogsaa begge Snakenborgerne, Gerhard og Heyne, Wicke v. Wigen i Kalmar og flere af hans tyske Venner, skaffede ham²⁾. Han brød ogsaa kun ind i Skaane og i søndre Halland, hvor han var heldig nok til at erobre Lagaholms Slot. Da Kong Albrecht ved Paasketider allerede var iferd med at begynde Toget, havde Dronningen endnu neppe nogen Tanke om, at det vilde gaa for sig, siden hun begav sig til Hansedagen i Stralsund (den 24de April) og der afstalte et nyt Møde med Stædernes Gesandter i Skaane til den 8de September. Dette var vel ogsaa Marsagen til Albrechts Fremgang i Begyndelsen. Men da Margrete og Henning Drottsfete havde samlet en Hær og med den ilede Albrecht imøde, flygtede han strax tilbage til Sverige

Abraham Brodersøn paa Kongsbakke, en af de megtigste Mænd i Halland, der siden kom til at spille en betydelig Rolle og var Dronningen (vrigt hengiven, Jep Ruus paa Lindholm (der lidt senere havde Wardberg) undlod vist heller ikke at agitere for Dronningen.

¹⁾ Aaret 1384 angives udtrykkeligt i det danske Chronicon af 1389, (Ser. r. Dan. VI. 534), og Angivelsens Rigtighed bekræftes saavel af Bo Jonssons Testament, som af Dronning Margretes ovenfor meddelte Undskyldning til Hanselstæderne, at hun for Krigens Skyld ikke efter Koste havde kunnet møde deres Gesandter i September 1384, eller til dette Møde indkalde sine Slots-herrer. Quitsfeld (S. 569) henfører Krigstoget, uagtet han øjensynligt omtaler det efter det selsomme Chronicon, urigtigt til 1383, hvilken Fejl siden er gaaet over i andre, nyere Beretninger, saaledes i Jahns Unionshistorie S. 11. Naar det her hedder, at Albrecht i 1382 faldt ind i Skaane og bemegtigede sig Turstorpss, hvor den kongelige Statholders Broder blev drept, da er dette en aldeles vilkaarlig Forklaring af hlint Chronicons simple og korte, af os ovenfor omtalte, Ord, at Gjaldfæren Hr. Tuve Galen mistede Slottet Turstorpss, og at Hr. Holmger, en skaanf Ridder, der blev drept. Snarere var det Dronningen, der lod ham det fratage; thi i 1386 var det i hendes Vold, (l. c.) og Tuve Galen havde vist sig venfabeligt findet mod Mecklenburgerne (see ovenfor S. 74). Quitsfeld siger (S. 571) efter selve Gavebrevet, at hun havde kjøbt det af ham, neppe med hans gode Vilje.

²⁾ I nyenaarvnte Chronicon siges det udtrykkeligt, at Kong Albrecht efterat have taget til sig ikke faa Riddermænd fra Skaane (*adjunctis sibi non paucis militaribus de Scaniâ*), brød ind i Skaane og Halland og tog Lagaholm. Det maa altsaa især have været de Herrer, til hvem Hertug Albrecht i 1378 havde pantsat Verde, Jersstads og Gøinge Hereder i Skaane, (see ovenfor S. 74); dog var Jersstads Hered før 1387 kommet i Heyne Snakenborgs Vold (see det samme Chron. S. 535). At Wicke v. Wigen og Snakenbor-

med den Skam, heder det hos en samtidig Chronist ¹⁾, ikke at have været at oppebie en Kvinde. Hermed endte Fjendtlighederne for denne Gang, og fornøedes ikke for det første, da Albrecht neppe søgte sig istand dertil og optoges derhos mere end forhen af sit fedrene Hertugdømme Mecklenburgs Anliggender, efterat hans Brødre Henrik og Magnus begge vare døde (1383 og 1385). Usandsynligt er det ikke, at Bo Jonsøn kan have meglert en Stilstand, siden Kong Albrecht i November 1384 var i Jönköping, hvilken Stad tilligemed Numblaborgs Lehn og en Deel af Finveden nu ogsaa hørte til Bo Jonsøns Besiddelser, og derfor paa en vis Maade kunde betragtes som et neutralt Territorium. Thi under dette Ophold i Jönköping pantsatte Kong Albrecht Lagaholm til en Henrik Andersøn, der synes at have været en skaansk eller hallandsk Herremand og snarere at have hældet til Dronningens, end til Kong Albrechts Parti, med den Forpligtelse, at holde det aabent for ham, og give ham eller hans Befuldmechtigede det tilbage, naar Pantsummen, 100 Mk. brendt, betaltes: en Dverdragelse, som Albrecht dog neppe synes at kunne have bekvæmet sig til med sin gode Vilje ²⁾. Merkeligt er det ogsaa, at tvende af det gamle Kongehuses Tilhengere, Tubbe Eriksøn og Jon Oddesøn, omtrent paa samme Tid ogsaa opholdt sig i Jönköping ³⁾. Maa skee var Stilstanden endog noget tid-

gerne var med, maa man slutte af Henrik Andersøns Forsikringsbrev af 19de April 1387 (Styffes Bidrag S. 189, jfr. nedenfor). Vilde v. Wigen havde endnu Kalmar (see Suhm XIV. S. 861. Man saar saaledes det Indtryk, at Kong Albrecht fornemmelig, eller næsten udelukkende, havde sine tydske Herrer og skaanske Tilhængere med sig paa Toget, og saa eller ingen svenske Herrer. Det seer endog ud til, at han holdt sig saa sybligt og maa skee begyndte Toget fra det østlige Skaane af for at undgaa at komme i Berørelse med Bo Jonsøn og hans Føgeder. Det lader ikke til, at Bo Jonsøn, da det kom til Stykket, ydede ham videre Hjælp, thi han havde bebudet det i sit Testament. Derimod har han snarere været rede til at megle Stilstand.

¹⁾ Næmlig i det østere paaberaabte Chronicon af 1389 (Scr. R. Dan. VI 534).

²⁾ Ved Brev af 26de Novbr. 1384 erkjendte Henrik Andersøn, at han havde Lagaholms Slot med tilhørende Landskab til Pant af Kong Albrecht for 100 Mark brendt, og lovede ved Pantsummens Betaling at give det tilbage, (Styffe, No. 77, Side 183). Men deene samme Henrik Andersøn var det, som omtrent ved samme Tid gik i Borgen for Nielse Svartekaaaning, Dronningens Slotsherre paa Kongsballe, da han og de øvrige „Sotøvere“ indgik den førnævnte Fred; altsaa maa Henrik idetmindste have været en Ven af ham, og formodentlig og af Hr. Henning Putbusch, der var med at megle Freden. (See Bunge, l. c. S. 1382).

³⁾ Brev af Kong Albrecht, dat. Jönköping d. 27de Novbr. 1384, og af Tubbe Eriksøn, dat. sammesteds den 20de Novbr. om en Pantjættelse af Jordegods

ligere meglert i Anledning af den store Fæst, som nu fejredes i Vadstena, idet de første Nonner og Munkene den 23de October højtideligt bleve indførte af Biskop Nikolas af Linköping, i Overvær af Erkebiskop Henrik i Uppsala samt Biskop Thord i Strengnes: en Fæst, der saaat sig vedkom hele Norden og derfor nok kunde kræve en almindelig Fred. Dronningen, der for Fjendtlighedernes Skyld ikke havde kunnet indfinde sig til det bestemte Møde i September, og heller ikke efter Løfte havde kunnet indkalde sine Slots herrer, da hun benyttede dem i Krigen, samledes, som vi have seet, med de hanseatistiske Befuldmægtigede den 9de October, og da synes al Krigsfare at have været forbi. I det følgende Aar reiste Albrecht over til Mecklenburg og understøttede Lübeck, Rostock og Wismar kraftigt mod endeel røveriske Herrer, hvis Borge bleve nedbrudte ¹⁾. Men da Albrecht benyttede Lejligheden til at fremstaa paa Hansedagen i Stralsund ved St. Hansdags Tid og anholdt om Stædernes Bistand mod Danmark, fik han kun det undvigende Svar, at enhver Stad vilde forelægge Anmodningen for sit Raad ²⁾, og imidlertid vare de skaanske Slotte blevne uvægerligen afstaaede til Dronningen, medens hun allerede tydeligere gav sine Forhaabninger med Hensyn til Sverige tilkjende, idet hun lod sin Søn Olaf, der ved denne Tid naaede Myndighedsalderen, antage Titel af „Koning til Sverige“ ³⁾. Saameget har dog maaskee Albrechts Anmodning til Stæderne udrettet, at disse fik et personligt Møde mellem Albrecht og Margrete bragt til Veje for at prøve mindeligt Forlig. Thi ved den forømtalte Hansedag, som holdtes den 13de Juli 1386, indfandt sig baade Kong Albrecht og Dronning Margrete, og foruden dem flere nordtyske Forster, navnlig Hertug Erik af Særen og de hollstenske Grever, med hvilke Margrete umiddelbart forud havde sluttet Fred og Forbund, samt mange andre Herrer. Det siges udtrykkeligt, at der her blev dagtinget vedkommende Rigerne Danmark og Sve-

I Aleshered (ved Bjodhuus) i Westergötland (altsaa i det Territorium, der endnu lød under Dronningen) til Ragnvald Pampe, i Overvær af Jon Oddeafson. Begge i det sv. Rigsarkiv.

¹⁾ Detmar, S. 331.

²⁾ Uddrag af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. S. 146.

³⁾ See K. Olaf Brev af 11te Mai, hvoraf Suhm meddeler Udbr., XIV. S. 145, efter Recessus Hansæ. Det er Dvittingersbrevet for de skaanske Slotte og skrevet paa Plattydsk. Olafs Titel lyder der „konink to Denemarken und Norwegen und war erfname des rikets to Sweden“. Denne Titel bruger dog ikke Olaf i norske Breve, ligesom det og er vist nok, at den skred mod den svenske Statsforfatning. Men man er deri maaskee berettiget til at see et Regn paa den større Sikkerhed, hvormed Margrete nu imødefaa den svenske Kronens Erhvervelse, og dette kan alene have været paa Grund af hendes Forblindelser med de svenske Stormænd.

rige¹⁾. Altsaa er det aabenbart, at der er forsøgt Negling, men Resultatet kjendes ikke, uden forsaavidt man maa antage, at en ny Stilstand eller Forlængelse af Stilstand er bragt istand, og at Albrecht maaskee har frasagt sig de øst-skaanske Slotte. Saaledes stod Sagerne hen, saa længe Kong Olaf levede, indtil Margrete næste Gang reiste sig mod Kong Albrecht, for i kort Tid at berøve ham baade Frihed og Rige, saaledes som det i det Følgende vil blive berettet.

18. Indenlandske Forhandlinger og Raadsmøder. Forordninger om Islandsfarernes Afgifter m. m. Russerne herje i Nordland og Finmarken.

Medens Dronningen saaledes ved Underhandlinger og Feider søgte at sikkre sin Søn Riger mod udvortes Fare, og om muligt at vinde Sverige tilbage for Folkunge-Ætten, udviklede Drottseten og Raadet i Norge en ikke ringe Virksomhed med Hensyn til Rigets indvortes Anliggender: en Virksomhed, der i alle Fald vidner om god Vilje, om den end ikke i alle Deele kan siges at have været heldig. Man kan neppe under Kong Magnus's og Kong Haakons Regjering paavise saa mange Raadsmøder i et kort Tidsrum, som de, der nu holdtes i Olafs Umyndighedsaar mellem 1381 og 1385, og allerede ovenfor tildeels ere berørte. Der holdtes mindst eet hvert Aar, maaskee endog flere. Foruden den større Sammenkomst, der fandt Sted ved Hylvingen i Midaroos 1381, holdtes der og, som vi have seet, en mindre i Oslo seenhøstes samme Aar, hvorved der anstilledes Efterregning med Kronindtægterne. Om Sommeren 1382 var Drottseten og Cantfleren i Bergen, uden at dog noget større Møde da synes at have været holdt, men i October samme Aar samledes Drottseten, de tre fornemste Fehirder for Midaroos, Tunsberg og Bergen, Biskopen sammesteds og Provst Binalde, Hr. Sigurd Haftborsføn, og flere andre Herrer og Embedsmænd, i sidstnævnte Stad. I August 1384 holdtes et lignende, men større Møde i Tunsberg, hvor den nysudnævnte Erkebiskop Nikolas og de fire øvrige Biskoper, Hr. Sigurd Haftborsføn, de tre ovennævnte Fehirder, Haakon Jonsføn, Alf Haraldsøn og flere andre Herrer samledes med Drottseten. Ved Midsommers-tider 1384 samledes Drottseten og Cantfleren med Biskop Jakob, Provst Binalde, Haakon Jonsføn, Erlend Philipsføn og Alf Haraldsøn i Bergen, hvor en eller maaskee flere Forordninger gaves, og hvor saavel Drottseten, som de fleste øvrige af de nævnte Herrer synes at være forblevne indtil hen i August, da de ogsaa i denne Maaned udfædte en Retterbod fra Ber-

¹⁾ Detmar, S. 386, 387, Recessus Hansæ, Uddrag hos Suhm, XIV. S. 162, 163.

gen, medens Cantfleren imidlertid vendte tilbage til Østlandet for at besøge de løbende Cancelli-Forretninger. Resultaterne af disse Sammenkomster og overhoved af Drottsetens Embedsreiser vedkomme, forsaavidt vi kjende dem, nærmest den indvortes Styrelse, skjønt man dog, som ovenfor yttret, ikke kan tvivle om, at Forholdet til fremmede Magter, navnlig til Hansfestæderne og til Sverige, have været Gjenstand for megen Raadslagning. I Førstningen, fornemmelig paa Drottsetens Omreise i 1382, bleve vel især Barnadarbrevne udstedte og Frihedsbrevne fornyede, forsaavidt det ikke allerede var skeet ved Hylvingen. Saaledes bekræftedes den 16de Juni 1382 de Friheder, som Kong Haakon Magnussøn den eldre havde forundt Gaardsbonden i Mudunargaarden paa Stranden i Bergen, da han forærede den til Marielirken i Oslo, og som Kong Magnus og Haakon den yngre ligeledes havde stadfæstet, dog lagdes der udtrykkeligt til, at Bekræftelsen ikke gjaldt lenger, end indtil Kongen var bleven myndig¹⁾. Faa Dage derefter (den 26de Juni) udstedtes Barnadarbrev for Munkelivs Kloster i Bergen, ved hvilket Brev den samme Clausul indførtes²⁾. Det er allerede ovenfor omhandlet, at man ej med Visshed veed, hvorvidt Kongen har været med ved denne Lejlighed. Derimod var han, som det allerede er nævnt, i Oslo ved Midten af August, upaatvivleligt ledsaget af sin Moder, saasom han da udstedte Landsvistbrevne³⁾, der besegledes i hans egen Nærværelse, uden at enten Drottseten eller Cantfleren nævnes og vel heller ikke have været tilstede, medens man dog paa den anden Side umuligt kan antage, at den tolvvaarige Dreng skulde have været i Norge uden nogen Opsigt og paa egen Haand udført Regjeringsforretninger. Det er allerede forhen nævnt, at der ej findes noget Brevskab eller nogen sikker historisk Beretning, som viser, at Dronningen i Midten af August 1382 var andensteds, end i Norge, hvor der ogsaa vissefelig var nok for hende at tage vare paa, blandt andet at forberede Gemytterne paa Mikolas Rufers Udnævnelse til Erkebiskop. Desuden maa hun vel i alle Fald have fundet det nødvendigt med sin Søn at overvære Bryllupsfesten hos Kongehusets Frænde Hr. Sigurd Hafthorsøn, nemlig mellem hans Datter Agnes og den svenske Herre Jon Martinsøn, hvilket Bryllup netop ved denne Tid synes at have fundet Sted⁴⁾, saamegetmere som det ikke er usandsynligt at dette Giftermaal har været

¹⁾ Dipl. N. II. 476. Suhm, XIV. S. 516, Ved en en besynderlig Fejlagelse har Suhm, hvor han S. 84 giver et kort Uddrag af Brevets Indhold, „Vønderne paa Slynghstad i Strand“ istedetfor „Bonden i Mudunargaarden paa Stranden“.

²⁾ Munkelivsbogen S. 12.

³⁾ Dipl. N. I. 473. 474.

⁴⁾ See osv. S. 152. Den 16de Novbr. 1382 er Jon Martinsøns første besjendte

hendes Brev, for at den i Bermeland og Dalsland anseede og indflydelsestrige Jon desto fastere kunde knyttes til Norges og Kongehusets Interesser. Siden — formodentlig i September — forlod hun atter Norge og drog til Halland, samt senere til Sjælland, hvor hun modtog den just fra Curien tilbagekomne Erkebiskop Nikolas, saaledes som det forhen er berettet. At hun ogsaa havde Kong Olaf med sig tilbage, er efter det ovenfor anførte sandsynligt, skjønt det ej med Bestemthed kan paavises¹⁾. Drottseten derimod og Hr. Sigurd Haffhorsson begav sig til det ovenomtalte Naadsmøde, der holdtes i Bergen henimod Slutningen af October Maaned, og hvor navnlig de tre Fehirder vare tilstede²⁾. Deres Nærværelse antyder allerede, at finansielle Spørgsmaal maa have været under Forhandling. Det er ikke usandsynligt, at netop i den Anledning Thurid Hallsteinsdatter og hendes Mand Jon Eriks-son fik Provst Vinalde til selv anden, den 13de October, at udstede en bekræftet Copi af det Brev, hvorved Kong Haakon havde skjenket den Deel af Gaarden Gyltan, som Hallstein Baards-son havde ejet, til hans Datter Thurids Børn; det var maaskee nemlig at befrygte, at de forsamlede Naadsherrer under deres Granstning efter Kronens Gjendomme og Rettigheder vilde gjøre Thurid denne Gjendom stridig. Ligeledes erfares det, at den kongelige Udbudsmand i Staden klagede over, at flere af Islandsfarerne gjorde Kongen og Kronen stor Skade deri, at de ikke vilde erlægge den saakaldte **Sekkegjeld** af de Varer, som de førte til Landet, en Femprocent-Afgift, paabuden af Kong Magnus og hans Naad, og indskræpet af Kong Haakon³⁾. Efterat have granstet Sagen

Brev fra Sudreim dateret (Dipl. N. II. 477), skjønt det angaar Gaardes-
kjøb paa Dal i Sverige. For den Tid daterer han fra Dal, sidenester stedse
fra Sudreim, Oslo eller andensteds i Norge (Dipl. N. II. 480. 485. I. 485);
dette vidner umiddelbart om, at han i 1383 er flyttet til Norge, altsaa
vel her haft Bryllup med Agnes Sigurdsdatter.

¹⁾ Det er forhen omtalt, at de islandske Udsagn „Kong Olaf foer til Danmark“
(S. 336) ikke afgiver nogen sikker Tidsbetegnelse, fordi den i de forskjellige
Haandskrifter henføres snarest til 1382, snart til 1383, snart til 1384.

²⁾ N. gl. L. III. S. 212. Her er Dagen vel kun angivet som de to Apostlers
Nedsættelse og kan saaledes betegne baade 30te April (Philips og Ja-
kobs) og 27de October (Simons og Judæ); i første Fald vilde Mæret blive
1383. Men at Hest-Festdagen menes, sees deels deraf, at 30te April 1383
er Christi Himmelfartsdag og vilde saaledes blive betegnet som „Helligthors-
dag“, deels at der tales om nysankomne Islandsfarere, hvilke ej kunne have
gjort Rejsen fra Island i Marts og April, men heller om Sommeren, saaat
de kom hjem seenhøstet.

³⁾ Af de eldre Naabud synes der nu ingen Ojenspart, saa at man ej engang veed,
naar de bleve udstedte, eller hvilken Magnus det var, som allerførst paa-
lagde det.

og efterseet Kong Magnus's oprindelige Forordning derom, udstedte de forsamlede Herrer i Kongens Navn en ny Forordning til de nys ankomne Islandsfarere saavel som alle dem, der senere kunde komme, at de skulde holde sig de eldre Bestemmelser efterrettelige og ordentligt udrede Afgiften; navnlig skulde Islandsfarernes Ebene ikke unddrage sig Ydelsen, saaledes som de en Tidlang havde gjort. Dog tilføjedes ogsaa her, at Forordningen alene skulde gjælde, indtil Kongen blev myndig, jaafremt han da fandt det raadeligt at gjøre nogen Forandring deri. Hvad der mere er forhandlet paa dette Møde, vides ikke.

Det næste Møde, der holdtes i Tunsberg, var, som vi have seet, talrigere; navnlig var alle Norges Biskoper der tilstede, og det havde saaledes Præget af et virkelig **Rigs-møde**, hvilket vel ogsaa er Grunden til, at de her fattede Bestemmelser ej ligesom de, der vedtoges paa de forrige Møder, kun erklæredes gjeldende under Kongens Umyndighedstid¹⁾. Her var det ikke alene en Deel af Raadet, der fattede Beslutninger paa sit eget Ansvar, med Forbehold af yderligere Bekræftelse, men det hele Raad kunde give sine Bestemmelser fuld og varig Gyldighed. Saaledes vedtoges her og udstedtes siden under den 26de August i Kong Olafs Navn forskjellige Bestemmelser, samlede i Retterbodform. En af disse Bestemmelser var en ny Indskerpelse af Sækk gjeld-Ydelsen. Der klagedes fremdeles, heder det, over, at det Gods, der kom fra Island, blev udfibet, førend Sækk gjeldet var erlagt til Kronen, og derfor blev nu enhver saadan Udfibning forbudt under Brevebrudsstraf. Men desforuden blev der og truffet et Par andre Bestemmelser, af hvilke man kunde ønske, at idetmindste den ene aldrig havde været udflekket, saa ødeleggende blev den og maatte den i Tidens Løb blive for Norges Handelskræft og store Landskabers Velvære. I Anledning af de hyppige Klager, der fremdeles hørtes over, at de Mænd, der vilde holde sit Huusvæsen og sit Landbrug vedlige, ikke kunde faa Arbeidsfolk, fordi de fleste unge Mænd lagde sig paa Kjøbferd, tvertimod Kong Magnus's og Haakons Bestemmelse, blev denne strengt indskerpeth, saaledes at ingen herefter maatte sejle i Kjøbferd, som ikke ejede indtil femten forngilde Mark gjeldfrit. Dette kunde dog endnu nogenledes lade sig høre. Men desforuden blev det bestemt, at til Forebyggelse af, at Landet „skulde mere ligge øde, end Konge og Folk kunde være tjent med“, skulde herefter ingen enten i By eller Bygd have Tilladelse til at bygge noget Kjøbmands-skib for dermed at sejle nord i Landet eller til Skotlandene, undtagen de, som formaaede at gjøre det af sit eget Gods uden at optage Laan en-

¹⁾ N. gl. L. III. S. 216—218.

ten hos Landsmænd eller Fremmede, og aflagde Sed herpaa. Overtrederne af dette Forbud skulde bøde 8 Ertoger og 13 Mk. i Brevebrud og derhos have Skibet forbrudt. Endvidere forbødes det alle kongelige Ombudsmænd, fornemmelig Fehirden i Bergen, at taale eller tillade, at nogen byggede Skib imod dette Forbud, men derimod paalagdes det dem at confiskere Skibet for dem, som handlede derimod, ligesom ogsaa Lagmændene skulde dømme dem efter Loven, som Sysselmændene søgte for deres Domstol i Anledning af dette Forbuds Overtredelse.

Dette Forbud maatte, naar det strengt overholdtes, legge saa mange Hindringer i Vejen for de unge foretagelseslystne Nordmænd, der endnu søgte at arbejde sig op ved Handelsdrift, at man let kan fristes til at tro, at de kloge Hanseater, der havde al Grund til at frygte Dødkomsten af en indenlandsk og formuende Handelsstand i Norge, havde ved alstens Midler, maaskee endog mindre hederlige, faaet Raadsherrerne til at udstede det. Thi naar alene de Nordmænd, der allerede vare Capitalister, skulde have Lov til at handle, og ingen ung Begynder maatte grunde sine Forretninger paa fremmede Capitaler, er det jo klart, at ingen selvstændig norsk Handelsstand — den man nu just trengte mest til — kunde komme op ved Siden af Hanseaterne. Dog, naar man har den totale Ukyndighed i den rette Handelspolitik for Dje, som i denne Tid og lenge efter herskede hos de Styrende ej alene i Norge, men i hele Norden, vil man godt kunne forstaa, at neppe nogen saadan Indblæsning fra Hansestæderne behøvedes for at forlede Raadsherrerne til dette falske Skridt. Vi have allerede forhen seet, hvilken Frygt der herskede hos Magthaverne for, at „Landet skulde legges øde, Jorden savne Dyrtning og Skatterne forringes, naar altfor mange vilde slaa sig paa Handelen;“ og denne Frygt var sikkert tilstrækkelig til at kunne fremkalde det her omtalte, ja endnu verre Misgreb, uden at der fra Hansestædernes Side udfordredes anden Indvirkning — om overhoved en saadan har fundet Sted — end det ubetydeligste Vink. Forbudet gjaldt vel egentlig kun Farten paa Nordland, Finmarken og Skatlandene, men saavidt man kan see, var denne Handelsfart den eneste, der nu beskjeftigede norske Kjøbmænd og norske Skibe, medens Handelen paa Udlandet ganske var i Hanseaternes Hænder. Og saaledes arbejdede Regjeringen, i sin Uengstelse for at Kronindtægterne skulde forringes, ligesom slagen med Blindhed, til det Maal, der omsider desværre opnaaedes, nemlig at den sidste Rest af Nordmændenes egen Handelsbevægelse paa det nærmeste tilintetgjordes, og at de fjernere Skatlande, hvis Bølfærd nu, paa Grund af Regjeringsmonopolet, afgang af Forsyningen fra Norge, oftere kom i den yderste Nød, medens Sejladsen til Grønland omsider ganske ophørte, saaledes som det i det følgende vil blive viist.

Bed Mødet i Bergen om Sommeren 1384, der synes at have vedvaret lige fra St. Hansdagstider til hen i August, medens Dronningen ferdedes nede i Danmark og havde travlt med at underhandle med Stæderne om de skaanste Slottes Gjengivelse m. m., kom atter Handels- og Arbeids-Forholdene paa Bane. Ved en i Kongens Navn udstedt Forordning af 28de Juni ¹⁾ bestemtes der først en heel Deel nye Taxter for Haandverkers Arbeide, og forestreves det om Mynten, at den „skulde gaa, som den fra gammel Tid havde gaaet“. Men desforuden bestemtes der, at de kongelige Ombudsmænd skulde fordele Arbeidsfolkene paa Landet rundt om til geistlige eller verdslige Huusbønder. Det forhødes Enhver paa Landet at tage arbeidsføre Kvinder i Huset, og Fogderne skulde om Høst og Vaar „kjøre“ de Mænd og Kvinder ud af Kjøbstederne, som vare arbeidsføre nok til at arbeide paa Landet og ej havde festet sig i fast Tjeneste. Muligt at Uffolkningen siden Mandedøden havde bevirket en Mangel paa Arbeidskrefter, som de Fleste fandt betenkelig; men denne umiddelbare Indgriben fra Regjeringens Side var dog ligesuldt utilbørlig. I Indledningen til Forordningen beder det, at en Mengde Ustikke havde siden Kong Magnus's og Kong Haakons Død indsneget sig, ej alene Kongens egne Tjehner og Undersaatter, men ogsaa alle udenfra tilkommende Mænd til Tyngsel, især i Kjøbstederne, og blandt dem igjen fornemmelig Bergen, der var den største i Norge: Ustikke, der især hidrørte fra dem, der skulde ernære sig af sit Arbeide. Ved en anden i Kongens Navn udstedt Forordning af 19de August, henvendt til alle Indbyggerne i Finmarken, Haalogaland, Raumdalen, Throndhjem, Nordmøre, Raumsdalen og Søndmøre, overhoved alle dem, der boede nordenfor Stad, søgte Regjeringen at verne om Kjøbstedernes Rettigheder, og fornemmelig derved holde Liv i de smaa Kjøbsteder ved Vesterhavet, Borgund paa Søndmøre, Bedø i Raumsdalen og Waagen paa Haalogaland, der allerede var paa god Vej til at forfalde aldeles. Raadet og Kongen, heed det, kunde nok merke, at Bergen og Throndhjem, saavelsom hiine Smaa-kjøbsteder, fordervedes og ødelagdes derved, at Sejlsingsmænd ikke sejlede med sine Varer til dem efter gammel Skik, og da nu saavel Kong Magnus som Kong Haakon havde forbudt Fjordekjøb og Ber-kjøb (Smaa-handel inde i Fjorden og ved Fiskeverene), bestemtes det herved, at ingen maatte sejle med sine Varer til andre Kjøbsteder, end til Bjerne, nemlig de fra Finmarken og Haalogaland til Waagen, de fra Raumdalen og Throndhjem samt Nordmøre til Throndhjem, de fra Raumsdalen til Bedø og de fra Søndmøre til Borgund.

¹⁾ N. gl. L. III. S. 218--220.

Dog skulde Bymændene i Bergen som hidtil kunne drage til Waagen og der holde sin Kjøbstævne.

For Finmarkens og Haalogalands Indvaanere indskærpedes Forbudet mod at sejle med sine Bæter andensteds end til Waagen endnu yderligere, og deres Overtredelse deraf blev endog erklæret for en Landraadesag, fordi Russerne og Karelerne havde opsagt Dagen (Stilstanden) med Nordmændene, og hine Landskabers Indbyggere derfor maatte være paa sin Post og gjøre hine Fjender Modstand, naar de vilde tilføje Norges Indbyggere Skade. Den nærmere Sammenheng med denne Opsigelse kjendes ikke. Man kan vel med Sikkerhed antage, at Stilstanden oftere har været fornyet siden 1351¹⁾, men ingen Efterretning er opbevaret om de Forhandlinger, som desangaaende fandt Sted. Sandsynligviis har den, som tidligere, hver Gang været fornyet kun paa ti Aar²⁾, og saaledes vel og paa det nærmeste hvert tiende Aar, forsaavidt ingen Hindringer kom ivejen og forhalede Fornøvelsen. Lillige er det sandsynligt, at Fornøvelsen skete, om ej just under eet, saa dog paa det nærmeste samtidigt for Norges og Sveriges Bedkommende, endog efter Adskillelsen; thi Stilstanden i 1351 sluttedes for begge Riger under eet, og saaledes maatte den vel ogsaa løbe ud paa samme Tid for begge. Vi have seet, at Bo Jonsøn underhandlede om Stilstand mellem Sverige og Rusland i 1374³⁾, og deraf kunde man maastee slutte, at der til samme Tid ogsaa har været underhandlet fra norsk Side, og at der blev indgaaet en Stilstand paa ti Aar, hvilken saaledes løb ud 1384. Om Krigen selv vides ikke andet, end at Russerne enten maastee allerede i dette Aar, eller i et af de paafølgende — Tiden angives forskjelligt — gjorde et Indfald i det nordlige Norge, drebte Mandspersoner, men tog Kvinder og Børn til Fange, og ranede deres Penge⁴⁾. Man maa saaledes antage, at der, trods Advarslen til Indbyggerne af Nordland og Finmarken om at være paa sin Post, dog ikke er gjort flekkelige Anstalter til at modstaa Russernes Angreb. Noget synes dog fra det Offentliges Side at være foretaget i den Anledning, thi efter al Sandsynlighed var det med Hensyn til denne Krig, at der blev paalagt hele Almueen i Nordfjord en overordentlig Afgift til Udbedring af Splysens

¹⁾ See foregaaende Bind, S. 527. Da ogsaa Nordmændene deeltog i den Krig, som da førtes med Russerne, er det rimeligt, at ogsaa Stilstanden blev sluttet for deres Bedkommende.

²⁾ Freden eller Stilstanden af 1326 sluttedes, som vi have seet, paa ti Aar.

³⁾ See ovenfor S. 53.

⁴⁾ Islandske Annaler, Udg. S. 338. Notitsen findes ej i Flats-Annalerne, men kun i Skaalhøltz- og Lagmands-Annalerne, i de første for 1386, i de sidste for 1385.

Langstib, hvilket vel saaledes traadte i Stedet for samtlige mindre Skibe, formodentlig 7 Femogtyvesesjer, siden hele Fylket udgjorde femten Skibrede, skjønt man ikke veed, naar denne Forandring skete. Udbedringen overdroges en vis Jon Holmsøn, der til den Ende ogsaa oppebar Afgiften og efter fuldbragt Arbeide aflagde Regnskab derover paa Vinreid den 12te Marts 1386 for Sysselmanuens, Erlend Philipsens, Ombudsmand Peter Haakonssøn, saavel som to Mend af hver Skibrede, tilkaldte med Erlends Samtykke ¹⁾). Lignende Foranstaltninger have formodentlig ogsaa været gjorte i andre Syssler nordensfjelds, men Brevskaberne derom have deelt Skjebne med saa mange andre, der ere sporløst forsvundne. Skade, at man skal vide saa liden Besteed om denne Sag. De russiske Aarbøger berette heller ikke noget derom. Russernes og Karelernes Anfald paa disse Egne synes efter den Tid snarere at have tiltaget i Hyppighed og Grumhed, end aftaget, og noget over tredive Aar senere lod Klagerne fra Nordlands og Finmarkens Indbyggere saaledes, at Russer og Hedninger „lunge havde gjort dem grov Skade, at de selv maatte ligge i Orlog Winter og Sommer uden anden Hjelp end af den fattige Almue og enkelte Ombudsmend, samt at Russerne ikke overholdt nogen Stilstandstractat med dem“ ²⁾). Den samme Tilstand herskede vist allerede paa de Lider, vi nu have for os. Forsvaret paa de yderste Nordostgrendser synes at have været mere, end Regjeringen kunde overtage.

19. Begivenheder paa Island, Grønland og i de øvrige Skatlande.

Kort efter Kong Olafs Hyliding i Norge, formodentlig i 1382, aflagde ogsaa **Islandingerne** sin Trofskabs-Ged til ham i Lagretten paa

¹⁾ Dipl. N. III. 465. Brevet er udstedt af Presten til Gyge og Vinreid samt fem andre Mend, altsaa ikke af alle de tilkaldte Mend, der tilfammen i det mindste maatte gjøre et lige Tal. Men der siges udtrykkeligt, at ogsaa mange andre vare tilstede. Regnskabet er ej uden Interesse, skjønt man ej deraf kan see den hele Sum, som Jon havde oppebaaret. Der nævnes kun hvilke forskjellige Afgiftsposter hver enkelt Udbeder havde hdet, (Lo-Thveiters-Tolden til Indholter, Thveltestolden til Fremreide, Mælestolden til Sejls-Udbedring) samt enkelte særskilte Summer, 28 Laurer af Serk paa Sand og Gstein paa Vinreid, som de var Almuen skyldige, og tolv Laurer af Indbyggerne paa Møer i Skibseje, da de forr østenfra; altsaa havde de lejet Skibet, som man see, uvist til hvad Log. Efter nøjagtig Gransking af Regnskabet Skibrede for Skibrede efter Mandtallet viste det sig, at Jon Holmsøn havde udlagt 66 Laurer mere, end han havde modtaget, men „da han vilde see vel for sin Ged“, slog han af 16 Laurer; dervaa aflagde han Hvirter-Ged, at han havde gjort rigtigt Regnskab for Afgiften, dog Udfareledingen heri ej iberegnet. Heraf sees det, at Afgiften var overordentlig.

²⁾ Dipl. N. I. 670.

Althinget. Imidlertid havde Kong Olaf, eller de, der styrede i hans Navn, allerede tidligere bestillet baade Hirdstjore og Lagmend i Landet. Hirdstjore blev fremdeles **Andres Sveinssøn**, der i 1379 var kommen over til Norge tilligemed Biskop Oddgeir, og som vel derved des lettere kunde udvirke, at han bekræftedes i sit Embede. Efter nogle Haandskrifter af de islandfke Annaler skal han allerede være kommen ud til Island i 1380, og Trofsabseedens Afleggelse, der formodentlig skete ved hans Foranstaltning, have fundet Sted i 1381; andre Haandskrifter lade ham komme ud i 1381, og Eeden blive aflagt i 1382; endnu andre flytte begge Begivenheder fremdeles eet Aar længere frem. Det sandsynligste er, at hans Udnævnelse først fandt Sted efter Hylvingen i Norge, altsaa om Sommeren 1381, at han samme Høst kom ud til Island, og at Trofsabseeden saaledes blev aflagt paa det følgende Althing, nemlig først i Juli 1382¹⁾). I 1381, formodentlig samtidigt med Andres's Fornyelse i Hirdstjoren, bestilledes ogsaa **Rasn**, en Søn af den før omtalte Hirdstjore Botulf Andresson, og Svigersøn af Thorstein Gjølvsøn, til Lagmand for Nord- og Vest-Fjerdingen umiddelbart efter denne, og det anmerkes udtrykkeligt, og altsaa som en Særegenhed, at Embedet betroedes ham for Livstid²⁾). **Rasn** havde ligesom **Andres Sveinssøn** været i Norge, da han udnævntes, og var saaledes formodentlig reist over med Anbefaling fra sin Svigerfader, der nu maa have været gammel og svag og derfor vel ønskede at fravige Embedet, men naturligviis ogsaa helst at have Sviger sønnen til Eftermand. **Rasn** beklædte dog Embedet ikke længere end til 1389, da han omkom ved et forferdeligt Jordsfald, der ødelagde hans Gaard Langelid i Hørgaardal (d. 18de November), saaledes som det i det følgende nærmere vil blive omtalt, og den gamle Thorstein maatte da endnu engang overtage Embedet³⁾). Lagmand syd og øst var formodentlig en vis Bjørn, kaldet Klova-Bjørn, der udnævntes i 1377⁴⁾), men man veed forresten aldeles intet om ham. Tilstanden paa Island i denne Tid beskrives som yderst sørgelig. Der dannede sig Flokker (d. e. Ufreds-Flokker) og herskede Fredløshed, heder det⁵⁾), og derhos rasede fremdeles Sott og Mandedød over hele Landet⁶⁾). Annalerne nævne ogsaa flere anseede Mend, som i denne Tid døde, formodentlig som Offere for Sygdommen. Der tales om Manddrab, om

1) Isl. Annaler, Udg. S. 334.

2) Sammesteds, S. 332.

3) Sammesteds, S. 346., jvfr. Sagn til Sögu Íslands II. S. 72. 73.

4) Isl. Annaler, Udg. S. 328.

5) Sammesteds, ved 1382, S. 334.

6) Sammesteds, ved 1381 og 1382, S. 332, 334.

Henrettelser, og andre Tegn paa en mislig Samfundstilstand, men da man forresten veed lidet eller intet om de Personer, som enten udførte disse Handlinger eller vare Offere for dem, ville vi her ej dvele udføreligere derved, men kun omtale et Par af de mest characteristiske Tildragelser. I Aaret 1385 i Julen, fortælles der, reed **Gudmund**, en Søn af den tidligere omtalte Lagmand **Orm Snorressøn**, der endnu levede, tilligemed en **Grif Gudmundsøn** hen til en vis **Thord Jonsøn**, der boede i Borgarfjorden, tog ham til Fange i hans eget Hjem og lod ham halsbhugge, altsammen ifølge en af **Orm Snorressøn** affagt og derfor nu mindst 10 Aar gammel Dom. Dommen synes at have været uretfærdig, idetmindste betragtedes den saaledes, og **Gudmunds** og **Grifs** Handling vakte derfor almindelig Harm. Paa Thinget samme Aar blev **Gudmund** og hans Fader **Orm**, som det fortælles, betrængte ved Mandgang, det vil sige, truede og angrebne af forbittede Folkedroge, og **Grif Gudmundsøn** maatte Aaret efter forlade Landet. Imidlertid havde **Gudmund**, saavidt man kan skjønne, ført et halv fredløst Høverliv, thi der fortælles, at hans Mend begik Ran og Tyverier over hele Vest- og Syd-Fjerdingen. Dog maatte ogsaa han endnu samme Aar fortrække; om han kom til Norge, vides ikke, men i 1388 var han paa Færøerne, hvor han en Nat, som der berettes, forsvandt paa en uforklarlig Maade, og Sysselmanden, den østere omtalte **Greip Jvarssøn**, inddrog paa Kongens Vegne alt hans Efterladenskab, da dette ifølge en over ham affagt Dom var forfaldet til Kongens Kasse, formedelst hans store Misgjerninger. Heldigere var **Grif Gudmundsøn**, der endog drev det til at udnævnes til Hirdstjore af Drottseten, medens denne endnu førte Regjeringen, som det i det følgende vil blive berettet; men allerede Aaret efter blev han drebt¹⁾. De Ulykker, der saaledes overgik begge **Thord Jonsøns** Drabsmend, betragtedes formodentlig som aabenbare Tegn paa hans Ustyld, thi i 1389 blev hans Been efter Officialens Foranstaltning og hele Geistlighedens Samtykke flyttede til Stavholts Kirkegaard, og han selv betragtet som en Helgen, saaat man endog tilskrev en Bøn til ham, at et Menneske blev reddet i et stort Jordstred paa Hjallesland, der indtraf omtrent samtidigt med det nys omtalte paa Langelid²⁾. Der nævnes ligeledes om en megtig Mand ved Navn **Bigfus** **Floresøn**, som i 1384 formedelst store Forbrydelser var bleven sat i Bann, med Paaleg at drage lige til den pavelige Curie at faa Absolution. Han reiste ogsaa afsted næste Aar, men kom ikke til Rom, thi han fik fuld Absolution for alle sine Forseelser af den til Biskop i

¹⁾ Sammenlæs, S. 338, 340, ved 1385, 1386, 1387, 1388.

²⁾ Sammenlæs, ved 1389 og 1390, S. 342, 346.

Grønland udnævnte Henrik, der opholdt sig dels i Danmark, dels i Norge, og sandsynligviis ved sin Udnævnelse havde faaet en almindelig Fuldmagt til at meddele saadanne Absolutioner i sit fjerne Biskopsdømme, hvorfra det i de fleste Tilfælde var umuligt at komme til Rom; men hvilken Fuldmagt dog vist ikke gjaldt andetsteds. Med denne Absolution vendte Vigfuus tilbage i 1391, men opførte sig fremdeles som en Voldsmand, saaat han omsider atter blev bannsat ¹⁾. Der nævnes endvidere om Folk, der havde begaaet flere Snigmord, og som straffedes med at blive levende begravne: en Straf, som dog ingensteds findes i Loven. Ogsaa Elementerne vare i Dyrer. I 1381 var der saa lidet Gæs, som der i Mand's Minde havde været, men derimod regnede det mere, end nogen kunde mindes; heraf fulgte igjen svære Jordstred og Steenstred, endog der, hvor man hidtil ej havde seet dem, til stor Skade for Mark og Jord ²⁾. Uveiret og Stormene voldte igjen Skibbrud. I 1380 eller 1381 blev et Skib fordrevet til Grønlands Kyst, kaldet Olafsbollen eller Olafsjuden, og Folkene maatte overvintre der; næste Aar (1381 eller 1382) forliiste et Skib, tilhørende Biskopsstolen i Skaalholt, men Mandstabet reddede sig, næsten som ved et Underverk, paa en aaben Baad til Grønland, hvor de traf Folkene paa Olafsjuden og kom med den derfra ³⁾. I 1382 omkom den rige og megtige Bonde **Ginar Eriksson** i **Batnsfjord**, af den gamle Batnsfjord-Vætt, med flere Folk, paa Isafjorden (d. 29de Marts) ⁴⁾. Hans Son **Bjørn**, der siden blev en meget anseet og navnkyndig Mand, havde i 1385 det Uheld at blive fordreven til Grønland, formodentlig paa en Reise til Norge, med et af sine egne Skibe, thi ikke mindre end fire Islandsfarere, berettes der, bleve da fordrevne til Grønland, og paa dem var Bjørn Ginarsøn saavelsom en Sigurd Loftsson, kaldet Hvitkoll, der synes at have været hans fortrolige Ven og Tilhænger. De havde været i den yderste Fare formedelt Dribviis, saaat de endog aflagde det højtidelige Lofte, at de vilde foretage en Pilegrimsreise til det hellige Land, hvis de nu bleve frelst. De kom, som sagt, til Grønland, skjønt efter at have lidt stor Skade paa Skibene, og de bleve nu nødsagede til at opholde sig der i to Aar, formodentlig paa Grund af Storm og Jisgang. Imidlertid havde de ogsaa andre Vanskeligheder at kæmpe med. Da de vilde kjøbe Levnetsmidler og andre uundværlige Fornødenheder af Indbyggerne, vægrede disse sig ved at selge dem noget, uden at de ogsaa kjøbte af de egentlige saakaldte grøn-

¹⁾ Sammenfæds, ved 1384, 1385, 1391, S. 336, 338, 350.

²⁾ Sammenfæds, S. 332.

³⁾ Sammenfæds, S. 334, jvfr. Grønlands hist. Mindesmerker, III. S. 34, 61.

⁴⁾ Jøl. Annaler, Udg. S. 334.

landste Varer eller Udførsels-Artikler, uagtet det var strengeligen forbudt, da denne Handel tilhørte Kronen. Ja Indbyggerne vedtog dette endog paa sit Althing, i de Fremmedes Nærværelse. Disse havde saaledes intet andet Valg. Og da de, formodentlig i den Hensigt at gjøre Kronen en Tjeneste til Erstatning for den nødtvungne Overtrædelse af dens Enehandelsret, tilbød sig at føre Kronens Varer over til Norge, vilde Kongens Ombudsmænd ikke indlade sig derpaa, da de intet Brev havde at forevise derom. Alts dette bragte dem siden i ikke ringe Forlegenhed, thi da de, efterat være komne i god Behold tilbage til Hvalfjorden paa Island 1387, og det følgende Aar reiste over til Norge, blev de ved Ankomsten til Bergen af Haakon Jonsøn taltale for ulovlig Handel med Grønlandingerne. Sagen blev først paadømt den 17de Mai i det paafølgende Aar, ved en af Fehirden Erlend Philipsøn nedsat Dom, hvoriblandt Arnulf Gunnarsøn, Lagmand i Bergen, Jon Thorgilssøn, Lagmand paa Haalogaland, og Finn Gyrdsøn, Sjøsfelmand paa Lister. Dommen faldt dog ud til deres Fordeel. Da intet andet Vidnesbyrd kunde have, maatte man nøjes med deres egen og Mandstabet's Sed om, hvad der havde bragt dem til Grønland, og efter at have oplyst hvad der ovenfor er meddeelt, samt at de ikke havde kjøbt noget af Kongens Gods, bleve de fritjendte ¹⁾).

Den her omtalte Bjørn Ginarsøn var forøvrigt maastee Islands merkeligste Mand paa den Tid, formedelt de store Udenlandsreiser, han foretog. Faderen Ginar nedstammede, som sagt, fra Snorre Sturlassøns Dattersøn Ginar Thorbaldsøn i Vatnsfjorden i 3die Led ²⁾, og var, efter hans Testament at domme, hvoraf der endnu have en Afskrift, tagen 1382 efter hans Død, en overmaade riig Mand; han skjenkede nemlig flere Gaarde samt en Kalk til Dlafskirken i Vatnsfjord, hvor han valgte sit Lejested, og endvidere til 18 forskjellige Kirker ikke mindre end 43 Hundreder, samt til tre Kirker desforuden visse Herligheder, for Liigferd og Sjælemesse tolv Hundreder, til Fattige fem Hundreder, og til fattige Frænder tyve Hundreder, altsaa i Alts tilsammen 85 Hundreder foruden de øvrige Gaver ³⁾. Bjørn havde allerede gjort een Reise til

¹⁾ Jæl. Annaler, Udg. S. 336, Brev af 17de Mai 1389 i „Grønlands histor. Minde-merker“ III. S. 139. Vel ere Personerne, som anklagedes for ulovlig Handel med Grønlandingerne, ikke nævnte ved Navn i Brevet, men ved Sammenhold med Annalernes Beretning seer man dog tydeligt, at det netop er Bjørn Ginarsøn og hans Medreisende, som menes; det er ogsaa saaledes antaget og paavist i „Grøn. hist. M.“ I. c. S. 138.

²⁾ Slegtregistret findes i Folio-Udgaven af Snorre Sturlassøn, I. XI. VIII saaledes: Ginar — Bilborg — Grif — Ginar.

³⁾ Finn Jonsøns isl. Kirkehistorie, I. S. 130. Vidløsen er dateret den 10de

Nom, før end han gjorde hin usfrivillige Rejse til Grønland. Siden gjorde han flere Rejser, hvoriblandt den merkkelige, der har forskaffet ham Tilnavnet Bjørn Forsalafare, og som i det følgende skal omtales, saavel som hvorledes han blev Hirdsjore, og overhoved førte et meget uroligt Liv. Han forfattede ogsaa Beskrivelse over sine Rejser, som desværre er tabt. Han holdt en Skald i sin Tjeneste, der fulgte ham paa hans Rejser for at underholde ham og hans Hustru ved sine Kvad visse Dage om Ugen; af flere af disse Kvad ere endnu Levninger opbevarede ¹).

Som et merkeligt Beviis paa, hvor megen Vind Isleendingerne endnu i disse urolige og for Landet saa ulykkelige Tider lagde paa Videnskabelighed og fremfor alt paa Opbevarelsen og Afstrivningen af deres historiske Sagaer, maa det anføres, at den største, fuldstændigste og i et vist Henseende endog den bedste Samling af norske Kongesagaer, som endnu er til, blev skreven netop i Aarene mellem 1387 og 1393, og det endog kun af to Mænd, Presterne Jon Thordsson og Magnus Thorbjallsson. Dette er den bekendte *Flatsbog*, saakaldt, fordi den fandtes paa Flats i Breidafjorden, da den i det 17de Aarhundrede erhvervedes for det kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn. Hovedplanen med denne Afstrivning synes at have været den, at levere en saavidt mulig fuldstændig Samling af de Sagaer, som vedkommene Norges tvende regjerende Fyrste-Huse, Kongehuset, og de orknoiste Jarlers Utt. Saaledes indeholder den Kongesagerne i deres vidtløftigste Bearbejdelse, med saamange indstuede mindre Fortællinger om merkkelige Isleendinger, der kom i Berørelse med Kongerne, som muligt; desforuden findes det gamle Kvad *Hynduljod*, formodentlig fordi det indeholder endeel Slegtregistre, der ogsaa forekomme i det gamle Sagn om Norges første Bebyggelse, et Eventyr om Eric Vidfarle (uvisst hvorfor), og endelig korthattede Annaler, der slutte med Aaret 1394, og som for de sidste ti til tyve Aars Historie ere af megen Vigtighed, skjønt de ikke altid angive Aarstallet nøjagtigt. Uden denne store Samling, hvis

April, og Einar kaldes udtryffeligt „göðrar minningar“, altsaa var han da død 29de Marts forud, og Aaret 1382, hvilket *Hole-Annalerne* angiver som hans Dødsaar, bliver det rigtige.

¹) See herom Grønlands hist. Mindesmerker, I. S. 110. Det er forresten vistnok en Feiltagelse, naar det her heder, at han ikke før end paa sin sidste Rejse kom til Grønland og anløb de fabelagtige Gunnbjørnsfjer, thi de isl. Annaler henføre udtryffeligt hans Ophold paa Grønland til 1384—1386, hvad der ogsaa bekræftes af nysaanførte Brev, og hans Forsalesferd derimod til 1406. At han, som det i et Uddrag om hans Rejse (I. c. S. 119) heder, under sit usfrivillige Ophold i Grønland havde Syssel i Grifsfjorden efter Grønleendingernes egen Beslutning, er lidet sandsynligt; hlint Brev taler jo netop om den kongelige Ombudsmand, der ikke engang vilde betro ham de til Kronen bestemte Varer.

Afskrivning maa have kostet utrolig Flid og Møje, vilde vi savne mange Oplysninger, som alene der forefindes ¹⁾).

Hvorledes Biskop Oddgeir i Skaalholt døde under sit Ophold i Norge 1381, og den danske Predikebroder og Pönitentiarius, Michael, et Par Aar efter bestilledes til hans Eftermand, er forhen berettet ²⁾). Michael kom til Island i 1385, formodentlig fra Bergen, paa et Skib, der tilhørte Hustru Margrete, enten Hustru Margrete i Skasten, eller Margrete Giliusdatter, Haakon Jonsøns Hustru. Han lod sig sette i Land med 10 Mand østenfor Mydal, men Skibet, som fortsatte sin Vej, blev siden af de samme Storme, der bragte Bjørn Einarssøn til Grønland, drevet ud til Havs og saaledes ødelagt, at Besætningen omkom, og Stykker af Braget siden fandtes ved Færøernes og Hjaltnlands Kyster ³⁾). Biskop Michael begyndte ej længe efter sin Embedstiltrædelse med at gjøre mange Forandringer, der ikke behagede de egenraadige Prester, af hvilke ogsaa mange bleve affatte; ja ikke engang Abbedisse Thorgerd i Kirkeba skaanedes, men maatte give Slip paa sit Embede, der overdroges til Halldora Nunulfsdatter, hvilken det dog endnu i samme Aar ikke gif bedre. Over alt dette steg Forbittrelsen imod ham saa højt, at der omsider paa Althinget i 1388 blev indgivet og oplæst en Protest imod hans Ferd, som indeholdt en Mængde Bestyldninger imod ham. Den gamle Annalist, der fortæller dette, siger, at Bestyldningerne vare usandferdige, og formodentlig har Michael ogsaa i det Væsentlige haft Ret, men kun ikke forstaaet at opføre sig med den fornødne Varsomhed. Protesten havde imidlertid den Virkning, at Michael endnu i samme Aar maatte forlade Landet efterat have indsat Sira Arne Gunlaugsøn til Official i sit Sted. ⁴⁾). Tillige reiste en Mængde Prester fra Landet, og heraf skulde man formode, at en Klage over Michaels Ferd har været indgivet enten til Erkebiskopen eller endog til Curien, og at saavel Biskopen som hiine Prester

¹⁾ Flatsbogen udgives nu i Trykken af Prof. Unger i Christiania og vil om et Aars Tid være ferdig. I Begyndelsen (Udg. I. S. 28), hvor Kongereffen anføres, staar der udtrykkeligt, at Kong Olaf var Konge, da denne Bog blev begyndt at skrives 1387, ligeledes omtales hans Død eller Forsvinde, og Margretes Udnævnelse til Rigshyrerinde; da nu Annalerne, der slutte Verket, ophøre med 1394, have vi saaledes Liden, i hvilken Afskrivningen fandt Sted.

²⁾ S. ovenf. S. 138.

³⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 336.

⁴⁾ Sammenlæs, S. 340, 342. Disse Begivenheder henføres som sedvanligt i de forskjellige Haandskrifter til forskjellige Aar, saaledes har Flats-Annalerne Michaels Vortreise fra Island ved 1389, Hole-Annalerne ved 1388, og Lagmands-Annalerne ved 1387; men da de tvende sidste sette den samtidigt med Bjørn Einarssøns Reise til Norge, der ifølge Brevet af 1389 skete i 1388, bliver altsaa dette Aar det rette.

personligt havde villet føre sin Sag. Imidlertid var Tilstanden heel mislig i Biskopsdømmet. Den af Michael indsatte Official døde allerede 1389, mange Prestere vare døde, mange borte fra Landet, og de fleste, der endnu vare tilbage, berøvede sine Embeder. Michael, der for det første havde slaaet sig til Ro i Danmark, beklædte derfra i 1390 en ny Official, Thorstein Snorresøn, efter først at have indviet ham til Abbed i Helgafells Kloster; ligeledes udnævnte han en Provst, men strax derefter frasagde han sig sit Biskops-Embede¹⁾. Naar han døde vides ikke. Imidlertid sad den gamle Jon Erikssøn Skalle i god Ro som Biskop i Høle, efterat Gyfjordingerne endelig i 1371 havde underkastet sig ham. Om hans Besøg i Norge 1375—76 er der ovenfor talt; forresten er der intet af Vigtighed at berette om hans Embedsførsel i de sidste Aar af hans Liv. Saavidt man kan see, var man i det Hele taget vel tilfreds med ham, og han synes i alle Fald at have haft et vaagent Øje med Biskopsstolens Ejendomme og Indtægter²⁾.

Om Begivenheder paa Grønland og Coloniens Handelsforbindelse med Norge er der ej stort andet at berette, end hvad der strax ovenfor er anført vedkommende Bjørn Einarsøns Ophold der. Man kan heraf danne sig en Forestilling om, med hvilken smaalig og ufornuftig Ekinsyge Regjeringen og dens Udbudsmænd vaagede over Kronens Enehandel med Indbyggerne. Det betragtedes, seer man, som en Forseelse endog kun at anløbe Landet med fri Vilje uden udtrykkelig Tilladelse, og istedetfor at fornuftig Politik heller skulde have tilraadet at lette Farten derhen, og opmuntre saa mange som muligt til at handle derpaa, ved at tilstaa dem allehaande Lettelser, søgte man tvertimod at udestænge saa mange som muligt fra denne Sejlads og at vanskeliggjøre Udgangen til Landet ved alle optænkelige Indskrænkninger. Under saadanne Omstændigheder maatte det være umuligt for den allerede i sig selv svage Colonie at kunne bestaa i Vængden. Colonisterne, der leed saa føleligt under Trykket, at de, som vi have seet, benyttede sig af de rige Udlandingers Ankomst til endog at tiltvinge sig Afsetning paa sine Varer, maatte alene længes efter at komme derfra; ikke nok med at de ideligt havde at kæmpe mod en ublid Natur, at de ofte i hele Aar vare afskaarne fra den øvrige civiliserede Verden, og at de nu dertil hvert Dieblid kunde vente sig øde-

¹⁾ Jøsl. Annaler, Udg. S. 344, 348, de tre nyudnævnte Annalhaandskrifter have ogsaa hver forskjellige Aar; da man imidlertid kan see saameget, at Arne Gunnlaugssøn døde Aaret efter sin Udnævnelse til Official, og at den nye Official kom til Jøland i det paafølgende Aar, have vi saaledes Aarene 1389 og 1390 bestemte, og Flats-Annalerne sejele, naar de flytte Begivenheden et Aar længer frem.

²⁾ See Finn Jonsøns iøsl. Kirkehistorie II. S. 205.

leggende Angreb af Eskimoerne, havde de ikke engang den Opmuntring at kunne gjøre sig sine majsommelige Erhverv saa frugtbringende som muligt; det er endog at formode, at de til sine Tider have lidt virkelig Mangel. Saaledes maa man antage, at Antallet af Colonisterne aftog Aar for Aar, medens ogsaa Antallet af de Skibe, der besøgte Colonien, Aar for Aar blev ringere, og snart endog Coursen derhen kun kjendtes af nogle Faa. Et Beviis paa, hvor ringe og sjelden den saa skinsygt bebogtede Samfersel med Norge var, have vi i den allerede ovenfor (S. 105) omtalte Omstændighed, at Biskop Alfs Død i Aaret 1378 ikke blev bekjendt i Norge førend paa sjette Aar derefter, da det forhen omtalte Skib Olafsfuden, der i to Aar havde ligget fast i Grønland, ankom til Norge ¹). Under saadanne Forhold er det mere at undres over, at Colonien endnu i over femti Aar vedblev at friste et slags Tilværelse, end at man efter den Tid ikke hører mere til den. I den afdøde Alfs Sted indviedes, formodentlig i 1385 ²), den forhen nævnte Broder Henrik til Biskop i Grønland. Hvorfra han var, og hvorledes det gik til med hans Indvielse, vides ikke; man hører intet om ham, førend vi finde ham paa Danehofet i Nyborg i Juli 1386 tillsammans med Erkebiskop Magnus af Lund og Mikolas af Nidaros samt Biskoperne, Jens af Ribe, Jakob af Viborg og Even af Borglum. De udstedte her i Forening ikke færre end aatte, maaske flere, Indulgensbreve til forskjellige Kirkers Døphjælpelse, af hvilke Mariakirken i Oslo var een, og de øvrige danske; Brevene ere daterede paa forskjellige Dage fra 15de til 29de Juli; det for Mariakirken paa den 20de ³). Formodentlig er Henrik, som det sedvanligt ske i de Tider, bleven udnævnt ved pavelig Provision og indviet ved Curien. Hans Titel „Broder Henrik“ viser, at han var Ordensgeistlig, og formodentlig har han saaledes været en af de mange paa denne Tid begunstigede Predikebrødre, der fik Biskopsstole, ja maaske har han endog været Pönitentiarius efter Michael, der kom til Skaaalholt. Han maa tillige være bleven begunstiget med flere Bemyndigelser, ej alene

¹) Der staar vel ikke udtrykkeligt i Annalerne (S. 334), at det var Olafsfuden, der bragte Efterretningen til Norge, men det er dog at tage og føle paa, at det er den, som menes.

²) De isl. Annaler, Udg. S. 344, jvfr. Grl. hist. Mindeøm. III. S. 34, vakte mellem 1385, 1386, 1387 og 1389; men da vi af Indulgensbrevene fra Nyborg i Juli 1386 see at han allerede da havde faaet Embedet og Indvielsen, bliver det sandsynligt, at 1385 er det rette Aar. Længere Tid kan man heller ikke godt antage hengaaet efter Budskabet om Biskop Alfs Død, der i 1383 naaede Norge, og Curien formodentlig ej senere end 1384, inden en ny Biskop udnævntes.

³) See Grønlands hist. Mindeømmer I. c., Dipl. N. IV. 530. Aarstallet er her borte, men de øvrige Breve oplyse noksom, at det kun kan være 1386.

de sedvanlige, som gjerne plejede at tildeles enhver Biskop af Curien ved hans Provision, som f. Ex. til at dispensere vordende Geistlige fra Mangel ved deres Fødsel, reconciliere vanbelligede Kirker, bestikke Tabbellioner o. s. v., men derhos ogsaa særegne, i Betragtning af at hans Biskopsstol laa saa fjernt fra den øvrige Verden, nemlig at udstede Indulgenfer og give Absolution for reserverede Tilfælde, siden han kunde deeltage i Udstedelsen af de nys omtalte Indulgensbreve, og siden han senere kunde meddele Vigfuus Flossessøn Absolution for den Excommunication, som ifølge efter det ham paalagte Skrift skulde søges i Rom. Men Henrik's Udnævnelse blev dog for ham kun etflags Udnævnelse in partibus, thi det lader ikke til, at han nogensinde kom til Grønland. I 1388 var han nemlig, som vi ville see, endnu i Norge, maaskee og i 1390 eller 1391, siden det udtrykkeligt angives, at Vigfuus Flossessøn, der i 1391 kom tilbage til Island, under sin Fraværelse fra Den havde ladet sig absolvere af ham, uden at gaa til Rom ¹⁾. Siden den Tid hører man ikke mere om Henrik. Vel nævnes ikke hans Eftermand førend ved 1408, og Henrik kunde saaledes dog meget godt omfider være kommen til Grønland og død der, men sandsynligt er det ej, at noget saadant er skeet, og man kan med temmelig Sikkerhed antage, at ingen af de aatte Biskoper, der herefter udnævntes indtil Reformationen, nogensinde satte sin Fod i det fjerne Land, men at de kun lod Embedet bestyre ved en Official. Saaledes blev Colonien alt mere og mere opgiven af dem, der skulde verje og forestaa den, og den gik med sterke Skridt sin Undergang imøde.

Færøerne ere gennem hele det Tidsrum, vi her have for os, begravne, kan man sige, i næsten fuldkommen Tavshed. De omtales kun en eller anden sjelden Gang i de islandste Annaler, naar Skibe paa Farten til eller fra Island bleve drevne did af Storme, eller forliiste der, eller Embedsmænd og andre anseede Personer af en eller anden Aarsag kom til at anløbe dem og opholde sig der. Hvor lidet man endog veed Besteed om Biskopperne paa Derne, have vi i det foregaaende seet. Sysselmænd paa disse Der synes den forhen omtalte Greip Ivarssøn, af den gamle Vnes-Slegt, at have været i en lang Række af Aar, maaskee lige fra 1380 til 1400. De islandste Annaler omtale ham udtrykkeligt som saadan i 1387, men allerede i 1383 synes han at have været i Embedet, da han i dette Aar med sin Faders Samtykke pantsatte Erlend Philipsøn, Fehirden i Bergen, to Gaarde paa Bors for tyve Hun-

¹⁾ Henrik nævnes blandt de Prælater, der i Februar 1388 vare forsamlede i Oslo og overdrog Rigshjælpen til Margrete. Det er meget muligt, at Vigfuus Flossessøns Absolution feregif paa samme Tid, thi af den Omstændighed, at han først kom til Island 1390 eller 1391, følger just ikke, at han blev absolvert umiddelbart forud.

dreder Baadmaal, som han var ham skyldig i Skibslejer, halft i Pakke-
Baadmaal og halft i det saakaldte Havnevaad: Varer, der netop udgjorde
nogle af de vigtigste Udførsels-Artikler fra Færøerne og Island¹⁾.
Siden erfare vi af de islandske Annaler, saaledes som det ovenfor er
berettet, at han i 1387 paa Kronens Vegne lagde Besslag paa den
voldsomme islandske Magnat Gudmund Drmsjons Gods, da denne under
sit Ophold paa Øerne var forsvunden paa en mystisk Maade. Den
Formodning ligger nær, at det var Greip selv, som hemmeligen havde
ladet ham „forvinde“. Imidlertid var dette kun en Straf, som han
ved sine Misgjerninger havde forskyldt. Siden den Tid høre vi intet
om Greip Ivarsson, førend i 1399, da han d. 12te Mai 1399 opholdt sig i
Skien og kjøbte af sin Frænde Gaute Eriksjon et Skib, hvormed han vilde
sejle til Færøerne, for 200 Mk. og 24 Pakker færøist Baadmaal, hvil-
ken Sum skulde betales i Bergen, saasnart hans Gods kom fra Færøerne,
og for hvilken han stillede til midlertidig Pant og Sikkerhed Gaardene
Hatteberg i Kvinnhered saavel som Hausaa i Kinnserviks Sogn i Hardan-
ger; endvidere overlod han ham sin Ret til Uga og Jaastad i Ullens-
vangs Sogn, alt sit Gods i Færøerne, og alt hvad han kunde
erhverve i Hjalmland, for det Tilfelde at han døde, førend hine Penge
vare betalte²⁾. Det maa antages, at Betalingen ej har fundet
Sted, siden Hatteberg, og saaledes vel ogsaa de øvrige ovennævnte
Gaarde, i 1412 var kommen i Gaute Eriksjons Eje³⁾. Paa den Tid
var Greip, som imidlertid var bleven Ridder, død, og hans Syster
Hustru Elin Ivarsdatter samtykkede i, at Gaute overdrog Hatteberg til
sin og hendes Frændkone Sigrud Gunnarsdatter Kane, gift med Svaale
Jonsjon Smør. Mere vides ikke paa lang Tid at berette om Fær-
øerne, og man maa haabe, at den blotte Tausshed idetmindste vidner om,
at ingen særdeles Ulykker have rammet dem, og at Indbyggerne i det
Hele taget have været tilfreds, ihvorvel de, som Indbyggerne af de øvrige
Skatlande, lede under Trykket af det strenge og urimelige Kron-Mo-
nopol.

Paa Orknøerne var, som vi vide, **Henrik St. Clair** eller **Sin-
clair** i 1379 bleven indsat til Jarl, og Hjalmland var ligeledes lagt under
hans Bestyrelse, efterat det lige siden Forliiget i Bergen 1195 mellem Kong
Sverre og Harald Jarl havde været adskilt fra Orknøerne. Hvorledes
han ved sin Udnævnelse stillede trende Gissler, hvoriblandt sin Frænde
den urolige Malise Sperra, til Sikkerhed for Opfølgelsen af de For-

¹⁾ Dipl. N. III. 451.

²⁾ Dipl. N. II. 559.

³⁾ Brev af 11te Juni 1412, Dipl. N. VI.

pligtelser, han havde indgaaet, og hvorledes de dog Aaret efter fik Til-
ladelse til at vende tilbage til Skotland paa sit Kres=Ord, for per-
sonligt at paadrive Dpfsyddelsen, er ovenfor berettet (S. 96). Det maa
i denne Tid have seet uroligt ud paa Verne. Biskop Willjam, der
allerede lunge havde ligget i Strid med Kronens Ombudsmænd, indtog
fremdeles en mod disse fjendtlig Stilling, uagtet han i 1369 havde
maattet indgaa hiint Forlig med Haakon Jonsøn, hvorom der i det
foregaaende er talt. Thi een af Forpligtelserne i Jarlens Forsikrings-
brev til Kongen var den, at han ikke uden Kongens Samtykke skulde
indgaa noget Forbund med Biskopen eller slutte noget Venkab med
ham, men derimod hjælpe Kongen imod ham, indtil denne havde ydet
Kongen sin Aet og gjort hvad der var hans Skyldighed i de Stykker,
hvorfor Kongen anlagede ham. At denne Strid egentlig har været en
Nationalstrid mellem de indfødte Oboere af norsk Herkomst, og de efter-
haanden mere og mere indtrængende Skoter, der begunstigedes af Bi-
skopen og vel overhoved af den højere Geistlighed, hvis Medlemmer
samtlige synes at have været af skotsk Herkomst, have vi i det foregaaende
søgt at paavise ¹⁾. Det er Skade, at vi ikke have nøjere Efterretning-
er om denne Strid, hvis hele Gang og Enkeltheder det vilde have
været af den største Interesse at kjende. Den maa have været ført med
den største Hefstighed, siden endog Biskop Willjam selv mistede Livet der-
ved, og det endog, som det synes, saaledes at hans Modstandere af
Forbittrelse mod ham og med velberaadt Hu lode ham drebe; Beret-
ningen derom i de islandske Annaler lyder nemlig saaledes, „at der i
Orknørerne skete den harmelige Tildragelse Aar 1382, at Biskop Willjam
blev drebt“, eller, „at Biskop Willjam blev drebt ved en harmelig Død“ ²⁾.
Et saadant Drab synes snarere at maatte være sket i et stort Folke-
Oplob, end i en Fejde mellem Jarlen og Biskopen alene. Det er lidet
sandsynligt, at Jarlen, der selv var skotsk af Fødsel, skulde have omfat-
tet de norsskødte Oboeres Interesser med saadan Hefstighed lige overfor
Biskopen og sine øvrige Landsmænd, at han endog vovede det farlige
Skridt at lade Biskopen drebe, hvor tro og loyal han end synes at
have været mod den norske Krone, og hvor stor Voldsomhed der end
plejedes at øves i Fejder mellem skotske Magnater baade da og sildigere.
Heller ikke er der nogen Efterretning om, eller endog mindste Tegns til,

¹⁾ See foregaaende Bind, S. 915.

²⁾ Jøl. Annaler, Udg. S. 336. Aaret angives forskjelligt, 1383 af Flats=An-
nalerne, 1382 af Skaalholt=Annalerne, og 1381 af Lagmands=Annalerne;
men da det udtrykkeligt tilføjes, at Drabet skete samme Aar, som Ginar
Eriksøn i Batnæsforden omkom, og dette, som ovenfor viist, med Sikkerhed
kan godtgjøres at være sket i 1382, bliver saaledes dette Aar det rette.

at Henrik Jarl blev excommuniceret, hvilket upaatvibeligt vilde være blevet hans Lod, hvis Biskopens Drab havde været tilregnet ham. Men desto mere er det at beklage, at vi ikke kjende de nærmere Omstændigheder ved denne mærkelige Sag. Usandsynligt er det ej, at der har foregaaet Bolds-scener af samme Slags, som de, der skete fyrretve Mar senere, og som vi paa sit Sted komme til at omtale, at halvvilde Høj- lendere, ligesom baade da og sidenefter, havde herjet hiit og her paa Derne, og at overhoved andre Prætendenter paa Jarldømmet, begunstigede af Biskopen, have foruroliget Indbyggerne. Viit er det iallefald, at Uro- ligheder maa have været øvede af den løsslupne Malise Sperra, trods hans Gresord om at vende tilbage til Norge inden saa Maaneders Frist. Han tilegnede sig nemlig, der siges ikke af hvad Grund, det Gods, som Fru Herdiis Thorvaldsdatter havde ejet paa Hjaltland, og hvortil Hr. Jon Hafthorsøn og Hr. Sigurd Hafthorsøn saavel som deres Sønnen vare de lovlige Arvinger, ja som de endog havde besiddet, saavidt man kan see, uanfegtet efter hendes Død, lige indtil Malise tiltog sig Ket derover og indsatte sine Ombudsmænd i Ejendommene uden nogen Dom eller Bemyndigelse: hvilke Tiltag neppe kunne have fundet Sted uden Boldsomheder, thi de forudsatte, at Malise først maa have fordrevet Hafthorsønernes Ombudsmænd. Da disse Uroligheder forefaldt noget før 1386, altsaa paa det nærmeste samtidigt med Biskopens Drab, maa man formode, at begge Dele stod i den nøjeste Sam- menhæng, saaledes at Malise og Biskopen havde gjort fælles Sag med hinanden mod Jarlen og Hafthorsønernes Tilhængere. Vi have seet, at Biskopen i sin Tid stod fjendtligt lige overfor Haakon Jonsøn, der naturligviis repræsenterede Hafthorsønnerne, medens Jarlen derimod stod i den nøjeste Forbindelse med Haakon Jonsøn, fik Penge laant af ham ved sin Udnævnelse i 1379, og fremdeles i 1389 ¹⁾, som det i det følgende vil blive nærmere omtalt. Saaledes synes Partiernes Stilling paa Derne at være temmelig nøje betegnet. Paa den ene Side Biskopen og Skoterne tilligemed Malise Sperra og maastee flere skotske Prætendenter, paa den anden Jarlen, de indfødte Oboere, Hafthorsøn- nernes Tilhængere og de øvrige kongeligt sindede. Der blev indgivet Klage, formodentlig af Hafthorsønnerne selv, over Malise Sperras Fremferd, og Sagen blev paadømt af Drottseten og en Deel af Raadet, som i October 1386 vare forsamlede i Bergen. Dommen lød saaledes, at da Malise havde taget Godsset uden Lov og Dom, og uden at Haf-

¹⁾ Dipl. N. II. 515. Af det eldre Gjeldsbrev af 1379 findes tvende bekræftede Gjenpartier nedskrevne, en i 1380, en anden i 1383 (Dipl. N. I. 465. III. 455), altsaa var vel Gjelden endnu ikke betalt i sidstnævnte Aar.

thorsjønnerne eller deres Børn vare tilfaldte eller adspurte, skulde samme Guds fremdeles tilhøre disse, indtil det paa lovlig Vej blev dem fra-
vundet, og befalede Drottseten herved alle deres Landbønder, der sad
paa hine Ejendomme, herefter ikke at betale Landstyd deraf til andre
end dem selv eller deres Ombudsmænd ¹⁾. Om Malise holdt sig denne
Dom efterrettelig, erfares ikke, men at det dog paa en eller anden Viis
maa være kommet til et Forlig mellem ham og Jarlen saavel som Nor-
ges Regjering, kunne vi slutte deraf, at han i 1389 var Medlem af
Raadet og tilligemed Jarlen tilstede i Norge paa det større Raads-
møde, hvorved Erik af Pommerns Arveret til Norges Trone bekræf-
tes ²⁾, saaledes som det i det følgende vil blive viist. Da var Malise
endog bleven Ridder ³⁾; men da der ingen Midder-Udnævnelse havde
fundet Sted i Norge siden Kong Haakon's Død, maa det være Kongen
af Skotland, som havde givet ham denne Titel: en Bestyrelse mere paa,
at han optraadte i Derne som storsk Udelsmand og som Forsegter af
Skoternes Interesser. Det er meget muligt, at han havde tiltvunget
sig et Forlig, gunstigere end han egentligt fortjente, ved at tage Jarlen
til Fange, hvilket ifølge de islandste Annaler virkelig lykkedes ham,
skjønt det ej angives naar, og det er endog ikke saa usandsynligt, at et
nyt Laan af 140 Pund storsk Sterling, som Jarlen fik af Haakon Jons-
søn under sit Ophold ved Raadsmødet om Sommeren 1389, blev optaget
for at skaffe tilveje en Deel af den Løsesum, som han efter de Tidens
Skik upaatviveligen maa have forpligtet sig til at betale. Men efter
Tilbagekomsten til Derne hevnedes han sig, overfaldt Malise Sperra paa
Hjaltland og drepte ham, dog kun, saavidt man kan skjønne, efter et haard-
nakket Forsvar, thi der fortælles, at der foruden Malise faldt syv af dennes
Mænd, medens kun en Sven undkom paa en Seræring og slap over til
Norge ⁴⁾. Ifølge et Sagn paa Hjaltland skal denne Kamp have fun-

¹⁾ Dipl. N. I. 501. Dommen affagedes den 8de October 1386, og samme Dag udsedte Jon, Thorsbroder ved Apostelkirken og Lagmanden Arnulf Gunnars-
søn den bekræftede Gjenpart deraf, efter hvilken Brevet er aftrykt.

²⁾ Paludan-Müller, *Observationes criticæ* etc. S. 108.

³⁾ Han kaldes saaledes udtrykkelig i ny nævnte Brev af 1389, ligeledes kaldes
han Hr. Malise Sperra i de islandste Annaler, hvor hans Drab berettes.
Ved Brevet af 1389 hænger endnu hans Segl, forestillende et Skjold med
to Sparrer, den ene over den anden. Hans Slegtskab med de svenske Spar-
rer maa vel derved ansees bekræftet; men da han, som man tydeligt kan see,
var fød i Skotland og havde levet sin meste Tid der, er det ej at undres
over, at han kun optredes som Skotte.

⁴⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 342. Der siges her udtrykkelig, at han forud
havde fanget Jarlen, og da Drabet, som det strax nedenfor vil sees, maa

det Sted paa Bejen mellem Scalloway og det nærliggende Thingvold, og en der opreist høj Steen være et Mindesmerke om Tildragelsen¹⁾. Dette er i sig selv nok saa sandsynligt, da Thingvold og dets Havn Scalloway i den Tid var de vigtigste Punkter paa Den, og Malise Sperra rimeligviis endog havde sit Tilhold i Scalloway, ligesom flere af de senere Jarler. Tiden, da Drabet skete, angives forskjelligt, til 1388, til 1389 og til 1391. Det første Aarstal er naturligviis urigtigt, da Malise, som vi have seet, levede endnu i 1389; men derimod er det meget sandsynligt, at Overfaldet har fundet Sted om Høsten 1389, maaskee netop som Malise og Jarlen vare komne tilbage fra Mødet. Saa sildigt som i 1391 kan det neppe have været, thi allerede den 23de April 1391 overdrog Jarlen sin Broder David sine Godser Newburgh og Auchdale i Skotland for hans tro Tjenester og som Erstatning for den mødrene Arv, der maatte tilkomme ham i Derne²⁾; og denne Overdragelse viser, at Jarlen nu ansaa sig at være i sikker Besiddelse af sit Arvegods i Derne, ligesom ogsaa de Tjenester, Broderen kan have vist ham, neppe have bestaaet i andet, end at han har hjulpet ham med at overvinde Malise Sperra. Siden den Tid synes Jarlen at have hersket i Fred og Ro. Erngisl Sunesøn førte vel endnu stundom Jarletitlen, men synes forlængst at have opgivet alle Fordringer paa Derne eller nogensomhelst Deel deraf. Som Biskop efter Willjam nævnes en vis **Henrik**³⁾, om hvem intet forresten vides. Han forekommer allerførst i et Brev af 1394, udstedt paa et Møde i Helsingborg, hvor flere norske, svenske og danske Biskoper vare forsamlede; men han var død inden Sommeren 1397, thi da var hans Eftermand Jon allerede i Besiddelse af Biskopsstolen.

20. Kong Olaf opnaar Myndigheds-Alderen, men afgaar ej lenge derefter usformodentligt ved Døden. Ugrundede Beskyldninger, senere fremsatte mod Dronningen i den Anledning.

Imidlertid havde Kong Olaf mod Udgangen af 1385 fyldt sit femtende Aar. Tiden var saaledes kommen, da han kunde erklæres

have fundet Sted om Høsten 1389, ligger altsaa Jarlens Fangenskab forud for Besøget i Norge 1389, hvilket og i sig selv er det rimeligste.

¹⁾ See herom Hibbert, descr. of Shetland S. 268 og 458, saavel som N. Samll. VI. 491, hvor ogsaa de forvitrede Sagn ere anførte, som Hibbert ved sit første Besøg paa Stedet hørte angive om Aarsagen til hiint Steen-Mindesmerkes Oprettelse.

²⁾ Dipl. N. II. 525.

³⁾ Pontoppidan ann. ecc. II. 243. Suhm, XIV. S. 332.

myndig, idetmindste for Norges Bedkommende. Men hvorvidt en saadan Act har fundet Sted, er af de forhaandenværende Brevskaber og sparsomme historiske Efterretninger umuligt at udfinde med Sikkerhed. At Dronningen neppe kan have haft noget derimod, maa man antage, fornemmelig af den Grund, at hendes Magt over Sønnen vistnok ligesuldt vilde vedblive uforandret, ja at hun siden endog vilde kunne herske endnu mere ubindret i hans Navn, end forhen som hans Formynderste med Raadet ved sin Side. Dog er der ingen Spor af, at Olaf om Sommeren 1386 — thi da maatte vel nærmest Myndighedserklæringen have fundet Sted — har været i Norge. Der findes et Barnadarbrev, udstedt i hans Navn fra Oslo den 15de April 1386 for en Civind paa Ottarshø i Fjemteland med Hustru og Børn, og hvorved Kongsgaarden Ottarshø overdroges ham og hans Børn paa Livstid mod sedvanlig Afgift og Tjeneste som andre Kongens Tjegnere ¹⁾. Men dette Brev er indseglet af Cantsleren paa samme Maade som hiint af Cantsleren i Kongens Fravær befeglede Bekræftelsesbrev af 22de August 1384; der nævnes ikke et Ord om, at Kongen var tilstede, og forsaavidt beviser dette Brev ikke stort. Overhoved vilde vel de fleste saadanne Kongebreve, om vi havde dem fuldstændigt, bevise lidet eller intet, siden allerede de, der udfærdigedes under hans Mindreaarighed i Dronningens Nærverelse, stedse udstedtes i hans Navn, uden at enten Dronningen, Drottsfeten eller Cantsleren nævnes, medens omvendt de Breve, der i hans Fraværelse udstedtes af Drottsfeten eller Cantsleren, selv om han var erklæret myndig, dog ikke kunde være affattet paa anden Maade end de tidligere; der er saaledes ingen Anledning til at antage, at hans Myndighedserklæring vilde gjøre nogen væsentlig Forandring i Brevenes Affattelsesmaade. Imidlertid kan det vistnok ikke betvivles, at en saadan Myndigheds-Erklæring var uundgaelig, idetmindste for Norges Bedkommende, thi Folket var nu engang vant til at see en Konge føre Regjeringen, om end kun af Navn, naar en saadan fandtes, og han havde den lovlige Allder. Desuden have vi seet, at alle Fornemmelser af Privilegier, Friheder o. a. desl., der hidtil vare udstedte i Kong Olafs Navn, ja endog flere Lovbestemmelser, som den om Islandsfarernes Sællekjeld, udtrykkeligt erklæredes kun at være midlertidigt gjeldende, indtil Kongen opnaaede „sine lovlige Aar“: de vilde saaledes ligefrem blive ugyldige ved Kongens femtende Fødselsdag, hvis han ikke da, eller snarest muligt derefter, erklæredes myndig for at kunne fornøje dem: en Act, hvortil kun han eller den, hvem han overdrog sin Fuldmagt, var berettiget. Og denne Omstændighed gjør, at det nysomtalte Barnadarbrev af 15de April 1386,

¹⁾ Dipl. N. III. 466.

Skjønt kun udferdiget af Cantfleren, dog bliver af nogen Vigtighed med Hensyn til Spørsmålet, om Kong Olaf erklæredes myndig eller ikke. Det indeholder nemlig ikke hiin Clausul om at skulle gjelde indtil Kongens Myndighedsaar, som det dog, lige saavel som andre Barnadarbreve, upaatvibseligt maatte have indeholdt, hvis Kongen endnu betragtedes som umyndig; og der maa saaledes dog ved Kong Olafs Indtrædelse i hans 16de Aar være foregaaet noget saadant som en foreløbig Myndigheds-Erklæring, maastee ledsaget af en lignende foreløbig Fornælse af alle hine midlertidigt udstedte Forordninger og Frihedsbreve. En saadan Erklæring kan være skeet ved en simpel Bekjendtgjørelse i Kongens Navn under Drottsjetens og Cantflerens Besegling, medens den højtidelige Myndigheds-Erklæring og Tilbageleverelsen af Storseglene maatte udsættes, indtil Kongen selv kunde komme til Norge og samles med Raadet.

Denne Act havde Dronning Margrete altsaa formodentlig i Sinde at lade foretage om Høsten 1386, siden hun paa Hansedagen i Lübeck den 13de Juli erklærede ikke at kunne søje Stæderne i at beramme det næste Møde i Bordingborg med deres Deputerede senere end til den 15de Septbr., paa Grund af store og vigtige Grender i Norge. Disse uopsettelige Gren-der synes fornemmelig at maatte have været en Myndigheds-Erklæring og hvad dermed stod i Forbindelse. Men da hun tillige bebudede, at hun ventede begge Nigers Raad, Norges saavel som Danmarks, til dette Møde, er det ogsaa muligt, at hendes Hensigt har været først at lade Myndigheds-Erklæringen skee i Danmark, under eet for begge Niger, og derpaa at drage til Norge med den unge Konge, for at anordne, hvad der maatte staa i Forbindelse med denne Act. Paa en saadan forestaaende Myndigheds-Erklæring, det være sig nu for begge Niger, eller for Norge alene, henpeger ogsaa hendes Yttring til Stæderne paa det samme Møde i Lübeck, „at Kong Olaf nu ej lenger vilde sidde for Stædernes Måning“, og „at hun med Bestemthed vilde vide, om Stæderne vilde forlige sig med ham i Betragtning af den Fordeel, de kunde have af ham“. Thi det fuldstændige Dpjør, hvorom hun paa Sonnens Vegne foresatte et saa bestemt Ønske, synes nærmest at staa i Forbindelse med Kongens forestaaende Optreden som selvstændig Regent, idetmindste af Navn, ved hvilken han heel rimeligt maatte ønske at faa det udviklede Forhold bragt paa det Nene, saa at han herefter ikke mere behøvede at plagges dermed; og ved de Fordele, som Stæderne skulde kunne have af Kongen, kan hun ej have forstaaet andet end den Bekræftelse af deres Privilegier, som de saa længe forgyves havde ventet paa, og som nu allerbedst og med størst Gyldighed kunde meddeles dem af Kong Olaf selv i Egenstaa af Norges fuldmyndige Konge.

Dette Ansliggende var det vel saaledes især, der paakaldte Dronning

Margretes Nærværelse i Norge, og for hvis Skyld hun, som det lader til, gjerne endog var draget tidligere paa Naret herop, hvis ikke de vigtige Forhandlinger med Greberne af Holsten, og siden med Hansestæderne samt maaskee med Kong Albrecht havde holdt hende tilbage i Danmark. Men saavidt man kan see, blev der intet af, at de norske Raadsherrer indfandt sig ved Mødet i Bordingborg, saaledes som Dronningen havde bebudet. Der er intet Spor af deres Nærværelse, tvertimod kan man endog bevise, at de fornemste Raadsherrer ej vare tilstede der, men meget langt borte. Thi Mødet sluttedes ikke før end efter den 29de September¹⁾, hvad enten nu Forhandlingerne vare langvarige eller, trods Dronningens foregivne Hastverk, begyndte senere end aftalt, og derimod var Norges Drottsfete Hr. Nymund Finnsøn, der mindst af alle kunde have manglet ved et saadant Møde, den 8de October i Bergen tilligemed flere andre Raadsherrer og affagde da hiin feromtaltte Dom i Sagen mellem Malise Sperra og Haftborsønnerne. At Hr. Nymund og maaskee flere Raadsherrer med ham skulde have været ved September Maanedes Udgang i Bordingborg og allerede den 8de October næstefter kunde være i god No i Bergen og der affige en vigtig Dom, hvortil vist flere Dages Forberedelse udfordredes, maa vel betragtes som en Umulighed.

Uf alt dette synes man saaledes at maatte slutte, at Dronningens og Kong Olafs paatænkte Rejse til Norge fremdeles udhaledes, indtil det blev for sildigt at tænke derpaa i dette Aar. Imidlertid var der dog indtruffet en Begivenhed, der synes at maatte have gjort det dobbelt magtpaaliggende for Dronningen personligt at gæste Norge. Erkebiskop Nikolas Muser var nemlig død — Tiden kjendes ikke nøje, men det maa vel have været i September, October eller November²⁾ — og det maatte saaledes være ønskeligt for hende nu at kunne være tilstede i Landet for des bedre at kunne indvirke paa Valget af hans Eftermand. Naar der alligevel ikke blev noget af Rejsten, maa Marsagen formodentlig søges i langt vigtigere Anliggender, der paa denne Tid krævede hendes Nærværelse i Skaane. Der er nemlig, som forud antydet, af Anledning til at tro, at Kong Albrecht ved Sammenkomsten med Margrete i

¹⁾ Paa denne Dag sluttedes Freden med Sververne, s. o. S. 225.

²⁾ Han nævnes udtrykkeligt som Medudsteder af det sidste blandt hine feromtaltte Indulgensbreve, dateret d. 29de Juli 1386, altsaa levede han vel endnu i Begyndelsen af August. Men senere end i October kan han neppe være død, da man altid maa beregne nogen Tid, for at hans Efterfølger Binalde i Bergen kunde erfare Dødsfaldet, begive sig først til Dronningen, siden til Stalien, samt komme tilbage til Danmark i det allerhidsigste ved Begyndelsen af August Maaned i det følgende Aar. Ifølge Erkebiskopelysten i Scr. r. D. IV. 616 skal Nikolas have siddet som Erkebiskop i fem Aar, hvilket vil staa nogenledes til, naar vi sette hans Indvielse til Høsten eller Vintrens Begyndelse 1381.

Lübeck om Sommeren 1386 ved Stædernes og de øvrige forsamlede Fyrsters indstændige Megling ¹⁾ er bleven bevæget til at gaa ind paa en Stilstand eller en Overenskomst, hvorved han forbandt sig til at rømme de Hereder og Slotte i det østlige og sydsøstlige Skaane, som han eller rettere hans tydske Lehnsherrer endnu havde inde (Gvinge, Gerde, Jerestads og sandsynligviis Hervestads-Hereder), saasnart han kunde faa udløst Panthaverne, og at Margrete har begivet sig til Skaane for at ordne dette Anliggende og paaastynde Rømningen. Det er endog ikke usandsynligt, at hun eller hendes Venner underhaanden kunne have haft nogen Deel i en Bønder-Opstand, der just nu rasede i hine Hereder. Det berettes nemlig, at Kongens Foged paa Bjerghuusholm (i Hervestadshered ved Ystad), ved Navn **Büdelöb** — formodentlig Geward Büdelöb, der stod i nøje Forbindelse med Snakenborgerne og Wicke v. Wiggen i Kalmar — anrettede ved Fastelavnstider (17de Febr.) 1387 et stort Nederlag paa Bønderne ved Masum Kirke i Gerde-Hered, og at „den tydske Tyran Snakenborg“, (formodentlig Heyne Snakenborg) fra Sjøtorp Slot ved Ystad tilføjede dem et lignende Nederlag; og begge disse Mænd stod wiiselig endnu i Kong Albrechts Tjeneste ²⁾. Nu er det vistnok saa, at deres Regimente vel under alle Omstændigheder var haardt nok til at bringe Bønderne til Fortvivlelse; men at Opstanden just nu udbrød, synes dog at maatte have en nærmere Foranledning, og man har saaledes al Grund

¹⁾ At Stæderne maa have været meget interesserede i at faa de mecklenburgske Herrer vel fra Skaane og overhoved i at faa en Fred eller Stilstand bragt istand for Skaanes Væbkommande, maa man slutte af de Klager, som i 1381 indløb til Hanskebagen i Lübeck over Fogderne i Trelleborg, Ystad og Symbreshavn, at de jevnlig havde skadet og forurettet Kjøbmændene (Suhm, XIV. 97); dette maa netop have været mecklenburgske Fogeder, da idetmindste Ystad (i Hervestadshered) og Symbreshavn (i Jerestadshered) stode under saabanne; disse Uordener skete vistnok under Paastud af Feider mellem Mecklenburgerne og det danske Kongehus.

²⁾ Chron. af 1389 i Scr. r. Dan. VI. 534. Naar Büdelöb her kaldes „Kongens Foged“ (advocatus regis) skulde man let kunde antage det for at være Kong Olaf, som her menes ved „Kongen“. Men at det maa være Albrecht, som menes, sees deraf, at han øjensynligt er paa samme Parti som, og forbunden med, Heyne Snakenborg, der ikke underkastede sig Margrete ferend efter Slaget ved Falskøping, hvor han stred paa Albrechts Side, som det i det følgende vil vises, og som nu siges udtrykkeligt at være Foged i Jerestads-Hered, hvilket Mecklenburgerne i 1378 pantsatte til Peter Duve (s. o. S. 74), der formodentlig igjen har overladt det til ham; endvidere see vi Büdelöb slaa Bønderne ved Masum i Gerde-Hered, hvilket Mecklenburgerne i 1378 pantsatte til Jakob Areksson (l. c.), medens Snakenborg vandt sin Sejr nærv. Büdelöbs Lehnslot. Geward Büdelöb nævnes tilligemed Wicke v. Wiggen den yngre o. fl. som Forlover for Heyne Snakenborg, da han efter Nederlaget ved Falskøping gik til Accord med Dronningen; siden indgik han ogsaa Forløfte for Dronningen paa et Gjeldebrev til Wedege Bugenhagen (Suhm XIV. 259).

til at antage, at om den end ikke ligefrem stete efter hendes Tilstelning, og om Bønderne endog kun, ligesom Tyderne i 1340, have grebet til Vaaben for at fremstynde det længselsfuldt imødeseeede Øjeblik, da de kunde blive de fremmede Herrer kvit, saa stete dette dog i hendes Interesse. I alle Fald havde hun den største Opfordring til at forblive i Skaane indtil Videre, for paa nærmeste Hold at varetage sin Tare og saavidt muligt at hjælpe sine Venner. Og om end Bønderne kom uheldigt derfra, saa lader det dog til, at Margrete opnaaede sit Ønske, at saa hele Skaane samlet under sit Herredømme, idet nemlig de fremmede Herrer maa have fundet det saa vanskeligt at holde sig der, at de deels have ladet sig affinde med en ubetydelig Løsningssum, eller deels endog ligefrem underkastet sig hende. I detmindste see vi een af Albrechts forrige Mend og Tjenere, der i sin Tid var nær forbunden med Raven Barnekow og andre mecklenburgske Høvdinger, Hr. **Henrik Parow**, fra nu af at optræde som dansk Adelsmand og Dronningens ivrige Tilhænger, saa at der vistnok er al Sandsynlighed for, at han netop ved denne Lejlighed er vunden af hende, og at han har haft en Forlening i det østlige Skaane, der saaledes er kommen tilbage under den danske Krone ¹). Og saavidt man kan see, findes der ikke Tegn til, at et eneste af Skaanes Hederer efter denne Tid stod under Mecklenburgernes Højhed. Altsaa er der den største Sandsynlighed for, at Skaanes fuldkomne Underkastelse under Margrete og Olaf netop skrives sig fra dette hendes Ophold der ²). Vi finde

¹) Henrik Parow nævnes allerede i Raven Barnekows Regnskab af 1365 som en af dennes Stalbrodre (Etyffe, Bldr. S. 82); endvidere i 1370 som Forlover for Johan og Vicke Ummereyse, Under-Pantelehnhavere af Hertug Albrecht paa Stefehelm m. m., der skulde Penge til Johan Bügow og derfor pantsatte dette Slot med andre Besiddelser (Istedts. S. 125, 127). Endvidere nævnes han som mecklenburgsk Gesant til Hansedagen i Juni 1377 (Suhm, XIV. 37, efter Recessus Hansæ). Men i August 1387 nævnes han blandt de danske Herrer, der i Lund hylkede Dronning Margrete, og han faldt kæmpende paa hendes Side i Slaget ved Falköping 1389. Hans Overgang ligger saaledes imellem 1377 og 1387; og den største Sandsynlighed er vistnok for, at den maa søges under Margretes Ophold i Skaane og Bondefrigen der 1386—1387. Det var altsaa vel ved denne Lejlighed, at Kong Olaf ved sit Brev „undte ham at lese Peterstorp (paa Laaland) af Rickman von der Landen“; Becker, Ældste danske Archivregistraturer I. S. 115.

²) I detmindste maa Nisab være kommen i Margretes Besiddelse, siden Kong Olaf kunde orholde sig der i Juli 1387 (see Behrmann, om Kong Olafs Død, S. 3, 4), og det var vel netop her, hvor Büdelöbich var Foged. Ogsaa Lagaholms Tilbagegivelse synes nu at være bleven forberedt; i detmindste overdrog Kong Albrecht sin Panteret derover til Vicke v. Wiken, begge Snafenborgerne (Heyne og Gerhard) og Magnus Petersen; ved Brev af 19de April 1387 levede nemlig Henrik Andersson efter et halvt Aar fra Dato at tilbagegive baade Slot og Land til disse Herrer eller hvemsomhelst af dem, og, for det Tilfælde, at de forinden døde, til den, som kom med Kong Albrechts Brev og

hende i Skaane kort før Juul 1386 ¹⁾, og ligesaa baade hende og hendes Søn ogsaa i det følgende Aar ²⁾. Slæde, at der ikke skal findes nærmere Oplysninger om disse for alle tre Rigers fremtidige Skjebne saa yderst vigtige Forhandlinger.

Denne Dronningens Fraværelse fra Norge hindrede dog ikke Erkebiskopsvalget fra at udfalde efter hendes Ønske, thi Nikolaus Musers Eftermand blev hendes paalidelige Ven Provst Binalde, Magister Capellarum. Det er endog høist rimeligt, at han slet ikke blev valgt, men at Dronningen strax efter Erkebiskop Nikolaus's Død skikkede Bud efter ham og sendte ham til Paven med sin anbefaling for at faa ham udnævnt ved Provision. Det samme havde hun vistnok tidligere gjort med hans Formand Nikolaus Muser, og maaskee med flere; det kan desuden ansees som ganske vist, at Paven, saaledes som det dengang var Skik og Brug med alle Biskopsstole, allerede ved Nikolaus's Udnævnelse havde reserveret Erkestolens næste Besættelse for den pavelige Provision, saa at Binalde, om han endog var lovligt valgt af Capitlet, alligevel vilde have maattet finde sig i at see dette Valg casseret, og i dets Sted at modtage Udnævnelsen provisionsviis. Vi finde ham atter i Danmark i de første Dage af August i det følgende Aar ³⁾, og da var han neppe umiddelbart kommen tilbage fra Rom. Vi ville see, at han her optraadte som en af Dronningens fornemste Tilhængere; men hvad det er paa-faldende er, at han ogsaa optraeder som dansk Prælat eller Lehnsherre — hvilken af Delene det nu har været, dog snarere det første. Det maa altsaa antages, og kan næsten ansees som vist, at han ved Margretes Indflydelse har faaet en eller flere Præbender i Danmark, hvad enten nu dette er skeet tidligere, eller at Pave Urban VI. overdrog ham dem ved Indvielsen. Dette maa nu være som det vil, vist er det, at Margrete maa have forstaaet at vinde denne megtige, og som det ogsaa lader, særdeles forstandige og forretningssdygtige Mand fuldkommen for sine Interesser og knyttet ham til sig med varig Hengivenhed. Som hans Eftermand i Provste- og Magister-Capellarum-Embedet nævnes Hr. Arnbjørn Sunnulfssøn, men rigtignok ikke før end ved 1400 ⁴⁾, saa at man ikke

gjorde Rede for Pantefummen. (Etyffe, Bidrag No. 81, S. 189). Om Gøinge og om Rønneby i Bleking s. nedenf. S. 268.

¹⁾ Den 16de Decbr., formodentlig i Lund, udsledte hun Brev paa den førnævnte Gave af Turflorpsø til Lunde Erkestol, s. Suhm XIV. 167.

²⁾ Den 16de Januar 1386 var Kong Olaf over i Ejsland, i Næsved (Suhm, XIV. 177), men længer ud paa Sommeren var han i Skaane og døde, som vi ville see, paa Falskebod.

³⁾ Han deeltog i Hylvingen i Lund d. 10de August, som det strax herefter vil sees.

⁴⁾ Dipl. N. 1. 572.

med fuldkommen Visshed kan vide, om han fulgte umiddelbart efter ham, eller om der var nogen imellem.

Maret før Mikolas Muser, eller 1385, var ogsaa Biskop Jon af Oslo afgaaet ved Døden. Det er allerede ovenfor nævnt ¹⁾, at han tidligere havde været Prest til Gerpen og sandsynligviis ogsaa hørte hjemme paa den Kant, siden han i sit Testamente fortrinsviis synes at have betænkt Gerpens Kirke, saavel som det nærliggende Gimso Kloster og det saakaldte Michels-Berg, en Hule i Klippesiden paa den østlige Bred af Mornsjø (nu Morfsjø), der betragtedes som et helligt Sted og havde et Alter, hvorpaa der af og til holdtes Messe, og hvor der offredes Gaver ²⁾. Til Gerpen stjænkede Jon alle Kvernerne ved nedre Forsheim hvor det nuværende Fosseims Jernverk er beliggende, og hvilke saaledes maae have været hans Ejendom. Det er ligeledes omtalt, at Jon maaskee ganske kort Tid før sin Død, da han allerede maae have følt sig meget svag, overdrog Biskopsforretningerne til en Coadjutor og Official, der ikke nævnes ved Navn, men som dog umuligt kan have været nogen anden end hans Eftermand Gysteim Uslaksøn ³⁾. Denne Coadjutor og Official har saaledes udstedt Breve baade af 23de August og 19de September 1385. Men ved den sidstnævnte Tid maae dog vel Jon være død, thi af hans Liigsteen, der før ikke lang Tid siden endnu var nogenledes i Behold, sees det, at han døde eller blev begravet i September 1385 ⁴⁾. Forholder det sig saaledes — hvad man neppe kan betvivle — at Gysteim var hiin Coadjutor, da maae man ogsaa antage, at han af Capitlet er formeligt bleven valgt til Jons Efterfølger, ja man kunde af Titlen Coadjutor endog fristes til at antage, at Jon før sin Død havde ladet ham meddele biskopelig Indvielse. Men under alle Omstændigheder maae han efter den paa de Tider herskende Misbrug, der nu var bleven en næsten uftravigelig Regel, have været nede ved Curien og der snarere faaet sin Udnevnelse ved Provision, end Bekræftelse paa sit Valg. Som Biskop har han hidtil ikke været fundet nævnt forend i et af ham selv i Oslo den 22de September 1386 udstedt Brev, der vedkom det samme Salg af et Herberge i Chorsbrødregaarden, som han selv i Egenstab af

¹⁾ S. ovf. S. 10, Not. 1.

²⁾ Om Michelsberget, see Langes Meddelelse i Annaler for Oldkyndighed og Historie 1850, S. 288. Jvfr. Gysteims Register, fol. 29. b.

³⁾ S. ovenf. S. 143.

⁴⁾ Stenen, der tidligere maae have ligget i Domkirken, men siden er bleven brugt til Trappetrin, og endnu før et Enees Aar siden var at see udenfor et Hus i Oslo, er afbildet i Ejebergs Fornlemn. I. Tab. 36., men kun enkelte Stykker af den Deel, der indeholder Aarstal og Maaned, kunne læses. Dog sees her tydeligt nok Aarstallet 1385 og Maanednavnet September.

Coadjutor paa Biskop Jons Begne havde foretaget kort før dennes Død ¹⁾, hvoraf man vel tør slutte, at han da nys var kommen hjem og havde tiltraadt Biskops-Embedet: der var altsaa rundelig Tid for ham til at reise til Curien og modtage Indvielsen der. Han lader til at have været en af de nidjæreste og dygtigste Biskoper, som paa lang Tid havde været i Norge. Strax efter hans Hjemkomst finde vi ham allerede paa Visitationstreise heelt oppe i Thelemarken, hvis Indbyggeres Vilddhed synes at have ligget ham tungt paa Hjertet, og som han senere ved et indtrængende Hørdebrev søgte at raade Bod paa ²⁾. Fra denne Visitationstreise kom han ikke tilbage førend i Februar eller Marts det følgende Aar ³⁾. Om hans virksomme Foranstaltninger til at optegne alt Kirkegodset i hans Diocese og sette Præbenderne paa en bedre Fod, vil der i det Følgende blive handlet. Allerede i Marts 1387 udvirkede han hos Cantfleren en i Kongens Navn udfærdiget Stævning til et Par Bønder i Gnindalen, som uden Lov og Dom havde tilegnet sig Kalefistet ved Elgelid, der sagdes at tilhøre Biskopsstolen, om at møde paa Berby næste Botulfsmesse for hans Official, Kongens Ombudsmand Hr. Agmund Bolt, og en af Biskopen tilkaldt Lagmand, for at bevise deres Ret og siden modtage Dom. Denne Dom faldt ogsaa ud til Biskopens Fordeel og bekræftedes af Dronningen saavel som Erkebiskopen i 1388 ⁴⁾.

Dronning Margrete og Kong Olaf synes imidlertid, som ovenfor viist, at have tilbragt Størstedelen af Vaaren og Forsommeren i Skåne ⁵⁾,

¹⁾ Dipl. N. II. 497. Det Herberge, som folgtes, var det, som Gyskeins egen Farbroder Sira Arnulf Stelnarsen havde ejet (s. o. S. 144), og som nu Erkepresten Kolbjørn kjøbte, men sidenester overlod til Sira Narve Matthiasen. Brevet af 23de August 1385 omhandler Kjøbet, det af 22de Septembr. 1386 er Biskop Gyskeins Dvittering for den sidste Deel af Kjøbesummen.

²⁾ Den 7de November var Biskop Gyskein i Flaabugden i Thelemarken, hvor han modtog Bøder af en Mand, der i tolv Aar ej havde ydet „Biskopskat“ eller gjort Keide“, samt taget Sacramentet i Forbud, og ikke holdt den ham for Manddrab ilagte Skrift. Dipl. N. IV. 534.

³⁾ Den 3de Decbr. var han paa Stokke (Vestfold), den 10de Decbr. paa Teige, hvor han formodentlig tilbragte Julen, den 7de Februar 1387 paa Hof i Rørdal (Vestfold) og endelig den 13de Marts i Oslo (Dipl. N. I. 506. IV. 536. III. 474. II. 501).

⁴⁾ Dipl. N. II. 501. 502. 508.

⁵⁾ At Kong Olaf i 1387 skulde have overværet et Concilium i Lunsberg, hvor alle Norges Biskoper vare samlede, som Pontoppidan siger i sin Kirkehistorie (II. 231), er saa meget mindre sandsynligt, som der neppe engang blev holdt noget Concilium paa den Tid, da der ingen Erkebiskop var i Landet. Formodentlig grunder Angivelsen sig paa en Feiltagelse eller en urigtig Beregning af Aarstallet. Man maa nærmest tænke paa Erkebiskop Mikolæs' og de øvrige Biskopers Nærværelse i Lunsberg d. 26de Aug. 1383; dog findes ingen paa den Dag eller ved den Tid udgiven Forordning af saadant Indhold, som P. angiver, nemlig „at de Geistlige skulde have Deel i alle Bøder“, hvilket og i sig selv er lidet sandsynligt.

og Dronningen var formodentlig den hele Tid ivrigt beskæftiget med Underhandlinger og andre Foretagender, der sigtede til at faa de endnu ikke gjenvundne Slotte og Lehn tilbage. At dette ogsaa lykkedes hende, have vi nys seet; navnlig erfare vi, at Hervestadsherred med Ystad, og Grøinge Herred, hvilket sidste Mecklenburgerne i 1378 havde pantsat til Jesse Dube, nu vare komne i hendes Bold, thi den 10de Juli var Kong Olaf selv i Ystad og bekræftede den bleking ske Stad Rønneby's Privilegier ¹⁾ — en Omstændighed hvoraf man ogsaa kan slutte, at de østlige Landstaber nu vare komne tilbage til den danske Krone — og allerede i December 1386 var Jesse Dube hos Dronningen, da hun overdrog Turstorpsø til Lunds Domkirke. Dronning Margrete var selv i nye Underhandlinger med Kong Albrecht, og en Dag var berammet imellem dem ²⁾. Formodentlig underhandlede hun endnu ivrigere med de megtige svenske Stormænd, Bo Jonsøns Testament-Executores, der netop paa denne Tid vare komne i den heftigste Strid med Kong Albrecht om dette Testamente, og det var vistnok de bedste Udsigter for Haanden til, at et overvejende Parti blandt de svenske Herrer vilde erklære sig for Olaf, og denne saaledes kunde vinde sine Forfædres Trone tilbage, — da enhver saadan Forhaabning, hvor stærk eller hvor svag den kan have været, for det første kuldkastedes ved den unge Konges pludselige og uformodede Død. Hvad der har foranlediget den, om det var en heftig Sygdom eller et Ulykkestilsælde, vides ikke. Alle de nærmere Omstændigheder, man kjender derved, ere kun, at han døde paa Falsterbod Slot, medens Dronningen endnu var i Ystad for at underhandle med Kong Albrecht, og at han havde mange Riddere og Svener om sig, navnlig Hovmesteren Hr. Benedict Bjug, Brødrerne Hr. Michael og Hr. Jens Muut, Hr. Folmar Jakobsøn og den føromtalte Hr. Jesse Dube ³⁾. Derimod er hans Dødsdag ikke ganske sikker, thi den nævnes kun i et Chronicon, der først er sammenskrevet efter 1523, og angives her til Inventio Stephani eller 3die August ⁴⁾, hvilket er

¹⁾ See Klinge's dissertatio de nomarchia Medelstad, berigtiget af Behrmann „om Kong Olafs Død“ S. 3, 4. Da Dagen her opgives „die beati Regis et Martyris“, uden at noget Navn nævnes, kan det ligesaa gjerne være St. Knuts Dag, 10de Juli, som Olafsdagen, der af Behrmann antages for den rette, og saa meget heller hiin, som den er fjernere fra den Dag, da Kongens Lig blev aabnet og balsameret, nemlig d. 4de August.

²⁾ Det siges udtrykkeligt i Raadsherrernes Strivelse til den tydske Højester af 1402, see Behrmann, l. c. S. 36.

³⁾ Dette siges ligeledes udtrykkeligt i det nyssomtaltte Brev til Højesteren af 1402, Behrmann S. 35.

⁴⁾ Chron. af 1523 i Scr. Rer. Dan. VI. S. 229. Dette Chron. har Petrus Olai igjen fordelte udfkrevet og derfra hentet samme Dags-Angivelse, Scr. rer. Dan. I. S. 135.

lidet sandsynligt, naar man betænkter, at hans Liig ifølge en samtidig og sikker Kilde blev ført til Sorg for der at begraves, allerede Dagen efter, den 4de August, efterat det var aabnet og balsameret, samt Indboldene udtagne, for at bringes til Lund og der nedlægges i Domkirken foran Vor Frues Alter, hvilket ogsaa formodentlig strax efter skete ¹⁾). Thi det er dog ikke rimeligt, at den Afdødes Omgivelser skulde have rovet at foretage alt dette i flyvende Hast uden spørge Dronningen ad; men et Bud, om det end skyndte sig nok saa meget, kunde dog i hine Tider neppe tilbagelegge den henved sex norste eller over aatte danske Mile lange Vej fra Falsterbod til Ystad paa kortere Tid end en Dag ²⁾), og om han endog strax i al Hast vendte tilbage igjen, kunde han, selv for det Tilfelde, at Olaf var død om Morgenen den 3die August, neppe indtræffe saa betids i Falsterbod, at man allerede Dagen efter skulde kunne være færdig med Balsameringen o. s. v. Desuden er det høist rimeligt, at Dronningen selv efter Modtagelsen af Dødsbudskabet begav sig til Falsterbod for at see Sønnens Liig og foranstalte det Fornødne med Hensyn til hans Begravelse, og for hende var det vel endnu vanskeligere at reise saa hurtigt. Man kan saaledes vistnok, endog med temmelig Sikkerhed, antage, at hiin Dags-Angivelse beroer paa en Feiltagelse, der af de forhaandenværende Kilder ej lader sig eftervise, og at Olafs Død indtraf tidligere. Ved alt dette bortfalder den Bestyldning, som har været ført imod Margrete, at hun paa en upassende Maade skulde have hastet med at saa Sønnens Liig aabnet og bortbragt for siden en Tid at kunne holde hans Død hemmelig, indtil hun havde sikket sig Regjeringen efter ham. Snarere har hun holdt hans Død nogle Dage hemmelig, forinden Liget aabnedes og bragtes bort; men længe kan dog denne Hemmeligholdelse ej have været, hvor saa mange tidste Besteed derom. Og skete Nabningen og Ligets Bortbringelse Dagen efter hans Død, kunde hun jo neppe engang selv have været vidende om eller givet Befaling dertil; men hvo af hans Omgivelser skulde vel have dristet sig dertil paa egen Haand?

¹⁾ Chron. af 1389, Scr. r. D. VI. 534, der udtrykkeligt angiver Søndagen for Laurentii, hvilken i 1387 falder paa 4de August, som Dagen, da hans Liig bragtes bort. Behrmann (l. c.) begaar her den usforklarlige Fejl at antage denne Søndag for 7de August, og Arets Søndagsbogstav for B istedetfor F. Dette passer paa 1384 og 1390, men paa ingen af de mellemliggende Aar. (Sfr. Røysen, den N. Kirkes Hist. II. S. 408). Behrmann begaar sammeflede's ogsaa en anden væsentlig Fejl, idet han nemlig citerer Petrus Olaf, under Navnet „Dlaus Petri“, og hlink Chron. af 1523 som indbyrdes uafhængige og „omtrent samtidige“ Vidnesbyrd for 3die August som Dødsdagen. Vidnesbyrdet er kun eet, da Petrus Olaf har udskrevet Krøniken, og denne er mindst 136 Aar yngre end Begivenheden.

²⁾ Man maa erindre, hvor flette vist Vejene i de Tider vare, i Sammenligning med nuomsunder.

En anden og langt mere krænkende Bestyldning, der ogsaa, og det endog temmelig tidligt har været fremsat imod Margrete, nemlig at hun selv skulde have ladet sin Søn tage af Dage ved Gift ¹⁾ for at kunne bestige Tronen i hans Sted er endnu mere urimelig, og derfor dobbelt utilbørlig. Thi om hun endog havde været unaturlig nok til at lade sin egen Søn rydde af Vejen for at tilfredsstille sin Herksesygge, saa er det af hvad vi ovenfor have anført, og end mere af hvad der nedenfor vil vises, let at indsee, at hun aldeles intet havde at vinde, men derimod overordentlig meget at tabe ved hans Død, især da den Udsigt, hun ganske vist havde til, at de misfornøjede svenske Herrer med det første vilde erklære sig for Olaf og hylde ham som deres Konge, nu atter blev stillet mere i det fjerne.

Ej mindre usandsynlig er derfor den Bestyldning, som ogsaa har været fremsat, at Margrete alene skulde have udgivet Olaf for at være død, men hemmeligt have holdt ham fangen, og at det virkelig skulde være ham, der, som det heed, efter at være undkommen af Fangenslabet, fremtraadte i 1402 som Kong Olaf og ved hendes Foranstaltning blev brendt som en Bedrager, hvilket paa sit Sted nærmere vil blive omhandlet. Om man end kunde tiltro Margrete en saadan Unaturlighed — hvortil hendes hele øvrige Ferd ikke giver mindste Anledning —, saa maatte dog, som nys paavist, Olafs Død just paa denne Tid være saa ubejlselig for hendes Planer, at den Uergjerrighed og Herksesygge, der skulde være siert nok til at kvæle alle moderlige Følelser hos hende, snarere vilde have tilskyndet hende til at anvende alt hvad der stod i hendes Magt for at holde ham i Live, ja endog til heller at udgive ham for levende, skjønt han var død, end til at udgive ham for død, medens han endnu levede.

At der imidlertid har været gaadefulde Omstændigheder forbundne med Kong Olafs Død og Begravelse, der kunde give Anledning til nogen Mistanke om, at det dermed ej var gaaet ganske rigtigt til, maa man slutte deraf, at hiin Bedrager virkelig kunde fremstaa og finde Tiltro hos Flere, saaledes som vi i det følgende vil se. Paa hvilken Dag end Olaf er afgaaet ved Døden, var den dog vistnok saa nær forud for Begravelsesdagen, at Beboerne af Nigets fjernere Egne og overhoved alle de, der ikke befandt

¹⁾ Denne Bestyldning er først antydet af den samtidige Johannes v. der Busille, udg. af Voigt S. 153. Stedet anføres ogsaa hos Behrmann, S. 25. Meuschenius henkaster den dog med nogen Uvisshed, (Olaf, siger han, omkom af en ubekjendt Sygdom, maaskee ved sin Moders herksesygge Evtg) i Scondia, l. III. S. 31; i Apologia (XII. S. 207) hævder han mere til den Tro, at Bedrageren i 1402 var den egte Olaf, men omtaler hans Fremtræden saa forvirret, at det næsten seer ud, som om han henførte den til 1387. Dahn siger i sin Historie (II. S. 575, Not.) „Margrete flegtede paa sin Fader og var ej ulig Dronning Blanche, (hvilken han, vel at merke, antager for at have ladet sin Søn forgifte), men jeg kan derom intet dømme“. Sigelsen er imidlertid henkastet.

sig inden den første Dagsreise fra Falsterbod, neppe erfarede hans Død, førend samtidigt med Efterretningen om Begravelsen. Det kunde saaledes for dem letteligt synes, som om man havde brugt et usømmeligt Hæstverk, og ved Forsøgene paa at forklare dette kunde vel enkelte for Margrete mindre fordeelagtige Gjetninger opstaa, der efterhaanden gik over i Folketroen. For Nordmændene maatte det uventede Budskab om den unge Konges Død i hans blomstrende Ynglings-Alder være dobbelt særgelig og nedslaaende. Ej alene maatte det smerte dem dybt, at den gamle Kongestamme, der nu i et halvt Aartusend havde styret Riget, og paa hvis yngre, af et kvindeligt Led fremspirede Green de havde overført al den varme og inderlige Hengivenhed, hvormed de havde hængt ved den ældre, nu med eet skulde uddø. Men desforuden havde de i hiin lange Tid faaet det arvelige Kongedømme selv hjært, ligesom dette ogsaa i sig selv var mest overeensstemmende med Folkets Retsbegreber og Institutioner og afgav størst Betryggelse for Landets fremtidige Blomstren og Velvære, saaat Konge-Vettens pludselige Uddøen allerede i og for sig kunde give Anledning til de ængsteligste Anelser for Fremtiden, især da det ubehageligheds endog var tvivlsomt, hvorvidt der overhoved fandtes nogen lovlig Tron-Arving, eller, om en saadan end kunde findes, hvorvidt han vilde være Folket tjenlig. Alle disse Betragtninger, forenede med den Bæmsomhed, hvormed man altid erfarer en haabefuld ung Mand eller Kvindes uventede Endeligt, maatte gjøre Smerten over Olaf Død dybere og mere almindelig, end den maaffter under andre Omstændigheder vilde have været. Og Sorgen har rimeligviis bragt Nordmændene til at smykke ham med Dyder, som han neppe engang havde haft Anledning til at legge for Dagen, og til at ansee Forhaabninger med ham begravne, som de efter sit ringe Kjendskab til ham neppe endnu i Virkeligheden vare berettigede til at nære. Det var derfor heel naturligt, at mange af dem ikke engang strax kunde gjøre sig fortrolige med Tanken om hans Død, men klyngede sig til den Tro, at han endnu var i Live, og med Tiden nok vilde fremstaa igjen, ligesom man i sin Tid havde troet det samme om Olaf Trygvessøn, da han var falden i Svolder-Slaget. Denne Tro, der fra Norge ogsaa maatte udbrede sig til Island, udtaler sig i nogle samtidige islandste Annalers Udsagn ved 1387, idet de omtale Olaf Død kun som en Forsvinden (hvors) ¹⁾. Ligeledes heder det i den nys omtalte islandste Sagasamling, kaldet Flatabogen, ved Slutningen af en Fortegnelse paa Norges Konger fra Olaf tilbage til Harald Haarfagre: „Et Aar senere end før er sagt (der siges strax ovenfor udtrykkelig, at Bogen var paabegyndt

¹⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 340. Det er de til 1396 naaende Høle-Annaler, hvor dette findes. Vi ville ogsaa strax herester see, hvorledes man paa flere Steder i Norge endnu 1389 daterede efter Kong Olaf Regjerings-Aar, som om han ej var død.

1387 under Kong Olaf Haakonssøns Regjering) forsvandt Kong Olaf Haakonsson; Danerne sagde, at han var død, men Nordmændene vilde ikke tro det¹⁾. (Tiden angives til 1388, fordi Efterretningen formodentlig først da er kommen til Island). Muligtviis menes ogsaa Kong Olaf, hvor det i de Annaler, der slutte hiin samme Flatsbog, fortælles ved 1393, at „Olaf Margretessøn efter Enkeltes Sigende skal have gaaet ud“, det vil sige, være reist udenlands eller draget i Pilegrimsferd, samtidigt eller maaskee endog tilsammen med nogle Islendirer, der havde deeltaget i en blodig Kamp med Bjørn Einarsøn og drebt eller faaret flere af dennes Følge, hvorfor det, som det synes, i Skriftemaalet var blevet dem paalagt at gjøre en sliq Pönitens-Reise. Rigtignok skulde man efter Sammenhengen snarere antage, at denne Olaf Margretessøn ligeledes var en Islendirer; men da en saadan af dette Navn ikke andensteds omtales, bliver det i alle Fald ikke umuligt, at Kong Olaf er meent²⁾. Men i saa Fald skulde man dog næsten formode, at der her tydes hen paa et Sagn, der ej lunge efter Olafs Død synes at være opkommen i Italien og endnu fortælles idetmindste i Perugia. I Maret 1415, heder det nemlig, den 13de Marts, „døde i Perugia Henrik eller Erik, en Søn af Kong Haakon og Dronning Margrete, Medlem af St. Franciscus's tredie Orden. Han havde fra Barndommen af haft mest Tilbøjelighed for den geistlige Stand, og hverken hans Moder Margrete eller Nigets Store kunde formaa ham til, enten ved sin Faders, eller ved sin Broder Olafs Død, at modtage Kongedømmet eller gifte sig for at faa Børn, men for at undgaa alt Overheng herom flygtede han bort til et affides, øde Sted, traadte ind i St. Franciscus's tredie Orden og henlevede flere Aar i den yderste Armod, optagen af aandelige Øvelser, Bønner og Betragtninger. Imidlertid blev han omhyggeligt eftersøgt af Sine, og tilsidst opdaget og bragt tilbage til Niget, hvorved han fik Anledning til at forberlige sit hellige Liv ved et Mirakel. Nigets Store vilde nemlig overdrage ham Regjeringen, men Moderen, hvad enten hun nu nødtigt vilde give Slip paa Magten eller ikke troede, at han var hendes Søn,

¹⁾ Flatsbogen, Udg. I. S. 28. Stedet findes ligeledes i Fornaldar Sögur Nordrlanda, II. 3. 16. Det har ogsaa som Overskrift „Hvarf Ólafs Konungs Hákonarsunar“ (Kong Olaf Haakonssøns Forsvinden), hvilket ere de selsamme Ord, der anføres paa nyomtalt Sted i Hole-Annalerne, saaat man næsten skulde antage, at disses Redskriver har haft Flatsbogen for sig.

²⁾ Islandske Annaler, Udgaven, S. 358. Ordene: þá sögðu sumir menn at Ólafur Margrétarsun hafði útgengið, staa midt inde i Beretningen om Slaget ved Snup mellem Bjørn Einarsøn og Thord Sigmundssøn og dets Følger for Deeltagerne, saa at man visseelig ved første Øjeblik snarest skulde falde paa, at denne Olaf Margretessøn var en Islendirer, der sejlede affted i samme Skib som hine.

saafom hans haarde Spørgelser havde gjort ham ukjendelig, lod ham gribe og laste paa et stort Baal, hvor han dog stod en Tidlang ganske uskadt, medens alt Folket saa derpaa og erkjendte det for et Tjertegn. Imidlertid brød han sig ikke om at benytte dette mod sin Moder for at faa Kongedømmet, men forlod atter Riget, vedblev med sit strenge Levnet og gjorde en lang Pilegrimsreise til Italien for at besøge Apostlernes Grav og St. Franciscus's Hvilested. Men medens han var i Perugia, døde han af en Feber, efterat have aabenbaret, hvo han var. Ved hans Død ringede Klokkerne i St. Andreaskirken af sig selv, og da Biskopen hørte dette, kom han til med hele Kleresiet og lod Riget begrave i samme Kirke. Da Keiser Sigismund nogle Aar senere paa Reisen til Rom kom igjennem Perugia og hørte dette, gik han ind i Kirken, kyskede Gravstedet, tilbad hans jordiske Levninger, og bad om at maatte faa Deel i den hellige Mands Fortjenester¹⁾. Riget eller idetmindste Graven forevises endnu i Perugia, og der skal endog findes flere skriftlige Optegnelser derom i samme Kirkes Archiv²⁾. Et der i Perugia virkelig paa hiin Dag er død en Mand, der paa sit yderste afgav en saadan Betjendelse om sig selv, er meget muligt og medfører maastee endog Sandhed; men heraf følger ikke, at Feberpatientens Angivelse er sand, eller endog rigtigt opfattet af de Tilstedeværende. Fortællingen handler desuden om en foregivent Broder af Kong Olaf, hvorom hverken de danske eller de norske Kilder vide at berette det allermindste, og som heller ikke synes at have været til. Man har derfor tænkt sig, at de, der først nedskrev Beretningen, kunne have fejlet i at antage den foregivne Kongesøn og Helgen for at have været en Broder af Kong Olaf, men at han var denne selv, der altsaa ej skulde være død, og siden paa en saa vidunderlig Maade frelst fra Baalet. Men Beretningen bliver ikke derfor mindre usandsynlig, og det eneste merkelige ved den er, at den har kunnet opstaa og vedligeholde sig i det fjerne Italien. Det vilde derfor altid være af megen Interesse at kjende de nærmere Omstændigheder ved dens Oprindelse.

I Sverige maa der ogsaa være opkommen et Rygte, om at det ikke hang ganske saaledes sammen med Kong Olafs Død, som man foregav, siden den svenske Forfatter Ericus Olai, der compilede sin Krønike lidt efter

¹⁾ Wadding, *Annales Minorum*, Ed. 1734. T. XI. p. 375. jvfr. Gram, *Notæ ad Meursium* l. IV. p. 541. Wadding vaaberaaber sig her to Forfattere, Marinus Florentinus (c. 8) og Marcus Ulsthyonensis (l. I. c. 31), af hvilke han udtrykkelig siger, at den første næsten var samtlidig med den foregivne Henrik. Den første af disse Forfattere er endnu ikke udgivet i Trykken, og den anden findes i alle Fald neppe i nordiske Bibliotheker.

²⁾ Dette er i Rom blevet Forfatteren meddeelt af Geistlige, der selv havde været i Perugia og seet saavel Optegnelserne som den foregivne Helgens Grav.

Midten af det 14de Aarhundrede, yttre sig om Olafs Død paa følgende Maade: „hvor der blev af hans (Haakons) Søn Olaf, eller hvor og paa hvad Maade han døde, vides ikke, undtagen at hans Moder lod en vis Olaf, der kaldte sig hendes Søn, opbrende“¹⁾. Men disse Ord synes at vise, at Nygtet neppe er opkommen, førend efterat den falske Olaf var fremstaaet og afstraffet, da Stemningen i Sverige var bleven mindre gunstig for Margrete, og de mange, der havde imod hende, med Glæde greb alt hvad der kunde siges til hendes Skade, medens derimod Tilstanden og Forholdene paa den Tid, da Olaf døde, ej lenger var i saa friskt Minde hos Mengden, at det kunde være denne ret klart, hvor urimelig Beskyldningen var. I de nærmeste Aar efter Olafs Død har vijt ikke en eneste Stemme rejst sig mod Margrete i denne Anledning, thi ingensteds maatte det staa saa klart for Enhver som netop i Sverige, hvilken ubetimelig Afbrudelse Olafs Død maatte gjøre i Margretes Planer. Har man der endog strax fundet Omstændighederne ved hans Død noget mistenkelige, da kunde dog Mistanken umuligt rette sig mod Margrete, men maatte snarere vende sig til den modsatte Side, nemlig mod **Mecklenburgerne og deres Tilhængere**, thi Albrechts Sager stod visselig nu saa slet, at hans sidste Haab om at kunne beholde Sveriges Trone maatte knytte sig til, at den gamle Konge-Vett aldeles uddøde paa Mandssiden, og de Svenske derved maasker vilde blive nødsagede til endog mod deres Vilje at beholde ham. Heller ikke kan man antage, at de svenske Herrer trods Olafs Død omsider vilde have taget Margrete til sin Herskerinde, dersom nogen saadan Mistanke havde hvilet paa hende. Og derhos kan man være temmelig forvisset om, at om endog kun den svageste Antydning til en saadan Mistanke havde været fremkastet, vilde Albrecht ikke have undladt at opriske den blandt de andre Uartigheder og grove Beskyldninger, han yttrede mod Margrete, da hun aabenbart havde stillet sig i Stranken mod ham.

Det for Margrete trængende Nygte, at hun skulde have villet lade sin Søn forgive, maa ellers, som vi ovenfor have seet, temmelig tidligt være opstaaet i de pommerste og preussiske Stæder, siden det var fra denne Kant, at Bedrageren fremstod. Imidlertid tør det nok være muligt, at Nygtet selv allerførst blev sammensmedet umiddelbart før Bedragerens Fremkomst. Der maa her ogsaa have gaaet et andet Nygte, hvilket dog muligviis først har dannet sig i meget sildigere Tider, nemlig at Kong Olaf skulde være omkommen paa Eoen i en Storm, medens flere af de øvrige, der var ombord paa Skibet, frelske Livet, og nogle endog paastod, at Kongen selv skulde være kommen levende derfra, men under saa mislige Omstændigheder, at man ikke hørte noget til ham, førend

¹⁾ Scr. r. S. II. p. 112.

man gjenfandt ham som en fattig og ringe Mand i Graudenz ¹⁾: en Opdigning, der var alt for urimelig, til at man skulde antage, at nogen Samtidig virkelig for Alvor har troet den ²⁾).

Margrete staa saaledes juldkommen reen for enhver Beskyldning, som Ubittighed eller ond Vilje senere kan have været at fremsætte imod hende paa Grund af Sønnens pludselige Død. Men at det nok kunde have været hendes Onske at skjule Dødsfaldet saa længe som muligt, og det maaskee ej saameget for de Danskes Skyld, paa hvis Hengivenhed hun vel i alle Tilfælde kunde stole, som snarere for at hendes Planer med Hensyn til Sverige ikke skulde lide nogen Standsning, er baade højst rimeligt og meget undskyldeligt. Dog end ikke dette lod sig gjøre i saa lang Tid, at hun kunde have nogen Nytte deraf, thi om endog Olaf var død kort efter den 10de Juli, da han endnu var i Live i Ystad, bliver der alligevel i det højeste kun tre Uger til den 4de August, da Liget blev bragt til Sorø. Og da vi erfare, at saavel de holstenste Grever, som en Mengde andre anseede Mænd og Kvinder af begge Riger, Danmark og Norge, vare tilstede ved Jordfestningen, som maa have fundet Sted umiddelbart efter Ligets Ankomst til Sorø, maa

¹⁾ See den preussiske Skribent Caspar Hennebergers Beretning i hans „Erklärung der preussischen großern Landtafel“, S. 67, meddeelt in extenso af Behrman, l. c. S. 16—18. Henneberger skrev ved Midten af det 16de Aarhundrede og beraaber sig paa den eldte Simon Grunau.

²⁾ Her kan man ogsaa merke, at ifølge et svensk Sagn skulde Smaalendingerne have drebt Kong Olaf og hugget ham i stykker Led for Led, fordi han kom ind i Landet uden Bisjel, see Werlauff, „de hellige tre Kongers Kapel“, S. 68, hvor „Ewenska Fatburen“ VII. S. 103 citeres, og det her anførte Tilleg „som ännu tilseendes är uti Növelskyrka“, meddeles med den Formodning, at der herved forstaaes Nöbbelns Kirke i Kongahered i Smaaland, medens der dog snarere menes Christianopolis Kirke i Bleting, da denne Stad i daglig Tale altid kaldes „Napel“ eller „Nebel“. Dette Sagn knytter sig sandsynligvis oprindeligt til den Riddersfigur af Marmor fra det 14de Aarhundrede, der findes i nyudsavnte Capel i Roeskilde, og som er beskrevet samt afbildet i hiint Skrift af Werlauff S. 65 sgg. Denne Figur bestaaer nemlig af 13 forskjellige Stykker til at sætte sammen, men som rimeligvis aldrig have været sammenfattede, og herom har da det Sagn været gangse, at Figurens Beskaffenhed skulde betegne enten den Tilstand, hvori de Svenske have tilbagefendt Olafs Legeme, eller den Maade, hvorpaa de truede med at ville behandle ham, hvis han faldt i deres Hænder (Werlauff l. c.). Altsaa maa enten Figuren have givet Anledning til Sagnet, eller maa dette, om det oprindelige var uafhængigt af Figuren, tidligt have været sat i Forbindelse dermed, saa at man næsten skulde antage det for en Fejltagelse, naar „Ew. Fatburen“ nævner „Napel“ og ikke Roeskilde. Hvad Figuren selv angaar, da har Werlauff (l. c. S. 70, 71) vist saagebtsom til Evidens, at den neppe kan forestille nogen anden end Kong Valdemars i Juni 1363 afdøde Søn Hertug Christoffer (see foreg. B. S. 737), og at den har været bestemt til at smykke hans Gravsted.

de have været udtrykkelig indbudne eller tilfagte til at overvære den ; og denne Tilfagelse synes idetmindste at maatte have fundet Sted nogle Dage forud, om der end ikke godt kan være Tale om andre norske Mænd, men Kvinder, end dem, som allerede da befandt sig i Danmark, enten ved Hoffet eller andensteds. Man faar saaledes ikke stort længere Tid end 14 Dage, i hvilken Kongens Død kunde holdes skjult for dem, der ikke havde været tilstede ved hans Dødsleje, forsaavidt ellers nogen saadan Hemmeligholdelse kunde have været mulig, hvilket faar staa derhen. Men der er jo endydermere al Sandsynlighed for, at hans Død ikke forefaldt saa ganske nær efter hiin 10de Juli, paa hvilken han, som man maa antage, endnu fuldkommen frisk og vel befandt sig i Ystad med sin Moder.

Kong Olafs balsamerede Liig blev altsaa, som det nys er omtalt, begravet i Sorø Klosterkirke, hvor hans Fader og Farfader hvilede, i Overvær af de holstenke Grever og mange andre geistlige og verdslige Herrer, Fruer og Jomfruer, saavel fra Norge som fra Danmark. Naar der blandt hine geistlige Herrer synes at være Tale om mere end een Erkebiskop, kan man kun have meent Erkebiskop Magnus af Lund og den formodentlig allerede fra Curien hjemkomne Binalde af Nidaros, hvilken vi saa Dage efter ville finde blandt dem, der i Staane allerførst hylde de Dronning Margrete som Danmarks Rigsforsstanderke. Hvilke de øvrige tilstedeværende norske Mænd eller Kvinder monne have været, lader sig nu ikke angive. De sidste maa have hørt til hendes Hof ; andre norske Kvinder have neppe paa denne Tid opholdt sig i Danmark, og blandt dem kunde man vel nærmest tænke paa den foromtalte Fru Christina Mikolasdatter, Alf Jarls Vtling og Dronningens Slegtning og særdeles Veninde, som det lader ; thi vel var hun den 16de Juli i Lunsberg²⁾, men dette hindrer dog ikke, at hun strax efter kunde

¹⁾ Dette siges udtrykkelig i det ovenomtalte Brev fra de danske Herrer til Højesteren af 17de Juni 1402 (Behrmann S. 36): „der (i Sorø) heber det, blev han stedt til Jorden med alle de Højtideligheder, hvormed en Konge plejer at begraves ; tilstede derved var de holstenke Herrer med deres Raad, Erkebiskoper og Bysbiskoper og mange gode Prælater og mange gode Riddere og Evne og Fruer og Jomfruer og andre gode Folk fra Stæderne i de to Kongeriger Norge og Danmark.

²⁾ Den 16de Juli 1387 indgik hun paa Biskopsgaarden Telge ved Lunsberg et Forlig med Biskop Gystein af Oslo, hvorved hun afstod til Foslene Kirke paa Sotanes i Maurike Gaardene Uppsala og Dvrebs, imod at Biskopen oygav Kravet paa al den Tiende, hun skyldte Sognets Kirke. Dipl. N. IV. 530. Det er merkelligt nok, at Mæret her angives med Arstæl, ikke efter Kong Olafs Regjeringsaar. Skulde man allerede da have erfaret Kong Olafs Død? Det er dog neppe rimeligt.

have begivet sig til Danmark, da det forekommer os højest sandsynligt, at hun plejede stadigt at være om Dronningens Person. Olaf's Gravsted forefindes endnu i Sorø Kirkes Chor paa Alterets nedre og venstre Side, fremvisende i Midten hans Skjold med den norske Løve, og Overkriften HIC JACET OLAVS FILIVS MARGRETE REGINE QVEM GENVIT EX HAQVINO REGE NORVEGIE¹⁾. Nogle andre, versificerede latinske Gravskrifter over ham ere fra sildigere Tider²⁾.

Den danske Chronist Huitfeld skriver om Olaf, at „han var en god og from Konge, stille og dydelig, holdt god Fred i sin Tid, holdt hver Mand ved Lov og Ret, og havde gjerne nogen af sit Naad med sig, hvor han foot frem, samt hørte gjerne Sager“³⁾. Det er øjensynligt, at denne Dom ej kan være hentet fra samtidige Beretninger, men alene støtter sig paa de i hans Navn udstedte Domme og andre Brevskaber, som Huitfeld benyttede ved Uffattelsen af sin Krønike. Olaf var ved sin Død for ung og havde udviklet for liden Selvvirkomsbed, til at man overhoved kunde danne sig nogen Forestilling om hans Personlighed, eller at de Efterlevende kunde tillegge ham nogen særegen Character eller bestemte Regent-Dyder. Nordmændene elskede i ham den sidste mandlige Etling af deres Kongestamme og sørgede over hans Død, saavel fordi denne Stamme nu uddøde, som vel og fordi de ynkedes over ham, at han skulde blive bortrykket i en saa ung Alder. Men til personligt at lære at kjende og elske ham havde vel kun de færreste haft Tid eller Lejlighed.

21. Dronning Margrete hyldes som Rigeshyrerinde, først i Danmark, siden i Norge.

Vi have allerede omtalt den Forlegenbed, hvori Kong Olaf's pludselige Død nødvendigviis maatte bringe Dronning Margrete. Den var saa stor, at mangen en Mand i hendes Sted vistnok vilde have anseet sin Sag for tabt, og det kan alene have været i Bevidstheden om sin overlegne Dygtighed og Statsklogskab, at hun vovede at holde Stand og fortsatte sine Bestræbelser til Nordens Forening. At der ikke for det første

¹⁾ Suhm, XIV. S. 184.

²⁾ Den længere af disse Gravskrifter, der begge meddeles af Huitfeld S. 572 og af Suhm (l. c.) er forfattet af Ivar Bartholin c. 1570; den kortere antager Suhm for at være „gammel“, hvormed han vel mener „samtidig“; men saavel Latiniteten som Indholdet synes at vidne om en sildigere Tidælder. Desforuden meddeler Huitfeld ogsaa en Gravskrift i Prosa, om hvilken vi ikke behøve at melde mere, end at den lader Olaf arve Norges Kongedømme, før end han blev Konge i Danmark (!). Ingensteds anføres det, hvor i Kirken disse Gravskrifter egentlig staa eller stod; paa den lille Liigsteen kan det ikke være.

³⁾ Huitfeld S. 573.

kunde være nogen Tale om at vinde Fodsefte i Sverige, er naturligt. Men dette var maaskee endda ikke det verste. Betænkligere var det, at hun kunde blive nødsaget til at fravige baade Danmark og Norge. Hidtil havde man nemlig ej haft noget Exempel paa, at en Kvinde var valgt til Tronfølgerinde i Danmark, om hun end var en Konges Datter, og Successionen i Danmark var desuden ved Tractaten af 1376 paa en vis Maade forbeholdt hendes Systersøn Hertug Albrecht af Mecklenburg, forsaavidt som det her var vedtaget, „at Kong Olafs Valg ikke skulde komme ham til nogen Glæde med Hensyn til hans fremtidige Fordringer paa Kongedømmet“ ¹⁾. I Norge kunde der ogsaa, som vi ville see, være grundet Spørgsmaal, om ikke den samme Albrecht var nærmest arveberettiget til Tronen, medens derimod Margrete som Moder af den afdøde Konge kun havde en tvivlsom Arveret og dertil saa langt ude, at den næsten kunde betragtes, som om den ej var til ²⁾. Hvis Hertug Albrecht havde været det eneste Medlem af sin Stamme, vilde hun maaskee ikke have betænkt sig paa strax at faa ham valgt og antaget til Konge i begge Riger. Det vilde saaledes da ikke findes nogen anden, der kunde gjøre hendes fremdeles Indflydelse over ham stridig. Men Ulykken var, at hans Farbroder Kong Albrecht i Sverige levede, havde formodentlig været hans Formyndere, og vilde vel ogsaa efter hans Opbyrdelse paa Danmarks og Norges Trone udøve størst Magt over ham. Paa denne Tronfølge var det saaledes ikke for det første at tænke, om den maaskee og tilsidst vilde have ledet til en varigere Forening af Nordens Riger, end den, som det lykkedes Margrete at bringe istand. Imidlertid var en anden Arving, der passede for Margretes Planer, ikke let at finde, uden at man dog holdt sig til den samme mecklenburgske Wett, som ved de tidligere statskloge Hertuger Henriks og Albrechts Fremsynthed havde giftet sig ind i begge de da regjerende nordiske Kongeretter og derved bundet Arveret efter dem begge. Det er derfor høist rimeligt, at Margrete allerede nu havde kastet sine Øjne paa en yngre Wettling af hiint Forstebuus. men som allerede stod Kong Albrecht fjernere, nemlig **Grik**, en Søn af den pommerste Hertug **Bartislav VII.** og Hertug Albrechts Syster **Maria**, følgelig Margretes Søsterdattersøn og saaledes heller ikke uden Arveberettigelse til Norge, som det i det følgende vil sees. Men til at faa hans Udfarelse bragt i Orden udkrævedes der Lid, og for det første maatte det være Margrete magtpaaliggende, at Tingene gik i sin sedvanlige Orden, idet hun midlertidigt blev bekræftet i Regjeringen,

¹⁾ See ovenfor, S. 75.

²⁾ Om alle disse Arvesforhold vil der nedenfor blive handlet udførligt.

førend Hertug Albrecht kunde gjøre sin Fordring gjeldende og skaffet sig et Parti. Dette lykkedes det hende ogsaa at udvirke, og det endog langt snarere, end man skulde have formodet: et umiskjendeligt Tegn paa, hvor stor hendes Yndest og Anseelse maa have været, og hvor dygtige Hjelpere hun maa have haft til at agitere for sig. Thi hvad der nu skete, var negteligt et Hastværks-Skridt, paa hvilket der i flere Henseender kunde være meget at sige. Det forstaaer sig af sig selv, at hun først søgte at sikkre sig Regjeringen i Danmark, deels fordi hun just nu var tilstede der, deels ogsaa fordi hun som dansk Kongedatter og Kong Baldemars saavel som Kong Olafs Arving idetmindste efter den private Arveret her maatte have størst Udsigt til at betragtes som den nærmeste til Rigsstyrelsen, om just ikke ligesvem efter Loven, saa dog ifølge Billighed og Folkets Ønske. Saaledes blev hun allerede den 10de August, kun sex Dage efter Kong Olafs Tilgifelse, i Lunds Domkirke og paa Skaane Landsdthing, af flere geistlige og verdslige Herrer, saavel fra Skaane, som fra alle de andre Landsdele, udvalgt og antaget og hyllet til „fuldmægtig Frue og til Huusbonde og til hele det danske Riges Formynder i alle Maader, indtil hun og de tillsammans eendregtigt kunde komme overeens om at velge en Konge, dog saaledes, at de ikke skulde stilles fra hendes Tjeneste og Hjælp, førend hun selv viiste dem fra sig til samme med hendes og deres Raad og Vilje udvalgte Konge“. Som Bevæggrunde til Valget anføres, at Dronning Margrete, „Norges og Sveriges Dronning“, som hun kaldes, var Kong Baldemars Datter og Kong Olafs Moder, hvilke begge havde været deres Herrer, og at de i mange Maader havde prøvet hendes gode Vilje og Gunst“. De og hun, heder det fremdeles, vare komne indbyrdes overeens om, at de ikke vilde tage nogen Herre eller Høvding eller Konge, eller drage nogen Mand ind i Danmark, eller tage nogen Mand til Hjælp, der var imod dette, eller nogen- somhelst anden uden hendes Raad og Vilje; slike Mænd vilde de derimod med hende søge at „forderve“. Derimod havde hun tilsagt dem, at de skulde nyde Skjel og Ret og de Privilegier, som hendes Forsedre og Søn havde givet dem¹⁾. Det merkeliage ved dette Brev er, at Erkebiskop Binalde af Throndbjem nævnes allerførst blandt Udstederne, medens derimod ikke den lundske Erkebiskop Magnus nævnes blandt disse, uagtet det udtrykkeligt heder, at saavel Udstederne, 14 i Tallet, som „Erkebiskoper og Lydbiskoper, Riddere og Evne, og flere Rigests Mænd og Menighed af alle

¹⁾ Vidnesbyrdet om denne Raaring og Hylting findes endnu i det danske Gesheim-Archiv; det er efter Originalen aftrykt i Molbechs og Petersens „Udvalg af danske Diplomer og Breve“, I. No. 10. (S. 11—12).

Danmarks Lande" havde deeltaget i Valget ¹⁾). Det første kan forklares paa den af os ovenfor anførte Maade, nemlig at Binalde ved Dronningens Indflydelse allerede tidligere havde faaet en Prælatur ved Lunds Domkirke, saaat han derved var berettiget til at optrede mellem Danmarks Geistlige ²⁾). Men at Erkebiskopen af Lund ikke nævnes blandt Udstederne, uagtet han dog saavel som Biskopperne af Ribe og Maruus var ved Hylningen, bliver altid en Besynderlighed, skjønt man kan sige, at hans Deeltagelse i Brevets Udstedelse ikke var absolut nødvendig, da dette kun indeholder et Vidnesbyrd om, hvad der skete, ligesom vi ogsaa senere see Hoeskildes Biskop paa samme Maade nævnt i Vidnesbrevet om Hylningen paa Sjælands Landsting, uden selv at have deeltaget i Udstedelsen af dette. Muligt ogsaa at Biskopperne have givet særskilte Breve. Saameget kan man ellers vist trygt antage, at Erkebiskop Binaldes Indflydelse hidrog meget til at befordre Margretes Valg; men det meste maa dog vel den megtige og anseede Drottsfete Hr. Henning af Putbusch have udrettet, hvilken ogsaa nævnes først iblandt de verdslige Herrer. Af Geistlige nævnes foruden Erkebiskop Binalde kun Biskop Peder af Maruus. Blandt de verdslige Herrer forekomme den afdøde Konges Hofmester Hr. Benedict Bjug til Gunnerslevholm og den fremtalte Hr. Henrik Parow, der saaledes nu optraadte som dansk Herremand, Jakob Muus til Lindholm, o. fl. Elleve Dage derefter, den 21de August, aflagde Biskopen af Hoeskilde med øvrige Prælater, Riddere, Evene og hele Almuen af Sjælland, Møn og Lolland samt andre Rigets Mend en lignende Hylning i St. Knuts Kirke i Ringsted saavel som paa Sjælandsfars Landsting sammesteds, og her sees ligeledes Hr. Henning af Putbusch at have været virksom, thi han er atter den første af de Herrer, der have udstedt Vidnesbyrd derom ³⁾). Længere Tid tog det, inden Synboerne efterfulgte

¹⁾ Udstederne ere, foruden Erkebiskop Binalde: Hr. Henning af Putbusch, Drottsfeten; Jens Andersson, Benedict Bjug, Henrik Parow, Nelmer Breide, Folmar Jakobsen, Riddere; Otte Jenssen, Hennese Olafsen, Konrad Wolteke den yngre, Jakob (Jep) Muus, Stiig Peterssen og „Albertus“.

²⁾ Hvil Brevet kun omtalte Hylningen, som en Act, hvortil Udstederne kun havde været Vidne, men hvori ibetmindste ikke alle havde deeltaget, da vilde Erkebiskop Binaldes Optraaden blandt dem ikke være noget paasigende, men det staar udtrykkelig: „vi og mange flere Rigets Mend — — kaarede, annammede og udvalgte“ — o. s. v.

³⁾ Vidnesbrevet findes ligeledes i det danske Geheimarchiv og er afstrykt blandt ovenanførte „Udvalg af Diplomer“ etc. No. 11, S. 13. Om Dagen, hvilken baade Jahn (S. 16) og Huittfeld (S. 574) angive urigtigt, ophører ved dette Afstryk af Originalen al Tvivl. Udstederne ere Hr. Henning af Putbusch, Jens Thurgilsen, Landsdommer i Sjælland, Benedict Bjug, Jens Ruut, Høvedsmand paa Vordingborg, Michael Ruut af Sjællenes, Riddere; Sesse Dffesøn af Gebe, Zinkenoge (en Broder af Erkebiskop Nikolås) og Hartvig Bruffe.

Skaaningernes og Sjælandsfarernes Exempel, hvad nu Narfagen kan have været dertil; thi Hylningen i St. Knuts Kirke i Odense og paa Fyns Landsting skete ikke før end den 26de October af Biskopens Fuldmægtige, Prælater, Riddere, Riddersmænds-Mænd, Kjøbsteds-mænd og Almue m. m. fra Fyn, Langeland og Thorsland ¹⁾). En lignende Hylning skal og være sket i Nørre Jylland, altsaa vel paa Viborgs Landsting, men der findes ikke lenger noget Brev derom ²⁾). Saavidt man kan see, fandt den Sted tidligere end Hylningen i Odense, og denne maa saaledes have været den sidste ³⁾).

Maret var nu allerede langt henledet, og det gjaldt for Dronningen at skynde sig til Norge for ogsaa der at sikke sig Regjeringen. Imidlertid lod hun Erkebiskop Binalde drage forud derhen for at kunne bearbejde Gemytterne og forberede Sagen til hendes Ankomst. Thi den 8de September modtog Erkebiskop Binalde paa Bordingborgs Slot af Befalingsmanden sammesteds, Hr. Jens Ruut, paa Dronningens og det danske Rigstraads Vegne, alle de Bøger og Klenodier m. m. som hans Formand Erkebiskop Nikolas havde ført til Danmark, og som efter hans Død sees at have været opbevarede der paa Slottet under Dronningens og Raadets Ansvar; og i Qvitteringsbrevet, som Erkebiskopen samme Dag udstedte, heder det udtrykkeligt, at han ligeledes skulde skaffe sit Capitels Qvittering, saasnart Dronningen kom med ham til Norge, men om hun ikke kom med ham, skulde han inden Nar og Dag nedlegge den hos Hovedsmanden paa Bordingborg eller paa Kalundborg ⁴⁾). Dette synes at vise, at Erkebiskopen nu var reiseferdig, men at det var uvidt, om Dronningen kunde reise op paa samme Tid. Da hun nu ej kan være kommen afsted før end efter Fynboernes Hylning den 26de October, er det klart, at Erkebiskopen maa være reist alene.

Imidlertid havde man naturligviis allerede for længe siden erfaret Kong Olafs Død i Norge. Der findes et Brev, dateret fra Oslo den 13de October „i det Nar, da Kong Olaf døde“, men allerede fra de

1) Brevet, der ej, som de to andre, er affattet paa Dansk, men paa Latin, meddeles af Huitfeld, S. 574, 575, og en Notarialakt derover hos Suhm XIV. 343. Udskæerne ere Hennike Olafsen, Hovedsmand paa Nyborg, Berneke Skinkel paa Hingawil, Henneke Berg paa Kjestrup Slotte, Ditte Skinkel, Landsdommer, Ditte Strangesen af Lange, Luve Nikolassen, Borkvard Skinkel af Koltsted, Borkvard Lembeke, Evene. Om Dagen, der angives til Løverdag (Sabbatum) før Simons og Judæ Dag 1387, kan der ej være nogen Tvivl, sjønt Pal. Müller (obss. critica S. 8) angiver d. 27de October, og Notarialakten har d. 16de.

2) Huitfeld omtaler Hylningen (l. c.), men siger udtrykkeligt, at han intet Brev har fundet.

3) Suhm. XIV. 194.

4) Dipl. N. I. 508.

første Dage af September findes der Breve, i hvis Datering Aaret angives med Aarstallet, ej, som sedvanligt, efter Kongens Regjeringsaar: et temmelig utvetydigt Tegn paa, at Udfæderne have erfaret Kongens Død ¹⁾. Og merkeligt skulde det være, om det ej var en blot og bar Tilfeldighed, at det foromtalte Brev fra Zeige af 16de Juli om Overeenskomsten mellem Biskop Eysteinn og Fru Christine Nikolasdatter ligeledes er dateret efter Aarstal, thi isaafald kunde man dog let fristes til at tro, at Kongen allerede var død strax efter den 10de Juli, og at idetmindste Fru Christine og Biskop Eysteinn vare vidende derom. Dette er nu vel mindre sandsynligt, men vist er det, at idetmindste efter Begravelsen maatte Efterretningen snart komme til Norge, og Erkebiskop Binalde maatte saamegetmere føle sig opfordret til at skynde sig derop, som det Tilfælde vel nu kunde ansees for indtraadt, der omtales i Landslovens Christendomsbaalk, Cap. 6, nemlig at ingen saadan Fronarving var til, som Konge-Arvtallet omhandler, og at alle Biskoper, Prælater, Hirdsfjorer, Eysfelmend og udvalgte Bønder skulde samles med Erkebiskopen for at raadslaa om nyt Kongevalg, og det saa snart, at de skulde have begivet sig afsted inden en Maaned efter at de havde erfaret Kongens Død. Nu heed det jo rigtignok, at denne Sammenkomst skulde stee i Nidaros, nemlig „at de alle skulde søge nord til Nidaros til St. Olaf for at raadslaa med Erkebiskopen“. Men dette forudsætter som givet, at Erkebiskopen var i Nidaros. Naar derimod, som det nu var Tilfældet, Erkebiskopen just kom tilbage fra sin Indvielse og landede i den sydlige Deel af Niget, kunde der vist ikke være noget i Vejen for, at han berammede Mødet s. Gr. til Oslo, saamegetmere som dette vistnok for de fleste var et langt belejliger Sted, end Nidaros. Da nu et Raadsmøde, dette Anliggende vedkommende, blev holdt i Oslo strax i Begyndelsen af det følgende Aar, og Deeltagerne deri formodentlig allerede havde samlet sig til Julen, medens Sejladsen endnu var lettere, maa vi antage, at Erkebiskopen er kommen op til Norge i Løbet af September og strax har ladet Indkaldelser udgaa. Men der synes ikke lenger at have været Tale om nogen bogstavelig Efterfølgelse af Landslovens Bud, hvilket udtrykkeligt foreskrev, at foruden Biskoper, Prælater og verdslige Høvdinger ogsaa tolv Bønder fra hvert Biskopsdømme, opnævnte af Biskoperne, skulde deeltage i Mødet. Man havde nu et Rigs-Raad og ansaa det, som det synes, tilstrækkeligt, naar kun saa mange som muligt af dettes Medlemmer mødte frem. Forsaaavidt som de ikke alle vare Eysfelmend, kunde vel endog saa flere

¹⁾ Brev af 5te September, ligeledes et fra Soleim ved Skien af 27de September, begge med Aarstal, aftrykte i Dipl. N. V. 357 og III. 476. Brevet af 13de October, „i det Aar, da Kong Olaf døde“, er aftrykt s. 540.

af dem regnes blandt hine saakaldte Bønders Tal, skjønt de rigtignok kun udgjorde en ubetydelig Deel af den Mengde (told fra hvert Biskopsdømme, altsaa i alt sexti), der skulde opnevnes. Heller ikke lader det til, at Indkaldelsen naaede saa langt som til Bergen og Thronhjem, eller at de her boende Raadsherrer vandt Tid til at indfinde sig ved Mødet. Thi saavidt vi kunne see, var der kun Mend fra Ostlandet, Agder og Nysylke tilstede. De, som nævnes, og som sidenestefter udstedte de paa Mødet satte Beslutninger, uden, ligesom det var skeet i Danmark, ogsaa at omtale andre unavngivne Deeltagere i Forhandlingerne, vare, foruden Erkebiskop Binalde, Biskoperne Gysstein af Oslo, Olaf af Stavanger, Sigurd af Hamar og den før omtalte Henrik af Gronland, der nu optraadte i Egenstab af norsk Raadsberre; Rigskansleren Provst Henrik Henrikson, Ridderne Ulf Holmgeirsson og Ulf Jonsson, og Hirdmændene Haakon Jonsson, Gaute Eriksøn, Jon Martinsøn, Alf Haraldsøn, Benedict Nikolasøn, Agmund Bolt, Jon Darre, Haakon Stumpe, Peter Nikolasøn, Nikolas Galle, Finn Gyrdsøn, Gudbrand Erlingsøn, Thoralde Sigurdsøn, Herleif Nasulfsøn, Magnus Stoltekarl, Haakon Lopp, Tappe Fastulfsøn og Evaale Dttesøn. Af disse vare Svogrene Ulf Holmgeirsson og Ulf Jonsson, som vi have seet, næsten mere svenske end norske, skjønt den sidste var Jon Hasthorssøns Søn; i alle Fald havde de sine Besiddelser og Syssler i den sydsørlige Deel af Landet, saavel som i Bermealand og paa Dal. Haakon Jonsson var vistnok maastee før Tiden kongelig Ombudsmand — Underfehirde eller Gjaldtere? -- i Bergen, men han hørte dog egentlig hjemme paa Ostlandet og havde desuden sine særegne Grunde til at indfinde sig, som det strax vil sees. Gaute Eriksøn havde Skidusylta, Jon Martinsøn hørte nu hjemme paa Naumarike, Alf Haraldsøn formodentlig i Borgesyssel, (s. o. S. 164), Benedict Nikolasøn havde hidtil været Foged paa Akershuus, Agmund Bolt kongelig Ombudsmand i Borgesyssel, Jon Darre var Fehirde paa Tunsbergshuus og Sysselmand paa Bestfold, Haakon Stumpe havde Besiddelser i Dølohered og paa Naumarike m. m., samt rimeligiis ogsaa en Syssel etsteds i de Egne; Peter Nikolasøn havde vel tidligere været Sysselmand paa Haalogaland, men synes i denne Tid at have haft Syssel paa Eker (s. o. S. 211), ligesom han ogsaa rimeligiis havde sine fornemste Besiddelser paa Bestfold; Nikolas Galle hørte hjemme paa Bestfold og havde maastee allerede nu Syssel i Nobbyggelag, Finn Gyrdsøn havde idetmindste Naret efter Syssel paa Lister. Gudbrand Erlingsøn synes ligeledes at have hørt hjemme paa Bestfold, Thoralde Sigurdsøn ligesaa (s. o. S. 161, 176), Herleif Nasulfsøn, om hvem forresten intet synderligt vides, nævnes idetmindste i 1405 som opholdende sig i

Lunsberg ¹⁾, Magnus Stoltekarl havde Ejendomme baade i Viken og paa Baldres, forresten vides intet nærmere om ham ²⁾; Haakon Topp nedstammede sandsynligviis fra Eric Topp, Sysselemand i Gudbrandsdalen 1320, og har i saa Fald enten hørt hjemme i Viken eller paa Hedemarken ³⁾. Tappe eller Jakob Fastulfsøn, svensk af Fødsel, var, ligesom Gaute Eriksøn, Svigersøn af Otte Rømer, Fehirden i Throndhjem, og Svaale Ottessøn var dennes Søn, men heraf følger dog ikke, at nogen af disse tvende hørte hjemme i det Throndhjemste, hvor Otte Rømer alene opholdt sig i Egenkab af Fehirde, medens Witten især havde mange Besiddelser paa Østlandet ⁴⁾. Altsaa seer man, at der ingen Embedsmænd eller megtige Godsejere fra den egentlige Gulathingslag og Frostathingslagen vare tilstede, og navnlig ikke de meest anseede af dem alle, begge Fehirderne, ligesaa lidet som Biskop Jakob i Bergen. Men man kan jo vistnok sige, at idetmindste Otte Rømer var repræsenteret ved sin Søn og begge sine Svigersønner; og overhoved betragtede vel ingen af disse Raadsherrer sig egentlig som Repræsentant for noget enkelt District, men kun som Medlemmer af en Forsamling, der var berettiget til med Stemmeflerhed at fatte en Beslutning om Tronarven og Rigsstyrelsen. Imidlertid viser den Omstændighed, at ingen fra Bergen og Throndhjem var tilstede, kjendeligt nok det Hastverk, man har haft for at faa et Møde og en Beslutning istand. Det samme kan ogsaa skjønnes deraf, at man ikke havde oppebiet Jarlen af Orkno, Norges fornemste Vasall, skjønt han sikkert enten allerede var, eller ogsaa strax efter blev indkaldt, da vi ville see, at han senere indsendt sig. Ved første Djekast kan det ogsaa synes besynderligt, at Drottsfeten, Hr. Agmund Finnsøn, og begge Hafthorsønnerne ikke vare nærværende. Men de sidste vare nu aabenbart saa gamle og svage, at de ganske havde draget sig tilbage fra alle offentlige Forhandlinger, og overgivet alle sine Anliggender til sine Sønner og Svigersønner. Det er endog kun tilfældigviis,

¹⁾ Herleik Nasulfsøn udstedte tilligemed Hr. Gyrð Gyrðsøn, Eibeke Wüstenacker og Lagmanden Jon Karlsøn den 4de Mai 1405 i Lunsberg Bidnesshyrd om en Overeenskomst mellem Hr. Alf Haraldsøn og Hr. Agmund Bolt, vedkommende Thumn. Dipl. N. V. 441.

²⁾ Magnus Stoltekarl gav før 1396 18 Lauvers Land i Wislin i Hordini Sogn paa Baldres til Biskopsstolen i Oslo, ligeledes 1 Mk. Wool i Thorp i Ladegrenn i Lüneim's Sogn i Nordre Viken til Lüneim's Kirke. (Bispep Gyntens Register, fol. 121. b. og 176. b).

³⁾ Om Eric Topp see foreg. Bind, S. 426. Hans Hustru Ingerid Alfsdatter, død 9de Octbr. 1318, blev begravet i Ringsaker Kirke, see Nikolaysen, Norske Fornlevninger. S. 81), og senere var der en Dødgård i Romsbals Sogn, kaldet Toppen (maaskee efter denne Wtt), see Dipl. N. II. 1047), men 1339 sees Eric Topp at have været paa Esker i Eskedjehovs Sogn i Viken.

⁴⁾ See foregaaende B. S. 406.

at man erfarer, at de endnu paa denne Tid var i Live, saa ganske havde de begravet sig i Stilhed ¹⁾. Jon Hafthorsøns Plads udfyldtes af hans Sønner og Sviger sønnen Ulf Holmgeirson, Sigurd Hafthorsøns af Sviger sønnen Jon Martinsen. Hvad Drottsfeten angaar, da var hans Embedsmyndighed som saadan egentlig allerede udløben med den officielle Efterretning om Kong Olafs Død, og det er saaledes ikke usandsynligt, at han ved Erkebiskopens Ankomst til Norge, hvis han forøvrigt da var i Oslo, og ikke fremdeles opholdt sig i Bergen, resignerede sin Myndighed i hans Hender og begav sig hjem til Hestbo i Nyfyllke, saameget mere som det maa antages, at han allerede har følt sig svag og affræftet, og at den Sygdom havde begyndt at yttre sig hos den gamle Mand, der allerede den 14de April 1388 lagde ham i Graven. Af denne Marsag var det vel heller ikke at tænke paa, at han skulde kunne indfinde sig til Raadsmødet i Oslo, saa meget mere som vi erfare, at han i sin sidste Sygdom, maaskee for bedre Plejes Skyld, maaskee og af religiøse Grunde, havde begivet sig til Halsnø Kloster, hvor han døde og formodentlig ogsaa blev begravet ²⁾. Hans Fraværelse kan saaledes ikke betegne nogen Ulyst til at betræfte Dronningen i hendes Regjeringsmyndighed; tvertimod maa man antage, at hans Hustru, Dronningens Plejehyster, har stemt ham paa det fordeeligste for hendes Planer.

Mere paafaldende er det, at ingen Lagmand nævnes som tilstedeværende, uagtet en af de vigtigste Forretninger ved Mødet maatte være den, at granske Løben, for at afgjøre, hvo der skulde erkjendes for den rette Arving. Men dette vidner end mere om, hvad vi allerede i det foregaaende have viist, at Lagmændene ej lenger indtog den anseelige Stilling som hidtil, og at de ikke betragtedes som Medlemmer af Raadet, uden at de tillige vare Hirdmænd eller Riddere. Da ikke engang Lag-

¹⁾ J. Dipl. N. I. 640 siges der udtrykkelig, at Hr. Almund Finnsen i sin yderste Elme, altsaa 14de April 1388, erklærede, at Hafthorsønnerne vare hans eneste Arvinger; dette skulde saaledes synes at vise, at de endnu levede ved den Tid. Men det er ogsaa meget muligt, at de forinden kunde være døde, uden at Drottsfeten havde erfaret det.

²⁾ Dipl. N. IV. 549. Brevet indeholder et Vidnesbyrd af Abbeden og Capitlet i Halsnø om, at de den 14de April 1388 i det lille Conventhuus hørte, at Drottsfeten, syg i Legeme, men ved sin fulde Bevidsthed, gav for sin Sjæl og til Sjælemedser betydelige Gaver til Chorsbrødrene i Stavanger. Brevet er udstedt samme Dag, og da der efter Drottsfetens Navn indskydes „Gud have hans Sjæl“, sees det, at han imidlertid var død. Det er forresten meget muligt, at han siden sit Ophold i Bergen i October 1386 ikke mere vendte tilbage til Oslo, hvorfra man heller ikke har noget af ham udstedt Brev, men at han forblev deels i Bergen, deels paa Hestbo, indtil hans sidste Sygdom.

manden i Oslo nævnes, uagtet han dog maa have været tilstede i Byen, er det tydeligt nok, at Lagmændenes Udelukkelse ej har været tilfældig, men grundet sig paa en bestemt Vedtægt.

Allerede før end Raadsherrerne samlede sig, maa Dronning Margrete være ankommen. Vi finde hende i Oslo den 2den Februar, da de vigtigste Raadslagninger allerede maa have været tilendebragte, og da man neppe kan antage, at hun rejste, op efterat Sejlsadsen var ophørt for Karstidens Skuld, maa man formode, at hun har forladt Danmark i Løbet af November og har tilbragt hele December Maaned, saaledes ogsaa Julen, og den paafølgende Januar Maaned, i Oslo. Raadsherrerne ere formodentlig komne til Julen, hvor hun da vist ikke har undladt at modtage dem paa det bedste og underholde dem med saa prægtige Jule-Gilder, som Sorgen over Kongens Død kunde tilstede. De egentlige Raadslagninger og Forhandlinger maa have fundet Sted i Januar, efter Jule-Højtidelighederne.

Her maa der da først og fremst have været anstillet Undersøgelser om, hvo den nærmeste Tronarving var. De, som stod den afdøde Konge saa nær i Slegtsskab, at de muligvis kunde komme i Betragtning, vare følgende:

a) Hertug Albrecht af Mecklenburg. Hans Moder Ingeborg var Dronning Margretes kjædelige, egtesøgte eldre Søster; han var saaledes Kong Olafs Søstnebarn paa mødrene Side, eller, som det hos os kaldtes, „Søstrung kommen af samfædre Søstre“, det vil sige, de vare begge tvende samfædre Søstres Børn.

b) Kong Albrecht af Sverige, Søn af Euphemia Gritsdatter, Kong Magnus's, Olafs Farsfaders, Søster. Albrecht og Olafs Fader, Kong Haakon, vare saaledes hvad man hos os kaldte „Søstnebørn komne af samfædre“, det vil sige Børn af Broder og Søster, der havde felles Fader ¹⁾.

c) Erik, Søn af Hertug Bartislav d. 7de i Pomern og Dronning Margretes Søsterdatter Maria. Denne Maria og Olaf vare saaledes Søstrunger af samfædre Søstre, og Erik var altsaa beslegtet med Olaf efter den kanoniske Regnemaade i 3die og 2det Led.

¹⁾ Ved at sette Stavelsen gin til den omlydte Rodstavelse lad (af labir), mød (af modir) og syst (af syster) betegnede man i vort eldre Sprog en Samling af to eller flere nærbeslegtede af forskjelligt Kjønn, saaledes ledgin d. e. Fader og Datter, mædgin d. e. Moder og Søn, og systkin (eg. systgin) d. e. Søster og Broder. Af „systkin“ kommer vort „Systen“, men medens „Systnebørn“ nu kun betegner Fettere og Cousiner i Almindelighed, betegner det i vort gamle Sprog kun dem, der staa i et saadant Fettersskab, at den enes Fader er den andens Morbroder, og den andens Moder er h hans Faders Søster. Fettere, der ere to Brodres Børn, kaldes brædrungar, og to Søstres Børn systrungar.

d) **Haakon Jonsøn**, efter det ovenfor paaviiiste upaatvivleligt en Søn af Hr. Jon Hafthorsøn i andet Egteskab med Birgitte, Hertug Knut Vorses og Hertuginde Ingeborgs Datter. Birgitte og Kong Magnus vare saaledes sammødre Syften, og Olaf maatte med Hensyn til Haakon Jonsøn efter Lovens Udtryk kaldes hans „Syffenebarns Barn, kommen af sammødre Syften“. At Haakon, som det efter svenske Slegtboøger tidligere har været antaget, skulde være en Søn af den svenske Raadsherre Hr. Jon Magnussøn af Slegten Læma, og Måsa, Mra eller Anna, en Datter af Kong Magnus Erikssøn¹⁾, er saa meget mere usandsynligt, som der ingensteds ellers omtales, at Kong Magnus skulde have haft nogen saadan Datter, ligesaa lidt som man nogensteds finder Spor af, at Haakon stod i et saa nøje Forhold til Kong Magnus, medens man derimod erfarer, at han var saa nær beslegtet med Sigurd Hafthorsøn, at han endog fandt det upassende at tviste med ham om sin Hustrus Arv²⁾.

e) Hr. **Sigurd Hafthorsøn** og deennes Søn **Haakon Sigurdsøn**, forsaavidt som de nedstammede fra Kong Haakon den femtes Datter Agnes. Naar vi her ikke tillige nævne Hr. Jon Hafthorsøn, da er det, fordi det efter nærmere Undersøgelser er blevet os end mere

1) See herom Lagerbring, III. S. 699. Han paaberaaber sig Beringsfeldts skrevne Ettebog og andre Genealogister. Dalin (S. 577) vil desforuden have Haakon Jonsøn til at nedstamme fra Knut Jarl, Haakon Galens Søn. Lagerbring har imidlertid i sit „Sammendrag“ af Sveriges Historie forladt hiin Mening og er gaaet over til den, som Thorfelin allerede efter Frankenau har opstillet i sine Analecta, p. XXIII, fgg., see N. Samll. I. 40, III. 484, og som senere er bleven den fedrantlyt antagne, nemlig at Haakon Jonsøn var en Søn af Hr. Jon Hafthorsøn, og at denne skulde være en Søn af Agnes, Kong Haakons Datter, hvilket dog nok heller ikke er rigtigt, see nedenfor. Hine svenske Genealogister synes ikke engang at antyde, at den foregylne Måsa skulde have været uegte sødt: altsaa kunde hun ej være sødt tidligere end 1336; og da hun nu vel heller ikke kunde have haft nogen Søn, førend hun var 16 eller 17 Aar, altsaa ved 1352 eller 1353, bliver Haakon derved for ung til at kunne have været Eysfelmænd allerede i 1368 og 1369. Det lader næsten til, at en forvirret Efterretning om Agnes, Kong Haakons Datter, har foresvævet Genealogisterne, og at Måsa er Agnes, men indfat paa et urigtigt Sted. At Haakon ej fører Faderens, Hr. Jon Hafthorsøns Famillevaaben, Rosen, lader sig forklare deraf, at han efter de Elders Skik, naar Mødrene-Ætten var meget anseet, har antaget enten Morfaderens eller Mormoderens Vaaben, enten Knut Vorses Gris (om han ellers førte en Gris, og ej en Løve) eller Hertuginde Ingeborgs norske Løve, med en Straabjælke. (Figuren synes nemlig paa de saa Gremplarer, man har af hans Vaaben, ikke at være ret tydelig). Paa samme Raade optog Haakon Sigurdsøn, Hr. Sigurd Hafthorsøns Søn, sin Morfader Hr. Erling Bidlunns søns Vaaben, som Arving til Giske-Godset.

2) Dipl. N. II. 572.

klart, at Hr. Jon Hafthorsøn kun var hans Halvbroder, født af et tidligere Egteskab, førend Hr. Hafthor Jonsøn egtede Kongedatteren Agnes. Thi medens Hr. Jon Hafthorsøn og hans eldste Søn (af første Egteskab) Hr. Ulf Jonsøn, med deres Hærlinger, alene bibeholdt sine fedrene Vaabenmerke, Rosen, see vi Hr. Sigurd Hafthorsøn at forene denne med det norske Rigs- og Konge-Vaabenmerke, Løven med Dren; i Urolighederne, som udbrød kort efter at Kong Magnus blev myndig, var det Sigurd, skjønt den yngre Broder, der spillede Hovedrollen, medens den eldre kun understøttede ham i Førstningen og senere drog sig tilbage; man finder heller ikke, at Kong Magnus, Kong Haakon eller Kong Olaf nogensinde har kaldet Hr. Jon „sin Frænde“, hvorimod de hyppigt og tilsidst altid benævnte Hr. Sigurd saaledes ¹⁾). Sigurd nedstammede i anden og hans Søn Haakon i tredie Led fra Kong Haakon den femte; Haakon Sigurdsøn var saaledes efter Lovens Udtryk „tredie Mand i Frændskab“ med Kong Haakon, Olafs Fader, og denne „fjerde Mand“ fra felles Stamfader; Slegtstabsgraden var altsaa, som vi ville see, ikke ganske udelukket i Loven fra Arveret.

f) **Dronning Margrete selv** som den afdøde Konges Moder, og under visse Betingelser arveberettiget efter den private Arvegangslov.

Der maa vel ogsaa have været Spørgsmaal om, hvilken Tronarvelov skulde ansees for den gjeldende, enten den, der oprindeligt fandtes i Landsloven, eller den, som Kong Haakon den 5te havde bragt istand 1302. Det heder rigtignok i Slutningen af denne, at „hvo der lader sig tage til Konge eller gjør Fordring paa Norges Rige, Mand eller Kvinde, anderledes end det foreskrives i dette Arvetal, er strax at ansee som Guds og alle Helgenes Uven og som Ubødemand, medens de, der samtykke med ham eller hjælpe ham, have forbrudt sit Liv og Guds“. Men Loven synes aldrig at have faaet den højtidelige Vedtagelse, som egentlig udfordredes, og saavidt man kan see, blev den og formeligt afføstet paa Rigs-mødet den 17de Juli 1344, hvor det udtrykkelig bestemtes, at hvis Kong Haakon, Kong Magnus's Søn, der nu bestemtes til Konge, døde uden nogen egtfødt Søn, da skulde der forholdes efter den rette og gamle Konge-Arv i Norge: en Betegning der netop synes at udelukke den nye og tvivlsomme Konge-Arv af 1302 ²⁾). I nærværende Tilfælde vilde dog Spørgsmaalet ikke have været af saa stor praktisk Vigtighed, formeldt de Arveberettigedes fjerne Slegtstabsgrad, naar det ej var for to Omstændigheders Skyld, nemlig først at det gamle Arvetal aldeles ude-

¹⁾ Jævnfør ovenfor S. 202, og Norges gl. Lovs III. S. 215.

²⁾ See foregaaende Bind S. 298, 299, og IV. 2 B. S. 402, 403; Dipl. N. I. 290.

sultede Kvinder, medens det nyere under visse Betingelser stædede dem til Tronsfølgen, dernæst, at kun det yngre udtryffeligt paabød, at Slegtstabsgraden skulde regnes fra den sidst afdøde Konge, medens det eldre alene inden selve Konge-Arvetallet synes at fordre Slegtstabsgraden regnet fra hvilken som helst Konge, der havde siddet paa Norges Trone. Det er saaledes klart, at det yngre Arvetal vistnok maatte være noget fordeelsagtigere for Dronningens Planer, end det eldre. Men stor var Forskjellen ej i nærværende Tilfælde, og hun kan ikke have fundet noget af dem efter sit Onske, da de begge opstillede den uskrivelige Fordring, at Tronsfølgeren skulde være „af den rette norske Konge-Vætt“, og desuden endogsaa det sidste kun stædede Kvinder til Arv, forsaavidt Mænd ei fandtes. Saaledes vilde hun, skjønt den afdøde Konges Moder, i ethvert Tilfælde blive udelukket fra Tron-Arven, naar man strengt skulde følge Lovens Bud. Thi hendes Nedstammelse fra den norske Konge-Vætt var umulig at bevise, om man end gik nok saa langt op i Tiden. Og dog var det Hovedsagen at skaffe hende Kongemagten.

Den nærmeste Arving vilde efter det eldre Arvetal være Kong Albrecht af Sverige som Kong Magnus's samsedre Søster¹⁾, forsaavidt dette ikke udtryffeligt fordrede, at man skulde regne Frændskabet fra den sidst afdøde Konge. Men hans fjendtlige Stilling ligeoverfor Norge og Kongehuset gjorde det umuligt at lade ham komme i Betragtning. Han maatte anses at have forbrudt sin Arveret.

Nærmeste Arving vilde dernæst efter begge Arvetal være Hertug Albrecht af Mecklenburg som den afdøde Konges „Søstrung af samsedde Søstre kommen“ eller samsedre egne Moder søsters Son, hvis kun ikke ogsaa her den Fordring opstilledes, at begge Søstre skulde være „af den rette Konge-Vætt“. Det eldre Arvetal setter dette Slegtstabsforhold i tolvte, det yngre i ellefte Klasse, men forresten er Bestemmelsen paa begge Steder eenslydende. Imidlertid kunde vel denne Fejl nogenlunde opvejes ved, at Albrecht selv nedstammede fra Konge-Vættene gennem sin Farmoder Euphemia og derved var „fjerde Mand“ fra Kong Haakon den 5te, samt saaledes ogsaa ellers arveberettiget lenger ud i Rækken. Men det kunde dog af andre Prætendenter opkastes grunder Tvivl mod hans Arveret som Søstrung, og da nu ogsaa Raadsherreterne, som vi ville see, ikke ønskede ham til Konge og fandt, at han havde forbrudt sit Net, ved at han og hans Frænder havde ført Krig mod Norge og dets Konger, maatte han altsaa for det første settes ud af Betragtning.

¹⁾ Samsedre Søstersøn staar i det eldre Arvetal i 9de, i det yngre i 10de Klasse.

Af de øvrige, der kunde nævnes som Prætendenter, var der ingen saa nær, at de kom ind under de i Konge=Arvetallet opstillede Klasser. Men begge Arvetal forordnede, at man, hvis det var nødvendigt at gaa fjernere i Frændskabet, skulde forholde sig efter den private Arvelov, dog med den Forskjel, at det ældre Arvetal aldeles udelukkede Kvinder, det nyere derimod stødte dem til Arv, forsaavidt ingen mandlige Arvinger var til. Her er der imidlertid igjen et Spørgsmaal, om Ordene „da tage Kvinder ligesaa nær beslegtede (jafnskyldar)“ skal forstaaes saaledes, at Kvinder i nærmere Led skulde udelukke Mand i fjernere, eller om endog den fjernest beslegtede Mand skulde gaa forud for den nærmest beslegtede Kvinde. I første Tilfælde vilde Dronning Margrete, som Moder, have været den nærmeste (i tredje Klasse), hvis hun kun selv havde været af den norske Konge=Ætt.

Hvis man nu ogsaa fremdeles, efterat have forladt det egentlige Konge=Arvetal, skulde regne Slegtskabet fra hvilken som helst tidligere Konge, vilde efter den ældre Arvelov ingen være nærmere end **Haakon Jonsøn**. Thi han var Kong Magnus Erikssøns sammødre Systers egne Søns, og denne Slegtstabsgrad stiller det private Arvetal i 8de Klasse. Men det ligger aabenbart i Sagens Natur, at naar man først var kommen udenfor hiint kongelige Arvetal, hvorved Lovgiveren mere kan tænkes at have seet paa kongeligt Blod, end paa Frændskab med den sidst Afdøde, og man var gaaet over til den private Arvegang, hvorved der alene er Spørgsmaal om Slegtskab med Arveladeren, kunde der heller ikke være Tale om at regne Slegtskabet fra andre end Kong Olaf. I saa Tilfælde vilde vel rigtignok ogsaa Haakon Jonsøn blive arveberettiget, men kun i tolvte Klasse, hvor, som det heder, „en Mand tager Arv efter Systerens Børn af sammødre Systerens kommet“, det vil sige „efter sin Moders sammødre Broders Sønnebørn“. Dog kunde der vel ogsaa her være Tvivl om, hvilken Fortolkningsmaade var den rette. Var Haakon ærgjerrig og havde et Parti for sig, kunde han nok med etflags Skik af Ret paastaa at skulle opstilles i hin nærmere Klasse, især da han tillige kunde have den Fordeel, virkelig at høre til Konge=Ætten.

Nærmest efter Haakon Jonsøn, om denne sattes i 8de, men foran ham, om han sattes ned i 12te Klasse, kom **Erik Bartislavssøn** af Pomern. Hans Slegtstabsgrad faldt i 9de og 10de Klasse. I niende opstilles nemlig det Tilfælde, at en Mand arver sin Systerens Børn kommet af sammødre Syster, det vil sige sin Moders sammødre Systers Sønnebørn, — to Led paa Arvetagerens, tre paa Arveladerens Side —; i tiende Klasse, at der under forresten samme Forhold ere tre Led paa begge Sider; altsaa ligger Eriks Tilfælde, — tre Led paa Arvetagerens,

to paa Arveladerens Side — i Midten, eller vel endog nærmere den niende Klasse. Hertil havde Erik den Fordeel, at hans Moder Maria som Sønnedatter af Euphemia Eriksdatter nedstammede fra den norste Konge-Vitt.

Endelig fulgte Hr. **Sigurd Haffthorsøn**, hvis Elegtstabsgrad vistnok kunde henregnes til 3die Klasse, endog foran den Afdødes Moder, hvis man gik ud fra hvilkensombestemt Konge, men da man her maa have gaaet ud fra Olaf, falder hans Grad kun i 13de Klasse, der opstiller de saakaldte „Fermeninger“ eller Vtlinger i 4de Led fra fælles Stamfader (næste Grad efter Nærystenebørn); thi vel nedstammede han selv kun i andet Led fra Kong Haakon, men Kong Olaf først i fjerde Led fra denne. Det lader heller ikke til, at der har været Spørgsmaal om ham eller hans Søn, siden der fandtes saa mange nærmere berettigede.

Med alle Prætendenters Ret var der saaledes nogen Tvivl. Kunde man end ansee hver enkelt af dem berettiget, om han stod alene, maatte man dog være meget uvis om, hvad Ret man skulde tilkjende ham lige over for de øvrige. En Bestemmelse var derfor vanskelig at træffe, og det kunde heller ikke ligge i Dronningens og hendes Benneres Interesse at søge denne Vanskelighed hævet, førend hun først havde sikket sig Magten ligesom i Danmark. Deres, og blandt dem vist fornemmelig Erkebiskop Binaldes Bestræbelser, saavelsom hendes egen Indflydelse, og vel heller ikke mindst den Omstændighed, at hun allerede havde faaet Regjeringsen i Danmark, maa derfor tilsammen have bidraget til, at man fulgte dette Lands Exempel og overdrog hende Rigsstyrelsen. Norge kunde maastee endnu mindre end Danmark taale i længere Tid at savne et Overhoved, der udøvede Kongemagten, og Omstændighederne vare nu saadanne, at Riget mere end ellers trængte til at have en statsklog og kraftig Hersker. Vi ville see, at man antog en Krig at staa for Døren. Kong Albrecht laa allerede i aaben Feide med de svenske Høvdinger, hvis Interesser nu ogsaa mange af Norges Raadsherrer deelte. Det var neppe muligt for Norge at undgaa at tage Parti, thi hvis Albrecht fik Overhaand, maatte man vente, at han under enhver Omstændighed vilde paaføre Norge Krig, naar man der tilside satte hans eller hans Brodersøns Arveret til Tronfølgen; og disse to kunde og vilde man nu engang ikke vide af. Hertil kom vel ogsaa den Betragtning, at Dronning Margrete var i Besiddelse af det vigtige Baagabuus og de øvrige til hendes Morgengave eller Livgeding hørende Landskaber, hvilke Norge endog let kunde komme til at tabe aldeles, om man ikke satte hende selv i Spidsen for Regjeringsen. Thi at hun da let kunde komme i et mindre venstabeligt Forhold til Norge eller den, der blev Konge, forsaavidt som det ej var hendes Søsterdattersøn, maatte

Enhver kunne forudsee, og hine Besiddelser vilde saaledes i Virkeligheden blive skilte fra Norges Interessser og nærmere forbundne med hendes danske Rige, medens hun paa den anden Side var for megtig, til at man skulde kunne fratage hende dem. Saaledes enedes man da om, ligesom man i Danmark havde gjort, at overdrage hende Rigsstyrelsen, idet de forsamlede, ovenfor nævnte Herrer, „eftersom Fru Margrete, af Guds Naade Dronning til Norge og Sverige, og ret Arving og Fyrstinde til Riget i Danmark, var deres kjære Herre Kong Haakons Huusfrue og deres kjære Herre den nys afdøde Kong Olaf's Moder, og formedelst hendes Gunst og gode Vilje, som de altid af hende havde befundet og fremdeles haabede at nyde af hende, paa eget og hele Rigets Vegne eendrægtigt annammede, udvalgte og antog hende med god Vilje til alle deres og hele Norges Riges megtige Frue og rette Huusbonde“. Det er tydeligt nok at see, at man endog havde formet Beslutningens Ord efter de danske Hyltingsbreve. Men man gik endnu videre end i Danmark, thi medens man her kun havde overdraget Margrete Kongemagten, indtil et Kongevalg var skeet, overdrog man hende den i Norge strax paa Livstid. „Førnævnte Dronning Margrete“, heder det nemlig videre, „skal være fuldmægtig at forestaa og raade Norges Styrelse megtigt og veldeligen i alle Stykker over hele Riget i Norge, baade Land, Slot, Fæstninger og Tjegner saavel søndentil som nordentil over alt Norge og dets Statlande i alle hendes Levedage med Guds Hjelp, og vi alle foranskrevne saavelsom enhver særdeles for sig skal styrke og hjælpe hende i al hendes Ret og intet hindre, som hun har Ret til“. Endvidere enedes Herrerne om, at ingen af dem skulde holde flere Huuskarle og Sedesveine (setusveinar) d. e. faste Huustjenere, end Lovbogen og Hirdskraaen foreskreb. Man sees altsaa, at de megtige Mænd fremdeles have plejet at omgive sig med et stort Antal Folk eller „Hovmænd“, til Skade for Landefreden. Endelig samtykkede de forsamlede Herrer i, at paa Grund af den Nødvendighed, som nu paalaa Riget baade nordentil og søndentil, skulde Almueen i et Aar udrede fuld Almenning over hele Norge fra Ende til Ende. Dette viser altsaa noksom, at man ansaa Krigen uundgaaelig. Paa Grund af disse Beslutninger aflagde alle de Herrer, som havde deltaget deri, Huldskabs- og Trostabs-Ged til Dronningen, medens hun igjen aflagde den sedvanlige Konge-Ged paa at holde Lov og Landsens Ret, saa længe hun levede. Herom udsendte derpaa de samme Herrer et aabent Brev til alle Mænd i hele Norge saavelsom i Skotlandene, under deres Indsegl, hvori de meddelte Beslutningerne og bad og raadede alle og Enhver at aflegge den samme Trostabs-Ged, som Sysselmændene skulde modtage, hver i sin Syssel, samt overhoved at være hende og hendes Ombudsmænd lydige og søjelige, saa meget mere som hun

paa sin Side havde befalet alle Sysselmændene og deres Ombudsmænd, at enhver i sin Syssel skulde holde og styrke Lov og Landsens Ret. Brevet er dateret fra Oslo, den 2den Februar 1388, formodentlig umiddelbart efter at Beslutningen selv var fattet ¹⁾).

At denne Foranstaltning afveeg saavel fra Norges skrevne offentlige Ret, som fra hvad der hidtil fra umindelige Tider havde været Skik og Brug, eller de da levende Mænd og deres Forsedre oplevet, lader sig ikke negte. At den desuagtet blev sat igjennem, vidner saavel om Dronningens Magt og Anseelse, som om hendes Tilhængeres ivrige Bestræbelse for at sikkre hende Regjeringen. Som hørende til disse Tilhængeres Tal maa man saaledes vel først og fremst betragte Brevets Udstedere eller rettere dets Beseglere, nemlig fire og tyve eller fem og tyve af de ovenfor nævnte ser og tyve geistlige og verdslige Herrer; thi uagtet de alle nævnes som Udstedere, er der dog den Betydelighed, at een eller to af dem ikke har villet eller kunnet besegle med, saasom aldrig flere end fire og tyve eller fem og tyve Segl have været festede ved Brevet ²⁾. Og da nu desuden flere af Seglene ere affaldne eller stærkt beskadigede, er det ikke engang muligt med Sikkerhed at see, hvilke de oprindeligt manglende have været, eller med andre Ord, hvilken af de opregnede Herrer maastee kan antages at have været uenig i Beslutningen. Man skulde

¹⁾ Brevet findes endnu i det tgl. danske Geheime-Archiv og er derefter aftrykt i i Dipl. N. III. 477, saavel som Suhms Nye Samll. III. 385, 387, og Grønlands hist. Mindesm. III. 131—134.

²⁾ I Dipl. Norv. siges der at have hængt 25 Segl ved, i Grønland hist. Mindesmerker derimod kun 24. Altsaa maa een eller to af de nævnte 26 Udstedere have undladt at besegle. I Dipl. N. siges der, at der af de Segl, der oprindelig hang ved, nu kun findes 14 hele, nemlig 1, 2, 3, 9, 10, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25; men derimod siges der ikke, hvilke af de øvrige ere aldeles bortfaldne og hvilke kun beskadigede. Hine hele Segl skulde saaledes, forudsat at kun den 26de Udsteders Segl manglede, være Erkebiskopens (1), Biskop Gysleins (2), Biskop Olafs (3), Haakon Jonsøns (9), Gaute Erikssøns (10), Agmund Bolts (14), Haakon Stumpes (16), Peter Nikolasens (17), Finn Ghyrdssøns (19), Gudbrand Erlingsøns (20), Thorvalde Sigurdsøns (21), Herleif Nasulfsøns (22), Magnus Stoltefarls (23) og Jappe Fastulfsøns (25). Med hvis nu s. Gr. en af de første 8 Udstedere havde undladt at besegle, vilde Haakon Jonsøns Segl blive det 8de, og det kommer da an paa, om det 8de Segl kun er beskadiget, eller affaldet. I Grønland hist. Mindesmerker siges der, at 15 Segl ere beskadigede (altsaa ikke egentlig mangle) men da det derhos udtrykkeligt angives, at Biskop Henrik's Segl hænger ved, sjænt beskadiget og med ulæselig Omkrift, saa at man alene har kunnet gjenkende Seglet som hans af dets kjendelige, aflange Form og dets Blads, er det saaledes klart, at ingen af de fem Biskoper have unddraget sig Beseglingen. Det maa altsaa være en eller to af de verdslige Herrer, som ej har villet være med. Noget ret Besked faar man ej herpaa uden ved en nærmere Undersøgelse af selve Originalbrevet.

lettelig falde paa at tro, at Haakon Jonsson først og fremst havde været en af disse, naar man ikke af hans egen Erklæring, som strax nedenfor vil blive omhandlet, vidste at han slet ikke tænkte paa at gjøre sin Arveret gjeldende, eller endog betragtede sig som arveberettiget lige overfor Erik Bartislavsson. Vi see ogsaa af hele hans øvrige Ferd, at han maa have været Dronningen oprigtigt hengiven. Endeligt maa han vel ogsaa have skjønnet, at om han end havde været ærgjerrig nok til at tragte efter Kronen og for Kongeverdigheden at sette Landets Fred og Ro, ja maaskee endog dets ydre Sikkerhed i Fare, vilde han vel neppe engang kunne staa sig et Parti stærkt nok til at sette sine Fordringer igjennem. Thi den Omstændighed, at man endog gif videre end de Danske og tilstod Margrete Regjeringen paa Livstid, viser noksom, hvor stor hendes Ansæelse og Indflydelse var, og hvor vel idetmindste Flektheden ansaa sig tjent med hendes Styrelse. Haakon Jonsson, der altid synes at have været en rolig og forsigtig Mand, mere bekæmt paa at forsøge sin Formue end lysten efter at indlade sig i vovelige Foretagender, maatte derfor, hvad end hans inderste, egentlige Attraa monne have været, fuldkommen indsee, at det bedste, han kunde gjøre, var at holde gode Miner, og ikke engang at udtale noget ærgjerrigt Ønske ¹⁾).

Vi have allerede nævnt, at Dronningens Udvelgelse til Rigsforstandereste med fuldkommen Kongemagt var exempellos i Norges Historie. Men den er ikke det eneste Exempel paa, hvorledes Nordmændene nu stilkende begyndte at afvige fra hidtil herskende Bedtægter, eftersom det tydske Lehnsvæsen og de i Forbindelse dermed staaende statsrettlige Begreber ved den i de sidste Tider saa hyppige Berørelse med Nordtydskland og Indstrømningen af tydske Fyrster og Herrer, isærdeleshed i Danmark og Sverige, begyndte at faa Indpas i Norden. At man ved at nedlægge saa stor Myndighed i Margretes Hender for Livstid havde for Dje, at hun idetmindste efter den private Arvelob var sin Søns nærmeste Arving, er vel utvivlsomt, men da begge Tronfølgelove paa det bestemteste udelukkede Myndigheden af at overdrage hende Kronen som formelig Arv, og saaledes gjøre hende til Dronning i hendes egen Ret, var der ingen anden Udvej for dem end den, som de her havde valgt. At Margrete, som det af en enkelt Historiegransker ²⁾ har

¹⁾ Dalin (l. c.) har her atter med sin sedvanlige Dristighed fremstillet en selv-gjort, fuldkommen urigtig Gjetning eller Combination som et ubestrideligt og notorisk Factum, idet han lader Dronningen „sikre sig Haakon Jonssons Person“ og derved astvinge ham hans Fravigelse af enhver Fordring paa Tronen.

²⁾ Paludan Müller, i hans hyperlige, skarpsindige Afhandling om Kalmar-Unionen (Observationes criticae o. s. v. S. 9).

været udtalt, skulde ved saaledes at lade sig Kronen overdrage have haft til Hensigt at tilveiebringe et nyt Udgangspunkt for Beregningen af Arveretten til Kronen og derved gjøre Erik Bartislavssøns Ret endnu mere utvivlsom, bliver uantageligt endog af den Grund alene, at Margrete lod sig udnævne til Rigets „megtige Frue og Hunsbonde“, ej til „regjerende Dronning“. Men desuden var dette Skridt unødvendigt for at staffe Erik Tronfølgen, naar hun kun var sikker paa Haakon Jonsøn, at ikke denne opstillede nogen Fordring. Endelig kunde der vel og, hvis Margrete først var bleven erkjendt som Dronning ifølge sin egen Ret, eller om man saa kunde sige, som kvindelig Konge, fra hvilken herefter Arveretten skulde regnes, ikke være Tale om at grænse Arveretten nærmere, eller opbøje nogen til Konge, saaledes som vi ville see, at det skete med Erik, før end Margrete var død. Men Sagen var tvertimod den, at det under alle Omstændigheder var nødvendigt at udnævne en Konge, deels fordi Nordmændene nu engang vare vante til at have en Konge, idetmindste af Navn, og ikke godt kunde finde sig i at undvære en saadan, deels ogsaa fordi Kongenavnet virkelig var uundværligt til at give visse Rets- og Regjerings-Handlinger Gyldighed, saasom Landsvistbreve og andre lignende Cancellisager. Men forat den saaledes udnævnte Konge ikke selv, naar han var myndig, skulde tage Magten fra Dronningen, eller at man endog i hans Mindreaarighed skulde kunne ordne Regjeringen paa en Maade, hvorved hun indskrænkedes for meget i sin Myndighed, lod hun sig viseligen denne Regjeringsmyndighed overdrage paa Livstid, før end Tronfølgen endnu var erkjendt. I Danmark havde hun vist gjerne seet, at den var hende overdraget paa lige saa lang Tid, og har vel heller ikke undladt at gjøre hvad hun kunde for at sette det igjennem, men Raadsherrerne maa ikke have været at formaa dertil. Vi ville ogsaa see, at hun ogsaa i Norge snart maatte opgive denne Fordeel.

Saaledes var da Margrete ogsaa bleven Hersterinde i Norge, idetmindste den søndenfjeldste og sydvestligste Deel; men med temmelig sikker Udsigt til, at ogsaa de nordenfjeldste Raadsherrer vilde følge de øvriges Exempel. Hun skreed ogsaa strax til Udførelsen af alle Regjeringshandling, hvortil en Konges Mellemtomst ikke var uundgaaeligt nødvendig. Allerede den 7de Februar bekræftede hun og Erkebiskop Binalde i Forening den af Officialen i Oslo og Lagmanden assagte Dom om Malesfisket i Einvidals-Maen, som ovenfor er omtalt ¹⁾. Det herom udstedte Brev er ikke medbesejlet af Cantstevnen, uagtet han var tilstede i Oslo. Men

¹⁾ Dipl. N. II. 508, jvfr. ovenfor S. 267.

hans Cantsler-Embede var ogsaa nu egentlig til Ende ved Regjeringens Overdragelse til Dronning Margrete, saa at han derfor strax efter kun optreder som Provst til Mariekirken. Et noget senere Brev viser dog, at Dronningen atter overdrog ham Embedet som sin og Rigets Cantsler.

Imidlertid skreed de forsamlede Herrer til at behandle Spørsmaalet om Tronsfølgen, og derom kom man snart til Enighed. Egentlig havde man vel allerede underhaanden opgjort, hvad Resultatet skulde blive. Dronningen foreslagde Raadet, heder det, det Spørsmaal, hvo der var nærmest Arving til Riget og til at styre det som Konge, naar hun var afgaaet ved Døden. Hun havde, tilføiede hun, helst seet, at hendes Søstersøn Hertug Albrecht af Mecklenburg kunde blive Manden. At dette skulde være hendes oprigtige Mening, er vistnok højsligen at betvivle. Hun var, som vi snart vil se, allerede saa godt som enig med de misfornøjede svenske Herrer om at støde hans Farbroder Kong Albrecht fra Sveriges Trone og overhoved at gjøre det umuligt for Mecklenburgerne at erhverve yderligere Fodfeste i Sverige; hvor lidet rimeligt er det ikke da, at hun i samme Djæblisk skulde have oprigtigt ønsket at see Albrecht den yngre som sin Efterfølger? Men hun kunde trygt fremsætte Ønsket, da Sagen vel allerede underhaanden var afgjort, og hun saaledes altfor vel vidste, at der ej var nogen Fare for, at Raadet vilde indlade sig derpaa; men imidlertid tog det sig godt ud i den Kundgjørelse, der siden blev udstedt om disse Forhandlinger, at hun, uanseet det fjendtlige Forhold mellem hende og Kong Albrecht, dog ikke havde undladt at lægge et godt Ord ind for hans Brodersøn, der tillige var hendes Søstersøn. Raadsherrerne „beviiste ogsaa skjelligt“, heder det, efter deres Lov, at Hertug Albrecht og hans „fedrene Foreldre“, der havde været imod Norges Riger og dets Konger, ikke med nogensomhelst Ret kunde vorde Arvinger af og Konger i dette Rige, men at derimod Kong Olafs Moder Dronning Margretes eldste Søsterdattersøn, nemlig Hertug Bartislav af Pomerens Søn, var den rette Arving til Riget og skulde være Konge derover, samt at hans rette Arvinger, Søn om han er til, Broder og fedrene Frænder, om hine ej er til, igjen ved hans Død skulde arve Tronen efter ham, een efter den anden, saaledes at Konge-Arvetallet nu skulde begynde fra ham. For det Tilfælde, at denne Dronning Margretes Søstersøn og hans Venner „kunde det forskyde af hende“, at hun vilde have ham til Konge i Norge endnu i sin Levetid, og dette virkelig skete med hendes Raad og Vilje, da skulde hun dog beholde sin fulde Magt til at forestaa Riget, saa længe hun levede. Da vi vil se, at Erik allerede i det følgende Aar ogsaa virkelig blev tagen til Konge, og der saaledes ingen videre Lejlighed havde været for hans Venner til at „forstyrke det af hende“, uden maaske forsaavidt som de ej

tog Parti med Kong Albrecht, og at endnu mindre Erik selv, der kun var et Barn, havde kunnet gjøre sig saa fortjent, er det klart, at denne hans Dphøjelse paa Kongetronen allerede har været en mellem Raadet og Dronningen aftalt Sag, og at den vel endog var et Offer, hun bragte de norfke Statsinstitutioner og Stemningen i Landet, medens hiin Talemaade om at gjøre sig fortjent til Tronen og hendes Samtykke alene var en Bending, man gav Sagen af Høfligheds-Hensyn mod hende. Beslutningen herom blev udfærdiget allerede den 16de Februar paa Aftershuus af nitten Raadsherrer, nemlig Erkebiskopen, Biskop Gystein, Biskop Olaf, Biskop Sigurd og Titulærbiskopen Hallgeir; Provst Henrik, der her ikke kalder sig Cantfles, Haakon Jonsøn, Gaute Eriksøn, Henrik Michelstorp, Jon Martinsøn, Alf Haraldsøn, Benedict Nikolasøn, Agmund Bolt, Jon Darre, Haakon Stumpe, Peter Nikolasøn, Simon Thorgeirssøn, Nikolas Galle og Finn Gyrdssøn¹⁾. Man seer altsaa, at af de 26 Herrer, der 14 Dage forud udstedte Brevet om Regjeringens Overdragelse til Dronning Margrete, vare nu ti fraværende, nemlig Biskop Henrik af Grønland, Hr. Alf Holmgeirssøn, Hr. Alf Jonsøn, Gudbrand Erlingsøn, Thoralde Sigurdssøn, Herleif Masulfsøn, Magnus Stolttekarl, Haakon Topp, Jappe Fastulfsøn og Svaale Ottarsøn, medens der var tre andre, som hiin Dag ej havde været med, nemlig Biskop Hallgeir, Henrik Michelstorp og Simon Thorgeirssøn. Disse trende Mænd have sandsynligviis først nu naaet frem til Mødet; muligt endog at Henrik Michelstorp har været i Dronningens Grønde i Sverige for at underhandle med en eller anden af de misfornøjede svenske Herrer, navnlig den med hans Broders Enke gifte. Alfgot Magnusson; og paa samme Viis er det højst rimeligt, at Svogrene Hr. Alf Holmgeirssøn og Hr. Alf Jonsøn, der begge havde Besiddelser i Sverige, strax efter Beslutningen af 2den Februar ere afreiste til Vermeland eller Dal for at melde den til Hr. Erik Ketilssøn og Dronningens øvrige Tilhængere paa den Kant, medens derimod de syv andre Herrer, endnu kun Hirdmænd og vistnok de yngre i Laget, siden de nævnes sidst, ere blevne afsendte til forskjellige fjernere Kanter af Landet for at bekjendtgjøre Beslutningen og paaasthynde Troslabsedens Afleggelse. Biskop Henrik er formodentlig bleven syg eller er reist sin Vej, saasom man efter denne Tid ej mere hører ham omtale.

Zmidlertid maa der dog nok have yttret sig enkelte misbilligende

¹⁾ Brevet findes endnu i det danske Geheime-Archiv og er aftrykt i Val. Müllers „Observ. critica“ S. 105—108. Af de nitten Segl, som oprindelige har hængt ved, mangle nu det 9de (Henrik Michelstorps), det 10de (Jon Martinsøns), det 14de (Jon Darres), det 15de (Haakon Stumpes), det 17de (Simon Thorgeirssøns).

Stemmer mod det udenlandste Fyrstebarns Ophjælse paa Norges Trone, saa lenge der blandt Landets egne Børn fandtes en saa anseet og dygtig Mand, som **Haakon Jonsøn**. Thi ellers vilde vel Dronningen ikke have fundet det nødvendigt, to Dage efter at Erik var erklæret for den rette Tronarving, at lade Haakon udstede en **udtryffeligt Erklæring** om, at han hverken havde tragtet efter at blive Konge i Norge, eller havde nogen Ret dertil. En saadan Erklæring afgav Haakon Jonsøn virkelig under Sed paa Akershuus den 18de Februar 1388 i Overvær af Dronningen selv og flere geistlige og verdslige Naads herrer, blandt hvilke Erkebiskop Binalde, Biskoperne Olaf og Sigurd, Gaute Eriksøn, Benedict Nikolasøn, Haakon Stumpe, Jon Darre, Simon Thorgeirsson og Finn Gyrdson udstedte et loyformeligt Vidnesbyrd derom, saa lydende, at Haakon Jonsøn, personligt fremstaaende i Dronningens, deres og andre Naads herrers Nærværelse, lagde Haand paa Bogen og svor, og bad den almechtige Gud, hans hellige Moder og alle hellige Mend i Himlen saa sandt at hjælpe sig, som han aldrig havde lagt an paa at blive Konge i Norge, tilstod at han ikke i mindste Maade havde nogen Ret til eller Fordring paa Norges Rige, og aldrig vilde tragte derefter eller befatte sig dermed; hvilket altsammen han besvor og erklærede ikke tvungen, men aldeles frivilligt. Til Bekræftelse paa dette Vidnesbyrd satte hine ni Udstedere sine Segl derfor ¹⁾. Da det her udtryffeligt siges, at Haakon afgav denne Erklæring af sin egen fri Vilje, og da han heller ikke siden tilbagefaldte den eller stillede sig i nogen Opposition mod Dronningen, er man heller ikke berettiget til at antage, at nogen legemlig eller moralsk Tvang her har været anvendt. Imidlertid har dog den Sigelse virkelig været hentastet, at Dronningen skulde have bemegetiget sig Haakons Person og derved tvunget ham til at frasige sig sin Ret: en Sigelse, der maaffee for en Deel kun støtter sig dertil, at Fravigelsen skete paa Akershuus Slot, hvor Haakon da muligvis kunde være bragt i Forvaring. Men den Omstændighed forklarer sig simpelt hen deraf, at Akershuus Slot nu, efter Megjeringens Overdragelse til

¹⁾ Det derom paa Latin udstedte Brev findes endnu i det kgl. danske Geheime-Archiv, og er aftrykt i Dipl. N. III. 478. Alle Seglene henge ogsaa ved. Huitfeldt meddeler det S. 578, men siger ved denne Lejlighed fejlagtigt om Haakon Jonsøn, at han var Drottsfete; idetmindste maa man vel saaledes ferstaa hans Ord: „Paa de Tider levede en Herremand i Norge, ved Navn Haagen Jonsen Dross, fød af kongelig Etamme, som og aatte Guds ubi Everige“. Den urigtige Angivelse, at han var Drottsfete, skjønt Hr. Agmund endnu ikke var død, og ingen Drottsfete udnavntes efter ham, er siden kommen ind i de fleste historiske Verker, hvor disse Begivenheder omtales, ogsaa i Haandfr. af de Islandskt Annaler, Udg. S. 351, indtil Munthe paa-pegede Feljtagelsen i N. Samll. IV. S. 590, 591.

Margrete, var hendes Residens. Ogsaa Beslutningen af den 16de Februar, om Eriks Arveret, blev udstedt her, og Haakon Jonsøn var en af Udstederne; han kan dog aabenbart ikke have deeltaget heri som Fange. Og hvad mere er, Haakon var jo med i at fatte Beslutningen af 2den Febr., der egentlig allerede affaar ham alt Haab om at blive Konge, hvilket han saaledes endog da maatte have slaaet af Tankerne, om han ellers nogensinde havde naaret det; men Forhandlingerne og Beslutningen herom skete i Oslo, altsaa udenfor Mershuus Slot, og saaledes at enhver Tanke om Evang, anvendt mod Haakon, her maa falde bort. Vi have allerede ovenfor berørt de vigtige Grunde, han maatte have til at holde sig rolig, og ikke at lade sig forlede af Ergjerrighed til noget farligt Skridt. Havde der fra hans Side skeet mindste Tegn dertil, vilde ikke Dronningen fremdeles have viist ham fuldkommen Tillid, og i det følgende Aar, maaskee endog medens Udfaldet af Krigen med Kong Albrecht endnu ikke var afgjort, have betroet ham en saa vigtig og ansvarsfuld Post, som Hirdstjore- og Fehirde-Embedet i Bergen.

Efterat saaledes baade Regjeringen var ordnet og Spørsmålet om Tronfølgen var bragt i Rigtiighed, sluttede, som man maa formode, Raadet sine Forhandlinger, naaget Erkebiskopen saavelsom Biskopperne i Stavanger og Hamar fremdeles en Tidlang bleve tilstede i Oslo¹⁾. Erkebiskopens Bestræbelser kunde Margrete vel fornemmelig tilskrive, at alt gik hende saaledes efter Ønske, og saavidt man kan see, undlod hun heller ikke at vise ham sin Taknemmelighed ved betydelige Gavnstbeviisninger. Det er allerede ovenfor omtalt, at hun forundte ham Sparbyggefyske som Lehn eller Sysel paa Livstid, en Overdragelse, der vistnok skete nu, eller i alle Fald kort derefter. Ogsaa erfarer man, at ogsaa de øvrige Biskoper eller deres Kirker rigelig betænkes af hende. I sit Testament, som hun oprettede i alle Fald før Midten af det følgende Aar, gav hun Bergens Domkirke hundrede Mark brendt Sølv, og en lignende Sum skjenkede hun sikkert ogsaa hver af de øvrige Kirker, da det var Skik og Brug ej at give den ene mere end den anden²⁾. Det var saaledes formodentlig den selvsamme testamentariske Gave, hvorfor Dronningen allerede den 6te Marts 1388 stillede Biskopen af Oslo og Capittet Røder og Njotars til Pant, idet hun tillige gav den nærmere Bestemmelse, at der for disse Penge skulde bygges et nyt Alter i Kirken og kjøbes Jordegods til Bestridelse af Messeholdet, saavelsom til Prestens Underholdning, hvilken hun og hendes Efterfølgere skulde præsentere — dog kun en Nordmand — og som hver Dag skulde holde visse foreskrevne Messer³⁾.

¹⁾ Det var der den 6te Marts, see nedenfor.

²⁾ Dipl. N. II. 514.

³⁾ Dipl. N. I. 510.

Ogsaa Biskop Jakob i Bergen, der dog ikke havde været tilstede ved Raadsmødet, blev i det følgende Aar personligt betænkt, som det allerede i det Foregaaende er berørt¹⁾, og herefter nærmere vil blive omtalt. De øvrige større geistlige Stiftelser kom vist heller ikke til at savne vægtige Beviser paa den Iver, hvormed hun søgte at sikke sig Geistlighedens Gunst. At hun den 13de Marts stadfæstede Privilegierne for Mariakirken i Oslo²⁾, var vel mere en simpel Forretnings Sag, men desforuden har den upaatvivleligt modtaget andre rige Gaver.

De øvrige Herrer, der havde bidraget til at ordne Sagen paa en for hende saa fordeelagtig Maade, havde hun Lejlighed nok til at vise sin Erkjendtlighed ved at bekræfte dem i deres Syssler, forflytte dem til fordeelagtigere, eller give dem særskilte Forleninger; thi det var nu naturligviis nødvendigt, som ved alle Tronskifter, at der udstedtes nye Sysselbreve. At de fleste bekræftedes i de Syssler, som de allerede havde, kan man af flere Omstændigheder slutte; dog skete der ogsaa enkelte Forflyttelser eller Ombytninger. Saaledes have vi allerede seet, at Agmund Bolt nu blev Foged paa Agershuus, medens Benedict Nikolassøn, der hidtil havde været det, fik paa sin egen, sin Hustrus og sine Børns Levetid, Eiker, Modheim og Tverdalene, med alle Kronens visse Indtægter og al Sagorene, Tbegngilde og Fredkjøb, overhoved al Kongelig Ret undtagen Ubodemaal, hvoraf han hver Gang kun skulde have 20 Mkr.; fremdeles Koparviken i Dramn med Skibstold og Kongskjøb, altsammen til at gjøre sig saa nyttigt som han kunde, som Pant baade for de Penge, Kong Haakon allerede var ham skyldig, og tillige for dem, han endnu ikke havde opbaaret af Oslo Syssel, indtil den betydelige Sum af 200 Mk. brendt var bleven ham eller hans Arvinger udbetalt af Kronen. Brevet herom er beseglet af Erkebiskopen, Biskopperne i Oslo, Stavanger og Hamar, Haakon Jonssøn, Gaute Eriksøn og Jon Martinsøn³⁾, og da det er dateret fra Agershuus d. 6te Marts, samme Dag Biskop Gystein udstedte sin Kundgjørelse om, at Dronningen havde skjenket hinc 100 Mk. Sølv til Domkirken og stillet Lider og Njotars til Pant, maa man formode, at alle de nye Sysselbreve, idetmindste for Sysselmændene i det sydlige Norge, paa denne Dag bleve udsferdige.

Margrete udnævnte, som ovenfor nævnt, Provst Henrik atter til Cant-sler, i Egenstab af „hendes og Rigets Cant-sler“, men han beklædte det ikke længe, da han synes at være død i samme eller i Begyndelsen af det følgende

¹⁾ See o. S. 108.

²⁾ Dipl. N. VI. Danst Magasin, I. S. 339.

³⁾ Dipl. N. I. 511, jvfr. ovfr. S. 120, 169.

Mar¹⁾); allerede i 1390 nævnes hans Efterfølger, baade som Provst og Cantfær. De første Breve, som hun udstedte, har hun formodentligen beseglet med sit Secret, og til Bekræftelse ved saadanne, hvortil egentlig Storseglet udfordredes, ladet flere Herrer af Raadet indsegle med sig²⁾). Hvad Maræts Betegnelse i Brevenes Datering angaar, da skee den, naar man ikke anvendte Marstal, sedvanlighviis ved at regne fra hendes Antagelse til Rigsstyrelsen d. 2den Febr. 1388. Denne Betegnelse („i det første Mar, som vi vare tagne til Norges Riges Styrelse) brugte hun i Sysselsbrevet for Benedict Nikolasen af 6te Marts 1388, og saaledes har den og vel været anvendt i alle de øvrige³⁾). Man finder den anvendt allerede i et Brev fra Gjeleid (vestre Sleidsmo) paa Nedre Raumarike af 19de og i et fra Hadeland af 25de Februar 1388⁴⁾), en Bestyrkelse paa, at Beslutningen af 2den Februar sjelskkeligen maa være bleven omsendt til Kndgjørelse og Trostabseden aflagt, thi foruden den har man vel ikke paa noget Sted begyndt den nye Marsregning. Dog findes der ogsaa enkelte Breve, hvor Maret regnes fra Kong Olafs Død; saaledes et fra Dodalen af 11te Februar 1388 („samme Mar som Kong Olaf døde“), og et andet fra Moland i Fyresdal, sydvestligt i Thelemarken, af 26de April 1388 („andet Mar fra Kong Olafs Frasald“⁵⁾); men da det første udstedtes i Dodalen, havde man der neppe endnu faaet Efterretningen om hvad der var skeet den 2den Februar, og i en saa affidesliggende Egn som Fyresdal kunde det nok være muligt, at man ikke engang i April 1389 vidste nøje Bested om Regjeringens Overdragelse til Dronning Margrete, eller svoret hende Trostabsæd. Besynderligt er det, at der findes et Brev fra Hvamshered i Øvre Valdres af 14de Marts 1388, og et andet fra Birkreim i det Indre af Nysfylke af 7de April 1388, fra „Kong Olafs, Norges, Daners og Goters Konges 7de Regjeringsaar“, som om han endnu ikke var død⁶⁾). Men det er højst sandsynligt, at man ikke paa noget af disse Steder endnu havde aflagt Trostabsæden, saamegetmere som Valdres vistnok hørte til den Deel af Landet, hvorfra ingen Sysselmand eller Raadsherre havde indfundet sig ved Mødet, og Sysselmanden i Nysfylke, Hr. Ugmund Finnsøn, i Begyndelsen af April laa paa sit Yderste, og allerede den 14de afgik

¹⁾ Henrik nævnes for sidste Gang i hiint Privilegiebrev for Marielirken af 13de Marts 1388. Her kaldes han „vor og Riges Cantfær“.

²⁾ Saaledes skee det ogsaa, som nys paavist, i Lehnsbrevet for Benedict Nikolasen af 6te Marts 1388.

³⁾ I Bekræftelseshbrevet af 7de Februar brugtes der kun Marstal.

⁴⁾ Dipl. N. IV. 542, III. 479.

⁵⁾ Dipl. N. IV. 541. V. 330.

⁶⁾ Dipl. N. II. 509. IV. 546.

ved Døden. Man foretrak saaledes maaskee at betegne Mæret, enten med Marstal, eller efter Kong Olafs Regjeringsaar, saa meget mere som jo Nordmendene, eller idetmindste en Deel af dem, ifølge de islandste Annalers Udsagn ikke vilde tro, at Kong Olaf var død, hvilket vel især gjelder om dem, der boede fjernere fra de Steder, hvor man kunde have nøjagtig Underretning om de nærmere Omstændigheder ved hans Død og Begravelse. Endnu længere hen paa Sommeren, da den nye Spyssemand rimeligviis var ankommen, daterede Lagmanden i Rypstke, Ivar Sveinsson, et Brev, som han udstedte paa Eidsa, fra 5te Juni „i Kong Olafs af Guds Naade Norges, Dans og Sveriges Konges 7de Regjeringsaar, og i første Aar af Dronning Margretes Rigsstyrrelse“: dette kunde maaskee udlegges som et Tegn paa, at uagtet Margrete nu maa have været hyldet paa de Kanter, var dog ikke engang Lagmanden ganske sikker paa, at Kong Olaf var død ¹⁾. De endnu opbevarede Breve fra denne Tid, der ere udstedte i Bergen eller de nærmeste Landskaber, have alle kun Marstal, indtil et Brev fra Bors, udstedt den 27de Mai 1389, for første Gang regner Mæret efter Dronning Margretes Antagelse til Rigsstyrerinde. Da et tidligere Brev, dateret fra Bors den 22de Februar 1389, kun setter Marstallet, skulde man vel saaledes slutte, at Margrete først i Mellemtiden mellem Februar og Mai 1389 har været hyldet paa de Kanter ²⁾. Fra det Thronhjemske have vi ingen Brevsfaber udstedte i de Aar.

Der findes ingen Efterretning om, hvorledes Margrete efter Cantflerens Død ordnede Regjeringen i Norge for den Tid, hun var udenfor Landet, og der findes ikke engang noget Brev, hvoraf man med Sikkerhed kan slutte det, uagtet der dog vist maa have indtruffet hyppige Tilfælde, hvor der var Spørgsmaal om Udøvelser idetmindste af de løbende Forretninger, der ellers plejede at besørges ved Cantfleren. Man kan dog ikke godt antage andet, end at Naadsberrerne have andraget om en saadan Foranstaltning, og det indstændigt nok; men man maa ogsaa formode, at Dronningen kun nødtigt har villet indlade sig derpaa, og at hun virkelig har tænkt sig Muligheden af at kunne styre Norge fra Danmark eller Sverige af, og at hun helst vilde bringe det dertil, at Indbyggerne af det ene af de forbundne Riger ikke længer skulde betragte det andet som fremmed Jordbund ³⁾. Men

¹⁾ Dipl. N. IV. 550. I et andet Brev, som samme Lagmand udstedte fra Stavanger den 23de Juni, betegnede han Mæret med Marstallet, maaskee med Hlid, for at undgaa hiin dobbelte, om hans Tvivl vidnende, Betegnelsemaade. (Munkelivsb. S. 118).

²⁾ Dipl. N. I. 514. 512.

³⁾ Brevet af 29de Juni 1389, hvorved hun stabsfælede den bergenske Bisop Za-

saadant har neppe vundet Nordmændenes Bifald, og om de end for det første fandt sig deri, saa maatte dog snart saa mange Ulemper opstaa ved Særnet af et Cancellie eller Regjeringscontor i Norge, hvorfra de løbende Forretninger kunde afgjøres, at dette sandsynligviis endog især har fremskyndet den nys antagne Tronarvings Udnævnelse til Konge og den væsentlige Forandring i den tidligere Bestemmelse, at hendes Styrelse og Raadighed over Riget ikke skulde vedvare længer, end indtil den unge Konge naaede Myndigheds-Alderen. Herom ville vi i det følgende komme til at handle nærmere; nu bliver det nødvendigt at gaa noget tilbage i Tiden for, at betragte Forholdene i Sverige og vise, hvorledes det lykkes Margrete ogsaa her at vinde Magten.

22. Tildragelser i Sverige. De svenske Stormænd i aabenbar Fejde med Kong Albrecht, henvende sig til Margrete og overdrage hende Styrelsen. Kong Albrecht slagen og fangen ved Falkøping.

Det er allerede forhen omtalt, hvorledes Misfornøjelsen med Kong Albrecht mere og mere tiltog i Sverige siden hans senest ubeldige Forsøg paa at aflaste Raadets og Stormændenes Magt, og hvorledes Dronning Margrete og hendes Tilhengere sandsynligviis allerede da benyttede enhver Lejlighed til at udvide Bruddet og bringe de svenske Hordinger til atter at slutte sig til sin gamle Konge-Vett, hvis eneste Repræsentant hendes Søn nu var. Vi have ligeledes seet Kong Albrechts forgjebes Forsøg paa at erhverve de tydske Stæders Bistand mod Dronningen paa Hansedagen i Stralsund 1385, hvorimod det ikke er usandsynligt, at han kan have skaffet sig flere Bundsforbante blandt endeel nordtydske Fyrster, som under hans Ophold i Tydskland om Sommeren 1386 besøgte ham i Wismar, hvor han holdt en pægtig Turnering, der varede i flere Dage ¹⁾. Smidlertid synes det dog, som om han strax efter paa Hansedagen i Lübeck, hvor han personligt kom sammen med Dronningen, blev nødsaget til at indgaa en ny Stillsand, ja endog til at give Slip paa

føds Friheder og forlenede ham med to Skibreder, er saaledes udstedt i Helsingborg (Dipl. N. II. 514), men rigtignok, som det nedenfor vil sees, paa et Møde af norske Raadsherrer, og saaledes beriser dette endda ikke saa meget. Naar man kun havde Landsvittsbreve for 1388 og første Halvdeel af 1389, da vilde de give mest Oplysning, men saadanne findes ej, og man skulde halv om halv formode, at ingen har været udstedt efter Cantlerens Død, netop fordi der ej var nehsat nogen Regjering i Norge, der kunde udsædige dem.

¹⁾ Dette fortælles af Granz, Bandalia L. I. IX, Cap. 14. Blandt Fyrsterne nævnes Wenzeslav Hertug af Saren, Bugislav Hertug af Wolgast, Erik Hertug af Saren-Lauenburg, Mikolas Greve af Holsten, Adelf Greve af Schauenburg, Otto Greve af Hoya, Günther Greve af Lindow, Laurentius Herre til Werle. Af disse stred idetmindste Günther af Lindow paa Albrechts Side i 1389.

de Dele af det østlige Skaane, som hans Mend endnu havde inde, saaledes som det i det foregaaende er viist, og det er ikke usandsynligt, at netop den Omstendighed, at Kong Albrecht nys forud havde haft saa mange Fyrster hos sig, hvis Venskab og Bistand han kunde have sikket sig, var Hovedgrunden til, at Margrete selv indfandt sig i Lübeck og underkastede sig Ubehageligheden af en personlig Sammentkomst med sin Fjende for desto eftertrykkeligere at kunne modarbejde de Planer, han maatte have aftalt eller vilde aftale.

Da Albrecht efter dette Møde kom tilbage til Sverige, i August eller September 1386, forestod der ham nye uventede Ubehageligheder. Drottjeten **Bo Jonsøn** var død, i Midten af August Maaned ¹⁾, og Spørsmaalet opstod saaledes om Iverksættelsen af hans testamentariske Forsøjninger. Det er allerede ovenfor (S. 58, 232) nævnt, at Bo Jonsøn paa denne Tid var den rigeste og megtigste Mand i Sverige, langt megtigere end Kongen selv. Han var Drottjete og Generaalembudsmand og havde efterhaanden vidst at tilvende sig Slottene Tavastehuus og Viborg, senere Nabo med Naland og Korsholm, saa at han havde hele Finland, fremdeles Nyköping, Stekeholm og Ringstadholm med en stor Deel af Östergötland, Numblaborgs Lehn med Jönköping i Smaaland, Forsholm med den tiliggende Deel af Västergötland, hele Helsingeland, en stor Deel af Dalarna m. m. foruden flere Lagmends-Embeder, og havde endelig, som vi have seet, i den sidste Tid ogsaa faaet Öpensteens og Öresteens Slotte med Kind og Marks Hereder i Västergötland ²⁾, formodentlig efter venstabelig Överenskomst med Dronning Margrete, hvem han maaskee allerede havde givet Løfte om, at han vilde virke for hendes Søn Olaf og skaffe hendes Søn hans Foredres Krone i Sverige. Hans Testament, som han opfattede i Vadstena den 17de April 1384, synes ogsaa, som vi allerede have antydnet, kjendeligt at vidne om en saadan Forstaaelse. De aatte Executorer, som han udnævnte, vare Biskopperne Nikolas i Linköping og Thord i Strengnes, Ridderne Karl Ulfsson (af Tofte), Byrge Ulfsson (St. Birgittes Søn), Erik Ketilsson (den gamle Kongeættens tro Tilhænger), Steen Benedictsøn (Marck, Örngisl Jarls Stiffson), og Örngisl Nikolassøn, samt Svenerne Ulf Jonsøn (Blaa), Steen Boessøn (Bo Jonsøn nærmeste Fedrenesfrende), og Karl Matthiasson; og Suppleanterne for enhver af disse (see ovf. S. 233) vare: Knut, Karl Ulfssøns Søn, Algot Magnusson, Ketil Jonsøn, Thord Bonde, Magnus Kase, Knut Boessøn (Cantor i Linköping, Steen Boessøns Broder)

¹⁾ See de Biskoppe Minoriters Diarium, Scr. r. Sv. l. 34, og Vadstena-Diaristifteds. S. 102.

²⁾ Om Bo Jonsøns Besiddelser, see især Styffe's Bidrag S. LXXIII. frgg.

og Arvid Benedictsson. At flere af disse, foruden Hr. Erik Ketilsson, allerede maa have været Kong Olaf og Margrete mere hengibne end Albrecht, er mere end sandsynligt, og man kan deraf nok slutte, hvilket Parti Bo Jonsön selv vilde have taget, om et længere Liv havde været ham undt. Imidlertid vidste Kong Albrecht neppe endnu ret Besked om Testamentets Indhold og hilsede derfor vistnok Efterretningen om Bo Jonsöns Død med Glæde, ej alene fordi han nu var befriet for en saa besværlig Underfaat, men ogsaa i Haabet om, at han i Egenkab af Formynderskab for hans Enke og Børn selv skulde faa hans store Besiddelser under sin Naadighed. Men just dette havde Bo Jonsön søgt at forebygge ved at udnevne hine Executorer og overdrage dem Formynderskabet. Kong Albrechts Forsøg paa at tilvende sig dette mødte saaledes strax Modstand, og derved maatte der igjen indtræde et meget spændt Forhold mellem ham og Executorerne. Allerede den 23de September indkaldte han Executorerne, saavelsom alle Bo Jonsöns Fogder og Ombudsmænd, til at møde for ham med de Beviisligheder, de kunde fremlegge for sig, under sikkert Lejde, der skulde vare indtil næste Kyndelmesse, og for dem fra Finland endnu længer, hvis Jis eller Uvejre ikke tillod dem at drage hjem før end senere ¹⁾). Allsaa seer man heraf, at han endog selv ej ventede, at Executorerne uden Leide vilde indfinde sig hos ham, uagtet Hr. Erik Ketilsson, hans aabenbare Fjende, ikke engang var indkaldt. Blandt Slotsfogderne nævnes Johan List, for saa Nar tilbage Dronning Margretes Hovedsmand paa Oppenstein, og endnu vistnok i samme Stilling under Bo Jonsön: ligeledes et Tegn paa den hemmelige Forstaaelse, der maa have fundet Sted mellem denne og Dronningen. Det lader ikke til, at Executorerne lystrede Indkaldelsen, medens de derimod uden Videre foretog Pantsettelse af flere til den Af dødes Efterladenskabs hørende Ejendomme og saaledes tydeligt nok lagde for Dagen, at de ikke agtede at give Slip paa den dem overdragne Bestyrelse ²⁾). Dog erklærede de sig efter nogen Tids Forløb villige til at lade Spørsmålet afgjøre af uvillige Mænd blandt Rigsraadet, hvis Kjendelse baade Kongen og de lovede at underkaste sig; og til den Ende udstedte han den 21de Juni 1387 et nyt Leidebrev for dem, hvorefter de i Fred og Sikkerhed med Bønner og Tjenere skulde kunne indfinde sig.

¹⁾ Leidebrevet findes i det Schwerinske Archiv og er afstrykt blandt Etyffe's Bidrag No. 74, S. 186.

²⁾ Den 26de October pantsatte Hr. Steen Benedictsson, Hr. Byrge Ulfsson, Hr. Erngisl Nikolassön, Ulf Jonsön, Steen Voessön og Karl Magnússon, som Executorer af Bo Jonsöns sidste Vilje, endel Forbegøds, hvoriblandt Duftra i Östre Refarne i Sødermanland. Brevet derom, dateret fra Westeraas, findes i det svenske Rigsarchiv.

i Kungshavn ved Stockholm for der at faa Sagen afgjort ¹⁾. Men allerede to Dage efter tiltog Kongen sig at forsrøje over Nabo Slot og Lehn, uden at afvente nogen saadan Voldgiftskjendelse, paastdydende, at Bo Jonsøns Enke, Greta Dume, der synes at have været tydsk af Fødsel, efter hendes Venners og Frænders Raad havde valgt ham til sin og sine Børns Formynder og Bestjermer ²⁾. Dette viser, at der ej lenger var Tale om noget mindeligt Forlig mellem Kongen og Executererne, hvad enten han nu aldrig havde meent for Alvor at underkaste sig nogen Voldgiftskjendelse, eller Executererne havde foretaget noget, som han ansaa at være et Brud paa Overenskomsten. Der tales ogsaa om andre Tviste-Emner, ej alene mellem ham og Executererne alene, men ogsaa med hele den øvrige Frelsestand. Han skal nemlig have fordret hver tredie Gaard tilbage af det fordums Krongods, som Frelsemændene og deres Forfedre havde tilvendt sig, eller han har maaskee idetmindste truet med at ville foretage en saadan Reduction, der i sig selv var billig og retferdig nok, men som det dog var yderst ullogt just nu at bringe paa Bane ³⁾. Vist er det, at allerede inden Udgangen af August var Opstanden almindelig og den indvortes Krig i fuld Gang, saa at Biskop Nikolas af Linköping i et Brev til Archidiaconen i Roskilde skildrede Tilstanden med de mærkeste Farver. „Ingen“, sagde han, „kunde gaa frit og sikkert fra og til sit Hjem, eller reise fra Sted til andet, uden at være udsat for at tages til Fange og miste baade Gods og Heste“. Paa samme Tid rasede Bondekrigen, som vi have seet, i de østlige skaanske Landskaber, der endnu stod under Albrechts Herredømme, men nu forstørstedelen kom i Kong Olafs eller rettere hans Moders Vold, medens hun selv opholdt sig i Skaane og vistnok hvert Djeblik ventede paa, at de misfornøjede Herrer vilde henvende sig til hendes Søn og tilbyde ham hans Forfedres Krone. Ogsaa Kong Albrecht maa i denne Tid have

¹⁾ Lagerbring, Sv. H. III. S. 701, 703, jvfr. Kong Albrechts Brev af samme Dag til Jeppe Abrahamsøn paa Nabo Slot, om at bestyre Lehnet for Enken og Børnene, under Forbehold af at underkaste sig Kjendelsen; Styffe's Bidrag, No. 82, S. 191.

²⁾ Kong Albrechts nye Fuldmagtsbrev for Jeppe Abrahamsøn, dat. 23de Juni; sammesteds No. 83, S. 193. Her nævnes hendes fire Brødre, der alle have tydske Navne. See ogsaa nærmere herom steds. Fortalen S. LXXVII.

³⁾ Om denne hans Fordring eller Trusel nævnes der ingensteds i de samtidige Brevskaber, men alene i de visbyiske Minoriters Chronicon (Scr. r. Sv. I. S. 45) og i Rithmfrøniken (steds. S. 58), saaat det nok turde være muligt, hvad Styffe halv om halv antager (Bidrag S. LXXIX), at den hele Beretning er en Sammenblanding af Albrechts Tvist med Testament-Executererne og Margretes Reduction, om hvilke begge Dele hverken hiint Chronicon eller Rithmfrøniken melder det allerringeste.

nærmet sig hende og gjort hende Fredsforslag, siden det heder, at hun just skulde holde en Dag med ham, da hendes Søn døde. Hun beherskede saaledes aabenbart Stillingen, og denne vilde vel allerede om Sommeren 1387 være kommet til Udvikling, hvis Olaf var bleven i Live.

Men Olafs pludselige Død maatte nødvendigviis medføre en Standsning heri, saaledes som vi allerede i det Foregaaende have paapeget. For de svenske Herrer maatte der være stor Forskjel paa at underkaste sig Olaf, deres egne Kongers sidste Vtling, under Margretes Formynderskab, og efter Olafs Død og Folkunge-Vttens Ophør at underkaste sig hende alene, som selv ikke ved Blodets Baand var forbunden med den gamle Vtt, og dertil med var en Kvinde. Desuden maatte det først og fremst være Margrete magtpaaliggende at sikke sig Regjeringen i Danmark og Norge. Saavidt man kan see, undgik hun endog med Flid at gjøre de første Stridt til et aabenbart Forbund med de svenske Herrer mod Albrecht, vel vidende, at hun kun behøvede at see Tiden an, for at de dog omsider skulde blive nødsagede til at søge hendes Bistand paa hvilketomhelst Vilkaar. Alene vilde de nemlig vanskeligt kunne saa Bugt med Albrecht. Af tydske Fyrster havde de haft nok, og saaledes var der dog tilsidst ingen anden, de kunde henvende sig til, end hende, som desuden allerede var i Besiddelse af ikke ubetydelige Stykker af Riget, hvilke man derved kunde haabe at see gjenforenede med dette ¹⁾). Margrete lod saaledes Krigen i Sverige gaa sin Gang, roligt afvæntende Djebliffet, da de svenske Herrer maatte ty til hende og tilbyde hende Regjeringen paa de Vilkaar, hun vilde foreskrive. Naar disse Underhandlinger aabnedes, vides ikke, ligesom man overhoved savner enhver Underretning om, hvad der skete i Sverige ligesaa Slutningen af August 1387, da Biskop Nikolas gav hiin sørgelige Skildring af Tilstanden, og til Begyndelsen af det følgende Aar. Sandsynligviis begyndte de strax efter at Margrete var kommen op til Oslo i November eller December 1387, hvis hun ikke — hvad der ej er usandsynligt — har lagt Vejen om Bardberg eller Baagabuus og her modtaget Udsendinger fra de misfornøjede svenske Herrer. Formodentlig have dog de foreløbige Underhandlinger været førte i Vermeland og paa Dal, under Hr. Erik Ketilsøns Ledning. Thi vel havde endnu ikke han og de øvrige Herrer i de Dele af Sverige, der forbleve Folkungerne tro, formeligt hyllet hende, og de væntede vel først paa, hvad Nordmændene vilde gjøre, men saa meget er dog aabenbart, at deres Hengivenhed for hende ikke i mindste Maade var rokket. Ligeledes synes ivrige Underhandlinger at have været

¹⁾ Denne Gjenforening tilfagde Margrete, som vi ville see, udtrykkeligt de Svenske, da de underkastede sig hende.

førte mellem hendes paalidelige Mend i Halland, nemlig Nisse Svartestaaning og Abraham Brodersson paa Kongsbakke samt Jakob Muus, der nu var Befalingsmand paa Vardberg, og de svenske Grændsehøvdinger paa den Kant, thi ved deres Medvirkning maa det vel især have været, at **Ulgot Magnussøn**, der hidtil paa Bo Jonssons og Arvingers Begne havde haft Slottet Dresteen, og nu tillige havde faaet Dpensteen, allerede den 5te Januar aabenbart erklærede sig for Dronningen og udstedte sit Reversbrev, hvorved han erkjendte, at han havde modtaget hine tvende Slotte med tilhørende Lehn, Mark og Kind af sin „Frue Dronning Margrete“, hverken for Pant eller Penge, men for at være hende behjælpelig med dem og holde dem aabne for hende til enhver Tid, ligesom han ogsaa lovede ubørgertigt at give dem tilbage, naar hun maatte forlange det, og, hvis hun døde, førend hun havde krævet dem igjen af ham, da at overgive dem til Biskopperne af Roskilde, Ribe og Aarhus, samt tvende danske Riddere. Jakob Muus, Nisse Svartestaaning og Abraham Brodersson beseglede selv tilligemed flere andre Herrer som Medforlovere dette Brev, der udstedtes paa Gekholm, et Sted, som formodentlig maa søges i Nærheden af Grændsen mellem Halland og Vestergotland ¹⁾. Det er forresten ilde, at vi ej kjende den nærmere Sammenhæng med denne Transaction, thi det kunde jo nok være muligt, at det allerede ved Overdragelsen af disse Slotte til Bo Jonsson var aftalt mellem ham og Dronningen, at de efter hans Død skulde falde tilbage til hende. Imidlertid seer man dog saa meget heraf, at Ulgot Magnussøn allerede nu havde underkastet sig Dronning Margrete, og det endog saaledes, at han paa en Maade erkjendte Forleningerne som henhørende under den danske Krone, siden det alene var danske Herrer, til hvem han i Tilfælde af Dronningens dødelige Afgang skulde overgive dem.

Hvorledes Hoved-Underhandlingerne forresten have været drevne, og hvad Indflydelse de kunne have haft paa det norske Raads Beslutninger, vides ikke, kun saa meget seer man af Resultatet, at Margrete maa have gjort sig kostbar, og at hun ikke gav noget Tilfagn, førend hun fik Bestingelserne vedtagne saaledes, som hun vilde have dem, og hvorved de

¹⁾ Brevet er meddeelt i dansk Paraphrase hos Huitfeld, S. 580. Hvor Dateringsstedet Gekholm ligger, vides ej med Visshed. Luneld (Ev. Geogr. II. S. 287) nævner en Herregaard ved Navn Gekholm i Vestergotland, men har i sit Verk anvendt den ufornuftige Methode alene at opregne de større Godser og Edegaarde alphabetisk, uden særskilt at angive deres Beliggenhed. Andre Gaarde af Navnet Gekholm nævnes i Østergotland (S. 71), og i Smaaaland (S. 148), men om dem kan der her ej være Tale, snarere om en i Vermeland (S. 326) og i Gunnarsnes Sogn paa Dal (S. 341, jvfr. Egnell, Beskr. af Dal, II. S. 53). Men de hallandske Herrer's Medbesegling gjør det sandsynligt at søge Gekholm i Nærheden af den hallandske Grændse.

svenske Herrer maatte gjøre Indrømmelser, som de fra først af neppe havde været forberedte paa, og som det aldrig havde kunnet nyttet Kong Albrecht at forsøge paa at sette igjennem. Det er forhen nævnt, at Svogrene Hr. Ulf Holmgeirsson og Hr. Ulf Jonsøn, sandsynligviis kort efter Margretes Hyliding i Norge, begav sig til Vermeland og Dal for at meddele Efterretning om denne og maastee ogsaa aftale en Sammenkomst mellem Dronningen og de svenske Herrer. Denne Sammenkomst fandt Sted paa Daleborg ved Benern, hvor Hr. Erik Ketilsson boede, eller idetmindste etsteds ganske nær derved, Palmesøndagen den 22de Marts 1388, kort efter at Dronningen havde forladt Oslo, hvor hun endnu opholdt sig den 13de Marts. Paa Testament-Executorernes Begne indsendt sig Hr. Byrge Ulfsson og Hr. Steen Benedictsøn, samt paa de Andres Begne Steen Steensøn og Arvid Benedictsøn. De øvrige af Executorerne, Opstandens egentlige Hoveder, synes ikke at have været tilstede ¹⁾. Hine Herrer optraadte her ganske, som om de havde Fuldmagt fra hele det svenske Folk, eller, som de udtrykte sig „paa alle deres Benners, Frænders, Hjælperes, menige Rigets Mænds og selve Rigets Begne“, en Fuldmagt, som Executorerne viist havde tiltaget sig uden at spørge Menigmand ad. De erkjendte og erklærede Dronning Margrete for alle deres og det svenske Riges „fuldmægtige Frue og rette Huusbonde“, lovede aldrig at lade sig dagthinge fra hende, aldrig at slutte Fred med Kong Albrecht og hans Hjelpere eller hendes øvrige Fjender, uden med hendes Samtykke; forpligtede sig og deres Med-Executerer til at overlevere og oplade hende alle de Slotte og Lande, som Bo Jonsøn havde haft, naar hun kom ind i Sverige og krævede dem; endvidere lovede de at være hende behjælpelige til at faa alle de Slotte og Landstæder tilbage, som havde tilhørt Sveriges Krone, over hele Riget, ligesaa at de svenske Mænd, der nu boede i Danmark og Norge, kunde faa de Gjendomme i Sverige tilbage, som de havde mistet. De og hele Sveriges Rige skulde beholde Margrete som fuldmægtig Frue og ret Huusbonde, i Nød og Lyst, saa længe hun var i Live og ej selv overgav det; ja de lovede endog, at den, som hun vilde, at de og Sveriges Rige skulde have til Konge, enten i hendes Levetid eller efter hendes

¹⁾ I Ratificationsbrevet af 20de Mai 1388 tales der udtrykkeligt kun om Hr. Byrge og Hr. Steen som Besuldmægtigede hos Dronningen, og blandt dette Brevs Udstedere nævnes sex af Executorerne, der ogsaa omtales som Udstedere af Hyldingsbrevet; det er saaledes tydeligt, at de ej have været tilstede ved Udstedelsen af dette, men enten sat sine Segl for en af hine to Herrer medbragt Blanket, eller tilføjet Seglene bagefter. Detimod seer man af Margretes Brev fra Bjodhuus af 23de April, at Steen Steensøn og Arvid Benedictsøn ogsaa havde været hos hende.

Død, ham skulde de ogsaa erkjende og beholde som sin retmæssige Konge. Dronningen lovede igjen troligt at hjælpe dem mod Kong Albrecht og hans Tilhengere og ikke at stilles fra dem, førend Krigen var bragt til Ende, samt tilfagde alle svenske Mænd, hver i sin Stand, Bekræftelse af alle Friheder og Privilegier, som af forrige Konger var dem forundte, førend Kong Albrecht kom til Sverige. Men hun vilde heller ikke tilstaa dem en Tøddel mere. Over alle de Slotte og Landskaber, som Rigets Mænd i Sverige overdrog hende, eller hun siden ved deres Hjælp kunde faa, vilde hun forsøje, som den svenske Lovbog bestemte; kun indrømmede hun Executorerne under visse Betingelser Nykøping med tilliggende Fogderi, Vestmanland, halve Dalarne med det halve af Kobberberget og Jærnberget, samt Viborg i Finland med Tilbehør, og selv disse Slotte skulde holdes aabne for hendes Folk, hvis det behøvedes. Alle de øvrige Slotte og Landskaber skulde overgives til hende; de, som nu havde underkæstet sig hende eller siden gif over til hende, kunde vel beholde de enkelte Godser og Hereder, som de havde i Pant, men ingen Slotte eller Lehn. Derimod lovede hun, at naar alt dette var bragt i Orden, vilde hun lade Sveriges Landemerker blive saaledes, som de fra Alders Tid havde været, det vil sige gjenforene Vermeland, Dal og de øvrige i saa lang Tid fraskilte Landskaber med Riget. Alle disse i de svenske Fuldmægtiges Djne yderst haarde Betingelser, underkæstede de sig dog, da de nu engang ikke havde noget andet Valg. Saavel Herrernes Hyldingsbrev som Dronningens Gjenbrev til dem udsferdigedes samme Dag (22de Marts), det første i samtlige verdslige Executorers og flere andre Herrers Navn, undtagen Biskoppernes og Hr. Erik Ketilsøns, hvilken sidste Dagen efter paa Daleborg gav sit særegne Brev paa, at han havde været nærværende ved Dverreenskomsten, at den var steet i alle Maader og med hans Vilje, og at han i Egenkab af Executor vilde holde alle de Breve, som hans Med-Executores havde udstedt. De to Biskoper, der ogsaa vare indsatte til Executores, nævnes vel i Dronningens Brev, men derimod ikke i Hyldingsbrevet: de have saaledes neppe endnu vovet at erklære sig aabenbart for Dronningen, og Biskop Thord af Strengnes modtog endog endnu i Juni 1388 et Bestyttelsesbrev af Kong Albrecht. Men paa den anden Side traadte de heller ikke fjendtligt op mod Margrete, og saaledes var deres Forsigtighed ikke til videre Hinder for hendes Planer. Samme Dag, som Dverreenskomsten med Margrete blev sluttet, overdrog de svenske Herrer hende ogsaa Fuldmagt til at underhandle med de holstenske Grever om den Panteret, de havde i Kobberverket, og indløse eller stadfæste den, eftersom hun fandt det tjenligt; ligeledes fik hun fuldkommen Frihed til at dagtinge paa Herrernes Vegne med Vicke v. Vigen i Kalmar og bekræfte de tydske

Stæders og Kjøbmænds Privilegier i Sverige. Det er merkeligt nok at see disse overmodige Herrer, der før ikke havde villet lystre nogen lovlig Myndighed, nu vise sig saa estergivende og underdanige mod Margrete ¹⁾).

Fra Daleborg begav Dronningen sig til Egnen ved Geta-Elven, hvor vi den 23de April finde hende i Ljodhuus. Formodentlig havde hun sit egentlige Tilhold paa Waagahuus, der hørte til hendes Livgeding. Hr. Erik Ketilsøn og de fire svenske Udsendinger synes at have ledsaget hende for at aftale nærmere Forholdsregler, thi paa hiin Dag udsferdige de hun, upaatvivleligt til Afsendelse med hine Udsendinger, der nu vendte tilbage, et slags Proklamation til Indbyggerne i Östergötland, Thjust og Kind, hvori det heed, at da Hr. Erik og hine fire Herrer saavel som andre Rigets Mend i Sverige havde været hos hende og højligen klaget over den Nød og Skade, som de længe og dagligen havde lidt af Kong Albrecht og hans Hjelpere i Boldgestninger, Nød, Brand, ulovlige Skatter m. m., var hun nu kommen overeens med dem om, at hun vilde forhjælpe alle dem, der med Kjærlighed og Troskab traadte i hendes Tjeneste, til Fred, Lov og Ret, naar Gud vilde, at hun kom til Sverige og ved Guds og deres Hjelp blev det megtig, hvorfor hun raadede dem til at lyde de førnævnte Herrer i alt, hvad disse paa hendes Vegne kunde tilsige dem, og gjøre alt efter deres Tilfagn. Breve af samme Indhold er formodentlig ogsaa blevne udsferdige til Indbyggerne i de øvrige svenske Landstaber, og med disse Breve vendte da Udsendingerne, i Følge med Hr. Erik Ketilsøn, tilbage til de øvrige Herrer, der nu ej længe efter — den 20de Mai — fra Nyköping tilskrev Dronningen sit Bekræftelsesbrev, hvori de „takkede hende ydmygeligen for den store Kjærlighed, hun saa mangfoldigt havde beviist dem, og som de gjerne vilde vise sig verdige, hvor de kunde“; forsikrede hende, at de med al Kjærlighed og Troskab og alles Samtykke vilde holde og efterkomme alt, hvad hine Herrer med hende havde dagtinget og afgjort, og bad hende endelig ikke at lytte til, hvad mange maaskee kunde ville tale mellem hende og dem, for at sette Splid, saasom hun maatte være forvisset om, at de med Troskab og Kjærlighed, som det sømmer Dandemend, vilde blive ved hende ²⁾).

Saaledes var da det afgjørende Skridt gjort, og Margrete i aaben Feide med Kong Albrecht om Sveriges Krone. Denne synes i Førstningen at være bleven mere forbittret end forstrækket. Han skal endog til Trods have antaget Titel af Norges og Danmarks Konge, hvortil han vel nærmest tog Anledning af sin Brodersøns, Hertug Albrechts

¹⁾ Hyltingsbrevet, see Huitfeldt S. 582. Margretes Forsiktringsbrev, s. Gadornh S. 51.

²⁾ Lagerbring, III. S. 709. Ogsaa i dansk Paraphrase hos Huitfeldt, S. 584.

Død, der indtraf ved denne Tid, thi han har maaskee betragtet sig som nærmeste Arving efter ham ¹⁾). Han skal derhos have givet sin Forbitrelse Lust i allehaande Smæde=Ord og Ugenarne mod hende og søgt at tilføje hende anden personlig Haan. Men imidlertid merkede han snart, eftersom Størstedelen af Landet ifølge Hyltingsbrevet kom i hendes Hender, at han ikke i Landet selv havde tilstrækkelig Styrke til at gjøre hende Modstand, og begav sig over til Mecklenburg for der at skaffe sig Forstærkning, efterat have forordnet, at i Tilfelde af, at han døde eller blev fangen, skulde hans Søn Erik blive Konge efter ham, samt om ogsaa Erik døde eller fangedes, hans Broder Magnus's Søn, Hertug Johan. Stockholms Borgerskab maatte udstede Forsikring paa, at det i disse Tilfelde kun vilde holde sig til disse tvende Herrer (24de Juli ²⁾). Efter at være ankommen til Tydskland søgte han at sette Himmel og Jord i Bevægelse for at reise Fjender mod Margrete, eller idetmindste at tilvejebringe Mægling af andre, ham gunstige Magter. Saaledes indfandt han sig paa en Forsamling af Deputerede fra Lübeck, Wismar, Stralsund og Rostock i denne sidstnævnte Stad ved Midten af September Maaned og beklagede sig paa det bitterste over Dronningen, de danske Herrer og sine egne Undersaatter af Sverige, der, som han sagde, inden Felighed (Grid) og en sifter „Haand=Fred“ dog havde tilføjet ham stor Ubillighed og Skade, hvorfor han forbeholdt sig sin Ret og Retferdighed, „for Herrer, for Fyrster, for Middere, for Evne, for Venner, og isærdeleshed for hine fire Stæder“, da de ligesom han selv ikke kunde undvære sin Ret formedelst den Tvedragt, der nu herskede mellem ham og Dronningen. De forsamlede Naads=Sendebud lyttede ogsaa forsaavidt til hans Klager, som de strax (d. 19de September) tilskrev Dronningen derom og udtalte sit Onske om, at hun vilde beramme en Dag paa et belejligt Sted, hvor begge Parter kunde medbringe sine Venner for at forsøge, om en Mægling kunde tilvejebringes, da de i modsat Fald befrygtede, at større Skade kunde opstaa, hvorved baade Land og Folk fordervedes; de bad Dronningen at svare med Overbringerne af Brevet. Om Dronningen har svaret, vides ikke,

¹⁾ At Albrecht antog hine Titler, siges af Huitfeld S. 579 og Rudloff, Meckl. Gesch. II. 516. Det forholder sig vel derfor saaledes, uagtet vi ej mindes at have seet Breve, hvori han kalder sig saaledes. Hvad Tid paa Maret Hertug Albrecht døde, vides ikke, men kun, at han døde i 1388, (Detmar S. 343), og sandsynligvis i den første Halvdeel, da Albrecht ellers vist vilde have opført ham som eventuell Tronfølger efter sin Søn Erik, da han den 24de Juli tog den Forsikring af Stockholmerne, som strax nedenfor skal omtales.

²⁾ Styffe, Bibr. S. LXXXI. Rudloff, S. 517.

men kun dette, at hun ikke ensede Opfordringen ¹⁾. Albrechts Optraadelse til Fyrsterne var derimod ikke frugtesløs; flere Fyrster samlede sig til ham, lig Grev Günther af Lindow, Herre til Ruppin, Grev Albrecht af Holsten, uanset at han for to Aar siden havde svoret den danske Krone Troskabsæd, hvis han ikke ellers nu betragtede Albrecht som Danmarks rette Konge ²⁾. Maafee havde denne allerede aftalt med flere af dem ved Sammenkomsten i Wismar 1386, at de i et saadant Tilfælde som dette skulde hjælpe ham. Han skal paa denne Maade have faaet en stor og veludrustet Hærstyrke samlet. Til Betryggelse af sit Arveland Mecklenburg indgik han den 28de November en Forbundstractat med Markgrev Jost af Mähren og Brandenburg ³⁾. Derpaa ilede han i Hjertet af Vinteren ⁴⁾ tilbage til Sverige med sin tydske Hær og sine Bundsforvandre og skal nu have anseet sig saa sikker paa Sejren, at han sendte Dronningen et formeligt Fejdebrev, hvori han erklærede at vilde bringe sine oprørskke Underfatter til Lydighed, og fraraadede hende at besatte sig med dem, men skal tillige have ledsaget Brevet med mange Grovheder ⁵⁾.

Dronning Margrete havde imidlertid allerede begyndt Fjendtlighederne, forinden Aaret var omme, og mod Udgangen af dette var hun nede paa de danske Øer ⁶⁾, formodentlig for at samle en Hær, og vel ogsaa for at holde Øje med Kong Albrecht. I Norge havde hun allerede med Naadets Samtykke udbudt fuld Almennig, som det ovenfor er berettet. Hun skal saaledes have tilvejebragt en betydelig Styrke, baade

¹⁾ Concepten til Brevet, skrevet paa et løst Stykke Papir, og dateret Klostet, Løvedag i Dvatemberugen efter Korsmesse om Høsten, findes i det wismarske Archiv, henlagt i en Pakke for 1376, men Datum og Indholdet viser nøjsom, at Brevet ikke kan henhøre til noget andet Aar end 1388.

²⁾ Denne Günther af Lindow og Ruppin, som hos Lagerbring og flere urigtigt kaldes Otto, var en Sønnensens Søn af Ulrik af Arnstein og Lindow, Dronning Euphemia's, Kong Haakon den 5tes Hustru's, Broder. Naar Lagerbring (III. S. 710) efter Chemnitz siger, at en „Grev af Lindow var med at føre Tropperne til Sverige“, synes han ikke at have bemærket, at denne netop er den samme som Greven af Ruppin.

³⁾ Endnu den 16de Decbr. var han i Mecklenburg, see Rudloff, S. 517.

⁴⁾ Om denne Krigserklæring fortælles der af Ericus Olai og i Kæmpeviserne, men ikke af samtlige Chronister. Heller ikke vide disse at fortælle om Albrechts Grovheder.

⁵⁾ Rudloff, II. S. 517.

⁶⁾ Den 30te November var Dronningen i Ekenborg i Fyn og stadfæstede her Byen Tøborgs Friheder. Suhm, XIV. S. 547. Maafee gjorde hun endog et hurtigt Besøg i Holsten for at forviise sig om Grevernes Troskab (skjænt forgjeves), thi i Pløen den 6te December kvitterede Grev Adolf hende for et Afdrag paa hans Allgøbehavende fra Kong Valdemars Tid (steds).

til Lands og Vands ¹⁾), som hun lod drage ind i Sverige for at forene sig med de svenske Herrer og møde, Kong Albrecht. Formodentlig ankom de norske Udbudstropper, som sedvanligt ved slige Leiligheder, til Elven, medens de danske sandsynligviis samlede sig ved Bardberg, hvor hun selv begav sig hen for der at afvente Stridens Udfald ²⁾). Men hvor mange Stridsmænd hun fik fra Norge, og hvilke norske Herrer der anførte dem, derom have vi desværre ingen Underretning. At de fleste af Sysselemændene, idetmindste fra de sydlige Landstaber, vare med, torde man maaske kunne slutte deraf, at der netop fra den Tid, da Krigstoget stod paa, ikke forefindes et eneste Brev, udsedt i Norge af nogen Sysselemænd. De svenske Herrer synes i den længste Tid at have holdt sig samlede i eller ved Nyköping under Overbefaling af Hr. Erik Ketilsøn, der nu atter indtraadte i sit Embede som Sveriges Marsk, medens Hr. Steen Benedictssøn aflagde denne Titel ³⁾). Her have maaske ogsaa allerede enkelte danske Herrer indfundet sig enten med Hjælpetropper eller som Udsendinger fra Dronningen; thi allerede i October finde vi den megtige og anseede Jakob Muus, Hovdingen paa Bardberg, tilligemed en anden dansk Herremand, Stiig Pedersøn, paa det nogle faa Mile sydvestlig for Nyköping beliggende Slot Ringstadholm ved Braaviken, et af dem, som Bo Jonsøn havde haft til Pant ⁴⁾). Men imidlertid havde Margrete ladet paabegynde Belejringen af det vigtige Åreballs Slot, der beherskede Vejen fra Västergötland til øvre Sverige. Da Høvedsmanden og Besætningen, der maa have været Kong Albrecht særdeles troe og derfor sandsynligviis vare Tydske, ikke vilde opgive Slottet, og hun vel heller ikke endnu havde saa mange Tropper samlede, at man kunde storme det, lod hun det blokere for ved Hunger at tvinge det til Overgivelse. Dette Foretagende betroedes Hr. Nisse Svarteskanning paa Kongsballe; thi Dronningen lod, som der siges, bygge en Skandse foran Åreball, og satte Nisse Svarteskanning til Høvedsmand derover. Efter en Tids Forløb blev derfor ogsaa Besætningen paa Slottet bragt i den yderste Hungersnød ⁵⁾).

Da landede Albrecht med sine tydske Hjælpetropper i Sverige, for-

¹⁾ Dette siges ndtryffeligt i Chron. af 1389, Scr. r. D. VI. 535.

²⁾ Saaledes Detmar, S. 345.

³⁾ Vi have seet, at de svenske Herrer var i Nyköping, da de ratificerede Overeenskomsten med Margrete, og findes Hr. Erik Ketilsøn og flere paa det nærliggende Ringstadholm i October. Dette synes at vise, at de mestendeels have holdt sig paa dette Slot, et af dem, der ved Overeenskomsten var forbeholdt Herrerne.

⁴⁾ Brev af 12te October, meddeelt i Uddrag af Suhm, XIV. 223.

⁵⁾ Detmar ved 1388, S. 354.

modentlig i Begyndelsen af Februar. Han skal være gaaet i Land i Kalmar, hvilket ogsaa i sig selv er det sandsynligste, især da Overreisen derved blev kortere, hvilket paa denne Aarstid maatte være af stor Bigtighed¹⁾. Djæblikkeligt begav han sig paa Vejen for at komme det betrængte Arevall til Hjælp, og maa undervejs have bemegtiget sig Numblaborg ved Jönköping, siden vi erfare, at det sidenester var besat af hans Folk. Men imidlertid havde Dronningen ogsaa faaet sine Tropper samlede og affendte strax en Hær af femtenhundrede væbnede Ryttere — Fodfolkets Antal angives ikke — under Anførsel af Henrik Parow, hvad enten hun nu allerede vidste Besked om Kong Albrechts Forehavende, og hun saaledes vilde hindre dette, eller hendes Hensigt kun var at paastynde Arevalls Indtagelse. Blandt disse af Henrik Parow anførte Tropper var formodentlig ogsaa de norske Ledingsfolk og Udbudstropper, siden han udtrykkeligt i en samtids Kønike kaldes „Norges Hovedsmand“ (Capitaneus Norwegia²⁾); men det største Antal, idetmindste af de „Væbnede“, var dog vel Danske under Anførsel af Hr. Ivar Lykke, Fikke Norby og Lyder Rabolt³⁾. Da denne Hær kom til Jönköping — den maa altsaa være gaaet ud fra Bardberg over Öpensteen⁴⁾ — var Kong Albrecht allerede nær ved Arevall; men aldrig saasnart fik han høre, at Fjenden var kommen til Jönköping⁵⁾, førend han, begjerlig efter Striden, som det heder, strax ilede imod dem, og det saa hurtigt, at flere af hans egne Folk ikke kunde følge med. Men imidlertid havde ogsaa de svenske Herrer under

1) At han landede ved Kalmar, siges udtrykkeligt, sjænt uden nogen Angivelse af Kilde, hos Suhm, XIV. S. 227. Det bekræftes af, at Numblaborg sees at være kommet i hans Beld, hvilket vanskeligt kan have steet ved anden Lejlighed end denne, ligeledes at Wicke v. Wigen, Befalingsmanden i Kalmar, havde sluttet sig til Hæren og deeltog i Slaget.

2) Chron. af 1389, Scr. r. D. VI. 535. Maafee? var han kun Hovedsmand paa Waagahuus.

3) Huitfeldt, S. 584.

4) De Norske kunne vel ogsaa være dragne den lige Vej fra Waagahuus og have forenet sig med de andre undervejs.

5) Vi hidsette her Detmars Beretning i neajagtig Översættelse: „I Maret 1389, St. Matthias Dag, stod der i Sverige en stor Strid ved Arevall. Dronningen af Norge havde sendt hid vel femtenhundrede Væbnede, hvis Hovedsmand var en Ridder ved Navn Hr. Henrik Parow. Da de kom til Jönköping, fik Kong Albrecht det at vide, medens han allerede var paa Reisen og vilde undsætte Arevall. Da lod han af, og drog mod sine Fjender, „nemlig Danerne og en Deel af de Svenske“. Det er tydeligt nok, at Læsmaanden „Jönköping“, som findes i det Uddrag af Detmars Kønike, der meddeles i Gerdes's 9de Samling medl. Urkunden, 1744, S. 49, er rigtigere end „Nyköping“, som findes i Grantoffs Udgave af Detmar, S. 344, thi det er umuligt, at Henrik Parow kunde være kommen lige til Nyköping, førend Kon-

Hr. Erik Ketilsføn Marsk begivet sig vestover, formodentlig ved Efterretningen om Kong Albrechts Ankomst og Tog til Arevall, og havde forenet sig med den dansk-norske Hær. Saaledes kom det til et Hovedslag, da begge Hære mødte hinanden omtrent halvvejs mellem Arevall og Jønkøping, nemlig paa Falen, eller Sletterne ved Falkøping¹⁾, d. 24de Februar 1389²⁾. Kong

gen vendte sig imod ham, og at Slaget alligevel kunde staa ved Falkøping. Hvorledes vi end forklare Ordene og tænke os Kongens Marsch, bliver det aabenbart, at han var kommen ganske nær ved Arevall, da han fik høre om Bjendernes Ankomst til Jønkøping, samt at han da strax vendte sig imod dem og mødte dem paa Falen. Endog om Kongen var landet ved Stockholm og havde taget Væjen over Drebro, vilde dette alligevel ikke have forandret hans Stilling ligeoverfor hans Bjender; han har dog under alle Omstændigheder for det første opgivet at gaa mod Arevall og har vendt sig sydøst mod Henrik Barow. Men størst Almelighed er der, som sagt, for, at Kongen er kommen fra Kalmar, siden han havde Vibe v. Vigen i sit Følge og erhvervede Numblaborg, og dette kunde vel forklare, hvorfor Henrik Barow gik heelt til Jønkøping (nemlig for at gjenerobre Numblaborg) istedetfor at gaa mere lige til Arevall, over Borgefund, hvis man ellers ikke maa antage, hvad der dog vel bliver det sandhuligste, at det allerede forud var bestemt, at han i Jønkøping skulde mødes med de svenske Herrer, der kom fra Nykøping, og neppe kunne have taget anden Vej end over Ringstadholm, Norrkøping, Linkøping og Holaveden. Om de Svenskes Forening med Margretes Hær tales der, mærkeligt nok, ikke et eneste Ord, skjønt man deraf, at de var med i Slaget, og at Hr. Erik Ketilsføn endog førte Dverbefalingen, noksem kan slutte, at Foreningen havde fundet Sted. Hr. Erik var vel brudt op fra Nykøping omtrent samtidsligt med Albrechts Opbrud fra Kalmar og maa, ligesaavel som Henrik Barow, være kommen til Jønkøping strax efterat Kong Albrecht havde været der og var dragen nordøst; deres Hast for at indhente eller forekomme ham og undsette Blotadestyrken forklarer noksom, at de ikke strax søgte at tage Numblaborg tilbage.

¹⁾ Falen og Falkøping nævnes som Stedet, hvor Slaget stod, i de fleste Kilder. Tvende Krøniker fra Midten af 15de Aarhundrede, der dog synes at have benyttet een og samme Kilde, men forresten høre til de paalideligere, nævne Asle d. e. det nuværende Aasled, en Kirke og Gaard noget øst for Falkøping, som Stedet. Formodentlig har Slaget staaet mellem Falkøping og Aasled. Jahns Mening, som han fremsætter saagodtform med fuldkommen Visshed (S. 25), at Slaget fornemmelig stod ved det endnu sybligere Leaby, bliver derved uøstrettelig, at han grunder den paa den Forudsætning, at Kongen kom søndenfra, de Allierede nordensfra.

²⁾ At dette er den rigtige Dag, og ikke, som Rilmkrøniken og Hultsfeld antage, 21de September (forverlende St. Matthias Dag med Matthæi Dag), sees ej alene af de eldste og bedste Kilders eensstemmige Vidnesbyrd, men ogsaa af et Brev i det sv. Rigsarkiv, udsedt af Hr. Heyne Snakenborg i Kalmar den 15de September 1389, hvori han allerede omtaler det Slag, hvori Albrecht blev fangen, som en forbigangen Tildragelse. Jvfr. Styffe, Bidrag S. LXXXI, hvor dog Heyne Snakenborgs Brev urigtigt siges at være af 21de September. Jahn, der (S. 13—27) giver en, paa de saa sjældne Data og forresten paa Gissninger grundet, udførlig og meget finbrag Beskrivelse over

Albrechts Hær, der angives til 18,000 Mand, skal have været meget talrigere, end den svenske, danske og norske tilsammen, men hans altfor store Hidtsighed berøvede ham dog Sejren, som han formedelt sin Folkemon ansaa sig vis paa. Vi ville her ikke opholde os ved Enkelthederne af dette mærkelige Slag, der afgjorde Nordens Skjebne for alle kommende Tider, og som vist ej alene var det største, der i lange Tider havde staaet i Norden, men ogsaa et af de mere blodige — forsaavidt der i denne Tid kan være Tale om blodige Slag, da man mere synes at have lagt an paa at tage hinanden til Fange, for Løsepengenes Skyld, end at slaa hinanden ihjel —; Udfaldet blev, at Albrecht, uagtet han aabenbart havde mange flere og bedre bevæbnede Folk, end hans Modstandere, dog blev aldeles slagen og fangen med sin Søn Erik og alle de nysnævnte tydske Fyrster, samt type Riddere, hvad enten dette nu skyldte hans egen Uforsigtighed, eller Hr. Gerhard Snakenborgs Feighed eller Forræderi, om hvem der fortælles, at han samme Dag var dubbet til Ridder, men desuagtet strax efter Slagets Begyndelse tog Flugten med sexti fornemme Stridsmænd. Blandt de mange Riddere og Evne, der skulde være faldne paa begge Sider, nævnes af Albrechts Mænd Wicke v. Wizen, Befalingsmanden i Kalmar, og af Dronningens Mænd Hr. Henrik Parow¹⁾. Om nogen af Riddersmændene faldt, vides ikke. Da Dronningen, som vistnok med ængstelig Forvæntning havde oppebiet Stridens Udfald paa Wardberg, fik Bud om den vundne Sejr, begav hun sig strax i stor Glæde til Båagahuus og lod her sine fornemme Fanger, der imidlertid vare førte til Bjodhuus, bringe for sig. Hun skal nu, fortelles der, have gjengjeldt Albrecht i fuldt Maal de Forhaanelser, han før i sin blinde Harme og Overmod havde fremsført mod hende²⁾: en Gjengjeldelse, der vistnok kunde siges at være mindre ædel mod en vergeløs Fange, men som han dog ogsaa paa en vis Maade havde forskyldt ved sine uridderlige Udladelser mod en Kvinde, og dertil en Dronning. Mindre vilde det lade sig undskyldte, at hun den paafølgende Nat skal have ladet ham

Slaget, hvilken dog tilfældt kun bliver et Phantasiverk, vil (S. 23), at Slaget stod paa en Fredag, hvilket er urigtigt, da Søndagsbogsstavet for 1389 var c, og den 24de Febr. saaledes faldt paa en Onsdag.

¹⁾ Chron. af 1389, Scr. r. D. S. 535; Detmar, S. 344, 345. De visseste Minoriters Chron. af 1412, Scr. r. Sv. I. 46, af 1415, sst. S. 59; de øvrige Beskrivelser over Slaget ere yngre og have liben Verb, allermindst Erasmus Lætus's latinske Heltedigt af 1571, hvis Udsagn meddeles hos Suhm, XIV. 226.

²⁾ Historien om den store Hette, hun skal have sat paa ham, formedelt hans ubesindlige Løfte om ej at gaa med Hette, ferend han havde vundet Danmark, saavel som om hendes haanlige Spørsmaal er saa bekendt, at vi ej behøve at gjentage det her. See Suhm, XIV. S. 232.

tvinge ved legemlige Piiinsler til at afftaa Arevall, Numblaborg og Dreb-
bro ¹⁾, om denne Beretning forresten var sandsynlig, hvilket er heel tvivlsomt.
Thi det udhungrede Arevalls Fald synes heller at maatte have været en umid-
delbar Følge af, at Albrecht ved Nederlaget hindredes fra at komme det til
Undsetning, saa at ingen Afftaelse fra hans Side var nødvendig; ligesaa
synes det rimeligst, at Sejerherreterne umiddelbart efter Slaget benyttede sig
af den første Stræk, hvori deres Fjender befandt sig, til at tage Numblaborg
tilbage; og hvad Drebros angaar, da legger hiin samme Beret-
ning udtrykkeligt til, at dette Slot for det første ikke kom i Dronningens
Hender, fordi dets tydske Hovedsmand forstod sig bedre paa Krigs-
dønt, end de andre. Beretningen grunder sig saaledes maastee alene
paa løst Følkesnak. Fra Baagabuus bragtes Albrecht og hans Søn
Erik siden til Lindholms Slot i Slaane, hvor de hensattes i streng
Forvaring, efter Sigende endog i Vaand og Lænker, efter de Tidens
barbariske Skik. De øvrige fornemme Fanger bleve senere frigivne mod
Forskrivninger paa Løsepenge ²⁾.

Sejren ved Falkoping var i enhver Henseende afgjørende og bragte
den største Deel af Sverige i Margretes Magt. De fleste Slotshærdinger
havde allerede underkastet sig hende og fik beholde sine Lehn; de fleste maatte
nu følge deres Exempel, saaledes overgav Claus v. Wiggen, den i Slaget
faldne Wicke v. Wiggens Søn, der synes at være bleven fangen i Slaget,
baade Kalmar og Selvesborg mod 1000 Mk. Sølv, og Tilfagn om at
beholde sine Ejendomme i Landet ³⁾; og selv Drebros, hvis Hovedsmand
intet havde villet høre om at aabne dets Porte for Margretes Føl-
strar efter Slaget, var dog allerede Maret efter i hendes Bold ⁴⁾. End-

¹⁾ Det er Detmar, som beretter det. Hans Ord ere: „in dersulven nacht leet
se koning Alberte so wee doen (d. e. „so weh thun“), dat se eme (d. e. „ihm“)
afschatte Axewalde unde de Rummelborch; ok wolde se eme afge-
schattet hebben Orebro, men dat kunde er (d. e. „ibr“) nicht werden;
de sake was: de hovetman, de dat inne hade, de was en dudesche,
unde wyste meer van orloges doude, wen en ander“. Denne „Affta-
ning“ kan alene betyde, at han maatte udstede Brev til vedkommende Fog-
der, at de skulde overgive Slottene. Men med Arevall og Numblaborg var
dette, som sagt, overflødig, med Drebros hjælp det til intet. Bemerkes maa
det ogsaa, at Verdes (l. e.) ikke læser „so wee doen“, men „so wol doen“.

²⁾ Ericus Olai, Scr. r. D. Sv. II. S. 115. 116. Suhm, XIV. S. 231.

³⁾ Allerede paa Baagabuus, strax efter Slaget, blev der dagthlinget herom (Suhm,
XII. 231), hvoraf man altsaa maa slutte, at Claus v. Wiggen har været en
af de Fanger.

⁴⁾ Detmar, S. 346; Kalmarborgernes udaterede Hylingsbrev til Margrete,
hos Huitfeldt, S. 586, jvfr. Claus og hans Brødre Wicke og Hermann v.
Wiggens Dwitteringsbrev til Kløse Svartestaaning af 23de Aug. 1390, Suhm,
XVI. 260. Heyne Snakenborgs Salgsbrev til Margrete, dat. Kalmar 25de

og flere af Albrechts Landsmænd og Tilhængere, som Snakenborgerne, underkastede sig Margrete ¹⁾ og kom siden til megen Hæder og Verdighed, hvorfor det vel ikke er saa usandsynligt, at der var Forræderi med i Spillet, da Gerhard Snakenborg flygtede ved Falköping: han havde tidligere viist sig trosløs mod Kong Magnus. Endnu under sit Ophold paa Baagahuus, den 14de Marts, udstedte hun et Forbud mod, at Uvedkommende befattede sig med Badstena Klosters Gods, og det er betydningsfuldt nok for hendes Forhold til Badstena og St. Birgittas *Utt*, at dette er det første Brev, vi have fra hende som Sveriges Herkerinde ²⁾. Kun **Stockholm**, hvor den største eller idetmindste megtigste Deel af Befolkningen bestod af Tydskere, holdt endnu ivrigt fast ved Albrecht, og disse sidste lod endog paa en svingagtig Maade alle de svenske Mænd i Staden gribe og aflive, af hvem de kunde vente nogen Modstand (12te Juni ³⁾). Om Besiddelsen af Stockholm drejede sig nu fornemmelig Krigen herefter, men blev, som vi ville see, ubehagelig nok saavel for Sverige, som de to andre Riger. Men Albrechts Fangenskab og de svenske Stormænds Underkastelse havde dog givet Margrete et saa fuldstændigt Overtag, at Albrechts Kongedømme fra nu af kunde siges at være forbi, og hendes Regjering at tage sin Begyndelse.

23. Erik af Pomern tages til Konge i Norge.

Da Margrete nu saaledes ej alene havde sikret sig Kongedømmet i Sverige, men endog Netten til at besætte dets Kongetrone, var der ej lenger noget i Vejen for at stride til Udnævnelsen af den Konge, der under og efter hende skulde herske over Nordens trende Riger. Uagtet hun allerede havde udseet sin Systerdatter søn Erik af Pomern til denne Verdighed, og dette formodentlig ej længer var nogen Hemmelighed i noget af Rigerne, vare disse dog endnu ikke saa nøje forbundne, at hun kunde lade lade ham udraabe til Konge i dem alle tre paa een Gang, hvilket hun vistnok helst havde ønsket. Hun maatte lade det skee i hvert af dem enkeltviis, og saaledes var det naturligt, at hun gjorde Begyn-

Septb. 1389, formodentlig samtidig med Stadens Overgivelse, vil nedf. blive omtalt. Man skulde næsten tro, at Snakenborgerne efter Nederlaget havde tyet til Kalmar.

¹⁾ Brev af 6te Mal 1390 i det sv. Rigsarchiv, *Euhm*, S. 555.

²⁾ *Euhm*, XIV. S. 234.

³⁾ *Scr. r. Sv.* I. 2. S. 212; samtidig Beretning. *Jevnsør Lagerbring*, III. S. 709—712.

delsen med Norge, hvor Eriks Arveret allerede var erkjendt, og hvor desuden Udnævnelser af en Konge paa Grund af de statsretlige Forhold var mere nødvendig. Hun udfkrev i den Hensigt paany et større Raads-Møde til St. Hansdags Tider, hvortil Indkaldelserne allerede maa have udgaaet næsten umiddelbart efter Sejren ved Falkøping, siden baade Jarlen af Orkney, Erkebiskopen, Biskopperne af Bergen og Stavanger, samt de tvende nordensjædske Fehirder, Erlend Philipsøn og Otte Romer her vare tilstede, hvis ellers ikke flere af Herrerne, navnlig de, der ikke deeltog i det forrige Møde i Oslo, allerede havde indfundet sig ifølge den da udgangne Opfordring. Men betegnende for Margretes fremtidige Politik og den Maade, hvorpaa hun nu vilde have Forholdet mellem Nigjerne indbyrdes betragtet, var det, at hun til Samlingssted bestemte Helsingborg og lod Herrerne samle sig der, udenfor Nigets Grændser, istedetfor at hun jo egentlig skulde have begivet sig til Norge for der at samles med dem ¹⁾. Uden Exempel var det vel ikke, at slige Raadsmøder havde været holdte udenfor Niget, saaledes f. Ex. Mødet paa Bardberg 1343; men fra denne Tid af blive saadanne Forsamlinger af norske Raadsherrer paa dansk eller svensk Bund mere hyppige, ligesom det da ogsaa var nødvendigt, naar Foreningen mellem Nigjerne skulde bestaa, at det enes Raadsherrer stundom samledes med de øvrige. Det er ikke usandsynligt, at ogsaa danske Raadsherrer her kom sammen for at raadslaa med de norske, og at man paa denne Maade søgte at tilvejebringe den Sammenkomst af det danske og norske Raad, hvorom Hansfestæderne saa ivrigt havde andraget, og som allerede tidligere havde været berammet, men forhindret ved Kong Olafs Død, Krigen og andre Omstændigheder. Imidlertid tales der ikke utrykkeligt om nogen saadan Sammenkomst af Raadsherrer fra begge Niger.

¹⁾ Vel indeholder hverken den norske Gjenpart af den paa dette Møde udsendte Erklæring (trykt i Paludan-Müllers *Observ. Criticæ* S. 108—110), eller den latinske (trykt hos Huikfeld S. 577, og i *Dipl. N. III.* 484) nogen Angivelse af Sted eller Datum; men at Mødet holdtes i Helsingborg sidst i Juni Maaned, og derfor vel var sammenkaldt til St. Hansdag, sees deels af det oftere omtalte Stadfestelsesbrev paa Biskop Jakobs Friheder og Lehn, som Dronningen udsædte i Helsingborg den 29de Juni 1389, og hvor Erik af Pomern allerede omtales som Konge og medbesglende; deels af Henrik Jarls Gjelbsbrev til Haakon Jonsøn, ligeledes udsædt i Helsingborg d. 9de Juli 1389 (see ndf.); thi af disse Breve erfares det, at nogle af de vigtigste Deeltagere i Mødet, nemlig Dronningen selv, Erik af Pomern, Jarlen, Biskop Jakob og Haakon Jonsøn ved den Tid var forsamlede i Helsingborg, og at Eriks Erkjendelse som Konge allerede da maa have fundet Sted. Huikfeld daterer vel den latinske Gjenpart fra 1388, men Afstrykket i *Dipl. N.* viser, at der i Originalen efter octogesimo hverken staar tydeligt octavo eller nono, men at Tallet enten er ubeladt eller halv udslettet.

De norske Herrer, som mødte, vare tyve i Tallet, nemlig Erkebis-
kop Binalde, Henrik Jarl, Biskop Jakob af Bergen, Biskop Gy-
stein af Oslo, Biskop Olaf af Stavanger, Hr. Malise Sperra, —
hvorledes det nu end hang sammen dermed, at han kunde vise sig i Norge
efter hans sidste Utilbørligheder i Derne; Haakon Jonsøn, Otte Rø-
mer, Erlend Philipsøn, Gaute Eriksøn, Benedict Nikolasøn,
Agmund Bolt, Jon Darre, Nikolas Galle, Peter Nikolasøn,
Finn Gyrdssøn, Thorvalde Sigurdsøn, Gudbrand Erlingsøn,
Herleik Nasulfsøn og Svaale Rømer, altsaa tre Biskoper og tolv
verdslige Herrer af dem, der havde deeltaget i Hyltings-Mødet 1388,
samt desforuden Henrik Jarl, Biskop Jakob og Hr. Malise Sperra;
de, som havde været med i 1388 og nu ikke indfandt sig, vare foruden
Biskoperne Sigurd og Henrik, af hvilke den første maaskee var paa Vi-
sitats ¹⁾, den anden allerede havde forladt Norge, Cantfleren Provst
Henrik, der ved denne Tid maa være død; Ulf Jonsøn, Hr. Ulf Holm-
geirssøn, Hr. Jon Martinsøn og Jappe Fastulfsøn, der formodentlig
alle ejede Godser i Sverige, som de nu ifølge Övereenskomsten af 22de
Marts 1388 havde faaet tilbage, og med hvis Indfordring de derfor
maaskee vare bestjæftigede; Ulf Haraldssøn, der ligeledes maa have haft
Ejendom i Sverige, siden han var med i Forliget til Gedsviken; Haakon
Stumpe, Magnus Stoltekarl og Haakon Topp. Altsaa var Forsamlingen
saa fuldtallig, som man efter Omstændighederne kunde vente det. Dronningen
medbragte den syvaarige Troncandidat, der formodentlig nu først var
bleven hentet fra Fedrenehjemmet ²⁾, og paa hvis Arveret man nu var
saa meget visere, som Hertug Albrecht, der kunde gjøre ham den stridig,
var død. Forhandlingernes Gang kjendes ikke, men det synes næsten,
som om Dronningen nu har mødt noget mere Modstand, end ved det for-
rige Møde, forsaavidt som det nu blev udtrykkeligt bestemt, at Dronnin-
gens Regjering ej skulde vedvare længer, end til Erik blev myndig, tvært-
imod den tidligere Bestemmelse, at hun skulde beholde Magten for Livs-
tid. Da det ikke kan antages, at hun med sin gode Vilje har foreslaaet
denne Forandring, maa man saaledes ansee den for en, idetmindste ved
Opinionens Tryk, tvungen Indrømmelse, som hun gjorde Nordmændene,

¹⁾ I 1389, sandsynligvis om Sommeren, vistede Biskop Sigurd paa Rom, saaledes som det sees af Dipl. N. III. 485.

²⁾ Dette siges udtrykkeligt hos Hultfeld, S. 587. At Erik var tilstede ved dette Møde sees deraf, at han beseglede Brevet af 29de Juni, som nedenfor em-
tales, derimod er det tydeligt, at han ej var nærværende ved Mødet i Febr.
1388, hvor man neppe engang synes at have kjendt hans Navn. Om det
urigtige Foregivende af Mieråll, at Erik ved denne Tid skulde have været 13
Aar gammel, see Euhm XIV. S. 239.

der kunde gjøre sig fortrolige med Tanken om at have en Kvinde i Epidsen for Regjeringen lenger end høist nødvendigt, og af hvilke maastee netop de, der ej havde deeltaget i forrige Møde, nu viiste sig mindre medgjørliche. Beslutningen, som blev fattet, og hvorpaa de forsamlede Herrer udstedte sit aabne Brev, kom derfor til at lyde saaledes: „at de efter den omhyggelige Granstning af Lovbøgerne i Norge fandt, at den norrøne Lov udviiste, at Kong Erik, Hertug Bartislavs Søn af Pomern, var den rette Arving til at være Konge i Norge og besidde det med al den Ret, som Kongerne før ham havde besiddet det; at naar han døde, tilkom det hans Søn at arve Norges Rige, eller hans Broder, om Søn ej er til, eller om Broder ogsaa mangler, Faderbroder, samt om alle disse fattes, den nærmeste Frænde, fra Kong Erik at regne; at de samtykkede og stadfestede alt dette paa egne og hele Rigets Vegne, og annammede og antog herved Kong Erik, eller hans rette Arving efter ham, til sin og hele Norges Riges Konge og rette Herre; at Dronning Margrete skulde nyde al sin Ret inden Riget uforkrænket, og syn-derligen besidde og beholde sin Morgengave i Norge, nemlig **Baaga-huus** og alt hvad dertil laa, saaledes som Brevene derom udviiste; at det Testament, hun havde gjort, skulde holdes, og at hun fremdeles skulde raade over hele Norge, baade Slotte og Festninger, ind- og affette Fogeder og Eysfelmænd, og fuldstændigt forsoje over Riget efter sin Vilje, indtil Kong Erik eller Arving kom til sin lovlige Alder, og da være fritagen for alt Regnskab“. Til Bekræftelse tilsojede alle de tyve Udstedere sine Segl. Det Brev, hvis Indhold vi saaledes have gjengivet, er forfattet paa Svensk; men der udstedtes ogsaa en Gjenpart paa Latin, hvoraf dog Artiklerne, der handle om Dronningens Morgengave og om hendes Regjerings Dphør ved Kongens Myndigheds-Alder, ere udeladte, uvist hvorfor. I denne Gjenpart nævnes heller ikke Hr. Malise Sperra blandt Udstederne, maastee fordi han ved Uffattelsen allerede havde forladt Mødet, af Frygt for Henrik Jarl og dennes Venner. Bessynderligt er det ogsaa, at Angivelse af Sted og Dag savnes i begge Gjenparter, saa at det skulde synes, som om man med Flid har villet udelade dem, for at Brevene om en saa vigtig Beslutning ikke skulde være daterede fra udenrigs Sted. Imidlertid kan der ej være nogen Tvivl om deres Gyldighed, da de begge endnu ere forsynede med samtlige Udstederes Segl¹⁾. Merkeligt er det, at Erik allerede her kaldes Konge og fremdeles vedblev at kaldes saaledes, idetmindste inden Hoffet, uagtet han ikke

¹⁾ Det er ovenfor nævnt, at begge Gjenparter findes i det danske Geheime-Archiv, og at det paa Svensk er aftrykt i *Paludan-Nielsen's Observ. crit.*, det paa Latin i *Dipl. Norv. III.*

endnu var hyllet paa Dretting og havde Kongenavn paa fore-
skreven Bils, men alene ved denne Act var bleven erklæret for Norges
Konge. Erik deeltog endog umiddelbart derefter i Regjeringshandling-
er, og beseglede allerede med eget Segl, saaledes navnlig da Margrete den
29de Juni stadfæstede de Friheder, Biskop Jakob havde faaet af de for-
rige Konger, lod ham beholde Lindaas og Herde Skibrede paa Livstid
uden Afgift, fritog ham for at betale Sekkegjeld af islandste Varer til nogen
anden end hende selv eller hendes dertil særskilt beskikkede Ombudsmand,
og overlod ham den hende tilhørende Mattendepart i Fane=Skibet, der nu
ventedes hjem fra Island ¹⁾. Det er allerede ovenfor berørt, at dette
maa ansees for at være en Belønning, som Biskopen fik for de Tjene-
ster, han i denne vigtige Tid havde viist hende. Ligeledes skete der andre
Forsremmelser. Haakon Jonsen blev endnu i dette eller det følgende
Aar udnævnt til Fehirde og Hirdsjore i Bergen istedetfor Erlend Phi-
lipssøn, som fratraadte, formodentlig af Alderdomsraghed, da han efter
denne Tid synes ganske at have draget sig tilbage fra alle offentlige
Embeds=Syssler, ligesom Haakon Jonsen allerede i nogen Tid synes at
have været stillet ham ved Siden som Underfehirde ²⁾. Endvidere var
det vel ogsaa ved denne Lejlighed, at Peter Nikolaassøn fik Sysslen i Ny-
spilke efter Drottjeten. Formodentlig beskikkedes ogsaa allerede nu en Provst
til Marielirken og Cantler i den afdøde Hr. Henrik Henriksens Sted,
nemlig Hr. Arne Sigurdssøn, om hvis tidligere Livsbane intet vides ³⁾;
thi en Cantler kunde man ikke undvære til de løbende Regjeringsforret-
ninger i Kongens Fraværelse, helst da der ikke udnævntes nogen ny

¹⁾ Dipl. N. II. 514.

²⁾ De isl. Annaler, saavidt det af Udgaaven kan sees, Hole- og Skaalholts-An-
nalerne, melde for 1390, at „der skete Ombtning af Fehirde i Bergen, idet
Erlend Philipsen nedlagde Embedet, og Haakon Jonsen tiltraadte det“,
medens Lagmands=Annalerne synes at henføre Forandringen til 1390, og
Hole=Annalerne til 1391; (Udg. S. 346); men man sees af Flats=Annalerne
(Udg. S. 350), sammenlignede med de øvrige, at Haakon Jonsen i 1389, 90
eller 91 var i Besiddelse af Embedet; det rimeligste synes derfor, at han be-
skikkedes ved Raadsmedet. At han tillige blev Hirdsjore, sees af Brev af
4de Febr. 1392 i Munkelivsb. S. 52, men at han allerede i Mai 1389 ud-
førte Fehirde=Forretninger, erfares af det allerede forhen omtalte Brev, ved-
kommende de Islandinger, der havde drevet Handel i Grenland. Erlend Phi-
lipssøn nævnes endnu i nogle faa Breve lige til 1405 (han døde 1407), men
ikke længer som Embedsmand, kun som Hirdmand og anset Vidne ved Retssager.
(Dipl. N. II. 511, I. 589, 604, II. 587). Hans Søn Gindride var imidlertid fra
1397 traadt frem som Medlem af Raadet, ja endog Ridder, saaledes som det
i det følgende vil sees.

³⁾ Det første Brev, man har fra Arne som Provst og Cantler, er fra 12te Juni
1390, Dipl. N. III. 489.

Drottjete; og allerede i Midten af det følgende Aar see vi Hr. Arne allerede i Besiddelse af begge Embeder.

Saaledes var da Erik, uagtet sin spæde Alder, erklæret for Norges retmæssige Konge. Nu stod det kun tilbage at fremstille ham paa Drething for der at lade ham hylde efter eldgammel Skik og Lovens Bud. Dette skete ogsaa kort efter, og man maa formode, at Dronningen strax traf de nødvendige Foranstaltninger til, at han umiddelbart fra selve Mødet kunde følge med flere af de hjemvendende Raadsherrer lige til Nidaros og efter fuldbragt Hylдинг atter snarest muligt bringes tilbage til hende. Hun selv drog ikke den lange Vej til Throndhjem, da hun havde saa mange vigtige Anliggender, der krævede hendes Nærværelse i de sydlige Egne. Det faldt af sig selv, at Erkebiskopen maatte staa i Spidsen for de Mænd, der fik det vigtige Tillidsbrev at føre den unge Konge til Nidaros og besørge det Nødvendige med Hensyn til Hyldingen; foruden ham nævnes Biskop Gystein af Oslo, Biskop Sigurd af Hamar, Haakon Jonsson, Almund Bolt, Alf Haraldsson og Haakon Stumpe¹⁾. Biskop Sigurd og de to sidstnævnte have vel altsaa sluttet sig til Følget efter Ankomsten til Norge. End flere Raadsherrer, hvis Navn ikke angives, fulgte med, og blandt dem maa nødvendigviis Otte Rømer have været, der som Fehirde og Hirdstjore hørte hjemme i Nidaros. Formodentlig kom man dog neppe fra Helsingborg førend længst hen i Juli eller først i August, hvad enten nu de øvrige Forhandlinger paa Mødet tog saa lang Tid, eller andre Hindringer kom i Vejen. Thi den 9de Juli var baade Haakon Jonsson og Jarlen endnu i Helsingborg, saasom Haakon paa den Dag fik et Gjeldsbrev af Jarlen paa 145 Pund skotske Sterling, der afdragsviis skulde tilbagebetales i fire Aar, og som maaskæ vare de Løspenge, Jarlen havde maattet give Malise Sperra, der siden fik undgjælde for, at hun havde understaaet sig at tage Jarlen til Fange²⁾. Men den 3die Juli havde Margrete forladt Helsingborg, og paa den Tid var da vel ogsaa den unge Konge med sit Følge kommen paa Vej³⁾. Vejen lagdes over Oslo og Dplandene, hvor

¹⁾ Dette sees af Brevet ang. Dydølingerne, som strax nedenfor omtales.

²⁾ Dipl. N. II. 515.

³⁾ Den 23de Juli, paa Falkerbod, indgik Hertug Bugislav af Stettin et Forbund med Danmark og Dronning Margrete og forbandt sig til at tjene hende og Riget. Ved denne Lejlighed synes Margrete at maatte have været tilstede paa Falkerbod. Idetmindste var hun i Malmø den 6te August (St. Sixti Dag), thi paa denne Dag er det Brev dateret, som hun og Erkebiskop Magnus af Lund strev i Forening til Lapperne, og hvorom vi i det følgende komme til at handle nærmere. (Suhm, XIV. 243, 550). Det skulde ellers synes, som om nogle af Hertug Bugislavs Mænd havde været med i Slaget

altsaa vel Biskop Sigurd af Hamar har sluttet sig til Følget, og videre over Dovre, samt gennem Dpdal. Men formedelst Tronfølgerens spæde Alder kan Reisen ikke have gaaet hurtigt, især da man og vel oftere standsede undervejs for at give Folket Lejlighed til at see sin unge Konge, og tillige for at modtage Forestillinger fra Almuen og besørge allehaande foresaldende Regjerings-Anliggender. Saaledes erfares det udtrykkeligt, at da man kom til Dpdal, fritog Raadsherrerne paa Kongens Vegne Dpdalingerne for at udrede mere i Udsareledning end til halvtredie Gamle paa Grund af den store Bekostning, de havde med at skyde til og fra Dovrefjeld, vedligeholde Bejene, og modtage Kongen og Raadet til Gjestning paa Gjennemreisen ¹). Paa denne Maade er det let at forstaa, at man ej kunde naa frem til Nidaros før end hen i September. Dagen, da Erik blev hyldet paa Dretning, angives ingensteds, men flere Omstændigheder vise, at det enten maa have været Korsmesse d. 14de September, eller Matthæusmesse d. 21de September, eller en af de to Søndage, den 12te eller 19de September. Den, som gav Erik Kongenavn ²), var ingen anden end Haakon Jonsson, end et Brev paa, i hvilket venstabeligt Forhold han stod til Dronningen og den unge Konge, og hvor usandsynligt det er, at hans Afstald paa al Ret til Tronen skulde have været ufriwilligt eller fremtvunget. Umiddelbart efter Hyldingen maa man have tiltraadt Tilbagereisen, da det allerede var seent paa Naret. Naar Erik kom tilbage til Margrete, vides ikke; det maa vel have været i October, medens hun maaskee opholdt sig paa Wardberg eller Baaga-huus for derfra at drage ind i Sverige, som det nedenfor vil sees. De løbende Expeditioner besørgeedes i Kongens Navn af Cantfleren i Oslo ³).

Paa denne Viis var da den pomerse Hertugs søn bleven Norges Konge, og Margrete herefter egentlig kun hans Formynderesse, saaat endog

ved Falkøping og vare blevne tagne til Fange, thi han lovede ved slikt Brev ogsaa, „at de af hans Mend, som Dronningen for hans Skuld led Løs, skulde aldrig tjene mod hende eller Algerne“.

¹) Herom vidner Erkebiskop Aslaks Brev af 3de Septbr. 1440 (Dipl. N. III. 760), hvori han forteligen meddeler Indholdet af „det Brev, som Kong Erik udgav, da han for til Thronhjem og blev tagen til Konge“. Her nævnes ogsaa de nye omtalte Medlemmer af Raadet, der ledsagede ham.

²) See herom hvad der anføres i Dipl. N. I. S. XXXI, XXXII, jvfr. N. Samll. IV. 588 ff. Det gæltgøres her af flere Breve, at Eriks Regjeringsaar regnes fra en Dag mellem 11te og 25de Septbr. 1389; og da en saadan Højtlighed altid skulde see paa en Søn- eller Fæsttag, kan man kun velge mellem de fire ovennævnte Dage, af hvilke det dog altid er rimeligst at regne den tidligste, der alligevel indtraf seent nok i Forhold til den Tid, da man havde tiltraadt Reisen.

³) Saaledes Landsvoldsbrevet af 12te Juni 1390, Dipl. N. III. 489.

Maret i offentlige Brevstaber ikke lenger regnedes efter Regjeringens Overdragelse til Margrete, men fra Eriks Huldingsdag den 12te eller 14de September 1389, som „Eriks, af Guds Naade Norges Konges og Sveriges rette Arvings 1ste, 2den og 3die o. s. v. Regjerings-Mar ¹⁾“). At Nordmændene forresten ikke var synderlig tilfreds med at faa ham til Konge, det være sig nu formedelsf hans Ungdom eller hans fremmede Hertkomst, siges udtrykkeligt i de samtidige islandste Annaler: „Paa Drething toges til Konge over hele Norge en Mand ved Navn Erik, Barn af Alder; Haakon Jonsson gav ham Kongenavn og døde kort efter; han sagdes at være en Syster søn af Dronning Margrete og at have sin Fedrene-Vett i Tydskland. Alle Nordmænd tyktes daarligt om denne Forandring, og allermeest i Skatlandene“ ²⁾). Det lader her til, at flere endog have tvivlet om, at det hang rigtig sammen med Eriks foregibne Frændskab til Dronningen, ligesom ogsaa at man maastee har tilskrevet Haakon Jonssøns Død — der forresten ikke indtraf førend tre Aar efter — Gremmelsen over at have været et Medskab til hans Ophøjelse paa Kongetronen. Forresten maatte det netop under disse Omstændigheder ansees som et Gode, at han var et Barn, thi der var da al Udsigt til, at han ved at opdrages i Norden vilde kunne blive aldeles nationaliseret der. Erik var nu omkring syv Aar, da han efter de bedste Oplysninger, man har derom, maa være født 1382 ³⁾). Hans Fader, Hertug Wartislav af

¹⁾ Der siges vistnok, at nogle saa Breve skulle forefindes, udstedte i Kong Eriks Navn, der regnes fra et tidligere Datum, og uagtet det i sig selv ikke er saa bekynderligt, om enkelte, som vidste nærmere Besked om Forhandlingerne i Helsingborg, have regnet fra hiint udaterede Brevs Udstedelse, (altsaa c. 24de Juni 1389), da det jo er aabenbart, at Erik fra den Tid af bar Kongetitel, saa vil dog nok nærmere Undersegelse vise, at man i hiin Antagelse har fejlet. Saaledes er det vistnok urigtigt, naar Brevet i Dipl. N. I. 513 er henført til 16de Mai 1389, fordi den angivne Dag (Søndag efter St. Hallvard i Kong Eriks første Aar) vilde i 1390 blive Vintsedag. Det er her saameget mere ugjerligt at sette Dagen til 16de Mai 1389, som Erik da ikke engang foreløbigt havde faaet Kongetitel; hertil kommer, at ved at sammenligne dette Brev med Dipl. N. II. 517, af 31te Januar 1390, seer man tydeligt, at dette maa være eldre end hiint. Altsaa maa man antage, at trods den Beskynderlighed, at Vintsedagen kun er betegnet som Søndag efter Hallvardsmesse, bliver Brevet dog af 1390, og at Udstederne, Lagmænd i Oslo, have anset den foregaaende St. Hallvardsdag for saa stor en Festdag, at Vintsedagen i Sammenligning dermed blev en Ubetydelighed. Denne Datering er ogsaa rettet i et af de senere Bind.

²⁾ Jøf. Annaler, Udg. S. 350.

³⁾ I det raakdelige, med Begivenhederne samtlige Diarium Vadstenense siges der udtrykkeligt, at Erik ved Udvelgelsen til Everiges Konge d. 11te Juni 1396 var „en Dreng paa 14 Aar eller ubetydeligt derover“. Scr. r. Sv. I. 109). Jfr. ogsaa Chron. af 1415, Scr. r. D. I. 59. Om de forskjellige mindre paalidelige Angivelser af hans Alder, see Suhm, XIV. 317, 374.

Pomern (almindeligviis kaldet den 7de, var en Søn af Bugislav den 5te (død 1374) Hertug i Bagpomern, og Sønneseen af Bartislav den 4de (død 1326), der havde baade Forpomern, hvilken gif i Arv til hans eldste Søn Barnum den 4de, og Bagpommern, der tilfaldt Bugislav den 5te og hans Broder Bartislav den 5te. Man vil vide, at Erik skal være døbt „Henrik“ efter sin Morfader, men at Navnet ved hans Ankomst til Norden forandredes til „Erik“¹⁾). Vi ville ikke benegte, at det maaskee kan forholde sig saaledes, især da man ogsaa har andre Exempler paa, at Navnene „Henrik“ og „Erik“ have været forvexlede, f. E. ved den nys omtalte foregibne Søn af Dronningen, der skulde være død i Perugia. Men paa denne Tid var dog Navnet „Henrik“ allerede blevet saa almindeligt i Norden, at nogen Forandring ikke synes at kunne have været saa nødvendig, medens paa den anden Side ogsaa Navnet „Erik“ ved Opkaldelser fra det danske Kongehuus ej var blevet saa sjældent i Nordtyskland. Men derimod er det vistnok aldeles urigtigt, naar den svenske Niumkronike siger, at han først heed Bugislav²⁾). Dette grunder sig vist paa en Forvexling mellem ham og hans Syffenebarn af dette Navn, om hvem der i det følgende vil blive Tale.

Uagtet Eriks Hylдинг i Sverige endnu forestod, kan man dog neppe antage andet, end at de Landskaber af dette Rige, der saa længe havde været forenede med Norge, eller idetmindste staaet under Norges Konger, nu atter gjenforenedes med de øvrige Landskaber, eller at Sverige „fil sine gamle Landemerker tilbage“, saaledes som Margrete havde lovet. Det var egentlig kun en naturlig Følge af, at Sverige kom under Margretes Herredømme, thi ogsaa tidligere havde de kun adlydt Kong Haakon i hans Egenkab af Sveriges Konge, fordi de Naadende blandt Indbyggerne ikke erkjendte Kong Albrechts Herredømme, og saa længe Kong Olaf levede, ventede de vel altid, at han omsider skulde vinde sine Fedres Rige tilbage. Imidlertid havde den langvarige politiske Forbindelse medført mange private mellem vestsvenske og norske Familier indbyrdes, som fremdeles holdt sig en Tidlang, ligesom ogsaa Nordmænd fremdeles ejede Gods i Sverige, og omvendt³⁾).

Hverken om Margretes, eller om Kong Eriks Hylдинг paa Island findes der nogen bestemt Efterretning. Det er meget muligt, at Mar-

¹⁾ See Euhm, XIV. 317.

²⁾ Niumkr. i Scr. r. Sv. I. 2. S. 60, Ericus Olai i Scr. r. Sv. II. S. 105. Claus Petri, udg. af Klemming S. 159.

³⁾ Man seer saaledes, at da Raadmanden i Dölo, Nisse Bjernesøn (maaskee selv en Vermelending) var død, overdrog Dronningen Biskop Gyslein i Dölo og Agmund Bost det Hverv at kjøbe hans Arv i Vermeland, og i den Anledning overdrog disse igjen Raadmanden i Vermeland, Hr. Agmund Hatt, at indkræve hans udestaaende Forbringinger (Dipl. N. III. 498).

grete slet ikke blev hylbet der, uagtet det bestemte Bud til alle Hyssemdene, ogsaa i Skatlandene, der indeholdtes i Raadets Hyltingsbrev af 1388. Thi paa Island herskede der i denne Tid netop stor Forvirring med Hensyn til Hirdstjernen og Hyssemdenes Bestyrelse. Hirdstjernen Anders Sveinsson reiste i 1387 over til Norge, formodentlig ved Budskabet om Kong Olafs Død, efterat have overladt Thorstein Gjulfsson sit Embede at bestyre; men denne Bestyrelse kan ikke have varet mange Uger, thi endnu samme Aar kom den forhen omtalte Voldsmand Erik Gudmundsson ud til Island, beklædet til Hirdstjore af Drottseten Hr. Agmund Finnsson. Med ham fulgte ogsaa Narve Sveinsson, hvilken Drottseten ligeledes havde udnævnt til Lagmand for den ene Deel af Landet. Disse tvende Udnævnelser fandt Islendingerne, heder det, at være noget nyt og ubørt. De have saaledes anseet dem ulovlige. Formodentlig maa de da være skeet efter Kongens Død, da Drottsetens Embede egentlig skulde have ophørt. Imidlertid forvoldte dette ikke nogen Vanskelighed for Narve, der synes at være bleven nok saa vel modtagen; men Erik Gudmundsson, der vistnok var uverdigg til at beklæde en saa anseelig Post, og som alene kan have faaet den ved at indsmigre sig hos Drottseten, blev drebt allerede Aaret efter: et Tegn paa, at han maa have været meget forhadt¹⁾. Altsaa var der nu ingen ordentlig beklædet Hirdstjore, og om Hyssemdene, der ved Kongens Død egentlig vare blevene ledige, opstod der store Tvistigheder, hvis nærmere Bestaffenhed vi dog ikke erfare. Men under saadanne Omstændigheder er det ikke sandsynligt, at Dronningens Hylting har kunnet foregaa, førend allerede Erik var bleven udnævnt til Konge, og da var det vel ham, hvem Hyltingen egentlig maatte gjælde²⁾. At han blev hylbet paa Island kan man vel neppe betvivle, uagtet intet bestemt Udsagn derom forefindes; thi at ingen saadan Act skulde være foregaaet paa Island før end i 1419, da Thing-Almuuen tilskrev Kongen, „at de lovede ham sin tro Tjeneste og vilde hylde ham og have ham til sin rette Konge o. s. v.“³⁾, er ikke vel tænkeligg, og det skal derhos paa sit Sted vises, at den egentlige Hensigt med Brevet af 1419 slet ikke var at give eller fornye noget Undersaatskæfte, men alene at underrette Kongen om, at man mod

¹⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 338, 340.

²⁾ Euhm siger vistnok (XIV. S. 290), at Margrete hylledes af alle Islendere i 1391; men naar man sammenlignerg det Uddrag, han her leverer af Annalerne, med disses Text, da bliver det aabenbart, at hine Ord kun ere en usøjagtig Gjengivelse af Annalernes „heldust öll dróttningar völd á Islandi“, hvilket kun betegner: „paa Island vedblev Dronningens Herredømme fuldstændigg“. Men dette antyder jo vistnok, at hendes Herredømme der var anerkjendt.

³⁾ Sagn til sögu Islands II. 1. S. 172.

sin Vilje havde været nødsagede til at handle med Fremmede, og ved at forudstille hiin Forsikring om sin undersaatlige Trostaa og Lydigbed vilde man kun reservere sig mod enhver Sigtelse for Mangel paa Loyalitet. Hine Ord kunne derfor snarere siges at hentyde til den tidligere Hyltings-Akt, om hvilken Annalerne tie. Men det er meget muligt, ja endog sandsynligt, at denne Hylting ikke fandt Sted saa tidligt, som Dronningen havde ønsket det eller hendes og Raadets Breve maastee havde tilsaagt. Imidlertid seer man dog, at de Embedsmend, Dronningen udnævnte, blev antagne uden Modsigelse. I den drebte Erik Gudmundssøns Sted bestilte hun til Hirdstjore over hele Landet **Vigfus Svaresøn**, en Søn af den forhen omtalte Svar Vigfusson af Holm, Hirdstjore fra 1354 til 1357. Han synes ej alene at være bleven vel modtagen og have tiltraadt sit Embede uden Hinder, men endog at have nydt mere end almindelig Yndest og Anseelse, ligesom han ogsaa forblev meget længere i Embedet, end nogen af sine Forgængere ¹).

24. Margrete overtager Regjeringen i Sverige. Krig med Mecklenburgerne og Vitaliebrødrene. Bergen herjet af diæse. Fredsslutning ved Lindholm. Kong Albrecht kommer paa fri Fod.

Allerede medens Kong Erik endnu var oppe i Norge for at hyl-des paa Dretning, var Dronningen ibrigt paa Ferde for at sikke sig

¹) Vigfus Svaresøns Ankomst berettes i de forskjellige Haandskrifter af Annalerne under 1388, 1389, 1390 (Udg. S. 344). Men det rimeligste er, at Sandheden her, som sedvanligt, ligger i Midten, thi Dronningen maatte først have erfaret Erik Gudmundssøns Dab i 1388, før end hun kunde udnævne hans Eftermand. Naar man senere finder i Annalerne, ved 1403 (S. 376): „Vigfus kom ud med Hirdstjore og sin Hustru Gudrun Ingemundsdatter, norst af Fødsel, 15 Aar gammel“, da er dette urigtigt allerede af den Grund, at han var gift med Gudrun længe før den Tid; man har saaledes et Brev af 27de April 1397, hvorved han bekendtgjorde, at denne hans Hustru ejede fem Hundreder, baade paa Island og i Norge (Safn t. s. Islands II. I. S. 76). Beretningen staar vistnok umiddelbart efter en anden, der ligesaaledes herer til 1403, nemlig om Kong Eriks Valg til Konge i alle tre Riger, altsaa om Kalmar-Unionen af 1397, og man kunde saaledes ovstille den Formodning, at Beretningen om Vigfus's Ankomst med sin unge Hustru herer til dette Aar, samt at han af Erik var bleven bekræftet i sit Embede. Men Unionsacten skete først i Juli, og allerede i April 1397 var Vigfus, ifølge det ovennævnte Brev, med Gudrun paa Island. Man har altsaa kun den Formodning tilbage, at den her meddeelte Notits egentlig herer til 1389 og kun ved en Fejltagelse er sat i Forbindelse med Unionsacten af 1397 istedetfor med Valgacten af 1389 samt at Vigfus før sin Afreise fra Norge har egtet Gudrun. Det er er ej usandsynligt, at denne Gudrun har været en Datter af den anseede Hirdmand i Ryfylke Ingemund Uthymessøn og Holmfrid Anunds-datter, belegtet med Tolge-Øtten (s. ovfr. S. 157).

det nyserhvervede Herredømme i Sverige. Men det er et smukt Træk, at en af hendes første Handlinger, førend hun havde betraadt svensk Grund, var i Forening med Erkebiskopen af Lund, fra Malmö den 6te August at tilskrive de hedenste **Lapper**, fornemmelig dem, der stod under svensk Herredømme, et Brev, hvori hun opfordrede dem til at antage Christendommen, og fremstillede dennes Hovedlærdomme for dem paa en fattelig Maade. Maa man end indrømme, at denne Maade at tiltale dem paa vistnok var forfejlet, og at Brevet's Indhold uden nærmere Forklaring ikke vilde have været dem forstaaeligt, endog om det havde været affattet i deres eget Sprog, endfige paa Latin, saa var det dog i alle Fald velmeent. Dette er ellers en af de første Gange, hvor man hører Navnet „Lapper“ anvendt; det er øjensynligt opkommet i Sverige og betegner egentlig kun den Deel af den finste Nation, som havde sit Tilhold i Sverige og Finland ¹⁾. Fra Malmö har hun formodentlig begivet sig gennem Slaane og Bleking til Solvesborg og Kalmar, hvilke vigtige Punkter, der endnu vare i v. Birgernes Bold, hun nu først og fremst søgte at faa i sin Magt, hvilket ogsaa, som vi have seet, lykkedes hende, skjønt imod store Penge-Opførelser. Ved denne Lejlighed var det vel ogsaa, at Heyne Snakenborg, d. 15de September, overlod Dronningen endeel Ejendomme, som han havde faaet med sin første Hustru Birgitte Gøstavs-datter (hvoriblandt Bederholm i Vester-götland), for hvilke hun, som det heder, gav fuld Betaling, „mere af sin Naade, Dyd, og Godvilje, end for hans Aets Skyld“, skjønt han havde været med i den Strid, hvori Kong Albrecht blev fangen, og havde her været hans Hjelper og Tjener, saavel imod Dronning Margrete „af Guds Naade Sverige, Danmarks og Norges Dronning“, som imod hele Sveriges Rige ²⁾. Naar det her heder, at Dronningen kjøbte Ejendomme af ham for fuld Betaling, skulde man fristes til at tro, at denne Betaling, hun skulde give, kun var Løsepenge, som hun eftergav ham, imidlertid seer man dog, at hun siden lod ham udbetale Penge for dem, og at det saaledes dog har været et virkeligt Kjøb, skjønt det vel er muligt, at Betalingen ej har været stor. Heyne Snakenborgs Brødre Gerhard og Johan vare ogsaa tilstede ved denne Act, og siden den Tid fremtreder Hr. Heyne Snakenborg som en af Dronningens mest betroede Mænd. Kalmar og Solvesborg var særdeles vigtige Punkter for den Krig, som nu fortes med Kong Albrechts Undersaatter

¹⁾ Brevet er aftrykt hos Suhm. XIV. 550. Navnet „Lapper“ forekommer, saavdt vides, allerførst i Drottsfeten Knut Jonsøns Brev om Helsing og Birklarle af 15de Septbr. 1328, Dipl. Sv. No. 2675; dernæst i Flatsbogen (Udg. Cap. 106), der er fra samme Tid som Dronningens Brev.

²⁾ Br. i sv. Rigsarchiv.

og Hjelpere i Tydskland, thi disse havde hidtil kunnet lande der for at føre Hjelpetropper til Landet; nu vare alle Havne stengte for dem undtagen Stockholm. Af de øvrige Slotte, forsaavidt de stode under Executorernes Naadighed, vare formodentlig de fleste allerede komne i Margretes Besiddelse, med Undtagelse af de finlandse, til hvis Modtagelse hun vel endnu ikke havde faaet gjort de nødvendige Foranstaltninger, paa Grund af deres fjerne Beliggenhed. Men dette skete nu paa et Møde, som hun i de sidste Dage af October holdt i **Søderköping** med Naadets fornemste geistlige og verdslige Medlemmer, fornemmelig Testament-Executorerne, og paa hvilket hun saa at sige først overtog den egentlige Regjering af Landet. De forsamlede Herrer bekjendtgjorde nemlig her først og fremst, at de havde modtaget det Forsikkringsbrev af hende, som hun havde afgivet den 12te Marts Aaret forud, og som alt-saa formodentlig nu først blev offentliggjort ¹⁾. Nu viiste det sig, hvor stor hendes Magt over de hidtil saa myndige og umedgjørlige svenske Stormænd allerede var, eller ogsaa hvor stor de ansaa Faren at være, idet de nemlig i Betragtning af „den store Naade, Trøst og Hjelp, som den højbaarne Fyrstinde, deres kjære Frue, Dronning Margrete, Sveriges og Norges Dronning og Danmarks rette Arving og Høvding, havde gjort og beviist Riget i denne store Drøvelse og Nød og denne store Drøg og Ufred, der havde været i Riget, men som de haabede vilde med Guds og hendes Naad og Hjelp faa en god og rasl Ende“, saavel som ogsaa formedest andet utalligt godt, de havde nydt af hende, og fremdeles haabede at skulle nyde“, vedtog „med Samtykke og god Vilje at give hende en Hjelp over det hele Rige, saavel over Biskoper, Klerker, Kirker og Klostre, Riddere og Evene, Landboer og Børdnede, som over alle Rigets Stattebønder, i hvilket som helst Biskopsdømme eller Lagfognd de bo“, nemlig saaledes at enhver Mand for sig, Bønde eller Landbo, skulde inden næste Faste-Indgang have givet hende en Mark svensk, enten i rede Penge eller i Varer til en ved samme Lejlighed nøje bestemt Tart. En saadan Skat vilde det neppe have kunnet lykkes Kong Albrecht at udvirke. Bekjendtgjørelsen derom er udfærdiget den 24de October, af Erkebiskop Henrik i Uppsala, Biskopperne i Linköping, Strengnes, Westeraas og Abbo, Erngisl Jarl, Erik Ketilsøn Marst, Karl Ulfson, Byrge Ulfson, Bo Boesson, Steen Benedictson, Erngisl Nikolasson, Stephan Ulfson, Ulf Jonsson, Steen Boesson, Anund Jonsson, Steen Steensson og Thure Benedictson, alle Riddere og

¹⁾ Suhm, XIV. 245. Byrge Ulfson og Steen Benedictson bevidnede, heber det her, i Søderköping, men før den 24de October, „at de og flere Rigets Mænd fik et Brev fra Dronningen til Sveriges Forsikkring“, nemlig det forhen, omtalte Brev af 1388.

Riget's Raadgivere. Den flutter med Befaling og indftændig Opfordring til alle og enhver, om at udrede denne Hjælp med god Vilje og fuldkommen Lydigbed uden noget Nej eller nogen Forklaring, og at de ville tænke paa hendes ftore Kjarlighed og Hjælp, der „maa og ftal med Guds og hendes Naade bringe Fred over Riget, faa at enhver kan under ret Naad og Landslov ved fit eget leve og bo“¹⁾. Tre Dage efter (den 27de October) udfte de forfamlende Herrer, blandt hvilke nu ogfaa Bifkopen af Begijs og flere andre Riddere og Evne nævnes, en Bemyndigelse til Dronningen om at kunne pantsætte Gods af Uppfala Ode faavelfo m andre Kronejendomme, de murede Slotte og Fæftninger undtagne, for dermed at udrede en Gave af 1000 Mk. brendt, fom hun i taknemmelig Erkjendelse af den Naade, Gud havde viift hende ved at lade hende opnaa Regjeringen over alle tre Riger med Indbyggernes gode Vilje, og i Betragtning af at Kirken havde lidt faa meget af „umilde Mend“, nu med det fvenfte Raads Samtykke havde beftuttet at give til Domkirken famt de øvrige Kirker og Kloftre i Riget, til Namindelse af hende selv, faavelfo m andre Forfter og Herrer, hvilke hun var Takftydlig. Derhos tilfagde de hende paany fin Underftøttelse til Opretholdelse af hendes Herftab²⁾. Vi fee her, hvorledes Margrete klogeliggen blev fin Politifk tro, at holde fig inde med Geiftligheden, om det endog ftulde kofte betydelige Opfættelfer; det har dog i Længden gode Frugter for hende. Denne Gave kunde vel endog efter de Tiders Begreber paa en vis Naade anfees nødvendig, efterfo m den øjensynligt ftulde fvare til, hvad hun allerede for Danmarks og Norges Vedkommende havde forordnet i fit Teftament, hvilket idetmindfte i Norge anfaaes faa vigtigt, at det endog udtryffeligt blev bekræftet i Raadets Forftikkingsbrev om at tage Erft af Pomeru til Konge. Men de fvenfte Herrer's Højelighed i forft at bevilge hende en betydelig Skat, og derpaa at tillade hende at pantsætte Krongodsft, er derfor ikke mindre merkelig. Det var den famme Dag, paa hvilken de geiftlige og verdslige Erecutorer af Teftamentet underrettede Magnus Kafe, hvilken Bo Jonfson havde fat til Høvding paa Tavaftehuus i Finland, om den med Dronningen fluttede Overeenskomst, ifølge hvilken alle Slotte ftulde ftilles til hendes Raadighed, og derfor befalede ham, faafnart hun krævede det, at overlevere Tavaftehuus med Fogderi til Jakob Abrahamfson paa Nabo og Thord Bonde paa Nafeborg, hvilke Dronningen havde givet fin Fuldmagt til at modtage det³⁾. Endelig blev der nu ogfaa rettet paa de Ubehageligheder, hvori Erfte-

1) Originalen i det fv. Rigsarchiv. Uddrag deraf hos Suhm XVI. 245, 246.

2) Suhm, XVI. S. 244.

3) Arwidfson, Handl. til upplysn. af Finlands håfder, VIII. 1.

biskopen og den uppsjälste Geißlighed hidtil havde befundet sig med Hensyn til Jemteland, idet hun ved en Skrivelse af 28de October meldte alle sine Fogder og Ombudsmænd saavel som alle andre Bønder og Bolarke i dette Landstak, at hun havde taget Erkebiskopen og hans undergivne Geißlighed samt alt, hvad dem tilhørte i Jemteland, under sin kongelige Bestyrelse, og befalede derfor alle, til hvem Brevet var henvendt, at gjøre denne sin Skyldighed ¹⁾. Hine store Bevilgninger synes strax at have sat Margrete istand til at indløse endeel pantsat Gods og afdrage endeel Gjeld ²⁾.

Dette merkkelige Møde hævedes ikke førend efter October Maanedes Udgang ³⁾. Dronningen blev fremdeles en Tidlang i Sverige, hvor hendes Nærværelse nu var paatrængende nødvendig til Fredens snarest mulige Gjenoprettelse. Dog synes hun først at have villet sikke sig fuldkommen Besiddelse af Slottene og selve Landet, førend hun stred til noget Angreb paa det velbefestede Stockholm, Mecklenburgernes sidste Besiddelse og Tilhold i Landet, efterat nu ogsaa Kalmar var falden i Dronningens Hender og Drebro idetmindste kort efter havde samme Skjebne ⁴⁾. Dog maa Forbindelsen mellem Stockholm og det omliggende Land have været temmelig affaaret, siden endog det ikke langt derfra liggende, vigtige Slot Steket, der beherstedes Opsejlingen til Sigstuna og Uppjala, var i Dronningens Besiddelse og under Befaling af Hr. Steen Boesjøn, en af Executorerne ⁵⁾. Sit egentlige Standkvarteer synes Dronningen at have taget i sit kjære Vadstena, hvor hendes Ungdomsveninde, Ingegerd Knutsdatter, Maret forud var bleven højtideligt indviet til Klosters første Abbedisse ⁶⁾. Men heller ikke under sit Ophold her var Margrete ledig, og man kan vel egentlig sige, at de i Søderköping begyndte Forhandlinger med Raadet ogsaa fortsattes i

¹⁾ Dipl. N. V. 341. Jvfr. Suhm, XIV. 247.

²⁾ Den 30te October, endnu i Søderköping, qvitterede Hr. Karl Ulfssøn, Lagmand i Uppland, Dronningen for 400 Mk. brændt Sølvs, hvorfor Bjerfelinds Hered havde været ham og hans Een pantsat. Dette Pant har hun saaledes nu indløst. Strax efter lod hun ogsaa tilbagebetale den hollandske Ridder Benedict af Alefeld endeel Penge, som hun havde laant af ham. (Suhm, XVI. 248).

³⁾ Dette sees deraf, at hun, endnu den 30te Octbr. var i Søderköping, som det nydanførte Brev udviser.

⁴⁾ Om Drebro er det ovenfor talt. Da Dronningen daterede deraf den 6te Mai, er det klart, at hun da allerede havde det i sin Magt.

⁵⁾ Brev fra Hr. Steen Boesjøn af 7de Febr. 1390, dateret fra Almarna-Stek, i det sv. Rigsarchiv. Ligesaa af 14de Februar.

⁶⁾ Dette var den 18de Mai 1388, ifølge Diar. Vadstenense, Scr. r. Sv. I. S. 102.

Badstena, hvor vi inden November Maanedes Udgang finde flere Biskoper og en stor Mængde af Rigets fornemste Mænd forsamlede hos hende. De overbar, heder det, Højtidelighederne, da den ovenfor omtalte norste Huusfrue Brynhild Josephsdatter og Gyrid Gudleifsdatter, ligeledes fra Norge, bleve optagne i Klostret den 28de November, saavel som tvende Brødre ¹⁾, men man kan være temmelig overbevist om, at der var andre og vigtigere Anliggender end disse Højtideligheder, der havde kaldt dem sammen, om der end ikke erfares anden umiddelbar Følge af Dronningens Ophold i Badstena, end at hun to Dage efter hiin Højtidelighed udstedte et Barnadarsbrev for Klostret ²⁾. Men der kan vel neppe tvivles om, at hun allerede nu forberedede et vigtigt og for hende yderst fordeelagtigt Skridt, der kom til Udførelse paa en ny Sammentømst, som hun den paafølgende Sommer havde med Executorerne paa Slottet Stekeborg ³⁾; her enedes nemlig disse om at overdrage Bestyrelsen af Bo Jonssøns Gods og de Panter, Dronningen havde stillet hans Børn istedetfor de opladte Slotte, til Hr. Steen Boesøen alene, som Børnens nærmeste Frænde paa fedrene Side, medens de øvrige Executores herefter skulde være ganske frie for alt Ansvar, (20de Juli 1390). Herved fik nemlig Margrete med ham alene at gjøre, istedetfor en heel Deel myndige Herrer.

I hele denne Tid synes Dronningen at have opholdt sig i Sverige for at befeste sig paa Tronen og træffe Foranstaltninger til sine Rigers Forsvar, naar Fjendtlighederne atter brød ud ⁴⁾. I det første Aar efter Slaget ved Falköping var endnu alt roligt, hvad enten nu Mecklenburgernes Stridskræfter for det første var udtømte, eller — hvad der vel er det sandsynligste — at der har været indgaaet en Stillsand, indtil man havde dagtinget om de Fangnes Befrielse. Det er højst rimeligt, at de mecklenburgske Herrer en Tidlang haabede at kunne bewirke Albrechts Frigivelse, og at de saa længe indstillede alle Fjendtligheder, dog hindredes de ogsaa ved en Fejde med Brandenburg ⁵⁾.

¹⁾ Scr. r. Sv. I. S. 103.

²⁾ Brev af 30te Novbr. i det sv. Rigsarchiv.

³⁾ Brev af 20de Juni, i det sv. Rigsarchiv. Alle Executorerne vare tilstede, undtagen Mariken. Som Cautionister ser Hr. Steen Boesøen beseglede hans Naager Hr. Thorvil Haraldsøen og Algot Magnuvsen; som Vidner Dronningen, Hr. Stephan Ulfssøn, Magnus Benedictsøn, Thord Bonde og Knut Boesøen.

⁴⁾ Den 22de Juli var Dronningen i Nyköping (Brev i sv. Rigsarchiv); den 23de August sandsynligvis i Kalmar, da hun indgik et Vægjer med Brødrene v. Biken (Suhm, XIV. 260); den 31ste Octbr. var hun i Linköping (Suhm, XIV. 561); den 17de Novbr. paa Elfsborg (Dipl. N. I. 528).

⁵⁾ Mecklenburgerne (eller, som Detmar udtrykker sig, den svenske Konges Mænd

Den samtidige lübeckſke Chroniſt ſiger udtryffeligt, at Dronningen i Maret 1390 „tog mange Dage med Kong Albrechts Mend og Stæder, nemlig Koſtock og Wiſmar, men holdt ingen“, det vil ſige, indfandt ſig ikke, eller ſendte ingen Befuldmechtigede til de aftalte Møder¹⁾. Lenger ud paa Maret, formodentlig ſeenhøſtes, da Stilſtanden maafkee enten var løben ud, eller man ſaa, at der ikke kom noget ud af Underhandlingerne, udruſtede Kong Albrechts Farbroder, Hertug Johan af Mecklenburg-Stargard²⁾, en Hær og Flaade for at komme Stockholm til Hjelpe, men paa Overfarten fik han en heftig Storm, hvorved et af Skibene ſtrandede paa Oland, og de, der vare ombord, mange Riddere og Evne, deels omkom, deels bleve tagne til Fange. Et andet Skib førte Befalingsmanden troloſt lige til Kalmar, ſaa at det faldt i Fjendens Hænder med hele ſin Befetning³⁾. Herved nødsagedes Hertugen til at vende tilbage med uforrettet Sag, og ſaaledes forſkaanedes Landene i hele dette Aar for Krigens Onder, naar undtages de ſmaa Fegtninger, der vel altid fra Tid til anden have fundet Sted i Omegnen af Stockholm, hvis Befetning og Indbyggere viſt ikke lod ſig aſtænge fra det øvrige Land uden Modſtand.

I det følgende Aar gjorde Mecklenburgerne nye Anſtrengelſer for at undſætte Stockholm og vinde et Fodſætte i Sverige, der kunde ſikre Kong Albrechts Frigivleſe. Stæderne Koſtock og Wiſmar forbandt ſig i Mai 1391 med Hertug Johan af Stargard og hans Sønner, den unge Hertug Johan Magnusſøn, og alle diſſes Riddere og Evne i Mecklenburg om at ſtaa Margrete og hendes Riger imod og aldrig indgaa noget Forlig med hende, ſørend Albrecht var kommen fri. Flere mindre Stæder i Mecklenburg, navnlig Schwerin, ſluttede ſig til Forbundet. Hertugerne ſøgte ogſaa at ſaa baade de tydſke Riddere i Preuſſen og den romerſke Konge Wenzeslav draget ind i Forbundet⁴⁾. Herved ſaa Hertug Johan ſig iſtand til atter at ſamle en ſtor Styrke, med hvilken han imod Udgangen af Auguſt⁵⁾ ſejlede til Stockholm, idet

i Mecklenburg) havde i 1389 en ſtor Sejde med de Markiſke (i Brandenburg), og iſær havde de Ulemper af en Hentſk v. Bülow, hvilken iſølge Detmars udtryffelige Udfagn var Aarsag til, at Kong Albrecht fik ſaa liden Hjelpe af ſine egne. Detmar S. 349.

¹⁾ Sammeſteds, S. 340.

²⁾ Han nævnes udtryffeligt i Detmar, ſaa at man maa anſee det for ganſke viſt, at det var ham og ikke Johan den Dugre, der drog over, ſom flere har antaget. Johan den Dugre kom ſenere til Stockholm.

³⁾ Detmar S. 351.

⁴⁾ De forſkjellige Breve herom, daterede fra 3de til 5te Mai, meddeles i Udtog hos Suhm, XIV. 278, 278. Jvfr. Rudloff, II. S. 520.

⁵⁾ Mellem begge Mariemeſſer (15de Aug. og 8de Septbr.) ſiger Detmar, S. 353.

han undervejs anløb Bornholm og Gotland og herjede og brandstattede paa begge Steder. Da han kom til Stockholm, fandt han Staden indsluttet af en dansk Hær, som Dronningen, der om Vaaren havde været nede i Danmark, formodentlig havde faaet samlet og affendt ¹⁾, og til hvilken vel og endeel svenske Stridsmænd havde sluttet sig. De Danske havde bygget tvende Skanser foran Staden; den ene tog Mecklenburgerne strax, men den anden, der laa paa en Klippe, forsvarede sig saa længe, at Hungersnød tilsidst tvang begge Parter til at indstille Fjendtlighederne og dagtvinge. Dronningen, der atter havde begivet sig til Sverige, underhandlede selv med de mecklenburgske Herrer, maaskee i Nyköping, hvor hun befandt sig den 21de October ²⁾. Der blev indgaaet en Waabenhvile indtil 8 Dage efter Pints, eller 9de Juni 1392, til hvilken Tid hun skulde samles med de mecklenburgske Fyrster og Deputerede fra Stæderne Nostock og Wismar paa Falssterbod for at underhandle nærmere om Kong Albrechts og hans Søns Frigivelse. Disse skulde imidlertid forblive i Fangenskab, medens derimod de Fanger, som Fyrsterne havde taget, skulde have Dag indtil Mødet, som det heder, det vil vel sige sættes i Frihed mod sit Qresord og Caution for de Løsepenge, som de havde at betale. Til dette Møde skulde ogsaa de øvrige Stæder anmodes om at sende Deputerede, formodentlig for at Underhandlingerne kunde skee under deres Mægling ³⁾. Denne Anmodning blev strax efter fremsat paa en større Hansedag, som ved Mortensmesse (11te November) holdtes i Hamburg, til Bileggelse af en Uenighed, der i længere Tid havde hersket mellem den tydske Hansa og de Flamske; nogen sælles Beslutning blev dog ikke fattet, men de Deputerede lovede kun at forelægge Sagen hver for sit Stads Raad til nærmere Afgjørelse, og siden tilskrive hine to Stæder derom. Imidlertid skal Hertug Johan være vendt tilbage til Tydskland med de øvrige Fyrster og sin Hær. Naar det heder, at han skal have provianteret Stockholm, kan det ikke have stort at betyde, siden det udtrykkeligt berettes, at Hun-

¹⁾ Dronningen var formodentlig d. 17de Januar i Lund (Suhm XIV. 284), den 6te Marts i Næstved (Suhm XIV. 273, 560); den 6te April i Kalundborg (Suhm XIV. 276, Pontoppidan, *Annal.* II. 239), den 17de Mai i Aalborg (Suhm, XIV. 277). At Abraham Brodersen og Alget Magnúsen, som Suhm antager (S. 278), skulde have anført denne Hær, er ikke sandsynligt; den eneste, der omtaler dem som Anførere for en Belejringshær, er Ericus Olai, og han sætter dette tydeligt i Forbindelse med Stockholms anden Belejrning i 1394. See herom nedenfor.

²⁾ I Nyköping uddækte Dronningen den 21de October en bekræftet Gjenpart af Hr. Steen Boesens ovenfor omtalte Overenskomst med de øvrige Executores af 20de Juni 1390; Gjenparten er endnu i det svenske Rigsarchiv.

³⁾ Detmar, S. 353, 354, Recessus Hansæ, i Uddrag hos Suhm XIV. S. 282.

ger ikke mindre tvang ham end de Danske og Svenske til at indgaa Stils-standen.

Der blev saaledes atter roligt i et halvt Aars Tid; idetmindste nævnes der ikke om nogen Fjendtligheder i den øvrige Deel af 1391 og den første Halvdeel af 1392. Men desto ivrigere forberedede man sig paa begge Sider til at optage dem, naar Stilsstanden var ude. Det berammede Fredsmøde paa Falsterbod blev ikke holdt. I de islandske Annaler hedder det, at Tybsterne udeblev ¹⁾, og det er heller ikke usandsynligt, at Vitaliebrødrene, som vi strax nedenfor komme til at omtale nærmere, allerede nu gjorde Farvandene saa usikre, at ingen Gesandter vovede at drage over til Skaane. Men Dronningen synes i alle Fald ikke at have svigtet Aftalen, uagtet hun endnu i April havde holdt et Raadsmøde i Norge ²⁾, thi hun var i alle Fald tilstede ved Danehofet, der i de første Dage af Juli holdtes i Vordingborg, saaat hun altsaa var nær ved Haanden, og der var her endog svenske Herrer tilstede, som Biskop Thorstein af Skara, Gerhard og Heyne Snakenborg, Karl Baat, ligesom det ogsaa er høist sandsynligt, at Biskop Thord af Strengnes agtede sig did, da han, som det nedenfor skal berettes, paa Vejen blev anfaldt og tagen til Fange af hine Svøvere ³⁾. Den sandsynligste Grund til Mecklenburgernes og deres Hjælperes Udeblivelse torde vel være den, at de imidlertid havde faaet Bished om, at de ingen videre Bistand havde at vente af de øvrige Stæder. Disse stod vel paa en nok saa venstabelig Fod med Kong Albrecht i hans Egenkab af mecklenburgsk Hertug og undte ham nok saa gjerne Friheden; men derimod vilde de nødigt have ham tilbage paa Sveriges Trone og ønskede for Djeblikket helst, at Foreningen af alle tre Riger under Margretes Herredømme maatte vedblive, da de, som det heder, deraf spaaede sig alt muligt godt. Formodentlig havde deres Handel lidt saa meget under den mangeaarige Fejde mellem Mecklenburgerne og Dronning Margrete, især ved de Svøverier, hvortil denne Fejde gav saa rigelig Lejlighed, at de med Glæde hilsede en Tingenes Orden, der lovede dem varig Fred og Ro, idet de vel altid haabede, ligesuldt at kunne hevde sin Handels-Overlegenhed. Dog siges det ogsaa udtrykkeligt, at den formaaende Borgermester i Lübeck, Henrik Westhof, var en personlig Ven af Dronningen og benyttede sin store Indflydelse i denne Stad, som var den ledende i Hansesforbundet, til overhoved at

¹⁾ Jørl. Annaler, Udg. S. 350.

²⁾ Næmlig den 5te April, om hvilket Raadsmøde og den der udgivne Forordning vi nedenfor ville komme til at handle.

³⁾ Suhm, XIV. 265. 296. Paa dette Danehof var det ogsaa, at den nye Forening sluttedes mellem Dronningen og de hollandske Grever, som vi nedenfor komme til at omtale.

stemme dette til Gunst for Dronningen og Rigerens Forening¹⁾. Herover opstod megen Forbittelse i Rostock og Wismar, og disse Stæder greb nu til en Udvej, som vistnok fremskyndede Kong Albrechts Befrielse og saaledes paa en Maade svarede til sin Hensigt, men som tillige blev yderst fordærvelig for Stædernes Handel og Skibs fart og i en lang Række af Aar bragte usigelige Ulykker over Norden. De lod nemlig bekjendtgjøre, at hvo, der paa egen Haand havde Lyst til at herje paa Nordens tre Kongeriger, skulde finde sikker Tilflugt og Bistand hos dem, og kunde frit løbe ud og ind i deres Havne, og der selge alt det Bytte, de maatte gjøre. Paa den Maade, siges der, samlede der sig en trøjeløs Mængde af alle Slags Folk, Hofmænd, Borgere fra mange forskellige Byer, Bønder og andre, som sagde, at de vilde tvinge Dronning Margrete til at frigive Kong Albrecht, og at de ikke vilde gjøre andre nogen Skade end dem, der understøttede Dronningen med Gods og Hjelp. Men desuagtet anfaldt de baade Venner og Fjender og foruroligede den hele Sø og alle Kjøbmænd; og fornemmeligt, siges det, skal man i Rostock og Wismar have glædet sig, naar de kom med Bytte, som var røvet fra Lübeckerne, fordi man især gav disse Skylden for, at Kong Albrecht endnu holdtes fangen. Søværerne selv lod offentligt bekjendtgjøre, at alle Misdædere, Landflygtige og Fredløse blot kunde komme til dem: de skulde strax blive optagne og faa sikkert Tilhold i deres Byer, Borge og faste Steder. De kaldte sig *Vitaliebrødre* (egentlig „*Victualiebrødre*“) hvad enten nu fordi de foregav som deres egentlige Bestemmelse at bringe Victualier eller Lærnetsmidler til Stockholm for derved at sette Staden istand til at udholde Blokaden desto lenger, eller fordi de selv maatte skaffe sig det fornødne til sin Underholdning, det vil sige, ved at drive det skændigste Søroveri i Fleng²⁾. Blandt Anførerne nævnes især en vis Henning Mandüvel, Arnold Stuke, Nikolas Gylge af Schwerin, Olaf og Heine Schutke, en vis Gunnar o. fl., hvilke Navne allerede vise, at de ej alle vare Tydske, men at der ogsaa fandtes Nordboer iblandt dem. De søgte

¹⁾ Dette siges udtrykkeligt af Corner (Occard II. S. 1126), hvis Ord det ikke er uden Interesse her at gjengive i sin Heelhed: „Margrete — blev efter Kong Albrechts Tilfangetagelse Dronning over de tre Riger med Raad og Bistand af Esstæderne, især Lübeck, hvis Borgermester Henrik Westhof for en stor Deel satte dette i Verk. Af denne Forening mellem Rigerne, som dengang ansaaes fordeelig, fulgte der siden mange Ulejligheder for hine Stæder og Kjøbmændene“.

²⁾ Detmar, S. 359. / Corner, S. 1164. Zahn (S. 30) anfører uden at angive Kilden, at Hertug Johan gav et lignende Tilfagn for Havnene Ribnik og Gollnik, som den, Rostock og Wismar havde givet.

at skaffe sig faste Tilhold i flere af Østersøens Afkroge, hvor det ej var saa let at angribe dem. Saaledes samlede der sig allerede om Høsten 1392 over femtenhundrede i de liflandske Farvande, der søgte at sette sig fast paa Biskopen af Nevals Enemerker, altsaa formodentlig paa en af Smaøerne ved Indløbet til den finste Bugt; og deres Antal tiltog her Dag for Dag. Men kort efter bemegtigede de sig **Gotland** i Kong Albrechts Navn og havde her et endnu bekvemmere Mid- del- og Udgangspunkt for sin skammelige Bedrift. I den sydlige Deel af Østersøen huserede de saaledes, at Stæderne indtil videre maatte forbyde Sildesfisket ved Skaane, og denne indbringende Syssels ophørte i tre Aar. I Sverige opstod der formelig Dyrtid af Mangel paa Tilførsel. Hertug Albrecht af Bayern, Greve af Holland, Zeeland og Hennegau, forkyndte allerede i September for alle Borgmestre og Raad i de hollandske og zeelandske Stæder, at han havde faaet Brev fra Wismar og Rostock om den store Krig og Orlog, der nu rasede mellem Dronning Margrete paa den ene, og Kong Albrecht og hans Venner og Stæder paa den anden Side, og befalede derfor de samme Borgmestre ikke at tillade Borgere af hine Stæder at fare paa Danmark, Norge eller Sverige, saa længe Krigen stod paa, end mindre at bespise eller understøtte Dronningens Fjender ¹⁾). Lignende Forbud have sandsynligviis ogsaa andre Fyrster givet. Søværnes Frelshed gif endog saa vidt, at Arnold Stuke og Nikolas anfaldt Biskop Thord af Strengnes, til hvem de vel især havde et ondt Dje som en af Testament-Executorerne, da han omtrent paa samme Tid med sin Capellan og et stort Følge skulde drage til Dronningen for at deeltage i Mødet paa Falskerbod eller i Vordingborg; de fangede ham og alle hans Folk og bragte dem til Stockholm, hvor Hertug Johan den yngre af Stargard, Albrechts Fætter, som imidlertid havde overtaget Befalingen der, holdt dem fængslede i halvandet Aar, efter det almindelige Nygte endog med Lænker om Hals og Fødder ²⁾). Dronningen gjorde alt hvad der stod i hendes Magt for at møde det truende Uvejr, førend det brød løs, og siden for at standse

¹⁾ Dipl. N. V. 353.

²⁾ Bunge, Liv.-Gñ.-Kurl.-Urkunde No. 1333, 1334, jøfr. Suhm, XIV. 399. Hine af Bunge meddeelte Breve ere Skrivelser fra Ordensmesteren i Lifland deels til Paven, deels til Ordensprocuratoren i Rom, daterede den 12te October; i det sidste af Brevene berettes der om Biskopens Paagrøbelse, og siges der, at den „nylig“ (noviter) havde fundet Sted, hvilket efter de Tidens Brug ogsaa kan betegne nogle saa Raaneder forud. At han skulde til et Raadsmøde (parlamentum) sees af det Pavebrev, hvorefter Suhm l. c. meddeler Udbrag. Nu kan der aabenbart ikke være Tale om noget andet Raadsmøde i de nærmeste Raaneder før Begyndelsen af October 1392, end netop hiint Møde paa Falskerbod eller Danchojet i Vordingborg. Men heraf sees, hvor tidligt Søværnet allerede var ude.

dette Uvæsen, men desværre lykkedes dette hende ikke saa godt, som ønskeligt kunde være, paa Grund af det Forsald, hvori Søforsvarsvæsenet nu var kommet, siden Hanseaterne havde bemegtiget sig Skibsfarten i Norden, og Ledings-Indretningen i Danmark og Sverige neppe engang længer bestod af Navn, medens den i Norge langtfra var hvad den tidligere havde været. Først og fremst søgte Dronningen at sikke sig de farlige hollstenske Grevers Neutralitet ved at indgaa en ny Overeenskomst med dem paa det nysomtalte Danehof i Bordingborg, den 12te Juli 1392, i Følge hvilken der skulde være en evig Fred mellem begge Parter, og den ene ikke befatte sig med den andens Lande. Dernæst søgte hun at skaffe Krigsskibe til Veje, og da, som sagt, den gamle Søforsvars-Indretning var aldeles forfalden i Danmark og Sverige siden Aust-tjenestens Opkomst, maatte hun endog sende en Gesandt til England for der med Kong Richards Tilladelse at faa lejet Skibe, hvilket ogsaa lykkedes, idet Kong Richard ved Brev af 20de April, „formedelt det Venstabs Forbund, der var mellem ham og hans fjære Søster Dronningen af Norge, Sverige og Danmark“, tillod Sven at leje trende store Krigs-Skibe, der laa i Havnen ved Lynn, med Befalingsmænd og Mandskab, og uhindret at føre dem over til hendes Landes Forsvar ¹⁾). I Norge, hvor Dronningen allerede i April 1392 havde holdt et Raadsmøde, som det nedenfor nærmere skal omtales, lod hun i Kong Eriks Navn ²⁾ ved Breve, udstedte fra Oslo i Begyndelsen af Marts 1393, udgaa Opbud af fuld Almenning „paa Grund af den store Ufred og Orlog, som Kongens Fjender, Tydskerne, agtede at gjøre alle Begne i Kongens Riger og Lande“. Mandskabet skulde være rede med Skibe, Baaben og Levnetsmidler senest aatte Dage efter Vaaske i Oslo, til at fare saaledes, som Fehirden paa Akershuus nærmere skulde tilsige, under Landraadeslags Straf for Overhørighed ³⁾. Til Island sendte hun allerede om Sommeren eller Høsten 1392 et Sendebud, ved Navn Thjodbjørn, med et Brev, hvori hun fortrede en

¹⁾ Brevene ere aftrykte hos Suhm, XIV. S. 574, 575.

²⁾ Da Udbudsbrevet, der udstedtes i Kong Eriks Navn i Oslo den 2den Marts 1393, ikke er beseglet af Cantleren og overhoved ikke nævner noget om Besegling, maa man vel antage, at Dronningen selv har udstedt det, og at hun saaledes har været i Oslo paa den Tid. Den 25de Marts var hun paa Arevall i Westergotland, see Suhm, XIV. S. 316, Lagerbring, III. 747.

³⁾ Dipl. N. II. 535. Dette Brev er egentlig kun til Indbyggerne af Land, Thorp og Sinnen paa Dplandene, men Indholdet viser, at lignende Breve maa have udgaaet til alle de øvrige Dele af Riget. Imidlertid er det vel muligt, at Oslo ikke har været fassat som Samlingssted for andre Tropper end dem, der kom fra Dplandene; de øvrige ere formodentlig som sædvanligt stevned til Elven eller Landemærket.

overordentlig Skat af een Mark forngild for hver skattepligtig Mand, ligesledes under den Trusel, at Enhver, der vegrede sig ved at betale, skulde ansees som Landraademand. Hun stattede sig vel her til, at hun ingen Privilegier havde fornyet, siden endnu ingen egentlig Hylдинг havde fundet Sted. Hvorledes Almenings-Udbudet blev optaget af Nordmændene, er ikke bekjendt, og da der ej senere tales om, at der udgik nogen Leding fra Norge, medens vi derhos ville see, at Fjenderne ligesuldt hjem-søgte det, er det nok muligt, at Ledingen er bleven indstillet eller fik en anden Anvendelse. Paa Island mødte Skattepaabudet vel nogen Modstand, men havde dog tilfidsi ret god Fremgang. I Ferstningen, da Thjodbjørn var kommen med Brevet, svarede næsten alle, at de ikke vilde indlade sig derpaa. Men siden, da den forhen omtalte Hovding Bjørn Einarsøn i Vatnsfjord holdt sin Datters Brøllup d. 14de October, benyttede Hirdstjoren Vigfus Jvarssøn sig af denne Lejlighed, da saa mange anseede Mænd vare tilstede, til at komme frem med Brevet, og formodentlig ogsaa paa bedste Maade at anbefale Sagen; og han havde den Tilfredsstillelse, at mange af de bedste Mænd strax erklærede sig villige til at underkaste sig Ydelsen. Det følgende Aar fremsatte hun Dronningens Anmodning paa Thinget, og her forbandt alle de bedste Mænd sig, paa Gysfjordingerne nær, til at give hver 8 Allen Harnvedaad (almindeligt Baadmaal) for Vigfus's Skyld, dog saaledes, at dette ikke skulde kaldes nogen Skat eller oftere kræves. Gysfjordingerne vilde slet intet give ¹⁾. Denne Ydelse blev saaledes vistnok ikke saa stor, som Dronningen havde fordret den, men noget, og vel ej saa ganske ubetydeligt, maa dog altid være kommet ind.

Disse Forberedelser, og Ledings-Udbudet i Norge, hindrede dog ikke, at Søroverne fremdeles spillede Mester i de danske og norske Farvande. De herjede Euenborg og Helsingborg, og hjem-søgte endelig Bergen paa en Maade, der endog minder om Vendernes Angreb paa Kongebelle i 1136. I Vaaste-Ugen 1393, altsaa mellem 6te og 13de April, ankom der til Bergen fire store Skibe ²⁾ med ni hundrede Skytter, formodentlig Hageskytter, under Anførsel af en tydsk Herre, beslegtet med Kong Albrecht, hvis Navn i de islandste Annaler, der berette herom, forvandles til Enis, og en anden, der kaldes Mækenborg eller Mecklenburg ³⁾,

¹⁾ Jøsl. Annaler, Udg. S. 362.

²⁾ I de isl. Annaler siges der, at Skibene vare atten i Tallet. Men dette Tal synes dog at være vel stort, og derfor have vi holdt os til den bergenske Rümtrønikes Angivelse.

³⁾ Det er tydeligt nok, at Manden kun har været kaldet „Fr. N. N. fra Meck-

der ligeledes skal have været Kong Albrechts Frænde. De paastod, siges der, at Kong Albrecht nu var retmæssig Arving og Konge til Norge, og derfor maa man formode, at de, idetmindste for et Syns Skyld, opfordrede Befalingsmanden og Indbyggerne til at underkaste sig med det Gode, førend de skred til Angreb. Jon Darre var nu Fehirde og Hirdsfjore i Bergen, efterat Haakon Jonsøn var død Vaaren eller Sommeren forud ¹⁾. Til ham nyttede det ikke at komme med en saadan Opfordring. Særoverne gjorde derfor Landgang den 17de April indenfor Nordnes ²⁾, men Bymændene mødte dem under Jon Darres Anførelse og forsvarede sig med megen Tapperhed, især roses Jon Darre selv og en Henrik Nslaksøn, der bar Merket. Der faldt mange paa begge Sider, dog flest af Tydskerne, blandt dem endog hiin saakaldte Mecklenburg, der blev skudt af en Nordfarer ved Navn Erik. Den haardeste Strid og det største Mandefald skete indenfor Minoriterklostret (nu Domkirken), hvorhen Nordmændene vel efterhaanden drog sig tilbage. Thi Særoverne fik dog omsider Overhaand, formodentlig paa Grund af sin større Mængde og bedre Vaaben; Bymændene havde ogsaa det Uheld, at Befalingsmanden, Jon Darre, blev fangen, og at Merkesmanden, Henrik Nslaksøn blev drebt af et Skud gjennem Hovedet, just som han løstede paa Staalbuen for at afkøle sig lidt. Byen blev nu priisgIVEN for den skrækkeligste Plyndring, og mange Menneſker bleve drebt; Kysterne sparede hverken Kirker, Klostre eller Kvinder og ranede alt hvad der havde nogen Verdi, og det saa grundigt, fortelles der, at de endog heller sønkede ned paa Søen, hvad de ikke kunde faa med sig, end at de lod Indbyggerne faa beholde det. Ogſaa Skibe med deres Anker tog de, men et Anker, der kaldtes Langbein, og som Kong Olaf (den hellige?) havde ejet, skal de ikke have kunnet rokke fra sin Plads. Tilſidſt ſatte de Ild paa Byen. Biſkopen og Lagmanden, Arnulf Gunnarſſon, ſaavelſom flere andre Mænd paa Borgerſkabets Vegne, bleve ved Truſler nødte til at ſverge Kong Albrechts Troſkabs-Eed, dog lader det til, at det kun skete med det

lenburg", og at Nordmændene eller idetmindste den, der berettede herom til Annalforfatteren, har antaget dette for hans eget Navn.

¹⁾ Haakon Jonsøn nævnes i de hidtil foresundne Breffaber allerſidſt ſom Hirdſfjore og Fehirde i Bergen den 4de Februar 1392 (Munkellvsbogen S. 52), og Jon Darre allerſidſt i ſamme Egenſkab den 23de Septemher ſamme Aar (Dipl. N. V 352); i Mellemtiden falder altsaa Haakons Død.

²⁾ I Høls-Annalerne ſtaaer der udtrykkeligt, at Særoverne ankom til Bergen i Paaføgen og gjorde Landgang Thorsdagen derefter, det vil altsaa ſige Thorsdagen efter Paaføgen, eller anden Thorsdag efter Paafø, der i 1393 bliver den 17de April. Høls-Annalerne nævne derimod ſom Landgangs- dagen næſte Dag før Jon Hølsbørs Meſſedag, altsaa 22de April. Snarere ſkulde man antage, at dette var den Dag, da de atter forlod Staden.

Forbehold i Geden, „om han var Konge med Nette“. Paa egne Sørsverviis lod Hr. Enis sine egne faldne Krigeres Liig bringe ud paa Baagen og der sænke ned; kun sin Medansfører lod han ordentlig jordfeste, og det med stor Højtidelighed, ved Minoriterkirken. Inden aatte Dages Forløb droge de bort igjen, efterladende en tydsk Besetning i Borgen, og medbringende sine Fanger, hvoriblandt Jon Darre ¹⁾). Et af deres Skibe skal dog strax efter være blevet erobret, formodentlig af hine i England lejede Krigsfartøjer, der just paa denne Tid maa have været paa Vejen til Danmark, og saaledes kunde støde sammen med Høverne i Nordsøen eller Kattegattet. Besetningen paa dette Skib, 80 Mand, bleve alle henrettede som Sørovere ²⁾). Den i Bergen efterladte Besetning fik ogsaa snart sin fortjente Straf, thi Fehirden i Nidaros, Otte Nømer, samlede strax, som der siges, endeel Krigsfolk — maaskee kom han kun tilfældigviis strax efter til Bergen med de Ledingstroppe, som han ifølge Udbudet havde samlet — og søgte først at indhente Høverskibene, men vendte sig, da disse allerede havde faaet for stort Forspring, mod den tydske Besetning i Bergen, der nu, som der siges, skareviis blev drebt ³⁾). Jon Darre forblev imidlertid i Fangenskab, omtrent et Mars Tid, og kom da paa fri Fod, imod Forfkrivning om at betale Løsepenge ⁴⁾). Dog kom han ikke for det første tilbage til Norge eller sit Embede i Bergen, hvor Otte Nømer fremdeles synes at være forbleven. Samtidigt med dette Angreb paa Bergen, eller maaskee endogsaa tidligere, gjorde Tydskerne i Stockholm, eller maaskee snarere Søroverne, der nu forsamlede sig der i Mængdeviis, ødeleggende Tog omkring i de nærmeste Landskaber, opbrendte Westeraas, Genkøping, Nykøping og Linkøping, skjendte og brendte rundt om i Herederne, og nedfaldede en Bondehær, der vovede at gjøre

¹⁾ Jsl. Annalet, Udg. S. 360, 362.

²⁾ Beretningen herom findes kun hos Hultfeld, S. 592. Det vil erindres, at Vitaliebrødrene forlod Bergen den 22de April, og at Kong Richards Ordre til Skibsbefalingsmændene i Lynn er af 20de April; det er saaledes højt rimeligt, at begge Eskadere kunde støde sammen. Detmar (S. 360) henfører Vitaliebrødrenes Anfald til 1392, hvilket man strax vil see er urigtigt.

³⁾ Bergens Niimærskede i „Norske Magazin“ I. S. 33, jvfr. Bergens Fundats sammesteds S. 536, 537. Liden angives paa første Sted urigtigt til 1397, hvilket vel, naar det kommer til Stykket, alene torde være en Skrivfejl.

⁴⁾ See Udbrug af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. 339, hvor man sees, at Jon Darre var paa fri Fod i Mai 1395 og havde givet Forfkrivning for Løsepenge før Mødet i Helsingborg, der holdtes i Midten af August 1394. Hos Suhm staar der rigtignok „i Helsingborg“, men dette er urigtigt, thi i Originalrecessen staar der „er (d. e. „før“) dem daghe to Helsingborch“.

dem Modstand, ved Sillinge ¹⁾ Stort bedre gik det vel heller ikke til i Omegnen af Bergen, saa længe Høverne holdt sig der.

Tilstanden var nu bleven saa utaaelig overalt i de nordiske Farvande og paa Kysterne, og Stædernes egen Handel og Skibs fart havde lidt saa voldsomme Stød ²⁾ at de alvorligt maatte være betænkte paa en virksom Fredsmegling. Den 22de Juni holdtes der en Hansedag i Lübeck, hvor der blandt andet blev bestemt, at formedeltst Ufredens Skyld maatte endnu i et Aar ingen drage til Skaane for at nedsalte eller opkjøbe Sild ²⁾; men ved samme Lejlighed blev formodentlig ogsaa et Møde aftalt og berammet, som ved Michelsdagsstider holdtes i Skanør eller paa Falskerbod, og hvor saavel Dronningen og hendes Raad, som Hertug Johan af Mecklenburg og hans Raadgivere indfandt sig for under Stædernes Megling at dagbølge om Freden. Begge Parter erklærede sig villige til at antage denne Megling, dog Dronningen med det Forbehold: „saavidt hendes Øre tillod det“. Dronningen fremsførte nu sine Retsgrunde og Paastande, medens Hertugen fordrede, at man skulde hente Kong Albrecht fra Lindholms Slot, for at han selv kunde svare dertil. Herpaa vilde dog Dronningen ikke indlade sig, sigende at dette ej stod til hende at gjøre — hvilket synes at antyde, at hun har stillet det svenske Raad Sikkerhed for, at Albrecht ej skulde komme ud af Fængslet uden dets Tilladelse — men at der intet var i Vejen for, at Hertug Johan og hans Raad kunde saa Albrecht i Tale paa selve Lindholm og der indhente hans Instructioner. Dette syntes dog igjen Hertugen og hans Raad ikke om; maaskee frygtede de for, at Dronningen og hendes Mænd vilde svige dem. Efter megen Tale frem og tilbage foreslog endelig Stædernes Gesandter (hvoriblandt Henrik Westhof) følgende Afgjørelse, der siden ogsaa blev Grundlaget for den endelige Fredsslutning: at Kong Albrecht skulde frigives paa to eller tre Aar med Forpligtelse til da igjen at indstille sig i Fængselskabet, hvis han ikke imidlertid var bleven forsligt med Dronningen, og at Stockholm til Sikkerhed for dette Løftes Opfyldelse skulde overgives til fire Mænd af begge Parter Raad, eller som opnævntes af Stæderne, for siden at gives Kongens Mænd tilbage, hvis han atter indstillede sig i Fængslet, eller i modsat Fald at overgives til Dronningen. Herimod havde Hertug Johan ikke synderligt at indvende, og heller ikke Dronningen, undtagen at hun ikke fandt Sik-

¹⁾ De visbytte Minoriters Diarium, Scr. r. Sv. l. S. 46, jvfr. Ericus Olai, steds. II. S. 117. Naar han her siger, at det Sted, hvor Bønderne bleve slagte, heraf sit Navnet Bondaberg eller Skadaberg, da er dette aabenbart kun en selvgjort Forklaring eller i alle Fald et utilforladeligt Almuesagn, thi „Bondaberkana“ omtales allerede i Petrus Gervasi's Regnskab af 1334.

²⁾ Suhm, XIV. S. 313.

kerheden betryggende nok. 'Hun undskyldte sig med, at hun først maatte tale med sit norske og svenske Rigsraad, som nu ikke var tilstede, men som havde taget den Forpligtelse af hende, at hun i denne Sag intet skulde foretage sig uden dem; siden, formodentlig efterat Hertugen allerede var dragen bort igjen, sagde hun ligefrem til Gesandterne, at hun gjerne vilde søje sig efter deres Afgjørelse, naar kun **Stæderne selv** stillede hende og hendes Riger fuldkommen Sikkerhed for, at hun til den bestemte Tid enten fik Kongen igjen i sin Forvaring, eller Stockholm i sin og Raadets Magt. Forresten lovede hun halvt om halvt at meddele Stæderne, hvad Beslutning hun og hendes Raad havde taget, naar disse holdt sin næste Hansedag, hvilken foreløbigt berammedes til forstkommende Kyndelmisse ¹⁾).

Saaledes kom endnu intet Forlig i stand, og de trende Riger, fornemmelig Sverige og Danmark, maatte fremdeles lide under Svøvekrigens Nædsler. Det skal have været i dette Aar, at Høverne endog vovede at angribe et stærkt Stralsunderskib, naaget de meget godt vidste, og det tillige blev dem sagt, at det ikke tilhørte de Danske, men de Tydske. Men denne Gang kom de til kort, deres eget Skib blev taget, og noget over hundrede tagne til Fange, hvilke Sejrherrerne af Mangel paa Baand og Lænker stoppede ind i Tønder og forvarede i Skibsrummet, indtil de kom hjem, hvor de da bleve tagne ud een for een og halsbugne ²⁾). Dette viser, hvor stor Forbittrelsen maa have været imod dem, endog blandt deres egne Landsmænd. Siden gjorde ogsaa Dronningen alvorlige Foranstaltninger til at forjage dem fra Stockholm og vinde denne Stad tilbage. Hun valgte dertil Vintertiden, maalkes fordi det da var vanskeligere for Høverne at komme Staden til Undsetning, og overdrog Befalingen over Belejringshæren til **Abraham Brodersøn** og **Algot Magnusson**, der nu var Hovding paa Drebroy ³⁾). De danske Tropper have saaledes formodentlig især været samlede fra Dronningens eget Landstak Halland. Selv begav hun sig til Kalmar, hvorfra hun den 25de Januar tilstrev Stæderne og bad dem undskyde, at hun ikke kunde sende Nogen af sit Raad med noget afgjørende Svar til Hansedagen i Lübeck, da Siden havde været for knap til at faa indhentet begge Rigsraads Erklæring; imidlertid havde alle de Medlemmer af disse, som hun enkeltviis havde talt med, fundet, at hun ligesaa vel som Hertugen kunde betroe sig til Stæderne, naar hun kun fik tilhørlig Sik-

¹⁾ Recessus Hansæ, i Uddrag hos Suhm, XIV. S. 313—317.

²⁾ Corner, S. 1166. Reimar Kock, hos Grautoff I. S. 494. Han henfører dette, neppe med Rette, til 1392.

³⁾ At de to nævnte Herrer vare Anførere for Belejringshæren siges, som ovenanført, af Ericus Olai. Algot Magnusson kalder sig i et Brev af 30te Mai 1392 (i det sv. Rigsarchiv) Hovedsmand paa Drebroy.

ferhed for sig og sit Rige, hvilket hun ogsaa haabede, at Stæderne ej vilde negte hende, da hverken hun eller hendes Mend med sit Vidende havde fornærmet dem, ligesom det heller ikke var hendes Skyld, at nogen endelig Fred ej var kommen istand paa Følsterbod, da hun her ikke havde kunnet gaa videre i sine Tilbud. Hun henstillede det derfor til Stæderne at holde et nyt Fredsmøde med hende i Danmark, og bad om Svar herpaa, saabelfsom om hvorvidt de i Forening med hende vilde bekriige Sørøverne ¹⁾. Imidlertid fortsattes Belejringen af Stockholm med saadant Eftertryk, at Staden nær havde maattet overgive sig formedelst Hungersnød, hvis ikke Hertug Johan i den yderste Tid havde sendt nogle Skibe fra Wismar til Undsetning. Disse havde vel mange Banskeligheder at kæmpe med, da de frøs inde ved Dalars og bleve angrebne af en overlegen dansk Styrke, men ved Ansørernes Klogskab fik de dog slaaet Angrebet tilbage, og da der strax efter indtraf Løvej, udrettede de sit Grend og forsynede Staden med Lernetmidler for længere Tid, saa at ogsaa denne Belejring blev frugtesløs ²⁾. Havde det lykkes Dronningen at faa Staden indtaget, da er det vel et Spørmaal, om Kong Albrecht nogensinde vilde have faaet sin Frihed igjen. Dette indsaa vist ogsaa hans Tilhængere meget vel, siden de med saadan Haardnakketthed forsvarede Staden. Det Held, som Sørøverne havde med sig, gjorde dem endnu dristigere end forhen. Det var vistnok i overmodig Forventning om, at Stæderne nu vare blevne alvorligt bange, at Hertug Johan og Afendinger fra Moskoo og Wismar indfandt sig paa Hansedagen i Lübeck, der afholdtes en Maaned senere end efter den første Bestemmelse, og søgte at aflukke Stæderne Løftet om, i Nødsfald endog med Vaabenmagt at ville tvinge Dronningen til at give Kongen løs, idet de gav hende al Skylden for, at man ikke ved forrige Møde paa Følsterbod var kommen til Fred og Enighed. Men herpaa vilde Stæderne naturligtviis ikke indlade sig, uagtet de ellers erklærede sig villige til at megle Fred; tvertimod vedtog de endog at udruste endeel bevæbnede Skibe for at frede Svan — altsaa i Virkeligheden for at understøtte Dronningen —, uagtet hine Sendebud forsikrede, at man her efter vilde afholde sig fra at angribe Stædernes Skibe, ja endog tilbød Erstatning for den Skade, der allerede var dem tilføjet. Det er tydeligt nok, at Stæderne ej troede paa disse Forsikringer. De udstedte endog et Forbud til alle hanseatiske Skibe mod at sejle gjennem Drefund, men skrev forøvrigt til Dronningen, at siden hun ønskede et Møde med dem i Danmark, skulde deres Sendebud indfinde sig hos

¹⁾ Recessus Hansæ, i Uddrag hos Suhm, XIV. S. 322.

²⁾ Corner, S. 1168, Suhm, XIV. S. 323.

hende til St. Hansdag, om hun ellers til den Tid kunde faa sine Raad samlede ¹⁾). Omtrent samtidig hermed var formodentlig en Stridelse, som den fremtalte Hertug Albrecht, Greve af Holland og Zeeland, henpendte til Dronningen, og hvori han underrettede hende om, at Søroverne fra Wismar og Rostock havde plyndret en Amsterdamer for 6000 Gylden, og at han derfor havde givet sine Undersaatter Tilladelse til at fejde paa disse Stæder, hvortil han anholdt om Dronningens Bistand ²⁾). Det nyttede dog altsammen intet. Søroverne forsatte fremdeles sit Uvæsen. I Juli 1394 herjede og opbrendte de Malmø ³⁾), og man erfarer, at de højt anseede Mend Hr. Jens Ruut fra Danmark og Arvid Benedictsøn fra Sverige omtrent ved denne Tid eller maaſtee noget tidligere vare faldne i deres Hender og maatte give Forſkrivning paa Løsepenge for at komme fri.

Disse Uroligheder var maaſtee Aarsag i, at den Sammentkomst, der ſkulde holdes i Danmark ved Midſommerſtider, blev udsat til de første Dage i August. Den holdtes i Helsingborg. Om Dronningen her havde ſaaet det norske og ſvenſke Raad samlede, ſaaledes ſom det var aftalt, vides ikke, men ſaa meget er viſt, at der foruden Erkebiskopen af Lund var tre danſke Biskoper, tre norske, nemlig Gyſtein af Oslo, Henrik af Orkney og Birkhold af Færø, og to ſvenſke, Thord af Strengnes og Henning af Begſjö, tilſtede, foruden en Titulærbiskop ⁴⁾). Det er derfor ikke uſandsynligt, at ogsaa idetmindſte nogle af de verdslige Herrer have været der, ſkjønt neppe i tilſtrækkeligt Antal. Stædernes Geſandter indſandt ſig ſtrar efter den 15de August, men der blev enten ingen Underhandlinger af, eller ogsaa bleve de ſnart afbrudte formedelt et voldsomt Slagsmaal, der opſtod mellem nogle Danſke og Tyske paa et Vertshuus og koſtede en Borgermeſter i Stralsund Livet ⁵⁾). Imidlertid blev dog et nyt Møde aftalt og berammet til førſtkommende Chriſti Himmelfartsdag i 1395 paa Skanør og Falsterbod. Denne Gang blev Underhandlingerne ikke frugtesløſe. De førtes ogsaa aabenbart med langt større Opriktighed og redelig Vilje til at faa Freden oprettet, end forhen. Der indſandt ſig nu virkelig Raadsherrer fra alle tre Riger i til-

¹⁾ Recessus Hansæ, i Udbrag hos Suhm, XIV. S. 324, 325.

²⁾ Udateret Brev i Dipl. N. V. 368.

³⁾ Detmar, S. 362.

⁴⁾ Man har endnu et Par Indulgenſebreve, udfærdte i Helsingborg den 6te og 10de August, af de nævnte norske Biskoper tilligemed Erkebiskop Jakob af Lund, Peder af Aarhus, Tette af Odense, Wſkil af Ribe og Thord af Strengnes, for nogle danſke Kirker, ſee Pontoppidans Annaler II. S. 243, Suhm, XIV. S. 332.

⁵⁾ Detmar, S. 363.

strækkelig Mengde, fra Norge Erkebiskop Binalde, Biskop Eysteinn af Oslo og Biskop Jakob af Bergen, Hr. Ulf Holmgeirsson, Jon Darre, Jon Martinsen, Finn Gyrdson, Ulf Haraldsson, Otte Romer og hans Søn Svaale, Gudbrand Erlingsson og Haakon Topp¹⁾, fra Sverige Erkebiskop Henrik, Biskopperne af Strengnes, Linköping og Alabo, Hr. Erik Kerilsson, Hr. Karl af Tofta, Hr. Steen Boesson, Hr. Amund Jonsson, Hr. Ulf Jonsson, Hr. Heyne Snafenberg, Jakob Abrahamsen, og mange flere; fra Danmark Erkebiskopen og fire Biskoper, foruden en stor Mengde verdslige Herrer. Sendebudene fra Stæderne, nemlig Lübeck, Stralsund, Thorn, Elbing og Danzig, samledes allerede paa Skanør fra 10de til den 20de Mai, Dronningen ankom den 24de Mai, ligesaa mødte Hertug Johan og Gesandter fra den tydske Orden. Der blev ivrigt underhandlet, først paa Skanør og Falsterbod, og siden paa Lindholm, siden Kong Albrecht ogsaa maatte være tilstede. Stædernes Gesandter og formodentlig ogsaa mange af Raadsherrerne maatte her tilbringe 16 Dage i Telte, da Slottet ej kunde rumme dem. Det vilde her blive for vidtløftigt, Skridt for Skridt at følge disse Underhandlinger; det er tilstrækkeligt at anføre, at Betingelserne omtrent bleve de samme som de, Stæderne allerede ved Underhandlingerne i 1393 havde opstillet, men med saadanne Garantier for Dronningen, som hun kunde være tjent med. Det bestemtes nemlig, at Kong Albrecht og hans Søn Hertug Erik skulde sættes paa fri Fod mod en Løspenge af 60000 Mk. brendt Sølvs, og at der for det første skulde være Fred mellem dem og deres samt Dronningen og hendes Mænd paa tre Aar, fra førstkommende Michelsdag at regne. Blev til den Tid hverken Pengene betalte eller Stockholm overgivet, skulde Albrecht og hans Søn gaa ind i Fangenskab igjen og Freden opsiges med ni Ugers Frist; bleve Pengene betalte,

¹⁾ Disse Herrer nævnes udtrykkeligt blandt de mange Medforlovere paa Fredsbrevet af 17de Juni (Suhm, XIV. S. 593, 591, efter Recessus Hansæ). Rigtignok ere enkelte Navne heel jordrejede, som „Ulf Gregeriksson“ ibenedfor „Ulf Holmgeirsson“ hvilket derimod staar rigtigere i det andet Forsikringsbrev af 8de September, nemlig „Halingsen“, d. e. Holmgeirsson, forfattet, (sammesteds S. 602); nu kunde det vel altid være tænkeligt, at ikke alle disse Forlovere have været tilstede, men naar man seer hen til, at Hansestædernes Forsikringsbrev af 8de September udtrykkeligt nævner ibetmindste Agmund Bolt, Ulf Haraldsson, Finn Gyrdson, Otte Romer og Jon Martinsen, og at de tre Biskoper endog ere Medudstedere af Fredsbrevet, er det klart, at i alle Fald disse 8 have været nærværende. At Jon Darre ligeledes var tilstede, sees af andre Breve; og de øvrige, der desuden, paa Haakon Topp nær, ogsaa nævnes som Medforlovere for Dronningens Forsikringsbrev af 8de September, bliv da for saa og tildeels for libet betydende til, at man skulde ville have nævnt dem eller æftet deres Caution, naar de ikke virkelig havde været tilstede.

da skulde den kunne opsiges med eet Mars Frist; men blev Stockholm overgivet, skulde den vedvare fremdeles. Kongen, hans Søn og Hertug Johan skulde beholde Wisby med den Deel af Gotland, som deres Mend havde inde den 24de April, og Dronningen ligeledes hvad hun paa den Tid endnu havde inde; kunde de til den Tid ej forliges derom, skulde Freden dog først kunne opsiges med et Mars Frist. Saalenge Freden varede, skulde al Skibsfart og Handel være fri, og imidlertid skulde ingen bygge nye Slotte i Sverige eller paa Gotland. For Freden indestod de ovennævnte forsamlede Herrer fra de tre Riger paa Dronningens Side, de tre Erkebiskoper, ni Biskoper, femti Riddere og tre og femti Evne; paa Kong Albrechts og de mecklenburgske Hertugers og deres Tilhængeres samt Stæders Begne ligeledes en Mengde Riddere, Evne og anseede Borgere, hvilke dog ikke alle vare tilstede, men bagefter tilføjede sine Segl. Det vedtoges ligeledes, at Freden strax skulde indtrede til Søs, og at ingen Kaperskibe skulde være i Evne efter 24de Juli; endvidere at de tre i sin Tid fangne Herrer Jens Ruut, Arvid Benedictsøn og Jon Darre, der allerede før Dagthingningen i Helsingborg havde lovet Løsepenge, skulde have udløst sig til næste Mars Paaste. Sikkerheden for, at de 60000 Mark bleve betalte, overtog Stæderne at stille, imod at de imidlertid fik Stockholms Slot og By i Forvaring. De syv Stæder, Lübeck, Stralsund, Greifswalde, Thorn, Elbing, Danzig og Neval, skulde udstede sit Forsikringsbrev paa, at de under de foransjorte Vilkaar om tre Mar, fra Michelsdag af at regne, enten skulde udlevere Albrecht og Søn igjen til Dronningen paa et af de fire Slotte, Kalmar, Borningborg, Helsingborg eller Nyborg, eller og betale hende de 60000 Mk. brendt, eller endelig overgive Stockholm. Dronningen derimod lovede at ville med al sin Magt hjælpe dem til at faa Staden tilbage, om den i Løbet af de tre Mar blev dem fravendt ved Forræderi, Magt eller paa anden Maade, og forpligtede sig til, om eller naar hun fik Staden igjen, at bekræfte dens gamle Rettigheder og Friheder, samt overhoved Kjøbmendenes Privilegier i hele Sverige. Da det baade for Stæderne og Dronningen var magtpaaliggende, at Freden snarest muligt sluttedes og forkyndtes, for at Strøverne desto før kunde betages ethvert lovligt Paa- skud til at fortsætte sit Uvæsen, bleve de Breve, der kun vedkom Freden selv, allerede strax beklede og udferdigede den 17de Juni. Kong Albrechts Frigivelse kunde derimod ikke finde Sted, før end de Sikkerhedsbreve, som i den Anledning skulde udstedes, nemlig om Løsepengene, om Stockholms midlertidige Overgivelse til Stæderne, m. m. vare beseglede og udveklede; men før ikke at tabe nogen Tid bleve de dog strax skrevet, og daterede den 8de September, til hvilken Dag man antog, at Besegling-

gerne fra alle Kanter kunde være tilbejbragte. Paa denne Dag skulde Gesandter fra Stæderne paany samles med Dronningen og hendes Raad i Helsingborg for efter Brevenes Udverling at modtage Kongen. Hermed stiftes man ad for denne Gang. De norste Raadsherrer drog formodentlig hjem, i alle Fald kun paa nogle faa nær, navnlig Jon Darre, der maastee ikke torde reise bort, førend han havde betalt sine Løsepenge. Ogsaa de øvrige droge hver til sit, Stædernes Gesandter medbringende de Breve, som af de syv Garant-Stæder skulde besegles ¹⁾.

Imidlertid var det ikke muligt at faa alt dette besørget i saa kort Frist, som Aftalen lod. Først nogle faa Dage før Michelsdag indfandt Gesandter fra Lübeck, Thorn, Elbing og Reval sig med de beseglede Breve i Helsingborg, og Dronningen havde da ikke endnu faaet det Brev, som hun og de trende Rigers Raad skulde udstede om Stockholm, mere end halv beseglet, da der, som vi have seet, vare henved 114 Indsegl, som skulde tilveiebringes. Stæderne vilde derfor i Førstningen ikke tage derimod, men denne Vanskelighed bortryddedes derved, at Dronningen og flere Raadsherrer, hvoriblandt Jon Darre, gav sin Forsikring om, at et nyt og fuldstændigt Brev inden næste Midsommer skulde blive indsendt

¹⁾ Det nærmere om disse Forhandlinger har Suhm efter Recessus Hansæ meddeelt XIV. S. 337—348, og tillige aftrykt de vigtigste af de udverlede Breve sammesteds S. 590—607. Vi kunne derfor henvise hertil. See ogsaa Lagerbring III. S. 730—734. Jfr. Detmar ved 1395 S. 368, 369, og Paludan-Müllers Observ. criticæ, S. 25—30. Ogsaa Bunge, Liv-Øst-Kurl. Urkunden. Her meddeles ogsaa, efter Breve i det Revalske Raads-Archiv, en Skrivelse fra de tre preussiske Besuldmegtigede ved Fredscongressen til deres Committeer, dateret Skangr den 19de Juni, der indeholder flere interessante Oplysninger. Man seer deraf, at idetmindste disse Sendebud ankom til Skangr allerede den 10de Mai, og at Dronningen kom 14 Dage efter, altsaa den 24de, hvorefter Forhandlingerne begyndte; men da der blev Tale om Stockholms, og Kongens personlige Nærværelse var nødvendig, lod hun ham og hans Søn bringe til Lindholm, hvorhen da ogsaa alle de øvrige begav sig og laa 16 Dage paa Marken (zu Felde) udenfor Slottet, indtil Sagen blev afgjort. (Altsaa var Kongen og hans Søn tidligere lffe paa Lindholm, men hvor vare de da?) Den 18de Juni kom Gesandterne tilbage til Skangr og afventede Acternes Reenskrivning. Dronningen ventedes til Falkerbod d. 19de, og Kongen skulde blive hos hende, indtil Brevene fra de Stæder, der afgave Forløste for ham, vare beseglede. De sendte dette Brev for Sikkerheds Skyld dobbelt og anmodede den første Stad, der fik det, om at meddele Højmeesteren det, paa det at han strax, da ingen Tid var at tabe, kunde opfordre Revalerne til at bringe sit Segl til Preussen for at kunne indsegle med de øvrige. Denne Opfordring afgik ogsaa allerede under 27de Juni. Af Stockholms nye Besetning skulde Lübeck, Stralsund og Greifswalde udrede Halvdelen, de preussiske Stæder og Reval Halvdelen. Man formodede, at der fra begge Elder skulde være 200 Børbne og Skytter, med gode Plader og Armbryst.

til Lübeck. Derimod maatte de syv Stæder, saavelsom Moskø, Wismar og selve Stockholm, udstede et eget Forsikringsbrev for Kong Albrecht, om at han ubrødeligt skulde holde alle Dagthingningens Artikler. Saaledes kom da endelig Albrecht og hans Søn paa fri Fod den 26de September, efterat han havde maattet prøve Fangensskabet i ligesaa lang Tid, som Kong Magnus: en merkelig Gjengjeldelse. Den 29de September var han ankommen til Traven og begav sig efter nogle Forhandlinger med det lübeckske Raad til Moskø, hvor han saaledes efter 6 Mars Fangenskab atter kom til sit Arveheretugdømme og maatte herefter lade sig nøje med dette, uagtet han endnu hverken opgav Kongetittlen eller sine Fordringer paa Sverige. Men Margrete havde nu sikret sig saa godt, at hun ikke mere frygtede ham. Stockholm var ej lenger i hans, men i de med hende fredeligt forbundne Stæders Magt; hun kjendte for vel hans Hjælpekilder, og vel ogsaa hans Sorgløshed og Ddselhed, til at hun ikke skulde være vis paa, at det vilde være ham en Umulighed at tilvejebringe den store Løsesum: altsaa vilde hun dog under alle Omstændigheder kunne gjøre sikker Regning paa Stockholm. Det var maastee endog den kloge Margrete ikke saameget imod, at Albrecht ej reent ud frasagde sig sin Fordring paa Sverige, thi farlig kunde han ej lenger være hende, og hun vilde dog altid derved have større Klemme paa de selvraadige svenste Herrer, naar den Tid kom, at Erik af Pomern ogsaa af dem skulde tages til Konge, og hun derhos, som vi ville see, rykkede frem med Paastanden om en gjennemgribende Reduction af de Kronen fratømne Gjendomme.

Freden var nu gjenoprettet mellem de egentlige krigførende Magter; det stod kun tilbage at frede Søen for Vitaliebrødrene. Men dette havde store Vanskeligheder. Deres Frelshed var snarere tiltagen end aftagen. Om Høsten 1394 havde de endog vovet at opbringe nogle Gesandter, som Højesteren af Preussen havde affendt til Dronningen for at handle om Kong Albrechts Udløsning, saa at der ikke blev noget af det hele Gesandtskab ¹⁾. Det var, som vi have seet, bestemt, at Søen skulde erklæres fredet strax ved Fredens Afslutning den 17de Juni, og der skiftedes ogsaa Sendebud omkring for at forkynde dette, navnlig for Mecklenburgerne og Vitaliebrødrene, tilføjende, at hvis disse ikke havde rømmet Søen inden den 25de Juli, eller efter denne Dag gjorde Kjøbmændene nogen Skade, vilde de blive straffede ²⁾. Man havde alligevel

¹⁾ See Højesterens Skrivelse af 27de Juni til Revals Raad, Bunge, Liv-Gis-Kurl. Urk. B. No. 1381.

²⁾ Dette siges i førnævnte Skrivelse fra de preussiske Gesandter i Skangø af 19de Juni, Bunge IV. S. 64.

ikke synderligt Haab om, at de vilde rette sig derefter, og derfor var man allerede enig om at holde en Hansedag strax efter Kongens Frigivelse for at beslutte, hvad der i saa Fald var at gjøre. De viiste sig ogsaa intet mindre end fredelige. Paa samme Tid, som man underhandlede i Skaane, drog en stor Mengde af dem til Bisland, hvorhen allerede den unge Hertug Albrecht af Mecklenburg-Stargard hemmeligt havde begivet sig hen og nu opholdt sig hos den mod den tydske Orden sjendtlig Sindede Biskop i Dorpat: det heed sig ganske vist, at dette var en Aftale mellem Sververne og Albrecht, som ved deres Hjelp vilde tilføje Ordenen Skade¹⁾. Just ved denne Tid gjorde Hr. Knut, Søn af Bo Jonsson, Fordring paa sin Faders Pantelehn i Finland og troede nok inarest at kunne opnaa hvad han vilde ved at støtte sig til Kong Albrecht, der nu snart skulde komme paa fri Fod. Han fik endog Jakob Abrahamsson til at afstaa ham Nabo, Castelholm paa Aland m. m., mod visse personlige Fordele, og herskede saaledes, da han formodentlig allerede havde Viborg, næsten over hele Finland, og paa det nærmeste uafhængigt. Heraf fulgte ganske naturligt, at han kom i et venstabeligt Forhold til Vitaliebrødrene, navnlig til dem, der stod i Forbindelse med den nysnævnte Hertug Albrecht, og at han gav dem Tilhold og Fredland i de finlandste Havne, hvorfra de nu gjorde de lisslandste Stæders Handelsfartøjer megen Fortred²⁾. Det var derfor

¹⁾ See Højesterens Skrivelse af 18de og 19de Juni til Ordensmesteren i Bisland, Hertug Johan i Mecklenburg, Borgemeesteren i Rostock og Wismar, og den ved Fredscongressen i Skaane liggende Gornthur af Schwes. Den her omtalte „unge Hertug Albrecht“ var en Søn af Johan af Stargard, og saaledes Syffenebarn til Kong Albrecht. Han maa have været indtraadt i den geistlige Stand, thi Biskopen af Dorpat gjorde ham kort efter til Coadjutor, men han kom allerede i 1397 tilbage til Mecklenburg. See Rudloff, II. S. 536, og Detmar, S. 373.

²⁾ Knut Boesøns Brev af 15de August 1395, hvorved han erkjender at have faaet Nabo og Castelholm paa Aland m. m. af Jakob Abrahamsson, og derimod tilstaaer denne visse Fordele, samt tilføjer ham sin Bisland mod Dronningen, er astrykt blandt Styffe's Bidrag, No. 26. S. 200. Et Brev fra Ordensmesteren i Bisland til Borgemeesteren i Reval ophlyser, at man maatte tilskrive Hr. Knut Boesøn og Jakob Abrahamsson for at faa det Gode tilbage, som Vitaliebroderen Stuke m. fl., der nu stod i den nøieste Forbindelse med den ovennævnte Hertug Albrecht i Dorpat, havde røvet ved Sviasferene. Dette viser aabenbart, at Knut, Hertugen og Sververne stod i Forbund med hinanden, (Bunge, I. c. No. 1157, hvor Brevet forresten er urigtigt henført til 1381); ligesom Knut i hiint først omtalte Brev udtrykkelig antyder Muligheden af, at han kommer til at underhandle med Kong Albrecht. Endelig sees det af en Skrivelse fra Naseborg uden Aarsal, men dateret Fredag før Mariemesse sidre, sandsynligvis 7de Septbr. 1397, fra Erngist Mikolasson, Steen Boesøn og Thord Bonde, Befalingsmand paa Naseborg, at Vitaliebrødrene da havde Tilhold i Nabo og andensteds i Fogderiet (Bunge, I. c. No. 1403).

paa høi Tid, at Stæderne gjorde Alvor af at rense Farvandene for dem, saameget mere som de ingen Mine gjorde til at lystre Fredsbudet, uagtet Stæderne, for at give dette desto større Eftertryk, allerede samtidigt havde ladet en Flaade løbe ud for at krydse om efter dem lige til efter Michelsdag, og Stralsunderne havde været heldige nok til atter at fange en heel Deel af dem, der næsten alle bleve grumt henrettede¹⁾. Alt dette synes ikke at have haft anden Virkning paa Fribytterne, end at en Deel af dem løb ud i Nordsjøen og vendte sig mod Bergen, der nu anden Gang blev plyndret og brendt, førend Byen vel endog var fuldstændigt opbygget igjen siden den sidste Odeleggelse i 1393. De udplyndrede, siges der, baade de tydske Kjøbmænd og Nordmændene og tog en Mengde Gods, Klenodier i Guld, Sølv og dyrebare Klæder, Huusgeraad og Skreid. Formodentlig var Dtte Rømer endnu ikke kommen tilbage fra Mødet i Helsingborg, saa at der ej var nogen til at stille sig i Spidsen for Borgerne og opmuntre dem til Forsvar. Med sit rige Bytte sejlede Røverne tilbage til Rostock og Wismar, sandsynligviis efterat Stædernes Fartøjer havde endt sit Krydstog, og solgte det der med god Fordeel, da begge Stæders Borgere, som der siges, brød sig lidet om, enten Godset var vundet med Ret eller med Uret²⁾. Men imidlertid havde Stæderne holdt den omtalte Hansedag i Lübeck, samtidigt med Kong Albrechts Frigivelse, og besluttet, til næste Mars Paaske at udruste en ny velbemandet Flaade, ligesom de ogsaa fik Kong Albrecht til at give det Tilsagn, at han ikke vilde tage dem i Forsvar³⁾. De fandt det derfor nu raadeligst, idetmindste paa nogen Tid at forlade den sydlige Deel af Østersjøen. De deelte sig ad; nogle gik til Nordsjøen og herjede paa Frisland, ja lige til den spanske Sø, hvor de gjorde Handelskfibene megen Fortred; andre gik til den finste Bugt, hvor de samlede sig i stor Mængde ved Viborg, løb ind i Nevafloden og røvede fra Russerne⁴⁾, og fremdeles begunstigede

1) Suhm, XIV. S. 341, Detmar, S. 366.

2) Detmar, S. 371. Granz, Norvag. VIII. pag. 750. Merkeligt nok, at dette nye Angreb paa Bergen slet ikke er omtalt i de ist. Annaler.

3) Suhm, XIV. 350, efter Recessus Hansæ. Jvfr. Stædernes Brev til Dronningen fra samme Hansedag om Vitaliebrødrenes Ankomst til Viborg, Suhm, XIV. S. 609.

4) Rufus's Krønike, see Grantoffs Detmar S. 371. Detmar selv har en eventyrlig Fortælling, der ogsaa er optagen af Corner (S. 1171), om at de siden foroor vild paa Søen og kom forbi det hellige Land og „Caspian“, hvor Indbyggerne antog dem for at være „røde Jøder“, og samlede sig i saadan Mængde, at de ikke vovede sig i Land, men efterat have drebt endeel fra Skibene, sejlede videre, kom til visse Folkeslag, og flakkede omkring i Verden, indtil de endelig fandt en Lydsker, der viste dem Velen hjem, hvor de omsider

af Knut Boesfrn. Heller ikke lykkedes det Margrete førend efter tre til fire Mars Forløb, som vi ville see, at komme i Besiddelse af Finland saavelsom de nordligste Dele af Sverige. Men den største og bedste Deel af Riget adlød dog Dronningen. Mecklenburgernes Magt i Landet var fuldstændigt tilintetgjort. Freden var gjenoprettet inden Riget og i de nærmeste Farvande om alle de tre Riger. Norden havde faaet Pusterum efter den langvarige usikre Krigstilstand, og Margrete havde frie Hender til at udføre sin længe nærede og forberedede store Plan, at knytte de tre Riger nærmere sammen i en blivende Forening under eet fælles Overhoved.

25. Forholdene i Norge. Biskopperne Jakob og Gostein. Dronningen og Raadet udsteder Retterbod. Begivenheder paa Island og Uroligheder paa Færøerne.

I de ser Mar, som vare forløbne fra Eriks Opbrud paa Norges Kongetrone indtil Fredens Gjenoprettelse synes ingen Begivenheder af nogen særdeles Merkeligbed at have indtruffet i Norge, idetmindste omtales ingen saadan, hvilket iallefald indeholder et middelbart Vidnesbyrd om, at der ej forefaldt noget, der i væsentlig Grad forstyrrede Fred og Ro i Landet. Bergens Plyndring af Vitaliebrødrene synes at have været den eneste større Ulykke, som bjemsøgte Norge. Imidlertid kunde man vel ogsaa sige, at Stadens Indbyggere trængte til en saadan alvorlig Opvekkelse og Straf for det ryggesløse Levnet, de i den senere Tid havde ført, og som Biskop Jakob i et Advarselbrev, han lod udgaa i Marts 1390, skildrede i de mørkeste Farver, skjønt rigtignok saaledes, at man her snarere maa antage, at han har haft de tøjsløse, overmodige tyske Handelsmænd for Oje, end den norske Deel af Befolkningen, der dog vel neppe har kunnet undgaa at smittes af det daarlige Exempel. „Vi nødes“, skriver han, „til at advare Eder mod det urenlige og syndige Levnet, som hersker i Bergen, og aldrig mere end nu, nemlig Frille-Levnet, der øves mere i denne lille Stad end i nogen af samme Størrelse i hele Christenbeden; hvorfor utallige Folk komme til Skade, baade til Søs og til Lands, til Liv og til Sjæl, ej alene de, som selv forbrude sig, men ogsaa andre med dem, og Tomfruer, gode Mænds Døtre, skjemmes og vanæres; ligesom og det hellige Egteskabs Baand foragtes og

ankom, efterat Halvdelen vare omkomne i Kamp og ved Hunger. Skulde der ligge noget sandt til Grunden for dette, saaledes at disse Skrøvere maaskee have været forbrevne til Amerikas Kyster og der have bestaaet en Kamp mod de Bilde? Og skulde dette maaskee igjen staa i nogen Forbindelse med de Begivenheder, der omtales i Forbindelse med Bentlernes Kælder, hvorom nedenfor?

krænkes, Heredet legges vde derved, og alt Landet paadrager sig det daarligste Ord og stort Banrygte 1)”. Vi ville haabe, at det ikke stod slet saa daarligt til i de andre Egne af Landet, hvor der var mindre Tilløb af Fremmede; men i Oslo og Tunsberg var det dog neppe stort anderledes, thi vi have allerede ovenfor (S. 85) seet, hvor frekt de fremmede Handelsmend i Stæderne tilfidesatte Anstændigheden i det her omhandlede Henseende. Biskop Jakob yttrede i sit Brev, at han ej lenger kunde forsvare at lade dette gaa saaledes hen, og satte Vedkommende en tredobbelt Friist af 8 Dage, inden hvilken de skulde have skilt sig ved sine Friller eller ogsaa udelukkes fra Sacramenter. Om denne velmeente Advarsel hjalp, erfares ikke, men man har desverre ikke synderlig Grund til at antage det, og derfor kan man fristes til at betragte den Nød, der overgik Bergen ved Vitaliebrødrenes gjentagne Plyndringer, som et Fingerpeg for Indbyggerne til at gaa i sig selv og forandre sit Levnet; i alle Fald gav de dem for det første andet og alvorligere Ting at tænke paa. Dette Brev viser forøvrigt, at Biskop Jakob roosverdigt har taget sig af den egentlige Sjælesorg. Denne Noos tilkommer ogsaa Biskop Gystein i Oslo, fra hvem vi endnu have et merkeligt Hyrdebrev, som han paa en Visitationsreise, han foretog til Skidusjøsfel om Høsten 1395, kort efter sin Hjemkomst fra Fredscongressen i Skaane, lod udgaa til Indbyggerne af de Hereder i Thelemarken, der hørte under hans Biskopsdomme, nemlig Hviteseid, Tyresdal, Nissesdal, Tyresdal, Skafsaa og Mo. Han ytrer her, at han allerede for ni Aar siden, da han var hos dem (nemlig om Høsten 1380, see ovenfor S. 267), havde fundet mange Misligheder i deres Seder og Levnet, der vare vaadelige for deres Sjæle, ligesom de ogsaa havde forebragt enkelte Tviste-Emner, der herskede mellem dem og Presterne. Han havde derfor med Raad og Samtykke af sine Chorsbrødre og de bedste Bønder, der til den Ende indfandt sig hos ham, gjort en Bestemmelse, som han herved fornvede, skjønt han hidtil, som han siger, desverre kun havde sporet liden Forbedring. Først og fremst fandt han, at det stod daarligt til med den indbyrdes Kjærlighed imellem dem, da **Manddrab** desverre foresaldt oftere blandt dem end i noget andet Bygdelag, og flere endog først modtog Gjæld og Bøder efter sine drevte Frænder, men bønnede sig dog ligesuldt sidenester, en Fremgangsmaade, der med Rette gjorde dem for tjente til at kaldes Gridnidinger og til at settes i Klasse med Forræderen Judas. Dernæst fandt han, at de ikke vogtede sig tilbørligt for bannsatte Mend eller saadanne, som var i Kirkens Forbud; saadanne maatte de sty som de fuleste Edder-Orme. Den Kirkens Tjeneste, som alle tog

1) Dipl. Norv. III. 487.

om Paasken, skulde de modtage med al Udfrygt og Ydmyghed een Gang om Aaret, og ikke af nogen anden end deres Sogneprest, uden med dennes Tilladelse, heller ikke naar de selv vare i Forbud; han mindede dem om, at Christenretten satte Utlegds Straf for den, som i tre Aar forsømte dette. Han gav dernæst endeel særskilte Bestemmelser med Hensyn til Udredelsen af Biskopens og Presternes Rettigheder, hvoraf det fornemmelig fortjener at udhæves, at han her skjelner mellem de Egne, hvor Tiende ydedes, og dem, hvor dette endnu ikke skete; i de første skulde Presterne modtage og underholde Biskopen paa hans Visitatsrejden noget Tilskud, i de sidste skulde Bønderne udrede Kost og Hestehold (Reide), men i intet Tilfælde skulde der tages noget af Kirkens Gods. Da Bønderne i Thelemarken havde vedtaget at yde Biskopen Skat hvert Aar, og den nysnævnte Reide, naar han drog om for at ferme Børn, ligesaa Reide til Presten for de to Dele af Tienden, og med den tredje holde sine Kirker vedlige, bestemte han herved, at hiin Biskopsreide skulde til den Tid, Biskopen foreskrev, være samlet og ferdigt leveret under Kirkevergens Opsigt paa de Gaarde, hvor Biskopen tog ind; blev der noget tilovers, kunde Bønderne faa det tilbage; slog det indkomne ej til, maatte de tilskyde det manglende; Kirkerne maatte i intet Tilfælde tynges. Med Hensyn til Presternes Indtægter bestemte Biskopen, at hver Prest herefter for fuld Udferd eller Liigbegængelse skulde lade sig nøje med en Ko eller en Koes Verd: en Betaling, der efter vore Forestillinger synes meget rundelig, og som vekker Forestilling om, at Sogneprest-Embederne maa have været meget indbringende. Fattige skulde dog betjenes for intet, og de, som ikke formaaede at give fuld Udferd, slippe med halv eller mindre. Dog var Presten skyldig at yde al Tjeneste „kjøbeløst“, det vil sige, at han ikke forud maatte tvinge om Betalingen; men paa sin Side vare Bønderne ogsaa pligtige, efter modtagen Tjeneste at yde ham, hvad her var foreskrevet, ja Presten havde endog Ret til at tvinge den Gjenstridige, saavel som den, der ikke vilde yde Presten hans Reide, til at efterkomme sin Skyldighed, ved Trusel om at negte ham alt Kirkens Embede¹⁾. Dog maatte Presterne ogsaa vogte sig for at forholde nogen dette Embede vrangeligen, og de skulde overhoved være greide og tjenstvillige mod sine Sognemend, medens disse igjen skulde hedre sine Prestes, være lydige og føyelige mod dem, optage deres Lærdom med Kjærlighed, holde

¹⁾ Brevet haves ej lenger i Original, men i en Afskrift, indført i Biskop Gysteins Register ved hans Efterfølger Biskop Jens's Foranstaltning, og forsynet med hans Bekræftelse i 1426. Det er aftrykt i Munch & Ungers oldn. Læsebog S. 133—136, oversat paa Latin i Pontoppidans Annaler II. 244—248. Et udsærligt Udteq, til hvilket vi her kunne henvisse, findes i Kejsers Norske Kirkehistorie II. S. 426—429.

Guds ti Budord, vogte sig for de syv Hovedsynder, hedre Gud og elste sine Medmennesker. De maatte alle omhyggeligt iagttage at yde Numastat, nemlig hver Mand, der nød Sacramentet, en talt Pening af det mindste Slags, der myntedes paa Kongens Mynt. Fremdeles skulde de ikke forsømme at høitideligholde Christi Legems-Fest. Biskopen hedrede endelig deres Kirker med visse Indulgenjer for dem, der besøgte dem paa de større Festsdage, Kirkemesedagene og Kirkehelgensdagene; ligeledes tilgav han Bønderne i Molands og Mo Sogne for et Dplob, de havde gjort, da Biskopen sidste Gang visiterede, saasom de nu bød sig til at gjøre Bod og Bedring; men Bønderne af Skafsaa, sagde han, havde gjort sig selv uberdige til nogen Naade, da deres Trods og Ondskab tiltog istedetfor at aftage. Derfor fik heller ikke deres Kirker nogen Indulgens. Dette Brev, der foruden at vidne om Biskopens kirkelige Nidkjærhed og Forstand til at anvende baade Mildhed og Strengthed, naar det behrvedes, ogsaa udmerker sig ved sit for den Tid usedvanligt rene norske Sprog, er dateret fra Gimsø Kloster den 11te November 1395. Det kaster et merkeligt Lys over Tilstanden i hine Fjeldegne paa de Tider og bekræfter, hvad vi ovenfor have yttret om Thelebøndernes vedholdende Vilhed og Uregjerlighed ¹⁾.

¹⁾ Som et oplysende Exempel paa, hvorledes flere af de ovenfor omtalte Rettigheder søgtes hevdede, og hvorledes Biskopen selv ogsaa, naar det her gjaldt, kunde gaa frem med Strengthed, tjener et Brev, der udsædtes netop under hiin tidligere omtalte Visitation, som Gyslein foretog i Thelemarken 1386. En vis Grjotgard Nikolausøn havde i tolv Aar ingen Biskops-Skat ydet, havde ikke skaffet Reide til Biskopen som andre Bønder, havde ej udført den Skat, som var ham paalagt for Manddrab, og havde dertil været at tage Sacramentet, thiønt han var under kirkeligt Forbud. Da nu Biskopen ved hiin Visitation erholdt sig i Flaabygden, maatte Grjotgard forpligte sig til at udbetale Biskopen 10 forngilde Merker, samt til Afdrag derpaa strax give en Dre, beregnet for 3 Mkr., samt en Hud, til næste Paaste 3 Huder, og endelig til den derefter følgende Petersmesse 8 Pund Hardstene, hvilket alt til den bestemte Tid skulde udredes i Skien. Til Sikkerhed pantsatte han 1 Mkr. Wool i Hundefang i midtre Kile i Hviteheid Sogn (Dipl. N. IV. 534). Denne Straf synes dog ikke at have frugtet synderligt, ligesom det heller ikke lader til, at Pengene, Huderne eller Hardstenene bleve udredede, thi da Biskop Gyslein i 1395 atter var paa Visitation i Thelemarken, fort serend han udsædte hiint Hvrdebrev, og orholdt sig paa Gaarden Kilen i Hviteheid, maatte den samme Grjotgard indgaa et nyt Forlig, hvorved han ej alene overlod Biskopen til bestandig Ejendom den for ni Aar siden pantsatte Deel af Hundefang, men formedelt andre særlige Forbrydelser, der havde paadraget ham Bøder baade til Kirken og Kronen, forpligte sig til at udrede til Biskopen og Sysselmannden Gante Griksøn hver 8 Pund Hardstene i hvert af de tre paafølgende Aar, altsaa tilsammen 24 Pund til hver, hvilke hver Gang skulde erlægges i Skien ved Tredivake (8de Jull), og til Sikkerhed herfor pantsatte han til Biskopen 12 Dresboel i Østenaas ved Tjaalgesund, samt Resten af Hundefang, 1/2 Mkr. Wool, og til

Om de øvrige Biskopers kirkelige Virksomhed paa samme Tid veed man mindre Bessked, Erkebiskop Binalde selv ikke undtagen. Vi see denne, upaatvivleligt meget dygtige Mand, gribe kraftigt ind i de politiske Begivenheder og understøtte Dronningen ved sin megtige Indflydelse ej alene i Norge, men ogsaa i Danmark, og maaskee i Sverige: men hvorledes han bestyrede sin egen Kirke og Kirkeprovins, og hvad han ibrigt gjorde, eller om han overhoved gjorde noget for at forbedre sin undergivne Geistligheds Sæder og opbjelpe det vistnok meget forfaldne kirkelige Liv: derom veed man intet. Skulde man antage, at der under hans Styrelse dog gjordes nogen Skridt til Forbedring, da kunde man fristes til at tilskrive dette ej saa meget hans, som derimod Dronningens Indflydelse, da der af saamange af hendes Regjeringshandlinger og andre Træk af hendes Liv umiskjendeligt fremgaar, at hendes Fromhed og Religiositet efter de Tidens Maalestok baade var oprigtig og ivrig; og dertil bidrog vel allermest den Paavirkning, hun i sin Barndom havde modtaget i Fru Mærete Ulfedatters Hus, saavel som den Indflydelse, den hellige Fru Birgittes Lærdomme og Grundsetninger fremdeles maatte vedblive at udøve paa hende under hendes fortsatte stadige Forbindelse med denne hellige Frues Familiekreds og det nys oprettede Kloster i Vadstena. Thi hvor meget dette maaskee end senere kan være forfaldet i Disciplin, maa det dog i alle Fald nu, umiddelbart efter Oprettelsen, og medens Fru Birgittas egen Disciple og Discipelinder endnu vare i Live og vedligeholdt det friske Indtryk af hendes merkelige Personlighed, fuldkommen have svaret til den umaadelige Anseelse, det nød, og maa fjern og nær have udøvet en megtig Indflydelse blandt Nordboerne, der maatte være dobbelt velgjørende i disse ellers saa lovlose og urolige Tider, og som igjen omvendt maatte bidrage overordentligt til at befeste Dronningens egen Magt. Vi have allerede omtalt, at Klosteret omtrent samtidigt med Margretes Antagelse til Sveriges Regentinde fik sin første Abbedisse i hendes Barndomsveninde Ingegerd Knutsdatter. Tre Aar efter, den 27de October 1391, skete Fru Birgittes højtidelige Canonisation i Rom ved Pave Bonifacius den 9de, ifølge Dronningens og alle Svenskes ivrige Bestræbelser. Den Anseelse, hvori Dronningen stod ved Curien, bidrog vist ikke lidet til at fremskynde Sagen ¹⁾. Om denne Anseelse har man flere Vidnesbyrd. At Cardinal-Collegiet ved Pave Urbanus den 6tes Død

Gaute, for hvem Biskopen her optraadte som Fuldmægtig, 2 Ms. Boel i Epistatret i Bruggebergs Eogn, det sidste dog under Forbehold af Gautes Vedtagelse, hvorfra Orjetgard stulde indfinde sig hos Gaute, saasnart Biskopen var kommen til Soleim, Gimsø eller Geryen (Dipl. N. IV. 652.)

¹⁾ Chron. i Scr. R. Sv. I. 30. Vadstena-Diarlet, steds. S. 105. Jvfr. Suhm, XIV. S. 291.

(15de October 1389) allerede Dagen efter underrettede hende derom i de ærbødigste Udtryk, vil endda maaskee ikke sige saa meget, thi dette var en Høflighed, der viistes de fleste regjerende Fyrster, som stod sig godt med Curien¹⁾; men langt mere betydningsfuld er den Beredvillighed, hvormed Curien udnævnte de af hende anbefalede Candidater til Biskopsstole, og især sees det af et Brev, dateret 15de October 1390, som Urbanus's Eftermand, Bonifacius den 9de, sendte hende med Erkebiskop Peder af Lund, der havde været nede i Rom for at hente Palæum. Han talte hende i dette Brev for de mange Breve og store Foræringar, hun saavel med Biskopen som med andre havde sendt ham, roste hende for hendes Tro og Fromhed, bad hende at vedblive i denne, og forsikrede hende om, at han altid var rede til at hedre hende med særdeles Indest og Naade, og det endog i højere Grad end hendes Forfædre, idet han herved sendte hende et Signet, hvis Aftryk han forvarede, for at hun med dette kunde besegle de Breve, hun tilskrev ham i større Fortrolighed²⁾. I dette Brev kalder Paven hende „Danmarks, Norges og Sveriges Dronning“, skjønt hun jo ikke egentlig var berettiget til den første Titel, og skjønt Cardinalerne i hiint føromtalt Brev alene kaldte hende „Norges Dronning“. I 1388 havde Pave Urbanus udfkrevet et Jubilæum, der skulde holdes i Rom 1390, og siden hvert 33te Aar (til Grindring om at Christus havde naaet denne Alder), men han oplevede det ikke, saaledes at det blev hans Efterfølger Bonifacius, der fik Gæren og Glæden af at holde det og gav rigelige Indulgenser for dem, der i dette Aar besøgte Roms Hovedkirker. Der strømmede ogsaa mange Pilegrime til fra alle Kanter, Norden iberegnet, og navnlig berettes det, at flere Raadmænd fra Bergen skulle være omkomne i nogle Uroligheder, der synes at have fundet Sted mellem de Fremmede og Stadens Indbyggere³⁾. Formodentlig

¹⁾ Dipl. N. VI. 328.

²⁾ Suhm, XIV. 555.

³⁾ Jøsl. Annaler, Udg. S. 340. Jubilæet er her urigtigt henført til 1387 eller 1388, maaskee fordi det paabødes i dette Aar. Annalerne udtrykke sig saaledes: „I Rom var der stor Afrejs for Pilegrimene; der omkom mange Raadmænd fra Bergen“. Ogsaa Detmar siger (S. 349), „at der var stor Tilstrømning til Rom, saa at ogsaa mange Folk døde der“. Blandt Norske, der ved denne Lejlighed drog til Rom, nævnes en Hustru Margrete Brynjulfsdatter, Enke efter en Ketil Ginaréson, der før sin Afreise, den 20de April 1390, gjorde sit Testament, og for det Tilfælde, at hun døde paa Rejsen, skjenkede Marielirken i Oslo hele den nordlige Deel af den saakaldte Brandegaard i denne Stad, dog saaledes at en Sigrid Bjarne datter, der formodentlig var i Elagt med hende, skulde beholde en Stue m. m. deri, saa længe hun levede. Da Margrete allerede den 20de September s. A. omtales som død, maa hun altsaa høre til deres Tal, der døde paa Pilegrimsferden (Dipl. N. VI. 579, 583). Der omtales ogsaa en Elgrib Jonsdatter, der i 1390 døde „paa Ro-

var det ogsaa flige Pilegrime, der havde medbragt flere af de ovenfor omtalte Breve og Forrøinger fra Dronningen til Paven. Dronningen selv havde haft stor Lyst til at drage affted med sine nærmeste Dmgi- veller, men da dette naturligtviis ikke lod sig gjøre, ansøgte hun om og fik bevilget af Paven (ved Bulle af 9de September 1390), at naar hun og hendes Hoffolk besøgte visse Kirker i hendes egne Riger, paa samme Maade, som de vilde have besøgt hine Kirker, kunde hendes egen Skriftestader meddele dem samme Indulgenjer, som de derved vilde have nydt, dog saaledes, at den Møje og Udgift, som Pilegrimsreisen vilde have udfordret, opvejedes ved andre Fromhedsgjerninger, og at det Offer, som de personligt vilde have bragt til de romerske Kirker, ufor- tøvet og redeligen sendtes derhen ¹⁾. Men da mange andre, der havde gjort Løfte om at drage derhen, heller ikke kom til at reise, gjorde Paven paa Dronning Margretes Anmodning endog for dem den Lettelse (ved Bulle af 1ste April 1394), at alle de Personer af hendes trende Riger, der ikke efter sit Løfte havde kunnet besøge Rom i Jubelaaret, skulde nyde samme Indulgens, naar de besøgte Badstena, hvortil Biskopen af Lin- koping skulde bestikke tredive Prester ²⁾. Forresten undlod Curien ikke paa jedyanlig Viis at kræve ret betydelige Bidrag fra Norden, hvis Indsamling omkring 1390 var betroet en **Frederik Ditmarsson**, Chors- broder i Nøeskilde. Ved Bulle af 18de April 1391 forlængede Pave Bonifacius hans Indkrævningsvirksomhed, og fem Dage derefter beordrede han ham endog til enten selv eller ved Undercollectorer at oppebære paa Curiens Vegne alle Indtægter af ledigblivende geistlige Embeder, indtil disse igjen vare besatte, samt alle **afdøde Geistliges** Løssøre og **ude- staaende Fordringer**, af hvad Navn nævnes kunde (med Undtagelse af hvad de havde arvet eller ved personlige Arbejder, uafhængige af deres geistlige Embede, havde lagt sig til, hvilket skulde tilfalde deres Arvinger), en Reservation, hvorpaa man idetmindste i Norden hidtil ej havde haft Exempel, og som talende vidner om den Trang, hvori Curien nu under Schismet befandt sig. Siden bestiktede Paven ved Bulle af 26de Februar 1395 **Biskop Gynstein** til Generalcollector i Norge ³⁾, saaat hiin Fuldmagt for **Frederik Ditmarsson** derved middelbart tilbagekaldtes. Det viser, at Biskop Gynstein maa have været meget anseet ved Curien. Ligeledes vise,

merferd", gift med en vis Grik, der synes at have haft hjemme i Bergheims- hered (Dipl. N. I. 540). Ogsaa den før omtalte islandske Hovding Bjørn Ginarssen og flere andre Islendinger drog affted og kom tilbage det følgende Aar. (Isl. Annaler, Udg. S. 348, 350).

¹⁾ Dipl. N. V. 344.

²⁾ Euhm, XIV. S. 331, 332.

³⁾ Dipl. N. VI. 344.

som sagt, hine ovenfor omtalte Begunstigelse, der blev Dronningen til Deel, at hendes Anseelse og Formaaendhed ved Curien maa have været mere end almindelig. Og saavel herved, som ved sin kloge Venlighed mod Geistligheden hjemme i sine Riger, og sin Gæmildhed mod Kirker og Klostre opnaaede hun igjen en Magt over denne Geistlighed, som saa Fyrster før hende synes at have besiddet, og som igjen maa have været hende til stor Hjælp ved Udførelsen af hendes politiske Planer.

Vi have allerede seet, at Dronningen efter Eriks Udnævnelse til Konge sjældnere besøgte Norge, da Sverigesj Anliggender og Krigen med Mecklenburgerne for Djeblicket maatte optage det meste af hendes Tid. De lobende Regjerings-Expeditioner besørgeedes som sedvanligt af Cantseren, og forresten maa vel Fehirderne, der nu sedvanligviis ogsaa tillige vare Hirdstjorer, have forestaaet det Administrative. Det er i det foregaaende viist, hvorledes Haakon Jonsøn i 1389 eller 1390 afløste Erlend Philipsøn i disse Embeder for Bergens Vedkommende og ved sin Død 1392 efterfulgtes af Jon Darre, der allerede Maret efter bortførtes i Fangenskab af Vitaliebrødrene, samt at Otte Rømer, der befriede Bergen for dem, ogsaa blev hans Eftermand, efter at han hidtil i en lang Række af Aar havde forvaltet de samme Embeder i det Thronhjemste. Da Jon Darre forflyttedes til Bergen, var han Fehirde i Tunsberg; hvo der fulgte ham i dette Embede, kan af de forhaandenværende Brevskaber ej tydeligt sees. Fehirdsen i Oslo synes at have været betroet Biskop Cystein og Hovedsmanden paa Mershuus, Agmund Bolt, i Forening, eller ogsaa maaskee Biskopen som egentlig Fehirde, med Fogden ved sin Side som Medhjælper. I detmindste see vi dem tilsammen udføre Forretninger, der ellers synes at maatte have paaligget en Fehirde¹⁾. De fornemste Raadsherrer og Sysselemænd, der forresten stod ved Dronningens Side i de Aar, vi nu have gennemgaaet, ere allerede tilforn lejlighedsviis omtalte. Vi have seet, hvorledes Mændene fra Kong Magnus's Dage efterhaanden forsvinde, medens nye trede i deres Sted. Drottseten, Hr. Agmund Finnsøn, er den første; han døde allerede d. 14de April 1388, som det ovenfor er berettet, og med ham uddøde hans Utt. Han erklærede selv oftere før sin Død og ligeledes paa sin

¹⁾ Det er saaledes ovenfor (S. 327, Not. 3) paapeget, hvorledes Dronningen ved Raadmanden i Oslo, Niise Bjernsøns, Død overdrog Biskopen og Agmund Bolt det Hverv at lisebe den efter ham faldne Arv, hvorfor de ved Brev af 28de Juli 1391 overdrog Hr. Amund Hatt, Lagmanden i Vermland, at indkræve hans udestaaende Fordringer i dette Landskab paa deres Vegne. Dipl. N. III. 498. Ligeledes ville vi nedenfor see, at da Gudbrandsbøelene undfog sig for at hde Bisere, klagedes der herover til hne tvende Herrer, og de tilstrove de Gjenstridige det i den Anledning nødvendige Adbarselsbrev.

Dødsfeng, at han ingen lovlige Arvinger havde uden Haffthorsønnerne; og havde allerede ved et tidligere Gavebrev bestemt, at hans Hustru Fru Katharina Knutsdatter skulde have Eidsa og Tolga, ligesom hun ogsaa beholdt Hovedgaarden Hestebø efter ham. Dog var der ogsaa en Thore Uspakssøn, kaldet Røgr, som var ham saa nær beslegtet, at han vilde have været hans retmæssige Arving, naar hans Fader kun havde været egtesødt, og han gjorde flere Aar derefter denne Ret saa eftertrykkelig gjeldende, at han virkelig fik sig Arven tildømt; men hvorledes dette hans Elegtsskabsforhold til Drottseten har været bestaffent, kan ikke sees¹⁾. Fru Katharina blev, som det synes, fremdeles boende paa sine Gaarde i Norge, idet hun dog af og til besøgte Dronningen eller sine Venner og Frænder i Sverige; i September 1396, paa samme Tid som Dronningen opholdt sig i Sverige i Anledning af Kong Eriks Valg m. m., som det nedenfor vil blive omhandlet, var hun saaledes i Vadstena og bekræftede der som Medlem af St. Birgittes Familie alle de Gaver, som denne selv, der var hendes Modermoder, hendes Moderbroder Hr. Byrge Ulfssøn, hendes Modersystre Fru Katharina Ulfsdatter og Fru Cecilie Ulfsdatter, hendes Halvbroder Hr. Peder Ribbing, og hendes Søster Ingegerd Knutsdatter (nu Abbedisse) havde skjenket til Klosteret²⁾. Senere ville vi see, hvorledes Dronningen ved Kong Eriks Giftermaal lod hende hente fra Norge og udnævnte hende til den unge Dronnings Hovmesterinde, i hvilken Egenkab hun kort efter døde³⁾.

Om **Haakon Jonsøns Død** i 1392 som ovenfor viist veed man kun, at den faldt mellem 4de Februar og 23de September 1392. Børn synes han ej at have efterladt. Hans Enke Hustru Margrete Giliusdatter overlevede ham i mange Aar. Hun maa kort efter Haakons Død have giftet sig med en Mand, der var Ridder, siden hun saa Aar efter kaldes „Fru Margrete“; men ogsaa efter dette Giftermaal var hun Enke allerede i 1396, og egtede kort efter sin tredje Mand, Tydskeren **Tideke Wüstenacker** eller **Westenacker** (Navnet skrives forskjelligt), øjensynligt til megen Ergrelse for sine megtige Frænder⁴⁾. Man maa antage, at Haakon Jonsøns Fader, Hr. Jon Haffthorsøn, ikke oplevede Sønnens Død; men at han var død noget før, stjønt vi have seet, at han endnu levede i 1388. Moderen Fru

1) See herom især N. Samll. III. S. 590—562. Jevnser Dipl. N. I. 640. II. 674, 875. I. 493, 619, 620.

2) Brev i det svenske Rigsarchiv.

3) Abbedisse Margretes Chronicon om St. Birgitte, ved Nieß, S. 205. Hun døde i 1407. og blev begravet ved Vadstena, see Vadstena-Diarlet, i Scr. r. Sv. I. S. 124.

4) See ovenfor S. 154.

Birgitte Knutsdatter døde endnu tidligere, men Mæret vides ikke; man erfarer kun, at hun døde før sin Mand paa Gaarden Huseby i Onse, og at hun ved sin Død testamenterede betydelige Gaver til Mariekirken i Oslo, hvor hun og hendes Mand vilde begraves, og hvor der skulde opføres et Altar over deres Gravsted ¹⁾. Hr. Sigurd Hafthorsøns Dødsaar er ligeledes ubekjendt, men man har dog al Grund til at antage, at det var 1393, thi da Biskop Gysstein i December 1393 visiterede paa Sudreim, havde hans Svigersøn og Arving til Sudreimsgodset, Jon Martinsøn, just skødet til Sudreims Kirke Godset Nordre Vestby, som Sigurd havde skjenket dertil ²⁾. Jon Martinsøn arvede formodentlig de fleste af hans oplandske Besiddelser; Giske- og Bjærke-Godset derimod eller Arnungestammens egentlige Høttegods, saavel som de øvrige Ejendomme, som Sigurds Hustru Ingeborg Erlingsdatter havde arvet efter sin Fader, fik Sønnen Haakon Sigurdssøn, der formodentlig ogsaa fik Syssel paa Søndmøre, og efter 1397 for en kort Tid nævnes som Medlem af Rigsraadet. At han var gift med Sigrid, Datter af Erlend Philipsøn paa Losna, er tidligere omtalt. Forresten spillede han ingen fremragende Rolle og berømmes endog udtrykkeligt for sin Nøjsomhed og Uegennyttighed. Han maa derfor saavidt muligt have holdt sig borte fra det offentlige Liv og offret sin Virksomhed paa Bestyrelsen af sine store Godser. Heri fulgte han Svigerfaderen Erlend Philipsøns Exempel, som nu ganske havde trukket sig tilbage, overladende det til sin Søn Eindride at indtage sin Plads i Raadet, af hvilke vi finde ham som Medlem allerede i 1397 ³⁾.

Blandt Dødsfald i denne Tid, der middelbart vedkom Norge, maa vi ogsaa nævne Titular-Jarlen af Orkney, Hr. Erngisl Sunesøns Død i Mæret 1392, den 2den August. Hans sidste Hustru Ingeborg Magnusdatter var død to Aar forud, og de bleve begge begravede ved Badstena, der ligesaavel som andre geistlige Stiftelser betænkedes rigeligt af ham med Gaver ⁴⁾. Fire Aar efter, om Sommeren 1396, døde den for-

¹⁾ Dipl. N. IV. 649, 657.

²⁾ Biskop Gysteins Register, fol. 97 b.

³⁾ See ovenfor S. 323, Not. 2

⁴⁾ Badstena-Diariet, S. 104, 107. Allerede i 1360 skjenkede han Gods paa Vland til Nonneklosteret i Kalmar til Sjølebod for sine to Hustruer Mæreta og Annot. Sit egentlige Testament gjorde han i 1378, og endelig bekjendtgjorde han ved Brev af 19de Januar 1392 sin sidste Vilje, hvorved han til Guds, Jfr. Marias, St. Elgfrids, St. Andreas's og Allehelgeners Ære, samt til Sjølebod for sin Fader, Hr. Sune Jonsøn, sin Moder Fru Katharina, sin Søster Fru Margrete, sin Broder Hr. Peter Jonsøn og sine tre Hustruer samt andre Frænder, og endelig for sig selv, skjenkede endeel Jordegods i Østergötland til St. Andreas-Gavallet i Beggs Domkirke. Breve i det sv. Rigsarkiv.

tjente og ved sin virkelige Trostfab mod Kongehuset hederverdige Hr. **Erik Ketilsøn**, Marst, Sejerherren ved Falkøping, i sin Tid Medlem og-
saa af Norges Riges Raad, og Indehaver af flere Forleninger i Norge: Han blev begravet i Badstena strax efter den 21de September, og da blev ogsaa hans tidligere afdøde Hustru Fru Ingerid Magnusdatters Liig flyttet did ¹⁾. Endnu ved sin Død havde han endeel Besiddelser i Manrikes Eysfel, hvoraf noget tilfaldt det kongelige Capell, St. Michaels-Kirken i Tunsberg, eller maastee egentlig hervedes for det af Kongedømmet. Til Bru Kirke i hiin Eysfel havde han med sin Hustrus Samtykke givet Gaarden Bru sammesteds, 3 Mk. Bool, paa den Betingelse, at der hver Uge skulde læses en Messe for dem ²⁾.

Vi have allerede seet, at Dronningen efter Rigsmodet i Oslo. 1388 kun sjeldent gjestede Norge, naar man ikke hertil regner de Tider, da hun opholdt sig paa Baagahuus, hvilket formodentligt indtraf temmelig ofte, men her ej kan komme synderlig i Betragtning, hvor der er Tale om at optrede i Hjertet af Landet, og i Spidsen for Regjeringen. De svenske Anliggender og Krigen optog hende næsten udelukkende, og saaledes maatte hun den meste Tid opholde sig enten i Sverige, eller ej langt derfra. Derfor see vi ogsaa, hvorledes især det vestlige Staaene blev et slags Middelpunct for alle tre Riger, hvor Raadsmøder holdtes og felles Anliggender afgjordes. Man kan ej med Bestemthed paavise, at Dronningen siden hiint Møde i 1388 var i Oslo og personligt bestjeftigede sig med Regjerings-Anliggender, førend i April 1392, da hun her holdt det ovenfor berørte større Raadsmøde, ved hvilket Erkebiskopen, Biskop Jakob af Bergen, Biskop Gysstein af Oslo, Biskop Sigurd af Hamar, Titulærbiskopen Hallgeir, der nu kaldte sig Biskop af Færøerne, Gaute Eriksøn, Jon Martinsøn, Otte Rømer, Benedict Nikolasøn, Alf Haraldsøn, Agmund Bergthorsøn, Brynjulf Jonsøn, Jon Darre, Haakon Stumpe, Tappe Fastulfsøn, Nikolas Galle, Finn Gyrdsøn og Herleik Masulfsøn nævnes som tilstedeværende. Hovedsæjemedet med dette Raadsmøde var vistnok at anholde om Hjelp til Krigen, thi det var strax derefter, at der, saaledes som det allerede ovenfor er berettet, sendtes Brev til Island med hiin Anmodning om overordentligt Bidrag, der først mødte saa megen Modstand. Heraf skulde man maastee kunne slutte, at noget lignende har været vedtaget for Norges Bedkommende, især da vi have seet, at der, i Kongens Navn udgik Opbud af fuld Almenning, en Foranstaltning, hvortil nok Raadets Samtykke kunde synes nødvendigt, da Vitaliebrødrenes Angreb paa Bergen endnu ikke havde fundet Sted,

¹⁾ Badstena-Diarlet, S. 109.

²⁾ Biskop Gyssteins Register, fol. 7, fol. 171. Dipl. N. IV. 673.

og saaledes neppe mere end halv Almenning ifølge de gjeldende Bestemmelser kunde opbydes. Men foruden dette er det ikke saa usandsynligt, at Raadet har vedtaget at give Dronningen et overordentligt Krigsstyr. Hermed staar maaskee en Omstændighed i Forbindelse, der omtales i et Par Brevstaber, men formedelst Mangel paa nærmere Oplysninger ikke tilfredsstillende lader sig forklare. Mod Udgangen af Aaret 1393 klagede Provsten ved Mariekirken i Oslo og hans Chorsbrødre over, at Indbyggerne af søndre Gudbrandsdalen nu ikke vilde udrede Bisøren saa fuldstændigt som før, henholdende sig til nogle Privilegier, som de paastod at have. Men i den Anledning tilskrev Biskop Gyslein og Agmund Bolt dem (i Egenkab af Hirdstjorer og Fehirder?) fra Oslo den 6te Februar 1394 og forestillede dem, at da de hidtil ikke havde benyttet disse foregivne Privilegier, og desuden Dronningen, der nu var Rigets Styrrerffe, ikke havde stadfestet dem, gjorde de fornødigst i at udrede Bisøren som før, idtmindste indtil Dronningen igjen kom til Riget og da selv kunde afgjøre, hvorvidt hun vilde bekræfte Privilegierne eller ej. Ti Dage efter udfærdigedes der endog i Kong Eriks Navn, man erfarer ikke af hvem, fra Akershuus en alvorligere Skrivelse om denne Sag til samme Almue; Provsten og hans Chorsbrødre, heder det her, havde klaget over deres Vægning, og dette havde forundret Kongen saa meget mere, som denne Almue hidtil havde haft det Ord, at ingen anden saa vel havde efterkommet sin Skyldighed til Kongedømmet; Kongen befalede dem derfor at udrede Bisøren ligesaa fuldstændigt som før, og indstevnte de Gjenstridige til at møde for ham selv eller Raadet og Lagmanden i Oslo paa en af de tre Syknedage efter forstkommende St. Hansdag for der at stande til Rette. Dette Stevningsbrev blev strax sendt affted og læst paa hver Thingstevne i søndre Gudbrandsdalen, og dette; saavel som hiint venstrelige Raad fra Biskop Gyslein og Agmund Bolt, havde til Følge, at de Gjenstridige strax gav efter; Froons Almue gjorde Begyndelsen den 9de Februar, og sidenefter de øvrige Almuer, paa Thingstevne efter Thingstevne. Nu skulde det vel næsten synes, som om denne Bisøre snarere kom Mariekirken, end Kronen til Gode, og at den saaledes allerede tidligere havde været tilstaaet hiin begunstigede Kirke, thi det sees ikke rettere, end at Provst Arne, idet han klagede, her ej optraadte i Egenkab af Cantler, men kun som hiin Kirkes Formand. Spørgsmaalet maa lades uafgjort, da intet nærmere meddeles om denne Sag¹⁾.

Men paa det nyssomtalte Raadsmøde, som Dronningen holdt i April 1392, blev der ogsaa vedtaget en egen Retterbod eller Samling

¹⁾ Dipl. N. 539. IV. 628. 630.

af nye Bestemmelser til Udtydning eller nærmere Forklaring af Loven, saaledes som det ogsaa tidligere havde været sedvanligt. Disse Bestemmelser vare: a) at naar en Mand, der intet ejede, men derimod var i Gjæld, blev drevet, skulde Mandebøden for ham anvendes til Afdrag paa denne Gjæld og ikke gaa til hans Arvinger; b) at den Bestemmelse i Loven, at den Mands Gods, der blev utlæg for Brud mod Christenretten, tilfaldt halvt Kongen, halvt Biskopen, ogsaa skulde komme til Anvendelse med Hensyn til Kronens Tilgodehavende, om endog Angjældende gif til Skrift og Bod, førend han blev lyst utlæg, „saasom onde Gjerninger altid skulde hades, og Hestens Mildhed gav Mange fri Tøjle til Synd“; c) at naar nogen, efterat have affvoret en Kone, med hvem han stod i utilladelig Forbindelse, siden brød denne Eed, skulde han derfor svare Kronen hvad Lovbogen foreskrev for Meneed, baade Sekt og Utlegd, og Biskopen kun hvad Christenretten bestemte for ulovligt Samliv og Eedsbrud; vilde han have Fred tidligere, end Lovbogen angav, da skulde han købe den af Kongen; d) naar Nogen festede sig en Kvinde, og uden at oppebie Kirkens Dom, og levede med hende, skjønt vidende at hans tidligere Fæstevinde endnu var i Live, skulde dette være Utlegdsverk, og hans Gods være forfaldet til Deling mellem Kongen og Biskopen, hvis han ej aflod fra hende, førend Dommen faldt; e) Ingen skulde have flere Herre-Evne og ingen fordre større Skerding (Afslag) i Bedingen, end Lovene tillod; f) med Landkjøb og Strandkjøb skulde der forholdes som før; g) Ingen skulde købe eller selge i Kjøbsteder uden paa det rette Torv, og hvis Kongens Foged mistenkte Nogen for at have overtraadt dette Forbud, da skulde han verge sig ved Eed selv tredie, eller ogsaa strax overlade Fogden det købte til Indkjøbs Pris, hvis denne snsker det til Kongens Behov. — De første Artikler synes at vidne om, at der ved Behandlingen af de kirkelige eller halv kirkelige Sager, for hvilke der ogsaa skulde bødes til Kronen, havde indsnæget sig en for denne ufordeelig Præis, idet den geistlige Autoritet paa egen Haand eftergav ogsaa Kronens Tilkommende, naar Angjældende gjorde Bod og Bedring; vistnok i Medhold af den Bestemmelse i Erkebiskop Jons Christenret § 62, „at naar en Mand begaar en Forbrydelse, der felder ham til Utlegd efter Christenretten, og gaar til Bod, førend Utlegden er ham paalyt, da har Kongen intet at fordre“. Her seer man saaledes et Exempel paa, at Geistligheden fremdeles holdt sig til Jons Christenret, skjønt den ikke var udtrykkelig vedtagen, men man seer ogsaa, at Dronningen ikke lod det saaledes gaa hen, og at de tilstedeværende Biskoper selv maatte finde sig i at erkjende hendes Ret. Den 5te Artikel vidner atter om, at de fornemme Mænd omgav sig med et utilbørligt Antal „Fovmænd“ og fordrede en større Skattefrihed, end Lovene tilstod dem.

Til Slutning vedrøjes Retterboden den udtrykkelige Clausul, „at den blot skulde staa ved Magt, indtil Kongen blev myndig, og at Kongens Ret hermed ikke var bortgIVEN, men skulde være ubeskaaren i alle Dele“. Man seer heraf, hvor lidet Nordmændene kunne finde sig i at staa under en Kvinde's Regjering, hvor dygtig hun end kunde være. Margrete har her maattet finde sig i, hvad hun ikke kunde faa endret eller forebygget, og hendes Opgave maatte nu kun være at sikkre sig saa stor Magt over Kongen selv, at hun dog i Virkeligheden blev den herskende. Retterboden, samtykt og beseglet af de ovennævnte geistlige og verdslige Raadsherrer, er dateret fra Oslo Kærstiesøndag eller 5te April 1392 ¹⁾. Paa det samme Møde synes det og, som om Dronningen i Kong Eriks Navn har stadfæstet endeel Bevillinger og Eyselsbreve; idetmindste udfædtes en saadan under 16de April for Benedict Nikolasøn, angaaende hans Forlening med Eker, m. m. ²⁾, og da Kongen neppe var tilstede, eller, om han var der, neppe havde kunnet udøve nogen Regjeringshandling paa egen Haand, saasom han endnu ikke var myndig, maa det være Dronningen selv, der udfædte Bekræftelsen og beseglede den i hans Navn.

Efter dette Møde kan det ej paavises, at Dronningen gjorde noget nyt Besøg i Oslo, med mindre det skulde være i Begyndelsen af det følgende Aar, da Kong Eriks forhen omtalte Almennings-Opbud af 2den Marts 1393 er udfædte paa samme Maade som det nys omtalte Bekræftelsesbrev, i Kongens Navn, men uden at Cantfleren eller overhoved nogen Besegling omtales. Det er i sig selv ikke usandsynligt, at Margrete var personligt oppe i Norge for at paadrive Udrustningen eller idetmindste Ledingens Udredelse, og da vi den 25de Marts, lidt over tre Uger senere, finde hende paa Arevall ³⁾, kan hun da gjerne have været paa Tilbagereisen fra Norge. Men usikkert bliver det altid, saa meget mere som hiint Stevningsbrev fra Kong Erik til Gudbrandsdølerne, dateret fra Akershus den 16de Januar 1394, ogsaa er affattet paa samme Maade som hine, uagtet Dronningen da neppe kan have været i Oslo, siden vi den 25de, altsaa ni Dage derefter, finde hende i Kalmar, hvor hun endog synes at have været i længere Tid for at være sin Hær noget nærmere, saa lunge Stockholm belejredes ⁴⁾. Saaledes bliver det altid uvist, hvad man i dette Stykke skal antage. I de nærmest paafølgende Aar findes ingen Tegne til, at hun nogensinde har været i Norge.

¹⁾ Originalen findes endnu i det danske Geheime-Archiv og er aftrykt i Dipl. Norv. VI. 338.

²⁾ Dipl. N. I. 539.

³⁾ Suhm, XIV. S. 308.

⁴⁾ Sammensteds S. 322.

Der skal i Aarene 1391 og 1392 atter have været en smitsom Sygdom og **Mandedød** i Norge, saavel i det nordlige, som i Biken. Bore egne Brevskaber melde intet derom, og det er endog vanskeligt efter disse at paapege nogen bekjendt Mand, der kunde være bortrykket af Sygdommen, med mindre det skulde være Haakon Jonsøn og Haakon Stumpe, hvis Død falde netop i 1392. Derimod opregne de islandste Annaler over 50 Islendirer, som ved denne Lejlighed døde i Norge, og føje til, at der foruden dem var mange andre, baade islandste og norske, samt at Sotten ophørte „efter Jul“¹⁾, uden at man dog kan see, om der hermed menes Julen 1391—1392, eller den følgende. Under disse Omstændigheder vidner det forresten om Behjertethed hos Dronningen, at hun just paa den Tid, da Sotten endnu rasede, eller i alle Fald kun for ganske lidt siden havde ophørt, vovede sig op til Norge; men paa den anden Side kan man ogsaa deraf slutte, hvor paatrengende nødvendig denne Reise var for hende.

Paa Island var der i denne Tid et langt mere bevæget Liv, end her i Norge. Den mest fremragende Personlighed var den oftere omtalte Høvding **Bjørn Ginarsøn** i **Batnsfjord**. Det første, han paa sin ufrivillige Reise til Grønland havde aflagt, at gjøre en Pilegrimsreise til det hellige Land (s. o. S. 248), udførte han først senere, men derimod drog han til Rom for at nyde godt af Jubilæet i 1390, og kom tilbage deraf i 1391. Med sin Hustru **Solveig** havde han to Børn, **Thorleif** og **Christine**. Den første, en haabefuld ung Mand, skulde om Vinteren 1391—92 drage til **Gjaforden** for at holde Bryllup, men Skibet kantrede ude paa Fjorden, og han omkom med alle Folkene. Efterretningen herom gjorde saa sterkt Indtryk paa hans Søster, der i længere Tid havde været svag og sengeliggende, at hun strax stod op og blev frisk. Faderen bortgiftede hende derpaa til den anseede **Jon Guthormsøn**, Broder af **Loft Guthormsøn**, kaldet den megtige, paa **Madrevalle**, om hvem der i det følgende vil blive Tale²⁾. Bryllupet stod med megen Stads i **Batnsfjord** omkring den 14de October 1392. **Hirdstjoren**, **Wigfus Jonsøn**, og mange andre anseede Mænd vare Gjester, og det var her, at **Hirdstjoren**, som vi have seet, benyttede sig af Lejligheden til at komme frem med Dronningens Brev om Krigsstyr, og overtalte Stormendene til at gaa ind paa Fordringen. I det følgende Aar kom **Bjørn** i Uenighed med en anden megtig Høvding i **Vestfjordene**, **Thord Sigmundsøn**, der havde været sammen med ham paa **Romerferden**. **Marsagen** angives ikke; man veed kun, at **Striden** an-

¹⁾ Jøsl. Annaler, Udg. S. 350. 354.

²⁾ Gæpolins Islands århækr I. S. 113. 114.

tog en alvorlig Character, thi det kom endog til et formeligt Slag mellem dem under Nuup i Dyraffjorden, hvorved to af Bjørns Mend faldt og han selv saavel som de fleste øvrige blev haardt saarede, (Thorsdagen den 20de November). Bjørn flygtede med sine Folk til nærmeste Kirke og forlod den først Dagen efter. Der blev siden prøvet Forlig imellem dem, men forgjæves; imidlertid havde flere af Thords Følge og Medkæmpere i Slaget forladt Island (d. 22de November) for at drage i Pilegrimsferd. Bjørn benyttede Vinteren til at reise om og sikkre sig de mechtigste Mends Bistand. Det følgende Aar, den 23de Juli, reed Bjørn ifølge med Hirdstjoren, Lagmanden Thorstein Gjulfsson, flere Prestes og mange andre, i alt henved nitti Mend, de fleste i fuld Rustning, til Thord Sigmundsson, hvilken Hirdstjoren nu stjernede til Mosfell for sig og Lagmanden til næste Thorsdag og Fredag, for her at svare for hine to faldne Mends Drab. Til den Tid „tog Thord Dag“, som det kaldtes, af Hirdstjoren og Bjørn. Han indfandt sig med femti Mand, hvoriblandt tyve vel bevæbnede, men dette hindrede ikke Dommen fra at udsalde saaledes, at han og fem andre skulde være utlæg, og deres Landsviift afhængig af Kongens Naade. Imidlertid blev der dog ved de bedste Mends Mægling allerede den 23de August indgaaet et midlertidigt Forlig mellem begge Hovedmændene, saaledes at Bjørn skulde have Valget, om han selv vilde affigge Dpgjøret, eller nævne gode Mend dertil. Han valgte det sidste, nævnedes Hirdstjoren, Lagmanden og endeel andre; og Kjendelsen lød, at Thord skulde udrede til Bjørn Bæter eller Penge til en Verdi af femti Hundreder, samt indbyde ham med Hustru og Evne til et sømmeligt Gjestebud. Dette skete, og hermed synes Striden at have faaet en Ende¹⁾.

Der berettes fremdeles om saa mange Landeplager og voldsomme Naturoptrin, der i disse Aar hjemsogte Island, at man næsten maa antage, at dette har været en af de stundom tilbagevendende Perioder, hvor de vulkanske Kræfter i Jordens Indre ere mere end almindeligt virksomme og Elementerne i usedvanligt Oprør. I 1389 skete der et voldsomt Udbrud af Heklefsjeldet, med saadan Gny og Don, at det høretes over hele Landet. To Gaarde, Skard og Tjaldestad, blev ødelagte; der faldt saa mange Pimpstene ned, at en Hest drebtes deraf, og Afsefaldet ødelagde en heel Deel Fæ. Der opkom Ild ej alene fra selve Fjeldet, men ogsaa i en af de nærmeste Skovstrækninger, ovenfor Skard, og med saadan Voldsomhed, at der dannede sig to Fjelde med en dyb Kløft imellem dem. Om Høsten regnede det saa sterkt og vedholdende paa Nordlandet, at der efter Mortensmesse blev en Flom, hvis Mage

¹⁾ Jørl. Annaler, Udg. S. 356 -366.

man ikke i Mands Minde havde seet. En Mengde Sauter omkom, og voldsomme Jordstøder ødelagde Stove og Græsgange. Hele Gaarden Hjallesland i Vatnsdal blev borttagen af en saadan Jordstøde, og ser Mennesker omkom derved, ligeledes Gaarden Budarnes med tolv Mand; men den største Ulykke skete paa Langelid i Hørgaardal den 18de November (see o. S. 246), hvor Lagmanden Ravn Botulfsøn, hans Kone Ingeborg Thorsteinsdatter, deres to Børn og flere andre, i alt sexten Mennesker, mistede Livet. Jorden, siges der, sprak under selve Huset, saa at der løb Vand op i Stuen, og Gaarden med tilhørende Kirke, samt to andre Gaarde, sank ned. Der blev strax sat over hundrede Mand til at lede efter de drebte og deres Gods; man fandt ogsaa nogle af dem, hvoriblandt Huusfruen, men næsten intet af Godset. I det følgende Aar (1390) var der saa beftigt et Jordstøvel paa Sønderlandet i Egnen om Grimsnes, Floen og Olvus, at fjorten Gaarde nær vare ramlede ned, tre gik ganske til Grunde, og Jorden sprak paa flere Steder, hvor der siden kom Vand op. Ogsaa Havet var uroligt, og der tales om flere Skibbrud. Dette var maastee Aarsagen til, at der i 1389 ikke kom noget Skib fra Norge til Island, medens derimod syv blev liggende over¹⁾. Derved maatte Tilførselen og Handelen lide betydeligt og Tilstanden end mere forverres. Og desuagtet synes det, som om Autoriteterne i Norge nu med fordoblet Strengthed søgte at bevæge de ufornuftige Bestemmelser, der forbyd Fremmede at handle paa Landet. Skibsfarten paa Island fra Norge synes nu ene at have været i Hænderne paa enkelte fornemme og rige Folk eller geistlige Stiftelser i Norge, der ejede sine egne Skibe, som disses Navne vise, f. Ex. Keymars- eller Romers-Suden, Sunnivesuden (formodentligt tilhørende Bergens Domkirke), Kane-Baaden, Haakon Jonssøns Skib, Hustru Margretes Skib²⁾, o. s. v., og desto større Interesse havde derfor Magthaverne i Norge af at sikke sig Monopolet. De synes endog ikke sjelden at have gaaet videre, end Metten hjemlede dem, og ofte ej engang at have villet tillade Islendingerne selv at udføre sine egne Varer. Der berettes saaledes, at Haakon Jonsson kverfattede eller lagde Beslag paa det Gods, den islandske Prest Sira Paal Thorsteinsøn havde med sig, da denne i 1391 kom over til Norge, men at han rigtignok ogsaa maatte høre lide derfor³⁾. Ikke engang Danske og Svenske taaltes, uagtet de nu led

¹⁾ Sammenfæds, S. 342—648.

²⁾ Romersbaaden omtales ved 1370 (Ann. S. 320), Sunnivesuden ved 1375; (S. 326), Kanebaaden ved 1402 (S. 372), Haakon Jonssøns, og Hustru Margretes Skibe 1384 og 1385 (S. 336).

³⁾ Isl. Ann. Udg. S. 350.

under samme Scepter som Norge ¹⁾. De ansaaes fremdeles som Udlandinger. Men vi ville see, at denne ufornuftige Handelspolitik tilsidst netop havde de Følger, at engelske og andre foretagelseslystne Fremmede, loffede af den store Fordeel, som Landets Afsperring aabnede dem, begyndte en Snighandel, som altfor meget understøttedes af de Indfødte selv, til at det kunde lykkes Autoriteterne at forebygge den.

Vi have tidligere viist, at Hirdstjoren paa denne Tid var **Bigfus** **Tvarsøn**, og Lagmænd fra 1387 **Narve Sveinsøn** og **Navn Bjornsøn**. Da Navn var dntkommen ved Ulykken i Langelid, bestiftede Hirdstjoren hans Svigerfader **Thorstein Gjulfsson** endnu engang til Lagmand, og dette Embede beklædte han lige til sin Død, henimod 1402. Denne Thorstein Gjulfsson maa nu have været en meget bedaget Mand, da han allerede i 1358 blev Syselmænd, og kort derpaa Lagmand, som tidligere af os berettet ²⁾. Biskoperne paa Island i 1389, da Grif blev tagen til Konge i Norge, var **Michael** i Skaalholt og den gamle **Jon Skalle** paa Hole, som vi ovenfor have seet (s. S. 252). Men Michael var allerede i 1388 dragen til Danmark, hvorfra han i 1390 bestiftede Thorstein Snorresøn, Abbed i Helgafell, til Official i sit Sted. Biskop Jon døde den 24de August 1391. Men imidlertid maa man ved Pavestolen have faaet en falsk Underretning om, at han allerede tidligere skulde være død, thi i Begyndelsen af April 1391, medens Jon endnu levede, bestiftede Paven ved Provision en Efterfølger, „da han“, som det heder, „havde faaet sikker Efterretning om, at Jon var afgaaet ved Døden“ ³⁾. Denne Efterfølger var atter en Predikebroder og pavelig Poenitentiarus, samt dansk af Fødsel, nemlig Broder **Peter Mikolassøn**, der formodentlig havde fulgt Michael i Penitentiar-Embedet. Den gamle **Einar Havlidesøn** forvaltede imidlertid Biskopsstolen som Official. Den nye Biskop ankom om Høsten 1392, med en Deel danske Præster og Tjenere i sit Følge, paa det eneste Skib, som da gik

¹⁾ Dette sees af den islandske Almues Skrivelse til Kong Grif af 1431 (Saku til S. Isl. II. 175), hvor det blandt andet heder, at de paa Althinget „sagde de Danske ud af Landet“, ligesaaavel de som de engelske og tydske. Naar dette kunde see i 1431, maa det end mere have været Tilfældet 40 Aar tidligere.

²⁾ See o. foreg. B. S. 919, 926.

³⁾ Brev fra Curien's Camerarier af 6te April 1391, Dipl. N. VI. 333 Jøl. Ann. Ndg. S. 348. Enkelte; Annalhaandfrister henføre ogsaa Jons Død til 1389 eller 1390, og var det ikke fordi Annalerne ndtryffeligt sige, at Eftermanden Broder Peter bestiftedes, medens Jon endnu levede, og vi med Visshed vidste, at denne Bestikkelse skete i April 1391, kunde vi være fristede til at antage, at Dødsfaldet skete 1390; thi det er dog besynderligt, at Brevet af 6te April 1391 ndtryffeligt paaberaaber sig den indløbne „sikker Efterretning“ om Jons Død. Skulde Annalerne saaledes dog have fejlet?

fra Norge til Island, nemlig den saakaldte Petersbolle. Det strandede ved Krifuvik, men Biskopen og alle de øvrige, der vare ombord, kom dog derfra med Livet; han drog strax til Høle og blev uden Modsigelse antagen, baade af Læge og Lærde. Hertil bidrog maastee ikke lidet, at den ærverdige, højt ansete Einar Havlidesøn sluttede sig venligt til ham, ligesom ogsaa Biskopen var klog nok til indtil videre at lade ham beholde Officialatet. Dog synes ogsaa Peter selv at have været en dygtig og nidkær Mand ¹⁾. Einar Havlidesøn døde allerede i det følgende Aar (22de September 1393), 89 Aar gammel, begravet af alle ²⁾. Han var uimodsigeligt en af Dens dygtigste og mest fortjente Mænd paa den Tid, og blandt hans Fortjenester er dette ikke den ringeste, at han i sin hele Levetid holdt Aarbog over de samtidige Begivenheder, som han oplevede baade paa Island og i Norge. Uden disse Optegnelser, som desværre dog ikke nu have fuldstændige, vilde vi være i Usikkerhed om mange vigtige Begivenheder. Han skrev tillige sin Ungdoms-Beskytter Biskop Laurentius's Saga, saaledes som det ovenfor er nævnt ³⁾. Biskop Michael havde imidlertid ganske frasagt sig Staalholts Biskopsstol i 1391, og der beskikkedes ham en Efterfølger i Broder Vilkin, Prior ved Predikerklostret i Bergen ⁴⁾. Efter nogles Eigende blev han indviet i Rom, efter andres af Erkebiskop Vinalde; formodentlig blev han udnævnt af Paven ved Provision, men ikke indviet førend efter sin Hjemkomst til Norge ⁵⁾. Den Omstændighed, at han var Predikebroder, gjør det højt sandsynligt, at ogsaa han i kort Tid har forestaaet Pönitentiar-Embedet efter Broder Peter. Som Prior for Predikebrødrene i Bergen havde han bygget et Taarn for sit Kloster, og han skal overhoved have været en virksom og nidkær Mand, hvad ogsaa hans Embedsførelse som Biskop viser. Forresten skal ogsaa han have været dansk ⁶⁾, skjønt hans Navn snarere synes at vidne om nedertydsk Herkomst. Til Island kom han ikke førend i 1394, og holdt sin første Messe i Staalholt Korsmesjedagen den 14de September, ved hvilken Lejlighed han

¹⁾ Isl. Ann. Udg. S. 352.

²⁾ Sammensteds S. 356.

³⁾ See foregaaende Bind, S. 138.

⁴⁾ At han havde beklædt dette Embede, sees af den Bemærkning i Isl. Annaler S. 378, hvor hans Død i 1405 omtales, at han „lod bygge Taarnet ud til Brødrene, da han der var Prior“; Predikerklostret i Bergen kaldtes nemlig i daglig Tale „út til brædra“ medens Minoriterklostret kaldtes „inn til brædra“. See Langes Klosterhistorie S. 329, 339.

⁵⁾ Islandste Annaler, ved 1391, Udg. S. 350, og ved 1394, Udg. S. 364.

⁶⁾ Dette siges af Finn Jonsøn i hans Kirkehistorie II. S. 135, men ingen Hjemmel anføres, og Annalerne nævne intet derom.

gjorde et Gjestebud, hvis Mage i Pragt og Faltrighed ingen da levende havde seet paa Island. Storstuven, siges der, var besat med en tredobbelst Mængde af anseede Mænd fra Ende til Ende, og der blev ikke drukket andet end tyndt Øl og endnu kostbarere Drickvarer. Om hans Virksomhed paa Island ville vi i det følgende komme til at berette.

Om Skatlandene, og navnlig om Færøerne, iagttage fremdeles vore egne Kilder en næsten fuldkommen Tavshed. Derimod have vi andenstedesfra en dunkel Hentydning til ikke uvigtige Begivenheder, som skulle have foregaaet der ved disse Tider, og som tillige er ledsaget af saa mange andre merkkelige Omstændigheder, at den her fortjener en nærmere Omtale. I Mæret 1390 udrustede den rige og anseede venetianske Ridder Niccolò Zeno et Fartøj, for at see sig om i Verden og besøge fjerne Lande. Han sejlede gjennem Strædet og heelt op i Nordhavet, hvor han blev overfaldt af Storm, kom ud af sin Cours og strandede paa en Ø, som han kaldte Frisland, men som man tydeligt nok af flere Omstændigheder kan skjønne var Færøernes Øgruppe. Han frelst Mandskabet og den største Deel af Ladningen, men vilde være kommen i den største Nød, da de nærmeste af Beboerne angreb dem, hvis ikke en mægtig Høvding var kommen til, havde frelst dem og taget dem i sin Tjeneste. Denne Høvdings Navn fordreies i den herom forfattede italienske Beretning til „Zichni“, hvilket sandsynligviis er en falsk Opsatning af den færøiske Udtale af Navnet Simon, thi et Sagn paa Færøerne omtaler netop en Simon Buesen, Gilling af Sigmund Prestesøen, der i denne Tid skal have haft Færøerne i Lehn og herstet næsten uafhængigt. Ifølge den italienske Beretning skal denne Zichni eller Simon Mæret for Niccolò Zenos Ankomst have overvundet den norske Konges Folk og gjort sig uafhængig. Niccolò blev hos ham i lang Tid og fulgte ham paa flere Tog til andre Der; han sendte endog Bud efter sin Broder Antonio, der ogsaa udrustede et Skib og med dette ankom til „Frisland“ i 1392. Kort efter drog Zichni med dem begge, Niccolò som Anfører for Flaaden til Hjaltsland (fordrejet i Beskrivelsen til „Estland“), som de herjede, men trak sig tilbage, da Kongen af Norge — her menes vistnok Jarlen af Orkney — kom dem i Møde med en overlegen Styrke; dog ødelægdes dennes Skibe i en Storm; imidlertid drog Zichni til Island, hvor han satte sig fast paa nogle Udoer og efterlod Niccolò med en Besætning. Niccolò gjorde herfra en Reise til Grønland (Engroneland), men døde strax efter Tilbagekomsten til Færøerne. Hans Broder Antonio forblev endnu ti Aar hos Simon og gjorde i Løbet af denne Tid med Høvdingen en Opdagelsesreise til nogle fjerne saakaldte Der i Vesten, af hvilke man i en, som Beskrivelsen kalder „Estotiland“, tror at gjenkende Nova Scotia. Her skal Zichni have anlagt en Coloni. Antonio forblev paa Færøerne

til omkring 1405, hvorpaa han vendte tilbage til Italien. Efter hans Breve og Meddelelser er Beretningen om Brødrenes Reiser senere fort i Pennen af hans Utsling i 5te Led, Niccolo Zeno den yngre. Det er vel muligt, ja endog høist rimeligt, at der i denne Beretning efter saa mange Mars Forløb kan have indsneget sig mange Fejl, og at især Navnene ere bleve end mere forvanskede, end de oprindeligt var; men den er dog altid heel merkelig, idet den vidner om krigeriske Foretagender og Opdagelsesreiser fra Færverne af, om hvilke vore egne Kilder ganske tie stille ¹⁾. Man kan vanskeligt tilbageholde den Formodning, at efter 1395 ogsaa Vitaliebrødre, af dem, der vare dragne vestover, have taget Deel i disse Foretagender, og at det er hertil, Detmar kan have sigtet, naar han fortæller om deres eventyrlige Ferd til de fjerne Farvande ved „Caspian“.

26. Erik af Pomern tages til Konge i Danmark og Sverige og krones i Kalmar under eet for alle tre Riger. De tre Rigers Forening.

Efter saaledes at have betragtet de i sig selv ikke synderlig vigtige Tildragelser, som i disse sidste Aar forefaldt i Norge og Skotlandene, sjernt fra Hovedbegivenhedernes Skueplads, vende vi atter tilbage til Dronningen for at iagttage, hvorledes hun nu, befriet fra Krigens mest trykkende Sorger, fuldførte sin Unions-Plan. Vi have allerede seet, hvorledes hun ligesaa det første Djeblik, da hun fik Magten i Hende efter Kong Haakons Død, stadigt arbejdede til dette Maal, og at ikke engang Kong Olafs pludselige Dødsfald kunde affkræfte hende derfra, om det end rimeligviis voldte nogen Forhaling, som ellers ikke vilde have opstaaet. Men hun vidste at overvinde alle Hindringer, saa misligt det end i Førstningen saa ud. Hun havde dog nu faaet sig selv Regjeringsmyndigheden overdraget i alle tre Riger; hun havde faaet en Tronfølger opstillet, som i Norge endog allerede var antagen til Konge, medens man i Sverige paa Forhaand havde lovet at velge den til Konge, som hun maatte foreslaa; og Mecklenburgernes Fodfeste og Indflydelse i Sverige havde hun saa fuldstændigt vidst at tilintetgjøre, at der heller ikke fra denne Kant kunde øjnes nogen Hindring. Hun stod altsaa nu paa det nærmeste ved Maalet og havde alene tilbage at legge den sidste Haand paa Verket.

Margrete havde ingensinde lagt Skjul paa denne sin Hensigt, at forbinde de tre Riger nærmere og varigere sammen, end en blot og bar

¹⁾ Nærmere Meddelelser herom findes i Brevedorffs Afhandling om Brødrene Zeno's Reiser, i „Grenlands hist. Mindesmerker“, III. S. 529—624.

Personal-Union, tilfældigt opstaaet, formaaede. Vi have allerede ovenfor (S. 125) omtalt, hvorledes der endog er al Sandsynlighed for, at der efter Kong Haakons Død i 1380. oprettedes en Unions-Act mellem Norge og Danmark i Liigbed med den forrige mellem Norge og Sverige, og at dens Artikler maaskee endog have været de selvsamme, der siden optoges i den større Unions-Act, hvorom vi her komme til at handle. I sine vigtigere Regjeringshandlinge og i sin hele politiske Virksomhed synes Margrete med Flid at have lagt an paa at bibringe sine Under-saatter i de tre Riger den bestemte Forestilling, at disse herefter lige over for Ulandet skulde udgjøre eet, deres politiske Anliggender betragtes som felles, og afgjøres ved felles Raadslagning og under gjensidigt Ansvar. Hendes Hensigt var aabenbart endog den, med Tiden at drive det dertil, at alle tre Riger kun kom til at danne et eneste Rige, og Indbyggerne i dem alle et eneste Folk: deraf formodentlig hendes endog tildeels forhastede Bestræbelser for at faa danske Mænd ind i vigtige norske geistlige og verdslige Embeder, og — hvo veed om ikke ogsaa enkelte Nordmænd anvendte i Danmark. Under hele Krigen og de sidste Freds- underhandlinge var Unionsprincipet allerede saaledes anerkjendt endog af de meglende tyske Stæder, at man endog kan sige, at det dannede Grundlaget for Underhandlingerne. Vi have seet, at da der i 1393 var Tale om at give Kong Albrecht fri, ja endog blot om at bringe ham fra Lindholm til Følsterbod, erklærede Dronningen, at hun ej kunde indlade sig derpaa, uden at have indhentet det norske og det svenske Raads Samtykke. Ved Forhandlingerne paa Skanør, Følsterbod og Lindholm i 1395 var derfor ogsaa alle tre Rigers Raad tilstede; Raadsherrer og anseede Mænd fra alle tre Riger maatte besejle Dronningens Fredsbreve som Løftsmænd, og betydningsfuld bliver især Slutningsartiklen i de syv Stæders Forsikkringsbrev til Dronningen om i de ovenfor anførte Tilfælde enten at ville tilbagevende Kong Albrecht eller overgive Stockholm: „at hvis Dronningen inden den bestemte Tid af tre Aar døde, eller ikke var inden sine tre Riger, saa skulde Kong Erik af Norge ganske træde i hendes Sted som den, til hvem disse Forpligtelser skulde efterkommes, eller hvis han ogsaa døde, skulde dette skee til „samme Konges og Dronnings og Arvingers troe Haand, nemlig hendes Riges efterskrevne Raad og Tjenere“; herefter opregnes Raadsherrerne og Høvdingerne fra alle tre Riger ved Navn. Dette viser noksom, at Erik, uagtet han endnu kun var Norges Konge, dog allerede betragtedes som Tronfølger i de tvende øvrige Riger, og at de tre Rigers Raad tilsammen lige over for Stæderne og det øvrige Udland betragtedes som et eneste Felles-Rigsraad. Unionen var saaledes allerede i Virkeligheden anerkjendt og gaaet ind idetmindste i Raadsherrerenes Bevidsthed. Der manglede kun, at Erik

toges til Konge i de to andre Riger, og at en gjensidig Unionsaact oprettedes.

Dronningen havde klogeligt benyttet sig af den Omstændighed, at Norges Tronfølge var arvelig i sedvanlig og strengere Forstand, ej, som Danmarks og Sveriges, med Valgsfrihed inden Kongehusets Medlemmer, til at faa Erik tagen til Konge i det forstnævnte Rige. Herved var allerede det meste vundet: Erik havde faaet Kongenavn, og Folket i de tvende andre Riger maatte derved blive vant ved at kalde ham saaledes, uden vel overhoved at gjøre sig ret klart, at han alene var Norges, ikke ogsaa Sveriges og Danmarks Konge. Og var man først enig om, at Rigerne herefter ej skulde skilles ad, maatte Tronfølgen i Sverige og Danmark allerede derved være ham vis. Fra de Svenske havde jo Margrete desuden hiint udtrykkelige Løfte om at erkjende den Konge, hun gav dem, og hun havde endog ladet Erik antage Titel af „Sveriges rette Arving“ ¹⁾. Det var altsaa egentlig kun de Danskes Samtykke, som det endnu stod tilbage for Dronningen at indhente. Men hendes Ansæelse i Danmark var saa stor, at hun vist heller ikke her havde nogen Vanskeligheder at frygte for. Saavidt man kan see, blev ogsaa Erik valgt til Danmarks Konge endnu i 1295, og maafkee endog paa det selvsamme Møde, hvorved Raadsherrerne vare forsamlede for at underhandle om Freden. Thi allerede den 24de Januar 1306 blev Erik hyldet som Danmarks Konge af Jyderne paa Viborg Landsþhing, og af det Forsikkringsbrev, som Kongen ved denne Lejlighed paa hans Begne udstedede, sees det, at han endog tidligere var bleven hyldet i de øvrige Landstaber: hans Omreise i disse maa saaledes have fundet Sted i de sidste Maaneder af Aaret 1305, saasom hans Antagelse som Danmarks Konge var tilendebragt, ej begyndt, paa hiint Landsþhing i Viborg. Men forøvrigt blev det udtrykkeligt bestemt og vedtaget, at Dronningen fremdeles skulde føre Regjeringen, indtil han blev myndig ²⁾.

Der er endvidere al Grund til at antage, at Dronningen paa hiint selvsamme Møde i Skaane ogsaa aftalte det Fornødne med de svenske Raadsherrer om Eriks Valg eller Antagelse til Konge i deres Fædreland. Thi efter dette Møde havde Dronningen ingen Sammenkomst eller

¹⁾ Saaledes (Sviarikis röttr ekingi) kaldes Erik allerede i Landevistbreve af 1301 og de følgende Aar. see Dipl. N. I. 529. 539. 548.

²⁾ See herom især Valudan-Müller, obss. critt. S. 34—36, Suhm, XIY. S. 360—366. At Erik ikke kaldes Danmarks Konge i de Fredsbreve, der dateredes den 8de September 1305, hindrer ikke, at han dog allerede kan være valgt under Mødet paa Lindholm og Galskebod i Juni Maaned, thi vi have seet, at hine Breve allerede bleve ferdigtstrevne samtidig med Fredens Afslutning den 17de Juni og alene forsynedes med et senere Datum.

Overlegning med disse Raadsherrer førend i Midten af det følgende Aar. Og den svenske Niimkrønike, hvis Uffattelse neppe ligger 50 Aar senere end disse Begivenheder, siger endog udtrykkeligt, at Margrete, førend Erik hylledes i Sverige, sammenskaldte sit Raad af alle tre Riger og fik dem til i Forening at beslutte Eriks Antagelse til Konge i dem alle, for at Rigerne fremdeles kunde blive samlede. Krøniken meddeler endog enkelte af Forhandlingerne, der synes at vise, at hun i Førstningen stødte paa Vanskeligheder. „Da Herrerne vare komne sammen“, heder det, „sagde hun til dem, at de burde tage sig en Konge, medens hun endnu levede, for at Rigerne kunde blive samlede. Herrerne raadsflog da først og sagde, uden at frygte for hendes Unaaede, at saa lenge Gud lod hende leve, da ønskede de ikke nogen anden Herre. Men da svarede Dronningen hastigt og meget vred: jeg har raadet Eder til det bedste, og vil I nu ej gjøre det, da staar Riget i Fare, og efter min Død faar I Riv, thi Rigerne blive da vissest ikke tilsammen; men jeg kan vel tænke, at I forsmaa den Herre, fordi han er af min Velt! Da blev Raadsherrerne ilde til Mode og gjorde ganske, som hun vilde, for at stille hendes Vrede; de erklærede, at de gjerne vilde følge hendes Raad; hun takkede dem og lod Erik strax hylde af alt Rigets Raad“, det vil da sige, at hun lod sig give et foreløbigt Tilsagn baade af det danske og af det svenske Raad om, at de vilde velge Erik til Konge ¹⁾. Hvis det virkelig er gaaet saaledes til, kan det ej have været paa noget andet Møde end det nys omtalte i Skaane; og Beretningen er ej alene sandsynlig, men bekræftes endog deraf, at enkelte svenske Herrer netop efter dette Møde sees at have været misfornøjede og draget sig bort fra Margrete, ja endog nærmet sig Mecklenburgerne, som Jakob Abrahamssen, om hvem vi allerede have berettet, at han deeltog i Fredsmødet, men strax efter gjorde felles Sag med den egenmægtige Knut Boessen i Finland.

Fra Jylland, hvor Kongen og Dronningen efter Hylsingen opholdt sig i nogle Uger, drog de først til Alsens i Fyn for at handle med de holstenske Grever om den nye Forlening med Sønderjylland, der nu skulde finde Sted, men som dog ikke skete formedelst Greb Claus's Betænkneligheder ²⁾. Derpaa begav de sig til Sverige, man veed ikke bestemt naar, men i alle Fald saa betimeligt, at de i de første Dage af Juni kunde samles med Erkebiskopen, Biskopperne og endeel verdslige Raadsmedlemmer til et Møde i Skara, som formodentlig allerede forud havde været aftalt, og hvor det egentlige Valg skulde foregaa. Her valgtes han da den 11te Juni og blev sidenester, den 23de Juli, efter svensk Lov og Vedtægt hylbet

¹⁾ Scr. r. Sv. 1. 2. S. 60.

²⁾ Sammensteds, S. 370, 611.

paa Allsherjetting ved Uppsala, og opbøjet paa Mora-Stenen, ved hvilken Lejlighed mange bleve dubbete til Middere ¹⁾, dog vel neppe af Kongen selv, da han endnu var umyndig, men af en eller anden anset Ridder paa hans Vegne. I Huldings-Eeden, som Erik aflagde, forpligtede han sig blandt andet udtrykkeligt til at betro Rigets Slotte alene til Indfødtte, og ikke at paalegge Skat, men nøje sig med Rigets sedvanlige Indtægter, undtagen i Krigstilfælde.

Alt dette Valg ingenlunde var alle de svenske Herrer til Behag, ikke engang alle dem, der vare tilstede og samtykkede deri, tør man saavel af hvad vi allerede have seet, som hvad der sidenefter skete, antage som vist, og dersom vi nærmere kjendte Forhandlingernes Gang, vilde vi sikkert finde denne Antagelse udtrykkeligt bekræftet. Flere ere vist endog ganske udeblevne, navnlig alle de, der gjorde fælles Sag med Hr. Knut Boesøen i Finland. Dog finder man heller ikke paa den anden Side, at de indlagde nogen Protest, og Eriks Valg og Huldning var saaledes fuldkommen retsgyldigt. Man kan overhovedet ber ikke tilbageholde den allerede ovenfor udtalte Formodning om, at Margrete med stor Klogskab har benyttet den nu løsslupne Kong Albrecht som et Skærmsel til at gjøre de svenske Stormænd mere medgjærlige og kvæle den Opposition, der ellers kunde reise sig iblandt dem. Og navnlig maa vi gjette paa noget saadant, naar vi see den Driftighed og tillige det Held, hvormed hun under de nutværende, tilspøneladende saa ugunstige Forhold, fik drevet en Foranstaltning igjennem, der blandt de Store og Frelsemændene i Landet var ligesaa forbudt som nogensinde de agrariske Love blandt Optimerne i den gamle romerske Republik, og næsten lige saa farlig for dem, der søgte at sette den igjennem. Dette var den **Reff** eller Vindication af det Kronen i de sidste tredive Aar frakomne Guds, hvorefter der saa længe havde været Tale, uden at det dog havde været muligt at faa den udført. Man kan vel endog sige, at det egentlig var Forsøget paa at sette en saadan, om end kun deelviis, igjennem, der skilte baade Kong Magnus, og siden Kong Albrecht, ved Kongedømmet. Men Margrete forstod langt anderledes at sette sig i Respect. Hun var ej alene Mand for at faa Raadet til at beslutte Foranstaltningen, men ogsaa for at faa den bragt i Udførelse efter at være besluttet. Der er vistnok saa

¹⁾ Vadstena-Diarief, Ser. r. Sv. I. S. 109. Huldingsdagen angives udtrykkeligt (som Søndag efter Maria Magdalenes Dag) i Nykeplings-Recessen af 1396, og ligeledes (som St. Apollinaris-Dag) i Chron. af 1430, Ser. r. Sv. I. S. 66. Begge Angivelser betegne den 23de Juli. Blandt de Riddere, som dubbetes, maa Algot Magnussøn og Thord Bende have været, thi de optræde herefter med Riddertitel. Af andre Breve sees, at Snakenborgerne, Hr. Nisse Svartestaaning og flere navngivne Herremænd have været tilstede.

af den store Dronnings Foretagender, der give os en saa klar Forestilling om den overordentlige Indflydelse, hun maa have vidst at udøve paa alle dem, med hvilke hun kom i Berørelse, som netop denne Kest. Thi vel havde Stormendene ved hendes Antagelse til Regentinde givet sit Tilsagn om, at en saadan Kest skulde finde Sted, men et andet var dog at tage dem paa Ordet og gjøre dette Tilsagn til Virkelighed. Saa meget ønskeligere vilde det derfor have været, om vi af samtidige Optegnelser havde kunnet erfare, paa hvad Maade hun gik frem for at saa denne Sag bragt saa vel paa Glid. Vi kjende nu kun Resultater. I September 1396 samlede Dronningen og Kongen med Erkebiskopen, alle Biskopperne, flere verdslige Raads herrer, og mange andre Riddere og Evne samt nogle Prælater paa et stort Rigsmøde i Nykøping, og her blev der den 20de September vedtaget en Række af Bestemmelser, hvoraf de fleste sigtede til atter at inddrage det Gods under Kronen, som var den fratkommen, lige siden Kong Albrecht allerførst kom til Sverige, eller overhoved at bringe den Ejendomsstilstand med Hensyn til Jordegods tilbage, som da fandt Sted. Spørgsmaalet om, hvilke Ejendomme der paa ethvert Sted kom ind under denne Kest, skulde afgjøres paa Kestething, for hvis Afholdelse endog Tiden bestemtes, saa at der Hele kunde være afgjort inden et Mars Forløb, dog med Undtagelse af Finland, for hvilket intet endnu kunde bestemmes, saa længe Hr. Knut Boesøn ikke havde underkastet sig. Der blev ogsaa udtrykkeligt bestemt med Hensyn til denne, at Sagen mellem ham og Kronen skulde henstaa til først kommende Pints; indfandt han sig da ikke og kom til Fortliig med Dronningen og Kongen, maatte han finde sig i, at de Ejendomme, han sad inde med, tildømtes Kronen eller de Bønder, der før Kong Albrechts Tid havde ejet dem. Der bestemtes fremdeles, at ethvert Slot, der var bygget, efterat Kong Albrecht kom til Landet, skulde nedbrydes, hvis Kongen eller Dronningen ej vilde have det staaende; at de Rigsens Mend af Sverige, Norge og Danmark, som i denne Fejde havde mistet sit Gods, skulde hver komme til sit igjen med Rette; at Dronningen skulde beholde i sin Levetid med al kongelig Ret først hendes egen Morgengave, alt Ostergötland, samt desforuden Numblaborg og Jönköping med tilhørende Lehn, Västergötland med Kind og Mark, Dal, Vermeland og Mo-hered, samt alt hvad der tilhørte Kongedømmet i Skara Biskopsdømme og Ostergötland, Västeraas By med Nordbohered og Dalarne, Kobberberge og Jærnberge; at ligeledes Hr. Abraham Brodersøn skulde beholde Berend og Finnveden, Hr. Nisse Svarteskanning Mark, og et Par andre Herrer nogle mindre Hereder og Pantelehn paa saa lang Tid, som Dronningens Brev derpaa angav. Dette ere Hovedomridsene af de Bestemmelser, der vedkom den egentlige Kest.

Men denne vigtige Sag var ikke det eneste, som Dronningen her bragte paa det Aene. Hun gjorde ogsaa et forberedende Skridt til at bringe et almindeligt Rigsmdde fra alle tre Riger til Beje for at raadslaa om Rigerens nærmere Forening, idet hun fik følgende Bestemmelse vedtagen, der indførtes som en egen Artikel i den Necess eller Act, der udfædtes om Mødets Beslutninger: „Item skulle vi, saa mange vi ere af Riget i Sverige med fuld Magt, naar vor Herre Kong Erik eller Dronning Margrete os tilfiger og vil, paa hvad Sted, han eller hun vil, møde Rigsens Mend af Danmark og Norge og med dem da overeens vende paa fornævnte vor Herre Kong Eriks og alt Sveriges Riges Begne efter fornævnte vor Herres og Frues Raad og Vilje, samt efterdi vi alle af disse tre Riger have een Herre og Konge, som er fornævnte vor Herre Kong Erik; og ville og skulle vi da derom enes og gjøre dem en saadan Forbaring, samt igjen tage en saadan af dem, at baade fornævnte vor Herre og Frue og vi alle af disse tre Riger ere forvarede derved i alle Stykker efter fornævnte vor Herres og Frues Raad og Vilje, som før er sagt, og skal det da jo saa bevares af alle disse tre Riger, at ikke et af disse tre Riger skal nogen Tid orloge eller prange paa det andet.“ Hermed var allerede Grundtreffene til den vordende nærmere Forening givne, og Dronningen havde tydeligt tilkjendegivet sin Hensigt, med det første at sammenkalde alle tre Rigers Raad for at bringe denne Forening istand ¹⁾.

En saadan Fælles-Raadssforsamling blev ogsaa afholdt i Midten af det følgende Aar. Margrete havde tilbragt hele Mellemtiden i Sverige ²⁾, hvor hendes Nærværelse formodentlig maa have været mest nødvendig, deels for den nu allerede paabegyndte Messis Skyld, deels ogsaa

¹⁾ Den hele Act er aftrykt i danske Paraphrase hos Huitfeldt, S. 600 fgg., der efter igjen hos Hadorph, omfat paa Svensk, og siden, efter Originalen i det danske Geh. Archiv, som det heder, men dog nok snarere efter en der beroende Afskrift, hos Suhm, XIV. S. 616—624. Men ved denne Afskrift og Huitfeldts Afstryk er der den store Afvigelse, at blandt Udsædernes Navne savnes hos Suhm mellem Steen Benedictssøn og Arvid Benedictssøn, de fire Herrer Erngisl Nikelassen, Steen Boesøn, Amund Jensøn og Thure Benedictssøn, der nævnes hos Huitfeldt. Udeladelsen skyldes maaskee kun en Uagtsomhed hos Afskriveren, der let kan have sprunget fra det ene „Beyntssøn“ til det andet, udeladende hvad der er imellem; men skulde virkelig hine Navne savnes i den Original, der findes i det danske Archiv, vilde dette have megen Betydning, da det i saa Fald vidnede om, at Hr. Steen Boesøn og Erngisl Nikelassen m. H. ikke have været tilstede.

²⁾ Hun var den 1ste November i Badstena (Diarlet S. 110), hvor hun vel ogsaa især har opholdt sig; den 13de December i Fjedhuus, hvor allerede Messetjing holdtes (Suhm XIV. S. 391), den 17de Februar 1397 paa Arevall (steds. S. 627).

fordi hun vel der havde størst Modstand at bekæmpe og flest Hindringer at bortrydde. Det var, som man af det senere paafulgte erfarer, hendes Hensigt, allerede at begynde dette Råde med en Act, der paa den tydeligste og mest ivjnesaldende Maade skulde vise, at Rigerne herefter skulde betragtes ikke som et Statsforbund, men som en samlet **Forbundsstat**, og Foreningen ej lenger skulde være en blot og bar Personal-Union. Hun agtede nemlig at lade Erik krone til Konge over alle tre Riger under eet. Hvorledes hun har indledet dette, om det allerede var aftalt paa Rådet i Skaane 1395, eller om hun agiterede derfor under Opholdet i Sverige, vides ikke; vi erfare kun, at hun ogsaa satte dette igjennem, saa paafaldende det end maa have forekommet de fleste. Indkaldelser maa i betimelig Tid have været omsendte til Raadsherrerne i de to andre Riger, og alle de øvrige Mænd, om hvis Nærværelse der kunde være Tale. Til Samlingssted bestemtes **Kalmar**. Hvorfor dette Sted valgtes, og ikke heller et i det vestlige Sverige eller Halland, der kunde være de Danske og Norske belejliger, vides ikke, men der maa have været særegne Grunde derfor. Naastorke rystede Dronningen og de svenske Herrer netop at være de østlige Farvande og Gotland saa nær som muligt, for samtidigt at kunne holde Dje med Vitaliebrydrene og Kong Albrechts Søn Hertug Erik, der ved deres Hjælp nys havde sat sig fast paa den sidstnævnte O, som det i det følgende vil blive berettet. Her i Kalmar samlede der sig da ved Pinstetid, henimod Midten af Juni Maa- ned, en Mængde anseede Mænd fra alle tre Riger, af hvilke følgende Nordmænd udtrykkeligt nævnes: Cantseren Prøyst Arne, Almund Bolt, Gaute Eriksøn, Jon Martinsøn, Jon Darre, Alf Haraldsøn, Gindride Erlendsøn af Losna, Gudbrand Erlingsøn, Haakon Topp, Gyrð Gyrðsøn, Sigurd Thoraldsøn, Thoralde Sigurdsøn og Jon Haraldsøn, samt desforuden Biskop Jon af Orkno, der dog ikke var Nordmand, og formodentlig aldrig havde været enten i Norge eller i sit eget Biskopsdømme ¹⁾. Bespønderligt nok, at hverken Erkebiskop Binalde eller nogen anden af de norske Biskoper vare tilstede. Det er muligt, at Kroningen netop kan have været Skyld deri, da der vel kunde opstaa Spær-

¹⁾ De Tilstedeværendes Navne kjendes i det Hele taget kun, forsaavidt som de senere have været med at udstede Kronings-Acten. Men at mange flere have været tilstede, sees deraf, at Kongen kunde create 133 Niddere. Et Indulgenzbrev, meddeelt i Pentoppeldans Annaler II. S. 251, viser, at foruden de danske Biskoper, der udstede Kroningsacten, vare Biskopperne af Ribe og Viborg tilstede idetmindste d, 6te Juli. Biskop Jon af Orkno var vel snarest en Pommer, da vi i 1389 finder ham som Vestyret af Cammins Biskopsstol, see Rango, Pomerania antiqua, S. 107. Han har vel endog en Tidlang ikke været betragtet som lovligt valgt eller udnævnt, siden vi finde Henrik som Biskop af Orkno 1394 (s. o. S. 259), efter hvem Jon igjen kommer frem

maal om, hvo der var nærmest til at forrette den, Lunds eller Nidaros's Erkebiskop, og at Binalde heller valgte at blive borte med sine Lydbiskoper, end at indlade sig i nogen ubehagelig Mangstrid¹⁾). Derimod vare alle de svenske Biskoper tilstede, undtagen maastee Biskopen af Nabo, og alle de danske, undtagen Biskopen af Slesvig. Kroningen stete med stor Højtidelighed Trefoldighedsføndag, den 17de Juni. Skade, at der ingen nærmere Beskrivelse er os levet om Maaden, hvorpaa den fandt Sted, thi der kan ej være nogen Tvivl om, at nye og særegne Former have været anvendte for at betegne, at Kroningen gjaldt alle tre Riger; det er endog højt sandsynligt, at en egen ny Krone har været forferdiget, der betegnede Tredobbeltheden af Kongedømmet, ligesom vi see, at nye Storsegl indrettedes for hvert af Rigerne, der ved Siden af vedkommende Riges egentlige Vaabenmerke ogsaa indeholder de to andre Rigers²⁾). Alt, hvad vi faa at vide om Højtideligheden, er alene dette, at Kroningen udførtes af begge Erkebiskoper, Jakob af Lund og Hentil af Uppsala, og at Kongen dubbete 133 Mend fra alle tre Riger, hvoriblandt alle de nye opregnede norske verdslige Herrer³⁾, og formodentlig ogsaa endeel andre tilstedeværende Nordmænd, thi der havde

1) Om Erkebiskopen af Uppsala kunde der ej opstaa nogen Tvivl, da han altid ansaaes som noget ringere end Erkebiskopen af Lund, „Sveriges Prinds“.

2) Under Kong Eriks Bekræftelse af Hansestædernes Privilegier i Norge af 1398, der findes i Lübeck's Archiv, hænger endnu hans norske Rigssegl, og en Afbildning deraf, saavel som af det danske, er meddeelt i „Illustreret Nyhedsblad“ for 1859, No. 17. Det norske Rigssegl fremstiller Kongen siddende paa sin Trone i Kroningskrud, med et Hjerteskjold paa Brystet, hvori formodentlig de tre Kroner, og to Skjolde paa hver Side, overst til Højre Norges Løve, nederst sammesteds formodentlig Gotaløven (Afstryket er utydeligt); overst til Venstre maastee Danmarks eller i alle Fald Sjllands Vaaben, tre eller to Leopardter (ogsaa dette er utydeligt), nederst til Venstre den pomerke Gris. Overkriften er: S. Eriki dei gratia Norvegie Dacie Svecie Gotorum Sclavorumque regis et ducis Pomern. Det danske Rigssegl af samme Aar er noget større, fremstiller et af en Engel holdt, ved et Kors studeelt Vaabenskjold, med et Hjerteskjold i Midten, hvori Norges Løve; det øverste Feldt til Højre er Danmarks Vaaben, de tre Leopardter med mellemstræde Hjertes og et Korsbaner, det nederste Feldt til Højre er Gotaløven, det øverste til venstre har de tre Kroner, og det nederste til venstre den pomerke Gris. Overkriften er: S. Eriki dei Gratia regnorum Dacie, Svecie, Norvegie, Sclavorum Gothorumque regis ac ducis Pomerarie. Eriks svenske Rigssegl have vel ej haft Lejlighed til at see; men af Analogien fra de to andre at slutte skulde man næsten antage, at det som Hjerteskjold har indeholdt det danske Vaaben, øverst til Højre de tre Kroner, nederst Gotaløven, øverst til Venstre Norges Løve og nederst Griffen.

3) Dette sees deraf, at de i Kroningsacten af 13de Jull alle optrede som Aldere, medens tidligere ingen af dem havde denne Verdsheds.

nu ikke fundet nogen Midderudnævnelſe Sted i Norge ſiden Kong Haakon's Dage, og der var ſaaledes mange, ſom kunne gjøre Fordring paa denne Verdighed.

Herefter begyndte de egentlige Forhandlinger om Unionsſpørgsmaalet og vedvarede, ſom man ſeer, i lidt over en Maaned. Men de ledede ikke ganſke til det Reſultat, ſom Dronningen fra førſt af viſnok havde tilſigtet. Der udfædtes kun een fuldgjldig Stats-Act paa dette Mode, og dette var alene et Vidneſbyrd om Kroningen, udfædt den 13de Juli af 67 geiſtliche og verdſlige Raadsherrer og Rigsembedsmænd fra alle tre Riger, hvoriblandt de ovennævnte norſke. Acten indeholder intet om Rigerne's indbyrdes Forhold og handler kun om Kroningen ſelv, og den Troſkab, ſom Rigerne's Indbyggere ſkyldte den ſaaledes kronede Konge ¹⁾). Der affattedes viſnok ogſaa en Unions-Act, om hvis Hovedpunkter man ſynes at være bleven enig, men det blev kun ved Udkæftet. Aenſkrevne, beſeglede og fuldgjldige Gjenpartier deraf udfærdigedes ikke. Udkæftet, der endnu er til, indeholder, at eſterat de tre Riger nu havde valgt Erik til ſin felles Konge, og han eſter alle Rigerne's gode Mænds Samtykke var bleven kronet i Kalmar ſiſtleden Trinitatiſſøndag, var der blevet dagtbinget mellem alle tre Riger's Raadgivere om en ſtadig og ubrødelig Fred og Forbindelſe mellem Rigerne, og med Kongens og Dronning Margretes Samtykke var man bleven enig om følgende Punkter:

1) De tre Riger ſkulle herefter ſtedſe have een Konge og aldrig mere adſkilleſe.

2) Eſter denne Konges Død ſkal een Konge velges over alle tre Riger, og ikke flere, og det ene Rige ſkal ikke tage eller velge ſig nogen Konge, men Valget ſkal ſkee eendragtigt af alle tre Riger.

3) Eſterlader den ſiſt afdøde Konge flere Sønner, da ſkal kun een af dem velges til Konge over de tre Riger, de øvrige Brødre ſkulde affindes med Forleninger.

4) Der Kongen barnløs, ſkulle Rigerne's Raadgivere og Mænd eſter bedſte Ekſen og Samvittighed velge hans Eſterfølger med ret Samdrægt af alle tre Riger.

5) Alle tre Riger ſkulle forblive i Samdrægt og Kjærlighed, og det ene ej drage ſig fra det andet; hjemſøges det ene af Drlog eller Udſlendingers Angreb, da ſkal dette gjelde dem alle, og de ſkulle gjensidigt hjelpe hinanden.

6) Hvert Rige bliver dog ved ſin ſærſtilte Lov og Ret, og Kon-

¹⁾ Acten er meddeelt hos Huitfeldt S. 610 ſgg. og eſter denne igjen hos Enhm, XIV. S. 406.

gen skal styre hvert af dem derefter, og ingen Lov eller Ret bør drages ud af det ene Rige og ind i det andet, hvor den hidtil ikke har gjeldet.

7) Naakommer der et af Rigerne Krig, da skulle de andre to Riger, naar Kongen eller hans Ombudsmænd paa hans Vegne tilfise dem det, komme det troligen til Hjælp, enten det saa er til Lands eller Vand, dog saaledes, at det Rige, der nyder godt af Hjælpen, skal holde de til Hjælp kommende Krigsfolk med Kost og Foder. Ingen skal heller herefter unddrage sig fra at yde saadan Hjælp under det Naastud, at han ikke er pligtig til at gjøre Tjeneste udenfor sit eget Lands Grendser, thi nu skal den ene hjælpe den anden, efterdi alle tre Riger ere og skulle blive som eet Rige.

8) Al Feide og Tvedragt, som før har været mellem Rigerne, skal nedlægges.

9) Blicher Nogen i et af Rigerne fredløs for sin Forbrydelse, da skal han være det i dem alle; ingen skal forsvare ham, og hvor han tiltales, der skal han straffes.

10) Steer der nogen Underhandling eller Dagthingning med fremmede Herrer eller Stæder, eller deres Sendebud komme til Kongen, da har denne, i hvilket som helst Rige han monne befinde sig, med sit tilstedeværende Raad, hvoriblandt der dog bør være nogle Medlemmer fra hvert Rige, Magt til at bestemme i saa Henseende, hvad der synes tjenligt for alle tre Riger.

11) Alle disse Artikler skulle overholdes, som foreskrevet staar, og udtyses og menes paa den Maade, som bedst bliver Gud til Ære og Kongen og Riget til Gavn; handler nogen herimod, skal man af alle tre Riger hjælpe Kongen og hans Embedsmænd med god Tro og al Magt til at raade Bod derpaa og derover at rette, som ret og vederligt er.

12) Dronning Margrete skal med al kongelig Ret beholde og bestyre, saa længe hun lever, alt hvad hendes Fader og Søn forundte hende i levende Live og i deres Testament, i Sverige hendes Morgengave og alt andet, som Rigets Mænd havde overladt hende; i Norge ligeledes hendes Morgengave og hvad hendes Mand Kong Haakon og hendes Søn Kong Olaf have undt og givet hende; ved hendes Død skulle vel Land og Slotte atter falde tilbage til Kongen, men de Gaver og Udbetalinger, hun forresten i sit Testament kan have foreskrevet, skulle staa ved Magt.

13) Til desto større Sikkerhed for, at alle disse Stykker evindeligen og ubrødeligt overholdes, skal der udstedes Breve paa Pergament, to for hvert Rige, ganske af det samme Indhold som nærværende

Udkast, og indsegles med Kongens, Dronningens, Rigernes Raads og Mends, samt Kjøbstædernes Segl.

Udkastet, der er forfattet paa Dansk, slutter med en Bevidnelse af de tvende Erkebiskoper, Biskopperne i Roskilde og Linköping, og fjorten andre Herrer fra alle tre Riger, blandt hvilke Nordmændene Provst Arne, Nymund Bolt, Alf Haraldsøn og Gaute Eriksson, „at alle disse Stykker ere saaledes aftalte, og at de i alle Maader skulle saaledes fuldbyrdes, som foranstrevet „aar“, hvorefter de til Bekræftelse have ladet sine Segl henge for dette Brev, der blev skrevet i Kalmar St. Margretes Dag (20de Juli) 1397 ¹⁾.

Men ingen af disse sytten Segl henger for, derimod findes der kun ti, eller rettere Spor af ti, stjødesløst **paatrykte** selve Udkastet, der desuden kun er paa Papir, ikke engang i sedvanlig Documentform, og fuldt af Rettelser ²⁾. Det er saaledes ene alene et **Concept**, uden nogen

¹⁾ At Dagen er den 20de, ikke, som mange, og blandt dem Paludan-Müller, (Observ. criticae, S. 46), have antaget, den 13de Juli, er klart og aldeles ulmofsigeligt, ej alene af den Grund, at Kroningsacten, der er udfærdiget den 13de Juli, betegner den som „Fredag efter St. Knuts Dag“, hvilken Betegnelsesmaade ogsaa vilde have været anvendt i Udkastet, om det havde været dateret fra samme Dag; men ogsaa, og fornemmelig, fordi man hverken i Danmark, Sverige eller Norge forstod nogen anden Dag ved St. Margretes Dag, end den 20de Juli. Jeg har i den Anledning gennemgaaet Kalenderierne i alle de danske og svenske Misfaler, som endnu findes, saavel som en Mengde andre, trykte og utrykte, og i dem alle findes Margrethedagen ansat til 20de Juli, undtagen i det slesvigske, der efter tydske Maade sætter den til den 13de. Men dette er dog vist kun en sildigere, i den slesvigske Kirke foretagen Forandring, og i alle Fald var der ingen Biskop af Slesvig tilstede ved Mødet, og om han havde været tilstede, vilde man dog ikke have rettet sig efter ham. Ved Margrethedagen kunde der desuden saa meget mindre opstaa nogen Fejtagelse, som det var Dronningens egen Navnedag; hun havde dog baade under sin Opdragelse i Fru Mæretas Huus og de mange Aar, hun henlevede i Norge, været saaledes vant til at højtideligholde sin Navne- og Skytshelgens-Dag den 20de Juli, at hun og hendes Omgivelses umuligt kunde tage Fejl af Dagen. Formodentlig havde hun samme Dag endog nyss før Udkastets Tilbliven hørt Mese til sin Skytspatronindes Ære. Den 13de Juli som Margrethedag er overhoved ej indkommen i danske Almanaker sene efter Reformationen, ved tydske Alronomer eller Almanakforfattere. I Norge regner Almuen endnu den 20de Juli som Margrethedagen.

²⁾ Documentet er først meddeelt af Huitfeldt S. 611, og efter ham hos Hadorph S. 58; siden nøjagtigere i „Nye danske Magasin“, III. S. 64 fgg. og dernaa endnu nøjagtigere hos Suhm, XIV. S. 630, samt endelig Vidtsen af 1425 i Paludan-Müllers „observ. criticae“, S. 53 fgg. Dette ypperlige Skrift, der bortregder alle de Wildfarelser, mere eller mindre utrithke Forfattere have gjort sig skyldige i, denne Sag angaaende, og som de endog saaatilge have staaet fast i de flestes Bevidsthed, har jeg her i det Væsentlige fulgt, anseende det unødvendigt her, atter udsjærligt at documentere, hvad han fuldstændigt har godtgjort.

Retssgylldighed, og de ti Herrer, der satte sine Segl paa, blandt hvilke man med Visshed veed, at Erkebiskopperne og Steen Benedictsson have været, kunne hermed alene have haft til Hensigt at sikkre Udkastet mod Forsalfkning, for det Tilfælde at der senere skulde blive Spørgsmaal om at drage det frem igjen og benytte det ved nye Forhandlinger om denne Sag. Først ved at renskriveres paa Pergamentet i de sex Exemplarer, som Udkastet antyder, og forsynes med de her foreskrevne Segl, vilde Acten faa bindende Kraft. Men saadanne Gjenpartier have aldrig været udfærdigede, og selv om Udkastets Tilværelse vidste kun de færreste nogen Besked, førend Erik af Pomern i 1425 lod tage en verificeret Afskrift deraf. Saaledes blev ingen Unions-Act oprettet, naagtet dette aabenbart havde været Dronningens Hensigt. Aarsagen dertil lader sig ikke tilfredsstillende forklare. Man kan tænke sig, at Sagen har mødt en uformodet Modstand hos enkelte indflydelsesrige Mænd i Nigjerne, og at Dronningen selv ej har været tilfreds med Bestemmelserne, der ikke gik ud paa en saa fuldstændig Sammensmeltning af Nigjerne, som hun maaskee havde tilsigtet, og at hun heller valgte at stille Sagen i Bero, end at gaa ind paa, hvad hun fra sit Standpunkt alene maatte betragte som halve Forholdsregler; man kan endelig tænke sig, at Mødet hastigt er bleven afbrudt ved et pludseligt Overfald af Vitaliebrødrene, og at der siden er kommet Hindringer i Vejen for Gjenoptagelsen af de afbrudte Forhandlinger. Vist er det kun, at **ingen Unionsact endnu kom istand**, og at det eneste, som ved dette Møde i Kalmar udrettedes til Nigernes nærmere Sammenknytning, men som i sig selv var vigtigt og betydningsfuldt nok, var Kongens Kroning for alle tre Niger paa een Gang. Det er saaledes urigtigt, naar man foresætter sig **Kalmar-Unionen** i 1397 som en virkelig Unionsact, en formelig Overeenskomst mellem Deputerede fra alle tre Niger om Foreningens Vilkaar. Unionen bestod kun i Felles-Kroningen, og man kan maaskee endog med større Ret regne Unionen fra Mødet paa Falsterbod og ved Lindholm 1395. Men da hiin Felles-Kroning dog paa den mest iøjnefaldende Maade betegner Unionens factiske Tilværelse, ville vi ikke afvige fra den nu næsten herdede Skik, at regne Foreningens Stiftelse fra dette Møde i Kalmar, og nærmest fra denne Kroning, der saaledes aabner et nyt Tidstrum i vort Fedrelands Historie.

Chronologisk Register.

	Side
1371. Guldo de Cruce, pavelig Nuncius og Collector for Norden, død	42
7 Mai. Biskop Henrik af Slesvig udnævnes til Nuncius og Collector for Norden	42
14de August. Overeenskomst mellem Kong Valdemar og Hertug Henrik af Mecklenburg. Dennes Sen Aldrecht loves Danmarks Krone efter K. Valdemars Død	6
Høst. Kong Magnus overtager atter Bestyrrelsen af sin Deel af Riget	7
27de September. Begge Konger i Ljodhuus	24
22de October. Pave Gregorius den 11te. udnævner Thronb Garbarsen til Erkebiskop	8
21de November. Kong Magnus i Gimsø	7
1371—1372. Juul. Kongerne Magnus og Haakon i Oslo	8
1372. Biskop Hallvard i Oslo død	9
Jen. Chorsbreyder i Oslo, udnævnes til hans Eftermand	10
25de, 27de Februar. Begge Konger i Oslo	24
Marts og April. Begge Konger i Nidaros. Raadsmøde	8
7 April. Jakob Jensson, pavelig Penitentiarus for Norden, udnævnes til Biskop i Bergen	9
3 Mai. Kong Haakon paa Nordmere	8
August. Kongerne Magnus og Haakon i Bergen	8
8de August. K. Haakon udfæder en Forordning til Fordeel for de tydske Etomagere i Bergen	27
8de September. Begge Konger i Lunceberg. Forhandlinger med Hansestæderne	18
30te September. Stilstanden med Hansestæderne forlænges paa 2 Aar	21
1373. 13de Januar. Pave Gregorius udfæder Bulle om en ny Cetaarstiende af geistlige Indtægter	45
Februar. Biskop Henrik i Stockholm	45
18de Marts. Kong Haakon paa Franer i Liden	24
1ste Mai. Hansefag i Lübeck. Forhandlinger om Tvistmaalene med Norge	23
25de Mai. Begge Konger i Lunsberg	24
26de—28de Juli. Raadsmøde i Bergen. Kong Magnus tilstede	28
14de September. Biskop Henrik opfordrer K. Magnus til at indfri sit Laan	45
15de September. Kong Haakon forordner, at Lønster, der ligge ode uden at svare Afgift, skulle være hjemfaldne til Kronen	25
1373—1374. Juul. Begge Konger i Bergen	24
Haard Vinter paa Island	103
Andres Sveinsson kommer som Hirdstjore til Island efter Thorgaut Jonsson, der tilbageskaltes	32
1374. 3die Februar. Biskop Gottskalk af Linköping drebtes af Ridderen Hr. Matthias Gotskavsson	57
8de Marts. Begge Konger i Bergen, udfæder Forbud mod Fjordfisk	31
21de April. Biskop William paa Syderøerne død	46
20de Juli. Kong Haakon i Karmtsund	25
Høst. Kong Haakon og Dronning Margrete i Danmark	53
6te November. Pave Gregorius bekræfter Jen Doucans Valg til Biskop paa Syderøerne	46
1ste December. Kong Magnus Eriksson død	33
1374—1375. Haard Vinter og Hungerensnød paa Island	103
1375. 1ste Januar. Kong Haakon paa Lunabergshuus	33
Dronning Margrete faar Elvfyssel i Mergengave	50
Fæhrden i Oslo, Hr. Hallvard Jonsson Napa, dregt af Thorbjorn Skell	107
Juni. Hansefag i Lübeck. K. Haakon klager ved sin Notarius, Decanen Gottskalk, over de tydske Ridsmænds Færd i Norge og forlanger Afskifter af deres Privilegiebreve	54

30te Juni. Raadsmøde i Oslo. K. Haakon forlener Alexander de le Urd med Jar-	47
ledømmet over Diknaerne for eet Aar	47
Sommer. Hertug Henrik Valdemarsen af Sønderjylland død	52
Girtdisøren Andres Sveinsson og Lagmanden Thorstein Eysulfsson komme fra Sö-	
land til Norge og blive bekræftede i sin Embeder	50
K. Haakon befaler Jæntingerne at aflægge ham Trokabsed	50
24de October. Kong Valdemar død	59
November (eller December). Møde i Odense for at raadslaa om Trensølgen i Danmark	61
10 November. Dronning Margrete i Kalundborg	60
13de November. Kong Haakon i Lunsberg	60
December. Kong Haakon i Kalundborg	60
7 December. Kong Haakon og Dronning Margrete i Slagelse	60
1375—1376. Juul. Kong Haakon i Danmark?	67
Haard Vinter paa Island	103
1376. 20te Januar. Møde i Wismar af Deputerede fra Lübeck, Rostock og Stralsund i An-	
ledning af det danske Trensølge-Evborgemaal	62
21de Januar. Hertug Albrecht og de holsenske Grever slutte et Arigsforbund om	
Danmarks Erøbring, hvortil Kong Albrecht af Sverige slutter sig	63
4te Marts. De danske Herrer løse at underkøtte Jyderne i at vælge Junker Olaf	
til Konge. — Hertug Bugislar af Stettin slutter Forbund med Olaf og erkjen-	
ter ham som sin Lehnsherre for Rügen	64
23de Marts. Hansetog i Stralsund. Forhandlinger om den danske Trensølge	63
Jyderne vælge Olaf til Konge paa Viborg Fbing	64
3die Mai. Tanehof i Slagelse. Olaf vælges til Danmarks Konge	65
15de Mai. Hansetog i Stralsund, hvor Gesandter møde paa begge Rigers Vegne.	
Mødet brydes, da Affendinger mangle fra de fleste Stæder	67
Mai—Juni. Kong Haakon i Bergen	67
19de (eller 20de) Juni. Hansetog i Stralsund. Forhandlinger om det danske Kongevalg	
Stæderne sende Gesandter til Norge og Danmark	68
Sommer? Mikolas Broddesson, serken Lagmand paa Island, hentet	102
August. Bisby Indbyggere sende Kong Olaf sit Føltingsbrev	65
14de August. Fred sluttes mellem Norge og Stæderne i Kalundborg, mellem Danmark	
og Stæderne i Korser, hvorved disse anerkjende Olaf som Danmarks Konge	68
16de August. Kong Haakon og Dronning Margrete i Korser	72
September. Hertug Albrechts Tog til Slaane	74
21de September. Dagtingning i Kjøbenhavn mellem Kong Olaf og Hertug Albrecht	
Høst. Krig mellem Norge og Sverige	79
Pave Gregorius den 11te forlader Avignon og begiver sig til Rom	109
21de October. Kong Haakon i Nossilike, slutter Forbund med de vømerske Hertuger	
18te November. Kong Haakon i Kalundborg, slutter Forbund med Hertug Erik den	
ynge af Saren	76
November (eller December). Provincialconcilium i Bergen	108
Krig mellem Danmark og Mecklenburg	77
1376—1377. Juul. Kong Haakon i Oslo	79
1377. Hr. Binalte Henrickson udnævnes til Magister Capellorum	140
Januar. Raadsmøde i Oslo	83
19de og 21de Januar. En Statut-Samling for Nidarøes veltages af Bymændene	90
29de Januar. Kong Haakon udsæder en Pantelsforerbinding vedkommende Hansæaterne	
Maaren. Serna Sogn nægter at yde Kongen Arigsbjud	83
15te Mai. Kong Haakon i Nidarøes. De tydske Stenmagere i Nidarøes saa 20 Aars	
Frihed for at gaa Vaabengang	93
Uroligheder paa Island	102
September. Dronning Margrete i Lund, indløser Elfsberg	79
1377—1378. Juul. Kong Haakon i Bergen	80
1378. Biskop Alf paa Grenland død	105
27de Marts. Pave Gregorius den 11te død	109
18de April. Erkebiskop Bartholomæus af Bari kronet som Pave under Navnet Ur-	
banus den 6te. Det saakaltte Schisma begynder	109
30te Mai. Kong Haakon i Bergen, tilgiver Indbyggerne i Serna Sogn deres Ulydigbed	
— — Hansetog i Stralsund. Stæderne tilskrive Kong Haakon med Anmodning	
om at frede Sofarten	80
Juni. Kong Haakon Magnusson den eldres Regulatio for Presse-Indtagterne i Jem-	
teland (af 1305) bekræftes	79
Juli. Kong Haakon i Lunsberg	60

	21de September. Et stort Parti blandt Cardinalerne erklære Urbanus den 6tes Bølge ugyltigt og vælger Cardinal Robert af Gent til Pave, under Navn af Clemens den 7de	109
	Høst. Kong Haakon i Karriks	80
1378—1379.	Juul. Dronning Margrete i Norge	61
1379.	Strålingerne herje den norske Colonii i Osterbygden paa Grenland	105
	Den sybligste Deel af Oslo ødelægges ved Ildbrand	113
	18de Februar. Hertug Albrecht af Medlenburg død	78
	Kopper-Epidemi i Norge	104
	Bisshop Oddgeir og Andres Sveinsson Hirdsjore drage over til Norge i Anledning af Urolighederne paa Island	102
	10de Juli. Dronning Margrete i Lund	81
	(29de Juli?) Kong Haakon i Marstrand, udnævner Henrik af St. Clair til Jarl paa Orkno	96
	August. Kong Haakon i Marstrand. Rigsmøde? Stillsand sluttes med Sverige	81
	November. Kong Haakon paa Daleborg ved Venern	81
1350.	18de Martz. Dronning Margrete i Roskilde	117
	26de Martz. Kong Haakon paa Lunsbergshuus, lader utgaa Ledingsopbud til Indbyggerne i Sogn	81
	(Maar?) Kong Albrechts Tog til Slaane og Halland	82
	Juni. Kong Haakon i Lunsberg. Raadsmøde. Almindeligt Retterbod rettagen paa Haugathing	86
	Juli. Nordmandene og de Danske gjøre Indfald i Sverige og opbrænde Elara, Örebro, Westeraas og Jonföping	82
	Kopperne bringes fra Norge til Island	104
	August. Provincialconcilium paa Hamar	108
	(August eller Septbr.) Kong Haakon død (paa Akershuus?)	115
	Bisshop Magnus af Hamar død, til hans Eftermand udnævnes Sigurd	133. 134
	Bisshop Arne paa Færeerne død	139
	(1351?) Bisshop Botulf i Stavanger død. Sira Hallgeir Akmundsson bliver valgt og indviet til hans Eftermand, men maa vige for Olaf Brand, der af Paven udnævnes ved Proviston	133
1351.	11te Januar. Dronning Margrete paa Akershuus, fastfæster de Martskirken i Oslo tidligere givne Privilegier	122
	19de Januar. Kong Olaf i Slagelse	122
	7de April. Skaaningerne slutte en Stillsand med Kong Albrecht	126
	Andres udvalgt Bisshop paa Færeerne	139
	Juni. Hansedag i Lübed. Udsendinger fra de tydske Kjøbment i Oslo og Lunsberg Klage over Forurettelser og Skattepaalæg tværtimod Privilegierne. Stæderne tilskrive i den Anledning det norske Rigsråd	217
	Kopper-Epidemien og Misvæxten vedvarer paa Island	105
	28de Juli. Dronning Margrete paa Vardbergs Slot	126. 218
	29de Juli. Olaf bliver tagen til Konge paa Dretthing	122. 127
	Hr. Ugmund Finnsson udnævnes atter til Drottsjete og Hr. Henrik Henrikszen til Cantler	122
	August. Erkebisshop Thronð Garbarszen død. Sira Haakon Svareszen vælges til hans Eftermand; Valget annulleres af Paven, der ved Proviston udnævner Nikolæs Ruser	133. 134
	7de August. Kong Olaf i Nidaröos	129
	15de August. Bisshop Oddgeir af Staabolt død i Bergen	138
	28de August. Det norske Rigsråd tilskriver Stæderne ianledning af Kjøbmentenes Klager og henviser dem til Dronningen	217
	September. Møde i Skaane af Deputerede fra Stæderne. Underhandlinger med Dronningen angaaende Stædernes Privilegier i Norge	217
	(September?) Grev Henrik af Høfsen død	223. 226
	9de October. Kong Olaf i Danmark	130
1352.	Erik af Pomern fød	326
	Uroligheder paa Orknoerne. Bisshop William drebti	101
	August. Kong Olaf og Dronning Margrete i Oslo	226. 227
	October. Høvtingsmøde i Bergen	228. 233
	31te October. Dronning Margrete paa Vardberg	223
1353.	Martz. Hertug Henrik (Suspensor) af Medlenburg død	226
	26de August. Høvtingsmøde i Lunsberg	238
	18de September. Kong Albrecht indgaaer paa Gripsholm et ydmøgende Forlig med de svenske Færrer	229

	Den pavelige Pontificarius for Norden, Michael, udnævnes til Biskop i Staalhoff	138
1334.	17de April. Bo Jonsen opretter sit Testament i Vadstena	223
	24de April. Hansedag i Stralsund. Dronning Margrete tilfætte, lover Stæderne Hjælp mod Sveroverne og aftaler et nyt Møde	220
	Mitsjemmer. Raadsmøde i Bergen	238, 243
	Sommer. Kong Albrecht gjør et Krigstog til Slaane og Søndre-Halland og erobrer Lagaholms Slot, men flygter tilbage til Sverige ved Dronning Margretes Nærrelse med en Hær	235
	August. Rigsmøde i Luneberg	238
	9de October. Møde paa Falskerbod mellem Dronning Margrete og Stæderne, der sødte Erstatning for ten dem af Sveroverne tilfættede Slæde	220
	23de October. Vadstena Kloster indvies	237
1335.	Hertug Magnus af Mecklenburg død	236
	Mai. Stæderne tilbageleverer de dem pantsatte Slette i Slaane	222
	27de, 28de Mai. Kong Olaf hyltes af Slaamingerne	222
	Henrik Chorsbroder udnævnes til Biskop i Gronland	253
	Kong Olaf opnaar Myndigheds-Alderen	259
	Biskop Jon af Oslo død. Cystein Melakofen udnævnes til hans Eftermand	266
1335—36.	Rusferne herje Finmarken	244
1336.	Juli. Dronning Margrete overdrager Gieverne af Følsten Sønderjylland til arveligt Lehn	223
	13de Juli. Hansedag i Lübed. Dronning Margrete og Kong Albrecht med flere Fyrster tilfætte. Dronning Margrete og Kong Albrecht slutte en ny Stikpand, hvorved den sidste forbinder sig til at romme Slaane	237, 263
	August. Drottsete Bo Jonsen i Sverige død. Uenighed om hans Testament mellem Kong Albrecht og Erklutererne	304
	15de—29de September. Møde i Vordingborg mellem Dronning Margrete og Stæderne	225, 261
	29de September. Fred sluttes med Sveroverne	225
	Høst. Erkebiskop Nikolas Ruser død	262
	(For Joul). Dronning Margrete i Slaane	265
1337.	16de Januar. Kong Olaf i Restved paa Sjælland	265
	Uvalgte Henrikfson udnævnes til Erkebiskop i Ahdaross	265
	17de Februar. Kong Albrechts Fogder Geward Bütelobach og Heyne Snaftenborg tilfætte de oprørste Slaaminger et stort Nederlag ved Nasum Kirke i Gerde Hæred	263
	10de Juli. Dronning Margrete og Kong Olaf i Hlad. Underhandlinger med Kong Albrecht	268
	Juli. Kong Olaf død i Falskerbod	268
	Erif Gudmundfson kommer ud til Joland som Hirdsjere	328
	10de August. Dronning Margrete hyltes i Lunds Domkirke og paa Slaane Landstying som Regentinde i Danmark	279
	21de August. Dronning Margrete hyltes i St. Knuts Kirke i Ringsbæd og paa Sjællandsfare Landstying	280
	26de October. Dronning Margrete hyltes i St. Knuts Kirke i Odense og paa Fyns Landstying	281
	De svenske Herrer begynde at underhandle med Margrete	307
1337—1338.	Joul. Dronning Margrete i Oslo	286
1338.	Januar—Februar. Raadsmøde i Oslo	282
	2den Februar. Rigshjælpsen i Norge overdrages Dronning Margrete	292
	16de Februar. Erif af Bonern erklæres for Ironfølger	296
	18de Februar. Haakon Jonsen erklærer sig uberettiget til Norges Krone	298
	Henrik Henrikfson udnævnes atter til Rigets Cantler, men dør snart efter	296
	13de Marts. Dronning Margrete i Oslo	300, 309
	22de Marts. Sammenkomst paa Daleborg ved Venern mellem Dronning Margrete og de svenske Herrer, der overdrage hende Regjeringen i Sverige	309
	14de April. Drottsete Agmund Jinnfson død i Halsns Kloster	285
	23de April. Dronning Margrete i Uobhuus	311
	Juli. Kong Albrecht af Sverige drager til Lydskland for at erholde Hjælp mod Dronning Margrete og de svenske Herrer	312
	Alstying paa Joland. Misforholdelsen med Biskop Michael saa sterkt, at han maa forlade Landet	251
	Hertug Albrecht af Mecklenburg t. p. død	311
1339.	Rigsguvs Jvarfson udnævnes til Hirdsjere paa Joland	329
	Februar. Kong Albrecht vender tilbage til Sverige med tydske Hjelptropper og drager Arar Azevall til Umbetning	313

24de Februar.	Slag ved Falsjøping. Kong Albrecht bliver slagen og tilligemed sin Søn Erik fangen; de bringes til Baagabuus og derfra til Lindholm Slot	316
12te Juni.	De Lydste i Stockholm anrette et Blodbad paa de Svenske i Staden	319
Naadsmøde i Helsingborg.	Erik af Pommern udnævnes til Norges Konge	320. 322
Arne Sghardsøn	bliver Biskopsantfer	323
6te August.	Dronning Margrete opfordrer Lapperne til at antage Christendommen	330
12te (eller 14de) September.	Erik af Pommern tages til Konge paa Dretling	325
Høst.	Henrik Jarl af Ortno overfalder og dræber Malise Sperra	258
October.	Møde i Soderjøping. Dronning Margrete overtager Regjeringen i Sverige	331
15de October.	Pave Urbanus den 4de død. Bonifacius den 9de bliver hans Eftermand, (kronet d. 9de Novbr. s. A.)	359
1389—1390.	Wildsomme Naturrevolutioner og Landeplager hjemføge Island	369
1390.	Pave Bonifacius udnævner Frederik Vitmarsøn, Chorbøder i Neeslitte, til Collector for Norden	360
Høst.	Hertug Johan af Mecklenburg-Stargard samler en Hær og Flaade forat drage Stockholm til Undsætning, men maa formædelt Storm vende tilbage	335
1391.	Bischof udnævnes til Bischof paa Færøerne	139
Bischof Michael	fraskiger sig Staatsholts Bischofsstol. Til hans Eftermand udnævnes Biskop, Prior ved Prebiterloftret i Bergen	252
Mai.	Kosted og Bismar forbinde sig med Hertug Johan af Stargard og hans Søner samt Hertug Johan Magnussøn med Dronning Margrete, indtil Kong Albrecht frigives	335
August.	Hertug Johan af Stargard drager atter med en stor Etyrke Stockholm til Undsætning og gjør Fremgang	335
24de August.	Bischof Jon Skalle paa Hole død	371
21de October.	Dronning Margrete i Nyjøping, underhandler med Mecklenburgerne og slutter en Vaabenhvile med dem indtil 9 Juni 1392	336
27de October.	Fru Birgitte kanoniseres	358
1391—1392.	Mandedød i Norge	368
1392.	April. Storre Naadsmøde i Oslo. Dronning Margrete anholder om Hjelp til Krigen	364
5te April.	En ny Retterbod til Udrydning af Leven vedtages	365
20de April.	Kong Richard af England tillader Dronning Margrete at leie trende store Krigsskibe mod Vitaliebrodrene	340
Vaar (eller Sommer).	Haakon Jonsøn død	362
12te Jull.	Dronning Margrete paa Danehofet i Werdingberg, indgaar en ny Overeenskomst med de hollenske Grever om en evig Fred	337. 340
Sommer (eller Høst).	Dronning Margrete paabyder en overordentlig Skat paa Island til Hjelp mod Vitaliebrodrene	340
2den August.	Hr. Erngill Suncsøn død	363
Høst.	Peter Nikolausøn, pavelig Penitentiarus og udnævnt til Bischof i Høle, kommer ud til Island	371
(Jor Juni).	Vitaliebrodrene bemægtige sig Gotland i Kong Albrechts Navn	339
1393.	2den Marts. Dronning Margrete lader utgaa Dpbud af sult Uinæning over alt Norge	340
25de Marts.	Dronning Margrete i Arevall	367
17de April.	Vitaliebrodrene herje Bergen	341
(Høst ?)	Hr. Sigurd Hastdorsøn død	363
22de September.	Strå Einar Havildesøn død	372
September—October.	Forgjæves Fredsmøde i Stanov eller paa Kastrebod mellem Dronning Margrete og Hertug Johan af Mecklenburg under Stædernes Regling Stockholm belejres. Hertug Johan undsætter Staden	345. 346
Uroligheder	paa Island	369
1394.	25de Januar. Dronning Margrete i Kalmar, tilskriver Stæderne og foreslaar et nyt Fredsmødes Afholdelse og et Forbund med Sveroverne	345. 367
Jull.	Vitaliebrodrene herje og opbrænde Malmo	347
August.	Nyt forgjæves Fredsmøde i Helsingberg	347
Biskop,	Bischof i Skaalholt, kommer ud til Island	372
Høst.	Vitaliebrodrene opbringe de af Heimesteren af Preussen til Dronning Margrete laant. K. Albrechts Udloening assendte Gesandter	351
1395.	26de Februar. Pave Bonifacius beskicker Bischof Eystein til General-Collector i Norge	360
Mai—Juni.	Møde i Stanov og Kastrebod, foreløbige Underhandlinger. Fredsforges paa Lindholm	347
17de Juni.	Fred slutes paa 3 Aar mellem Dronning Margrete og Kong Albrechts Tilhængere	347

	26de September. Kong Albrecht og hans Søn Erik frigives	351
	October? Bergen hjemføges paa ny af Vitaliebrødrene	353
	Erik af Pomern vælges til Danmarks Konge	376
1396.	24de Januar. Erik af Pomern hylbes som Konge af Jyberne paa Viborg Landtæthing	376
	11te Juni. Raadsmøde i Skara. Erik af Pomern vælges til Konge i Sverige	377
	23de Juli. Kong Erik hylbes paa Allherjething ved Uppsala	377
	Sommer. Marsk Erik Ketilsøn død	363
	20de September. Stort Rigs møde i Nyköping. Det den svenske Krone siden K. Albrechts Tronbestigelse skafomne Gøds indbrages	379
1397.	Kong Albrechts Søn Erik tatter sig fast paa Gotland ved Vitaliebrødrenes Hjælp	381
	Juni. Almindeligt Rigs møde fra alle tre Riger i Kalmar	380
	17de Juni. Kong Erik krones i Kalmar for alle tre Riger under eet	382
	13de Juli. 67 geistlige og verdslige Raadsherrer og Rigs embedsmænd fra alle tre Riger udstede et Bttnesbytt om Kong Eriks Krøning	383
	20de Juli. Udkast til en Unions-Act forfattede og vedtages	383

Oversigts-Table

over de til den norske Trone foruden Dronning Margrete nærmest berettigede, og deres Slægtskabsforhold til Kong Olaf VI.

(Se S. 286—288.)

<p>^a</p> <p>Valdemar IV. Ingeberg.</p> <p>Hilbrecht, Hertug.</p>	<p>^b</p> <p>Haakon V. Ingeberg.</p> <p>Magnus V. Haakon VI.</p> <p>Hilbrecht, Hertug. s. i Overrige.</p>	<p>^c</p> <p>Valdemar IV. Ingeberg.</p> <p>Maria. Erik af Pommern.</p>	<p>^d</p> <p>Haakon V. Ingeberg, s. m. 1. Hertug Erik. 2. Knut Hørf.</p> <p>Magnus V. Margitte.</p> <p>Haakon VI. Haakon Jonsson. Olaf VI.</p>	<p>^e</p> <p>Haakon V. Ingeberg.</p> <p>Huges. Erik af Horsfjon.</p> <p>Haakon Erikurds- son. Haakon VI. Olaf VI.</p>
---	---	--	--	---

Slægt-Cavler.

I.

Konge-Sten i Norge, Sverige og Danmark.

Kaafon V, Bl. A. † 1319*
 a. m. Euphemia af Arnstein † 1312.

Sjæborg, f. 1301, † c. 1360.

a. m. 1. Hertug Erik Magnusen i Sverige † 1318.
 a. m. 2. Hertug Knut Perse til Halland † 1330.

1. Magnus V, Bl. A. f. 1316, † 1374.
 a. 1335 m. Handoe af Namur † 1363.

Erik, a. i Sverige, † 1380, a. 1363 m.
 Margrete Haldemars-
 batten af Danmark.
 † 1359.

Nlaf VI, Sonne i
 Norge og Danmark,
 f. 1370, † 1387.

Uthrecht, Maria, Erik.
 a. m. Hertug Harli-
 Meffenburg, Slav VII, af Yo-
 mern.
 † 1386.

Erik af Pommern, f. 1382,
 Ironet 1397 som Konge i
 alle tre Riger. Katharina,
 a. m. Johan,
 yfsatigreur af Bayern.

1. Euphemia, † c. 1370.
 a. m. Hertug Uthrecht af Meffenburg † 1379.

Erik (Susponsor), Uthrecht, Sjæborg,
 Hertug i Meffenburg, a. m. Henrik II,
 † 1383, a. m. Inge- greve af Høsten.
 borg Haldemarsbatten † 1412.

2. Kaafon og Knut Perse,
 Hertuger i Halland, † 1350.

2. Birgitte, a. m.
 Fr. Jon Saffthoreson.
 Fr. Kaafon Sonesen, † 1392,
 a. m. (form.) Mararie Ei-
 fvebatten af Haubdal.

*) Med Henfyn til Kong Kaafon V Eatter Margreth's Stet henvises til Tavle 17.

Svaats-Etten.

Son Smaal paa Svaal.

Bryniuf Jonsen.

Dr. Son Bryniufsen. — Sen Sugerib Bryniufsen.
 fatter, † c. 1313.

Suga.

Bryniuf Jonsen, Sugebjerg, 9. m.
 † for 1314. Gaute Stafsen til Tolga.
 (f. Tasse 4.)

Fatter.

Marerete Bryniufsen.
 fatter, 9. m. Hifolag
 Sugefjen.

9. m. Dr. Sigurd
 Sveinsen.

Svein Sigurdson.

Tolge-Etten.

Dr. Staf Gautesen paa Tolga.

Dr. Gaute Stafsen, Cecilie,
 9. m. Sugebjerg Jonsdatter 9. m. Martin
 af Svaal. Iboreffsen i
 Gidsa.

(form.) Eivar Gautesdatter,
 9. m. Smaal (af Vestbo-Etten?)
 Gaute Paafensen paa Tolga.
 † for 1373.

Vænes eller Mel-Væten.

Fr. Gaut Sønson paa Mel, † 1270.	
Fr. Finn Gausson til Mel.	Gaut den unge til Patterberg, uisshib. g. m. Matharina Svare- datter paa Eegvad.
Fr. Son Bjarnesen, † 1324.	Tore Gausson til Patterberg.
	Jost Thoresen til Patterberg. Grep.
	Hustru Ein Svare datter
	Fr. Grep Svareson til Patterberg.

Vænes-Væten.

	Erkend Philipson paa Rosna.
	Phlipp Erkendsentil Rosna, † c. 1340. g. m. 1. Ingeborg Er- kenddatter. 2. H. H.
	1. Margrete, 1322 g. m. 1. Arnald Jostesen. (2. Pallbor Sønson, Thoresdatter).
	2. Son Pallborson, (attedel 11 Septbr. 1338).
	Fr. Eintride Er- kendson.
	Sigrid, c. 1398 g. m. Paa- son Sigurdson til Gifte.

Hvamms- og Hinne- Nætterne.

Gylden Skatjon Mugga, † c. 1337,
 p. m. Sandrud Eindræskatter af Hvamm.

Dotter Gylfingjón paa Hvamm.

Eindrige Þrotuffjón paa Hvamm. Iðerstein Þotuffjón.

Dotter Eindræskjón paa Hinne, † 1388.

p. m. 1. Glin Skjamskatter, † 1371.

2. Afa Skamskatter af Hogn, † c. 1410.

1. Eindrige. 1. Samfen. 2. Þaarv. 2. Öbb, 2. Magna.
 † 1438, p. m. † 1430.
 Örrubud Saksö.
 Katter Hemer.

Zkaanore-Netten.

|Eitnar.

Arnulf, Iþorb
 1351 Iðerb i Sveige
 þverro Nofter. i Digr-Skynin-
 i Döle. gen i Döle.

Harve Eiqurd. † Eitinar Iþorböfön,
 þveth.

Gylfein Skatjon,
 1385 Skifoy i Döle.

Yherb, p. m.
 1. Holf Skatjon.
 2. Iþerbiorn. 3. c.
 1385 Guþberm Holfö-
 jon, † c. 1415.

2. Fru Sugerib Iþerbjærskatter.
 3. Holf Guþ-
 ermsjon.
 3. Iþurib Guþberms-
 Katter, p. m. Iþeratte
 Gunnaröfön Harv.

11.

Togne-Øffen.

Ølle paa Nogn.	Øbb paa Nogn.
Øbb paa Nogn, g. m. Brynild Egnetatter.	Øbb paa Nogn. Ewein paa Nogn. paa Nogn.
	Masa, Margrete.
	† c. 1410, g. m. Bensch Ginde- sen paa Rinner. (s. Table 7).

12.

Øffen Nomer.

	Albe.
	Evante Mvesen Nomer, N. N. † 1362.
	Dr. Dtte Evaadesen Nomer til Stevrein, N. N. g. m. Verthrud, Ertingevatter.
Evante Ditesen, N. N. g. m. Cecilia Kantontatter Smor.	Margrete, c. 1380 g. m. Gauke Erks- sen Galtung. Egrib, g. m. Sarnitt g. m. Welt.

13.

Ætten Galtung.

Ætfl.

Gaute Erichsen, B. B.
 g. m. 1. Dageverd Sige-
 videbatter, † c. 1380.
 2. Margrete Dittedat-
 ter Romer.

Gyrid, g. m.
 Gunnar Skane,
 B. B.

Iboralde, Mikolao. Sigrth.
 (†. Tavlerne 10 og 14.)

14.

Ætten Skane.

B. B. Skane.

Iboralde Skane.

Gunnar Skane, B. B.
 g. m. Gyrid Erichsbatter Galtung.

Iboralde, Mikolao. Sigrth.
 g. m. Evaale
 Jonsen Smor,
 Guthormsbatter.

Helf. Selga.
 Gaute,
 g. m. Fru Mar-
 grete Svarebatter.

15.

Ætten Galle.

B. B. Galle.

(form.) Svaarv Galle.

Er. Mikolao Galle, B. B.
 †. 1398, g. m. 1. Eufiru
 Margrete paa Brynnaa.
 2. Dageborg (Erlingsbatter?)

2. Erling,
 † for Batern.

Alfabetisk Register.

I dette Register ere „anden Hovedafdelings“ 1ste og 2det Bind betegnede med Beglævterne *a* og *b*.

- A** i Hoidalsmo *a* 892.
Aabo *a* 69.
Aake Jvardsen *a* 681.
Aalborg *a* 807.
Aalholm Slot paa Laaland *a* 778.
Aamunde Andresen *a* 55. — Borgars-
 sen *a* 54. 87.
Aaranes Kongsgaard i Kinnahered *a*
 786. 845.
Aas Cistercienser-Kloster i Nordre-Halland *a*
 461. 464. 466. — Gaard i Namnes *b* 142.
Aasa Grimsdatter *b* 108. — Gaavards-
 datter *a* 913. *b* 187 f. — Petersdat-
 ter *a* 257. — Salmundsatter paa Sel-
 vif *b* 171. — paa Tunin *a* 218.
Aasbrekke-Broen i Voss *a* 384.
Aasmund Gautesen *b* 165 f. — Nels-
 sen *a* 892. — Nult *a* 87. —
Abraham Andresen *a* 867. — Broders-
 sen *b* 308. 345.
Adolf, Greve af Holsten *a* 642 f. 692 f.
 719.
Aflangerud paa Helgeen *a* 579.
Agaten Gaard i Oslo *b* 179.
Agder *a* 424.
Agmund Aensteinsøn, Lagmand *a* 514.
 — Aflaksen *b* 107. — Bergthorsøn,
 se Volt. — Berserf *b* 145. — Clemen-
 søn *b* 146. — Einarsøn paa Berg *b*
 146. — Finnsøn d. æ., Drottsete *a*
 203. 291. 395. 402. 424. 442. 475.
 477. 515. 553. 555. 580. 622. 774.
 790. 805 f. 809 f. 814 f. 822. 836.
 905. *b*. 10. 12. 28. 81. 98. 122.
 129. 149 ff. 158. 212. 301. 361 f.
 — Finnsøn d. y. *a* 395. — Guth-
 orm søn, Hirdstjore *a* 189. 291.
 373. 417. 427. 477. 483. 582.
 584. 906 f. — Mat *a* 867. —
Nikolasen *a* 439 ff. — Olafsøn
a 556. — Olafsøn Raabein *b*
 145 ff. — Ormsøn *a* 441. 908. —
 Saresøn *a* 431. 504. — Stolle *a*
 55. — paa Spaanheim *a* 396. — Sture
a 43. 45. — Sefinnsøn *a* 323. 379.
Agnes Haakensdatter *a* 5. — Sigurds-
 datter *a* 903. *b* 152. 239.
Agvald Snæsbusen, Etib *a* 312.
Aker i Stoffe *a* 391.
Akershuus *a* 204. 224 ff. 241. 421.
Alan, Bistop paa Eyderoerne *a* 64.
Alberti Antichi, florentinsk Handelshuus
a 603.
Albrecht, Greve af Holsten *b* 313. —
 Hertug af Bayern *b* 339. — Hertug
 af Mecklenburg *a* 41. 186 f. 191 ff.
 253 f. 275. 277. 494 ff. 565—574.
 583—590. 642 ff. 649—653. 659.
 689 ff. 743 ff. 753—789. 795—822.
b 59 ff. 73—78. — Hertug af Mecklen-
 burg-Stargard *b* 6. 59 ff. 278 ff. 352.
 — Hertug af Sagen *a* 272. — Konge
 i Sverige *a* 643. 744. 755—789. 795—
 822. 826—832. 837—840. *b* 6. 55—
 59. 81 ff. 226—238. 303 ff. 311—319.
 — Prest *a* 269 f.
Alexander de le Ard *a* 635. 648 f.
 914. *b* 47 ff. 95 f. — Brun *a* 132 f.
 — af St. Clair *a* 918.
Alf, Bistop i Gronland *a* 930. *b* 105.
 — Haraldsøn, se Volt. — Jarl Er-
 lingsøn *a* 154. — i Klostret *a* 55. 87.
 — Petersen *a* 226.
Alfgils Sure *a* 55.
Alfinn Brynjulfsøn *b* 213.
Alfvin paa Rokken *a* 383.
Algot Benediktssøn *a* 531. 690 ff. — Gun-
 narsøn *a* 867. — Magnussøn Sture *b*
 184. 234. 304. 308. 345.
Alveim Kongsgaard i Aalehered *b* 78.

- Amager *a* 282. 806.
 Amsterdam *a* 797.
 Amund Gyvindsen, Fehirde *a* 811.
 Andanes *a* 422.
 Anders Jatobsen *b* 67. 74. 77. —
 Dffesen *a* 801.
 Andres, Abbed i Hyskloster *a* 339. — Abbed
 i Bido *a* 309. — Arnesen, Syseselm. *a*
 424. — Bistop paa Færoerne *b* 139. 146.
 — Giflesen, Hirdstjore *a* 919. 922. 926.
 929. *b* 50. — Guldslepp *b* 108. — Gyrd-
 sen *b* 185 f. — Jearesen, Syseselm. *a* 866.
 Nikolasen *a* 644. 646. 697. — se Plytt.
 — Sigurdsen *a* 682. — Sigurdsen
 Kyning, Syseselm. *a* 11. 54. 425. 427.
 — Sveinsen, Hirdstjore *b* 50. 246. 328.
 — Vthilsen *a* 532.
 Andrew Hartelaw, Jarl af Carlisle *a*
 131 f.
 Anger *a* 384.
 Anibaldi af Frascati, Kardinalbistop *a*
 147.
 Anklam *a* 264. 712 f.
 Annet, Mahje Jarls Datter *a* 594.
 Antonio Malabaya, Kjobmand fra Me-
 ti *a* 542. 685. — Zeno *b* 373 f.
 Anund Arnesen *a* 891. — Borgarsen
a 3. 5. 11. — Gatt *a* 831. — He-
 mingesen *a* 711. — Sture *a* 95. 102.
 531.
 Apostelkirken i Bergen *a* 19 ff. 34.
 849. 897.
 Arald, Chorsbroder *a* 99.
 Aranes i Neshered *b* 180.
 Arnald, Abbed *a* 329. — Josteinsen *a*
 360. 407.
 Arnar Thordsen *a* 305.
 Arnwald af Bofenes *a* 102.
 Arnbjorn Munaanssen *a* 644 f. 907 f.
 — Sunnulfesen *b* 265.
 Arne, Abbed *a* 319. — Alfinsens *a*
 381 f. — Andresen *a* 226. — Arntthors-
 sen, Fehirde *a* 514. — Aflatsen, Bistop
 i Stavanger *a* 342. 444. 475. 482 f. 511.
 518 ff. — Bistop paa Færoerne *a* 557.
 — Bistop i Grenland *a* 64. 313. 321.
 — Bistop i Staalhott *a* 27. 62. —
 Bonde i Holmvit *a* 404. — Chorsbroder
a 102. — Cinarssen (Vade), Erke-
 bistop *a* 233. 330. 470 f. 490 f.
 500. 547 f. — Gjavvaldsen, Fehirde
a 55. 327. 378. 421 f. 431. — Gunn-
 laugssen *b* 251. — Helgesen, Lagmand
a 327. 378. — Ketilsen *a* 549. 553.
 555. 563. — Lagmand *a* 378. — Lau-
 rentiusen *a* 138. — Nikolasen *a* 891.
 — Ormsen *a* 54. — Predikebroder *a* 338.
 — Prior *a* 362. — Sigurdesen, Cantfler
b 323. 381. — Etolimester *a* 24. —
 Svæla, Bistop paa Færoerne *a* 557. 675.
 927. *b* 139. — Taure, Syseselm. *a* 422. —
 Thordsen, Hirdstjore *a* 919. 922 f. —
 Thorsteinsen *a* 549. 555.
 Arnegaarden i Bergen *b* 160.
 Arnfinn Crittsen *a* 43. — Halldorsen
a 913. — Jfatsen *a* 410. — Orms-
 sen *b* 213. — Petersen *a* 500. —
 Sigurdsen, Lagmand *a* 378. 422.
 429.
 Arngeir, Prest *a* 410.
 Arngrim, Abbed *a* 921. 925.
 Arnold Henriksen *a* 823. — Stufe *b*
 338 f.
 Arnulf, Abbed *a* 532. 536. 578. 580.
 854. — Gunnarsen, Lagmand *b* 196.
 342. — Steinarsen *a* 501. *b* 141 f.
 Arnvid Gotstavsen *a* 711. — Sig-
 hvatsen, Syseselm. *b* 212.
 Arvid Benediktsen *b* 305. 309. 347.
 Asbjorg Aflatsdatter *a* 395.
 Asgerd Aflatsdatter *b* 142 f. 173 f.
 Asgrim, Prest *a* 309.
 Askevoll i Søndfjord *a* 351.
 Asheim i Aas *b* 107.
 Asivik i Land *b* 179.
 Aflak Arnesen *a* 308. 333. 451. 470.
 624. — Brattesen *a* 380 f. — paa
 Folberg *a* 395. — paa Lyng *a* 405.
 Olafsen *a* 11. 169. — Ormsen *a*
 891. — Ragnvaldsen *b* 185. — Stei-
 narssen paa Staanere *b* 141 ff.
 Asleif Hallvardsen (?) *a* 87.
 Asjur paa Lyng *a* 405. — Prest *a*
 670 f.
 Aste Bjergulfesen, Syseselm. *a* 515.
 866. *b* 180.
 Audfinn, Bistop i Bergen *a* 6. 19—25.
 30 ff. 63. 72. 78 f. 88 ff. 96 ff. 103
 —114. 137 ff. 322.
 Audun Jonsen *a* 369. — paa Glinde
a 408. 410. 423. — paa Stedle, Prest
a 680. — Thobergsen Raude, Bistop

- i Hole *a* 7. 27. 63. — Vigleiksfjen paa Lyng *a* 405.
- Audunargaarden i Bergen *a* 893. *b* 239.
- Aupudal i Hardanger *a* 396.
- Aurdal Gaard *a* 380 f.
- Aurland i Sogn *a* 351.
- Avram Topstafj *a* 481. 488 f.
- Axel Ketilsfjen *a* 774. 831. *b* 215.
- Ageralle Slot i Vestergotland *a* 66 f. 756. 785. *b* 314.
- Baagahuus (Baahuus) *a* 15. 240. 359. 363. 421 f. 579. 712. *b* 24 f. 50 f.
- Baage i Baahuus *a* 899.
- Baard *a* 139. — Bjernsfjen *a* 549. 551. — Dees *b* 25. — Eindridesfjen *a* 549. — Eivindsfjen *a* 819. 831. — paa Graute *a* 409. — Petersfjen, Lagmand *a* 107. 395 ff. 421. 424. 429.
- Baffinsbugten *a* 314.
- Bakke Kloster *a* 896.
- Balte, Chorsbroder *a* 167.
- Bancho Davantini, florentinsk Kjemmand *a* 603.
- Barnim, Hertug af Pomern *a* 53. — IV. Hertug *b* 327. — Hertug af Stettin, Fyrste af Rugen *a* 494. 653.
- Bartholomæus, Guldsmed *b* 13. — Poesfadnik *a* 75.
- Basilus (Baskly), Erkebistep i Novgorod *a* 481.
- Beatriz, Dronning i Sverige *a* 468. 611. 639. 657.
- Bekkelaget ved Oslo *a* 577.
- Benedikt Algetfjen *a* 572. 589—595. 610 f. 639—645. 658 ff. 668. 693 f. 736. — Anefeld *a* 773. 801. — Bistep af Skara *a* 15. — Bjug *b* 268. — Kolbeinsfjen *a* 304. 627. 923. — Nifelafjen *b* 120 f. 129. 165. 168 ff. 210. 283. 300. 321. — XII, Hare *a* 342. 344 f. 535. — Philipsfjen *a* 709. 711. 719. 725. 741. 787. 827. 832. *b* 16. — Ringstad, Bistep i Bergen *a* 849 f. *b* 9. — Salmundsfn *a* 309. — Thuresfjen *a* 531. 915.
- Benekin Wulf *a* 276.
- Berg Hermundsfn, Lagmand *a* 866. *b* 11. 193 f. — Soffesfn, Abbed *a* 308 f. 313. 933.
- Berg paa Ofser *b* 142. 173. — i Skeidsmo *b* 179. — i Sudderheim *b* 168.
- Bergar i Medalfheim *a* 890.
- Berge-Broen i Bers *a* 383.
- Bergen *a* 25 ff. 33. 128. 255—259. 269 f. 273 f. 313. 381. 419 f. 429. 507. 514. 519. 552. 610. 674. 729 f. 773 ff. 799. 802. 804 f. 893 f. 897. *b* 8. 22 f. 25 ff. 90 ff. 341 ff. 353. ff.
- Bergheim *a* 197. 340 f.
- Bergliot *a* 139.
- Bergthor Kolbeinsfn, se Vost.
- Bernabo Visconti *a* 842.
- Bernard af Mont-Balran, Nuncius *a* 48. 77. — de Ortolis *a* 80. 89. 93—102. 356. 535.
- Bernhard, Bistep paa Sverkerne *a* 64.
- Berje Bergtherafsn, Lagmand *a* 514. *b* 196.
- Berthold Skalle (calvus) *a* 465.
- Bertram Wulfam. *b* 69.
- Bertrand, Bistep i Lübeck *a* 841. — de Sucieliis *a* 65. 71. 78. 96. 101 f.
- Bingen paa Ofser *b* 170.
- St. Birgitta, se Birgitta Byrgesdatter.
- Birgitta Baardsdatter *a* 409 f. — Byrgesdatter *a* 180. 486. — Gøstfjafsdatter *b* 330. — Knutsdatter *a* 394. *b* 153. 363.
- Birke paa Bers *a* 412.
- Bjarke *a* 71. 390.
- Bjarnarthreit ved Forågrund *b* 180.
- Bjarne Amundsfn, Lagmand *a* 429. — Audunfn, Svafelm. *a* 3. 5. 11. 27. 62. 421. 445. — Erlingsfn *a* 114. 205. 223—228. 273 f. 281. 291. 330. 372. 378. 389. 392. 442. 475. 477. 479. 482 f. 523. 620. — Munk *a* 329. — Prest *a* 388. — paa Strand *a* 370.
- Bjerknes i Ofstaleytes Sogn *b* 141.
- Bjerdfn i Rogge *b* 169.
- Bjergulf Altesfn paa Merdin *a* 367. 369. 435. — Gudfat *a* 367.
- Bjorn Amundsfn *a* 54. — Einarsfn (Jerdafafjare) *b* 248 ff. 368 f. — paa Hakestad *a* 913. — (Klova-), Lagmand *b* 246. — Slafsn, Lagmand *a* 430. — Saxbjernfn *a* 368. — Steinarfn *a* 383. — Therdfn, Lagmand *a* 421. 428 f. 514. — Thoresfn *b* 28. — Thorleifsn *b* 11. 211. 156. 179 f. — Thorsteinsfn, Abbed *a* 308 f.

- Blanche af Namur, Norges og Sveriges Dronning *a* 185 ff. 319 f. 531 f. 579 ff. 592. 605. 654. 657 ff. 665 ff. 737 ff. 859.
- Blanka af Aſter *a* 391.
- Blefinge *a* 282. 286.
- Bo, Biftop i Vegſje *a* 50. — Falk *a* 643. 697. — Jonsen, ſvenſt Generalembedsmand *a* 711. 719. 741. 745. 785. 787. 827. 832. *b* 57 ff. 231 ff. 304. — Nikolaſen *a* 39.
- Bode-Broen i Vorø *a* 382 ff.
- Bøden *a* 422.
- Boigenburg *a* 700.
- Bolt, Agmund Bergthorſen *a* 906 f. *b* 129. 162 ff. 167 f. 211. 283. 300. 321. 381. — Alf Haraldſen *a* 819. 831. 906. *b* 69. 81. 98. 129. 162 f. 283. 381. — Bergthor Kolbeinsſen *a* 906. — Borghild Haakonſdatter *a* 400. — Cecilie Haakonſdatter *a* 196. 399. *b* 107. 145. — Elin *a* 196. 399. — Haakon Agmundſen *a* 27 f. 43. 54. 75. 87. 148. 160 ff. 185. 291. 398 ff. 425. 445. 505. 906. — Hallvard Alfſen *a* 866. 906. *b* 164. 214.
- Bonde Wiif *a* 790.
- Bonifacius XI, Pave *b* 359.
- Boothild *a* 521. 555. 593.
- Borgar Anundſen *a* 475. 482 f. — Audunſen *a* 445. — Bjarnesſen, Eyselmand *a* 424. — paa Hæm *a* 369. — Vetteleſen *a* 381.
- Borgargerde ved Carpsborg *a* 393. *b* 179.
- Borgeslyffel *a* 154 ff. 579. 614 ff. *b*. 11.
- Borghild Haakonſdatter, ſe Bolt.
- Borgholm Slot *a* 708. 724. 784. 796.
- Borgund paa Søndmøre *a* 895. *b* 26. 243.
- Borrabranden, Skib *b* 226.
- Botulf Andresſen *a* 305. — Neshjornesſen, Biftop i Stavanger *a* 549. 553. 555 f. 563. 846. 933. *b* 10. 133. — Biftop i Hamar *a* 7. 25. 62. — Eindridesſen *a* 412. 912 f. *b* 108. 187 f. — Haatenſen *a* 21 f. — Kane, ſe d. D.
- Brand Gunnarſen, Lagmand *b* 194. — Thordſen *b* 154.
- Brasegaard i Raupanger *a* 410.
- Bratsberg ved Skidan *a* 897.
- Breande ved Lebingen *a* 422.
- Brekke i Hvalerne *b* 185. — paa Jdd *b* 179. — Sogn i Jemtland *a* 371.
- Bremen *a* 44. 482. 719.
- Bru i Ranrike *b* 364. — i Søndfjord *a* 351.
- Brunsborg i Vorø *a* 384.
- Brynild Joſephsdatter *b* 189 f. 334. — Sigurdsdatter *b* 187. 189.
- Brynjulf Agmundſen *a* 422. — Givilſen *b* 188. — Haraldſen *a* 349. 556. — Jonsen paa Hvaal *a* 387. — Jonsen, Cantſler *a* 580 f.
- Brynlaa i Lunneim *b* 177.
- Buagaarden i Bergen *a* 412.
- Bubarnes paa Jøland *b* 370.
- Bugislav, Hertug af Stettin *b* 64. — V, Hertug i Bagpomern *b* 327.
- Burchard Biftop *a* 106. — Bløge *a* 823.
- Bygdoen ved Dølo *a* 577.
- Byrge Gregoriusſen *a* 677. 842. — Magnusſen, Konge i Sverige *a* 1 f. 9. 16. 19. 41. 70. — Peterſen, Lagmand i Uppland *a* 50. 358. — Alfſen *b* 234. 304. 309.
- Byy *a* 22.
- C**ecilie Haakonſdatter, ſe Bolt. — Hafs-datter *a* 401. — Jonsdatter *b* 155. — Sigurdsdatter *a* 904.
- Ceciliegaarden i Bergen *a* 909.
- Christine Bjornsdatter *b* 368. — Nikolaſdatter *b* 182 ff. — Sunesdatter *a* 594 f. — Thoresdatter *a* 133. 392.
- Christikirken i Bergen *a* 897. — i Nidaros *a* 479. 851. *b* 9.
- Christopher, Konge i Danmark *a* 17 ff. 36. 48 f. 51 f. 65. 83—86. 115—122. — Kong Baldemars S. *a* 691. 700. 723 f. 737. — Michelſterp d. æ. og d. y., ſe diſe D.
- Claus, Greve af Holſten *a* 268. 276. 289. 567 f. *b* 223 f. — Lembeke *a* 287. — Stueſven *b* 14. — af Werle *a* 288. — v. Wiſen *b* 318.
- Clemens VI, Pave *a* 343. 345. 348. 390. 450. 470 ff. 507. 535. 543. 546. — VII, Pave *b* 109.
- Clemenskirken i Nidaros *a* 896.
- Cola di Rienzi, ſe Nicolaus.

- Daabo *a* 68.
- Dagfinn Toveſſon *a* 55. 87.
- Dale Kirke paa Lufter *a* 111.
- Dalbby paa Ringsaker *b* 135.
- Daleborg ved Venern *b* 309.
- Danſtberg i Mecklenburg *a* 37.
- Darre, Jon Reidarſſen *b* 28. 30. 129. 156. 158. 165 f. 210. 283. 321. 342 f. 381. — Reidar Jonſſen, Fehirde *a* 514. 810. 866. 923.
- David Bruce, Konge i Skotland *a* 317 f. 915. — Grykton *b* 98. — af St. Clair *b* 100. 259.
- Demetrius Michaelovitſh *a* 73.
- Digreſtytningen Gaardi i Oslo *b* 142.
- Dolvin i Bergs Sogn *b* 177.
- Dordrecht *a* 797.
- Dorpat *a* 530.
- Dragsmarken, Ekib *a* 362.
- Dragor *a* 143.
- Duncan Andersſon *a* 649. 914 f.
- Dyngjuhuus *a* 521.
- Dynjande *a* 341.
- Eberhard Boſe *a* 823. *b* 69. — v. Leſeniz *a* 280.
- Edvard II, Konge i England *a* 126. 131 f. — III, Konge i England *a* 317. 319.
- Edeſviken *a* 832.
- Eervalla i Nærike *a* 905.
- Eggard af Brockbery *a* 144.
- Egge i Sofndal *a* 411.
- Egghard af Baſdaw *a* 685 f.
- Egidius Correnbiter *a* 331.
- Egil Gjulfſon, Biſkop i Hole *a* 145. 174. 179. 305 f. 308. 321. — Salmundſon *a* 303.
- Eideſmyrene i Borø *a* 383.
- Eidsfjord i Hardanger *a* 396.
- Eik paa Aker *b* 173.
- Eiken i Sandsjerv *b* 175.
- Eiliſ Arneſſen Kortin, Erkebiſkop *a* 6. 11 f. 39. 54. 57 f. 89 f. 129. 145. 321. — Brynjulfſen *a* 912. — Gilivſſen *a* 291. 390. 466 f. 475. 477. 580. 621. 674. — i Nauſdal *a* 11. — Preſt paa Aas *b* 145. — Preſt i Oslo *a* 683. — Etenke *b* 192. — Thorbjørnsſon *a* 868 f.
- Einar Ambeſſon, Fehirde *a* 87. — Andersſon, Lagmand *a* 385. 430. — Auge
- a* 381. — Grikſſen i Vatnefjord *b* 248. — Havlidſſen *a* 138. 451 f. 624. 922. 933. *b* 371 f. — Lagmand *a* 368. — Pinnung *a* 412.
- Eindride Aſbjørnsſen, Lagmand *a* 514. — Botulfſſen d. æ. *a* 409 f. — Botulfſſen d. y. *a* 913. — Erlendſſen *a* 912. *b* 159. 381. — Hviit *a* 409. — Ivarſſen, Synſelm. *a* 424. — Peterſſon *a* 11. — Simonsſen, Synſelm. *a* 423. 429. — Svale *a* 55. — Tholſſen, Lagmand *a* 430.
- Eivind ſe Eyvind.
- Elſeborg Slot *a* 751. *b* 78.
- Elſteleid i Sandsjerv *a* 891.
- Elgefeter Kloſter *a* 406. 896.
- Elias af Vodren, Nunciuſ *b* 45.
- Elin Bergſveinsdatter *a* 907. *b* 12. 166 f. — paa Bjernthveit *b* 180. — Haakonſdatter, ſe Volt. — Ivarsdatter *b* 255. — Ragnvaldsdatter, ſe Smer. — Raneſdatter *b* 171. — Thoreſdatter *a* 61. 133. 391 f. 408. — Wiſjamdatter *a* 412. 912 f.
- Elisabeth (Elſebe), Grev Gerhardſ Dr. *a* 709. 732 f. — Grev Gerhardſ Syſter *a* 118.
- Elveſyſjel *a* 579. *b* 51.
- Engelbert, Biſkop i Dorpat *a* 195.
- Engelbrecht Lyning *a* 32 f. 79. 82. 349. — de Werſten *a* 270.
- Enis af Mecklenburg (?) *b* 341 ff.
- Erby i Sverige *a* 583.
- Erik Abbed *a* 309. — Arneſſen *a* 411. — Biſkop i Stavanger *a* 62. 89 f. 98. 173. 321. 327. 329 f. 334. — Erlendſſen *a* 411 f. 912. — Gyſteinsſen *a* 844. — paa Forneby *a* 375 f. — Geirmund *a* 362. Gudmundſſon *b* 247. 328. — Hertug af Jylland *a* 84. — Hertug af Sagen *a* 191. 690 f. 697. 700. 750. 776. 784. — d. y. Hertug af Sagen *a* 461. *b* 76. — Karlſſen *a* 741. — Ketilsſen Pute *a* 748. 750. 767. 823. 828 f. 831. 836 ff. *b* 12. 59. 69. 98. 155. 214. 231. 304. 314. 364. — R. M-brechts S. *b* 312. 381. — R. Chriſtophers S. *a* 84. 117 f. 121. — R. i Danmark *a* 1. 16 f. — Magnusſen, R. i Sverige *a* 229. 273. 287. 292 ff. 468. 554. 638—658. — (Norſarer) *b* 342.

- af **Pomern**, Unionskonge *b* 278. 319—386. 374—378. — **Elembe**, Lagmand *a* 514. — **Steinarssen**, Lagmand *a* 430 f. — **Steinbjørnssen**, Hirdstjore p. Island *a* 304. 307. — **Thorfeldssen** *b* 179. — **Thoresen** *a* 9. 39. 50. — **Topp**, Eysjelm. *a* 54. 426. — af **Torge** *a* 197. — **Valdemarsen**, Hertug i Slesvig *a* 18.
- Erkebiskopsgaarden i Bergen *a* 893.
- Erlend Hauksen**, Lagmand *a* 134. — **Jonsen** *a* 681. — **Josteinssen** *a* 329. — **Karlshovedssen** *a* 410 f. — **Philippssen** d. æ. *a* 407. — **Philippssen** d. y. *a* 408. 434. 823. 909. 912. *b* 12. 30 f. 69. 81. 98. 156 ff. 213. 321. 323. — **Serkssen** *a* 391. — **Silfestsen** *a* 410 f. — af **Upsje**, Lagmand *a* 7.
- Erling Alfssen** *a* 154. — **Ginarssen**, Eysjelm. *b* 160 f. 213. — **Gullesen** *a* 148. 341 f. — paa **Haukavit** *a* 368 f. — **Nikolaassen**, se **Walle**. — **Brest** *a* 328. — **Bidmannssen** *a* 3. 7. 11. 47. 54. 58—62. 81. 86 ff. 102. 103—8. 122. 126 ff. 152—163. 203 ff. 218 f. 223 ff. 269 f. 289 ff. 312. 330. 363. 389—392. 401. 406. 408. 422 f. 477. 483. 505. 509. 580. 620 f. 674.
- Ergjisl Neskonungsssen** *a* 43. 49. 81. 261. — **Nikolaassen** *b* 304. — **Eunesen** *a* 318. 531. 580. 594 f. 610 f. 634. 641 f. 644. 648 f. 654. 658. 693. 699. 709. 711. 719. 725. 748. 914 f. *b* 17. 49. 363.
- Estland** *a* 278. 285. 457 ff.
- Ethra-Na** *a* 461.
- Euphemia**, Hertug **Erifs Datter** *a* 41. 185 f. 191. 859.
- Eurepæ** *a* 73.
- Eustathius**, **Dyfiattkej** *a* 75.
- Ey** (Uya) paa **Hjaltland** *a* 637.
- Eysteinn Arnesen** *a* 54. — **Ægrimssen** *a* 310. 630 f. 920. 924 ff. 933. — **Alfassen**, **Bistep** i **Oslo** *b* 141. 143. 266 f. 283. 321. 347. 355. 360. — **Wiflesen** *a* 55. — **Gudmundssen** *a* 55. — **Isakssen** **Mugga** *a* 409 f. — **Ormsen** *a* 668.
- Eyulf Brandsen** *a* 920. 924 f. — **Markusssen** *a* 844.
- Eyvar Gautesdatter** *a* 360. 402.
- Eyvind Aabjornssen**, Lagmand *a* 869. — **Hallvarðssen**, Lagmand *a* 431. — paa **Ottarssjo** *b* 260. — **Ranesen** *b* 171. — **Saalesen** *a* 54. — **Eigurðssen** *b* 189.
- Falkenberg Slot** *a* 460.
- Falkheim** *b* 180.
- Falkeping** *b* 316 f.
- Falsterbod** *a* 643. 806.
- Falu Kobberverk** *a* 473.
- Faludals-Stogen** i **Serna** *a* 672.
- Fane Kirke** *a* 20. 34. 479.
- Fartbegn** af **Helsingeland** *a* 583.
- Feodor Danilevitsch** *a* 481.
- Ferne** paa **Vors** *a* 396.
- Fikke Moltke** *a* 725 f. — **Norby** *b* 315.
- Finland** *a* 69. 278.
- Finmarken** *a* 246. 931 f.
- Finn Almundssen** *a* 3. 11. 27. 39. 54. 86 f. 134. 153. 203 f. 368 f. 395. 424. — **Gautssen** *a* 402. — **Gyrdssen** *b* 212. 283. 321. — **Galdorsen** *a* 3. 7. 20. 22. 72. 114 f.
- Finnboge Thoresen**, Lagmand *b* 193.
- Finnegaarden** i Bergen *a* 387.
- Finnen** paa **Vors** *a* 411.
- Finnkel Guthormssen** *a* 395.
- Finvid Ragnarssen** *a* 650.
- Firdaahlke** *a* 111.
- Fivelhellen** i **Vors** *a* 384.
- Fjeld** paa **Ringerike** *a* 853.
- Fjellar Piiik** *a* 748. 818. 831.
- Flaskemølle** *a* 285.
- Flatobogen** *b* 250.
- Flosepeningen** *a* 883 f.
- Folkestad** i **Stedjohøjs Sogn** *b* 140.
- Follo** *a* 311.
- Folmar Sakesssen** *b* 268.
- Forneby** i **Jemteland** *a* 375.
- Forø** i **Hardanger** *a* 391. — paa **Naurmarike** *b* 141 f.
- Fosnes** i **Arndals Sogn** *b* 179.
- Fossjen** paa **Eker** *b* 175.
- Frauner** i **Lider** *b* 24.
- Frederik Dimarsen** *b* 360. — v. **Lochen** *a* 273 f. 276. — **Markgreve** af **Meisjen** *b* 75. — **Suderland** *a* 784.
- Freyhof** i **Thrygstad** *b* 168.
- Fulco** af **Villaret**, Stormester *a* 76.
- Fylkisberg** i **Svarteborg** *b* 175.

- Færoerne *a* 315. 557. 614. 918. *b* 254 f. 373 f.
- G**aata *a* 764.
- Gadebusch *a* 42. 700.
- Galle, Erling Nikolasen *b* 178. — Haavard *b* 178. — Nikolas, Eysfelmand *b* 161. 177 f. 212. 283. 321. — Eigrud Nikolasdatter *b* 178.
- Galtung, Gaute Erikssen *a* 403. 818 f. 823. 828. 910 f. *b* 11 f. 14. 18. 69. 81. 98. 129. 156. 181. 210. 283. 321. 381.
- Garde i Gronland *a* 633.
- Gaucelin, Abbed *a* 599 f. — Kardinalbiskop af Albanø *a* 471.
- Gauldalen *a* 388.
- Gautagaarden i Lunøberg *b* 165.
- Gaute (Gaut) Aklafsen, Lagmand *a* 430. 514. — Erikssen, se Galtung. — Gautsen *a* 402. — Gaatonssen *a* 402. *b* 30. 158. — Jfakssen *a* 410. — Jfakssen paa Tolga *a* 11. 400 f. 424. — Jonssen *a* 402.
- Gedimin, Fyrste af Litauen *a* 73.
- Geirme-Broen i Sogn *a* 383.
- Geirmund Erlingsen *a* 368. — Thorbroder *a* 167.
- Geitkaseter i Hardanger *a* 391.
- Gemlastad i Nordfjord *b* 157.
- Georg, Jarl af March *b* 98. — (Jurje Danilovitsh), Storfyrste af Novgorod *a* 71. 73.
- Gerb Smidssen, Eysfelmand *a* 291. 427. 505.
- Gerde-Kleven i Sogn *a* 383.
- Gerhard af Attendorn *a* 823. — v. Brinde *a* 823. — Greve af Holsten-Rendsburg *a* 42. 51. 84 ff. 115—122. 243 f. — Grev Gerhards Sen *a* 268. 276. — Grev Henriks Sen *b* 223. — Kind *a* 823. — Snafenberg *a* 766. *b* 235. 317.
- Gerlach Speckin *a* 557.
- Gerthrud Erlingsdatter *a* 406. 621. 910. — Hallvorsdatter *a* 555.
- Gerward Budelesbach *b* 263.
- Gestgaarden i Skidan *a* 370.
- Gilbert, Biskop paa Eyeroerne *a* 64. — Erlendsen *b* 112.
- Gimø Kloster *a* 897. *b* 7.
- Gisbrift, Biskop i Bergen *a* 330. 503. 509 f. 512. 549. 553. 555. 557. 580. 846. 848 f.
- Giske *a* 390. — Gods *a* 620. — paa Dninashev *a* 432.
- Gisl Glinesen *a* 9. 39. 68.
- Giile Philipsen *a* 624.
- Gjarrald Ivarssen *a* 167.
- Gladen, Etib *a* 320.
- Glabæk i Skaane *a* 37.
- Goswin Ledefinsen *a* 823.
- Gotland *a* 706 ff. 724.
- Gottorp *a* 84.
- Gottskalk, Collector *a* 99. — Falkdal, Biskop i Linteping *a* 742. 772. 834 ff. 843. *b* 57. — Notarius *b* 54 f. — Skarpenberg *a* 750. 759. 769. 801. 930.
- Grande Hallvardssen *a* 422.
- Grannes nedre, Gaard *a* 398.
- Graute i Lørdal *a* 409.
- Grauten i Bergen *a* 409.
- Gressenjkoven *a* 341.
- Gregorius Magnusen, svensk Drottsete *a* 162. 182. 204. — XI, Pare *a* 851. *b* 109. — Petersen, Prest *a* 559. — Styrbjørnssen *a* 532. 583. — Sverthing *a* 784.
- Greifswalde *a* 264. 280. 284. 694. 712 f.
- Greiv Ivarssen *a* 403. *b* 159. 254 f. — Thorssen, Lagmand *a* 505. — Thorssen *a* 403. 429.
- Greta Dume *b* 306.
- Grim Drmsen *a* 20. 31. 33. 79. 321. — Skutasen, Biskop i Skaalholt *a* 62 f. — Thorsteinsen, Hirdstjore paa Island *a* 7. 303. 305. 385. 454. 623 f.
- Groa Erikdatter *a* 375.
- Grov ved Steig *a* 671.
- Grund i Gysjorden paa Island *a* 923.
- Gronland *a* 313 ff. 633. 930 f. *b* 105 f. 252 ff.
- Gudbrand *a* 135. — Alfesen *b* 69. — fra Audunargaarden *b* 154. — Erlingsen *b* 283. 321. 381. — paa Gellin *a* 383. — Gudbrandssen *a* 55. — — Mulsan *a* 55. 87. — Petersen Klerk *a* 411.

- Gudbrandsdalen *a* 426.
 Gudheims Kloster i Sverige *a* 591.
 Gudlaug *a* 310.
 Gudleif Gudridesøn *a* 55.
 Gudmund Grein *b* 78 f. — Drmsøn *b* 247. — Sigurdsøn, Lagmand *a* 303. — Snorresøn, Syssejemand *a* 624. 631.
 Gudrid Anundsatter *b* 168. — Audfinnædatter *a* 411.
 Gudrun Hallsteinsdatter *a* 933. — Ivarsdatter *a* 394. — Sabjornsdatter *a* 395.
 Guido de Cruce, Nuncius *a* 841. 843 — 846. *b* 42. — Greve af Namur *a* 186. 319 f.
 Guillaume de Bega *a* 467.
 Gullfuden, Stib *a* 320.
 Gunnar Alfson *a* 909. — Anundsøn *b* 157. — Thorsbroder *b* 146. — Erlendsøn *a* 395. — Hjarandesøn, Lagmand *a* 514. 866. 909. *b* 11. 30. 158. 195. — Hvitt *a* 224. 245 ff. 383. 409. 420. 431. 477. 483. 505. — Kane, se *b*. D. — Raasvein *a* 25. 431. — Thoraldsøn *a* 475. — paa Bambestad *a* 374. — Vitaliebroder *b* 338.
 Gunnarspeningen *a* 883 f.
 Gunne Jernsidesøn *b* 147.
 Gunnhilde Alkesdatter *a* 551. — Bergsveinsdatter *a* 907. *b* 164.
 Gunnvar Gyridsdatter *a* 380 f.
 Gunzelin, Greve af Schwerin *a* 42.
 Guthorm Agramsøn Eldjarn *a* 630. — Bergsveinsøn *b* 166. — Eritsøn, Syssejemand *a* 55. 87. 426. 440 f. 483. — Gudbrandsøn, Lagmand *a* 514. *b* 11. 192. — Haakonson *a* 405. — Haavardsøn *a* 361 f. — Hafthorsøn *a* 395. — Haraldsøn, Prest *a* 681. — Helgesøn *a* 3. 5 f. 11. 43. 377. 424. — Kolbjornsøn, Lagmand *a* 3. 5. 11. 27 f. 43. 56. 65. 101. 105 ff. 134. 159. 418. 422. 430. — Paalsøn, Biskop i Stavanger *a* 114 f. 240. 247. 335. 408. 420. 450. 477. 502. 510 f. — Rolfsøn *b* 142. 173 f. — Sigurdsøn *a* 11. — Sparre *a* 318. — Thorlaugsøn, Prest *a* 551. 892.
 Gyktan Gaard i Bergen *b* 108. 187.
 Gynther, Greve af Lindow *b* 313. —
 Greve af Schwarzburg *a* 275. ff. — af Wedhausen *b* 81. 98. 218 ff.
 Gyrð Atlesøn, Biskop i Stavanger *a* 539. 544 f. 552. 554 f. 584. — Gyrdson *b* 186. 381. — Haakonson *b* 177. 186. — Ivarsen, Biskop i Skalholt *a* 329. 510. 626 f. 629 f. 924 ff.
 Gyrid Andresdatter *a* 403. — Eritsdatter *b* 156. 176. — Erlingsdatter *a* 390 f. 466 f. 621. 674. — Gudleisdatter *b* 334. — Haraldsdatter, se Stumpe. — Drmsdatter *a* 380 f. — Eigurdsdatter *a* 360.
 Gotstav Arvidsøn *a* 531 ff. 715. — Nikolasøn *a* 142. — Sunesøn *a* 39. 68. 227. 532. 572.
 Haakon Amundsøn *a* 682. — Amundsøn, se Bolt. — Biskop i Stavanger *a* 4. 7. 12. 25. 27. 31. 62. — Thorsbroder *a* 682. *b* 146. — Einarsøn *a* 412. — Erlingsøn, Biskop i Bergen *a* 114. 145. 159 f. 173 —178. 203 ff. 230 ff. 269 f. 306 ff. 312. 315. 321. 328—335. — Gyfsteinsøn *a* 147. — Gyvindsøn *b* 12. 18. 81. 98. — Guthormsøn *a* 405. — i Hererne *b* 172. — Ivarsen, Erkebiskop *b* 133 ff. 147. — Jonsen *a* 394. 823. 828. 836. 865. 901 f. 904 f. 909. 915 ff. *b* 12. 30. 69. 81. 98 f. 127. 129. 151. 153 f. 158. 283. 287 ff. 294. 298. 321. 323 ff. 362. — Knut Porjes Son *a* 119. 505. — Lama *a* 43. 49. — V. Magnusson (Haalegg), Norges Konge *a* 1 f. 76 f. — VI. Magnusson, Norges Konge *a* 252. 273. 291 ff. 468. 515 ff. 554. 579 f. 609—934. 654 f. 659 f. 661 —675. 709. 717 f. 734 f. 856 ff. 878 —887. *b* 1—121. 113. ff. — Munansøn, se Stumpe. — Notarius *a* 250. — Ragnvaldsøn, se Emer. — Sigurdsøn *a* 903 f. *b* 152. 363. — Topp *b* 283. 381. — Thoresøn, Syssejemand *a* 11. 43. 54. 133 ff. 366. 636.
 Haalogaland *a* 71 f. 422. 428. 514. 614 f.
 Haavard, Biskop paa Færøerne *a* 315. 557. — Biskop i Hamar *a* 512. 539. 545. 549. 552 f. 555. 557. 580. 846 f.

- Botulfsen *b* 188 f. — Galle, se *d. D.* — Jonsen *a* 332. 336. — Sigurdsen, Lagmand *b* 11. 195.
- Haderslev Slot *a* 84.
- Hafthor Fintelsen *a* 395. — Graut *a* 54. — Jonsen *a* 3 ff. 427. — Thoresen, Sysselman *a* 426.
- Hakašteins Kirke ved Etidan *a* 897.
- Halland *a* 282. 286. 565 ff. 643. 705 f. 780.
- Hallbor Agmundsen *a* 148. — Gyvindsen, Sysselman *a* 423. — Jonsen *a* 332. 408. — Olafsen Duuf *a* 411 f. 913. — Ormsen *b* 110.
- Halldora Runulfsdatter, Abbedisse *b* 251.
- Halle Oddsen *a* 412.
- Hallgeir Asmundsen, Biskop i Stavanger *b* 133. 135. 139 f.
- Hallkell Hallkellsen *a* 11.
- Hallstein Vaardsen *b* 108. — Josteinsen *a* 412. — Petersen *a* 531. 640. 644. — Simonsen *a* 477. — Thorleifsen, Sysselman *a* 371. 377.
- Hallvard, Abbed i Halsna *a* 329. — Abbed i Nidarholm *a* 509. 854. — Agmundsen, Lagmand *a* 231. 378 f. 475. — Alfesen, se Volt. — Arnaldsen, Erkeprest *b* 143. — Biskop i Hamar *a* 25. 27. 29 ff. 33 f. 43. 54. 62. 79. 89 f. 96 ff. 157 ff. 204. 207 ff. 216 ff. 321. 327. 425 f. 451. 477. 479. 483. 490. 502. — Bjarnesen, Biskop i Oslo *a* 539. 555. 675. 819. 846. *b* 9. — Erlingsen *a* 368. — Hallvardsen *b* 107. — Jonsen Napa *a* 399. 811. 865. *b* 10 f. 18. 107. — Jonsen Emor, se *d. D.* — Mathiasen *b* 144. — Emid *b* 79. — Thordsen *a* 370. 377.
- St. Hallvardskirken i Oslo *a* 898. *b* 106.
- Halmstad *a* 766.
- Halkaug Gaard *b* 212.
- Halsna Kloster *a* 111. 329.
- Hamar *a* 895. 898. — Kirker *a* 78. — i Sandstverv *b* 175.
- Hamburg *a* 273 f. 280. 284. 719.
- Hamerøhuus paa Bornholm *a* 18. 49. 83.
- Hamradal i Fentelund *a* 446.
- Hans v. Buch *a* 275 f. — Klingenberg *a* 280. — Meinhardtson *b* 69. — Mynter *b* 13. — Panne *b* 67. — Ritter *a* 280. — Rode *a* 196. 261. — Ruge *b* 69. — Wolmesten *a* 823. *b* 69.
- Hanseater *a* 710—716. 719—728. 744. 773 ff. 789—826. *b* 7. 17 f. 53 ff. 67—73. 216—222. 225.
- Hapsal i Estland *a* 526.
- Harald Alfesen, Lagmand *a* 430. — Gudmundsen, Sysselman *a* 423. — Haarensen, Lagmand *b* 195. — Kolbjørnsen, Lagmand *b* 193. — Magnussen *b* 16. — Nikolasen, Fehirde *a* 421. 423. 428. 505. — Sysselman *a* 338. 378.
- Hardanger *a* 424.
- Harderwyd *a* 797.
- Hatteberg *a* 402 f. *b* 159.
- Haugathing *a* 16.
- Haugé Kirke paa Efer *a* 77. 349.
- Hauk Erlendsen *a* 11. 134. 136. 257. 304. 429.
- Hautavik Gaard *a* 368.
- Hausibeit i Ulensvang *a* 913.
- Havlide Steinesen, Prest *a* 933.
- Havudsegl (Hadsel) i Vesteraalen *a* 556.
- Hedemarken *a* 425.
- Heilvig, danst Dronning *a* 244. 587.
- Heimdalsvatn i Gudbrandsdalen *a* 394
- Heine (Heyne) Schutte *b* 338. — Snaftenborg *b* 235. 330. — Styve *a* 574.
- Hekla paa Island *a* 310.
- Helga Paalsdatter *b* 146. — Thoraldsdatter Kane, se *d. D.*
- Helge, Biskop i Oslo *a* 7. 25. 27. 31. 54. 62. — Geirmundsen *a* 369. — Hallsteinsen, *a* 681. — Svaresen Laft *a* 250. 431. — Steinarsen *b* 142. — Thordsen, Abbed *a* 925. — Thorgerdsen *a* 367.
- Hellebet i Steinkirke Sogn *b* 166.
- Hellingbern v. Setvede *a* 280.
- Helsingberg *a* 2. 141. 143. 279. 569. 691 ff. 697. 700. 721 ff. — Slot *a* 151. 652. 655 f.
- Heming, Erkebiskop i Uppsala *a* 325. 456. 532. 544. 601.
- Henning, Biskop i Vegsjø *b* 347. —

- Mandüvel *b* 338. — Meynstorp *b* 135.
 — v. Putbusch, dansk Drottsete *a* 803.
 820. *b* 53 f. 61. 218. 220. — Tdgi-
 flesfen *a* 39.
- Henrik *a* 340. — Andersfen *b* 236. —
 Alstafsen *b* 342. — Biscop, Chors-
 broder *a* 607. 676. 679 f. 685—689.
 841 ff. *b* 42—45. — Bifkop i Gren-
 land *b* 253 f. 283. — Bifkop paa
 Dfnæene *b* 259. 347. — Cinarfsen
a 408. — Erkebifkop i Uppfala *b* 382.
 — Grev Gerhard's *S.* *a* 195. 266—
 269. 273 ff. 289. 487. 523. 567 —
 574. 583. 690. 709. 719 f. 743.
 771. 795—822. *b* 223. — af Heirden
a 823. — Henriksfen, Cantfler *a* 862 ff.
b 11 f. 83. 122. 129. 140. 283. 300 f.
 — Hertug af Mecklenburg *a* 643.
 694. 743 f. *b* 226. — Hertug Valde-
 mars *S.* *a* 803. — (Love) af Mecklen-
 burg *a* 37. 41—48. 51 f. 65. 85. —
 Michelstorp, se *v. D.* — Pape *a* 280. —
 Parow *b* 264. 315. 317. — af Reifach
a 275 f. 278. — Scupelenberg *b* 69.
 — af St. Clair, Jarl af Drfno *a* 133.
 915. 918. *b* 49. 95—102. 255—259.
 321. — *v.* Sulten *a* 280. — Valde-
 marsfen, Hertug af Sonderjyland *b* 52.
 — Wardenberg *b* 220. — Westhof *b* 337.
- Herbjörg Bergulfsdatter *b* 181.
- Herdabreid Hjedl paa Island *a* 311.
- Herdiis Thorvaldsdatter *a* 135. 389. 360.
 392. 636 f. 737. 760.
- Herdla Kirke *a* 479.
- Herlaug Pedersfen *b* 181.
- Herleik Masulfsfen *b* 283. 321.
- Hermann *v.* Esfen *a* 280. — Lyfe *a* 280.
 — af Dfenbrügge, Borgermester *a* 816.
 823. 835. *b* 22. 69. — af Dven *a* 823.
 — Provst i Lübeck *b* 46. — *v.* Wicfede
a 280. — *v.* Wißen *a* 719. 722. 732.
- Hermund Bergfsen Klerk *a* 866.
- Hermundvandet i Serna *a* 672.
- Heyne, se Heine.
- Hildegaarden i Bergen *b* 160.
- Hifingen *a* 573.
- Hjalleland paa Island *b* 370.
- Hjalparegaarden i Oslo *b* 192.
- Hjaltland *a* 315. 614 f. 636 ff.
- Hnappavalla-Søkelen paa Island *a*
 311.
- Hobolftad paa Efer *b* 173. 175.
 Holbek *a* 459 f.
- Hole i Ramnes *b* 141. 175.
- Hollrodd paa Ringheim *a* 412.
- Holmedalen i Bergen *b* 25.
- Holmfrid Anundsatter *b* 30. 157. —
 Erlingsdatter *a* 360.
- Holtamanna-Kepp paa Island *a* 310.
- Holte Gunnarsfen *a* 865. 867. 909. —
 Thorgrimsfen, Hirdstjore *a* 383 ff. 429.
 454. 625 f. 630.
- Horn paa Fæderen *a* 397.
- Hornbørefund *b* 129.
- Hofstveit i Sandsbærv *b* 175.
- Hovden i Aker *a* 869.
- Hoveds Kiofter *a* 78. 189. 577 f.
- Hovin i Mosfedal *b* 141.
- Hugo, Jarl af Rosk *a* 318. — Ronge af
 Cypren *a* 450. — af Lokim *a* 823.
- Humlaborg Slot *a* 785.
- Hunaborg paa Naumarke *a* 361.
- Hunehals *a* 66 ff.
- Huney Alfjsen *a* 372.
- Huseby i Dnsø *a* 393.
- Hval i Sogn *a* 361. 400 f. 410.
- Hvalberg i Stoffe *b* 175.
- Hvam m paa Borgund *a* 409. — i Hafslo
a 409 f. *b* 187 f.
- Hvannanes i Saude *b* 180.
- Hveden *a* 282. 286. 806.
- Hvitheim paa Vørø *a* 411.
- Hyllen paa Vørø *a* 411.
- Hynduljød *b* 250.
- Hæm Gaard *a* 368.
- Hængsø ved Oslo *a* 577.
- Hensebusfen, Etib *a* 319.
- Høyland i Ryfylke *b* 160.
- I**dre Sogn *b* 79.
- Inga Somsdatter *a* 400 f.
- Ingebjörg, Bifkop Eilivs Syster *a* 470.
 — Erlendsdatter *a* 407. — Erlings-
 datter *a* 289. 389. 392. 620. 903. *b*
 152. — Somsdatter *a* 400 f. — Paals-
 datter *a* 405. — Petersdatter af Vedsø
a 257. 396. — Simonsdatter *a* 412.
 912. — jfr. Ingeborg.
- Ingeborg, dansk Dronning *a* 16. —
 Erling Cinarfsens Datter *b* 160. 178.
 — Erlingsdatter (Jarl Alf's Syster) *a*
 134. 392. — Haafonsdatter, Hertuginde

- a** 1. 8 ff. 12—19. 29. 35—41. 69. 86. 91—93. 132. 143. 230 f. 267 f. 339 f. 461. 577 f. 859. — Hertuginde af Sland **a** 196. 646. — Magnúsdatter **a** 915. **b** 363. — Munaansdatter **a** 499. — Petersdatter paa Huusstad **b** 154. — Thorsteinsdatter **b** 370. — Ulfsdatter Sparre **a** 593. 595. — Kong Valdemars Datter **a** 468. 496. 573. — jfr. Ingebjørg.
- Ingegerd **b** 156. — Finnsdatter **a** 402. — Knut Algotssøns Datter **a** 736. 911. **b** 333. — Knut Algotssøns Datter (?) **a** 911. — paa Mardin **b** 180.
- Inge mar Ragnvaldsøen **a** 241. 431.
- Ingemund Sønssøn, Lagmand **a** 430. 514. — Uthymessøn **b** 30 f. 157 f.
- Ingerid **a** 553. — Brynjulfedatter **a** 400. — Karlsdatter **b** 165. — Magnúsdatter **b** 364. — Thorbjørnsdatter **b** 173. 175.
- Ingjald Guthormssøn, Søsselfemand **a** 865 f. 904. **b** 215. — Sønssøn, Prior **a** 538. 681. 854.
- Ingulf Girvindsøn **a** 888.
- Innocentius VI, Pave **a** 510. 546 f. 599 f. 842
- Isabella, Enkedronning i Norge **a** 131 f. 646. 674. — Malise Karls Datter **b** 100. — Petersdatter **a** 403.
- Isak Gautesøn **a** 400 f. — Thorghilssøn **a** 410.
- Island **a** 25 ff. 62 f. 136 ff. 302—313. 454. 614 ff. 623—633 918—930. **b** 32 f. 47. 50. 102—105. 245—252. 327 ff. 368—373.
- Israël, Biskop i Vesterås **a** 39. — Byrgessøn, Lagmand i Uppland **a** 488. 506. 523. 526. 532.
- Ivar Agmundssøn Nova, Drottsfete **a** 3. 11. 27. 43. 45. 56. 62. 87. 92 f. 95 f. 117. 134. 143. 153. 156 f. 160 ff. 185. 188 f. 202 ff. 222—228. 285 f. 291. 362. 367 ff. 421 f. 424 f. 442. 448. 475. 477. 479. 483. 504. — (Ulfssøn?), Lagmand **a** 383. 428. — Andressøn, Lagmand **a** 385. 408. 424. 429. 580. — Arnessøn **a** 890. — Arnessøn, Lagmand **a** 429. — Audunssøn **a** 148. 184. — Vaardsøn, Prest **a** 314 f. 348 f. — paa Bleiden, Søsselfemand **a** 424. — Gæsling den Gamle **a** 394. — Haraldssøn, Søsselfemand **a** 427. — Hvitt **a** 168. — Sønssøn **b** 146. — Sønssøn Holm **a** 632. 918 f. 928. — Kraak **a** 101. — Lykke **b** 315. — Mikolassøn **a** 62. — Olafssøn **a** 54. — Olafssøn, Cantler **a** 3 ff. 11. 38. 47. 62. 316. — Ona **a** 250. 407. 431. 553. — Sveinssøn, Lagmand **b** 195. — Thoresen **a** 403. — Vigjussøn Holm, Hirdstjore **a** 631 f. 844.
- Jadar i Ramnes **b** 141. 177.
- Jakob Abrahamsøn **b** 332. 377. — Agelssøn **b** 235. — (Jappe) Fastulfsøn **b** 161 f. 283. — Jenssen, Biskop i Bergen **b** 9. 107 f. 321. 354 f. — Luce af Prato **a** 557. — Muns **b** 79. 308. 314. — Mikolassøn, Erkebiskop i Lund **a** 640. 644. 653 f. 686. **b** 382. — Olafssøn **b** 135. — Paalsøn **a** 288. — Plestow, Borgermester i Lübeck **a** 794. 835. **b** 69.
- Jama i Ingermanland **a** 524.
- Jammælt Thoresen **a** 55. 87.
- Jappe Fastulfsøn, se Jakob.
- Jardar Erlingssøn, Lagmand **b** 196.
- Jardthrud Paalsdatter **a** 395. — Einbridesdatter (?) **a** 409 f.
- Jemteland **a** 322 f. 371—380. 431. 514. 878 f. **b** 11. 112 f.
- Jens, Biskop af Roestilde **a** 267. — Henrikssøn **b** 186 f. — Nyberg **a** 164. — Olfssøn **a** 144. 219 f. 230. 234. — Knut **b** 136. 268. 347. — Thorbernsøn Grand, Erkebiskop af Lund **a** 49.
- Jekke **a** 73.
- Jesse Duvé **b** 268.
- Johan af Bourdeaux, Guldsmed i Bergen **a** 101. — Christinessen, hrenst Generalembedsmand **a** 442. 454. 488. 531. 697. 748. — Corpensen **a** 823. — Frike **a** 793 f. — Jule **a** 917. — Greve af Holsten **a** 17 f. 42. 65. 84 ff. 115—122. 142 f. 244. 268. 272 f. 276. 288. 457 f. — Greve Johan af Namur **S.** **a** 186. — Greve af Namur **a** 185. — Grupendal **b** 219 f. — Hagenberg **a** 234. — Hertug Magnús af Mecklenburgs **S.** **b** 312. 335. 339. — Hertug af Mecklenburg-Stargard d. æ. **a** 494. **b** 335 f.

- Karlsson, svensk Cantler *a* 646. —
 Kenge i Frankrige *a* 767 f. — Leblanc,
 Kjøbmand i Oslo *a* 682. — Lise *b* 233.
 305. — Lffesjen, se Jens. — Pawe-
 mund *a* 823. — Prest *b* 532. — Ruut,
 se Jens. — de Serone *a* 80. 89. 93
 —102. 356. 535. — af Warenne, Jarl
 af Surrey *a* 317. — af Werle *a* 266.
 288. — af Winterthur *a* 932. — Wit-
 tenborg, Borgermester i Lübeck *a* 723.
 785 f. — Wolmesten, se Hans.
- Johanne, Sir Jon Menteit's Datter**
a 318.
- Johannes Faber, Prest** *a* 602. — Gui-
 laberti, Runcius *a* 523. 529—543. 545
 599—609. 640. 675—689. — Hertug
 af Sagen-Lauenburg *a* 118. — Kyrr *a*
 43. — Maurelli, pavelig Generalkam-
 mer-Auditor *a* 602. 606 f. — Palasini
a 602. — XXII, Pave *a* 342. 344.
- Jon Alfesjen** *b* 111. — Alfesjen, Lag-
 mand *b* 196. — Afsursen *a* 196. *b*
 107. — Baardsen *a* 367. — Basfat
b 108. — Bistop paa Orkno *b* 259.
 381. — Bistop i Oslo *b* 10. 129. 266.
 — Bjarnesjen, Dver-Fehirde *a* 3. 11.
 27. 47. 61. 402. 420. — Borgarsen
a 87. — Brynjulfesjen d. æ. *a* 400.
 580. 620. 674. — Brynjulfesjen d. y.
a 401. — Chorsbroder *b* 146. — Dans-
 sen *b* 81. 98. — Donean, Bistop paa
 Eydererne *b* 43. 46. — Eindridesen,
 Bistop i Skaalholt *a* 308. 329 f. —
 Eriksen *b* 108. — Eriksen Skalle,
 Bistop i Hol *a* 313 f. 336. 510. 549.
 553. 558. 919 ff. 926 f. *b* 103 f. 252.
 371. — Erngilsen Hjerne *a* 711. 719.
 748. 823. 828. 837. *b* 12. 181 ff. —
 Finnssen *a* 402. — Gudmundesjen
a 55. — Guthormesjen *b* 368. —
 Guthormesjen Straadeiva, Lagmand *a*
 919. 922 ff. 930. — Haitthorsen *a*
 152—163. 205 ff. 291. 392 ff. 477.
 483. 580. 584. 643 f. 819. 828. 836.
 865. 904 f. *b* 11 i. 81. 93. 151 ff.
 211. 362. — Hallbordsen *a* 408. —
 Hallbordsen, Bistop i Skaalholt *a* 54.
 63. 136 f. 174. 179. 295 ff. 313. 321.
 — Hallsen *a* 305. — Hallvardsen *b*
 171. — Hallvardsen, se Eumer. — Ha-
 raldsen *b* 381. — Hemingsen *a* 422.
- Hjerne d. y., se Jones. — Holms-
 sen *b* 245. — Karlsson, Lagmand *b*
 165. 194. — Ludolfesjen, svensk Prest
a 555. 559. — Martinsson *a* 903. *b*
 12. 129. 152. 239. 283. 381. — Nite-
 lasen *a* 39. — Oddsen *a* 831. *b* 12.
 81. 98. 236. — Prest paa Trilbesland
a 886. — Prest paa Vangen *a* 913. —
 Ragnvaldesen, se Eumer. — Raud *a*
 395. — Reidarsen, se Darre. — Rot-
 geresen, Prest *a* 559. — Saulesen,
 Lagmand *a* 431. — Sigurdesen *a* 381.
 — Sigurdesen, Bistop i Skaalholt *a*
 308 f. 334. 623—626. — Silfestsjen
a 411. — Staal *a* 400. — Tholfsen *a*
 39. — Thoraldesjen *a* 819. — Thorbs-
 sen, Prest *b* 250. — Thorhilsen, Lag-
 mand *b* 196. — Thorleifesen *a* 539
 — Thorsteinesen, Lagmand *a* 430. 454.
 625. — Thrugtesen *a* 644. — Odine-
 sen *a* 546.
- Joneta, Walter Haliburtons Datter** *b*
 100.
- Jonskirken i Bergen** *a* 329.
- Jorunn** *b* 177.
- Joseph Karlshovedesjen** *a* 410 f. 622.
 866. *b* 189
- Jost, Markgreve af Mähren og Branden-
 burg** *b* 313.
- Jostein paa Sande** *a* 383.
- Jurje Danilewitsch, se Georg.**
- Jones Jonsen Hjerne** *b* 184.
- Jonteping** *a* 531. 644.
- Jorgen Wittenbefe** *a* 280.
- Jorund Arnesen** *b* 188. 213. — Hafst-
 sen, Lagmand *a* 379. 514. — Vad *a*
 383.
- Kalmar** *a* 533. 784.
- Kalundborg** *a* 267. 275. 287. *b* 69.
- Kalvhage i Hylkebygden** *a* 411.
- Kampen** *a* 187. 262. 270 f. 610. 791 f.
 797. .
- Kane, Botulf** *b* 177. — Gunnar *b* 156.
 176. — Helga Thoraldesdatter *b* 175.
 — Nikolas Gunnarsen *b* 156. 176.
 — Rolf Thoraldesen *b* 175. — Sigrid
 Gunnarsdatter *b* 156. 176. — Thoralde
b 175 f. — Thoralde Gunnarsen *b*
 156. 175 f.
- Kane-Baaden Skib** *b* 370.

- Karl, Biskop af Linteping *a* 9. 11 f. 14 f. 39. 50. 67. — Erkebiskop af Lund *a* 83 f. 141 f. 164. — Gamalsen *a* 867. — IV Kæjser *a* 494. — af Lugemburg *a* 494. — Magnussen *b* 304. — Resonungesen *a* 43. 49. 81. 182. 227. 531. 572. — Tufesen *a* 532. — Ulfesen af Tofta, jv. Marff *a* 644. 693. 709. 711. 719. 741. 761. 827. 832. *b* 16. 80. 234. 304. — Ulfesen af Ulfaasa *a* 741.
- Karlsbove d Arngieresen *a* 410. — i Kaupanger *a* 410 f.
- Kasimir, Konge i Polen *a* 536.
- Kastelle Kloster *a* 584.
- Katharina Jonedatter *b* 163. — Knutsdatter *a* 905. *b* 149 f. 362. — Magnus Ornsjarks Hustru *a* 31. 133. 317. 391. — de Espina *a* 214.
- Kaupanger *a* 410. 895.
- Kaupmannsnes i Sandsjverb *a* 900.
- Ketil Ghyng *a* 532. — af Horland *b* 14. — Jenesen *b* 304. — Ormesen *a* 891. — Thorlatsen, Hirdsjore paa Feland *a* 7. 27 ff. 136. 304. — Vigleifsen, Eysjelmand *a* 866. 893. *b* 11. 210.
- Kiel *a* 719.
- Kinjedal i Urnes *b* 160.
- Kirkeberg paa Efer, se Berg.
- Kjebenhavn *a* 267. 274. 277. 282. 806.
- Klep i Namnes *b* 141.
- Klove i Vore *a* 384.
- Knarren, Etib *a* 633.
- Knibe i Skoge Segn *b* 171.
- Knut Algetesen *a* 644 f. 736. 748. 831. — Voesen *b* 304. 352. — Feltesen *a* 227. — Hertug Knut Vores Sen *a* 119. 505. — Jonsen, Drottsete *a* 39. 50. 81. 123 f. 227. — Karlsjen *b* 304. — Magnussen, jvenst Lagmand *a* 9. 39. 67. 227. — Vorse *a* 9. 12 ff. 17. 36-53. 56. 64-69. 82. 93. 103. 116-119.
- Kolbein Benedictsen *a* 627. — Eindribeesen *a* 553. — paa Falle *a* 87. — Jonsen, Lagmand *a* 428.
- Kolbeinsrud paa Efer *b* 166.
- Kolberg *a* 712 f.
- Kolbjørn Gillsen, Erkeprest i Oslo *b* 144. — Gamalsen *a* 55. — Hermundsen *b* 167. — Ketilsen *a* 819. 823. 828. — Thorgilsen *b* 169.
- Kolding *a* 266.
- Konghelle *a* 87. 275. 806. 895. 899.
- Konrad Ingulfesen, Prest *a* 559.
- Koparviken ved Dramns-Eken *a* 899. *b* 300.
- Koperje i Ingermanland *a* 524.
- Kormat, Archidiaconus paa Eydererne *a* 31. 321.
- Korækirken i Nidaros *a* 896. — i Veds *a* 895.
- Korsær *a* 458. *b* 69.
- Kosma Iverdiavritsh *a* 488 f.
- Krofen i Urnes *b* 160.
- Kroftad i Huseby Segn (Byrgje-Skaun) *b* 172.
- Kvarehvat i Vore *a* 384.
- Køge i Sjælland *a* 278.
- Køln *a* 793. 797 f.
- Laduvoll Gaard *a* 368.
- Lambert Voldevinjen *a* 270.
- Langeland *a* 84.
- Langelid i Hergaardal paa Feland *b* 246. 370.
- Lapper *b* 330.
- St. Laurentii Kirke i Oslo *a* 349. — i Lunberg *a* 5. *b* 20. 32.
- Laurentius Jonsen, danst Drottsete *a* 83 ff. 121. — Kalfsen, Biskop i Hole *a* 63 f. 136 f.
- Laurents Bjørnsen *a* 811. 818 f. 828. 830. 837. 865. 867. — Gunnarsjen, Lagmand *a* 372. 378. — Karlsjen *a* 532. 644. — Petersjen *a* 765. — Sunnesen *a* 867.
- Lede Kirke *a* 479.
- Leikang (Lefum) i Gidsberg *b* 162.
- Leikvalle i Affer *b* 166.
- Lemmich v. Vokem *a* 896.
- Lengjuvit i Himmarten *a* 931.
- Lidvardsnes *b* 178.
- Liid paa Efer *b* 170. — i Hvalerne *b* 185.
- Lille-Hered paa Feland *a* 633.
- Lindheim Gaard *a* 368.
- Lindhelm Slot *a* 144. 150. 188. 234. *b* 348.
- Lister *a* 282. 286.
- Ljodhuus *a* 10. 15. 188. 643. 806.

Lodin, Biskop paa Færøerne *a* 64. — Givindesen *a* 725. 750. 819. 823. 828. — Thoresen *a* 500. 509. 553. 682. Lofoten *a* 422. Loft Gudmundsen paa Madrevalle *b* 368. — Thordsen *a* 304. Lohede *a* 121. Lomedalen *a* 197. 340 f. Lorenzo Spinelli, florentinsk Kjøbmand *a* 603. 843. Løsna i Sogn *a* 407. Lübeck *a* 17. 254. 258. 264. 269 f. 273 ff. 280. 284. 574. 583. 664. 694. 712 f. 889. Ludolf *a* 280. — af Namur *a* 447. 583. Ludvig Albrechtsen, dansk Mark *a* 17 f. 49. 52. 83 ff. 117. — af Anjou *a* 767. — Kæjser *a* 273. 468. — Markgreve af Brandenburg *a* 276. 468. 494 ff. St. Ludvigs Kirke i St. Denis *a* 479. Lund i Skaane *a* 52. 648. Lunds Domkirke *a* 141. Lyder Rabolt *b* 315. — af Kyrn *a* 43. Lykke Petersen *b* 108. Lyng i Verdalen *a* 405 f. Lyschusens, Skib *a* 312. Lyselkloster *a* 340. 520. 578.

Maanselka *a* 73. Madrevalle Kloster paa Island *a* 137. 623. Magnhild Ketildatter *a* 397 f. Magnus Mønsen, Sysselmænd *b* 212. — Biskop i Bergslum *a* 697. — Biskop i Hamar *b* 133. — Biskop i Vesteraas *a* 725. 787. 842. — Byrgeesen *a* 19. — Chorbroder *a* 465. — **V Erikssen**, Norges og Sveriges Konge *a* 1—934. 122 ff. 139 ff. 179—187. 478 ff. 609 f. 638—661. 679 f. 717. 764 ff. 839. 856—859. *b* 1—42. 33 ff. — Erkebiskop i Lund *b* 126. — Giffelsen *a* 531. 583. — Gregoriusen *a* 759. 879. — Gudmarsen *a* 532. 915. — Hertug af Mecklenburg *b* 236. — Jonsen *a* 680. — Kase *b* 304. 332. — Knutsen *a* 532. — Magnusen, Orknojarl *a* 7 f. 28. 133 f. 317. — Nikolaussen, Fehirde *a* 422. 465. 644. — Nikolaussen, svensk Raadsheer *a* 43. — Petersen *b* 53. — Porse *b* 126. —

Slangesthorp, Biskop i Hamar *a* 847. *b* 10. — Stolttefarl *b* 283. — Sture *a* 748. — Thorhallsen, Prest *b* 250. — Østeinsen af Surunda *a* 463. 467. Malise Guthormsen Sperra *a* 918. *b* 49. 96. 98 f. 101 f. 257 ff. 321. — af Stratherne, Jarl af Orkno *a* 317 f. 634 f. Malms *a* 691. Mare i Sogn *a* 410. Margrete *a* 400. — Arnbjærndatter *a* 397. — paa Bjernthveit *b* 180. — Brynjulfedatter *a* 400. — paa Brynlaa *b* 177. — Gilvæddatter af Naustdal *a* 621. 902. *b* 154. 362. — Erikedatter *a* 23 f. — Holmsfridedatter *a* 360. — Ottesdatter, se Komer. — Petersdatter *a* 257. 360. — Philipsdatter *a* 360. 407 f. — Svaaledatter, se Kemer. — Sveinedatter *b* 188. — Valdemarsdatter d. æ. af Danmark *a* 468. 496. **Valdemarsdatter**, Unionedronning *a* 587. 654 f. 734 ff. 830. 860 ff. *b* 12 ff. 50 f. 60 ff. 121—131. 216—238. 277—386. 292. 309. — Viljamsdatter *a* 909. Margrethedalen *a* 197. 340 f. Marie Kirke i Bergen *a* 329. — i Nidaros *a* 896. — i Oslo *a* 5. 7 ff. 47. 148 f. 185. 197. 213. 340 f. 417. 479. 584. 674. 898. *b* 27. 253. 363. — i Stavanger *a* 396. — i Tolga *a* 556. — i Tunesberg *a* 391. *b* 166. — i Vebø *a* 895. Mariebollen, Skib *b* 104. Markland, se Nova Scotia. Markus, Chorbroder *a* 679. Markvard Stove d. æ. *a* 274. 277. — Stove d. y. *a* 274 f. Marstrand *a* 579. 712. 806. 899. Martin af Hude *a* 41. 43 f. — Thorølsen i Gidsa *a* 401. St. Martins Kirke i Stavanger *a* 396. Mathilde, Malise Jarls Datter *a* 635. Matthias, Abbed *a* 844. — Gotstavsen *b* 57. — Ketilmundsen, Rigsforsstander i Sverige *a* 8 f. 14. 38. 43. 45. 49. — fra Lauten *a* 55. — Nikolaus *a* 49. — Thorgeirsen, Fehirde *a* 421. Maurits af Moray *a* 318. Mel paa Søndhordland *a* 402.

- Michael, Bistop i Skaalholt *b* 138. 251. 371 f. — Huut *b* 268.
- St. Michaels Kirke i Nidaros *a* 388. — ved Lunsberg *a* 898.
- Michelsberget ved Nornsjø *b* 266.
- Michelsborg, Christopher d. æ. *b* 184. — Christopher d. y. *b*. 185. — Henrik *a* 819. 823. 828. 831. *b* 12. 129. 184 ff. — Otte *b* 184.
- Midaler paa Eker *b* 166. 170.
- Mjøskaftet ved Ringsaker *a* 158.
- Moland i Ordoost *b* 165.
- Mora-Stenene ved Uppsala *a* 14.
- Mose, Erkebistop i Novgorod *a* 75.
- Munaan Agmundsen d. æ. *a* 908. — Agmundsen d. y., se Stumpe. — Waardsen *a* 11. 43. 908. — Bistopsen *a* 908. — Stumpe, se d. D.
- Munkeliv Kloster *a* 216. 316. 340. 391. 897. *b* 239.
- Myllegaarden i Dslo *a* 576.
- Mylnedalen (Mjendalen) paa Eker *b* 175.
- Myre i Strømmen *b* 171.
- Malkolm, Bistop i Katanes *b* 112.
- Mærdin ved Skidan *b* 180.
- Mæreta *a* 594. — St. Birgittas Datter *a* 736. — Boesdatter *b* 184.
- M**anne Arnbjærnsen Sparre *a* 748.
- Marve, Bistop i Bergen *a* 20. 24. 72. — Hr. *a* 774. 777. 828. — Ingevaldsen *a* 749. 761. 769. 811. 823. *b* 11 f. 28. 30. 69. 79 ff. 98. 158. 214. — Lensmand *a* 425. — Matthiassen, Prest *b* 144 f. — Sveinssen, Lagmand *b* 328. — Thordsen *b* 142. — Thorlaksen *a* 320.
- Mebbe Slot paa Sjælland *b* 60.
- Merid Jonssen *a* 369.
- Mesvødden *a* 341.
- Nestved *a* 457.
- Niccolò Zeno *b* 373.
- St. Nicolai Capell i Undradal *a* 562. — Kirke i Sarpøborg *a* 899.
- Nicolaus (Cola) di Rienzi *a* 472.
- Nidarholmens Kloster *a* 896.
- Nidarnes Kongsgaard *b* 212.
- Nidaros *a* 313. 323 ff. 388. 421. 429. 514. 894. 896. *b* 25 f. 90. — Kirker *a* 78.
- Nigel Duncam *a* 132.
- Nikolas Aalesen *a* 531. — Abrahamsen *a* 697. — Arnbjærnsen *a* 39. 185. 227. 531. 583. 644. — Agelsen, Provst *a* 686. — Bistop i Linkøping *b* 57. 304. — Bistop i Roskilde *b* 67. — Bistop i Etara *a* 678. 709. 827. 842. — Bjærnsen *a* 49. — Brodesen, Lagmand *a* 930. *b* 102. — Dannaes *a* 532. — Grilssen *a* 773. — Erkebistop i Lund *a* 733. — Galle, se d. D. — Glob *a* 801. — Greve af Holsten *a* 709. 771. — Gunnarsen Naue, se d. D. — Gylge *b* 338 f. — Hallsteinsen *a* 380. — Ingevaldsen *a* 531. — Jakobsen Russer, Erkebistop *b* 134—138. 228. 262. — Jenssen Svartestaaing *b* 126. 219 f. 308. 314. — Lembeke, danst Drottsete *a* 457. 568. 773. 801. — Magnussen *a* 531. — Martuszen, Bistop i Linkøping *a* 465. 531. 544. 606 f. 654. 658. 711. 719. 741 f. 787. 827. 832. 839. — Munaanen *a* 397. — Olafszen Bille *a* 36. 43. 52. — Paus *a* 256. 431. 475. 505. — Petersen *a* 816. — Petersen (Djafn), Eysfeldm. *a* 373 ff. 378. 380. 446. 515. 583. 720 f. 866. — Petersen, Hirdmand *a* 867. — Plogpening *a* 499. — Predikebroder i Nidaros *a* 682. — Predikebroder i Dslo *a* 682. — Prest *a* 362. — Penitentiar *a* 546. — i Revlaste *a* 532. — Sigurdszen, Lagmand *a* 514. — Sigurdszen, Eysfeldm. *a* 422. — Silvesterszen *a* 411. — Stigszen *a* 400. — Thureszen, svenst Drottsete *a* 300. 506. 523. 531 ff. 606. 644. 649. 654. 711. 719. 725. 741. 745. 761 f.
- Nils Ebbesen *a* 244. 266.
- Nisse Bjærnsen *a* 852. — Knutszen *b* 81. — Svartestaaing, se Nikolaus.
- Njotaro Kirke *a* 78.
- Nollarteig i Ramnes *b* 174.
- Nonneklostret i Bergen *a* 897. — i Dslo *a* 189. 340. 898.
- Nova Scotia (Mariland) *a* 314. *b* 373.
- Novgorod *a* 75.
- Nyborg *a* 84.
- Nykjøbing Slot paa Falster *a* 116. 278. 806.
- Noteborg (Drechovetz) *a* 73. 488 f. 524.

Dbalen *a* 426.

Odd Agmundsøn *a* 913. — Botulfssøn *b* 188 f. — Gallesøn paa Rogn *a* 382 ff. 412. — Oddsøn paa Rotin *a* 412. — paa Rogn *a* 412.

Oddgeir Thorsteinsøn, Biskop i Staalholt *a* 549. 681. 928. *b* 46. 138. 146.

Odensland i Austreim (Kirkebo) Sogn *a* 408.

Olaf (Ole) Alfson *a* 475. 477. 483. — Lutbunsøn *a* 891. — Biskop i Hamar *a* 511. — Biskop i Stavanger *b* 283. 321. — Bjarnesøn *a* 372. — Bjarnesøn, Hirdstjore paa Island *a* 630 ff. — Brand, Biskop i Stavanger *b* 134. 138. — Erkebiskop i Nidaros *a* 503. 509. 539. 549—554. 580. 606 f. 834. 836. 843. 846 f. 850 f. — Erkebiskop i Uppsala *a* 11. 14. 47. 50. 322 f. — VI Haakonssøn, Norges og Danmarks Konge *a* 830. 861 f. *b* 61 ff. 121—277. 268 ff. — Helgesøn *a* 475. — Hr. *a* 102. — Hermannsøn *a* 422. 429. 505. — Hirdstjore *a* 867. — Ivarsøn *a* 54. — Ivarsøn *b* 146. — Lang *a* 316. — Magnusen *b* 80. — Petersøn, Hirdstjore paa Island *a* 923 f. 926. — Prest *a* 174. — Pæ *a* 376 f. — Salvesøn, Foged *b* 11. 214. — Schutte *b* 338. — Simonsen *a* 681. — paa Strand *a* 370. — Alfson, Eysjelm. *a* 866.

St. Olafs Kirke i Nidaros *a* 896. — i Sarpsborg *a* 899. — i Stavanger *a* 396.

Slasfboffen, Skib *b* 248.

Slasfsuden, Skib *a* 925.

Slvik i Hardanger *a* 391.

So paa Thotn *a* 865.

Sos i Bergs Sogn *b* 167.

Splandene *a* 431. 514.

Spenfteen Slot i Kindshered *a* 777. *b* 232.

Spplaa i Sogn *a* 410.

Srdoost i Elveshøvel *a* 478 f. 579.

Sredhovsk, se Noteborg.

Srkedalen *a* 389.

Srknøerne *a* 315—319. 431. 634 ff. 914—918. *b* 47 f. 95—102. 255—259.

Srm Agmundsøn *a* 563. — Alfalsen,

Biskop i Hole *a* 169. 308. 310. 450 f. 454. 510. 553. 623—630. — i Veinagaarden *a* 55. — Silvsøn, Jarl *a* 908. — Systeinsøn, Drottsete *a* 425. 475. 477. 479. 482 f. 515 ff. 521. 531 f. 555. 580. 584. 593. 596. 602. 606. 610 f. 617 f. 643 f. 663 f. 667. — Munt *a* 330. — Petersøn *a* 411. — Snorresøn, Lagmand *a* 923. 926. 930. *b* 247. — Steinsøn, Biskop i Staalholt *a* 62. — Thorsteinsøn, Biskop i Staalholt *a* 62. — Underollektor *a* 98.

Srmstad i Thrygstad *b* 171.

Srmstein Thorkellsen *b* 171.

Sslo *a* 4. 6. 53 f. 87. 204. 421. 430. 455 f. 490. 514. 575 ff. 624. 669 f. 802. 853. 894 f. 898. *b* 113. — Biskopsgaard *a* 10. — Ronnekloster, se d. D.

Ssfeberg i Slagens Sogn *b* 175.

Ssttar paa Lyng *a* 405.

Ssttarholt i Verpen *b* 180.

Ssttarstjo Kongsgaard i Femteland *b* 260.

Sstte i Luster *a* 411. — Michelstorp, se d. D. — Ragnvaldsen, se Smor. — Svaaesøn, se Romer.

Sstto, Kong Christophers S. *a* 121. 182. 266. — af Stettin *a* 49.

Sstnoerne ved Sslo *a* 577.

Ssaaal Baardsøn, Erkebiskop *a* 23. 35. 78. 82. 88 ff. 126. 146 ff. 172—179. 210 ff. 238 ff. 275. 316. 321 ff. 332—339. 362 f. 445. 451. 469 f. 562 f. — Einarssøn, Lagmand *a* 55. 122 f. 430. — Erikssøn, Merkesm. *a* 3 ff. 11. 27. 43. 54. 87. 205. 225. 395. 416. 420. — Erkeprest *a* 167. 362. — Gyrdsøn *b* 177. 186. — i Svamm *a* 410. — Knutsøn, Lagmand *a* 429. 514. 634. — Mag. *a* 100 f. — Matthiasen *a* 55. — Paalsen *a* 147. — Styrsaarsen Klerk *a* 146. 148. 184. 239. — Sure *a* 405. — Thoresen *a* 309. — Thorsteinsøn, Prest *b* 370.

Ssadeborg *a* 457 f.

Ssafschedag paa Abrumstorp *b* 220.

Ssaule i Fiskheim *b* 175.

Sserezvo Corjini, florentinsk Kjobmand *a* 603.

Ssetajoki *a* 73.

Peter, Abbed *a* 844. — Abø, pav. Po-
nitentiari *a* 331. — Andresen, se Plytt.
— Bønde *a* 711. 719. — Critsien, Cant-
fler *a* 579 f. 584. 618 f. 662. 674. 752.
818 f. 852. — Erkeb. i Lund *a* 267 f. 280.
282. 286 f. 338 f. 472. 532. 601. 640.
— paa Finnen *a* 411. — Fleming *a* 774.
— af Gent, Nunciüs *a* 528. — Hall-
dorsen *a* 303. — Jakobsen Finkenøge
b 135 ff. — Jonäsien *a* 182. — Li-
kvidsien *a* 39. — de Linariüs *a* 102.
331. — Lindormsien *a* 531. — af
Manhania *a* 101. — Nikolasen, Bi-
stop i Hole *b* 371 f. — Nikolasen,
svensk Raadsherre *a* 43. 45 f. — Nite-
lassien, Eysfelm. *a* 750 f. *b* 170 ff.
211. 214. 283. 321. 323. — Olafsien
a 226. — Petersen *a* 395 f. — Phi-
lippsien, Erkebistop i Uppsala *a* 324 ff.
— Porse *a* 751. 774. — Prest til
Nas *a* 328. — Prest paa Hamar *a* 111.
— Strus *b* 111. — Thorgilssien, Erke-
bistop i Uppsala *a* 343. 472. 531. 536.
544. 606. — i Uds *a* 257.

St. Peters Kirke i Veds *a* 895.

Petersbolle, Etib *b* 372.

Petersgaarden i Bergen *b* 25.

Petrus Gervajti, Nunciüs *a* 156. 163
—172. 356 f.

Philip Erlendsien paa Lozna *a* 360.
407 f. — Grev Johan af Namurs *S.*
a 186. — Gudbrandsien, Bistop paa
Faro *b* 139 f. — Ufsien *a* 39.
50.

Plaue Slot *a* 700.

Plytt, Andres *a* 403. — Peter Andres-
sen *a* 11. 403 ff.

Poel ved Wismar *a* 496.

Postolajuden, Etib *a* 312.

Predikebrødrenes Kloster i Bergen *a*
28.

Magna Botulfsdatter *b* 188 ff.

Magnid *a* 406. — Jonsdatter *a* 136.

Magnhild *a* 32. 398. — Eysteinsdatter

b 145. — Hallvarsdatter *b* 107. —

Herleiksdatter *b* 194. — i Framm *a*

410. — Jonsdatter *a* 360. — Mun-

naansdatter, se Stumpe. — Thomas-

datter *b* 145. — Tregagaas *a* 138 f.

Magnvald Mlakssien *a* 28. 32. 398. *b*

Reg. t. Munds Hist. 2den Hovedafdel.

185. — Haakonssien *a* 55. — Jonssen
se Emer. — Magnussien *a* 39. —
Munaansien, se Stumpe.

Raimund af Galanee, Nunciüs *a* 599.
— af Lamena *a* 71 f. 78. 102. 168.
331.

Rakkeby Kongsgaard i Sverige *a* 591.

Ranaafste *a* 614 ff.

Rane Givindsien, Fehirde *a* 731. 751
b 170 f. — Jonsen *b* 182.

Rangaarvalle paa Island *a* 311.

Rannveig Reppehdatter *a* 360.

Raurike *a* 579.

Raumarike *a* 426.

Raundalen i Vørs *a* 384.

Raven v. Barnetow *a* 763. 765 ff. 785.

Ravn Botulfsien, Lagmand paa Island
b 246. — Svaresien paa Glaumbe *a*
305.

Ravund *a* 326 f. 371.

Reginald, Bistep af Valencia *a* 602. —
Olene *a* 318.

Reidar *a* 97. — Jonsen, se Darre.

Reval *a* 278. 285.

Richard, Konge i England *b* 340.

Riga *a* 526.

Ringerike *a* 425.

Ringheim paa Vørs *b* 188.

Ringsted *a* 118.

Robert Bruce, Konge i Stotland *a*
131 ff. — af Namur *a* 447.

Rogn i Vørs *a* 382. 412. *b* 187 ff.

Rolf Bergulfsien *b* 181. — Outorms-
sen *b* 174. — Saulesien paa Berg *b*
142. 173. — Theraldsien Kane, se
d. S. — se Uppsala-Nelsf.

Rosted *a* 37. 245. 264. 276 f. 280.
284. 494. 565. 575. 583. 694. 712 f.
b 16.

Rudolf, Hertug af Sargland *a* 42.

Rügen *a* 494.

Runulf, Prest *a* 306 f. 330. 451. 624.

Rusland, Ruäser *a* 69—76. 480 f. 485
—490. 522—528. *b* 244.

Ruud ved Jiffheim *b* 175.

Ryfylke *a* 424. 430. 514.

Rygnaholms Slot i Sverige *a* 693 f.

Ræling paa Raumarike *b* 142.

Roskvall *b* 180.

Romer, Elsebe Ottedatter *b* 161 f. —
Margrete Ottedatter *b* 156. 161. —

- Margrete Ebaalesdatter *a* 910. — Ditte Ebaalesen *a* 406 f. 621. 810. 823. 866. 910. *b* 10. 12. 26. 28. 30. 81. 98. 156. 158. 161. 213. 321. 343. — Sigrid Ottedatter *b* 161. — Ebaale Albesen *a* 406. 422. 514 f. 580. 910. — Ebaale Ottesen *b* 161. 283. 321.
- Romerz-Suden, Skib *b* 370.
- Ronneby i Blesinge *b* 268.
- Roren paa Eker *b* 169.
- Rotin i Sogn *a* 412.
- Rovhool i Holte Sogn *b* 107.
- Salomon Thoraldessen, Biskop i Oslo *a* 30. 34. 54. 62. 72 f. 87. 125. 129. 138. 158 f. 171. 173 f. 205. 321. 327 f. 331. 391. 442. 451. 475. 477. 479. 483. 490. 502. 510. 543. 549. 553.
- Salve, Chorsbr. i Bergen *a* 100. — Chorsbr. i Stavanger *a* 168. — Steinsen paa Brekke *a* 891.
- Samson Botulfessen *a* 889. 913.
- Samso *a* 143 f.
- Sandbrekke i Hvalsoerne *b* 185.
- Sande i Eidsvold *b* 166.
- Sandungevandene *a* 341.
- Sarpsborg *a* 899.
- Saude i Saude Sogn *b* 180.
- Savolax *a* 73.
- Sagegaarden i Oslo *a* 898.
- Segeberg *a* 275.
- Sekkegjeld *b* 240 f.
- Selvik i Sanden Sogn *b* 171.
- Serna Sogn *a* 672. *b* 79.
- Sestra Na (Systerbekk) *a* 73.
- Sida paa Island *a* 310.
- Sigfrid, Biskop i Oslo *a* 511. 543 ff. 552. 554 f. 580. 584. 606 f. 674. — Witte *a* 280.
- Sigge, Biskop i Skara *a* 601. — Halstensen *a* 9. — Magnusen *a* 532.
- Sighvat Kolbeinsen, Lagmand *a* 316. 431. 635. — paa Keirhole *a* 11. — Vigfusen Lande *a* 404.
- Sigmund, Biskop i Strengnes *a* 600. — Vuessen *b* 373. — Einarsen *a* 309. — Crengisleson *a* 39. — Retildorsen *a* 39.
- Signar, Biskop paa Farøerne *a* 22. 27. 64. 315. 321. 334. 557.
- Sigrid Eindridesdatter *a* 409. — Erlendsdatter *a* 912. *b* 152. — Erlingsdatter *a* 390. 621. 674. — Finnsdatter *a* 908. — Gunnarsdatter Kane, se b. D. — Guthormsdatter *b* 192. — Nikolasdatter *a* 593. — Nikolasdatter, se Galle. — Sveinsdatter *a* 135. — Thorsteinsdatter *b* 190.
- Sigurd *a* 362. — Arnesen *a* 11. — Baardsen, Lagmand *a* 430. — Biskop i Hamar *b* 134. 283. — Brynjulfsson, Lagmand *a* 396. — Eindridesen *a* 372. — Eldjarn *a* 394. — Eriksen, Lagmand *a* 514. 868. *b* 11. — Erlendsen til Sundbu *a* 394 f. 621. — Gautsen, Fehirde *a* 420 f. — Gudmundsen, Lagmand *a* 303. — Guthormsen *b* 189. — Gyrdsen, Lagmand *a* 514. *b* 11. 194. — Hasthørsen *a* 152—163. 205 ff. 223—228. 289 ff. 389. 392 ff. 427. 431. 477. 482 f. 514. 553. 580. 584. 596. 619 f. 759 f. 773 ff. 810. 825. 836. 900 ff. *b* 10. 12. 47 f. 81. 98. 127. 151 f. 363. — Hermundsen Fyrd, Sjøselmand *a* 372. 446. — Ivarsen, Chorsbroder *a* 553. 681. — Jodgeirsen Lande *a* 134. 403 f. 421 f. — Jonsson, Lagmand *a* 11. 406. 422. 428. — Kolbeinsen *b* 25. 33. — Krafz *a* 405. — Loftsen (Hvitfell) *b* 103. 248. — Nibb *b* 141. — Ottarsen paa Lyng *a* 406. — Reidarsen *a* 844. — Sighvatsen, Lagmand *a* 316 f. 431. 635. — Sveinsen paa Hval *a* 400. 411. — Thoraldessen *b* 381. — Thordsen *b* 142. Vinaldesen, Prest *a* 556.
- Sigvid Nibbing *a* 234. 262 f. 265. 272. 283. 447.
- Simeon, Storhøfte af Rusland *a* 489.
- Simon Frederiksen *a* 823. — Gunnarsen, Fehirde *a* 385. 420. — Rodde *b* 98. — Thorgeirsen *b* 179.
- Sjoge i Thjodling *b* 177.
- Sjælland *a* 52 f. 278. 287.
- Sjeborg *a* 143. 267. 288.
- Skaalholt paa Island *a* 311.
- Skaane *a* 46. 52 f. 141—145. 220 ff. 282. 286. 565 ff. 642. 689—705. *b* 263 ff.
- Skaften Gaard i Bergen *a* 909.

- Stanor *a* 806. — Slot *a* 643.
 Skara *a* 49 f. 67. 226.
 Skard paa Island *b* 369.
 Skardaberg i Skiringsfal *b* 185.
 Skeide i Rallestad *b* 166. — i Rume-
 dal *b* 169.
 Skelubvik Gaard i Ostergotland *a* 151.
 Skeninge *a* 273. 293.
 Skeppeningen *a* 884.
 Skidan (Skien) *a* 430. 514. 673. 894.
 897. *b* 7.
 Skiduspsfel *a* 366 ff. 613 ff.
 Skien, se Skidan.
 Skjaldbreid paa Vestfold *a* 5. 54.
 Skog i Svarteberg Sogn *b* 175.
 Skogen Gaard i Oslo *b* 142.
 Skoggestad i Ramnes Sogn *b* 141.
 Skollegaarden i Raupanger *a* 410.
 Skore i Soleer *b* 155.
 Skotlandsegg paa Gjeleid *b* 166.
 Skutu-Grim, se Grim Skutasfen.
 Sledavaag i Slagens Sogn *b* 175.
 Slinde i Sogn *a* 408. *b* 157.
 Sluys *a* 320.
 Smid Andresen, Hirdstjore *a* 922 ff. —
 Eriksen *a* 11. 54. 421. 427.
 Smor, Elin Ragnvaldsdatter *a* 908. *b*
 166. — Haakon Ragnvaldsfen *a* 908 f.
 — Hallvard Jonsen *a* 908. — Jon
 Hallvaldsfen *a* 908. — Jon Ragn-
 valdsfen *a* 908 f. *b* 166. — Otte
 Ragnvaldsfen *a* 908. — Ragnvald
 Jonsen *a* 908. — Evaale Jonsen
b 255.
 Snara Aslaksfen *a* 11. 424.
 Snorre Narvesen, Lagmand *a* 27. 303.
 Snæulf Sumarlidesen, Prest *a* 179.
 306.
 Sodge i Raumsdal *a* 391.
 Sognskoven *a* 341.
 Solberg i Baahuus *a* 899. — paa Eker
b 175.
 Soleim Gaard i Skoge Sogn *b* 171.
 Solveig i Buagaarden *a* 412. — Olafs-
 datter *b* 146.
 Spaanheim i Hardanger *a* 395 f.
 Spilde i Graven *a* 913.
 Stargard *a* 496.
 Stavanger *a* 894. 897.
 Stavern *a* 797.
 Stedje i Sogn *a* 351.

- Stedjekollen, Skib *a* 312.
 Steen Benedictsøn, svensk Marff *b* 59.
 80. 234. 304. 309. — Boesfen *b* 304.
 334. — Steensøn *b* 309.
 Stegeborg paa Moen *a* 37.
 Steigen *a* 422.
 Steigs Capell *a* 670 f.
 Stein paa Ringerike *a* 888.
 Steinulf Thordsen *a* 368.
 Steinunn Ravnédatter *a* 305.
 Stephan, Abbed *a* 309. — Erkebistop af
 Toulouse *a* 545 f. 602. — Koriksen
a 9. 39.
 Stettin *a* 712 f.
 Stig Anderssen *a* 697. 773. 801. —
 Haakensøn paa Maunvik, Spsfelmand
a 135. 159. 202. 224. 367. 391 f.
 425. — Pedersfen *b* 314.
 Stigande Stephanssen, Erkeprest *a*
 675.
 Stillestad Kirke *a* 479.
 Stockholm *a* 465. *b* 319. 345 f.
 Stokke i Nedal *b* 179.
 Stoppen i Eider *b* 174.
 Stovreim *a* 330. 390. 407.
 Stralsund *a* 17. 264. 280. 284. 583.
 694. 712 f.
 Stratherne Jarledonime *a* 317 f.
 Stumpe, Gyrid Haraldsdatter? *b* 167 f.
 — Haakon Munaansfen *a* 907 ff. *b*
 166 f. 283. — Munaan *a* 868. — Mun-
 aan Agmundsfen *a* 907 f. — Mun-
 aan Thorelfsfen *b* 167. — Olaf Ha-
 kensfen *b* 167 f. — Ragnhild Mun-
 aansdatter *a* 908. — Ragnvald Mun-
 aansfen *a* 908 f. — Thorstein Ragn-
 valdsfen *b* 179.
 Styrbjorn, Bistop i Strengnes *a* 44.
 Sudrheim paa Raumarite *a* 393. *b*
 152.
 Sundbu i Vaage *a* 906.
 Sune Jonsen *a* 318.
 Sunniva Brynjulfsdatter *a* 360. 396.
 Sunnivesuden, Skib *b* 50.
 Sunnulf Ivarsen *b* 215.
 Sutaregaarden i Bergen *b* 27.
 Evaale Alvesen, se Romer. — Jons-
 sen, se Emor.
 Svein (Eve) *a* 135. — Vasfesfen *a*
 829. — Bistop i Aarhus *a* 267. 287 f.
 — Brynjulfsfen *a* 396. — Eriksen *a*

147. — i Grisen *a* 107. — af Liobhuns *a* 465. — Nolfssøn, Prest *b* 174. — Sigurdsøn paa Hvaal, Fehirde *a* 62. 105. 108. 135. 159. 389. 391. 400 f. 420.

Eveinung Thordsøn, Lagmand *b* 196.

Evelgjande i Vers *a* 384.

Evidre i Liber *b* 169.

St. Ewituns Kirke i Stavanger *a* 396.

Eyderøerne *a* 320. *b* 46 f.

Eyfting i Vessen *b* 173.

Eyndstevill i Thjodling *b* 168.

Eæbjørn Helgesøn *a* 3. 11. 27.

Eæmund Thorgilsøn, Lagmand *b* 195.

Eøderkeping *a* 659.

Eølvesborg *a* 656.

Eøndmøre *a* 423.

Eørkve Arnesøn *a* 428. 514.

Talleyrand, Cardinalbiskop af Albano *a* 556.

Tappe Hede ved Viborg *a* 183.

Teige i Fondals Sogn *a* 913. — paa Njotaro *b* 114.

Telgarheim *a* 391. 509.

Tesen i Dslohered *b* 166.

Thesefbandet *a* 440.

Thiderik, Provst *a* 102.

Thingeyre Kloster paa Island *a* 137.

Thjodbjørn *b* 340.

Thjotta *a* 391. 509.

Tholf paa Eifen *a* 370.

Thomas, Biskop paa Eyderøerne *a* 321. 513. — Biskop i Vegfjo *a* 536. 606. 842. — v. d. Hagen *b* 219. — St. Clair *a* 915. 918. — Thoautflager *a* 270. — Withardsøn *a* 917.

St. Thomas Kirke i Canterbury *a* 479.

Thora Willjamsdatter *a* 404.

Thoralde Brandsøn, Lagmand *a* 55. 123. 430 f. — Gunnarsøn Kane, se d. D. — Kane, se d. D. — Sigurdsøn *b* 175 f. 283. 321. 381. — Steinbjørnsøn, Lagmand *b* 11. 195.

Thorarin Pentur *a* 307 ff. — Sigurdsøn, Biskop i Staalholt *a* 926 f.

Thorbjørn Nøgrimsøn, Lagmand *b* 192 f. — Røll *b* 107. — Olafsøn *a* 380 f. — Thoraldsøn, Lagmand *b* 195. — Thorsteinsøn, Prest *a* 309.

Thord, Biskop i Strengnes *b* 304. 347.

— Bonde i Dslo *a* 55. — Bonde paa Raseberg *b* 304. 332. — Bonde, svenskt Ridder *a* 39. — Buuf *a* 87. — Egilsøn *a* 303. — Erikssøn, Lagmand *a* 431. 475. — Enjulfssøn, Lagmand *a* 625. — Orjotgarðsøn *a* 370. — Jonsøn *b* 247. — paa Laduvoll *a* 368. — Lagmand *a* 55. — Sigmundsøn *b* 368 f. — Steinarsøn *b* 142. — Thorgilsøn, Lagmand *a* 370. 430. 514.

Thore Biskop *a* 24. — Biskopsøn, Eysfelm. *a* 424. — Bjergulfssøn „Giff“, Lagmand *a* 430. — Breid *a* 78. 349. — Frederikssøn, Prest *a* 111. — Gautssøn paa Hatteberg *a* 402. — Guthormssøn *a* 349. 562. — Haakonssøn, Eysfelm. *a* 5. 366. 391. — Hallvorsøn, Lagmand *a* 430. 514. — Hallvardsfrønde *a* 349. — Jonsøn *a* 369. — Prest til Fane *a* 328. — Prest paa Fovin *b* 145. — Nolfssøn *a* 892. — Thjostulfssøn, Prest *a* 551. — Thorrellssøn *a* 549. — Uspafsøn Røgr *b* 362.

Thorfinn Erikssøn *a* 549. — Eymodsøn, Lagmand *a* 428 f. — Lagmand *b* 196. — Sigurdsøn, Eysfelm. *a* 411. 423. — Sigvaldsøn, Eysfelm. *a* 409.

Thorgaut Benedictsøn *b* 170. — Jonsøn, Hirdstjore *a* 868. 907. 929. *b* 32. 164. 169.

Thorgeir, Thorsbroder *b* 146. — Hr. *a* 362. — Prest *a* 411. — Simonsøn *a* 3. 6. 11. *b* 179. — paa Stedje *a* 408. — Sveinsøn *a* 396. — Thorsteinsøn d. æ. *a* 500. — Thorsteinsøn d. y. *b* 30. 158.

Thorgerd, Abbedisse *b* 251.

Thorgils, Thorsbroder i Skara *a* 46. — Leieprest *a* 329. *b* 146. — Smidsøn, Fehirde *a* 421. 425. 439 f. 479. 482 f. 505.

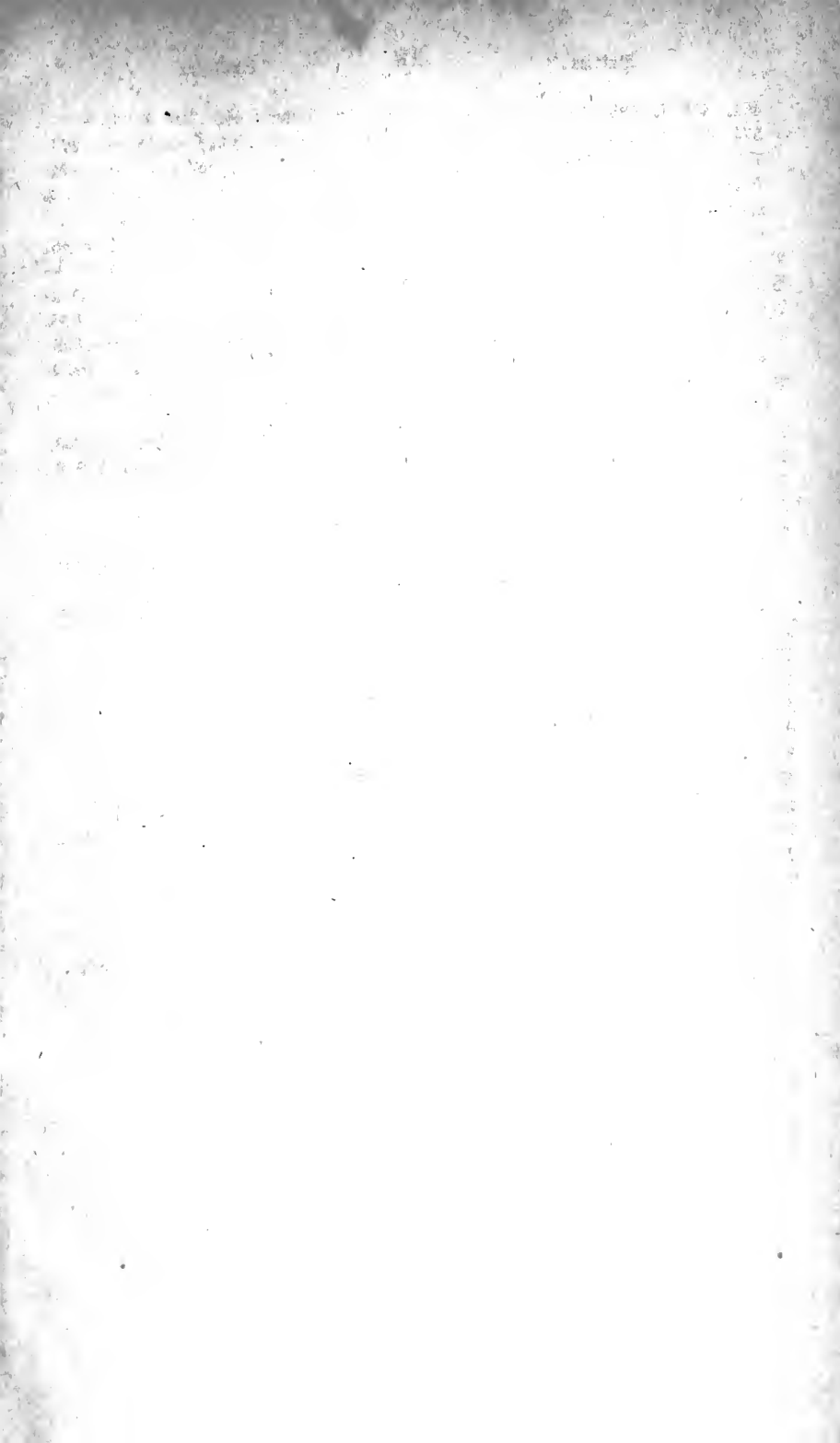
Thorkeil, Abbed *a* 309. — Erngifssøn *a* 711. 748. 751. 759. 766. 790. *b* 126. — Mattul, Erkeprest *a* 77. 93. 97. 101 f. 349. — paa Valle *a* 376 f.

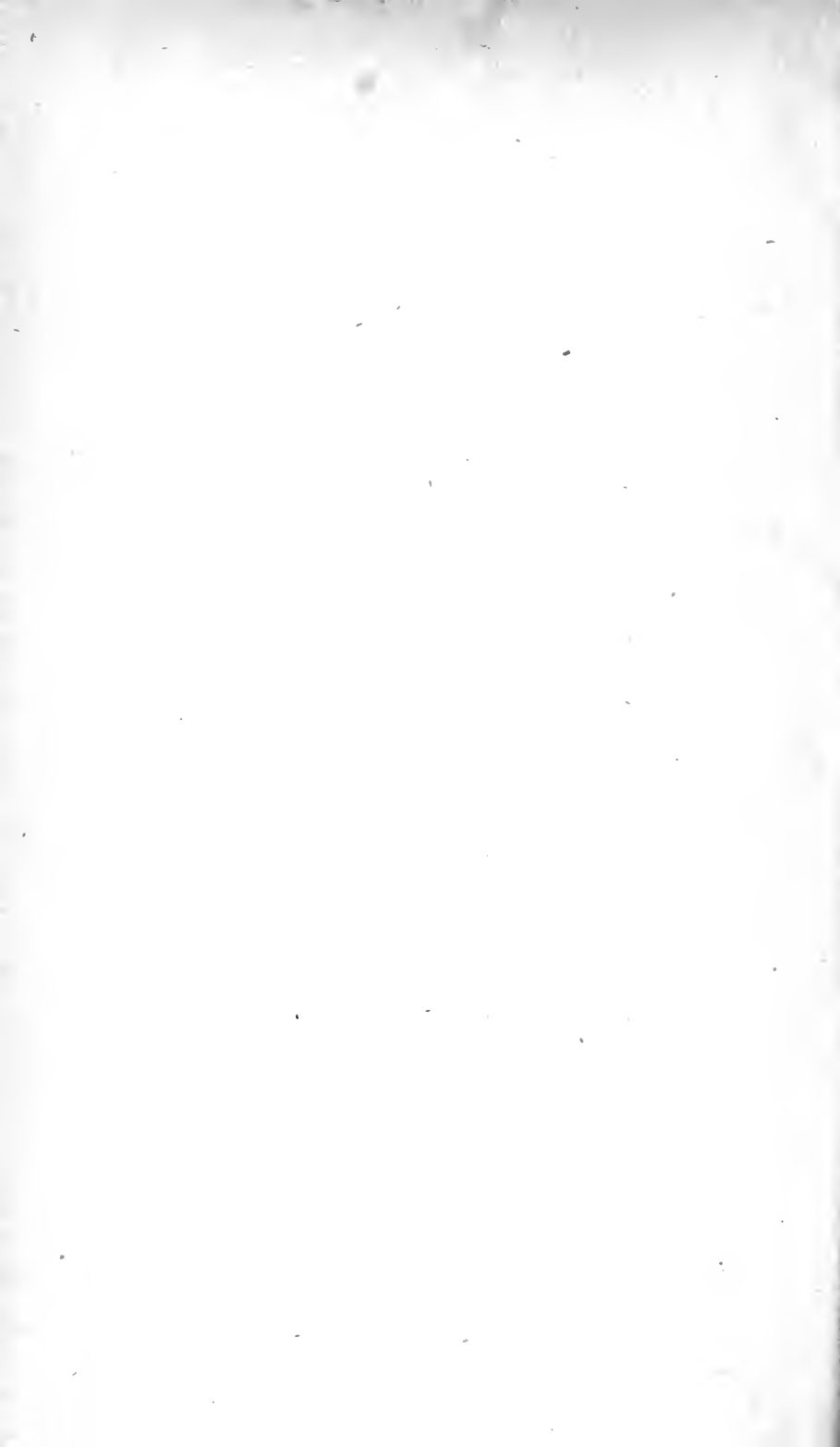
Thorlak, Abbed *a* 137. 309. 623.

Thorleif Bjørnsøn i Vatnshjerd *b* 368. — Thorsbroder *a* 100. — Gregoriusson, Eysfelm. *b* 212. — Gudmundssøn, Lagmand *b* 11. 195. — Narvesøn,

- Lagmand *a* 514. — Sæghjornsfen *a* 368. — Thordfesen *a* 309.
- Thormod Balthjovsfen *b* 181.
- Thorsfarg *a* 765.
- Thorsfiov i Nabhyyge *b* 162. — i Dslohered *b* 179.
- Thorstein, Bistop i Bergen *a* 335. 450. 477. 502. — Botulfsfen *a* 410. — Brynjulfsfen *b* 103. — Butt, Provst *a* 309. — Gjulfsfen, Lagmand *a* 919. 922 ff. 926. 929 f. *b* 50. 328. 371. — Gunnarsfen, Lagmand *b* 11. — Hallgrimesfen, Provst *a* 851 f. *b* 30. 158. — Hallsfen, Official *a* 921 ff. — Jonsfen, Lagmand *a* 514. — Runpe *a* 349. — Nikolasfen paa Gunnarsfolt *a* 305. — Snorresfen, Abbed *b* 252.
- Thorvald Thoresfen af Paps, Eysfelm. *a* 135. 636. — Thorvaldfesen *a* 135 f. 636.
- Thorvard Haavardsfen *a* 11. 43. 54. 87. 361.
- Thorvid Throndfesen, Lagmand *a* 65. 430.
- Thofte i Haalogaland *a* 72.
- Thronb Hjarnesfen, Lagmand *a* 514. — Gardarsfen, Erkebistop *b* 8 f. 30. 46. 127. 133. 135. 146. 158. — Hallvardsfen *a* 11. — Rrafesfen, Lagmand *a* 373. 407. 418. 421. 426. 434. 440 f. 477. 483. 505. 514. — Reidarsfen *a* 892. — Skage *a* 54.
- Throndenes *a* 422.
- Throndstad i Hudreim *b* 164 f.
- Throtte Petersfen *a* 460. 532. 644. 658. 748.
- Thumn i Rode Sogn *a* 427. 906. *b* 167 f.
- Thure Ketilsfen *a* 39.
- Thurid Arnesdatter *a* 138. — Guthormsdatter *b* 174 f. — Hallsteinsdatter *b* 108.
- Thveit i Namliks Sogn *b* 212. — i Rodal *b* 177.
- Thyrgils, Bistop i Strengnes *a* 677. 709. 842.
- Tidefe Wustenacker *b* 362.
- Tidemann Gultrow *a* 196. 261. — af Lubeck *a* 257 f. — Ulfredsfen *a* 463. 467. — Witte *a* 280.
- Tjaldestad paa Island *b* 369.
- Tjubetii i Lykke Sogn *b* 108.
- Tole i Viseer *a* 913.
- Toiga i Rysfylke *a* 400 ff.
- Tranefjer Slot *a* 84.
- Trode-fagen i Vore *a* 384.
- Tromso *a* 931.
- Tubbe Gritsfen *b* 17. 236.
- Tuke, Bistop af Berglum *a* 118 f.
- Tuneim i Ranrite *b* 119.
- Tunjum i Sogn *a* 351.
- Tunsborg *a* 10. 421. 430. 514. 730. 799. 802. 894. 896 ff. *b* 18 ff. 86 f. 114.
- Tunsborghuus *a* 3. 152. 187. 239.
- Tuve Galen, Gjaldfere *b* 74. 77. 126 f.
- Tvilde i Vore *a* 382.
- Tomter paa Ofer *b* 175.
- Ton i Vore *a* 384.
- Ulf Arnbjornsfen Sparre *a* 142. 318. 363. 593 f. — Gudmarfsen *a* 227. — Holmgeirfsen *a* 823. 831. *b* 12. 81. 98. 155. 283. — Jensfen *a* 394. 749. 819. 823. 831. 836. 904. *b* 12. 69. 81. 98. 153 ff. 283. — Jonsfen Blaa *a* 828 f. 831. 836 f. *b* 234. 304. — paa Riid *a* 383. — Olafsfen, Prest *b* 167. — Sagesfen *a* 39 ff. 87. 152—163. 206 ff. 216 ff. 291. 442. 475. 483. 505. — Thordfesen, Lagmand *a* 514.
- Ulfhild Thorgautsdatter paa Throndstad *b* 120. 164. 169 ff. 174.
- Ulfsviks Kirke i Hardanger *a* 396.
- Ullinsfiov i Ullinsaker *a* 671.
- Ulbaldestad paa Vore *b* 188.
- Une Petersfen, Eysfelm. *a* 371. 377.
- Uppsala *a* 14 ff. 301. 323 f. 339.
- Uppsala-Roli *a* 304.
- Urbanus V, Pave *a* 742. 842 f. — VI, Pave *b* 109 f.
- Usbek Khan *a* 73.
- Utstein Kloster *a* 173. 176 ff.
- Waagen paa Haalogaland *a* 422. 895. *b* 26. 243.
- Wadstena, Gaard i Oftergotland *a* 646. — Kloster *a* 478 f. *b* 37 f.
- Waldemar IV Christophersfen, Konge i Danmark *a* 242—245. 254. 263—269. 273 ff. 282 f. 285 ff. 301. 447. 457—

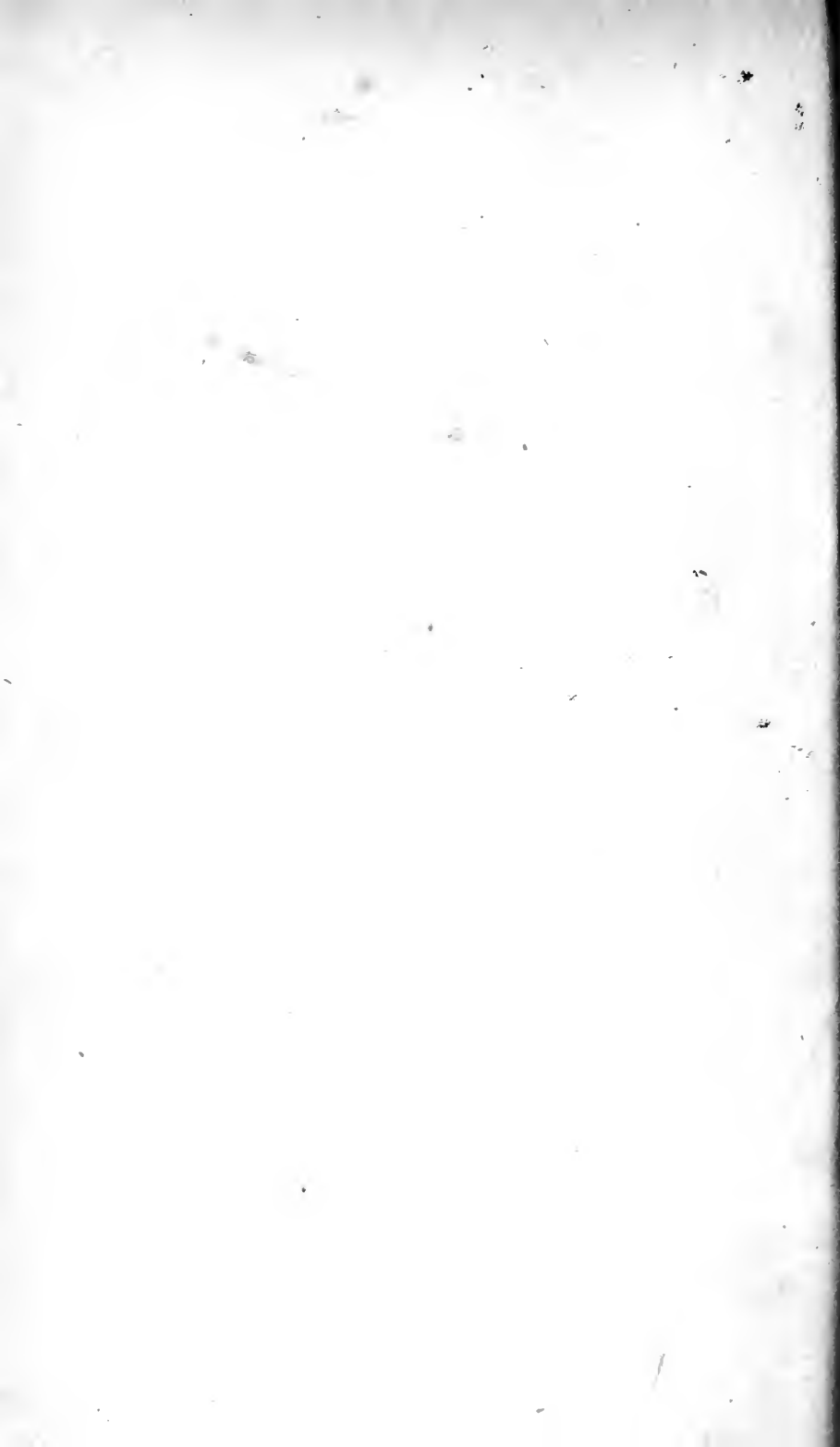
461. 468 f. 493—497. 537 f. 565—574. 585 ff. 641 ff. 651. 689—708. 720—737. 770 ff. 778—789. 792—822. *b* 51 ff. 59. — Eriksøen, Konge i Danmark *a* 84 ff. 119. 243. 266. 268. 568. 652. 700.
- Baldres *a* 423.
- Ballaftad i Sjøllingdal *b* 170.
- Balter, Predikebroder *a* 681.
- Balthjof Baardsøn paa Rogn *a* 886. *b* 187.
- Bardberg *a* 36. 38. 240. 285. 289. 642. 780.
- Bargøhus Slot *a* 239. 246 f.
- Barlaa paa Eger *b* 175.
- Barna Hospital-Kloster *a* 76 f.
- Barnemünde *a* 37.
- Bartislav IV, Hertug af Pomern *a* 49. 84 f. *b* 327. — V, Hertug af Pomern *b* 327. — VII, Hertug af Pomern *a* 787. *b* 326 f.
- Basily, se Basilus.
- Bayland de le Ard *a* 318.
- Bedø i Raumsdal *a* 895. *b* 26. 243.
- Benreid i Gloppen *a* 351.
- Benzeslav, Hertug af Sæglund *a* 42.
- Bermeland *a* 67.
- Bestfal *b* 13.
- Bestfold *a* 613 ff.
- Bettahered *a* 579.
- Biborg Slot i Finland *a* 70 f. 526.
- Bicke v. Bigen *b* 235. 317.
- Bigsuus Flosesen *b* 247 f. — Ivarsen af Holm, Hirdstjore *b* 329. — Jonsen, Hirdstjore *a* 929. — Prest *a* 170.
- Bigleik Aklafsen *a* 405 f. — Etallare *a* 405.
- Bik i Sogn *a* 351. — i Elagens Sogn *b* 175.
- Bikbold, Bistop paa Færøerne *b* 139 f. 347.
- Bifen *a* 431. 514.
- Bifing, Lensmand *a* 423.
- Bilfin, Bistop i Skaalholt *b* 372 f.
- Billjam d. a., Bistop paa Orkno *a* 27 f. 31 ff. 64. 79. 82. 89. 137. 315 f. 321. 513. — d. y., Bistop paa Orkno *a* 316. 321. 513. 635. 915 ff. *b* 256. — Bistop paa Eyderøerne *a* 513. *b* 46. — Erphton *b* 98. — Dalvell *b* 98. — Eriksøen *b* 30. 158. — Jarl af Douglas *b* 98. — Jonsen af Buchan *a* 638. 915. 917. — af Bareto, Nuncius *a* 528. — Planesa *a* 530. — Spynie, Dr. *b* 112. — af St. Clair *a* 318. 918. — Wood *a* 917.
- Binalde Henriksen, Erkebistop *a* 753. 811. 862 f. *b* 129. 140. 265. 279 ff. 321.
- Bisby *a* 280. 708. 726 f.
- Bisingss Slot *a* 151.
- Bismar *a* 280. 284. 565. 583. 694. 712 f. 800. *b* 16.
- Bitaliebødrene *b* 338—347. 351 ff.
- Bjglav af Rügen *a* 49. 84.
- Bordingborg *a* 85. 277. 459 f.
- Bors *a* 382—386. 423 f.
- Borsevangen *a* 383.
- Bæten paa Bors *a* 408.
- Bjsthuus paa Karnt *b* 173.
- Bilve Ehsel *a* 422.
- Bjgjebroen i Bors *a* 385.
- Benes i Søndhordeland *b* 190.
- Besa Haakonsdatter *a* 135. 636.
- Besbjørn Blaapanne *b* 16.
- Besger, Erkebistop af Lund *a* 18. 48.
- Bland *a* 706 ff. 724. 784.
- Bilve Borgarsen *a* 369.
- Bresteen Slot *b* 232.
- Bjsterdalen *a* 426. 662. 671 ff.
- Bvrestredet i Bergen *a* 105.
- Dykren i Dalsøhered *a* 503. 853.
- Dyulffstad i Lifer *b* 171.

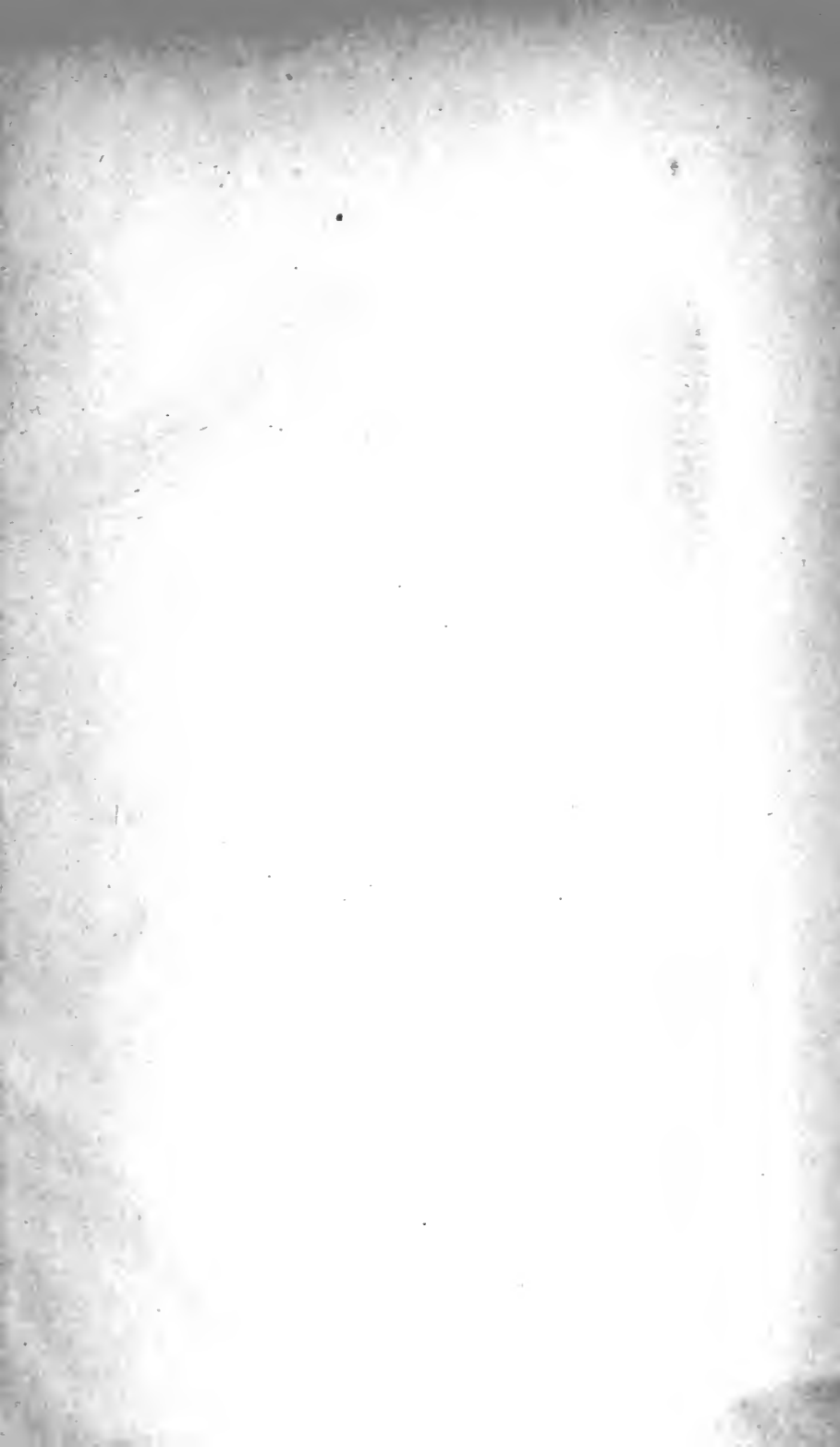

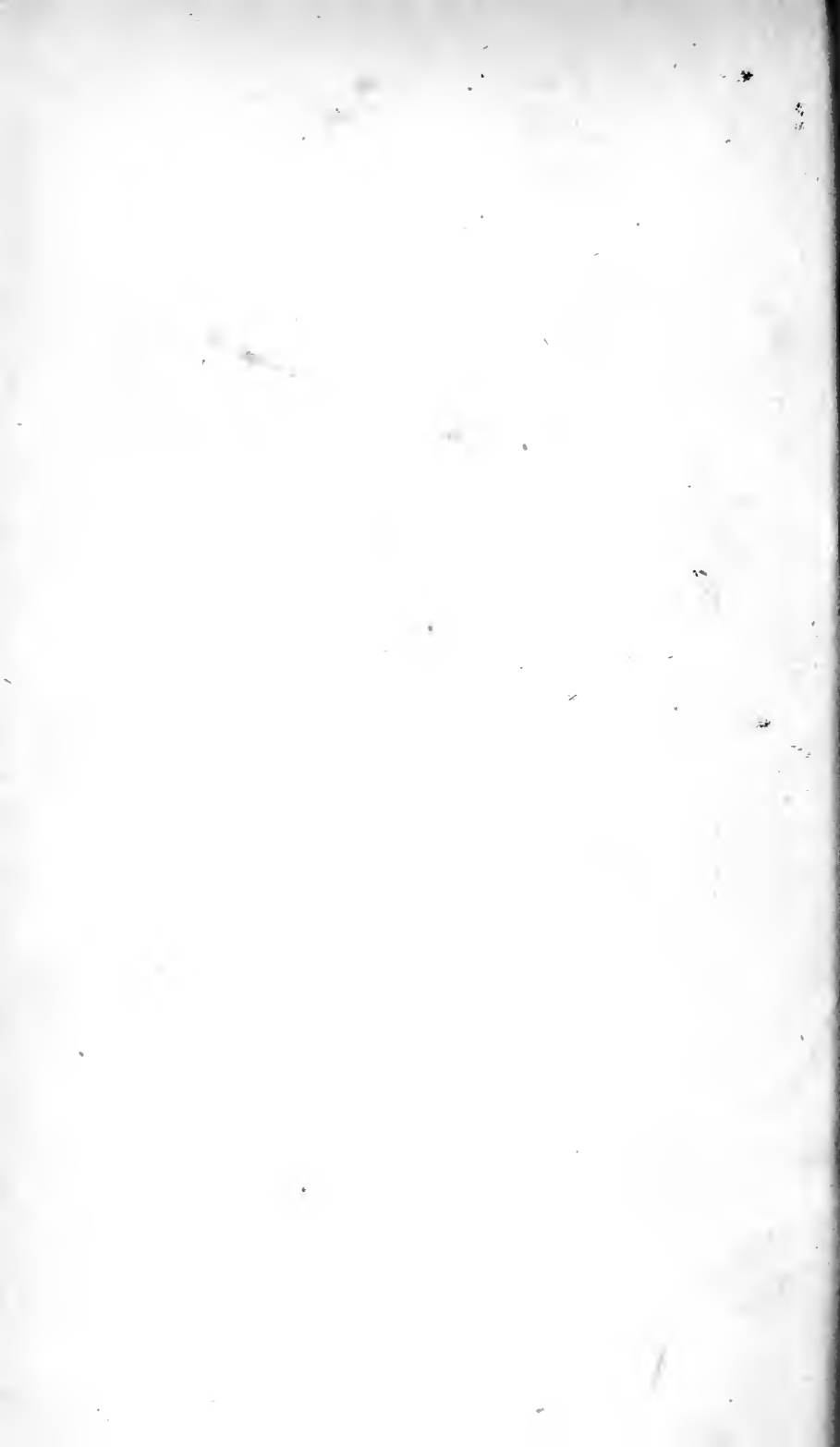

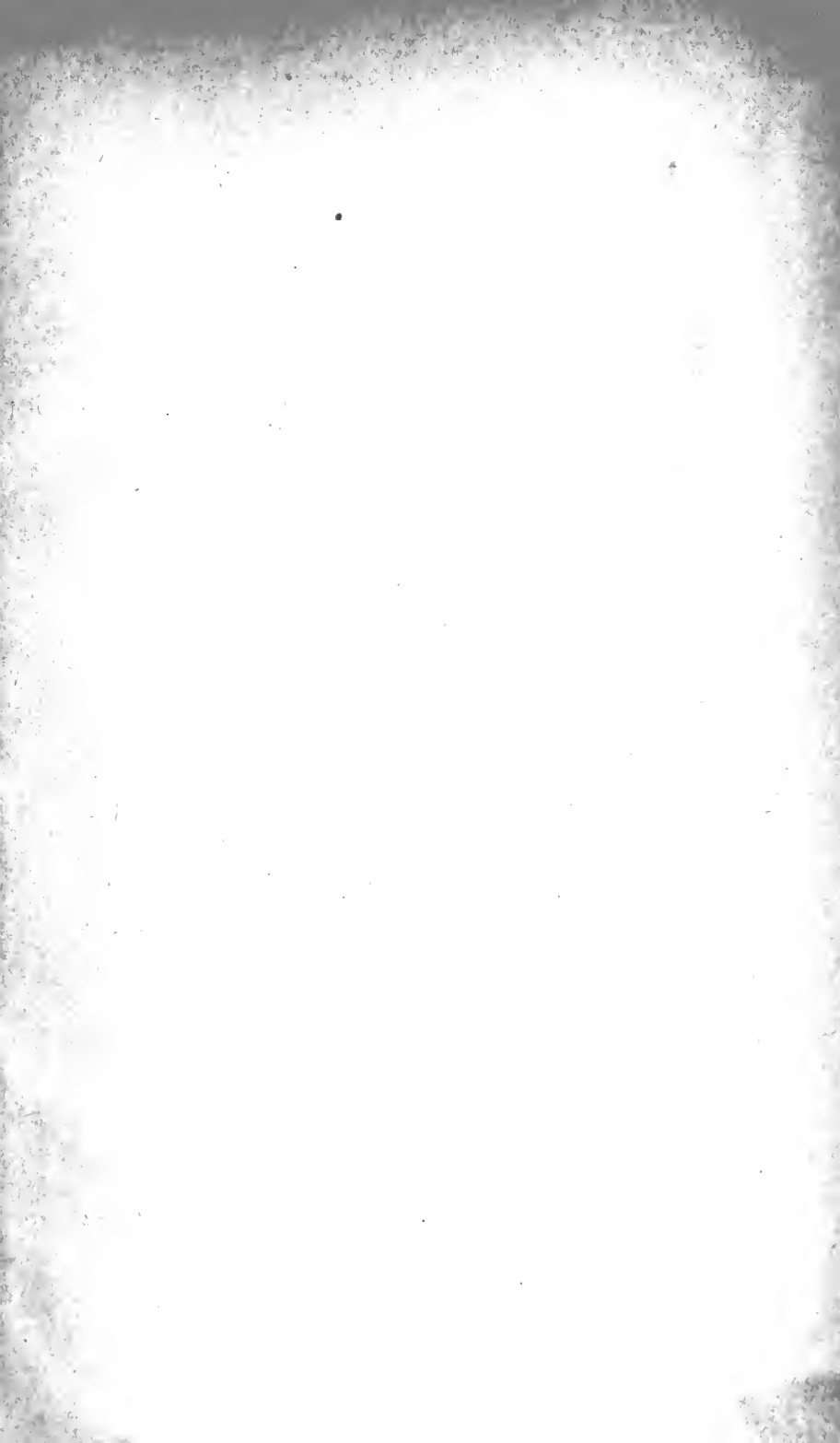
Rettelser.

- Side 24 i Texten, Linje 12 f. n. „Februar“ l. „Marts“.
 — 29 i — — 3 f. o. „Stade“ l. „Slade“.
 — 34 i Noten, — 7 f. n. „Steninge“ l. „Slesvig“.
 — 59 i Texten, — 12 f. n. „verdig fer“ l. „verdig til“.
 — 63 i — — 1 f. n. „med“ l. „med“.
 — 64 i Noten, — 2 f. n. „Allherjartbinget“ l. „Allsherjartbinget“.
 — 73 i Dverkriften 7, „Norge“ l. „Sverige“.
 — 83 i Texten, Linje 13 f. o. „1377“ l. „1376“.
 — 102 i — — 2 f. n. „1382“ l. „1381“.
 — 113 Ved Note 3 tilføjes: „Dgſaa i Biſkop Gyſteins Brev af 2den Marts 1392 (*Dipl. Norv. IV.* 601) tales der om den ſlore Brand i Oslo“.
 — 117 i Texten, Linje 12 f. o. „de te“ l. „de“.
 — 135 Ved Note 2 tilføjes: „Af en Paategning fol. 57 i den merkkelige Codex af norſke Kongefagaer No. 47 fol. i den arnamagnæanske Samling, kaldet *Eirſpenill*, ſees, at den har tilhørt Erkebiſkop Thrond, medens han var Choroſbroder (*Fornmannasögur VIII S. XIII.*)“
 — 136 i Noten, Linje 3 f. o. „byor“ l. „at“.
 — 139 i — — 7 f. o. efter „været“ tilføjes: „blev drevet til Færeerne og Hjaltsland“.
 — 139 i — — 7 f. n. „Nidrosiensia“ l. „Nidrosiensis“.
 — 152 i — — 2 f. o. „1411“ l. „640“.
 — 166 i Texten, — 13 f. o. „1390 eller 1391“ l. „1392“.
 — 175 i — — 17 f. o. „Uſtrid“ l. „Uſgerd“.
 — 176 i — — 2 f. n. „Sigurd“ l. „Sigfrd“.
 — 192 i — — 6 f. o. „1830“ l. „1380“.
 — 193 i — — 11 f. o. „1831“ l. „1384“.
 — 224 i — — 15 f. n. „Greven“ l. „Greverne“.
 — — i — — 14 f. n. „den“ l. „dem“.
 — 237 i — — 6 f. n. „holdtes“ l. „holdtes i Lübed“.
 — 258 i Noten. — 6 f. n. „to“ l. „tre“.
 — 265 i — — 5 f. n. „1386“ l. „1357“.
 — 274 i Texten, — 1 f. o. „14de Marhundrede“ l. „15de Marhundrede“.
 — 276 i — — 14 f. o. „Fader og Farfader“ l. „Morfader“.
 — 280 i — — 6 f. o. „Ribe“ l. „Nestilde“.
 — 280 i Noten, — 1 f. n. efter „Nikolaus“ tilføjes et „?“.
 — 296 i Texten, — 7 f. n. „Systerſon“ l. „Systerdatterſon“.
 — 299 i Texten, — 13 f. n. mellem „derestef“ og „Dgſaa“ indſtydes: „hun ſkienkede endvidere til Nidarøſ Domkirke eller Biſkopsſkol den overvættede ſlore Sum af 1000 Mk. brendt, uden at man finder omtalt, hvad Bederlag hun fik derfor. (*Dipl. Norv. VI.* 357).“
 — 302 i — — 10 f. o. „Dans“ l. „Danmarſ“.
 — 304 i — — 4 f. n. „Karl Mathiaſſen“ l. „Karl Magnuſſen“.
 — 304 i Noten, — 3 f. n. „Diarifſ“ l. „Diarief“.
 — 324 i Texten — 4 f. n. „hun“ l. „han“.

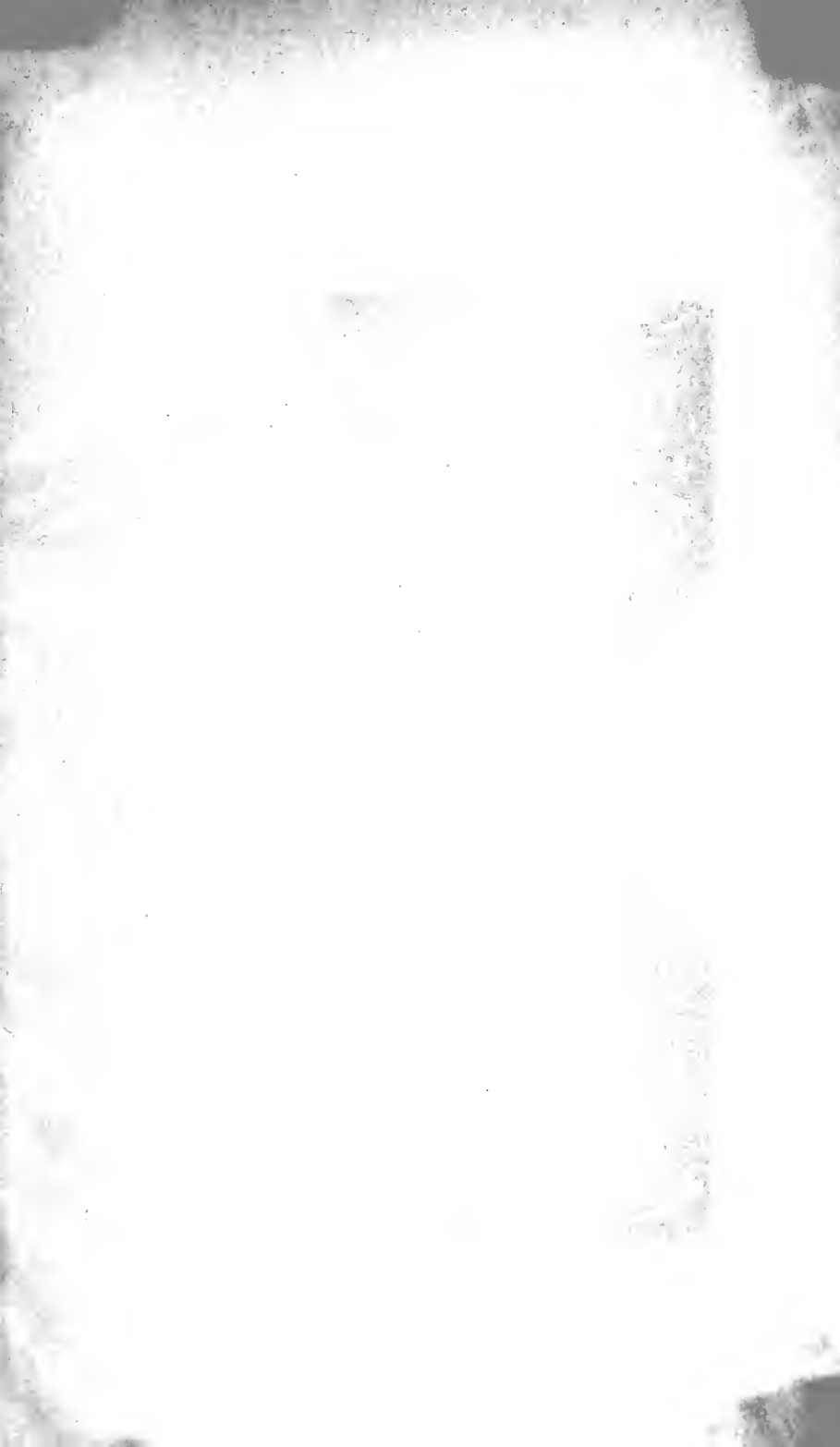

HScan
M9636n

24898.

Author Munch, Peter Andrew.

Title Det norske Folks Historie. Part II. Vol. 2.

DATE.

NAME OF BORROWER.

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Do not
remove
the card.
from this
Pocket.

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File."
Made by LIBRARY BUREAU

